

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Paměti Přibíka a Jana Bukovanských Pintů z Bukovan

Autor práce: Mgr. František Koreš

České Budějovice 2018

Prohlašuji, že svoji rigorózní práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své rigorózní práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 12. března 2018

.....
František Koreš

Mou milou povinností je vyjádřit na tomto místě vděčnost všem osobám a institucím, jež se rozmanitými způsoby přičinily o vznik předkládané práce. Za mimořádně osobní přístup a hodnotné postřehy věnované obsahu výsledného pojednání bych chtěl v první řadě poděkovat prof. PhDr. Václavu Bůzkovi, CSc. Vysoce zavázán se cítím být rovněž Grantové agentuře Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Záslouhou její finanční podpory se mi dařilo v předchozích letech úspěšně rozvíjet výzkum dějin české nižší šlechty. Upřímný dík náleží PhDr. Petru Marešovi, Ph.D., jehož zkušenosti s vydáváním písemných pramenů osobní povahy mi pomáhaly při promýšlení edičních postupů a objasňování dílčích genealogických i místopisných souvislostí. Inspiraci k řešení badatelských problémů zasahujících do oblasti dějin raného novověku jsem čerpal z rozhovorů s mými kolegy PhDr. Miroslavem Žitným a Mgr. Kateřinou Pražákovou, Ph.D. Za poskytnutí barokního opisu bukovanských memoárů pro účely moderního kritického zpřístupnění děkuji zaměstnancům Oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny České republiky. Zapomínat ovšem nemohu ani na příkladnou ochotu a trpělivost, s jakou mi vždy vycházeli vstříc pracovníci Národního archivu a Archivu Národního muzea v Praze, Státního oblastního archivu v Třeboni a Státního okresního archivu v Písku. Obzvláště si přitom cením vstřícnosti Mgr. Jiřího Pešty, jenž mě upozornil na užitečné materiály zahrnuté v písemné pozůstalosti předchozího zpracovatele bukovanských dějin, Jana Tomana.

Anotace

Paměti Přibíka a Jana Bukovanských Pintů z Bukovan

Předkládaná práce se s oporou v historickoantropologických metodologických přístupech pokoušela vyzdvihnout z anonymity dějin životní příběhy dvou takřka neznámých předbělohorských rytířů, Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan a jeho syna Jana. Její stěžejní část tvoří kritická edice vzácně dochovaných rodinných pamětí sepsaných oběma urozenými muži v 16. a na počátku 17. století. Jedinečné svědectví osobní povahy doplněné o výpověď soukromé i úřední korespondence a dalších typů historických pramenů se pro autora práce stalo základním heuristickým východiskem k poznání každodenních i nevšedních zážitků, představ a způsobů myšlení konkrétních představitelů dvou rozdílných generací předbělohorské nižší šlechty. Prováděný výzkum se v souladu s biografickou metodou zaměřil v postupných krocích na přiblížení rodinného a veřejného života obou rytířů, jejich manželek i potomků. Stranou zájmu však nezůstaly ani otázky po proměnách složitých sítí společenských vztahů, utváření rodové paměti, působení války nebo vnímání rozmanitých kulturních vzorů. Záměrem autora bylo představit jednu z možných cest k uchopení sociálních dějin nižší šlechty v předbělohorském období.

Annotation

The Memoirs of Přibík and John Bukovanský Pinta of Bukovany

Supported by historical and anthropological approaches of methodology, the thesis submitted endeavoured to point out the life histories of two almost unknown knights of the period before the Battle of White Mountain, Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan and his son Jan. Its principal part consists of a critical edition of rarely preserved family memoirs, written by both noblemen in the 16th and the early 17th centuries. The unique testimony of personal character, supplemented by the message of their personal and official correspondence and other kinds of historical sources, rendered the author the basic heuristic starting point to becoming acquainted with both everyday and unusual experiences, ideas and manners of thinking in concrete representatives of two different generations of lower nobility of the period before the Battle of White Mountain. I focused my research, gradually conducted in accordance with the biographical method, on presenting the family and public lives of both knights, their wives and offspring. Apart from this, the questions of transformation of complex networks of social relationships, formation of family memory, the effects of war and perception of various cultural models, were also given appropriate attention. The author's intention was to present one of the possible manners to approach the social history of lower nobility of the period before the Battle of White Mountain.

OBSAH

1. Prameny osobní povahy a jejich uplatnění při výzkumu 7	
dějin české nižší šlechty	
2. Dějiny rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan 22	
od vrcholného středověku do třicátých let 16. století	
3. Rytířský hospodář Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan 31	
4. Válka v myšlení Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan 118	
5. Úvěrové kontakty bukovanských rytířů v předbělohorském století 132	
6. Krajský úředník a místopisář Království českého Jan Bukovanský 156	
Pinta z Bukovan	
7. Rytířský rod Bukovanských Pintů z Bukovan ve společnosti 199	
pobělohorských Čech	
8. Edice Paměti Přibíka a Jana Bukovanských Pintů z Bukovan 216	
8.1. Okolnosti vzniku, stav dochování a dosavadní historiografické 216	
využití rukopisu	
8.2. Popis rukopisu a ediční zásady 220	
8.3. Edice 225	
9. Závěr 283	
10. Seznam pramenů a literatury 291	
11. Seznam příloh 320	
12. Přílohy 322	
12.1. Rodokmeny 322	
12.2. Schematická mapa bukovanských statků 331	
12.3. Obrazová a fotografická dokumentace 332	

1. Prameny osobní povahy a jejich uplatnění při výzkumu dějin české nižší šlechty¹

V evropské historiografii se během posledních desetiletí ve stále hojnější míře vyskytují snahy uchopit v co nejširším rozsahu způsoby myšlení, chování a jednání příslušníků jednotlivých sociálních vrstev raně novověké společnosti.² Ty nejenže podávají nezaměnitelný obraz vnímání více či méně významných politických událostí a sociálních procesů, ale zároveň dovolují nahlížet hodnoty, představy i cíle konkrétního jedince. Vedle dříve převládajícího popisu takzvaných velkých dějin tak postupně vzniká přinejmenším obdobně důležitý prostor pro poznání mnohvrstevnatých základů lidského uvažování a jeho nezpochybnitelného vlivu na okolní dění.³

Přijetí obdobných východisek podstatným způsobem změnilo směr, jímž se dlouhá léta ubíralo bádání zaměřené na minulost šlechty.⁴ Kladení dříve nezvyklých otázek přeneslo jeho tematické těžiště mimo jiné do oblasti symbolické komunikace,⁵

---

¹ Předkládaná práce vznikla s finanční podporou Grantové agentury Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v rámci řešení individuálního vědeckého projektu č. 137/2014/H *Paměti Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan a jeho syna Jana*.

² Až na dílčí úpravy a doplnění je úvodní kapitola přítomného pojednání po obsahové stránce totožná se zněním již uveřejněného odborného článku, v němž se autor mimo jiné zaměřil na tematické, metodologické i heuristické uchopení práce a představil soubor kladených otázek. Srov. František KOREŠ, *Paměti Přibíka a Jana Bukovanských Pintů z Bukovan. Teze edičního projektu*, *Opera historica* 18, 2017, s. 63-81.

³ Promyšlení pozice individua v dějinách se stalo s rozšířením historickoantropologických přístupů námětem četných odborných pojednání ze zahraniční i domácí produkce. K dané problematice alespoň výběrově Gert DRESSEL, *Historische Anthropologie. Eine Einführung*, Wien – Köln – Weimar 1996; Heinz-Dieter HEIMANN – Pierre MONNET (edd.), *Kommunikation mit dem Ich. Signaturen der Selbstzeugnisforschung an europäischen Beispielen des 12. bis 16. Jahrhunderts*, Bochum 2004; Martin NODL – Daniela TINKOVÁ (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007; Lucie STORCHOVÁ – Jan HORSKÝ a kol., *Paralely, průsečíky, mimoběžky. Teorie, koncepty a pojmy v české a světové historiografii 20. století*, Ústí nad Labem 2009; Lucie STORCHOVÁ (ed.), *Conditio humana – konstanta (č) i historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretické reflexe v současné historiografii*, Praha – Ústí nad Labem 2007. K zohlednění místa „malého“ člověka uprostřed všeobjímajících společenských procesů přispěla především mikrohistorická metoda. O jejím uplatnění podrobněji zejména Josef GRULICH, *Zkoumání „maličkosti“ (Okolnosti vzniku a významu mikrohistorie)*, *Český časopis historický* 99, 2001, s. 519-547; Jan HORSKÝ, *Místo (velkých) teorií v historických vědách v době narativistické kritiky a mikrohistorických bádání*, in: L. Storchová (ed.), *Conditio humana*, s. 11-37, zde s. 31-33.

⁴ Příčiny tematické a metodologické proměny domácího bádání o dějinách společenských elit přehledně shrnují Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Šlechta raného novověku v historickoantropologických proudech současně evropské historiografie*, *Časopis Matice moravské* 122, 2003, s. 375-409.

⁵ Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Des Kaisers alte Kleider. Verfassungsgeschichte und Symbolsprache des Alten Reiches*, München 2008; TÁŽ, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe – Thesen – Forschungsperspektiven*, *Zeitschrift für historische Forschung* 31, 2004, s. 489-527. Zvolený úhel pohledu pomáhá například lépe porozumět účinnosti symbolických nástrojů užívaných za účelem sblížení české šlechty s politikou vládnoucí dynastie. K tomu podrobněji Václav BŮŽEK, *Ferdinand*

každodennosti⁶ nebo vnímání vztahu jedince a jeho sociálního okolí.⁷ Zároveň však vyústilo ve zvýšený zájem o rozmanité druhy osobně laděných pramenných svědectví, jež by na ně dokázala uspokojivě odpovědět.⁸ Nezanedbatelnou roli si v daném ohledu udržovala i díla vyplňující žánrově poměrně nepřehlednou skupinu děl memoárové literatury, kterou tvořily vedle jednoduchých poznámek vznikajících pro osobní potřebu pisatele především rodinné kroniky a obsahově propracované paměti.⁹

Do posledně jmenované kategorie se všemi svými vnějšími i vnitřními znaky jednoznačně řadí rovněž pamětní zápisy příslušníků rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan, kterým byla navzdory jejich nesporné vypovídací hodnotě věnována v domácím dějepisectví prozatím pouze mizivá pozornost.¹⁰ Proto se autor předkládané práce rozhodl přistoupit nejen k edičnímu zpřístupnění tohoto pozoruhodného pramene, ale také k jeho hlubšímu zasazení do kontextu stávajících a stále přibývajících poznatků o životě české nižší šlechty. Od svého záměru si v první řadě slibuje prohloubení studia konkrétního počínání příslušníků této nesourodé sociální skupiny.

Ačkoli se řadila mezi vyšší stavy Království českého, představovala nižší šlechta z hlediska vnitřní společenské skladby velmi rozmanitý celek, v němž se vyskytovali nositelé řady životních a profesních rolí. Jak spolehlivě prokázaly zvláště dosavadní výzkumy dějin předbělohorského rytířstva, rozhodovala o možnostech veřejného uplatnění těchto osob především šíře majetkového zázemí a vhodná volba kariérního směřování.¹¹ Spolu s jedinci činnými v oblasti zemské i krajské správy politického systému a zdatnými válečníky tak sdíleli totožnou stavovskou příslušnost rovněž

Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků, České Budějovice 2006 (= Monographia historica 7).

⁶ Do popředí se dostaly hlavně výzkumy sledující jednotlivé prvky všedního života šlechtických dvorů. Blíže zejména Jaroslav PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v XVI.-XVIII. století*, Ústí nad Labem 1992 (= Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 1, Studia historica 1), s. 9-27.

⁷ Wolfgang REINHARD, *Freunde und Kreaturen. Historische Anthropologie von Patronage – Klientel – Beziehungen*, Freiburger Universitätsblätter 139, 1998, s. 127-141; Václav BŮŽEK, „Páni a přátelé“ v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku, *Český časopis historický* 100, 2002, s. 229-264; Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004, s. 641-678.

⁸ O nich z širší perspektivy Winfried SCHULZE (ed.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996; Benigna von KRUSENSTJERN, *Selbstzeugnisse der Zeit des Dreißigjährigen Krieges. Beschreibendes Verzeichnis*, Berlin 1997.

⁹ Přiblížení jednotlivých odvětví memoárové literatury spolu s uvedením konkrétních příkladů z prostředí nižší šlechty se stalo předmětem následujícího výkladu.

¹⁰ Opis paměti bukovanských rytířů se dochoval v knize rodopisných zápisů augustiniánského řeholníka Vincenta, známé pod názvem *Liber variegatus* (Národní knihovna České republiky, Sbirka rukopisů a starých tisků, sign. XVII E 28, p. 108-146). Při každé další zmínce o editovaném pramenu již bude v poznámkovém aparátu přítomné práce užíváno pouze zkráceného výrazu *Paměti*.

¹¹ Že se sociální vývoj rytířstva zakládal na vzájemně provázané soustavě majetkových předpokladů, mocenských vyhlídek a účinných kariérních modelů, připomněl Václav BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996.

vrchnostenští úředníci, úvěroví podnikatelé či drobní venkovští hospodáři.¹² Od zástupců vyšší šlechty je vedle řady jiných vnějších sociálních znaků nejzřetelněji oddělovala nižší míra urozenosti, jež se navenek zakládala na schopnosti prokázat patřičný počet po sobě jdoucích pokolení vlastních předků.¹³ Význam této výlučné skutečnosti považovali zástupci starobylých panských rodů za natolik závažný, že z ní od konce 15. století učinili jednu z hlavních podmínek pro přijímání nových členů do svých řad.¹⁴ Aby se mohli účinně bránit neúměrnému množství žádostí o plnohodnotné šlechtictví ze strany nobilitovaných měšťanů, ponechali si po vzoru pánů také stávající příslušníci rytířského stavu poslední slovo při posuzování jednotlivých uchazečů. Právě tímto krokem dosáhli určitého vymezení i v rovině zemského práva.¹⁵

Ve vnitřní struktuře české nižší šlechty ovšem dlouhodobě přetrvávaly patrné rozdíly. Její sociální vývoj se nejvydatněji odrážel v proměnlivé a poměrně obsáhlé titulatuře. Významové pozadí rozličných pojmenování pro představitele rytířstva se proto stalo opakovaně předmětem historickosémantického rozboru, jehož výsledky měly podstatnou váhu zejména při objasňování dějinných počátků této společenské vrstvy.¹⁶ Nejširším využitím a dlouhou tradicí se vyznačovalo především oslovení „*rytieř*“.¹⁷ V souladu se zásadami učení o trojím lidu poukazovalo na původní válečnické poslání nižšího šlechtice, které vycházelo z etického kodexu středověkého rytířství. Ačkoli se jeho kultura šířila z prostředí evropských panovnických dvorů a nacházela výrazný ohlas i u podstatně urozenějších jedinců, v ryze praktické podobě byly vojenské dovednosti spojovány s očekávaným vystupováním nižší šlechty.¹⁸

---

¹² Poznání společných i jedinečných rysů vyznačujících životy konkrétních zástupců profesně či jinak rozlišených skupin české nižší šlechty se stalo podstatnou součástí historiografického výzkumu. Srov. TÝŽ, *Rytíři renesančních Čech*, Praha 1995; TÝŽ – František KOREŠ – Petr MAREŠ – Miroslav ŽITNÝ, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016.

¹³ K významu kategorie urozenosti v širších společenských souvislostech Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.

¹⁴ Okolnosti a způsoby tzv. uzavírání vyšší šlechty spolehlivě objasnili František ŠMAHEL, *Obrysy českého stavovství od konce 14. století do počátku 16. století*, Český časopis historický 90, 1992, s. 161-187; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha – Litomyšl 2002, s. 46-48.

¹⁵ Náležitosti procesu završeného uznáním rytířského postavení podrobně přiblížil a četnými příklady podložil Vladimír KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku*, Časopis Archivní školy 6, 1928, s. 1-125.

¹⁶ Možnosti širšího využití této vědecké metody naznačil Josef MACEK, *Historická sémantika*, Český časopis historický 89, 1991, s. 1-30. Zájem o nižší šlechtu pozdního středověku s její pomocí prohloubil TÝŽ, *Jagellonský věk v českých zemích II. Šlechta*, Praha 2001, s. 369-415.

¹⁷ Historicky podmíněné změny v chápání příslušného slova zachytila Věra CHLÁDKOVÁ a kol., *Ze staročeské terminologie sociálních vztahů (rytieř)*, Slovo a slovesnost 41, 1980, s. 62-71.

¹⁸ Vliv bojových ideálů na smýšlení, počínání i rozvrstvení šlechty ozejmili Wojciech IWAŃCZAK, *Lidé meče, modlitby a práce. Tři stavy v českém středověkém myšlení*, Praha 2011, s. 33-34; TÝŽ, *Po stopách rytířských příběhů. Rytířský ideál v českém písemnictví 14. století*, Praha 2001, s. 38-39, 107-108; Jean

Zvláště při jejím dalším členění se ovšem uplatnila rovněž označení vladyka, zeman nebo panoš.¹⁹ Zatímco v pojmu rytíř bývala postupem času stále více zakořeněna širší podstata společenské působnosti všech členů téhož stavu, zbylé kategorie hojnou měrou vypovídaly o jejich skutečném sociálním postavení a způsobu obživy, jež se mimo jiné odvíjely od dosaženého stupně urozenosti a rozsahu i povahy pozemkového vlastnictví.²⁰

Podrobné ohlédnutí za proměnlivými přístupy k jejím dějinám se již staly předmětem celé řady odborných pojednání.²¹ V souvislosti s editovanými paměťmi se tak pohled omezí na nejzásadnější výzkumy, které usilovaly o rozkrývání rozličných stránek osobnosti českého nižšího šlechtice. Ty jsou však téměř bezvýhradně dílem posledních tří desetiletí. Prakticky až do sklonku osmdesátých let 20. století se totiž osudy vybraných jednotlivců z rytířského stavu převážně rozplývaly v povšechně pojímaném pohledu na sociální vývoj elitních vrstev raně novověké společnosti.²² Z něj se výrazněji vymanily pouze v těch případech, kdy byla badatelská pozornost namířena k vybraným projevům hospodářské každodennosti a kulturní úrovně drobných šlechtických statků.²³

Jako svébytná sociální skupina s osobitými projevy myšlení a jednání začala být nižší šlechta vnímána teprve s uplatněním výraznějších teoretických a metodologických změn v historiografickém diskurzu, které si záhy vyžádaly hledání nových témat, účinnějších pracovních postupů a především interpretaci dříve jen málo využívaných

---

FLORI, *Rytíři a rytířství ve středověku*, Praha 2008; Franco CARDINI, *Válečník a rytíř*, in: Jacques Le Goff (ed.), *Středověký člověk a jeho svět*, Praha 2003, s. 69-99.

¹⁹ Že dané výrazy ohraničovaly jednotlivé úrovně v hierarchii českého rytířstva, doložil Josef MACEK, *Vladyka (historickosémantická analýza)*, Český časopis historický 89, 1991, s. 677-691; TÝŽ, *Jagellonský věk II*, s. 384-405.

²⁰ Blíže V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 48-50; J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 369-415.

²¹ S řadou tematických námětů ke studiu dějin předbělohorského rytířstva a bohatými odkazy na související odbornou literaturu i prameny Václav BŮŽEK, *Nižší šlechta v předbělohorských Čechách (Prameny, metody, stav a perspektivy bádání)*, Český časopis historický 91, 1993, s. 37-54; TÝŽ, *Nižší šlechta Království českého v předbělohorské době*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 5-21.

²² Klíčovým měřítkem pro posouzení úrovně postavení v hierarchicky uspořádané společnosti se v obdobných výzkumech stávala především výše nemovitého majetku. Srov. Josef POLIŠENSKÝ – Frederick SNIDER, *Změny ve složení české šlechty v 16. a 17. století*, Československý časopis historický 20, 1972, s. 515-526; Ondřej FELCMAN, *Majetkové poměry feudální třídy v druhé polovině 17. století*, Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1, Studia historica 14, 1976, s. 195-228.

²³ Rudolf ANDĚL, *Hospodářská situace drobných šlechtických statků na česko-lužickém pomezí v XVII. století*, Sborník Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem, řada historická, 1971, s. 61-134; TÝŽ, *Příspěvek k problematice životní a kulturní úrovně drobné šlechty na Frýdlantsku v 17. století*, Z minulosti Děčínska a Českolipska 3, 1977, s. 101-119; TÝŽ, *Rybníkářství na statcích frýdlantské lenní šlechty v 16. a 17. století*, Sborník Severočeského muzea, Historia 9, 1988, s. 33-52; Petr ČORNEJ, *K otázce životního stylu nižší šlechty před Bílou horou*, Středočeský sborník historický 15, 1980, s. 125-142.

typů písemností.²⁴ Přestože se jednotliví historici a historičky obraceli až donedávna téměř výlučně k předbělohorskému období, dovedli postupně odhalit specifický podíl rytířstva na všech význačnějších oblastech politických, hospodářských, kulturních a sociálních dějin Království českého.²⁵

Ačkoli se již od počátku výrazně oživeného bádání těšily z výsostného postavení prameny osobní povahy, na vytvoření ucelené představy o proměnách nižší šlechty svou výpovědí zdaleka nestačily. Teprve v kombinaci s účty, dluhopisy, pozůstalostními inventáři, vrchnostenskými instrukcemi či rozličnými zápisy v deskách zemských bylo možné hustěji zaplňovat dříve opomíjená tematická pole a spolu s nimi objevovat české rytíře v nezvyklých životních rolích.²⁶ Vysoce žádoucího zhodnocení se tím pádem dočkala pestrá škála činností a myšlenkových kategorií utvářejících jejich obraz navenek i zevnitř. Ať už byl důraz položen na otázky po způsobech chápání politické a vojenské kariéry,²⁷ úvěrového podnikání,²⁸ literárního mecenátu,²⁹ hmotného vybavení šlechtické domácnosti,³⁰ cestovní a hospodářské každodennosti,³¹ válečného zážitku,³²

---

²⁴ K tomu zevrubněji V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v předbělohorských Čechách*.

²⁵ Ucelenou metodickou koncepci aplikoval na široké společenské kruhy nižší šlechty při studiu mocenských, hospodářských a kulturních souvislostí jejího vývoje TÝŽ, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996; TÝŽ, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989.

²⁶ Na četné možnosti interpretace těchto písemností souhrnně poukázal TÝŽ, *Nižší šlechta v předbělohorských Čechách*, s. 40-42. K ozřejmění charakteru příslušných typů pramenných svědectví alespoň výběrově například TÝŽ, *Die Quellen finanzieller Einnahmen von Angestellten der Herren von Rosenberg in Böhmen am Ende der Epoche vor der Schlacht am Weissen Berge*, *Hospodářské dějiny* 18, 1990, s. 107-160; Michaela NEUDERTOVÁ, „*Item ve velkém fraucimře před luthausem se nachází...*“ (*Příspěvek ke studiu inventářů pozdně renesančních rezidencí v severozápadních Čechách*), in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= *Opera historica* 7), s. 163-199.

²⁷ V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*; Petr MAREŠ, *Obsazování úřadu krajského hejtmána v předbělohorském období a soupis krajských hejtmánů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564-1616/1617*, Praha 2009; TÝŽ, *Krajské mustrunky a krajští mustrheři v organizaci vojenské správy*, *Paginae historiae* 21, 2013, s. 298-321; V. BŮŽEK – F. KOREŠ – P. MAREŠ – M. ŽITNÝ, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*.

²⁸ V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty*; TÝŽ, *Úvěrové podnikání rytířů Malovců v předbělohorské době*, *Folia historica bohemia* 14, 1990, s. 135-194.

²⁹ TÝŽ, *Literární mecenát nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, in: Jaroslav Pánek – Miloslav Polívka – Noemi Rejchrtová (edd.), *Husitství – reformace – renesance*. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela, Praha 1994, s. 831-843.

³⁰ TÝŽ, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí (Domácnosti rytířů, měšťanů a církevních hodnostářů v rožberských službách)*, *Opera historica* 3, 1993, s. 287-313; TÝŽ, *Domácnosti nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v XVI. – XVIII. století*, Ústí nad Labem 1992 (= *Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica* 1, *Studia historica* 1), s. 42-64; TÝŽ, *Městské domácnosti úředníků a dvořanů posledních Rožmberků*, in: Zdeněk Beneš – Eduard Maur – Jaroslav Pánek (edd.), *Pocta Josefu Petráňovi*. Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně, Praha 1991, s. 301-325; Tomáš STERNECK, *K majetkovému zázemí a domácnosti rytíře Petra Doudlebského z Doudleb*, *Husitský Tábor* 14, 2004, s. 259-362.

³¹ Michaela NEUDERTOVÁ, *Cestování nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, in: Lenka Bobková – Michaela Neudertová (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, Ústí nad Labem 1995 (= *Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica* 3, *Studia historica* 2), s. 209-213; Václav BŮŽEK,

sociálních sítí,³³ manželského i mimomanželského soužití³⁴ nebo prověřených vzorců chování,³⁵ v ohnisku zvolené optiky se vždy ocitali zcela konkrétní představitelé nižšího šlechtického stavu.

Navzdory oprávněnému a stále častějšímu zohledňování výpovědi výše naznačených druhů písemností se jakýkoli výzkum, jenž se zabývá vnitřními obzory světů předbělohorských rytířů, neobejde bez pramenů osobní povahy. Nejširší možnosti využití nabízejí z hlediska historickoantropologické optiky zejména pozůstatky soukromé i úřední korespondence jednotlivých rodů. Zatímco většina z nich zůstává ve skromném množství rozptýlena do mnoha archivních fondů či sbírek, některé se shodou příznivých okolností zachovaly v nebývalém rozsahu jako dopisy Albrechta a Šťastného Václava Pětipeských z Chýš a Egrberku nebo rytířů Myšků ze Žlunic. Oba soubory obsahově pozoruhodných listů se i přes mimořádnou náročnost edičních prací postupně dočkaly svého zpřístupnění.³⁶ Nejen úctyhodným počtem, ale i svým tematickým založením přitom podávají jedno z nejplastičtějších svědectví o náplni každodenního života rytířů na prahu novověku. Zdá se být proto jen otázkou času, kdy se stanou podkladem pro vznik jejich obsáhlých biografí.

Každodenní život na statcích Šťastného Václava Pětipeského z Chýš očima hospodářských úředníků počátkem 17. století, in: Marie Koldinská – Alice Velková (edd.), *Historik zapomenutých dějin. Sborník příspěvků věnovaných prof. dr. Eduardu Maurovi*, Praha 2003, s. 198-210.

³² V. BŮŽEK – F. KOREŠ – P. MAREŠ – M. ŽITNÝ, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*.

³³ V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“; TÝŽ, *Klientela Pernštejnů a Rožmberků ve druhé polovině 16. století*, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 213-225. Na dosud jen okrajově probádanou problematiku vývoje vztahů mezi rytíři a měšťany upozornil TÝŽ, *Nižší šlechta v poddanských rezidenčních městech předbělohorské doby*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*, Prostějov 1997, s. 185-199.

³⁴ V daném směru vyniká zejména inspirativní pohled na vnímání, vystupování a obranu práv rytířských levobočků. O tom podrobněji Tomáš STERNECK, *K postavení levobočků v raně novověké společnosti (s důrazem na prostředí sociálních elit)*, *Český časopis historický* 114, 2016, s. 677-716, zde s. 708-712; TÝŽ, *Závět žumberského rytíře: Jindřich Pouzar z Michnic a jeho nelegitimní rodina*, *Jihočeský sborník historický* 76, 2007, s. 215-271; Květoslava HAUBERTOVÁ, *Adam Jiří Kokořovec z Kokořova, Zuzana a jejich syn Vilím z Vladaře. K problematice nemanželského dítěte v 17. století*, *Minulostí Západočeského kraje* 46, 2011, s. 82-107.

³⁵ Miroslav ŽITNÝ, „*Dobrý krýksman*“ – *diskursivní kategorie a maskulinní vzor myšlení nižší šlechty z českých zemí na přelomu 16. a 17. století*, *Studia Comeniana et historica* 43, 2013, s. 224-248; Václav BŮŽEK, *Ideály křesťanského rytířství v chování urozeného muže předbělohorské doby*, in: Radmila Švaříčková-Slabáková – Jitka Kohoutová – Radmila Pavlíčková – Jiří Hutečka a kol. (edd.), *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy*, Praha 2012, s. 47-60.

³⁶ Petr MAREŠ (ed.), *Karel Častovec Myška ze Žlunic. Život předbělohorského rytíře ve světle rodinné korespondence*, Ústí nad Labem 2000; TÝŽ (ed.), *Korespondence Albrechta Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1570–1596*, České Budějovice 2015 (= Prameny k českým dějinám 16. – 18. století, B/VI); Miroslav ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, České Budějovice 2015 (= Prameny k českým dějinám 16. – 18. století, B/VII/1); TÝŽ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1611–1621*, České Budějovice 2016 (= Prameny k českým dějinám 16. – 18. století, B/VII/2).

Sílicí zájem o vydávání památek k dějinám nižší šlechty potvrzuje i bližší pohled na edice dvou jedinečných zlomků rytířských deníků. Ačkoli se jich z příslušného sociálního prostředí příliš nedochovalo, zastupují nenahraditelný typ osobního svědectví, které se zpravidla vyznačuje bezprostředností pisatelova projevu.³⁷ Nejstarší doložený deník pochází z roku 1559 a jeho autorství lze připisovat blíže neurčenému synovi Diviše Dvoreckého z Dvorců. Po obsahové stránce vyniká především vnímavým pohledem na pobyt u císařského dvora ve Vídni, kam mladý urozený muž doprovázel v roli služebníka svého pána Vratislava z Pernštejna.³⁸ Ještě o něco obsáhlejší deníkové záznamy si pořizoval během roku 1605 již dříve zmiňovaný Šťastný Václav Pětipeský z Chýš a Egrberku. Řada z nich přitom zachycovala jeho zážitky z válečného tažení proti Bočkajovcům.³⁹ Povahou by bylo možné přiřadit k oběma deníkům ještě české a německé vyhotovení osobních zápisů Heřmana Černína z Chudenic, příslušníka původem rytířského rodu. Ty průběžně vznikaly během let 1644 až 1645 a shromažďovaly jeho vzpomínky na diplomatickou misi směřovanou do osmanské Konstantinopole.⁴⁰

Hlavním předmětem předkládaného pojednání se s přihlédnutím k představovanému dílu bukovanských rytířů stala teprve poslední, dosud nezmíněná, avšak v prostředí české nižší šlechty poměrně hojně zastoupená skupina pramenů osobní povahy. Její jádro tvoří stroze vyznívající knihy porodů přecházející v mnogogenerační rodinné kroniky i propracované paměti. Prvně jmenované se vyznačovaly mimořádnou jednoduchostí a formální neměnností pořizovaných zápisů, jejichž smyslem bylo zachovat povědomí o klíčových událostech rodinného životního cyklu. Jediným obměňovaným údajem se v zásadě stávala pouze jména dětí, rodičů a kmotrů, doprovázená více či méně přesnými daty narození, svateb i úmrtí. Navzdory schopnosti

---

³⁷ O historickém vývoji, stěžejních literárních znacích a využívání deníků přehledně Petr MAŤA, *Tagebücher*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16. – 18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien – München 2004, s. 767-780; Dagmar MOCNÁ (ed.), *Encyklopedie literárních žánrů*, Praha-Litomyšl 2004, s. 98-106. S užitečným poukazem na konkrétní příklady Petr MAŤA, *Nejstarší české a moravské deníky (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, *Folia historica bohemia* 18, 1997, s. 99-120.

³⁸ Petr VOREL, *Vídeňský deník rytíře Dvoreckého z roku 1559*, *Folia historica bohemia* 19, 1998, s. 7-36.

³⁹ Miroslav ŽITNÝ (ed.), *Deník Šťastného Václava Pětipeského z Chýš z roku 1605*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= *Opera historica* 13), s. 187-262.

⁴⁰ Stručný vhled do jeho obsahu v kontextu dobové literární tvorby nabídl například Eduard PETRŮ, *Vzrušující skutečnost. Fakta a fantazie ve středověké a humanistické literatuře*, Ostrava 1984, s. 131-133.

uchovávat v paměti rodu jisté genealogické souvislosti se tak zdá být jejich literární hodnota velice sporná.⁴¹

Teprve postupem času se pevný rámec knih porodů začínal rozvolňovat, aby dal alespoň příležitostně větší průchod osobitým potřebám a úvahám svých pisatelů. Jejich pozornost se až tehdy mohla soustředit na veřejné dění a hodnocení role, kterou v něm spolu s dalšími rodinnými příslušníky zastávali. Pamětihodné momenty soukromého života doplněné již částečně tokem vlastních myšlenek se tak čím dál častěji objevovaly na volných místech v biblích, modlitebních knihách či hospodářských kalendářích. Tím byly položeny předpoklady ke vzniku rodinných kronik a rozvíjení memoárové literatury jako takové.⁴²

Zakládání a vícegenerační vedení rodinných kronik nacházelo na území řady evropských zemí již od 16. století široké uplatnění, a to dokonce nejen ve šlechtickém, ale i v měšťanském prostředí.⁴³ Jak v nedávné době výstižně poznamenal Pavel Matlas, zůstávají zvláště tato díla jen velmi těžko ohraničitelným literárním útvarem. Svou povahou sice ne vždy dosahují úrovně o poznání sdílnějších pamětí, na druhé straně však nezapřou ani přímou příbuznost se svými pravděpodobnými vývojovými předchůdci, jimiž byly právě porodní knihy. Mnoho z nich dokonce nezřídka splývá v jediný celek.⁴⁴

Majetkově drobná a politicky málo významná šlechta si kronikářské záznamy záhy oblíbila, neboť dovedla plně docenit jejich praktický význam. Zejména představitelé nepříliš starobylých rytířských rodů nacházeli v pečlivě schraňovaných rodinných knihách trvalé poučení o řadách svých předků a s nimi související hloubce dosažené urozenosti.⁴⁵ V jistém smyslu jim tak stále rozšiřované památeční zápisy vynahrazovaly

---

⁴¹ Ke konkrétní podobě a funkci tzv. *Geburtenbücher* se vyjádřila v první řadě Beatrix BASTL, *Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit*, Wien – Köln – Weimar 2000, s. 463-472. V domácí historiografii podali jejich výstižnou charakteristiku Jana RATAJOVÁ (ed.), *Alžběta Lidmila z Lisova, 1639-1698. Rodinné paměti*, Praha 2002 (= Manu propria 1), s. 10-12; Pavel MATLAS (ed.), *Z poddaného šlechticem. Rodinné paměti Zbudovských z Rovné Hory a Malých z Tulechova (1604-1737)*, Praha 2016 (= Manu propria 8), s. 31-35.

⁴² P. MATLAS (ed.), *Z poddaného šlechticem*, s. 33-34.

⁴³ TAMTÉŽ, s. 32. Na dobový fenomén pořizování nejrůznějších forem pamětních záznamů se zvláště ve vztahu k pisatelům z prostředí českých měst konce 16. a počátku 17. století soustředila Marie TOŠNEROVÁ, *Měšťanské paměti raného novověku – pramen poznání každodennosti*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska. Paměti – způsob zobrazení skutečnosti. Sborník z 10. odborné konference. Olomouc, 17.–18. 10. 2001, Praha 2001, s. 83-91.

⁴⁴ P. MATLAS (ed.), *Z poddaného šlechticem*, s. 34.

⁴⁵ Na pozadí interpretace dochovaných zápisů příslušníků rodu Robmhápů ze Suché se rodinné kroniky jako druh osobní výpovědi pokusil do šlechtického prostředí raného novověku zasadit František KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup v dějinách rodu Robmhápů ze Suché od 16. do 18. století a jejich rodinné paměti*, Opera historica 16, 2015, s. 100–148, zde zejména s. 105-108. O tomto literárním útvaru rovněž podrobně P. MATLAS (ed.), *Z poddaného šlechticem*.

často chybějící nebo zcela nedostačující poznatky, jež v soudobých kronikách a pojednáních z jejich pohledu nashromáždili Pavel Hájek z Libočan či Bartoloměj Paprocký z Hlohol.⁴⁶ Tímto poměrně prostým, avšak osvědčeným způsobem mohlo zároveň přímo úměrně daným podmínkám vzrůstat také jejich sociální sebevědomí, které bylo přesto i nadále stěží srovnatelné s vysoce postavenými pány.

Rodinné kroniky vyvolávají z hlediska sledování společenského vývoje předbělohorské i pobělohorské nižší šlechty řadu závažných otázek.⁴⁷ Dosavadní výsledky prováděných výzkumů autora prozatím opravňují vyslovit domněnku, že proměny jejich struktury a obsahu poměrně věrně odrážejí dílčí politické, náboženské i ryze sociální změny, jimiž procházelo rytířstvo po celé období raného novověku. Zjištěnou skutečnost nejlépe dokládají opisy těchto obsahově skromnějších literárních útvarů, které si pro své studijní účely pořizoval svobodný pán Gottfried Daniel Wunschwitz.⁴⁸ Jeho genealogicko-heraldická sbírka v sobě zahrnuje například kroniky sepsované rytíři z Bubna a Litic, Budkovskými z Budkova, Čejky z Olbramovic nebo Robmhápy ze Suché.⁴⁹ Až na posledně jmenované zdánlivě připomínají svou stereotypní úpravou knihy porodů, čemuž napovídá také časté opakování ustálených slovních obrátů. Zásadní odlišnost však spočívá jak v jejich mezigeneračním významu, tak i v občasném výskytu subjektivně laděných zápisů. Některé z nich se mohly vztahovat k hrdinské smrti na bojišti⁵⁰ nebo zahájení vojenské kariéry,⁵¹ zatímco jiné si všimaly naplňování rodové legendy.⁵²

Že i obdobně pojatá díla ryze soukromého rázu alespoň místy přecházela v plnohodnotné paměti, potvrzují již vzpomínané zápisy Robmhápů ze Suché nebo společná rodinná kronika rytířů Zbudovských z Rovné Hory a Malých z Tulechova. Každý z pramenů přitom sledoval poněkud odlišný záměr. Pro Robmhápy bylo nejpodstatnější zviditelnit trvalé politické, vojenské a po roce 1620 také spíše problematické náboženské hodnoty, které provázely tento tradiční rod obdobím vlády

---

⁴⁶ Tvorba obou mužů významně odrážela tehdejší zálibu ve shromažďování erbovních pověstí, které napomáhaly objasňovat minulost jednotlivých šlechtických rodů. Na dané téma zejména Petr VOREL, *Rodové heraldické pověsti jako prostředek mezigeneračního přenosu informace ve šlechtickém prostředí českých zemí v 16. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 61-67; Irena HRABĚTOVÁ, *Erbovní pověsti v českých spisech Bartoloměje Paprockého z Hlohol*, Brno 1992.

⁴⁷ F. KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup*, s. 105-108.

⁴⁸ K životu a činnosti tohoto barokního genealoga vyčerpávajícím způsobem Klára WOITSCHOVÁ, *Gottfried Daniel Wunschwitz. Sběratel, heraldik a genealog*, Praha 2011.

⁴⁹ Národní archiv Praha, Sbírka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, inv. č. 20 (z Bubna a Litic), 122 (Budkovský z Budkova), 185 (Čejka z Olbramovic), 951 (Robmháp ze Suché).

⁵⁰ TAMTĚŽ, inv. č. 20.

⁵¹ TAMTĚŽ, inv. č. 122.

⁵² TAMTĚŽ, inv. č. 185.

habsburských panovníků.⁵³ Zcela jiný vzkaz hodlal pozdějším generacím za pomoci rodinné kroniky předat její zakladatel Jiří Albrecht Zbudovský. Jako novožitný rytíř se zřejmě obával, aby nebyla v budoucnu zpochybnována urozenost jeho potomků.⁵⁴ Zbudovského záznamy se v tomto ohledu staly svébytným typem osobního svědectví, jež má vzhledem k původu svého prvního autora velmi blízko k venkovskému prostoru. To již samo o sobě svědčí o nepřeborné škále funkcí oblíbených rodinných kronik. Svůj výraz ostatně našly v pobělohorském období i u opačného pohlaví, když se do sepisování jedné z nich pustila nižší šlechtična Alžběta Lidmila z Lisova.⁵⁵ V jejím podání se formalizované záznamy věnované rodinným událostem rozšířily o typicky ženské postřehy, které se mimo jiné vztahovaly k prožívání porodních bolestí nebo průběhu dětských onemocnění.

Nejvyšších kvalit ve způsobu podání historické skutečnosti však dosahují jako vrcholná díla memoárové literatury teprve paměti. Počátky tohoto žánru spadají do dob antického Říma a naznačují, jak dlouho se vyvíjely jeho jednotlivé formy. Na rozdíl od deníku se vyznačuje autorovým časovým odstupem od prožívaných dějů. Ten sice vytváří prostor k jejich zpětnému promyšlení a vyhodnocování, ale na druhé straně nezřídka vyústí v přirozené zapomínání nebo záměrné opomíjení zmínek o momentech, jež by mohly citelně narušit příznivý společenský obraz daného pisatele či jeho rodiny a rodu. Zvláštnost paměti tudíž tkví především v jejich schopnosti vypovídat o strategii sebe prezentace příslušného autora spíše než v bezchybném a faktograficky přesném zachycování okolního dění. Jako silný nástroj osobního zviditelnění tak mohly být v jistých případech od prvopočátku sepisovány s vědomím, že se jednou stanou předmětem uveřejnění.⁵⁶ Avšak i teoreticky výše představená díla nemusela pokaždé splňovat všechny očekávané formální náležitosti. Zvláště proto se v domácí i zahraniční historiografii stále častěji objevují úvahy, jejichž cílem je přesněji vymezit žánrové podskupiny pamětí, aniž by přitom byla potírána jedinečnost konkrétní výpovědi.⁵⁷

---

⁵³ F. KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup*.

⁵⁴ Nad účelem jejího vzniku se zamýšlel P. MATLAS (ed.), *Z poddaného šlechticem*, s. 35-39.

⁵⁵ J. RATAJOVÁ (ed.), *Alžběta Lidmila z Lisova*.

⁵⁶ Pro srozumitelné seznámení s klíčovými vlastnostmi a dějinnou tradicí memoárů z pohledu literární vědy D. MOCNÁ (ed.), *Encyklopedie literárních žánrů*, s. 436-440.

⁵⁷ V dané souvislosti lze poukázat na zvláště pečlivé rozbor pamětí s převažující válečnickou tematikou, jež se vztahují k období raného novověku. Srov. Yuval Noah HARARI, *Renaissance Military Memoirs. War, History and Identity, 1450-1600*, Woodbridge 2004; v rámci badatelsky inspirativní kapitoly nazvané *Paměti válečníka a problém žánru* blíže Zdeněk VYBÍRAL (ed.), *Paměti Pavla Korky z Korkyně. Zápisky křesťanského rytíře z počátku novověku*, České Budějovice 2014 (= *Prameny k českým dějinám 16.-18. století, B/IV*), s. 163-172.

Na pomezí pamětí a cestopisné literatury tak stály s ohledem na své převažující tematické ukotvení například vzpomínky Václava Vratislava z Mitrovic. Mladý rytíř se v nich ohlížel za svým diplomatickým pobytem u dvora sultána, který probíhal v letech 1591 až 1595 a byl završen jeho uvězněním spolu s ostatními členy císařského poselstva. Důraz na vyzdvižení vlastních prožitků odlišuje Vratislavovy zápisy od nejčistšího pojetí cestopisu, s nímž je na druhé straně spojuje zaujetí pro odlišnosti cizí kultury.⁵⁸

Memoárům cestopisného rázu jsou svým účelem a celkovým vyzněním výrazněji vzdálené paměti vrchnostenských úředníků rytířského původu. Zejména obsáhlé zápisy Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova ukazují, jak klíčovou úlohu ve smýšlení této badatelsky dlouho opomíjené vrstvy nižší šlechty plnila věrná služba výše postaveným pánům.⁵⁹ Vedle důrazu na obdobné hodnoty zaujmou veršovanou výstavbou díla také nepoměrně kratší paměti Jakuba Krčina z Jelčan, které do svého kroniky pojal rožmberský archivář Václav Březan.⁶⁰

Velmi početnou skupinu rytířských memoárů představují paměti vznikající po bitvě na Bílé hoře převážně v náboženském exilu. Jako svědectví o způsobu vnímání řady převratných společenských změn mohou sloužit například osobní postřehy Jana Jiřího Haranta z Polžic a Bezdruzic,⁶¹ Bořka Mateřovského z Mateřova⁶² nebo Karla Pfefferkorna z Ottopachu.⁶³ Při jejich studiu je více než potřebné přihlížet nejen k časovému rámci, ale i náročným podmínkám, v nichž vznikaly. Zvláště všudypřítomná nutnost přijmout podmínky života v cizí zemi a přesto nadále zvažovat nejvhodnější prostředky k uchování prověřených rodových tradic činí z pamětí urozených exulantů pozoruhodnou směsicí pohledů na nastalou životní situaci, jež by neměla být při výzkumu dějin pobělohorské nižší šlechty přehlížena.⁶⁴

K nejtypičtějším, badatelsky nejhojněji využívaným a zároveň nejrozsáhlejším písemnostem osobní povahy z rytířského prostředí se bezpochyby řadí paměti Pavla

---

⁵⁸ Alois BEJBLÍK (ed.), *Příhody Václava Vratislava z Mitrovic*, Praha 1977.

⁵⁹ Josef HRDLIČKA (ed.), *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*, České Budějovice 2003 (= Monographia historica 3).

⁶⁰ Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I*, Praha 1985, s. 244-256.

⁶¹ Ferdinand MENČÍK (ed.), *Paměti Jana Jiřího Haranta z Polžic a z Bezdruzic od roku 1624 do roku 1648*, Praha 1897.

⁶² Marie RYANTOVÁ, *Těžké časy urozeného a statečného rytíře Bořka Mateřovského z Mateřova, exulanta v městě Pirně*, in: Michaela Hrubá (ed.), *Víra nebo vlast? Exil v českých dějinách raného novověku*, Ústí nad Labem 2001, s. 249-257.

⁶³ Josef VOLF, *Genealogické příspěvky k rodu Pfefferkornů z Ottopachu*, Památky archeologické a místopisné 23, 1909, s. 333-340, 587-590.

⁶⁴ Okolnostmi vynuceného přebývání české šlechty v pobělohorském exilu se mimo jiné zabývala Lenka BOBKOVÁ, *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621–1639*, Praha 1999.

Korky z Korkyně a Jindřicha Michala Hýzrleho z Chodů.⁶⁵ Navzdory patrným odlišnostem ve stylu psaní, uvažování, společenském zázemí a veřejném uplatnění spojovalo oba autory mimořádné nadšení pro válečnické řemeslo. Zkušenosti a zážitky získané během žoldnéřské služby byly dokonce natolik silné, že pod jejich dojmem hodnotili veškeré okolní dění, a to i ve chvílích, kdy se právě nevyskytovali na uherském bojišti. Jejich memoáry dokázaly všestranně vyzdvihnout jeden z klíčových kariérních modelů, k němuž měli zástupci rytířstva v 16. a 17. století velice blízko.⁶⁶

Poměrně dlouhou řadu obdobných děl z nižšího šlechtického prostředí by měla za přispění přítomné práce rozšířit rovněž moderní kritická edice pamětí Přibíka a Jana Bukovanských Pintů z Bukovan. Ačkoli jejich zápisy nedosahují literárních ani faktografických kvalit Korkových či Hýzrlových vzpomínek, vynikají na první pohled nezvyklou otevřeností a sdílností projevu. Ještě více však upoutají v zásadě obyčejným společenským postavením svých pisatelů spolu s překvapivým množstvím životních rolí, které v předbělohorském období podobně jako řada jiných urozených jedinců vystřídali. Na rozdíl od dosud známých a výše představených rytířských pamětí se nevyznačují jednoznačně převažujícími prožitky raně novověkého válečníka, náboženského exulanta či vrchnostenského úředníka, což úzce souvisí s tím, jak se vyvíjely osudy obou rytířů.

Výše naznačené okolnosti proto vyvolávají potřebu pečlivě zvážit, co je mohlo motivovat k písemnému vyjádření osobních vzpomínek. Pro Přibíka Bukovanského se jedním z určujících podnětů k ohlédnutí za vlastními osudy stalo ztotožnění s úlohou soběstačného hospodáře a otce početné rodiny, zatímco jeho syn Jan upínal pozornost především ke svému kariérnímu vzestupu završenému obsazením úřadu místopísaře Království českého. Zvláště nejstarší doložený autor pamětí tak zřetelně vybočil z jednoznačně převažující skupiny příslušníků nižšího šlechtického stavu, kteří zůstávají z pohledu české historiografie prakticky bezejmennými. Danou skutečnost přitom nezapříčinily pouze minimální mocenské cíle těchto osob, ale pravděpodobně i chybějící intelektuální předpoklady a nedostatek nezbytných společenských vjemů, jež

---

⁶⁵ Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti Pavla Korky z Korkyně*; Věra PETRÁČKOVÁ – Jan VOGELTANZ (edd.), *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, Praha 1979.

⁶⁶ O vyzdvížení typu šlechtice-válečníka se přičinili zejména Zdeněk VYBÍRAL, *Člověk ve válce*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 433-473; M. ŽITNÝ, „Dobrý krýksman“. S důrazem na období pozdního středověku nejnověji Zdeněk BERAN, *Válka a násilí jako sociální kód české pozdně středověké šlechty*, Český časopis historický 115, 2017, s. 319-345.

by v nich vyvolávaly potřebu hledat písemné prostředky k literárně složitějšímu zachycování a předávání dosažených zkušeností.⁶⁷

Dějinám rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan byla od počátků moderní české historiografie věnována jen okrajová badatelská pozornost. O nejstarší shrnutí základních poznatků ze života jeho příslušníků se při tvorbě statisticky a encyklopedicky pojatého popisu Píseckého okresního hejtmanství v roce 1889 zasloužili Otakar G. Paroubek a Josef Renner.⁶⁸ Jimi vynaložené úsilí však provázely četné chyby. Faktograficky přesnějším a dosud hodnotným přístupem k tématu se vyznačovala teprve genealogická hesla a místopisně laděná pojednání Augusta Sedláčka, která vznikala během posledního desetiletí 19. století.⁶⁹

Vedle genealogů a heraldiků se jako první chopil zájmu o bukovanské rytíře Miloslav Volf, a to konkrétně ve studii zaměřené na problematiku usazování šlechtických rodů v poddanském městečku Mirovice.⁷⁰ Jistý posun v dosavadním stavu poznání ovšem přineslo teprve dílo Jana Tomana. Ten dokázal přehlížené téma účinně spojit s hlavním předmětem svého badatelského snažení, které tradičně směřovalo do oblasti regionálních dějin severního Písecka. Navzdory důslednému uplatňování popisné metody se mu podařilo nejen v jeho nejznámějším díle o historii mirovických měšťanských domů, ale i v několika dílčích vědeckých příspěvcích rozšířit stávající povědomí o urozených majitelích bukovanského statku.⁷¹ Výsledky své dlouholeté práce na tomto poli shrnul v obsahu dvou monografií zachycujících v úplnosti dějiny obcí Zbenice a Bukovany.⁷² Druhá z nich se ovšem nedočkala tištěného vydání a ve strojopisném provedení se stala součástí osobní písemné pozůstalosti Jana Tomana

---

⁶⁷ Problematický vztah určitých vrstev nižší šlechty k písemné kultuře a evidenci písemností vůbec označil za jedno z významných badatelských úskalí již V. BŮZEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 12.

⁶⁸ Zjištění autorů zachycují z větší části zejména encyklopedická hesla věnovaná obcím Bukovany, Chraštica a Zbenice. JOSEF RENNER – OTAKAR G. PAROUBEK, *Popis okresního hejtmanství píseckého*, Praha 1889, s. 151-152, 156-157, 180.

⁶⁹ AUGUST SEDLÁČEK, *Bukovanský Pinta z Bukovan*, in: Ottův slovník naučný (dále jen OSN) IV, Praha 1891, s. 881; TÝŽ, *Bukovany*, in: tamtéž, s. 881-882; k dějinám tvrzí Bukovany a Zbenice TÝŽ, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI*, Praha 1897, s. 68-70, 77-78; TÝŽ, *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha 1908, s. 82, 1009.

⁷⁰ S důrazem na působení bukovanských rytířů v poddanském městečku pánů ze Švamberka Miloslav VOLF, *Drobná šlechta v Mirovicích před válkou třicetiletou*, b. m. 1941 (Zvláštní otisk z časopisu Božeňsko 3, 1940), s. 10-11.

⁷¹ K poloze a bližšímu určení mirovických nemovitostí Příbika Bukovanského Jan TOMAN, *Dějiny města Mirovic I. Stavební vývoj, obyvatelstvo a dějiny domů*, Mirovice 1948, s. 165, 178-180; TÝŽ, *Mirovické radnice*, Mirovice 1946. O rozdělování, scelování i případném rozšiřování drobných šlechtických statků na Mirovicu TÝŽ, *Likvidace arcibiskupského panství příbramského v severním Písecku v době pohusitské*, Vlastivědný sborník Podbrdsko 3, 1969, s. 33-42; TÝŽ, *Odprodeje zvíkovské a vznik nových rytířských panství v severním Písecku koncem 16. století*, Jihočeský sborník historický 52, 1983, s. 61-70.

⁷² TÝŽ, *Dějiny obce Zbenice, zbenického statku a zemědělských usedlostí ve Zbenicích*, b. m. 2002.

uložené ve Státním okresním archivu v Písku.⁷³ Zvláště v nedávné době se bukovanské problematiky při zkoumání dějin jednotlivých šlechtických sídel či sakrálních objektů na Písecku a Podbrdsku dotkl rovněž Jiří Úlovec.⁷⁴

Vedle zpřístupnění dosud nepřiliš známého pramenu osobní povahy pro účely odborné veřejnosti představuje nedílnou součást prováděného výzkumu rovněž druhý klíčový úkol, který by měl spočívat v hlubším poznání životních osudů Přibíka a Jana Bukovanských Pintů z Bukovan i jejich vydatně rozvětvených rodin. Za tímto účelem se uplatní studie, jež ve struktuře práce bezprostředně předchází edici výše představených memoárů. V ní se autor s oporou v historickoantropologických přístupech pokouší zúročit hlavní přednosti předkládaných pamětí a pojednat o počínání konkrétních příslušníků rytířského stavu ve světle strategií jejich sociální sebe prezentace. Opravňuje jej k tomu vědomí, že mnoho dějů zachycených oběma pisateli zůstává až na nečetné výjimky jediným, a tím pádem i zcela jedinečným svědectvím o způsobu života v regionálně úzce vymezené a vzájemně silně provázané šlechtické společnosti. Vedle podrobného mapování sociálních sítí severního Prácheňska se však úvodní pojednání hodlá zaobírat z různých úhlů pohledu také příkladnou rozmanitostí veřejných rolí, v nichž se buď sami bukovanskí rytíři, nebo jejich nejbližší v předbělohorském a dokonce i pobělohorském období objevovali. Vyniknout by tak měly v prvé řadě kariérní modely urozeného hospodáře a menšího zemského úředníka, jež průběžně oživovaly cestovatelské, služební, finanční či vojenské vjemy.

Významnou badatelskou motivací předkládaného pojednání se ovšem stala také snaha o uchopení vnitřního světa předbělohorského rytíře. Tohoto zastřešujícího pojmu se v souladu s historickoantropologicky zaměřeným bádáním opakovaně užívalo k pojmenování rozmanitého souhrnu hodnot, představ a pohnutek, jež tvořily základ uvažování urozeného jedince na prahu novověku. Výzkumu byly podrobeny zejména proto, že svou působností spoluutvářely rámeček jeho chování a jednání. Kromě toho se většina z výše zmíněných kategorií výrazným způsobem podílela také na propracovaných postupech, s jejichž pomocí si budoval konkrétní šlechtic v rámci

---

⁷³ Státní okresní archiv Písek, Toman Jan, kart. 16, inv. č. 654, Bukovany. Dějiny panství, obcí Bukovan a Sedlečka a dějiny zemědělských usedlostí, 1977 (strojopis). Navzdory archivnímu dochování bude autor v následujícím výkladu užívat pro zvýšení přehlednosti zkrácené citace (J. TOMAN, *Bukovany*.)

⁷⁴ K dějinám a stavebnímu vývoji zbenické tvrze, jež patřila Bukovanským Pintům z Bukovan v letech 1547 až 1609, v širších souvislostech Jiří ÚLOVEC, *Tvrze a zámek ve Zbenicích u Milína*, Podbrdsko 15, 2008, s. 7-49.

širšího sociálního okolí svůj osobní obraz.⁷⁵ Aby se podařilo lépe porozumět souvislostem myšlení i veřejného vystupování bukovanských rytířů, pokoušel se autor vytrvale zohledňovat nejen vnitřní, ale také vnější, společensky podmíněný způsob nahlížení jejich každodenního počínání.

Šířeji pojaté pole výzkumu si pochopitelně vyžádalo také přiměřené prohloubení stávající pramenné základny k dějinám rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan. Vedle samotných pamětí nabízí nejhodnotnější podklady ke kladení subjektivně zabarvených otázek obsahově pestrá, avšak torzovitě dochovaná šlechtická korespondence soukromého i úředního rázu z fondů a sbírek Národního archivu v Praze či Státního oblastního archivu v Třeboni.⁷⁶ Soustředěné pozornosti však budou vystaveny rovněž desky zemské, registra komorního soudu, nesouvislé řady dluhopisů a kvitancí nebo rozličné písemnosti shromážděné ve sbírkách Archivu Národního muzea.⁷⁷ K doplnění jejich výpovědi by pak mohly alespoň okrajově posloužit i některé drobné památky hmotné kultury.⁷⁸

Cílem a smyslem předkládané práce je představit osobní zápisy Přibíka a Jana Bukovanských Pintů z Bukovan jako svého druhu ojedinělé literární dílo, které zasluhuje nejen zvýšenou odbornou pozornost, ale také trvalé zpřístupnění formou moderní kritické edice. Uskutečnění daného záměru by mělo podtrhnout jeho význam v kontextu ostatních písemných pramenů z rytířského prostředí předbělohorských Čech a všestranně podpořit také jeho další vědecké využití.

---

⁷⁵ Co zahrnovaly a jak se navenek projevovaly jednotlivé vrstvy vědomí urozených osob, srozumitelně vystihli V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Šlechta raného novověku v historickoantropologických proudech*, s. 375-376.

⁷⁶ NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 244, sign. B 62/1-8, kart. 171, Bukovanští z Bukovan; TAMTÉŽ, sign. C 215/ B 28; TAMTÉŽ, sign. D 1/1, kart. 550; Státní oblastní archiv Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 1-37; TAMTÉŽ, Cizí statky, sign. II-338-1a, b; TAMTÉŽ, Velkostatek Orlík nad Vltavou, inv. č. 1123, sign. I A beta 2/1, kart. 35; TAMTÉŽ, inv. č. 1258, sign. V AP 5, kart. 145; TAMTÉŽ, oddělení Jindřichův Hradec, Rodinný archiv Slavatů, inv. č. 111, sign. III A 2b, kart. 15.

⁷⁷ Archiv Národního muzea, Genealogická sbírka, sign. H 8, Bukovanský Pinta z Bukovan.

⁷⁸ Víceru druhů hmotných památek (např. zvon nebo náhrobní kámen) evidoval na území někdejších bukovanských statků Josef SOUKUP, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Píseckém*, Praha 1910, s. 34-36.

2. Dějiny rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan od vrcholného středověku do třicátých let 16. století

Dějiny rodu Bukovanských Pintů z Bukovan lze nesouvisle sledovat již od počátku 14. století. Na území v severním výběžku Prácheňska na levém břehu řeky Vltavy severozápadně od královského hradu Orlík byla tehdy poprvé písemně doložena přítomnost sídla Bukovany, které po dobu více jak tří staletí patřilo stejnojmenným rytířům.⁷⁹ Sémiotický rozbor názvu jejich ústředního dědičného statku naznačuje, jaký krajinný ráz mělo k němu přiléhající území v počátcích lidského osídlení. Pojmenování Bukovany úzce souviselo s hojným výskytem bukových lesních porostů, které tvořily v raném středověku jeden z hlavních rozpoznávacích znaků zdejší oblasti. Nejstarší místní obyvatelé byli s největší pravděpodobností slovanského původu a stejně jako v jiných obdobně vypadajících částech země se pro ně vzhledem k blízkosti lesů vžilo výstižné označení Bukověné. Teprve z něj bylo posléze odvozeno jméno vsi Bukovany.⁸⁰ Jestli ještě v předbělohorském období vykazovala krajina v okolí bukovanské tvrze určité známky podobnosti s tou, v níž se pohybovali první osadníci, není možné bez užití archeologických metod výzkumu spolehlivě ověřit.⁸¹ Další výklad se proto bude opírat pouze o svědectví dostupných písemných pramenů, jež se až do sklonku středověku vedle Bukovan poměrně úzce vztahují také k sousedním Chrašticím, kde se nacházel kostel Nanebevzetí Panny Marie založený nejdříve ve 13. století.⁸²

Bukovanské sídlo obývali již mezi lety 1316 a 1318 drobní šlechtici Zachař a Jan. Zatímco prvně jmenovaný vedl podle zápisu v deskách zemských spor s Domaslavou z Chraštic kvůli jejímu ohněm poškozenému věnu,⁸³ o druhém je známo pouze to, že vlastnil druhou část téhož statku.⁸⁴ Zda byli oba přímými předky Přibíka a Jana

---

⁷⁹ Nejstarší dějiny rytířského statku Bukovany přehledně zachycuje A. SEDLÁČEK, *Bukovanský Pinta z Bukovan*; TÝŽ, *Bukovany*; TÝŽ, *Hrady XI*, s. 68-70, zde s. 68-69. S oporou ve výzkumech soustředěných na šlechtická sídla někdejšího severního Prácheňska o středověké minulosti rodu Bukovanských Pintů z Bukovan dále zejména J. TOMAN, *Bukovany*, s. 2-4.

⁸⁰ Nad vztahem názvu vsi Bukovany k povaze jejího osídlení se zamýšlel Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny I. A-H*, Praha 1947, s. 210.

⁸¹ Přírodní a zeměpisnou charakteristiku oblasti v povodí řeky Vltavy severně od okresního města Písku (Jihočeský kraj) předložili J. RENNER – O. G. PAROUBEK, *Popis okresního hejtmanství píseckého*, s. 1-44.

⁸² K vnější a vnitřní podobě farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích jižně od Příbrami (Středočeský kraj) se zaniklou rodovou hrobkou Bukovanských Pintů z Bukovan J. SOUKUP, *Soupis památek*, s. 336-338. Dějinám a umělecké výzdobě kostela se zevrubněji věnoval Josef KALOUSEK, *Kostel Chraštický a staré malby v něm objevené*, Method 11, 1885, č. 11, s. 121-124.

⁸³ Josef EMLER (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého r. 1541 pohořelých I*, Praha 1870, s. 19.

⁸⁴ NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 120, Bukovanský Pinta z Bukovan.

Bukovanských Pintů z Bukovan, ovšem zůstává nejasné. Za zakladatele pozdějších pokolení lze s velkou mírou pravděpodobnosti označit teprve Přibíka z Bukovan. Ten se na místní tvrzi vyskytoval v roce 1398, kdy dospěl po předchozích neshodách k dohodě s farářem Václavem. Za pravidelné roční dary chraštickému kostelu ve výši 6 kop grošů od něj požadoval, aby v případě mimořádné potřeby zajistil s pomocí dalšího smlouveného kněze dvakrát do týdne sloužení bohoslužeb přímo na Bukovanech.⁸⁵ V blízkém příbuzenském poměru k výše zmíněnému Přibíkovi se nacházeli rovněž o něco mladší bratři Bohuslav, Oldřich a Zikmund, kteří žili na prahu 15. století a v dochovaných konfirmačních knihách byli poprvé vedeni nejen jako spolukolátoři kostela Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích, ale také stejnojmenného a několik desítek kilometrů vzdáleného kostela v Obděnicích.⁸⁶ Nejen pro ně se nejpozději touto dobou stala nezaměnitelným rozpoznávacím symbolem stříbrná pinta. Vedle erbovního znamení začala postupně tvořit nedílnou součást rodového příjmení a zařadila se tak do nepříliš rozšířené skupiny obdobně využívaných šlechtických znaků. Na čtvrceném červeno-stříbrném štítu bývala navzdory dílčím obměnám zpravidla umístěna ve čtvrtém poli a zároveň zakončovala jeho klenot. Pro své nositele mohla mít tato stříbrná nádoba zvláštní význam, neboť se v podobě heraldického prvku vyskytovala téměř výhradně na území obklopujícím střední tok řeky Vltavy. Jestliže poukazovala na určitý stupeň příbuzenské spřízněnosti, pocházeli by z téhož rodu jako Bukovanští Pintové z Bukovan například i rytíři z Mirovic, Obděnic nebo Tušovic.⁸⁷

Výše zmíněný Zikmund z Bukovan byl pradědem pisatele pamětí Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan. Za svou manželku pojal Kateřinu z Kotouně, s níž přivedl na svět syna Jindřicha. Zemřel nejpozději krátce před rokem 1476, kdy se objevilo jméno jeho ovdovělé ženy v zápisu desek dvorských.⁸⁸ Jakým způsobem žil, se nedá jednoznačně zjistit. Přesto mohl při budování vztahů s okolními šlechtici velmi pravděpodobně následovat příkladu svého bratra Oldřicha, který krátce před zahájením

---

⁸⁵ Znění úmluvy Přibíka z Bukovan s farářem Václavem z roku 1398 v latinském jazyce editoval Klement BOROVÝ (ed.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber V. (1398-1407)*, Praha 1889, s. 497-498.

⁸⁶ Josef EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VII*, Praha 1886, s. 130.

⁸⁷ Pojem pinta nepředstavoval pouze označení pro dobově rozšířenou nádobu denní potřeby, ale také heraldický symbol, který se těšil zvýšené oblibě právě v severním Prácheňsku či Vltavsku a vyzdvihoval hodnotu mlčenlivosti. K tomu podrobněji Jan PELANT, *Erby české, moravské a slezské šlechty. Vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*, Praha 2013, s. 66.

⁸⁸ NA Praha, Desky dvorské 16, fol. 161'.

husitských válek usiloval po boku dalších urozených sousedů o propuštění Odolena z Kamýku vězněného Janem z Hradce.⁸⁹

Více podrobností se zachovalo teprve o osudech Zikmundova syna Jindřicha. Jako první představitel svého rodu nastoupil kariéru válečníka, což vedle výpovědi memoárů jeho vnuka Příbík Bukovanského Pinty z Bukovan potvrzují i jiné písemné prameny.⁹⁰ Příležitost k získání hodnotných zkušeností mu poskytly zejména nepokoje vyvolané přítomností řádu německých rytířů v Pobaltí, kam se kromě něj vydávalo bojovat stále více příslušníků české nižší šlechty.⁹¹ Žoldnéřské služby ovšem smluvně nabízel po svém návratu ze zahraničí také českým velmožům. V roce 1469 se obrátil na zvíkovského hejtmana Smila z Hodějova, aby jej přesvědčil, že bude svými schopnostmi vojensky užitečný Janovi z Rožmberka.⁹² Poměrně dlouhé období věnované výkonu válečného řemesla se pravděpodobně podepsalo na pozdním vstupu Jindřicha Bukovanského do manželského stavu. Zatímco jeho první sňatek s předčasně zesnulou Kateřinou Břízskou z Břízy zůstal bezdětný, druhá manželka Kateřina Šicová z Drahenic mu již spolu se dvěma dcerami Anežkou a Dorotou porodila na sklonku 15. století také jediného syna Jana.⁹³

Z hlediska účelu pořizování pamětních zápisů se zdá být velmi důležité, jak jejich tvůrce Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan přistupoval k středověkým dějinám svého rodu. Počínaje jeho pradědem Zikmundem je byl bezpochyby schopen vnímat. O žádném ze svých nejstarších a výše uvedených předků ze 14. století se však jmenovitě nezmínil. Buď ještě neměl o jejich životě hlubší povědomí, anebo nedokázal spolehlivě

---

⁸⁹ Příslušný případ výstižně odrážel způsob jednání mezi příslušníky vyšší a nižší šlechty i projevy počínající stavovské sounáležitosti, které se opíraly o společné vystupování rytířů ve veřejném prostoru. K události blíže František PALACKÝ (ed.), *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské 6* (dále jen *Archiv český*), Praha 1872, s. 472-475, zde především s. 474. Utváření nižšího šlechtického stavu ovšem výrazněji napomohly teprve důsledky husitských válek vyžadující opětovné přerozdělení politické moci a jeho promítnutí do skladby urozených vrstev. Danému tématu se velmi důkladně věnovali F. ŠMAHEL, *Obrysy českého stavovství*; Josef PETRÁŇ, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách. Úvod do diskuse*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 1, Studia historica 14, 1976, s. 9-80.

⁹⁰ Obživa službou ve zbrani představovala v pozdně středověkých Čechách již od husitského období vyhledávaný kariérní model nacházející ohlas především u majetkově drobných šlechticů. Pozornost k jejímu významu nejnověji obrátil například Z. BERAN, *Válka a násilí*. Stěžejní podíl na formování skupiny rytířských válečníků měly ovšem také nábožensky podmíněné ideály výchovy urozeného muže, na něž se v souvislosti s husitskými bojovníky zaměřil Pavel SOUKUP, *Dvoji ideál křesťanského rytíře v husitském období*, Český časopis historický 99, 2001, s. 1-32.

⁹¹ J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 452.

⁹² Zvíkovský hejtman Smil Hodějovský psal 8. srpna 1469 Janovi z Rožmberka: „Poslal ke mně Vilém Setech, že by chtěl u VMti býti se čtyřmi koňmi, a Šimek Vlasatý se dvěma, Jindřich Bukovanský se čtyřmi koňmi, na též službě žoldnéřské, jakož jste VMt přijeli Plzáky.“ Blíže *Archiv český* 14, Praha 1895, s. 179, č. 1900.

⁹³ Paměti, p. 108.

objasnit druh příbuzenské vazby, která ho s nimi pojila.⁹⁴ Za skutečně směřodlatné důkazy potvrzující starobylý původ rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan tudíž považoval pouze poznatky, jež mu předal ústně jeho otec Jan.⁹⁵ Na rozdíl od jiných šlechtických pisatelů memoárů a rodinných kronik naopak zcela pominul svědectví dobově rozšířených naučných děl či mezigeneračně uchovávaných listin rozmanitého obsahu.⁹⁶ Na šíři myšlenkového obzoru Příbika Bukovanského Pinty z Bukovan se potvrdilo, že zástupci předbělohorské nižší šlechty zpravidla postrádali rozsáhlejší vědomosti o hloubce urozenosti svých předků. Pokud přece jen některých dosáhli, neváhali je dílčím způsobem zkreslovat, aby vylepšili svůj vnější sociální obraz.⁹⁷

První znatelný základ promyšleného vyprávění směřujícího k doložení čtyř po sobě jdoucích generací jednoho šlechtického rodu tvořily v pojetí Příbika Bukovanského právě osudy jeho děda Jindřicha.⁹⁸ Příslušného rytíře jednoznačně ztotožnil s úlohou středověkého bojovníka. Ve značně zidealizovaném duchu vnímal jeho několik desetiletí trvajícím žoldnéřské působení v Římsko-německé říši. Ještě větší ocenění si však v očích pisatele paměti vysloužil svým včasným návratem do Čech, založením rodiny a především zplozením jediného mužského dědice.⁹⁹ Odpovědnost vůči rodu se v případě Jindřicha Bukovanského vyváženým způsobem spojila se společenskými závazky představitele rytířského stavu. To vytvářelo uchopitelnou hodnotu, na niž mohli jeho potomci včetně vnuka Příbika navazovat. V důrazu rovnoměrně

---

⁹⁴ Zcela rozdílný pohled na minulost svého rodu naproti tomu uplatňovali při sepisování vlastního memoárového díla rytíři Robmháповé ze Suché. I přes nejistý druh příbuzenského sepětí zaznamenávali jakýkoli výskyt osob téhož jména ve středověké společnosti Království českého. Obsahově nejstarší zápis se tak týká již roku 1305. Srov. F. KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup*, s. 128. Ačkoli se počátky bukovanského rodu ve skutečnosti váží k téměř obdobnému datu, spodní časová hranice paměti neklesla pod začátek 15. století.

⁹⁵ „..., jak sem od téhož nebožtíka otce svého nejednou jistou paměť slejchal.“ Paměti, p. 108.

⁹⁶ Náročnější pracovní metody v tomto ohledu naopak osvědčil Jindřich Michal Hýzrle z Chodů, který si udržoval nadprůměrné povědomí o soudobé literární produkci. Poznatky o předchozích generacích svého rodu hodlal čerpat „v *Kronice české Hájkové, též v Kronice nýrnberské a na mnoha jinejch místech, ano i z mnohejch majestátů a privilejí od Jich Milostí císařů římských a králův českých a slavnejch paměti nadanejch*“. V. PETRÁČKOVÁ – J. VOGELTANZ (edd.), *Příběhy*, s. 27.

⁹⁷ Jan Nikodém Mařan Bohdanecký z Hodkova se jako představitel nobilitovaného vrchnostenského úřednictva pokoušel posílit společenskou prestiž svého rodu poukazem na zničené privilegium Jiřího z Poděbrad, které údajně mělo jeho předka Bohuchvala povýšit do „stavu vladýckého“ již v roce 1464. Memoáry se tak v jeho pojetí staly účinným nástrojem k prosazování osobních, rodinných i rodových zájmů. Pozadí promyšleného mýtu o rytířském původu objasnil J. HRDLÍČKA (ed.), *Autobiografie*, s. 42-59.

⁹⁸ Doložení stanoveného počtu pokolení vlastních předků zakládalo urozenost předbělohorského šlechtice. Její zviditelňování proto tvořilo nezbytnou součást sebe prezentace vyšších společenských vrstev, která se mimo jiné projevovala ve výzdobě sídel, závazných zasedacích pořádcích nebo výpovědi literárních děl. O tom zejména V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Paměť urozenosti*.

⁹⁹ Paměti, p. 108; J. TOMAN, *Bukovany*, s. 4.

rozprostřeném mezi soukromé rodinné záležitosti a veřejnou působnost urozeného jedince lze proto spatřovat jeden z hlavních dějových námětů, jenž se posléze odrazil v obsahové struktuře raně novověkých memoárů.¹⁰⁰ Výrazněji se uplatnil již při hodnocení Jindřichova syna Jana Bukovanského Pinty z Bukovan, o němž se v jiných typech písemných pramenů vyskytlo jen několik nesouvislých zmínek. Teprve poslední dvě desetiletí jeho života přiblížila vzácně dochovaná úvěrová korespondence z padesátých a šedesátých let 16. století, jíž bude věnována pozornost v samostatné tematické kapitole.¹⁰¹

Když krátce po roce 1500 umíral Jindřich Bukovanský, procházela česká pozdně středověká společnost řadou významných změn politického, hospodářského a kulturního rázu. Vzájemné vymezování panského a rytířského stavu, mocenské soupeření šlechty s královskými městy a zavádění nových nároků na způsob obživy do generacemi prověřených vzorů chování urozeného jedince se dotýkalo také sociálně rozmanité a značně nepřehledné nižší šlechty.¹⁰² Její příslušníci nacházeli stále méně možností k uplatnění někdejších vojenských dovedností.¹⁰³ Většina z nich si musela alespoň v malém měřítku osvojit pravidla režijního podnikání na vlastních statcích a přijmout nezvyklou roli hospodářů.¹⁰⁴ Pro méně přizpůsobivé rytíře se stal v krajním případě východiskem z problematické situace dokonce vstup do loupeživých uskupení. Nejenže se díky němu přidrželi svého tradičního bojového vystupování, ale především mohli jeho projevy namířit proti obchodníkům měšťanského původu a tím otevřeně

---

¹⁰⁰ Sociální očekávání vázaná na počínání šlechtice se prolínala oblastí soukromého života i veřejného vystupování. Co obnášela příslušnost k urozeným kruhům, přiblížil zvláště Václav BŮŽEK, *Urozenec*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 79–110; TÝŽ, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, in: Tomáš Knoz – Jan Dvořák (edd.), *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011 (= *Země a kultura ve střední Evropě* 17), s. 95–121; TÝŽ, *Šlechta ze zemí Koruny české na habsburských dvorech v předbělohorském století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*, České Budějovice 2003 (= *Opera historica* 10), s. 153–189.

¹⁰¹ Soubor dopisů vztahujících se k úvěrové činnosti Jana Bukovanského Pinty z Bukovan (z. 1572) je uložen v SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 1-9.

¹⁰² Strukturálně koncipovaný pohled na rytířstvo přelomu 15. a 16. století vystavěl v souvislosti s postupujícími sociálními procesy J. MACEK, *Jagellonský věk* II, s. 369–415; konkrétním způsobem jej na příkladu vybraného historického kraje dokázal postihnout Václav BŮŽEK, *Šlechta na jihu Čech koncem jagellonské doby (K interpretaci berního rejstříku Bechyňska z roku 1523)*, in: *Českokrumlovsko v době jagellonské 1470–1526*, Český Krumlov 1998, s. 7–26.

¹⁰³ Vojenskými předpoklady kariérního růstu pozdně středověkých rytířů se na příkladu konkrétního jedince zabýval zejména Miloslav POLÍVKA, *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, Praha 1982; s přihlédnutím k trvalému odkazu středověkého válečnictví v proměnlivých společenských podmínkách Zdeněk VYBÍRAL, *Války a válečníci v české společnosti na počátku novověku*, in: Miloš Drda – Zdeněk Vybíral (edd.), Jan Žižka z Trocnova a husitské vojenství v evropských dějinách, Tábor 2006 (= *Husitský Tábor, Supplementum* 3), s. 555–569.

¹⁰⁴ Miloslav POLÍVKA, *Šlechtic jako podnikatel v pozdně středověkých Čechách*, in: Zdeněk Beneš – Eduard Maur – Jaroslav Pánek (edd.), *Pocta Josefu Petráňovi. Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně*, Praha 1991, s. 95–111.

podpořit společný postup obou vyšších stavů vůči královským městům. Na pozadí jejich jednání se ovšem dala vysledovat rovněž nespokojenost nad ztrátou dosavadních jistot, s nimiž spojovali právě končící dějinné období.¹⁰⁵ Do něj se okolo roku 1495 narodil ještě Jan Bukovanský Pinta z Bukovan a už od mládí musel přivykat působení všech výše zmíněných vnějších okolností.

Brzké úmrtí otce Jindřicha se zřejmě výrazněji podepsalo na psychickém rozpoložení Jana Bukovanského, neboť hned zkraje narušilo očekávaný model výchovy dospívajícího šlechtice. Podle svědectví svého syna Přibíka se musel zhruba od sedmi let věku seznamovat se správou bukovanského statku jen za pomoci vlastní matky Kateřiny Bukovanské z Drahenic a jejího bratra.¹⁰⁶ V případě vynucených změn v uspořádání rodinných poměrů ohrožovalo šlechtickou domácnost především chybějící mužské vedení. Ztráta manžela sice přinášela urozeným vdovám větší volnost v rozhodování o záležitostech veřejného dosahu, jejich stav přesto nesl i nadále jistá omezení.¹⁰⁷ Mezi pokrevními příbuznými mladého rytíře proto s největší pravděpodobností vzrůstal vliv strýce Hynka Šice z Drahenic, který jej v rámci možností připravoval na pozdější převzetí Bukovan. Zda byl zároveň jeho kmotrem nebo mocným poručíkem se vzhledem k chybějící závěti a nedostatku jiných písemných pramenů zjistit nepodařilo. Ve srovnání s jinými příslušníky rytířstva se Jan Bukovanský určitě nemohl opírat o výjimečně rozsáhlé pozemkové vlastnictví a řadil se do skupiny držitelů drobného šlechtického nemovitého jmění.¹⁰⁸ Podle berního rejstříku z roku 1557 přiznával k bukovanskému statku zhruba 21 osedlých poddaných.¹⁰⁹ Tento stav se během pozdějších desetiletí zásadněji nezměnil. V důsledku postupného

---

¹⁰⁵ Na širší sociální rozměr lapkovství v období počátku 16. století poukázali Jiří DALÍK, *Lapkovská družina Zdeňka Malovce z Chýnova*, Jihočeský sborník historický 62, 1993, s. 58-69; Jiří JÁNSKÝ, *Protiměstské opovědnické družiny v jižních a jihozápadních Čechách v letech 1514-1534*, Táborský archiv 5, 1993, s. 63-135. Velkou váhu mu v souvislosti s pozvolným dozráváním myšlenkových obzorů nižší šlechty na prahu novověku připisoval rovněž Václav BŮŽEK, „*A tak jsem tam dlouho udržován byl...*“ *Čas v životě předbělohorských rytířů*, Dějiny a současnost 15, 1993, č. 3, s. 26-30, zde s. 26.

¹⁰⁶ Paměti, p. 109.

¹⁰⁷ Jaké změny obnášel z pohledu urozené ženy vdovský stav, popsal v kontextu soudobých diskurzivních pojednání Pavel KRÁL, *Žena a smrt v 16. a 17. století*, in: Milena Lenderová (ed.), *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 105-130, zde s. 107-114.

¹⁰⁸ Pomocný klíč k určení majetkového odstupňování a mocenského uplatnění příslušníků předbělohorské nižší šlechty podepřený systematickým studiem rozmanitých typů písemných pramenů vytvořil V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 66-70.

¹⁰⁹ Otto PLACHT, *Odhad majetku stavů království českého z r. 1557*, Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-filologická 1947, Praha 1950, s. 1-155, zde s. 78. Přibližný počet osedlých poddaných bukovanského statku k roku 1557 byl zjištěn na základě finančně vyjádřené výše přiznávaného majetku. Jak lze dosáhnout tohoto matematického převodu, vysvětlil srozumitelně Alois MÍKA, *Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období*, Sborník historický 15, 1967, s. 45-75, zde s. 53-55.

bohatnutí pánů se naopak podíl nižší šlechty na držbě zemskodeskového majetku zmenšoval. Jeho úbytek musel zaznamenat také Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan. Proto byl schopen i s velkým časovým odstupem docenit, že se Kateřině Bukovanské z Drahenic a především Hynkovi Šicovi z Drahenic povedlo „*statček Bukovany*“ zachovat v takřka nezměněné podobě.¹¹⁰ Jejich příkladu navíc mohl zpětně využít k vyzdvižení soudržnosti, jež měla v ideálním případě určovat vztahy mezi šlechtickou rodinou a širším okolím „pánů a přátel“. Poskytnutí účinné a očekávané pomoci ze strany prastrýce totiž přispělo k řešení krize vyvolané úmrtím Jindřicha Bukovanského.¹¹¹

Když v roce 1529 zemřela Kateřina Bukovanská z Drahenic, bylo jejímu synovi Janovi již více než třicet let. Vedle dosavadní péče o zemědělské výnosy rodového statku se ještě zvýšila jeho odpovědnost za obě sestry Anežku a Dorotu, s nimiž sdílel jednu domácnost.¹¹² Podle znění zemského práva měly v případě uzavření sňatku zákonem daný nárok na vyplacení věna z dědictví.¹¹³ Využít jej však teoreticky mohla pouze první z nich, neboť Dorota Bukovanská z Bukovan zůstala svobodná a již počátkem čtyřicátých let 16. století podlehla morové nákaze.¹¹⁴ O osudech druhé dcery Jindřicha Bukovanského Anežky se naproti tomu nezachovaly žádné písemné zprávy.

Každodenní život jejího bratra Jana se nevymykal z průměru majetkově drobné nižší šlechty. I bez opory ve výpovědi pozdějších memoárů se zdá být zřejmé, že prakticky nepřekračoval hranice regionu severního Prácheňska. Kromě udržování kontaktů s ostatními příslušníky rytířského stavu se Jan Bukovanský Pinta z Bukovan soustředil na prohlubování vztahů dobrého sousedství s okolními velmoži, které procházely z obecného hlediska na prahu novověku výraznou proměnou.¹¹⁵ Rozpadající se manské soustavy v okolí panských sídel nahrazovala podstatně neformálnější pouta mezi

---

¹¹⁰ Paměti, p. 109.

¹¹¹ Dobré přátelství jako dobovou myšlenkovou kategorii a jeho očekávané projevy představil V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“.

¹¹² J. TOMAN, *Bukovany*, s. 4-5.

¹¹³ K významu věna pro majetkové zázemí šlechtičny, zvláště v případě ovdovění, podrobněji P. KRÁL, *Žena a smrt*, s. 111-112.

¹¹⁴ Paměti, p. 110.

¹¹⁵ Každodenním životem nižší šlechty usazené v hranicích regionu se na příkladu rožmberského dominia zabýval V. BŮŽEK, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí*. Zejména díky příznivým pramenným okolnostem se podařilo celistvě postihnout všední dny vybraných rytířů, mezi nimiž vynikají Pětipeští z Chýš a Egrberku a Myškové ze Žlunic. K nim P. MAREŠ (ed.), *Karel Častovec Myška*; TÝŽ (ed.), *Korespondence Albrechta Pětipeského*; M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského*.

patrony a jejich méně urozenými klienty.¹¹⁶ Výhod těchto vazeb dokázal krátce po svém osamostatnění využívat rovněž bukovanský rytíř, když se při řešení dílčích hospodářských záležitostí obracel na orlického pána Kryštofa I. ze Švamberka. Jejich vzájemná jednání zachycená v obsahu některých zaniklých písemností švamberského rodinného archivu sice představují jeden z mála dokladů o počínání Jana Bukovanského v první polovině 16. století, na druhé straně ovšem potvrzují, jak silně se zabýval myšlenkou na zužitkování potenciálu zděděného bukovanského statku. Na základě smlouvy uzavřené v roce 1531 například získal od svého švamberského souseda rybník Čunák.¹¹⁷ To vytváří domněnku, že mohl projevovat zájem o rozvíjení podnikatelských záměrů v oblasti rybníčního hospodaření, které se řadilo k nejstarším odvětvím režijního velkostatku a poměrně úspěšně se rozvíjelo právě na nedalekém orlickém panství.¹¹⁸ Snažení Jana Bukovanského Pinty z Bukovan však zároveň patřilo soustředěnému rozšiřování stávajícího pozemkového jmění. Ještě než Kryštof I. ze Švamberka v lednu 1534 zemřel, získal od něj do zástavního držení několik vesnic poblíž Bukovan, k jejichž příslušenství mimo jiné patřil také mlýn pod Černým Hájem.¹¹⁹

Řadě předbělohorských nižších šlechticů vynahrazovalo společenskou prestiž vázanou k politické činnosti postavení, kterého dosáhli v sociálních sítích vlivných představitelů panského stavu. O veřejné dění potom podobně jako Jan Bukovanský Pinta z Bukovan nejevili větší zájem. Naznačený vývoj podpořil rovněž Ferdinand I., když se rozhodl v roce 1528 zakázat samovolné svolávání krajských sjezdů. Jeho opatření zbavovalo šlechtu možnosti, aby se na úrovni příslušných regionů pravidelněji scházela a vytvářela soudržná mocenská uskupení.¹²⁰ Ačkoli se rytířům i později

---

¹¹⁶ Na důležitost pozdějších neformálních klientelních pout upozornil především v souvislosti s oslabováním vazalského systému na prahu novověku Václav BŮŽEK, *Manové ve skladbě nižší šlechty jagellonského věku*, Marginalia Historica 4, 2001, s. 155-174. V určitých oblastech českých zemí se přesto lenní institut dařilo účinně a tradičně udržovat, jak doložili výzkumem frýdlantské a karlštejské manské soustavy především R. ANDĚL, *Hospodářská situace*; TÝŽ, *Příspěvek k problematice životní a kulturní úrovně*; TÝŽ, *Rybníkářství*; Markéta NOVOTNÁ, *Lenní institut na statcích českého krále v raném novověku*, Praha 2016 (Disertační práce); TÁŽ, *Lenní institut na statcích českého krále v období středověku a v raném novověku*, *Paginae historiae* 19, 2011, s. 273-276.

¹¹⁷ „Paměť smlouvy mezi J. M. panem Kristoforem ze Švanberka a Janem Bukovanským, o rybníky Jeho Milosti páně Čunák a páně Bukovanského nad Těchařovici. Actum léta Páně 1531 feria tertia die Sancti Procopii.“ Čeněk ZÍBRT, *Z dějin zámku a panství Zvíkova*, Praha 1908, s. 100.

¹¹⁸ Alois MÍKA, *Slavná minulost českého rybníkářství*, Praha 1955; TÝŽ, *České rybníkářství a problém počátků původní akumulace kapitálu v českých zemích*, *Československý časopis historický* 2, 1954, s. 262-271.

¹¹⁹ Č. ZÍBRT, *Z dějin zámku*, s. 139.

¹²⁰ O zrušení krajských sjezdů v souvislosti s mocenskými záměry Ferdinanda I. blíže Jaroslav PÁNEK, *Politický systém předbělohorského českého státu (1526-1620)*, *Folia historica bohemica* 11, 1987, s. 41-101, zde s. 44.

nabízela příležitost přijímat jmenování do úřadů krajské správy nebo se účastnit zasedání zemských sněmů, Jan Bukovanský Pinta z Bukovan žádné z nich nevyužil.¹²¹

Kromě zemědělského podnikání se tak jeho pozornost obracela především k rodinnému životu. Významný krok učinil již v roce 1534, kdy se oženil s Lidmilou Nebílovskou z Drahobuze.¹²² Svatbou se šlechtickou pocházející ze západočeského rytířského rodu opustil Jan Bukovanský alespoň částečně tradiční regionální závazky a navázal nové užitečné vztahy nepokrevního příbuzenství na Plzeňsku. Se svou jedinou manželkou přivedl vedle dvou mužských dědiců Přibíka a Hynka postupně na svět také tři dcery Kateřinu, Annu a Markétu.¹²³

V očích svého syna Přibíka vytvořil vzorový příklad urozeného hospodáře. Mezi jeho ctnostmi a příznivými povahovými vlastnostmi promyšleně vyzdvihoval pracovitost či šetrnost, jimiž se navenek prezentovali také další majetkově drobní šlechtici včetně samotného pisatele memoárů.¹²⁴ Nakolik široce se příslušný model chování uplatnil v prostředí českého předbělohorského rytířstva, by se však teprve mělo stát předmětem zevrubnějšího výzkumu. I když se tedy Jan Bukovanský Pinta z Bukovan nezařadil mezi nejviditelnější příslušníky rytířského stavu, jeho výchovný vliv na prvorozeného potomka byl nesporný.

Aby bylo možné porozumět osobnosti a způsobu myšlení Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan, jeví se jako nezbytné sledovat rovněž proměny jeho původního rodinného zázemí. Od čtyřicátých let 16. století se začaly osudy mužských představitelů dvou generací rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan znatelně prolínat. Další výklad se tak sice hodlá přednostně zabývat mladším z nich, přesto bude i nadále jeho počínání začleňovat do širších souvislostí dějin dědičného ústředního statku spravovaného až do roku 1572 Janem Bukovanským.¹²⁵

---

¹²¹ Jméno Jana Bukovanského Pinty z Bukovan (z. 1572) se nevyskytlo mezi relátory zemských a generálních sněmů ani v žádném z dochovaných soupisů krajských hejtmanů. Srov. P. MAREŠ, *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období*; TÝŽ, *Obsazení úřadu krajského hejtmana v Čechách v letech 1553/1554 – 1556/1557*, Časopis Národního muzea – řada historická 179, 2010, s. 42-62; TÝŽ, *Obsazování úřadu krajského hejtmana v Čechách za vlády Ferdinanda I. a soupis krajských hejtmanů z let 1537/1538 – 1560/1561 podle register české královské kanceláře*, *Paginae historiae* 19, 2011, s. 7-95.

¹²² Paměti, p. 109.

¹²³ NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 120, Bukovanský Pinta z Bukovan.

¹²⁴ „Až Pán Bůh, davše mu požehnání a statečku rozmnožení, tak jej milosrdně zásobil, že měl do smrti své požehnání a všeho dobrého dost, takže nám, synům svým, počna z mála, zanechal dobře za dvaceti tisíc.“ Paměti, p. 124.

¹²⁵ Paměti, p. 123-124.

3. Rytířský hospodář Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan

Na počátku novověku se rod bukovanských rytířů výrazněji nevymykal z obvyklého životního standardu drobné šlechty.¹²⁶ Tento stav nedoznal podstatnějších změn ani sňatkem Jana Bukovanského s Lidmilou Nebílovskou z Drahobuze. Jejím otcem byl mocensky prakticky bezvýznamný šlechtic Jan Nebílovský z Drahobuze, jenž s největší pravděpodobností zemřel okolo roku 1530.¹²⁷ Spolu se svou manželkou obýval gotickou tvrz Nebílovy, která se nacházela ani ne dvě desítky kilometrů na jih od královského města Plzně a tvořila základ rodového jmění Nebílovských z Drahobuze již od počátku 15. století.¹²⁸ Do početné rodiny zdejšího pána patřili kromě budoucí manželky Jana Bukovanského Lidmily a dalších čtyř dcer především dva synové Václav a Vojtěch. Zatímco prvně jmenovaný přežil svého otce jen o několik let, druhý po něm zdědil nebílovský statek, kde se zdržoval až do své smrti v roce 1551.¹²⁹ Přinejmenším s Vojtěchem Nebílovským z Drahobuze musel Jan Bukovanský přijít vícekrát do kontaktu v době, kdy se ucházel o ruku jeho sestry Lidmily. Byli to totiž především mužští představitelé příslušné rodiny a rodu, kdo se podílel na uplatňování a schvalování rozličných sňatkových strategií.¹³⁰ Teprve na základě jejich rozhodnutí

---

¹²⁶ Majetkové předpoklady a s nimi zpravidla související možnosti podílu na politické moci v jednotlivých rovinách veřejné správy Království českého přispívaly k výrazným rozdílům v každodenním životě příslušníků nižšího šlechtického stavu. K tomu za užití strukturálních metod výzkumu a se zaměřením na období pozdního středověku i počínajícího novověku podrobněji J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 369-415; v návaznosti na badatelsky dlouho opomíjený význam literárního mecenátu a hmotné zázemí rytířských domácností především V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 129-161; TÝŽ, *Literární mecenát*; TÝŽ, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí*.

¹²⁷ Doposud známé genealogické, místopisné a jiné faktografické poznatky o rytířském rodu Nebílovských z Drahobuze vycházely zejména z rodopisné činnosti Jana Václava Dobřenského a prací Augusta Sedláčka. Srov. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 695, Nebílovský z Drahobuze; August SEDLÁČEK, *Nebílovský z Drahobuze*, in: Ottův slovník naučný XVIII, Praha 1902, s. 19-20; ve vztahu k dějinám šlechtického statku Nebílovy TÝŽ, *Hrady XIII*, Praha 1905, s. 86; TÝŽ, *Místopisný slovník*, s. 632-633.

¹²⁸ S důrazem na stavební vývoj a současný stav sídla i proměny jeho vlastnictví Ladislav SVOBODA – Jiří ÚLOVEC – Petr CHOTĚBOR – Zdeněk PROCHÁZKA – Zdeněk FIŠERA – Jan ANDERLE – Jiří SLAVÍK – Michael RYKL – Tomáš DURDÍK, *Encyklopedie českých tvrzí II. K-R*, Praha 2000, s. 489-490.

¹²⁹ Širší povědomí o výše zmiňovaných osobách potvrdil při promyšleném dokládání starobylého společenského původu svých předků z matčiny strany Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan. Paměti, p. 116-118.

¹³⁰ Jaké povinnosti, cíle a představy obecně provázely příslušníky panských rodů během i po vstupu do manželství, výstižně přiblížil Petr VOREL, *Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 191-206, zde k roli rodičů a poručníků při schvalování sňatku s. 197. Politickým, náboženským a sociálním pozadím konkrétních sňatkových aliancí se na příkladu pánů z Hradce, Lobkoviců, Rožmberků a Schwarzenberků zabývali Jaroslav PÁNEK, *Říšská sňatková politika Viléma z Rožmberka*, Zlatá stezka 4, 1997, s. 41-56; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA, *Schwäbische und badische Grafentöchter als Ehefrauen von südböhmischen Adeligen zu Beginn der habsburgischen Regierung im*

vznikala výsledná dohoda, jež rody Bukovanských Pintů z Bukovan a Nebílovských z Drahozuze vzájemně spojila.

Vojtěch Nebílovský z Drahozuze se zároveň i po svatbě vytrvale vyskytoval v blízkosti své sestry Lidmily a švagra Jana. Na rozdíl od něj se ovšem nedočkal narození syna, jemuž by mohl odkázat tvrz v Nebílovech. Tu nakonec z části a posléze dokonce celou získala do vlastnictví jeho sestra Mariána spolu se svým manželem Ladislavem Běšínem z Běšin, když v roce 1555 dospěla k dohodě s ostatními držiteli dědických práv, mezi nimiž se alespoň krátce vyskytovala i Vojtěchova dcera Zuzana.¹³¹ Bez odpovídajícího mužského pokračovatele tak Nebílovští z Drahozuze ztratili po zhruba 150 letech nároky na ústřední rodové sídlo, jež se během 16. a počátku 17. století stalo postupně součástí pozemkového jmění Běšinů z Běšin, Hradištských z Hořovic a Kokořovců z Kokořova.¹³² Jestliže pozdější stavební vývoj tvrže zahrnující renesanční úpravy a následnou přeměnu v barokní zámek je alespoň rámcově známý,¹³³ o životě jejího posledního držitele pocházejícího z nebílovského rodu se téměř žádné podrobnosti nedochovaly, neboť na sebe ve veřejné oblasti zásadnějším způsobem neupozornil.

Hlavní postavou rodu a patrně i jeho nejstarším žijícím příslušníkem byl však od třicátých do padesátých let 16. století především Smil Nebílovský z Drahozuze. Jako bratr zemřelého Jana Nebílovského nejspíš vystupoval vůči své neteři Lidmile v roli přirozené autority a není vyloučeno, že se po bratrově smrti mohl stát i jedním z jejích poručníků. Zvláště poté by získal nemalý vliv na otázky související s její budoucností, do nichž se nutně promítaly úvahy o zajištění majetkové a sociální stability tradičního rytířského rodu.¹³⁴ K jeho dobrému jménu přispíval Smil Nebílovský příležitostným zájmem o politické záležitosti. Přestože se byl nucen po rozdělení otcovského majetku

---

Königreich Böhmen, Zeitschrift für Württembergische Landesgeschichte 71, 2012, s. 213-227; Václav BŮŽEK, *Manželky a děti Jana mladšího Popela z Lobkovic (1510-1570)*, in: Jaroslav Pánek (ed.), *Vlast a rodný kraj v díle historika. Sborník prací žáků a přátel věnovaný profesoru Josefu Petráňovi*, Praha 2004, s. 261-283; Rostislav SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek ve druhé polovině 17. století. Sňatkové strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku*, *Folia historica bohemia* 24, 2009, s. 167-198. Ohledně promítání konfesijních otázek do manželských svazků české a moravské šlechty Josef HRDLÍČKA, *Sňatek Zikmunda z Tiefenbachu a Kateřiny Meziříčské z Lomnice v kontextu sňatkových aliancí evangelické šlechty na předběllohorské Moravě*, *Opera historica* 17, 2016, s. 7-33. První výsledky přináší rovněž současné bádání o sňatkových strategiích rytířských rodů. Srov. Michal VITANOVSKÝ, *Svatba na císařském dvoře: souvislosti sňatkové aliance Hrzánů a Vitanovských z roku 1670*, *Genealogické a heraldické listy* 33, 2013, č. 3, s. 30-36; F. KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup*, s. 118-119, 123.

¹³¹ A. SEDLÁČEK, *Nebílovský z Drahozuze*; TÝŽ, *Hrady XIII*, s. 86.

¹³² TÝŽ, *Místopisný slovník*, s. 632-633; *Encyklopedie českých tvrzí II*, s. 489.

¹³³ *Encyklopedie českých tvrzí II*, s. 489-490.

¹³⁴ Nad společenskou vážností a pravomocemi poručníků ustanovených z vůle umírajícího šlechtice se v souvislosti s raně novověkou testamentární praxí zamýšlel Pavel KRÁL, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002 (= *Monographia historica* 2), s. 44-48.

jako většina zástupců majetkově drobné nižší šlechty spokojit s peněžním vyrovnáním a téměř celý život strávil po boku své manželky Markéty z Hořovic v královském městě Plzni, neztrácel ze zřetele ani dění na zemské úrovni.¹³⁵

Na základě sněmovního usnesení ze září 1541 byl vedle Petra z Roupova pověřen na Plzeňsku výběrem daní k finančnímu zajištění případné protiturecké výpravy.¹³⁶ Jako jeden z mála rytířů si proto mohl s předstihem učinit částečnou představu o závažné krizi, v níž se ocitla východní hranice habsburské monarchie po pádu strategicky významné budínské pevnosti.¹³⁷ Nakolik se soudobými vojenskými problémy zabývali zástupci české nižší šlechty, potvrdil ve svých memoárech zejména Pavel Korka z Korkyně, jenž připisoval dobytí Budína v roce 1541 zaslouženému božimu hněvu.¹³⁸ Před účinkem „*všech oplzlých činuov a hřiechuov, kteříž jsou proti pánu Bohu všemohúcímu*“, zároveň varovali také čeští stavové v případě, že by bylo nezbytné vyslat na obranu vedlejších zemí Koruny české veřejnou hotovost.¹³⁹ Smil Nebílovský patrně nebyl schopen bez předchozích „*krýksmanských*“ zkušeností podobné otázky promýšlet do takové hloubky.¹⁴⁰ Přesto mu pravděpodobně nebyly lhostejné. Aby neztratil přehled o vývoji situace v Uhrách a jejích důsledcích, vydal se totiž o rok později osobně do hlavního města, kde přihlížel průběhu dalšího sněmovního jednání.¹⁴¹

Jistý druh pochopení pro válečné problémy monarchie vyjádřený mimo jiné podílem na shromažďování berně v roce 1541 se navíc Smilovi Nebílovskému vyplatil i po hmotné stránce. Ačkoli téměř jistě přivykl trvalému pobytu v Plzni, od konce čtyřicátých let 16. století mohl z vůle Ferdinanda I. využívat rovněž hospodářské

---

¹³⁵ Nedostatečné hmotné zázemí nutilo zvláště mladší příslušníky početných rytířských domácností, aby po obdržení vlastního podílu z dědictví vyhledávali finančně výhodné formy kariérního uplatnění, mezi něž se řadila například vojenská služba. Na závažnost těchto majetkových problémů pro sociální vývoj nižší šlechty v 16. a počátkem 17. století upozornil V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 79-80.

¹³⁶ Artikule českého zemského sněmu vydané 12. září 1541. Blíže *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu I* (dále jen *Sněmy české*), Praha 1877, s. 494-498, zde s. 496.

¹³⁷ O habsburské ztrátě Budína v roce 1541 a následném rozložení vojenských sil zejména Géza PÁLFFY, *The Kingdom of Hungary and the Habsburg Monarchy in the Sixteenth Century*, New York 2009, s. 89-90, 96; Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti Pavla Korky z Korkyně*, s. 181-183; Vojtech KOPČAN, *Turecké nebezpečí a Slovensko*, Bratislava 1986, s. 38-40, 43-45.

¹³⁸ Při hodnocení nevydařeného pokusu o znovuzískání pevnosti habsburským vojskem doplněným o říšské oddíly si Pavel Korka z Korkyně k roku 1542 poznamenal: „*Před Peštem se položili, dobývali a nemohli nic dobýti. Nýbrž Pán Bůh dopustil na ten německý lid pyšný znamenitý veliký mor.*“ Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti Pavla Korky z Korkyně*, s. 82.

¹³⁹ *Sněmy české I*, s. 496.

¹⁴⁰ Pojem „*krýksman*“, popř. „*krýksmanství*“ představoval významovou a dobově podmíněnou myšlenkovou kategorií, jež úzce souvisela s projevy válečnického umění a výchovy na bitevním poli i mimo něj. Jeho pečlivý rozbor vypracoval s četnými poukazy na pramenná svědectví M. ŽITNÝ, „*Dobrý krýksman*“.

¹⁴¹ Smil Nebílovský z Drahobuze vystupoval v květnu 1542 jako relátor usnesení zemského sněmu za rytířský stav. Srov. *Sněmy české I*, s. 542.

výnosy pocházející ze statku Nýřany. Ten formálně přináležel k chotěšovskému klášteru, skutečnou moc však nad ním již od 15. století uplatňovali čeští panovníci.¹⁴² Řada klášterních vsí a usedlostí se v přibližně stejné době jako Nýřany stávala předmětem zástav, jež sice řešily okamžité finanční potřeby královské komory, ale na druhé straně mohly být z držby dočasných vlastníků za předem smluvených podmínek opět vyplaceny.¹⁴³

Smilovi Nebílovskému z Drahobuze se podařilo získat vesnici ležící v bezprostředním okolí Plzně do osobního užívání v roce 1549.¹⁴⁴ S předstihem si přitom chtěl zajistit, aby na ni do jeho smrti neuplatnil právní nárok žádný z příslušníků vládnoucí dynastie. Za náležité peněžité odstupné tak měly být Nýřany přivtěleny zpět ke klášteru v Chotěšově nebo postoupeny novému zástavnímu majiteli pouze v případě, že by již nebyl naživu.¹⁴⁵ Ferdinand I. se mu v tomto požadavku rozhodl vyhovět, a to zejména „*pro jeho služby, kderěž nám činil*“.¹⁴⁶ Přestože příslušná slova neodkazovala ke konkrétním událostem ani zásluhám, potvrdila opět skutečnost, že Smil Nebílovský z Drahobuze alespoň příležitostně pohyboval v politickém prostoru a i díky tomu patřil mezi výraznější představitele svého stavu na Plzeňsku.

Smilův význam v hierarchii širší rodiny Lidmily Nebílovské z Drahobuze zároveň přímo vybízí k zamyšlení nad tím, jestli to nebyl právě on, kdo se nejvíce podepsal pod

---

¹⁴² Ves Nýřany (západně od Plzně, Plzeňský kraj) se vyskytovala mezi državami chotěšovského kláštera nejpozději od roku 1272. Po smrti Smila Nebílovského byl jejím zástavním držitelem Vilém Miřkovský z Tropčic. A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 657. Ženský premonstrátský klášter Chotěšov (jihozápadně od Plzně, Plzeňský kraj) vznikl již počátkem 13. století, zatímco k jeho zrušení došlo až na základě josefínských reforem v roce 1781. Ke klášterním dějinám TAMTÉŽ, s. 326-327; podrobněji pak především Milan HLINOMAZ, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, České Budějovice 2009; Jakub KRČEK, *Rušení klášterů na Plzeňsku. Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, Plzeň 2013.

¹⁴³ O způsobech možného nakládání s královskými zástavami a jejich místě mezi nástroji politického vlivu českého panovníka blíže Petr VOREL, *Velké dějiny země Koruny české VII. 1526-1618*, Praha-Litomyšl 2005, s. 159-162. Ze starších prací Václav PEŠÁK, *Dějiny královské české komory od roku 1527 I. Začátky organizace České komory za Ferdinanda I.*, Sborník Archivu Ministerstva vnitra Republiky československé 3, 1930, s. 190-191.

¹⁴⁴ „*Smila Nebílovského na ves zápisnú Neřřany od kláštera chotěšovského*“. Srov. listinu vydanou od Ferdinanda I. pro Smila Nebílovského z Drahobuze v Praze 30. září 1549 v NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 2444, sign. N 35/6, kart. 1543.

¹⁴⁵ „*I prosil jest nás dotčený Smil, abychom mu při držení té vsi tu milost učiniti ráčili, aby do j[eh]o smrti táž ves od něho vyplacována nebyla...*“ TAMTÉŽ.

¹⁴⁶ „*...k jehožto poníženě prosbě nakloněni jsouce a pro jeho služby, kderěž nám činil a tím lípe, aby činiti mohl a povinen jest. S dobrým rozmyslem naším, jistým vědomím, mocí královskou v Čechách a s radů věrných našich milých k tomu sme povoliti ráčili a tímto listem povolujem, že jmenovaná ves Neřřany od nás, našich dědicův a budoucích králův českých, od těch duchovních, jimž spravedlivě náleží, ani od žádného jiného člověka bez jeho, Smila, vůle nemá a nebude moci {za živnosti je[h]o} vyplacována býti, než po jeho, Smila Nebílovského, smrti.*“ TAMTÉŽ. Za vojenskou službu Habsburkům byl nýřanskou zástavou později odměněn Vilém Miřkovský z Tropčic. K okolnostem přenesení vsi Nýřany do dočasného vlastnictví tohoto rytířského válečníka zevrubněji Petr MAREŠ, *Návraty Viléma Miřkovského z Tropčic k jezdeckým praporům*, in: V. Bůžek – F. Koreš – P. Mareš – M. Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, s. 128-136, zde s. 130-131.

jejím sňatkem s Janem Bukovanským. Zejména v jeho osobě lze totiž spatřovat jisté pojitko mezi rody Bukovanských Pintů z Bukovan a Nebílovských z Drahobuze. Stejně jako Jan Bukovanský totiž udržoval neformální vazby k švamberským velmožům. Právě výměna dopisů s Ratmírem nebo ještě častěji Jindřichem starším ze Švamberka ve čtyřicátých a počátkem padesátých let 16. století dokonce odhalila některé podrobnosti z jeho osobního života.¹⁴⁷

Z obsahu všech výše zmíněných listů především vyplynulo, že Smil Nebílovský z Drahobuze utužoval sepětí s pány ze Švamberka občasnými půjčkami peněz na úvěr.¹⁴⁸ Využíval tak poměrně rozšířeného nástroje, jímž předbělohorská nižší šlechta vyjadřovala tradiční náklonnost vůči svým patronům z panského stavu. Nedodržování povinností vycházejících ze znění dluhopisů ovšem často zhoršovalo postavení rytířských věřitelů a nutilo je, aby se svým urozenějším dlužníkům opakovaně připomínali.¹⁴⁹ I Smil Nebílovský z Drahobuze proto přijímal v roce 1544 spíše s nedůvěrou zprávu o tom, že by mu měl Ratmír ze Švamberka jeho „úrok, nemeškajíc, poslati“. Kdyby se tak nestalo, mohl podle zemského zřízení ještě stále žádat vyplacení požadované částky na ručitelích.¹⁵⁰ Jak ale sám zdůraznil, raději by Švamberkovi „slúžil, nežli v čem hněval“.¹⁵¹

Po Ratmírově smrti dopomohl někdejší finanční závazek Smilovi Nebílovskému k rychlejšímu sblížení s Jindřichem starším ze Švamberka, na něhož původní pohledávka dědičně přešla.¹⁵² Přesto také v roce 1546 doufal rytíř z Plzně ve včasné vydání úroku. Švamberskému velmoži se dokonce svěřil se svými blíže neurčenými zdravotními problémy, kvůli kterým ulehl na lůžko a potřeboval včas hradit náklady za léčení.¹⁵³

---

¹⁴⁷ Soubor čtyř listů adresovaných od Smila Nebílovského z Drahobuze Ratmírovi a Jindřichovi ze Švamberka v letech 1544 až 1551 je uložen v SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Nebílovský z Drahobuzi, inv. č. 1, 3-5.

¹⁴⁸ Jak účinně využívali úvěrové operace přímo bukovanskí rytíři, ukázal výzkum, jemuž byl věnován prostor v jiné, samostatné kapitole přítomného pojednání. Součástí příslušného oddílu se stal rovněž souhrn odborné literatury věnované problematice šlechtického úvěru.

¹⁴⁹ Stěžejní roli peněžních půjček pro budování vztahů dobrého přátelství vystihl V. BŮŽEK, „Páni a přátelé“, s. 256-258. Na úskalí úvěrových operací prožívaná zvláště úzkostlivě rytířskými ručiteli poukázal TÝŽ, *Klientela Pernštejnů a Rožmberků*, s. 220-221.

¹⁵⁰ List od Smila Nebílovského z Drahobuze Ratmírovi ze Švamberka datovaný v Plzni 5. prosince 1544 v SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Nebílovský z Drahobuzi, inv. č. 1: „*Jakož ste mi napsati ráčili, že mi můj úrok, nemeškajíc, poslati ráčíte, za to prosím, že mne v tom opustiti neráčíte, nebo toho pilně potřebuji. Pakli by se toho nestalo, jistě bych musil své pány rukojmie podli zápisu napomenúti.*“

¹⁵¹ „...*bych toho nerad udělal a rači bych Vaš[í] [Milos]ti slúžil, nežli v čem hněval.*“ TAMTÉŽ.

¹⁵² List od Smila Nebílovského z Drahobuze Jindřichovi staršímu ze Švamberka datovaný v Plzni 8. prosince 1546 v SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Nebílovský z Drahobuzi, inv. č. 3: „...*bezpochyby že ráčíte věděti, že list můj svědčí na nebožčíka pana Ratmiera, dobrý paměti. Za to prosím, jestli ty peníze u sebe mítí ráčíte, že mi list dáte obnoviti, aby mi nebylo o to potřebie pánom rukojmíem psanie činiti.*“

¹⁵³ „...*nebo nemocen ležím a peněz potřebuji.*“ TAMTÉŽ.

Jestliže by Jindřich starší ze Švamberka „*sebu peníze míti*“ měl dokonce i mimo domov, mohl mu je rovnou zaslat.¹⁵⁴ Stejně tak se ovšem Smil nebránil ani jejich vyzvednutí na Zvíkově.¹⁵⁵

Nejvyšší úrovně kvality doznaly vztahy s Jindřichem starším ze Švamberka již o pět let později.¹⁵⁶ Smil Nebílovský z Drahozuze byl svým dlužníkem vyzván, aby „*den oznámil*“, kdy hodlá „*na Zvíkov p[r]o sumu svou přijeti*“.¹⁵⁷ Smysl dotazu vycházel ze zažitých zvyklostí, na nichž spočívalo budování dobrého přátelství.¹⁵⁸ Zvíkovský pán chtěl předejít situaci, kdy by jej jeho rytířský klient nemohl „*doma najíti*“.¹⁵⁹ Každá návštěva se ve šlechtickém prostředí totiž měla odbyvat v souladu s očekávanými pravidly, která zcela přirozeně předpokládala účast urozeného hostitele. Pokud se jej z jakéhokoli důvodu nepodařilo ve smluveném čase zastihnout, začínaly v mysli příjíždějícího šlechtice postupně převažovat pocity nejistoty vyvolané přemítáním nad důvody neuskutečnění setkání.¹⁶⁰ Návštěva Smila Nebílovského z Drahozuze se však z běžného rámce vymykala.¹⁶¹ Již s předstihem sdělil švamberskému velmoži, že by se mu nic „*protimyslného*“ nestalo, kdyby ho „*doma nenašel*“ a „*darmo přijel*“.¹⁶² Viditelnou neformálnost prostupující jeho kontakty s Jindřichem starším ze Švamberka navíc podtrhl přáním, aby pro něj v případě své nepřítomnosti nechal připravit alespoň „*trunk dobrého vína*“, jímž by zpestřil jeho krátký pobyt na Zvíkově.¹⁶³

---

¹⁵⁴ „*Přitom Vaš[i] [Milos]ti prosím, jestliže sebu peníze míti ráčíte, račte mi můj úrok po panu Hošťálkovi poslati.*“ TAMTÉŽ.

¹⁵⁵ „*Pakli nic, račte mi list k úředníku na Zvíkov poslati. Sám já p[r]o ně tam pošli, ...*“ TAMTÉŽ.

¹⁵⁶ List od Smila Nebílovského z Drahozuze Jindřichovi staršímu ze Švamberka datovaný na Nebílovech 27. července 1551 v SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Nebílovský z Drahozuze, inv. č. 5.

¹⁵⁷ „*V kderémž to psaní žádati ráčíte, abych Vaši Milosti den oznámil, kdy k Vaši [Milos]tí na Zvíkov p[r]o sumu svou přijeti chci tak, ...*“ TAMTÉŽ.

¹⁵⁸ Vzájemné navštěvování patřilo k vydatným projevům šlechtické náklonnosti a posilovalo přátelské kontakty. O tom s oporou v dochovaných písemných pozváních zvláště V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 242-244.

¹⁵⁹ „*..., abych Vaši [Milos]ti doma najítí mohl.*“ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Nebílovský z Drahozuze, inv. č. 5.

¹⁶⁰ Předem nesjednaná a nepřipravená setkání vytvářela mezi hostem a hostitelem za jistých okolností společenské napětí, jež mohlo výjimečně vyústit v konfliktní situaci. Konkrétní průběh takového sporu na příkladu problematické návštěvy Buriana Trčky z Lípy u hraběte Františka z Thurnu v Lipnici zachytil Václav BŮŽEK, „*Posměch nemalej se stal*“ (*Příběh ze šlechtické každodennosti 16. století*), in: Bronislav Chocholáč – Libor Jan – Tomáš Knoz (edd.), *Nový Mars Moravicus aneb Sborník příspěvků, jež věnovali prof. dr. Josefu Váلكovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*, Brno 1999, s. 419-429.

¹⁶¹ Plzeňský rytíř totiž nemínil Jindřicha staršího ze Švamberka zpravit o datu plánovaného příjezdu a podal mu k tomu následující vysvětlení: „*Vaši Milosti oznamuji, že jistýho dne nikderakž jmenovati nemohu. Než sem toho úmyslu, někderej[h]o dne z této neděle příští k Vaši Milosti se najíti, leč by mi Pá[n] Buoh zdraví ujíti ráčil.*“ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Nebílovský z Drahozuze, inv. č. 5.

¹⁶² „*A kdybych pak i darmo přijel a Va[ší] [Milos]tí doma nenašel, nic mi v to[m] protimyslného učiniti neráčíte.*“ TAMTÉŽ.

¹⁶³ Smil Nebílovský z Drahozuze chtěl nejspíš symbolicky připít na počest švamberského velmože: „*Toliko račte poručiti, at' mi trunk dobrého vína dadí.*“ TAMTÉŽ. Že rituál připitku neoslavovala ani fyzická nepřítomnost jednoho z jeho adresátů, potvrdil dopisem z uherského ležení v Satu Mare mimo

Poslední známý dopis sepsaný Smilem Nebílovským z Drahozuze v roce 1551 a odeslaný Jindřichovi staršímu ze Švamberka byl však mimo jiné významný také tím, že zcela výjimečně nevznikl v Plzni, nýbrž na nebílovské tvrzi, kde se rytíř pravděpodobně příležitostně zdržoval.¹⁶⁴ Bezpochyby se tak musel stýkat rovněž se svým synovcem Vojtěchem, a to až do jeho smrti, k níž došlo shodou okolností v témže roce.¹⁶⁵ Budovaná rodová soudržnost vyvolávala potřebu nacházet shodu v závažných otázkách. Mezi ně patřilo i promyšlené uplatňování sňatkových strategií, jež svedlo v roce 1534 dohromady Lidmilu Nebílovskou z Drahozuze a Jana Bukovanského Pintu z Bukovan.

Jak již bylo zmíněno, vyznačovalo se spojení s rytířským rodem z Plzeňska jistou zvláštností především vzhledem k zeměpisné vzdálenosti, která dělila rodná sídla ženicha a nevěsty.¹⁶⁶ Ačkoli se Jan Bukovanský při vstupu do manželského stavu mohl snažit spíše prohlubovat prověřené sousedské vztahy s nižší šlechtou usazenou na Mirovicu, rozhodl se nakonec jiným způsobem.¹⁶⁷ V jeho počínání lze spatřovat jisté výhody spočívající v doplnění stávající skladby „pánů a přátel“ příbuzenstvem Lidmily Nebílovské z Drahozuze a příležitosti rozšířit horizonty vlastního poznání občasným

---

jiné také rytířský válečník Jan starší Rút z Dírného (Satu Mare, 8. června 1565). Svému bratrovi Václavovi připsal do Čech i s dalšími urozenými přáteli: „*Jan Hodějovský a Jan Smrčka zkázaliť povědít, žeť by přáli, aby se voženil, než domů přijedeme a žeť každý flaší vína připíjí i já s nimi.*“ TAMTĚŽ, Historica Třeboň, sign. 4548A. Jako nezastupitelný prvek sociální komunikace docenil vzájemné připsání Václav BŮŽEK, *Přípitek ve společnosti raného novověku*, in: M. Nodl – D. Tinková (edd.), *Antropologické přístupy*, s. 189-213; plnohodnotnou roli přípitku prováděného na dálku pro utužování „dobrého přátelství“ dosvědčil TÝŽ, „*Páni a přátelé*“, s. 241.

¹⁶⁴ Vedle závěrečné datace listu potvrdil Smil Nebílovský z Drahozuze svůj přinejmenším dva dny trvající pobyt na Nebílovech rovněž zmínkou o okolnostech doručení Švamberkovy zprávy: „*Psaní od Va[ší] [Milos]tí jest mně došlo v neděli po s[vaté]m Jakubu na Nebílovech.*“ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Nebílovský z Drahozuzi, inv. č. 5.

¹⁶⁵ Paměti, p. 116. Dodatečnou poznámku o konkrétním roce úmrtí a věku zemřelého Vojtěcha Nebílovského z Drahozuze zřejmě vepsal do původního textu bukovanských memoárů teprve augustiniánský řeholník Vincent.

¹⁶⁶ Sňatkové strategie nižší šlechty vytrvale ovlivňovalo územní hledisko, neboť stvrzovaly tradiční sousedské vazby a zároveň byly nejučinnějším nástrojem k jejich proměně ve vztahy příbuzenské povahy. V budoucnu by se proto měly stát předmětem systematicky vedeného výzkumu, jemuž by však vedle časově náročné heuristiky musela předcházet rovněž snaha o důsledný rozbor sociálních struktur šlechtické společnosti na území jednotlivých regionů. Jeho pramenné východisko mohou kromě právě editovaných pamětí bukovanských rytířů, rodinných kronik, deníků a dalších děl memoárové povahy tvořit rovněž ucelené soubory rytířské korespondence. Srov. výběrově NA Praha, Sbírká genealogicko-heraldická Wunschwitzova, inv. č. 20, 122, 185, 951; F. KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup*; M. ŽITNÝ (ed.), *Deník Šťastného Václava Pětipeského z Chýš*; TÝŽ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*; TÝŽ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1611–1621*; P. MAREŠ (ed.), *Karel Častovec Myška ze Žlunic*; TÝŽ (ed.), *Korespondence Albrechta Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1570–1596*.

¹⁶⁷ V severním Prácheňsku se mezi vlastníky venkovských sídel z nižšího šlechtického stavu vyskytovali během předbělohorského období jmenovitě například Běšínové z Běšin, Dejmové ze Stříteže, Gynterové z Moren, Loubští z Lub nebo Vrábští Tluksové z Vrábí. K životním osudům příslušníků těchto rodů a jejich podílu na vývoji zdejší oblasti podrobněji M. VOLF, *Drobná šlechta v Mirovicích*; J. TOMAN, *Likvidace arcibiskupského panství příbramského*; TÝŽ, *Odprodeje zvikovské*.

překračováním hranic domovského kraje, o něž přitom ani poté nejevil větší zájem.¹⁶⁸ Příslušné vysvětlení ovšem nemusí být tím jediným správným. Jak se podařilo při zvažování příčin vzájemného sblížení výše zmíněných rodů zjistit, mohli spolu jejich představitelé začít rozvíjet osobní kontakty podstatně dříve než na počátku novověku. Životy otce Jana Bukovanského Pinty z Bukovan a děda Lidmily Nebílovské z Drahobuze se totiž vyznačovaly řadou shodných prvků. Nejenže byli oba muži nositeli křestního jména Jindřich, ale zároveň nacházeli během druhé poloviny 15. století zálibu v žoldnéřské službě, která je přivedla do oblasti Římsko-německé říše.¹⁶⁹ Kdyby se zde jako spolubojovníci setkali a popřípadě dosáhli souladu ve vyznáváných postojích, tak by možná již tehdy vznikl první příznivý předpoklad pro budoucí utváření vazeb nepokrevního příbuzenství. Bližšímu prověření této teoretické úvahy ale prozatím brání nedostatek odpovídajících písemných pramenů i skromný stav vědomostí o působení válečných zážitků na strukturu sociálních sítí urozeného jedince.¹⁷⁰

Bez ohledu na platnost předchozí domněnky se zdá být zřejmé, že Vojtěch i Smil Nebílovští z Drahobuze vnímali počátkem třicátých let 16. století četné klady plynoucí z uzavření nadregionálního svazku. Když se tedy naskytla možnost k „vybytí“ osiřelé šlechtičny, neměli asi důvod činit Janovi Bukovanskému jakékoli překážky.¹⁷¹ Vzápětí po vyvrcholení svatebních oslav na nebílovské tvrzi a „přínosu“ nevěsty na Bukovany se tak jejich pozornost nejspíš obracela k otázce, za jak dlouho se podaří naplnit sňatek narozením prvního potomka.¹⁷²

---

¹⁶⁸ Životní styl Jana Bukovanského Pinty z Bukovan (n. 1495, z. 1572) byl značně usedlý a nedoprovázelo jej plnění jakýchkoli úředních povinností, kvůli nimž se řada jiných rytířů vydávala na kratší či delší služební cesty. O jejich důvodech a náplni zejména M. NEUDERTOVA, *Cestování nižší šlechty*, s. 210-211.

¹⁶⁹ Vojensky motivovaného pobytu Jindřicha Nebílovského z Drahobuze na říšském území si povšiml A. SEDLÁČEK, *Hrady XIII*, s. 86. Zhruba pro stejné období a geografický prostor, avšak rovněž bez bližších podrobností doložil válečnické působení svého děda Jindřicha Přibík Bukovanský. Srov. Paměti, p. 108.

¹⁷⁰ Na badatelské možnosti plynoucí z širokého tematického využití kategorie válečného zážitku upozornily především příspěvky ve sborníku, který uspořádali Benigna VON KRUSENSTJERN – Hans MEDICK (edd.), *Zwischen Alltag und Katastrophe. Der Dreissigjährige Krieg aus der Nähe*, Göttingen 1999.

¹⁷¹ Základ vypořádání dědických nároků šlechtičny a jejího budoucího finančního zabezpečení představovalo ve většině případů věno. Do soudobého právně-společenského rámce jej začlenili Jan KAPRAS, *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského*, Praha 1908; Anděla KOZÁKOVÁ, *Právní postavení ženy v českém právu zemském*, Praha 1926; z perspektivy dějin raně novověké šlechty P. VOREL, *Aristokratické svatby*, s. 200-201.

¹⁷² Jednotlivé části svatebního rituálu zahájeného námluvami a završeného příjezdem („přínosem“) nevěsty na manželovo sídlo přiblížili s oporou v řadě pramenných svědectví Martin HOLÝ, *Šlechtické sňatky v českých zemích v letech 1500 až 1650*, *Historická demografie* 27, 2003, s. 5-35; V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 316-330; Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2004², s. 31-40. V evropském dějepisectví obrátila k šlechtickým sňatkům pozornost předně Beatrix BASTL, *Hochzeitsrituale (Zur Sozialanthropologie von*

Po uzavření manželství v roce 1534 tedy musel více jak třicetiletý rytíř Jan Bukovanský Pinta z Bukovan velmi pravděpodobně pomýšlet na budoucnost svého rodu.¹⁷³ Na jedné straně byl jeho jediným žijícím mužským představitelem, kromě toho se ovšem i na něj vztahovalo obecně srozumitelné poslání každého urozeného jedince, které kladlo důraz na včasné zplození dědice a zajištění nezbytné kontinuity v mužské linii.¹⁷⁴ Z hlediska soudobého učeného diskurzu se odpovědnost za zajištění biologického pokračovatele dokonce chápala jako věc osobní cti vycházející z přirozených projevů šlechtické mužnosti.¹⁷⁵

Těhotenství Lidmily Bukovanské z Drahobuze patrně mohlo z výše uvedených příčin vzbuzovat očekávání ze strany příbuzných a sousedů z panského i rytířského stavu.¹⁷⁶ Pro lepší představu o sdíleném prožívání těchto zdánlivě úzce rodinných záležitostí lze obrátit pozornost zejména k výpovědi dopisů rozesílaných jinými příslušníky nižší šlechty k rukám velmožů z nejbližšího okolí jejich sídel. I přes podobnou obsahovou náplň vznikaly zpravidla v co nejkratším možném odstupu od zdárného porodu, aby přispěly k rychlému šíření zprávy o narození potomka a chystaném křtu.¹⁷⁷ Zvláště v případě prvorozených synů musela důležitost obdobných sdělení ještě vzrůstat.¹⁷⁸ V konečném důsledku totiž měla vliv i na budoucí majetkovou a sociální strukturu místní šlechtické společnosti.

Verhaltensweisen innerhalb des österreichischen Adels), Wolfenbütteler Arbeiten zur Barockforschung 28, 1997, s. 751-764.

¹⁷³ Paměti, p. 109. K svatbě Jana Bukovanského Pinty z Bukovan a Lidmily Nebílovské z Drahobuze i o narození Přibíka Bukovanského podrobněji J. TOMAN, *Bukovany*, s. 5.

¹⁷⁴ Z pohledu šlechtice znamenala péče o zrození mužského potomka v první řadě osobní závazek vůči odkazu a památce předků, na což opakovaně poukázal V. BŮŽEK, *Urozenec*, s. 100; TÝŽ, „*Páni a přátelé*“, s. 248; k přenášení této myšlenkové kategorie do ikonografické výzdoby renesančních sídel a jejich symbolické řeči na příkladu rožmberské Kratochvíle TÝŽ – Ondřej JAKUBEC, *Kratochvíle posledních Rožmberků*, Praha 2012, s. 37-39, 220-221.

¹⁷⁵ Že příslušné požadavky vstupovaly i do velmi intimní oblasti a ohrožovaly dobré jméno urozeného jedince, potvrdil při rozboru složité rozvodové pře Eggenberků se Slavaty z Chlumu a Košumberka Pavel KRÁL, *Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku*, *Opera historica* 16, 2015, s. 185-206, zde zvláště s. 197, 202. K rozlišení konkrétních významových vrstev šlechtické maskulinity 16. a 17. století přispěl V. BŮŽEK, *Ideály křesťanského rytířství*.

¹⁷⁶ Okruh pokrevních i nepokrevních příbuzných a sousedů si v souladu se zažitými zvyklostmi udržoval silné povědomí o dění v blízkosti svého sídla, což je patrné především z obsahu řady zdvořilostních dopisů. K tomu V. BŮŽEK, *Klientela Pernštejnů a Rožmberků*, s. 219-220. Srov. například zprávy o politickém dění, zdravotním stavu či úrodě obilí M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýše a Egrberku z let 1600–1610*, č. 372, 379, 436, s. 450, 456, 503-504.

¹⁷⁷ Blíže některá pozvání k účasti na křestním obřadu dětí obojího pohlaví adresovaná pánům z Rožmberka a ze Švamberka od jejich rytířských klientů SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Kába z Rybňan, inv. č. 5; TAMTÉŽ, Kalenice z Kalenic, inv. č. 1, 4.

¹⁷⁸ Jan mladší Kalenice z Kalenic například neskrýval v roce 1551 před Jindřichem starším ze Švamberka svou radost a obratem psal „svému zláště milému pánu a tovariši“, že mu „Pán Bůh ráčil dáti syna této noci“. TAMTÉŽ, Kalenice z Kalenic, inv. č. 1.

Janovi Bukovanskému se nakonec již rok po svatbě s Lidmilou Nebílovskou z Drahozuze podařilo přivést na svět mužského dědice. Krátce po začátku listopadu 1535 se tak velmi pravděpodobně i okruh jeho „pánů a přátel“ dozvídal ústním či písemným způsobem o narození potomka, které stejně jako jemu předcházející těhotenství zákonitě ovlivňovalo každodenní život na zdejší rytířské tvrzi.¹⁷⁹ V souladu s dobovými zvyklostmi probíhaly brzy po porodu přípravy na uspořádání křestního obřadu, k němuž mělo dojít co nejdříve, aby se předešlo nebezpečí předčasného úmrtí dítěte bez řádného pokřtění.¹⁸⁰ Již v tomto krátkém mezidobí se pozornost rodičů obracela k výběru křestního jména. Ačkoli se jeho výsledná podoba mohla stát výrazem hluboké rodové tradice, nezřídka podléhala také módním zvyklostem, které spoluurčovala vyhledávaná jména hrdinů rytířských románů či evropských vladařů.¹⁸¹

Z četných zmínek užitých v předchozím výkladu je zřejmé, že Jan Bukovanský z Bukovan zvolil v listopadu 1535 pro svého prvorozeného syna jméno Přibík. Zaujalo ho tedy jméno, které počátkem novověku nepatřilo mezi rozšířená. Jak potvrdily výzkumy výskytu jednotlivých šlechtických jmen prováděné pro jednotlivá období, objevovalo se vazbě na určité regiony a rody nejhojněji v poslední čtvrtině 14. a v menší míře ještě na počátku 15. století.¹⁸² V postupu Jana Bukovanského se proto dala

---

¹⁷⁹ Paměti, p. 109-110. Na otázku prožívání těhotenství ve šlechtické domácnosti se s přihlédnutím k výpovědi pramenů osobní povahy soustředil Václav BŮŽEK, „*Ty naděje budou každý čtyři neděle.*“ *Těhotenství očima šlechty na prahu novověku*, Dějiny a současnost 23, 2001, č. 3, s. 8-13.

¹⁸⁰ Udělení svátosti křtu představovalo záruku, že předčasně zemřelý novorozenec dosáhne spásy. V nezbytných případech se proto provádění zjednodušeného křestního obřadu ujímaly rovněž porodní báby. Vývojem jejich profesní úlohy a postavení ve společnosti se na základě diskurzivních děl podrobněji zabývala Hana JADRŇÁ MATĚJKOVÁ, *Těhotenství a porod v raném novověku: mezi porodní bábou a lékařem*, in: R. Švaříčková-Slabáková – J. Kohoutová – R. Pavlíčková – J. Hutečka a kol. (edd.), *Konstrukce maskulinní identity*, s. 167-173, zde především s. 168-170. Otázka posmrtného života nepokřtěných jedinců se vzhledem k vysokému stupni dětské úmrtnosti stala jedním ze závažných nábožensko-sociálních problémů, jenž katolíci a protestanté nahlíželi z teologického hlediska rozdílným způsobem. K tomu v širších souvislostech Jean DELUMEAU, *Hřích a strach. Pocit viny na evropském Západě ve 13. až 18. století*, Praha 1998, s. 300-310; P. KRÁL, *Žena a smrt*, s. 105-107.

¹⁸¹ O symbolickém významu šlechtických osobních jmen a rodových příjmení podnětným způsobem Robert ŠIMŮNEK, *Rodová jména, příjmení a rodové tradice české šlechty v pozdním středověku*, Acta Onomastica 46, 2005, s. 116-142; TÝŽ, *Reprezentace české středověké šlechty*, Praha 2013, s. 299-305. Nad literárními předlohami vybraných jmen pánů a rytířů se zamýšlel Václav BOK, *K výskytu jmen z eposu o Tristanovi a Isoldě ve středověkých a raně novověkých Čechách*, Acta Onomastica 36, 1995, s. 42-47. Podnětnou úvahu věnoval smyslu a tradici užívání křestních jmen Michael MITTERAUER, *Systeme der Namengebung im Vergleich*, in: Václav Bůžek – Dana Štefanová (edd.), *Menschen – Handlungen – Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= Opera historica 9), s. 255-273.

¹⁸² Jaká mužská a ženská křestní jména se až do počátku novověku těšila ve šlechtickém prostředí oblibě, doložil výzkumem zaměřeným na území Olomoucka, Prostějovska, Přerovska, Kroměřížska a Šumperska David PAPAÍK, *Šlechtická jména v českých zemích ve 14.-16. století*, Mediaevalia historica bohemia 10, 2005, s. 247-264. Užívání jména Přibík bylo přinejmenším ve zvolených oblastech Markrabství moravského stále méně obvyklé. K roku 1375 se jej podařilo doložit u šesti rytířů, v roce 1420 pouze u jednoho a během pozdějších let 1475, 1525 či 1575 se ve sledovaném vzorku osob již nevyskytovalo vůbec. Blíže TAMTĚŽ, s. 258.

bezpečně vysledovat snaha oslavit odkaz svých předků, jejichž vlastnosti se měly alespoň částečně přenést také na jeho potomka.¹⁸³ Mezi nejstaršími příslušníky rodu Bukovanských Pintů z Bukovan se nositel téhož jména objevil již v době předhusitské.¹⁸⁴ Ačkoli to nelze jednoznačně doložit, mohli jej bukovanskí rytíři v předbělohorském období dokonce považovat za zakladatele celé mužské posloupnosti svého rodu. I kdyby tomu tak nebylo, prokázal Jan Bukovanský už jen volbou křestního jména určeného prvorozenému synovi nadprůměrnou znalost rodových dějin, která se vymykala obecnému povědomí nižší šlechty o vlastní minulosti.¹⁸⁵

První událostí v životě Přibíka Bukovanského a spolu s ním i všech ostatních urozených jedinců byl křestní obřad, jenž symbolicky ohlašoval vstup do křesťanského společenství.¹⁸⁶ Jaký význam mu z náboženského a společenského hlediska přisuzovali zástupci rytířstva na prahu novověku, opět připomínají především soubory torzovitě dochované soukromé korespondence. Z jejího obsahu se oslovený šlechtic dozvídal podrobnosti o místě a termínu pořádání slavnosti navazující na průběh přechodového rituálu, v němž měl zpravidla zaujmout předem očekávanou roli.¹⁸⁷ Křtiny doprovázené hojnou účastí „pánů a přátel“ v čele s přizvanými kmotry a kmotrami vytvářely příhodný společenský rámec k navazování nových vztahů dobrého přátelství nebo prohlubování těch stávajících.¹⁸⁸ Na jejich pozadí vznikala nezřídka celoživotní pouta,

---

¹⁸³ Pro označení skupiny osobních jmen vykazujících zřetelný vztah k rodové tradici výstižně užil přívlastek archaická R. ŠIMŮNEK, *Reprezentace*, s. 301.

¹⁸⁴ J. TOMAN, *Bukovany*, s. 2; A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 68-69. Jména Přibík se užívalo v bukovanském rodě nejpozději od konce 14. století. K tomu jediné písemné svědectví, které edičně zpřístupnil K. BOROVÝ (ed.), *Libri erectionum V*, s. 497-498.

¹⁸⁵ Konkrétnější poznatky o starobylém původu svých předků přitom postrádaly na sklonku 15. století i některé z mladších panských rodů, jak připomněl při rozboru významového pozadí erbovních pověstí Petr VOREL, *Rodové heraldické pověsti jako prostředek mezigeneračního přenosu informace ve šlechtickém prostředí českých zemí v 16. století*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Paměť urozenosti*, s. 61-67, zde s. 65. Aby šlechta přešla sociálním nevýhodám plynoucím z přetrvávajících nepřesností a mýtů ve výkladu rodových dějin, obracela od 18. století pozornost ke kriticky pojatému genealogickému výzkumu. Jeho počátky zasadil do širšího kontextu Ivo CERMÁN, *Gelasius Dobner a česká šlechta. Proměny šlechtické genealogie ve věku osvícenství*, in: tamtéž, s. 88-105, zde především s. 99-100.

¹⁸⁶ Křest patřil do skupiny tří význačných přechodových rituálů, jež společně určovaly strukturu životního cyklu urozeného jedince. Vnitřní náplň a společenskou funkci rituálů spolehlivě objasnili Edward MUIR, *Ritual in Early Modern Europe*, Cambridge 1997; Arnold VAN GENNEP, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997. Nad úlohou křestního a svatebního obřadu se z hlediska potridentského vývoje a jeho působnosti v českých zemích zamýšlel Josef GRULICH, „Slavnostní okamžiky“ – svatební a křestní obřad v období raného novověku (*Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století*), *Historická demografie* 24, 2000, s. 49-82. Ve vztahu k myšlení a ritualizovanému jednání šlechty zejména Martin HOLÝ, *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*, *Historická demografie* 28, 2004, s. 15-33.

¹⁸⁷ Srov. mezi jinými list od Václava Hozlaura z Hozlau, který jako „starodávny služebník“ prosil v roce 1563 Jindřicha staršího ze Švamberka, aby se svou paní přijel „těch křtin“ jeho čerstvě narozeného syna „pomoci okvasiti“. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Hozlaur z Hozlau, inv. č. 4.

¹⁸⁸ Jaké komunikační možnosti nabízely takové slavnostní či smuteční okamžiky z pohledu urozených hostů, vyzdvihl výzkumem zaměřeným na šlechtické pohřby Pavel KRÁL, *Pohřební slavnosti jako*

jež nacházela výraz v rovině nepokrevního příbuzenství. I jejich zásluhou se právě narozený rytíř mohl v budoucnu spoléhat na jistý druh nejen duchovní, nýbrž i sociální podpory. Díky ní se vedle očekávané náklonnosti daného kmotra a prestiže plynoucí z jím dosaženého postavení dalo v dospělosti pomýšlet i na případný kariérní vzestup, k němuž přispívaly nejrůznější přímluvy.¹⁸⁹ Možnost rozšířit nebo utužit dosavadní sítě kontaktů se ovšem bezprostředně po narození potomků nabízela především jejich otcům.¹⁹⁰ Rovněž Jan Bukovanský Pinta z Bukovan se tak patrně pokoušel v roce 1534 zajistit svému prvorozenému synovi budoucí oporu v osobě některého z vlivných sousedů, s nimiž se až dosud stýkal jen při řešení poddanských a hospodářských záležitostí.

Zamyšlení nad mechanismem výběru kmotrů a kmoter Přibíka Bukovanského dovoluje skutečnost, že jejich seznam pojal do svých pamětí.¹⁹¹ Tento druh písemného záznamu přitom nepředstavoval v prostředí nižší šlechty již od počátku novověku nic neobvyklého, jak zřetelně dokládá znění zápisů obsažených v řadě rodinných kronik přepsaných a shromážděných činností Gottfrieda Daniela Wunschwitze.¹⁹² Jejich stěžejním účelem nemělo být pouhé zachycení události v podobě křestního obřadu, ale zejména přiblížení jejího sociálního rozměru. Až na nečetné výjimky si tak pisatelé těchto děl všímali skladby a dokonce i titulatury urozených mužů a žen, kteří na sebe přebírali kmotrovský závazek. Podobně jako u soupisů šlechtických relátorů zhotovovaných při uzavírání jednání zemských a generálních sněmů nebo rozličných druhů zasedacích pořádků se i v těchto případech kladl důraz na pořadí uváděných kmotrů a kmoter.¹⁹³ Přednostní postavení náleželo zástupcům panského stavu před

---

prostředek a místo komunikace raně novověké společnosti, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s. 315-332; s přihlédnutím ke konkrétnímu příkladu TÝŽ, *Ronšperské setkání. Švamborský pohřeb jako místo politické komunikace předbělohorské šlechtické společnosti*, *Jihočeský sborník historický* 68, 1999, s. 291-307.

¹⁸⁹ V širším rámci výzkumu vedeného na poli současného evropského dějepisectví se úlohou kmotrů a kmoter nejnověji zabírala Markéta SKOŘEPOVÁ, *Kmotrovství jako badatelský problém. K sociálním dějinám raného novověku a 19. století*, *Český časopis historický* 114, 2016, s. 64-88. O chápání a praktických dopadech kmotrovského závazku přijímaného urozenými jedinci podrobněji M. HOLÝ, *Křest*, s. 21-23; J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“, s. 67-70; k postavení kmotrů v sítích šlechtických sociálních kontaktů V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 249-250.

¹⁹⁰ M. SKOŘEPOVÁ, *Kmotrovství*, s. 78.

¹⁹¹ Paměti, p. 110. Navzdory znalosti příslušného pramene se Jan Toman otázkou výběru a působnosti kmotrů Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan hlouběji nezabýval. Srov. J. TOMAN, *Bukovany*, s. 5.

¹⁹² Modelové příklady představují v daném ohledu zvláště rodinné kroniky Budkovských z Budkova a Cílů ze Svojsic. NA Praha, Sběrka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, inv. č. 122, 157.

¹⁹³ Seznamy relátorů pocházejících z obou vyšších stavů stvrzovaly platnost přijatých sněmovních usnesení. Spolu s celou řadou úzce i vzdáleně souvisejících písemností byly vydávány v rozsáhlé ediční řadě *Sněmy české I-XI, XV*, Praha 1877-1929, 1955. Sociální hierarchii symbolicky zrcadlila předem určená místa obsazovaná jednotlivými pány a rytíři u jídelní tabule Josef HRDLIČKA, *Hodovní stůl a dvorská společnost*, České Budějovice 2000 (= Monographia historica 1), s. 131, 153-154, 165; ve

rytířským.¹⁹⁴ Zvláště po roce 1620 se ovšem v souladu s proměnou společenských struktur stávalo, že se na jejich úkor ujímali hlavního kmotrovské role v jistých případech oslovení správci místní farnosti nebo zástupci řeholních řádů, a to i navzdory církevním nařízením.¹⁹⁵ Při totožné stavovské příslušnosti kmotrů byly důvodem k posunu vzhůru závaznou hierarchií rovněž zastávaná úřední hodnost či stáří šlechty.¹⁹⁶ Velmi však záleželo také na předchozí příbuzenské vazbě nebo přátelství vycházejícím obvykle z mimořádné sousedské náklonnosti, která mohla dotyčnému i přes nižší sociální status výjimečně zajistit čestnější místo ve srovnání s podstatně urozenějšími velmoži.¹⁹⁷ Každý z těchto ohledů spoluurčoval vážnost příslušné osoby z pohledu rodiny křtěného dítěte. Otázkou ale zůstává, jestli se pomyslně nejvýše hodnocený kmotr zároveň nejvíce přičinil o duchovní a kulturní směřování svého křtěnce. Dřívější výzkumy totiž potvrdily, že zvláště příslušníci panských rodů vyhověli prosbám k přijetí kmotrovství nezdědka i v několika desítkách případů. Stěží proto mohli zodpovědnou úlohu plnit se vším, co od nich církev vyžadovala.¹⁹⁸

---

smutečních průvodech Pavel KRÁL, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004 (= Monographia historica 4), s. 196-197; při zasedání politických institucí typu většího zemského soudu Marek STARÝ, *Přední klenot zemský. Větší zemský soud království českého v době rudolfínské*, Praha 2014, s. 115-120; Lubomír SRŠEŇ, *Větší zemský soud v Čechách ve vyobrazeních 16. století*, Časopis Národního muzea – řada historická 144, 1975, s. 143-175.

¹⁹⁴ K roku 1677 si rytíř Václav František Jindřich Budkovský z Budkova poznamenal do rodinné kroniky v následujícím pořadí, kdo se zařadil mezi kmotry jeho syna Františka Kryštofa Josefa Ignatia: „...*jesti křtěn v Novej Vsi k Vitanovicům náležející od pana faráře. Kmotrové jeho jsou urozený pán, pan František Přehořovský svobodný pán z Kvasejovic a na Mladej Vožici, též urozený a statečný rytíř, pan Krystof Karel Voračický z Paběnic a na Těmicích a kmotra urozená paní Zuzana Špulířka rozená Malovka z Malovic na Vitanovicích a Tučapech.*“ NA Praha, Sbirka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, inv. č. 122.

¹⁹⁵ Přednostní postavení duchovního hodnostáře potvrdil zápis z roku 1680 ohlašující narození Jana Josefa Ignatia Budkovského z Budkova: „...*jest křtěn v Markvarci od pana faráře z Nové Cerekve, pana Karla Honika, kterýž i jeho kmotrem byl, a druhý kmotr byl urozený a statečný rytíř, pan Karel Mateřovský z Mateřova.*“ TAMTĚŽ. Že katolická církev takový postup rodičům dítěte i duchovním hodnostářům zapovídala, zdůraznil zvláště J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“, s. 69.

¹⁹⁶ Z rodinné kroniky Budkovských z Budkova se dalo mimo jiné usoudit, jak její pisatel dovedl vnímat rozdíly v prestiži jednotlivých úřadů, která se vázala na šíři veřejné působnosti příslušné mocenské instituce. Když tedy v roce 1694 písemně zachycoval jména kmotrů své dcery Kláry Josefiny, záměrně uvedl na prvním místě místokomorníka úřadu desek zemských: „...*kmotrové její urozený a statečný rytíř, pan Zikmund Leopold Šmidl ze Šmidu na Teplici, Štíříně a Ronově, J[eho] M[ilosti] cí[saršské] slavných soudův dvorského a komorního rada a místokomorník v Království českém, druhý urozený a statečný vladyka, pan Karel František Gränizer, král[ovského] Starého Města pražského kanclíř.*“ TAMTĚŽ.

¹⁹⁷ Trvalá geografická dostupnost sídel urozených sousedů vytvářela předpoklad, že by mohli snáze a čteněji plnit své kmotrovské povinnosti. O tom v návaznosti na hodnotu nepokrevního příbuzenství srozumitelně pojednal V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 249-250.

¹⁹⁸ Pro označení této skupiny osob se prosadilo výstižné anglické pojmenování habitual godfathers, jehož vysvětlení v nedávné době předložila M. SKOŘEPOVÁ, *Kmotrovství*, s. 78.

Příbík Bukovanský se narodil do pevně daných sociálních sítí, jejichž skladbu nemohl na rozdíl od svého otce prozatím jakkoli ovlivnit.¹⁹⁹ Jeho křtiny pravděpodobně nevybočovaly počtem sezvaných osob ani okázalostí oslav z očekávaného průběhu podobných událostí v životě předbělohorského rytířstva. Zajímavostí však bylo, že se jich neúčastnili žádní zástupci vyšší šlechty, i když někteří sídlili v dostupné vzdálenosti od statků Jana Bukovanského Pinty z Bukovan. Kmotrovství nebylo zvykem odmítat, neboť se pro viditelně ochranné pojetí a společenský rozměr považovalo za jeden z projevů příkladného křesťanského jednání.²⁰⁰ Proto se nedá předpokládat, že by bukovanský rytíř se svou případnou žádostí neuspěl. Příčinu nepřítomnosti nejurozenějších hostů je tedy nutné spatřovat spíše v přirozené generační obměně místní šlechtické společnosti.

Za běžných okolností by Jan Bukovanský patrně chápal narození prvního potomka jako příležitost, aby ještě výrazněji využil přátelské náklonnosti jemu důvěrně známého souseda Kryštofa I. ze Švamberka, který vládl nedalekému Orlíku a Zvíkovu.²⁰¹ Avšak v listopadu 1535 byl švamberský velmož již bezmála dva roky po smrti, zatímco se jeho ovdovělá manželka Anežka Švamberská z Kolovrat jen obtížně vyrovnávala s nezvyklými hospodářskými povinnostmi.²⁰² V bezprostřední blízkosti bukovanského statku se tak rázem nenacházel žádný vhodný kandidát kmotrovství z panského stavu, s

---

¹⁹⁹ Až do období sociální stabilizace vázaného na zakončení výchovy a následné zakládání rodiny obklopovali urozeného jedince především „páni a přátelé“ jeho rodičů, na což poukázali Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Člověk českého raného novověku*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, s. 9-53, zde s. 41; V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 251. Za účelem představení osobních kontaktů získaných zvláště během kavalírských cest využívali páni i rytíři obsahu svých památníků, jejichž podrobný rozbor provedla Marie RYANTOVÁ, *Památníky aneb štambuchy, to jest alba amicorum. Kulturně historický fenomén raného novověku*, České Budějovice 2007 (= Monographia historica 8), s. 216-228.

²⁰⁰ M. SKOŘEPOVÁ, *Kmotrovství*, s. 77-78.

²⁰¹ Ačkoli páni ze Švamberka zaujímali významné politické postavení v dějinách české předbělohorské společnosti, byla dějinám jejich rodu věnována badatelská pozornost prozatím pouze v omezené míře. Biografického zpracování se proto nedočkaly ani osudy jednotlivců, kteří z něj pocházeli, na což při užitečném hodnocení související literatury zřetelně upozornil Jiří KUBEŠ, *Švamberský dvůr v Třeboni v letech 1611/1612-1620*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence*, s. 441-468, zde s. 442-443. Z dalších prací a dílčích studií se švamberskou tematikou Jiří JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka. Pětisetletá saga rodu s erbem labutě*, Domažlice 2006; František TYL, *Paměti Zvíkovské. Obraz místopisný a dějepisný Zvíkova, hradu i panství*, Praha 1888; Č. ZÍBRT, *Z dějin zámku*; August SEDLÁČEK, *ze Švamberka*, in: Ottův slovník naučný XXIV, Praha 1906, s. 848-853; Jan TOMAN, *Zvíkov a Orlík v době českého stavovského povstání 1618-1622*, Jihočeský sborník historický 37, 1968, s. 160-173; TÝŽ, *Odprodeje zvíkovské*; Aleš STEJSKAL, *Prosopografická analýza rožmberského a švamberského úřednictva (1550-1616). Model a jeho fungování*, Sborník archivních prací 54, 2004, s. 323-458; P. KRÁL, *Ronšperské setkání; Václava ŠRÁMKOVÁ, „Neb jsouce labutího přirození, ona bez vody a já bez vína do vůle Boží nedobře bejtí můžeme.“ (Každodennost Švamberků na Zvíkově 1473-1622)*, České Budějovice 2004 (Diplomová práce).

²⁰² Osobností Kryštofa I. ze Švamberka (z. 9. ledna 1534) se rámcově zabýval J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 286-309. O uspořádání majetkových záležitostí po Kryštofově smrti blíže TAMTÉŽ, s. 309, 315-316; A. SEDLÁČEK, *ze Švamberka*, s. 851; TÝŽ, *Hrady XI*, s. 36, 62-63.

nímž by se otec Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan pravidelněji stýkal. Z velmožů usazených na Prácheňsku a Bechyňsku si sice mohl udržovat jisté povědomí o Joštovi III. z Rožmberka.²⁰³ Písemné a osobní kontakty s jeho dědici však začal cíleně budovat teprve od druhé poloviny 16. století. Pozornost bukovanského rytíře se za daných podmínek obracela k ostatním příslušníkům nižší šlechty. Jak potvrdila zejména korespondence Pětipeských z Chýš a Egrberku, nacházely se i v jejich řadách veřejně uznávané osobnosti. Ať již si získaly dobré jméno zastáváním významného politického úřadu nebo výtečnými válečnickými výkony, projevovali stavovsky obdobně postavení šlechticů sousedé pravidelně zájem o to, aby se postavily „před Pánem Bohem v rukojemství“ za jejich syny a dcery.²⁰⁴

Zejména majetností proto mohl Jana Bukovanského Pintu z Bukovan zaujmout jeho nový soused Petr Malovec z Chýnova, který sídlil na březnickém hradu a od roku 1535 vystřídal svou matku ve správě přilehlého panství.²⁰⁵ Jako syn nejvyššího písaře Království českého měl zároveň vynikající předpoklady k dalšímu rozvíjení rodinné mocenské tradice.²⁰⁶ Nižší šlechtic z Bukovan o něm ovšem postrádal jakékoli poznatky, a tak se navzdory zajímavé možnosti rozhodl stavět vazby nepokrevního příbuzenství na výrazně konzervativnějších základech.

---

²⁰³ Myšlenkové světy, každodenní život i veřejné uplatnění jednotlivých rožmberských velmožů se staly v českém dějepisceví předmětem rozsáhle pojatého výzkumu, který přispěl k výraznému prohloubení zájmu o dějiny vyšší šlechty. K Rožmberkům i s odkazy na bohatou literaturu výběrově Robert ŠIMŮNEK – Roman LAVIČKA, *Páni z Rožmberka 1250-1520. Jižní Čechy ve středověku. Kulturněhistorický obraz šlechtického dominia ve středověkých Čechách*, České Budějovice 2011; Jaroslav PÁNEK, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997; Jaroslav PÁNEK – Eliška FUČÍKOVÁ – Martin GAŽI – Roman LAVIČKA – Petr PAVELEC – Robert ŠIMŮNEK (edd.), *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011; Václav BŮŽEK a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.

²⁰⁴ Přirozenou společenskou autoritu si i za hranicemi Mělnicka udržoval Šťastný Václav Pětipeský z Chýš a Egrberku, jak prokázal na počtu a hlubším sociálním významu jemu doručených žádostí o kmotrovství M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, s. 45-47. V březnu 1607 jej například jako budoucího kmotra pro svého syna vyhledával rytíř Mikuláš Trmal z Toušic se slovy: „...za to vás, můj vzácný pane švaře, přátelsky žádám, že ke mně na Myškovice na den vejš oznámenej tím raněji k vobědu přijedete a témuž synu našemu křtu svatého dopomohouce, před Pánem Bohem v rukojemství se postavíc, kmotrem budete.“ TAMTÉŽ, č. 260.

²⁰⁵ O březnickém rytíři blíže August SEDLÁČEK, *Malovec*, in: Ottův slovník naučný XVI, Praha 1900, s. 723-727, zde s. 723; TÝŽ, *Hrady XI*, s. 222. Petr Malovec z Chýnova na sebe nejvíce upozornil poté, co jako jeden z potrestaných účastníků prvního protihabsburského odboje nemínil v roce 1547 přihlížet přeměně svého dědičného panství v královské léno a raději opustil zemi. Okolnosti tohoto případu doprovázeného přenesením Březnice do vlastnictví Lokšanů z Lokšan připomněli Jaroslav PÁNEK, *Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547-1577. K politické krizi feudální třídy v předbělohorském českém státě*, Praha 1982, s. 24; V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 94.

²⁰⁶ Nejváženější úřední hodnost vyhrazenou rytířskému stavu zastával Zdeněk Malovec z Chýnova po dobu necelých tří let až do své smrti v srpnu 1612. František PALACKÝ, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, in: Jaroslav Charvát (ed.), *Dílo Františka Palackého I*, Praha 1941, s. 321-417, zde s. 362.

V početně přiměřené skupině kmotrů a kmoter prvního syna Jana Bukovanského Pinty z Bukovan se tak objevili pouze urození muži a ženy pocházející ze tří tradičních rytířských rodů. Nejen věk, ale také postavení dosažené v hierarchicky uspořádané šlechtické společnosti se zřetelně podepsalo na pořadí, v jakém jejich jména zpětně zachytil hlavní aktér křestního obřadu Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan. Na nejvyšší místo pomyslného žebříčku zařadil Kerunka Vrábského Tluksu z Vrábí. Hned po něm následoval Zdeslav Ojír z Očedělic. Třetí příčku zaujal bratr Přibíkovy matky Vojtěch Nebílovský z Drahobuze, který jako jediný patřil k pokrevním příbuzným křtěného dítěte. Teprve poté byl ve jmenném seznamu věnován prostor i oběma přítomným kmotrům, Anně Dejmové z Vrábí a Barboře Vrábské z Vrábí.²⁰⁷

Bližší pohled na zeměpisnou polohu sídel a kariérní směřování všech zmíněných rytířů představuje východisko k rozpoznání klíče, podle něhož přistupoval nižší šlechtic v předbělohorském období k výběru kmotrů a kmoter. Výhoda zvoleného badatelského pojetí spočívá v možnosti alespoň částečně nahradit výpověď nedostupných písemných pramenů, které by dokázaly podrobněji ozřejmit kvalitu duchovního a společenského sepětí vytvořeného v listopadu 1535 mezi Přibíkem Bukovanským Pintou z Bukovan a jeho předními „pány a přáteli“.²⁰⁸ S výjimkou Vojtěcha Nebílovského z Drahobuze se nepodařilo bezpečně prokázat, že by se některý z kmotrů později vyskytoval v sociálních sítích bukovanských rytířů.²⁰⁹ Neznamená to však nutně, že by šlechtičny a šlechtici nebyli schopni v budoucnu zastávat křesťanské povinnosti vyplývající z podstaty kmotrovství. K osobním setkáním s Přibíkem Bukovanským a jeho rodiči pravděpodobně mohlo docházet za zcela všedních okolností. Žádná ze spřátelených stran tudíž nemusela pociťovat potřebu, aby se o nich písemným způsobem zmiňovala.²¹⁰

První z kmotrů, Kerunk Vrábský Tluksa z Vrábí, byl příslušníkem nižšího šlechtického rodu, v jehož erbovním znamení se tradičně vyskytovaly dva zkřížené

---

²⁰⁷ Paměti, p. 110.

²⁰⁸ V. BŮŽEK, „Páni a přátelé“.

²⁰⁹ Fyzickou přítomnost Vojtěcha Nebílovského z Drahobuze v širším rodinném kruhu vnímal Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan během návštěv, jež se uskutečnily v letech 1541 a 1548 na jeho západočeské tvrzi v Nebílovech. Paměti, p. 110, 112.

²¹⁰ Nezastupitelnou úlohu ústního dorozumívání ve šlechtickém prostředí potvrzovaly podle Zdeňka Vybírala četné poukazy na dřívější či plánované schůzky, jež se objevovaly v soukromé korespondenci. K rekonstrukci jeho podoby blíže Zdeněk VYBÍRAL, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005 (= Monographia historica 6), s. 250-256, zde zvláště s. 250-251.

meče představující jeden z nezaměnitelných symbolů rytířství.²¹¹ Kerunkův předek Jan starší Vrábský z Vrábí získal v roce 1474 do držení tvrz v Čimelicích a zasloužil se o vytvoření rodové větve, která od téhož sídla odvozovala svůj původ.²¹² Zároveň na sebe počátkem osmdesátých let 15. století výrazněji upozornil výkonem úřadu královského prokurátora.²¹³ Ze společenské prestiže šířené v odkazu úředníka doby jagellonské čerpal také jeho vnuk Kerunk Vrábský Tluksa z Vrábí. Za určitý druh spojení s ním mohl považovat své čimelické sídlo, které leželo na levém břehu řeky Vltavy jen pár kilometrů od poddanského městečka Mirovice.²¹⁴ Společné rysy ovšem zakládaly také jeho vztah k Janovi Bukovanskému a nevyplývaly pouze z příslušnosti ke stejnému regionu a blízkého sousedství. Oba muži byli zhruba stejně staří a takřka v totožné době se také ujímali správy rodových statků.²¹⁵ Ale zatímco Jan Bukovanský pravděpodobně nemínil svou gotickou tvrz v budoucnu opouštět, Kerunk a jeho bratr Hynek se Čimelice rozhodli již před rokem 1531 prodat rytířům Dejmům ze Stříteže.²¹⁶ Vazba mezi Bukovanskými Pinty z Bukovan a Vrábskými Tluksy z Vrábí tím přesto nebyla oslabena, neboť se Kerunk zhruba pět let poté vydal na Bukovany, aby mohl po uskutečnění křtu rozšířit řady nepokrevního příbuzenstva zdejší rytířské rodiny.²¹⁷ Svě

---

²¹¹ Podobu rodového znaku Vrábských Tluksů z Vrábí přiblížil August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika II. Část zvláštní*, Praha 1997, s. 68-69.

²¹² Níže uváděné faktografické poznatky spolu s dílčími genealogickými a místopisnými podrobnostmi o rodu Vrábských z Vrábí zachytil TÝŽ, *Vrábský Tluksa*, in: Ottův slovník naučný XXVI, Praha 1907, s. 991-993; TÝŽ, *Hrady XI*, s. 74, 242-243, 248-249. Osudy příslušníků jiné, vrábsko-dřevčické větve Vrábských Tluksů z Vrábí se dočkaly zásluhou Petra Vorla moderního historiografického zpracování, jež zasadilo dějiny konkrétního rytířského rodu do širších souvislostí politického, právního a hospodářského vývoje předběllohorské společnosti. Srov. Petr VOREL, *Zdechovický poklad Hynka Tluksy Vrábského z Vrábí z roku 1594 a finanční potenciál české venkovské šlechty koncem 16. století (Spor o šlechtickou pozůstalost v případě smrti zůstavitele bez dědiců a bez porízeného kšaftu z let 1594-1603)*, Východočeský sborník historický 22, 2012, s. 137-206; TÝŽ, *Majetkoprávní důsledky panovnických sankcí roku 1547 pro pozemkový majetek rodu Tluksů Vrábských z Vrábí*, Folia historica bohemia 29, 2014, s. 201-256.

²¹³ Jan starší Vrábský Tluksa z Vrábí se stal královským prokurátorem v roce 1481, avšak po necelých dvou letech zaujal jeho místo Bohuslav ze Svinař a Litovic. K tomu F. PALACKÝ, *Přehled*, s. 362. Podle Augusta Sedláčka se údajně již v roce 1469 chopil úřadu nejvyššího písaře Království českého A. SEDLÁČEK, *Vrábský Tluksa*, s. 991; se stejným údajem naposledy pracoval také J. PELANT, *Erby*, s. 524.

²¹⁴ V rámci svého regionálně orientovaného výzkumu pojednal o dějinách Čimelic nejpodrobněji Jan TOMAN, *Čimelice – regionální historie*, Čimelice 2000; přehledným způsobem rovněž Dagmar DRESLEROVÁ – Aleš STEJSKAL – Jaromír BENEŠ, *Historie krajiny severního Prácheňska*, Písek 2003, s. 136-138; A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník*, s. 119; TÝŽ, *Hrady XI*, s. 74.

²¹⁵ Data narození Jana Bukovanského Pinty z Bukovan ani Kerunka Vrábského Tluksy z Vrábí není možné spolehlivě určit. Z obsahu dochovaných memoárů je však zřejmé, že bukovanský rytíř začal samostatně hospodařit na rodovém statku nejpozději od roku 1529, zatímco jeho soused vstoupil v držení Čimelic spolu se svým bratrem Hynkem ve druhé polovině dvacátých let 16. století. K tomu srov. Paměti, p. 109; A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 74; NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 1222, Vrábský z Vrábí.

²¹⁶ Časové souvislosti prodeje Čimelic Mikulášovi Dejmovi ze Stříteže bezpečně objasnil Jan Toman. Blíže SOKA Písek, Toman Jan, kartotéka 5, inv. č. 994, Čimelice (ante 1531).

²¹⁷ Paměti, p. 110.

nové hospodářské zázemí tehdy začal budovat v Drahenicích, shodou okolností na někdejší rodné tvrzi rytířů Šiců z Drahenic, z jejichž rodu pocházela matka Jana Bukovanského, Kateřina.²¹⁸ Na rozdíl od svého vrstevníka i jeho prvorozeného syna Přibíka chtěl být ovšem viditelný také v politické oblasti, což dával najevo občasnou přítomností na zasedání českého zemského sněmu.²¹⁹ Jeho snažení motivované zájmem o veřejné záležitosti dospělo ke svému vyvrcholení v letech 1551 až 1552, kdy se jako jeden z panovníkem jmenovaných přisedících podílel na jednání dvorského a komorního soudu.²²⁰ Odlišnosti v představách o kariérním uplatnění spolu s odchodem z Čimelic by mohly v jistém ohledu vysvětlovat, proč se nepodařilo písemnými prameny doložit alespoň příležitostné kontakty mezi oběma bukovanskými rytíři a Kerunkem Vrábským. Jeho autorita na Prácheňsku přitom musela díky krátkému působení ve významné soudní instituci narůstat až do chvíle, než v roce 1569 zemřel.²²¹

Příliš podrobností se nedochovalo ani o sepětí Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan s dalším z kmotrů, Zdeslavem Ojířem z Očedělic. Přestože se první psané zmínky o jeho rodu vázané na nejstaršího předka Ojíře vyskytovaly již okolo roku 1399, tak na sklonku předbělohorské doby zanikl.²²² Mezitím se někteří z jeho členů dokázali prosadit na zemské úrovni politického systému nebo ve vrchnostenských službách. Patřil k nim například nadprůměrně vzdělaný Albrecht Ojír z Očedělic, jenž se už ve druhé polovině 15. století stal purkrabím Pražského hradu, později místosudím a nakonec i místokomorníkem Království českého.²²³ Jeho zásluhy mohl ve druhé polovině 16. století dále rozvíjet rožmberský hofmistr Bohuslav Ojír z Očedělic.²²⁴ Ačkoli byl nucen každodenně zastávat nejrůznější povinnosti související se svěřeným

---

²¹⁸ Příznivé hodnocení života a počínání Kateřiny Bukovanské z Drahenic (z. 1529) předložil její vnuk Přibík. TAMTÉŽ, p. 108-109.

²¹⁹ Kerunk Vrábský Tluksa z Vrábí vystupoval v září 1541 jako relátor usnesení zemského sněmu za rytířský stav. Srov. *Sněmy české* I, s. 498.

²²⁰ Petr MAREŠ, *Soupis přisedících komorního soudu Českého království v letech 1527-1620*, Praha 2013, s. 147.

²²¹ Posledním sídlem Kerunka Vrábského Tluksy z Vrábí (z. 1569) byly Mladějovice na Strakonicku, v jejichž držení se po uzavření majetkové dohody s bratrem Hynkem osamostatnil v roce 1566. A. SEDLÁČEK, *Hrady* XI, s. 243.

²²² Faktografické poznatky i další genealogické či místopisné údaje, jež se přímo vztahují k rytířskému rodu Ojířů z Očedělic, nejúplněji shromáždil TÝŽ, *Ojíř*, in: *Ottův slovník naučný* XVIII, Praha 1902, s. 687-688; TÝŽ, *Hrady* XI, s. 196, 226-227.

²²³ Albrecht Ojír z Očedělic zahájil svou kariéru mezi lety 1475 až 1477 jako purkrabí Pražského hradu. V roce 1478 byl jmenován místosudím Království českého a své působení v úřadu desek zemských završil o sedm let později, kdy se stal místokomorníkem. F. PALACKÝ, *Přehled současný*, s. 363. Jeho profesní postup sborem menších zemských úředníků částečně zaznamenala též Pavla BURDOVÁ, *Úřad desek zemských*, Sborník archivních prací 36, 1986, s. 273-381, zde s. 331.

²²⁴ A. SEDLÁČEK, *Ojíř*, s. 687.

úřadem,²²⁵ nejviditelnějším způsobem upozornil na sebe i svůj rod teprve, když spolu s Jáchymem Metychem z Čečova v letech 1572 až 1573 organizačně zabezpečil okázalou výpravu Viléma z Rožmberka do Polska spojenou s vyjednáváním o obsazení zdejšího královského trůnu.²²⁶ Ani kronikář Václav Březan neopomněl vyzdvihnout, jak se přední dvorský služebník chopil úkolu, který mu v lednu 1573 uložil vladař rožmberského domu. Podle jeho pokynu tehdy vyrazil v čele průvodu „se 26 koňmi a 16 osobami z Království polského k domoví na Třeboň“, kam všechny účastníky po dlouhé cestě bez větších obtíží dovedl.²²⁷ Vedle toho byl ovšem také literárně činný. Své náboženské představy a osobní zbožnost projevil sepsáním duchovně založeného díla pod názvem *Modlitby utěšené a nábožné*, které se dočkalo tištěného vydání v roce 1584.²²⁸

Zdeslav Ojír z Očedělic se nedokázal společensky prosadit tak výrazně jako někteří jeho příbuzní. I několik málo známých poznatků o Zdeslavových osudech však potvrdilo, že se mohl Janovi Bukovanskému z Bukovan v listopadu 1535 jevit jako vhodný kmotr pro syna Přibíka. Důležitou roli ve vztahu těchto dvou rytířů opět zaujímaly sousedské známosti, k jejichž utužování přispívala přiměřená vzdálenost oddělující tvrze v Bukovanech a Hrochově Hrádku u Březnice, kde Zdeslav Ojír z Očedělic pobýval ještě ve třicátých letech 16. století.²²⁹ Zřejmě až v pozdější době našel služební uplatnění u pánů ze Švamberka. I když to prozatím nelze jakkoli doložit,

---

²²⁵ Hofmistrovi náleželo v hierarchii užšího rožmberského dvora nejvyšší postavení a uplatňoval dohled nad zhruba dvěma desítkami urozených osob, které obklopovaly pány z Rožmberka. K tomu nejnověji i s konkrétní zmínkou o Bohuslavu Ojířovi z Očedělic Josef HRDLIČKA, *Sociální organismus velmožského dvora*, in: V. Bůžek a kol., Světy, s. 265-275, zde s. 267-269, 271.

²²⁶ Habsburským snahám o získání polské koruny a diplomatickému putování Viléma z Rožmberka s početným doprovodem do Polska obrátili pozornost J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 164-172, zde zejména s. 166; Kateřina PRAŽÁKOVÁ, *Vilém z Rožmberka na diplomatických cestách do Polska*, in: V. Bůžek a kol., Světy, s. 96-110; ze starších prací Josef Jan KOŘÁN, *Vilém z Rosenberka. Kandidát trůnu polského a jeho poselství do Polska*, Časopis Musea Království českého 40, 1866, s. 197-202. V evropské historiografii zvláště Stefan GRUSZECKI, *Walka o władzę w Rzeczypospolitej Polskiej po wygaśnięciu dynastii Jagiellonów (1572-1573)*, Warszawa 1969; Almut BUES, *Die habsburgische Kandidatur für den polnischen Thron während des Ersten Interregnums in Polen 1572/73*, Wien 1983.

²²⁷ Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I*, Praha 1985, s. 256.

²²⁸ Na literární snažení několika rožmberských služebníků včetně Bohuslava Ojíře z Očedělic poukázali TÝŽ, *Poslední Rožmberkové*, s. 261-263, 371-372; J. HRDLIČKA, *Sociální organismus*, s. 271. V plném znění srov. Bohuslav OJÍŘ Z OČEDĚLIC, *Modlitby utěšené a nábožné ráno před kázáním i po kázání, před přijímáním i po přijímání velebné Svátosti, před jídlem i po jídle, též i večer ec. a jiné mnohé k nim přidané, každému člověku k prospěchu a užtku sebrané, nyní znovu zkorigované a vydané [...]*, Staré Město pražské 1584 (Knihopis, č. 6606).

²²⁹ Podrobněji o poloze a dějinách Hrochova Hrádku A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 226-227; TÝŽ, *Místopisný slovník*, s. 296. Především stavební dispozicí, dobou vzniku a stavem sídla se postupně zabývali V. STRÁŽ, *Hrochův Hrádek, vzácná historická památka kraje, volá po rychlé záchraně*, Božeňsko 2, 1939, s. 71-73; Jirí FRÖHLICH, *K otázce stáří valů Hrochova Hrádku*, Castellologica bohemia 3, 1993, s. 251-256; Petr CHOTĚBOR, *Tvrz Hrochův Hrádek a problematika jejího datování*, TAMTĚŽ 7, 2000, s. 193-200.

dá se teoreticky předpokládat, že na jejich orlickém zámku získával přístup k hodnotným informacím nejrůznější povahy, které se týkaly dění na zdejším panství i řešení soudobých politických problémů. Pokud tomu tak skutečně bylo, jistě by si Jan Bukovanský Pinta z Bukovan nenechal ujít příležitost, aby jimi rozšířil své myšlenkové obzory. Zdeslav Ojír ale mohl dočasně získaným postavením přispět rovněž k zprostředkování a usnadnění vzájemné komunikace mezi bukovanskými rytíři a švaberskými velmoži.²³⁰ Jak se tento nižší šlechtic projevoval vůči vlastnímu okolí, nejzřetelněji odrážejí jeho povahové rysy, k nimž vedle vznětlivosti patřilo až neúměrné společenské sebevědomí. To dával otevřeně najevo například ve sporu s březnickým poddaným prohabsbursky orientovaného komorního rady Floriana Griespeka z Griespachu.²³¹ Tomu podle soudní výpovědi řekl v roce 1580: „*Ty nevíš, co jsou páni Ojířové! Jsou lepší nežli ty i s tvým pánem.*“²³²

Jeho slova se stala cennou výpovědí o respektu, jaký ke svým předkům mohl chovat řadový zástupce rytířstva na sklonku předbělohorského období. Že se jimi na dálku vymezoval proti původem cizímu šlechtici katolického vyznání, je však neméně důležité.²³³ I když se o více jak čtyřicet let dříve náboženské hledisko do skladby kmotrů promítalo pouze minimálně, s postupující konfesionalizací veřejného života se již uplatňovalo stále více.²³⁴ Nedostatek vhodných písemných pramenů sice prozatím nedovoluje určit, k jakému pojetí víry se urozené osoby přijíždějící v roce 1535 na bukovanskou tvrz hlásili. Výrok Zdeslava Ojíře z Očedělic a duchovní tradice později

---

²³⁰ Na služební vztah Zdeslava Ojíře z Očedělic k pánům ze Švamberka upozornil A. SEDLÁČEK, *Ojíř*, s. 687. Jako vrchnostenský úředník na Orliku působil ještě koncem února 1546, kdy se obracel na Jindřicha staršího ze Švamberka, aby vykázal výši finančního obnosu využitého k zakoupení vína. Srov. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, ze Švamberka, inv. č. 437.

²³¹ K lepšímu porozumění jeho osobnosti nahlížené na pozadí mocenských záměrů vládnoucí dynastie přispěli předně Václav BŮŽEK, *Florián Griespek z Griespachu ve stavovské společnosti předbělohorských Čech*, in: Gryspokové a předbělohorská šlechta – Kralovice a poddanská města, Mariánská Týnice 1998, s. 11-17; Michal FLÉGL, *Florián Gryspek a česká předbělohorská společnost*, Křesťanská revue 44, 1977, s. 169-174.

²³² Průběh roztržky zaznamenal i spolu s výrokem Zdeslava Ojíře z Očedělic A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 196.

²³³ Jinakost postřehnutelná očima domácí šlechty v uvažování, vystupování a životním stylu urozených osob přicházejících do Království českého ze sousedních evropských zemí představuje pozoruhodný předmět bádání, k němuž obracejí pozornost například Martina SCHATTKOWSKY (ed.), *Die Familie von Büna. Adelherrschaften in Sachsen und Böhmen vom Mittelalter bis zur Neuzeit*, Leipzig 2008; František ŠUMAN (ed.), *Rytíři z Büna v Čechách a v Sasku*, Děčín 2006; Lenka BOBKOVÁ, *Rezidenční představy rytířů ze Salhausenu v severozápadních Čechách*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence*, s. 251-273.

²³⁴ Že kmotrovstvím zakládané nepokrevní příbuzenství napomáhalo na přelomu 16. a 17. století utužovat vzájemná pouta mezi pány a rytíři téhož vyznání, podrobně přiblížil a na příkladu Šťastného Václava Pětipeského z Chýš dosvědčil M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, s. 46.

udržovaná v bukovanském rodě přesto vytvářejí dojem, že se řadili do skupiny nekatolicky smýšlející české šlechty.²³⁵

Patrně nejbliže ze všech kmotrů měl Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan ke svému strýci Vojtěchovi Nebílovskému z Drahozuze, jemuž jako jedinému věnoval při sepisování memoárů jistou míru pozornosti.²³⁶ Nezdá se však, že by byla zapříčiněna pouze potřebou seznámit příslušníky budoucích generací rodu se stupněm urozeností, jakého dosáhli jejich pokrevní příbuzní.²³⁷ Přestože tento moment doprovázel vznik většiny obdobně pojímaných literárních útvarů z nižšího šlechtického prostředí, hodlal bukovanský rytíř občasnými zmínkami představit Vojtěcha Nebílovského z Drahozuze předně v roli jednoho z příkladných „pánů a přátel“. Jeho postoj se přitom nedal považovat za samozřejmý. Některé úvahy zahrnuté do obsahu soudobé šlechtické korespondence naznačují, že urozený jedinec v kritických životních okamžicích nezřídka spoléhal více na pomoc nejbližších sousedů než pokrevně spřízněných osob.²³⁸ Ačkoli kmotrovství přispívalo spíše k rozšiřování stávajících sociálních sítí o sousední šlechtu,²³⁹ za jistých okolností mohlo napomáhat rovněž utužování příbuzenských vztahů, jejichž běžné rozvíjení ztěžovala vzájemně nepříznivá zeměpisná poloha jednotlivých sídel. Na tuto skutečnost patrně pamatoval také Jan Bukovanský Pinta z Bukovan, když svého švagra oslovil v souvislosti s křtem jeho synovce. I vzácná příležitost k osobnímu setkání se tedy zdá být jedním z důvodů, proč se bratr manželky Jana Bukovanského vypravil koncem roku 1535 z Nebílov na Bukovany.

V přímém protikladu k západočeskému rytíři naopak zůstaly životní osudy Přibíkových kmoter Barbory Vrábské z Vrábí a Anny Dejmové z Vrábí. Zatímco prvně jmenovaná byla prokazatelně sestrou Kerunka Vrábského Tluksy z Vrábí,²⁴⁰ o druhé z nich se nepodařilo zjistit cokoli bližšího. Přesto také ona s největší pravděpodobností

---

²³⁵ Snahy o rozpoznání věroučného přesvědčení konkrétního šlechtice dosahují v souvislosti s první polovinou 16. století spolehlivých výsledků pouze zřídka. K udržování nepřehledné náboženské situace v Království českém tehdy přispívala rozmanitost a vzájemná prostupnost tradičních i nově se objevujících reformních směrů, jež byly chápány jako protipól katolického vyznání. Uspořádání náboženských poměrů na českém území za vlády prvních Habsburků postihli mimo jiné František KAVKA – Anna SKÝBOVÁ, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce rekatolizace Čech. Počátky obnoveného pražského arcibiskupství 1561-1580*, Praha 1969; Anna SKÝBOVÁ, *K politickým otázkám dvojvěří v Českém království doby předbělohorské*, Husitský Tábor 4, 1981, s. 145-157; Jiří RAK, *Vývoj utrakvistické správní organizace v době předbělohorské*, Sborník archivních prací 31, 1981, s. 179-204.

²³⁶ Srov. Paměti, p. 110, 112, 116.

²³⁷ Při prokazování patřičně starobylého původu svých předků se přitom šlechta neopírala pouze o prostředky literární povahy. Blíže V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Paměť urozenosti*.

²³⁸ S odvoláním na slova Karla staršího ze Žerotína podrobněji V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 249-250.

²³⁹ TAMTÉŽ.

²⁴⁰ Barboru Vrábskou z Vrábí identifikoval jako Kerunkovu sestru Jan Václav Dobřenský. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 1222, Vrábský z Vrábí.

tvořila součást Kerunkovy původní rodiny. Svědčila by pro to skutečnost, že se provdala za příslušníka nižšího šlechtického rodu Dejmů ze Stříteže, kteří před rokem 1531 vystřídali v držení Čimelic právě své vrábské předchůdce.²⁴¹ Majetkové kontakty mezi šlechtickými sousedy se tak v daném případě mohly stát předstupněm k pozdějšímu uplatnění sňatkových strategií na úrovni zdejšího regionu.²⁴² Podíl obou zmíněných šlechticů na utváření osobnosti mladého rytíře byl však bezpochyby zanedbatelný, což souviselo nejen s významem pohlaví křtěnce při výběru hlavních kmotrů,²⁴³ ale rovněž s dobově podmíněným chápáním sociální role urozené ženy.²⁴⁴

S odpovědností vázanou na jméno zděděné po významném předkovi a držiteli Bukovan i s pečlivě vybranými kmotry byl Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na konci roku 1535 symbolicky uveden do stavovské společnosti předbělohorských Čech. Zatímco o raném dětství bukovanského rytíře se jím sepsané memoáry prakticky nezmiňují, zážitky podávající již od šesti let jeho věku svědectví o dospívání nižšího šlechtice by naproti tomu mohly zaujmout důležité místo mezi dosud známými prameny osobní povahy, jež ve stejné době vytvářeli jednotliví příslušníci rytířského stavu. V dané souvislosti je potřeba zmínit, že v porovnání s paměťmi již známých představitelů české nižší šlechty Pavla Korky z Korkyně či Jakuba Krčina z Jelčan dokázal Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan postihnout výchovu a zejména všední dny dospívajícího urozeného jedince dosti pečlivým způsobem, jenž nachází co do rozsahu srovnatelný protějšek pouze v „*krýksmanských*“ vzpomínkách Jindřicha Michala Hýzrleho z Chodů.²⁴⁵ Posouzení zážitků bukovanského šlechtice by se proto mělo stát předpokladem k prohloubení výzkumu dějin dětství. Zároveň však může pomoci lépe

---

²⁴¹ K okolnostem přenesení čimelického statku do vlastnictví Dejmů ze Stříteže v první řadě SOKA Písek, Toman Jan, kartotéka 5, inv. č. 994, Čimelice (ante 1531); A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 74.

²⁴² Na uzavírání sňatků motivované mimo jiné společnými politickými zájmy sousedsky sblížených rytířských rodů upozornil při interpretaci rodinné kroniky Robmhápů ze Suché F. KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup*, s. 118-119.

²⁴³ Že pojetí křestního obřadu záviselo v souladu se zavedenými zvyklostmi na pohlaví narozeného dítěte, připomněli M. HOLÝ, *Křest*, s. 25-26; J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“, s. 68.

²⁴⁴ Díla diskurzivní povahy vylučovala ženy z podílu na veřejných záležitostech. Ačkoli tedy mohly vedením ke zbožnosti a mravnému chování naplňovat duchovní podstatu kmotrovství, na kariéru směřování kmotřenců neměly žádný vliv. Jak vypadal ve spisech raně novověkých mravokárců obraz ideální manželky, odhalily na základě jejich edičního zpřístupnění Jana RATAJOVÁ – Lucie STORCHOVÁ (edd.), *Žena není přišera, ale nejmilejší stvoření boží. Diskursy manželství v české literatuře raného novověku*, Praha 2009.

²⁴⁵ Pro bližší pohled na období dospívání, výchovy a vzdělávání výše jmenovaných rytířů lze využít zejména příslušné části jejich děl. Srov. Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 79; J. PÁNEK (ed.), *V. Březan, Životy I*, s. 244-245; V. PETRÁČKOVÁ – J. VOGELTANZ (edd.), *Příběhy*, s. 29-53, 173-188.

pochopit, jaké události spoluutvářely osobnost raně novověkého rytíře a jeho pozdější představy o světě.²⁴⁶

Počátky života většiny příslušníků nižší šlechty se v 16. a počátkem 17. století vyznačovaly podobným průběhem. Zhruba do sedmi let věku za jejich výchovu zodpovídalo především ženské osazenstvo rytířské domácnosti. Vedle matky Lidmily tak mohl Přibík Bukovanský trávit nejvíce času se svými tetami, kmotrami, ale i manželkami sousedních šlechticů a jejich dětmi. V jakých podmínkách na bukovanské tvrzi skutečně vyrůstal, lze však bez opory v konkrétním pramenném svědectví odvozovat pouze z dosud známých poznatků obecné povahy. První významný moment od narození syna Přibíka prožíval manželský pár s odstupem dvou let, kdy úspěšně přivedl na svět druhého potomka – dceru Kateřinu.²⁴⁷ Při výběru jejího křestního jména se opět projevil v myšlení Jana Bukovanského Pinty z Bukovan konzervativní rysy, které přispívaly k upevňování rodové tradice.²⁴⁸ Zatímco prvorozený syn svým jménem navazoval na odkaz jednoho z nejstarších doložených předků, jeho sestra se velmi pravděpodobně stala jmenovkyní své již osm let nežijící babičky Kateřiny Šicové z Drahenic.²⁴⁹ Ačkoli si Přibík Bukovanský nemohl vzhledem k nízkému věku všimnout okolností narození svého prvního sourozence, pořídil o něm zpětně pamětní záznam. Jeho význam není zanedbatelný vzhledem k účelu memoárů, které rytíř na sklonku života pořizoval. V humanistickém duchu se pokoušel dosáhnout co největší úplnosti zachycovaných dějů. Aby však dílu dodal na věrohodnosti, odlišil zmínku o narození sestry Kateřiny od časově mladších zápisů slovy, že událost zachytil, „*jakž mi paní máté má nebož[ka] pravila*“.²⁵⁰

---

²⁴⁶ Podobou, vnímáním a místem dětství v životě lidského jedince se průkopnickým způsobem a v dlouhém časovém horizontu zabýval Philippe ARIÈS, *Centuries of Childhood. A Social History of Family Life*, New York 1962; TÝŽ, *Geschichte der Kindheit*, München 1975. O přenesení tématu raného dětství do českého badatelského prostředí se zvláště ve vztahu k dějinám vyšší šlechty zasloužili například Marie RYANTOVÁ, *Dětství v aristokratickém prostředí raného novověku*, Středočeský vlastivědný sborník – řada společenskovední 21, 2003, s. 23-36; Václav BŮŽEK, *Muž, žena a děti v aristokratické rodině na prahu novověku*, in: M. Lenderová (ed.), *Eva nejen v ráji*, s. 45-66; V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 283-292; M. KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, s. 45-47; Martin HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*, Praha 2010, s. 41-52. Nejnovější podněty do dané problematiky vnesly příspěvky v kolektivní monografii Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ – Jan ZELENKA a kol., *Ženy a děti ve dvorské společnosti*, Praha 2015.

²⁴⁷ Paměti, p. 111.

²⁴⁸ M. MITTERAUER, *Systeme der Namengebung*; ve vazbě na mužská křestní jména ve šlechtickém prostředí českého středověku R. ŠIMŮNEK, *Reprezentace*, s. 299-305.

²⁴⁹ Babičkou Kateřiny Šanovcové, rozené Bukovanské z Bukovan (n. 1537) byla Kateřina Bukovanská z Drahenic (z. 1529), druhá manželka Jindřicha Bukovanského z Bukovan. Srov. Paměti, p. 108-109.

²⁵⁰ Paměti, p. 111.

Již od pěti let věku se bukovanský rytíř nemusel spoléhat pouze na vyprávění svých rodičů či příbuzných a začal při sledování okolního dění uplatňovat vlastní úsudek. Podobné schopnosti by se daly patrně zaznamenat také u jiných, obdobně starých jedinců z šlechtického prostředí. Žádný z nich se je však nepokusil literárně zpracovat.²⁵¹ Přestože jim některé události všední povahy pravděpodobně utkvěly v paměti, nepřispívaly žádným způsobem k budování jejich veřejného obrazu. Teprve výchova a vzdělání vytvářely základ budoucí kariéry uskutečňované zpravidla v politické či vojenské oblasti, proto jejich průběhu také věnovali nejvíce pozornosti.²⁵² Uvažování Příbika Bukovanského se v tomto ohledu lišilo například od smýšlení známých válečníků Pavla Korky z Korkyně a Jindřicha Michala Hýzrleho z Chodů.²⁵³ Aniž by tento jev bylo možné jednoznačným způsobem vysvětlit, naznačuje zřejmě vyšší míru sepětí s usedlým životním stylem urozeného hospodáře. Zatímco oba „*krýksmany*“ plně neuspokojoval a hledali z něj prokazatelně spíše únik,²⁵⁴ bukovanský rytíř si všímal jakékoli zvláštnosti, jímž se dění v rytířské domácnosti i širším okolí ústřední rodové tvrze vyznačovalo. Druh jím pořizovaných záznamů, spadajících již do období raného dětství a počátku školní výuky, se stal výrazem jeho vztahu k okolní krajině, zděděnému statku nebo rodině.²⁵⁵ Na sklonku života hodlal v těchto hodnotách upevnit i své potomky. Přesvědčit je patrně měl rovněž příkladem svého osobního zaujetí, s kterým k nim od mládí přistupoval.

Převažujícímu místnímu pozorování se však i z jeho pohledu v roce 1541 svým významem přinejmenším vyrovnala událost, s níž nebyl spojen jeho osobní prožitek. Přesto ji s odstupem několika desítek let považoval za natolik pamětihodnou, aby se o ní zmínil. Důvodem k pořizení jednoho z prvních ucelených zápisů v jeho memoárech se stal požár Pražského hradu doprovázený rozsáhlými důsledky, které pocítila počátkem

---

²⁵¹ Pokud šlechtic projevoval zvláštní nadání, dokázal své myšlenky písemně vyjádřit například již v osmi letech tak, jako Petr Vok z Rožmberka, jenž v roce 1547 odesílal staršímu bratrovi Vilémovi „*lístek*“ vytvořený „*rukou vlastní*“. Blíže Pavel KRÁL, *Dětský svět rožmberských bratrů*, in: V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 515-525, zde s. 525.

²⁵² Období výchovy mělo přispívat k rozvíjení distinktivních rysů chování urozeného jedince a utváření jeho místa ve společnosti. Jaké činnosti takový program zahrnoval zvláště v dvorském prostředí, přiblížili s odkazem na rozmanité písemné prameny nejvýstižněji V. BŮŽEK, *Ideály křesťanského rytířství*, s. 51, 53; Martin HOLÝ, *Exercitia Aularum. Dny všední a sváteční pážat na dvoře Ferdinanda I. v polovině 16. století ve světle dvou dochovaných instrukcí*, *Folia historica bohemica* 23, 2008, s. 7-34.

²⁵³ Každý z nich shodou okolností zahajuje líčení vlastních prožitků vzpomínkou, kdy byl „*dán do školy*“. Srov. Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 79; V. PETRÁČKOVÁ – J. VOGELTANZ (edd.), *Příběhy*, s. 30.

²⁵⁴ Tímto postojem se vyznačovalo především uvažování Jindřich Michala Hýzrleho z Chodů. Když se počátkem 17. století několik let zdržoval na svém sídle, začínal pocíťovat nespokojenost, neboť „*jiného nic nebylo nežli hospodářstvím se zabývání a historie čítání*“. V. PETRÁČKOVÁ – J. VOGELTANZ (edd.), *Příběhy*, s. 65. O jeho touze k návratu na uherská bojiště V. BŮŽEK, *Rytíři renesančních Čech*, s. 74-75.

²⁵⁵ *Paměti*, p. 110-111.

čtyřicátých let 16. století převážná většina soudobé urozené společnosti včetně Přibíkova otce Jana Bukovanského.²⁵⁶ Rychle postupující oheň tehdy nezanechal rozsáhlé škody pouze na Malé Straně a Hradčanech.²⁵⁷ Téměř bezezbytku zničil dlouhé řady kvaternů desek zemských a spolu s nimi i písemné doklady pojišťující svobodnou držbu šlechtického nemovitého majetku.²⁵⁸

Tehdejší kronikářské záznamy se vzácně shodly na příčině nezvyklé události. Plameny se údajně objevily nejprve v domě Ludvíka z Gutnštejna a odtud se šířily směrem k historickému sídlu českých králů. Zatímco poškození jednotlivých objektů se dalo pozdějšími stavebními úpravami odstranit, shoření desek zemských znamenalo z pohledu příslušníků panského i rytířského stavu nenahraditelnou ztrátu.²⁵⁹ Nejstarší deskové zápisy totiž vznikaly již od poslední čtvrtiny 13. století a kromě svého praktického uplatnění ztělesňovaly jeden ze svrchovaných symbolů šlechtické výlučnosti založený na nedotknutelnosti zemských práv a svobod, jimiž se každý urozený jedinec zaštiťoval.²⁶⁰

Později přijatá sněmovní opatření se však ukázala být z pohledu šlechty příznivá.²⁶¹ Pro uznání oprávněnosti vkladu majetku do obnovených desek zemských totiž v řadě případů stačila pouze čestná ústní přísaha vyslovená před menšími zemskými

---

²⁵⁶ TAMTÉŽ, p. 111.

²⁵⁷ Na historické souvislosti požáru Pražského hradu z roku 1541 a rozličné způsoby šíření dobových svědectví o jeho účincích se soustředili Václav LEDVINKA, *Velký pražský požár roku 1541*, in: Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Ponížení a odstrčení: města versus katastrofy*. Sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1990 a 13. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy ve dnech 3. a 4. října 1995, Praha 1998, s. 179-186; Jan KOZÁK – Petr CHOTĚBOR, *Ilustrace k soudobé zprávě o požáru Pražského hradu roku 1541*, *Průzkumy památek* 8, 2001, s. 145-152; v širším společenském kontextu rovněž Petr VOREL, *Velké dějiny zemí Koruny české VII. 1526-1618*, Praha – Litomyšl 2005, s. 145-148.

²⁵⁸ Zánik převážné části kvaternů připomněli Josef EMLER, *O zbytcích desk zemských v r. 1541 pohořelých*, Praha 1867; Pavla BURDOVÁ, *450 let od shoření desek zemských*, *Právněhistorické studie* 33, 1993, s. 249. O ediční zpřístupnění několik mála dochovaných se přičinil Josef EMLER (ed.), *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum. Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých I-II*, Praha 1870-1872.

²⁵⁹ Jak „*Hrad pražský [svatého] Václava s Hradčany, k tomu více nežli půl Malé Strany, náhlým a prudkým ohněm téměř ve třech hodinách všeck[e]m vyhořel*“, popsal zevrubně Daniel Adam z Veleslavína. Petr VOREL (ed.), *Daniel Adam z Veleslavína, Dějiny evropského světa 1453-1576*, Praha 2008, s. 113-114. Že „*ten oheň vyšel jest z domu p. Ludvíka z Kutenštejna*“, dosvědčil mimo jiné Mikuláš Dačický z Heslova. Antonín REZEK (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova I*, Praha 1878, s. 71.

²⁶⁰ Význam připisovaný deskám zemským odpovídal respektu, jaký šlechta chovala k většímu zemskému soudu. Blíže k jeho hodnocení zejména Marek STARÝ, *Přední klenot zemský. Větší zemský soud království českého v době rudolfínské*, Praha 2014, s. 5-6; Karel MALÝ, *Zemský soud ve struktuře stavovského práva a právní kultury*, in: Zdeňka Hledíková (ed.), *Traditio et Cultus. Miscellanea Historica Bohemica. Miloslao Vlka, archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata*, Praha 1993, s. 109-117.

²⁶¹ K přijetí usnesení došlo na českém zemském sněmu, který byl svolán na 5. prosince 1541 do Prahy tak, „*aby taková zlá a nešťastná příhoda a zkáza desk, tudíž i lidských spravedlností s boží pomocí k napravení přijíti mohla.*“ *Srov. Sněmy české I*, s. 523.

úředníky.²⁶² Za její nespravedlivé napadání vedené „*lstivým způsobem*“ pak hrozil každému provinilci trest „*bud' na cti, hrdle neb statku*“, a proto se „*pána Boha všemohúcího pád ohněm na dsky zemské*“ na vlastnických právech pánů ani rytířů znatelněji nepodepsal.²⁶³ V roce 1543 tak nakonec přiměla zodpovědnost za uhájení rodinného dědictví k neoblíbené cestě do Prahy také Příbíkova otce Jana Bukovanského z Bukovan.²⁶⁴ V prostorách úřadu desek zemských se následně hrdě přihlásil nejen ke své tvrzi v Bukovanech, ale také k přilehlým vesnicím Chrašnice, Chraštičky, Životice a Újezdec, protože „*toho všeho, což tu má, že po otci a předcích svých až posavad v pokojném držení a užívání byl*“.²⁶⁵ Nově provedeným zápisem tak byla i v jeho očích učiněna pomyslná tečka za nejistotou pramenící ze zániku starobylých kvaternů desek zemských. Z paměti rodu však zásluhou Příbíka Bukovanského z Bukovan zcela nevytizela. Zjitřená atmosféra roku 1541 se totiž stávala v předbělohorských Čechách i s odstupem času východiskem pro rozvíjení představ o zlém božím znamení, které předznamenalo stavovský neúspěch v mocenském střetu s panovníkem během prvního protihabsburského odboje v letech 1546 až 1547. Velký pražský požár proto z pohledu vzdělaného Daniela Adama z Veleslavína ohlašoval blízké a zároveň smutné „*zemdení*“ Království českého, které nejvíce dolehlo právě na městský stav, z něhož pocházel.²⁶⁶

Navzdory závažnosti vzniklé situace však nemusela událost upoutat všechny představitele rytířstva stejnou měrou, což zřetelně dokládá například postoj Pavla Korky z Korkyně. Žoldněř císařského vojska se v roce 1541 plně soustředil na vývoj válečného stavu s Vysokou Portou a zničení desek zemských nevěnoval ve svých pamětech ani

---

²⁶² „...že každý držitel svého statku má a povinen bude ke dskám přijíti a to oznámiti, od kterého času podle vědomosti a paměti a od koho statku svého v držení jest.“ TAMTÉŽ, s. 525.

²⁶³ TAMTÉŽ, s. 523, 525.

²⁶⁴ Řada politicky nečinných příslušníků nižší šlechty se úředního jednání v hlavním městě Království českého obávala. Aby se jim vyhnula, prosila o pomoc a zprostředkování své patrony z panského stavu, což spolehlivě prokázal svými výzkumy V. BŮŽEK, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí*, s. 290; TÝŽ, *Klientela Pernštejnů a Rožmberků*, s. 222.

²⁶⁵ Dědičný majetek rytířského rodu Bukovanských z Bukovan byl opětovně zapsán do obnovených desek zemských 7. května 1543. NA Praha, Desky zemské, Desky zemské větší 250, fol. D 3-D 3' (rok 1543). S ohledem na budoucí hospodářské počínání bukovanských rytířů skýtá tento zápis mimořádnou výpovědní hodnotu, neboť byl podle tvrzení Jana Tomana prvním dochovaným písemným záznam dokládajícím územní rozsah jejich statků. K tomu včetně pečlivého rozboru pozemkového jmění Bukovanských Pintů z Bukovan J. TOMAN, *Bukovany*, s. 5-7. O dějinách, struktuře a působnosti úřadu desek zemských pojednala P. BURDOVÁ, *Úřad desek zemských*.

²⁶⁶ O politických představách Daniela Adama z Veleslavína provázaných s vnímavostí pro skryté symboly blíže P. VOREL (ed.), *D. Adam z Veleslavína, Dějiny evropského světa*, s. 42-43.

letnou zmínku.²⁶⁷ S ohledem na dané zjištění se přirozeně nabízí otázka, nakolik se počátkem čtyřicátých let 16. století lišily svou náplní prožitky rytířského hospodáře a stále zkušenějšího „*kryksmana*“. Každý z nich se již z podstaty zvoleného způsobu obživy upínal k jiným hodnotám. Veškeré zisky Jana Bukovanského a jeho synů se tradičně odvíjely od zemědělských výnosů nevelkého deskového statku, zatímco pro Pavla Korku se stala trvalým zdrojem společenské prestiže a finančního zajištění služba ve zbrani.²⁶⁸ Ačkoli se dopady požáru Pražského hradu dotýkaly vzhledem ke svým důsledkům všech urozených obyvatel země bez rozdílu, mohli bukovanští rytíři ve srovnání se známým českým válečníkem pociťovat mnohem více nejistoty. Byť jen teoreticky uvažované narušení až dosud právně zaručených vazeb k dědičně předávanému rodovému jmění by je totiž vystavilo těžkým existenčním problémům.

Přesto je téměř jisté, že pouze šestiletý rytíř Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan nebyl schopen chápat otcovské starosti o nemovité jmění a veřejnému dění začal přikládat váhu teprve s určitým časovým odstupem. Ještě před zahájením školních studií v něm naproti tomu vzbudilo obavami podložený zájem šíření nakažlivé nemoci, které v roce 1541 ovlivnilo každodenní život jeho rodiny.²⁶⁹ Jestli se jemu věnovaný pamětní zápis zakládal v plné míře na Příbíkových osobních postřezích, nelze jakkoli ověřit. Důležitějším se ovšem zdá být jeho účel v konstrukci životního příběhu pisatele memoárů, a to zvláště s přesahem do oblasti působení sociálních sítí.²⁷⁰

Jakému druhu virového onemocnění čelili obyvatelé severního Prácheňska v příslušném roce, se dá určit jen velmi obtížně.²⁷¹ Vedle jiných nakažlivých onemocnění

---

²⁶⁷ Proč Pavla Korku z Korkyně v témže roce zaměstnávalo spíše dění v Uhrách a Římsko-německé říši, pečlivě objasnil Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 23, 176-183. V zásadě pouze válečnické postřehy se váží ke Korkovým záznamům z přelomu třicátých a čtyřicátých let 16. století. Srov. TAMTÉŽ, s. 81-82.

²⁶⁸ O vysokém stupni Korkova ztotožnění s vojenskou kariérou a jeho hlubokém přesahu do oblasti sociální sebe prezentace bylo pojednáno TAMTÉŽ, s. 33-34.

²⁶⁹ Srov. *Paměti*, p. 110. Stručný popis událostí souvisejících se šířením nakažlivé nemoci již předložil J. TOMAN, *Bukovany*, s. 5.

²⁷⁰ Strukturovanému systému sociálních kontaktů („*Verflechtung*“) a jeho účinkům v každodenním životě lidského jedince přiznal mimořádný význam především W. REINHARD, *Freunde und Kreaturen*; v oblasti dějin české šlechty jej modelovým způsobem uplatnil zejména V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“.

²⁷¹ Šíření rozsáhlejší epidemie na území jižních Čech či v přilehlých oblastech během roku 1541 se prozatím nepodařilo doložit. Případné porovnání dalších pramenných zmínek by se přitom mohlo stát východiskem k přibližnému určení velikosti zasaženého území i dílčích projevů postupující nákazy. Podle záznamu Příbíka Bukovanského ovšem probíhala „*na mnoha místech v této zemi*“ (*Paměti*, p. 110). Navzdory více jak desetiletému odstupu se události zachycené v pamětech bukovanských rytířů časově nejvíce blížila vlna infekčních onemocnění, jejíž důsledky si po polovině 16. století vyžádaly dočasný přesun místodržitelství do dvora a nejvyšších zemských úřadů do Plzně. Blíže Jaroslav PÁNEK, „*...a tu za někdeřerý čas poostati miníme...*“ (*Plzeň českou politickou metropolí na přelomu let 1554/1555*), in: Lenka Bobková – Kristina Kaiserová (edd.), *Vindemia. Sborník k 60. narozeninám Ivana Martinovského*, Ústí nad Labem 1997, s. 55-73; v obecných souvislostech Petr SVOBODNÝ – Ludmila HLAVÁČKOVÁ, *Dějiny lékařství v českých zemích*, Praha 2004, s. 36.

není možné vyloučit přenesení pravého moru, jenž se v nestejně dlouhých časových rozestupech objevoval v jednotlivých oblastech Království českého.²⁷² Právě proto se s ním na počátku čtyřicátých let 16. století mohl setkat rovněž Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan. V jeho očích byla důvodem vysoké nemocnosti a úmrtnosti jediné vůle všemocného Boha, který „ráčil z hněvu svého mor veliký na mnoha místech v zemi dopustiti“.²⁷³ Tento fatalistický přístup se plně slučoval s uvažováním člověka raného novověku. Nebyl přitom pouze výrazem osobní zbožnosti, ale také spojováním příčin mnoha společenských i přírodních jevů do širších, symbolicky chápaných souvislostí.²⁷⁴ Vzpomínka na mor se tak v paměti bukovanského rytíře patrně stávala významnou mimo jiné také proto, že v sobě odrážela důsledky pokleslého lidského jednání, z něhož se vytrácela víra v Boha. Ve svých úvahách nebyl osamocen. Zvláště opakované porážky na uherském bojišti vrcholící ztrátou budínské pevnosti přiměly v roce 1543 k podobným soudům také výrazně staršího rytíře a zároveň rožmberského kancléře Václava Albína z Helfenburka.²⁷⁵ Aby „tohoto času na všech končinách světa války a mordové“ ustaly, měli se podle něj všichni křesťané opětovně spojit „v upřímnosti a v lásce k Jeho Svaté Milosti“.²⁷⁶

---

²⁷² V českých zemích se pravý mor objevil nejdříve v roce 1349, jeho poslední doložený výskyt se naproti tomu vztahuje k období let 1713 až 1715. Z rozsáhlé zahraniční i domácí literatury zaměřené na morovou problematiku výběrově Sheldon WATTS, *Epidemics and History. Disease, Power and Imperialism*, New Haven-London 1997; Klaus BERGDOLT, *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*, Praha 2002; P. SVOBODNÝ – L. HLAVÁČKOVÁ, *Dějiny lékařství*, s. 40-43, 65-69; Eduard WONDRAK, *Historie moru v českých zemích*, Praha 1999; Karel ČERNÝ – Jiří M. HAVLÍK, *Jezuité a mor*, Praha 2008; Karel ČERNÝ, *Mor 1480-1730. Epidemie v lékařských traktátech raného novověku*, Praha 2014; TÝŽ, *Morová epidemie v Praze roku 1713 a klementinská kolej Tovaryšstva Ježíšova*, *Bibliotheca Strahoviensis* 6-7, 2004, s. 55-66; Eduard MAUR, *Člověk a mor v dějinách*, *Demografie* 37, 1995, s. 36-41. Zejména kvůli podobnosti a častému prolínání vnějších příznaků docházelo v soudobé lékařské nauce k zaměňování pravého moru s řadou jiných vysoce nakažlivých onemocnění, jež se vyznačovala vysokou úmrtností. Nad diagnostickými postupy platnými v 16. a na počátku 17. století se zamýšleli K. ČERNÝ, *Mor*, s. 179-180; P. SVOBODNÝ – L. HLAVÁČKOVÁ, *Dějiny lékařství*, s. 37-38.

²⁷³ Paměti, p. 110.

²⁷⁴ Že otázky spravedlivého trestu či naplňování božího hněvu za pomoci živelných pohrom tvořily přirozenou součást lékařských traktátů pojednávajících o vzniku morové nákazy, důkladně objasnili K. ČERNÝ, *Mor*, s. 186-193; P. SVOBODNÝ – L. HLAVÁČKOVÁ, *Dějiny lékařství*, s. 38.

²⁷⁵ Životem rožmberského kancléře se na pozadí jeho válečného zážitku naposledy zabýval František KOREŠ, *Válka v úřadování Václava Albína z Helfenburka*, in: V. Bůžek – F. Koreš – P. Mareš – M. Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, s. 137-146. O dějinách rodu Albínů z Helfenburka přehledně Antonín RYBIČKA, *Albínové (Bílkové) z Helfenburku. Studie rodopisná, Památky archeologické a místopisné* 14, 1889, s. 19-26

²⁷⁶ Své takřka teologické názory na nepřátelské směřování politického i náboženského dění ve střední a západní Evropě zahrnul Václav Albín z Helfenburka do obsahu zpravodajského listu, který 15. září 1543 odeslal z Prahy českokrumlovskému hejtmánovi Petrovi Doudlebskému z Doudleb: „Tak za to mám, že tohoto času na všech končinách světa války a mordové se provozují. Tak konečně, že tyto časové a tato léta mohou slušně krvavým věkem nazvány býti. Pane Bože, račiž od nás takovou hroznou ránu odvrátiti. A stalo by se, bychom my jedné v upřímnosti a v lásce k Jeho Svaté Milosti se obrátili, přestaníc nevěry, oklamání bližního a přemrzých hříchův a oplzlostí.“ SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 4130.

Praktické přezkoušení těchto hodnot v širším okruhu pokrevního i nepokrevního příbuzenstva se pro nižší šlechtu stávalo během šíření nákazy doslova existenční záležitostí. Zdaleka nejspolehlivějším způsobem ochrany před morovým ovzduším totiž zůstával i přes proměnlivá doporučení tehdejších lékařů urychlený odchod do dosud nezasazených částí země.²⁷⁷ Právě tehdy se šlechtic mohl obracet na „pány a přátele“, v jejichž vzdálených sídlech nacházel útočiště až do chvíle, než bezprostřední nebezpečí pominulo. Janovi Bukovanskému nabídl v roce 1541 pomocnou ruku jeho švagr Vojtěch Nebílovský z Drahozuze. Více jak pět let od oslav křestního obřadu uskutečněných na bukovanské tvrzi došlo k druhému a zároveň poslednímu doloženému setkání obou mužů.²⁷⁸ Přestože povětšinou zůstávala vzájemná blízkost šlechtických sídel hlavním předpokladem k prohlubování pout „dobrého přátelství“, v daném případě se uplatnila rovněž soudržnost dvou vzájemně spřízněných rytířských rodů, jež v konečném důsledku přesahovala i hranice historických krajů.²⁷⁹

Tuto skutečnost zřejmě docenil Přibík Bukovanský až s přibývajícím životními zkušenostmi, proto se ji jako vzor ušlechtilého kmotrovského jednání mohl pokusit promítnout do kolektivní paměti rodu a předložit svým potomkům.²⁸⁰ V šesti letech se však pro něj stávalo stěhování na Nebílovy do jisté míry rovněž cestovatelským zážitkem.²⁸¹ Pokud se zástupci nižší šlechty neuplatnili ve vrchnostenských službách nebo některém z krajských úřadů, které při plnění povinností a vyjednávání vyžadovaly občasné přesuny mezi královskými či poddanskými městy a šlechtickými sídly, vytrhovalo je neočekávané cestování z obvyklého rámce všedního dne.²⁸² Z pohledu neodrostlého Přibíka Bukovanského bylo nejspíš umocněno tím, že se v jeho blízkosti po určitý čas nevyskytovala matka Lidmila, která právě na Bukovanech očekávala narození svého třetího potomka – dcery Anny. Avšak jakmile ji „vyležela“, přesunula

²⁷⁷ Cílem bylo dosáhnout pobytu v čistém nezamořeném prostoru, daleko od ohnisek nákazy. Podrobněji s přihlédnutím k vyznění zkoumaných učeneckých spisů K. ČERNÝ, *Mor*, s. 334-336.

²⁷⁸ Paměti, p. 110.

²⁷⁹ O výhodách spočívajících v zakládání nepokrevního příbuzenství mezi blízkými sousedy V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 238-239, 249-250.

²⁸⁰ Po přijetí kmotrovství nad Přibíkem Bukovanským byl Vojtěch Nebílovský z Drahozuze od roku 1535 vázán téměř ke každému z členů bukovanské rodiny kvalitativně jiným sociálním poutem. Svým jednáním měl v jedné osobě naplňovat úlohu bratra, švagra i kmotra. Vůči němu uplatňovaná očekávání proto musela být například ve srovnání s Lidmiliným plzeňským strýcem Smilem Nebílovským výrazně vyšší.

²⁸¹ I nadále však šlo o vynucený pohyb, jehož účelem nebylo rozvíjení osobnosti šlechtice v politické, náboženské či sociální oblasti. Proto jej není možné začlenit do žádné z kategorií, na jejichž základě se pokusil představit a rozlišit podoby sociálně podnětného putování Jaroslav PÁNEK, *Čeští cestovatelé v renesanční Evropě (Cestování jako činitel kulturní a politické integrace)*, Český časopis historický 88, 1990, s. 661-682, zde s důrazem na správné definování klíčových pojmů s. 663-664.

²⁸² Především o skladbu jednotlivých typů cest předbělohorského rytířstva, jejich účel a odraz v písemnostech osobní povahy se zajímala M. NEUDERTOVÁ, *Cestování nižší šlechty*.

se také ona za svým bratrem do západočeských Nebílov, kde rodina Jana Bukovanského strávila zhruba čtyři měsíce.²⁸³ Bez opory v jiném pramenném svědectví se nedá konkrétněji usuzovat, co obnášelo dočasné soužití tak velkého počtu osob v jedné rytířské domácnosti. Vnější okolnosti však rozhodně přispěly k vytvoření situace, jež ve své podstatě narušovala dosavadní společenský řád. Spolu s tím ovšem vybědla k zamyšlení, jak se příslušníci rytířského stavu s jejími účinky vyrovnávali nebo zda dokázali překonat pocity nejistoty vyvolané skutečností, že se na bezmála půl roku zastavil generacemi prověřený koloběh zemědělských prací a jejich sídlo zůstávalo opuštěné.²⁸⁴ Z pohledu Lidmily Nebílovské naopak mohl být pobyt v blízkosti bratra Vojtěcha a velmi pravděpodobně i plzeňského strýce Smila zajímavou příležitostí k návratu do domovského regionu.

Jak zůstávala po nezbytně nutnou dobu zabezpečena bukovanská tvrz, dosvědčila další osobní vzpomínka Přibíka Bukovanského. Po návratu z nebílovské tvrze jeho kmotra Vojtěcha nebyl ušetřen pohledu na mrtvá těla čeledínů a děveček, kteří byli během nepřítomnosti pána domu pravděpodobně pověřeni hlídáním dvora a částečným zajišťováním jeho hospodářského provozu.²⁸⁵ Jakkoliv si udržovala vrchnost odstup od svých poddaných, musel v chlapci urozeného původu zanechat obraz morové zkázy hluboký dojem.²⁸⁶

Na způsobu uvažování Přibíka Bukovanského se navíc v roce 1541 poprvé výrazněji podepsala smrt.²⁸⁷ Podle soudobých náboženských představ neoddelitelně patřila k pozemskému životu a představovala jeho nevyhnutelné zakončení vycházející z boží vůle. Zatímco na ni měl být dospělý jedinec za všech okolností připraven, což nebývalo

---

²⁸³ Paměti, p. 110.

²⁸⁴ Jak silně prožíval urozený jedinec odloučení od domovského sídla a jeho hospodářského i sociálního okolí, naznačují především osobní výpovědi rytířů, kteří se kvůli naplňování svých veřejných kariér byli nuceni dlouhodobě zdržovat v Praze nebo na cestách. K tomu V. BŮŽEK, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“.

²⁸⁵ Paměti, p. 110.

²⁸⁶ Na čem se zakládal a jak se utvářel vztah mezi vrchností a poddanými, připomněli s oporou ve výpovědi pramenů osobní i normativní povahy Eduard MAUR, *Poddanská otázka v předbělohorských Čechách*, *Folia historica bohemia* 11, 1987, s. 133-159; Tomáš KNOZ, *Poddaný v právních normativních pramenech předbělohorské Moravy*, *Časopis Matice moravské* 111, 1992, s. 31-52; Marie KOLDINSKÁ, *Norma nebo ideál? Obraz vrchnosti a poddaných ve světle vrchnostenských instrukcí 16. a počátku 17. století*, in: Marie Koldinská – Alice Velková (edd.), *Historik zapomenutých dějin. Sborník příspěvků věnovaných prof. dr. Eduardu Maurovi*, Praha 2003, s. 191-193; TÁŽ, *Každodennost renesančního aristokrata*, s. 57-75; z hlediska rozmanitých prostředků sebe prezentace předbělohorské šlechty rovněž V. BŮŽEK, *Šlechta v předbělohorských Čechách*.

²⁸⁷ Nad proměnami v chápání smrti se z dlouhodobé časové perspektivy zamýšlel Philippe ARIÈS, *Dějiny smrti I-II*, Praha 2000. Kulturu umírání ve šlechtickém prostředí českých zemí raného novověku a jejímu promítání do mentality urozených osob se velmi důkladně věnoval P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí*; TÝŽ, *Smrt a pohřby*.

pravidlem, dítě si její příchod zdůvodnit nedokázalo.²⁸⁸ Ještě před odjezdem na Nebílovy přesto musel šestiletý rytíř zaznamenat, že na „*morní bolest*“ zemřela jeho teta Dorota, která dlouhodobě pobývala s rodinou svého bratra Jana na tvrzi v Bukovanech.²⁸⁹

Mládí Doroty Bukovanské z Bukovan se ve srovnání s většinou nižších šlechtičen nevyznačovalo výraznými zvláštnostmi. Přesto se je nutné připomenout, že se musela podobně jako její starší bratr Jan a sestra Anežka vyrovnat s brzkou ztrátou otce. Vedení domácnosti a správa statků tak připadla na její matku Kateřinu Bukovanskou z Drahenic, kterou všestranně podporoval Dorotin strýc Hynek Šic z Drahenic.²⁹⁰ V prvních desetiletích 16. století se jí naskytla možnost vstoupit do fraucimoru bechyňského zámku, kterému vládla manželka nejvyššího kancléře Království českého Ladislava ze Šternberka, Anna Šternberková z Hradce.²⁹¹ Ta se krátce po jeho smrti v roce 1521 podruhé provdala, a to za Jindřicha z Rožmberka.²⁹² Bechyně však byla ještě předtím v souladu se zněním kancléřovy poslední vůle rovným dílem rozdělena mezi po něm pozůstalou ženu Annu a vlastního bratra Jana.²⁹³ Až na sklonku dvacátých let 16. století se po úmrtí obou dosavadních vlastníků spojila rozdvojená správa bechyňského panství v rukou nového majitele Kryštofa I. ze Švamberka, který byl od roku 1514 vlivným orlickým sousedem rytířů Bukovanských Pintů z Bukovan.²⁹⁴ Tehdy se však již Příbíkova teta Dorota na zámku v Bechyni patrně nevyskytovala.

V souvislosti s nejasnými okolnostmi vstupu do služeb zámecké paní vyvstává otázka, jakým způsobem mohla dcera rytíře proniknout do sociálních sítí Šternberků, pánů z Hradce či Rožmberků. Výběr dvorních dam nebýval náhodný a podléhal jistým

---

²⁸⁸ V souvislosti s učením o umění dobré smrti P. KRÁL, *Smrt a pohřby*, s. 61-80.

²⁸⁹ Paměti, p. 110.

²⁹⁰ TAMTÉŽ, p. 108-109.

²⁹¹ Příbík Bukovanský z Bukovan se v příslušné části svých memoárů dopustil omylu, když zaměnil nejvyššího kancléře Království českého Ladislava ze Šternberka (z. 1521) za jeho bratra Albrechta, který na Bechyni nikdy nesídlil: „*byvší na Bechyni pannou u paní Albrechtovy z Šternberkovy kanclířovy*“. Srov. Paměti, p. 110. Ladislav ze Šternberka byl nejvyšším kancléřem v letech 1510 až 1521. F. PALACKÝ, *Přehled současný*, s. 361, 364. O dějinách rodu Šternberků v raném novověku i s odkazy na související literaturu zejména Roman SEJK, *Urozenost, majetek a moc (Šternberkové v 16. a 17. století)*, Střeďočeský sborník historický 28-29, 2002-2003, s. 3-54. Na umělecké provedení náhrobníku výše zmíněného Ladislava ze Šternberka se v kontextu vývoje renesančních sepulkrálních památek zaměřil Jan CHLÍBEC, *Náhrobek kancléře Ladislava ze Šternberka († 1521) a úskalí figurálního sepulkrálního sochařství kolem roku 1600*, in: Jiří Roháček (ed.), *Epigraphica & Sepulcralia*. Sborník příspěvků ze zasedání k problematice sepulkrálních památek, Praha 2009, s. 65-74.

²⁹² Význam sňatku pro utváření pevného sepětí mezi pány z Rožmberka a Hradce podtrhl Jiří KUBEŠ, *Rodinné vztahy pánů z Hradce a Rožmberků v předbělohorském století*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 273-290, zde s. 273. Ke každodennímu životu Anny Rožmberské z Hradce TAMTÉŽ, s. 275-276.

²⁹³ A. SEDLÁČEK, *Hrady VII*, Praha 1890, s. 26-27.

²⁹⁴ K získání Bechyně Kryštofem I. ze Švamberka blíže TAMTÉŽ; J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 304.

nepsaným pravidlům, do nichž promlouvaly také vztahy „dobrého přátelství“.²⁹⁵ Následný život ve fraucimoru pak přenášel méně urozené šlechtičny do světa vyplněného dvorskými zábavami a slavnostmi. Kromě toho jim usnadňoval navazování společenských kontaktů se stejně starými a společensky obdobně postavenými ženami.²⁹⁶ Jak působila atmosféra velkého sídla na Dorotu Bukovanskou z Bukovan, si lze pouze domýšlet. Přesto se zdá být více než jasné, že začínala po duševní stránce znatelně chřadnout. Nejpozději okolo roku 1529 již zřejmě přicházely na Bukovany nepřijemné zprávy o podivných změnách v jejím chování, které vysoce překračovalo rámec únosných mezí. A když se Jan Bukovanský z Bukovan dozvěděl, že jeho sestra „*smyslu pozbyla*“, ocitlo se v sázce dobré jméno celého rodu.²⁹⁷ To obecně souviselo se způsobem, jakým člověk raného novověku nahlížel na nemocné jedince.²⁹⁸ Vnímání tělesných vad, ale i duševního postižení přecházelo od pocitů nejistoty a ostražitosti k postupné snaze o jejich vyloučení na samý okraj společnosti.²⁹⁹ Dorota Bukovanská

---

²⁹⁵ Pokud se hlavního kmotrovského závazku vůči dívce rytířského původu ujala vysoce postavená šlechtična, nedalo se vyloučit, že jí v budoucnu přijme rovněž do svého fraucimoru. Srov. M. HOLÝ, *Křest*, s. 23.

²⁹⁶ Struktura a obsazení fraucimoru i jeho funkci v organismu sídel raně novověké šlechty byla věnována rozsáhlá badatelská pozornost v evropské historiografii, a to zvláště přičiněním Beatrix Bastlové, na jejíž práce v minulosti upozornil Václav BŮŽEK, *Nové příspěvky Beatrix Bastlové o šlechtických ve dvorské společnosti*, *Folia historica bohemia* 19, 1998, s. 193-199. Dále srov. zejména podnětné studie ve sborníku Werner PARAVICINI (ed.), *Das Frauenzimmer. Die Frau bei Hofe in Spätmittelalter und früher Neuzeit. VI. Symposium der Residenzen-Kommission der Akademie der Wissenschaften in Göttingen*, Stuttgart 2000. Na společnost tvořící rožmberský fraucimor se soustředila Milena HAJNÁ, *Rožmberský fraucimor. Ženský život na aristokratickém dvoře koncem předbělohorské doby*, Jihočeský sborník historický 69-70, 2000-2001, s. 5-29; TÁŽ, *Kterak se tělesného hříchu uvarovati. Svatby dívek z rožmberského fraucimoru koncem předbělohorské doby*, *Dějiny a současnost* 25, 2003, č. 4, s. 23-26.

²⁹⁷ Paměti, p. 110.

²⁹⁸ Rozvíjení tohoto badatelského směru úzce souvisí se zájmem o dějiny těla („Körpergeschichte“), jež jako metodologický koncept i s odkazy na novější zahraniční literaturu do domácí historiografie uvedli Milena LENDEROVÁ – Vladana HANULÍK – Daniela TINKOVÁ (edd.), *Dějiny těla. Prameny, koncepty, historiografie*, Červený Kostelec 2013. Prožívání nemoci a jejich vnímání z perspektivy širšího sociálního okolí dotvářelo rovněž vnější obraz raně novověké šlechty a habsburských panovníků, jak ukázali zvláště Tomáš KNOZ, *Krankheit, Tod und Verewigung von Adeligen in der Frühen Neuzeit. Im Schnittpunkt von Historischer Anthropologie*, in: V. Bůžek – D. Štefanová (edd.), *Menschen – Handlungen – Strukturen*, s. 81-115; TÝŽ, „...s pomocí boží dosti mírně se mám...“ *Zdraví a nemoci Karla st. ze Žerotína*, *Časopis Moravského muzea – vědy společenské* 82, 1997, s. 183-199; TÝŽ, *Karel starší ze Žerotína – subjektivní anamnéza*, *Acta Musei Moraviae* 82, 1997, s. 209-258; Václav BŮŽEK – Pavel MAREK, *Nemoci, smrt a pohřby Rudolfa II.*, *Český časopis historický* 111, 2013, s. 1-30; Václav BŮŽEK, *Ferdinand I. ve svědectvích o jeho nemocech, smrti a posledních rozloučeních*, *Český časopis historický* 112, 2014, s. 402-431.

²⁹⁹ Projevy psychické nevyrovnanosti mohly být soudobými pozorovateli spojovány se stavy melancholie, na něž se Robert Burton soustředil při sepisování svého díla nazvaného *The Anatomy of Melancholy* již v 17. století. Blíže v moderním překladovém vydání Robert BURTON, *Anatomie melancholie*, Praha 2006. K tomu srov. László F. FÖLDÉNYI, *Melancholie – její formy a proměny od starověku po současnost*, Praha 2013; v českém dějepisectví předně Václav BŮŽEK – Pavel MAREK, *Smrt Rudolfa II.*, Praha 2015, s. 8-13. Že se ani duševní onemocnění nestala nezbytně důvodem k úplnému vyloučení člověka ze stávajících společenských struktur a vybízela jeho blízké spíše k převzetí odpovědnosti, vysvětlili František ŠMAHEL, „*Lidé na okraji*“ *pozdně středověké společnosti*, in: Martin Nodl – František Šmahel (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 460-481, zde s. 462; Bronislaw GEREMEK, *Člověk na okraji ve*

z Bukovan svým nepřijatelným vystupováním ohrožovala nejen osobní, rodinnou a rodovou čest, ale také pověst a příznivý obraz sídla bechyňského pána.³⁰⁰ Její setrvání na zámku se zdálo být za daných okolností neudržitelné.

Reakce na sebe proto nenechala dlouho čekat a Jan Bukovanský z Bukovan se již připravoval na krátkou, ale o to potupnější cestu do Bechyně. Odtud musel nemocnou Dorotu co nejrychleji odvézt a rozmyslet nad tím, jak by se o ni mohl co nejlépe postarat. Pravděpodobně ho ani na okamžik nenapadlo, že by svou neprovdanou sestru v jejích problémech opustil. Křesťanská povinnost, zodpovědnost za dobré jméno rodiny a citové vazby ho nutily, aby se přenesl i přes krajně nepříjemnou životní situaci. Dorotu Bukovanskou z Bukovan proto nakonec ubytoval přímo na Bukovanech, „*kde světničku jí ustavěl*“.³⁰¹ Ani veškeré hmotné zabezpečení a obětavá ochrana před „*posměchem*“ druhých však Janovu sestru těžkého údělu nezabavily.³⁰² Dorota Bukovanská z Bukovan byla odsouzena k více jak deset let trvajícím životu v ústraní, který jí zpestřovaly možná pouze chvíle strávené u společného rodinného stolu. Občasným setkáním se svou tetou se proto zřejmě neubráníl ani Přibík Bukovanský z Bukovan. Příznivý dojem v něm však zřejmě nezanechala. Pro její podivné chování totiž nenacházel žádné pochopení a ještě s odstupem mnoha desítek ji označoval slovem „*bláznivá panna*“.³⁰³ Zdali to bylo způsobeno právě tím, že si s příkladem jejího sice nezaviněného, avšak stěží přijatelného počínání spojoval období dočasného úpadku rodové cti, není zcela zřejmé. Z kolektivní paměti předávané budoucím generacím ji ale v každém případě vytěsnil nehodlal.

Přelomové chvíle v osobním životě Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan nastaly v roce 1543. Mladý rytíř se svým stářím postupně blížil osmi letům věku, které ohlašovaly výraznější změnu ve způsobu výchovy urozeného jedince.³⁰⁴ Aby mohl

---

středověku, in: Jacques Le Goff (ed.), *Středověký člověk a jeho svět*, Praha 2003, s. 291-312, zde s. 308-309; Jacques HEERS, *Svátky bláznů a karnevaly*, Praha 2006, s. 105-110.

³⁰⁰ K chápání cti jako myšlenkové kategorie a určující společenské hodnoty Josef VÁLKA, „*Čest je zrcadlo společnosti*“, in: Tomáš Borovský – Dalibor Janiš – Michaela Malaníková a kol., *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, Brno 2010, s. 201-221; Marie RYANTOVÁ, „*Ctnost*“ a „*čest*“ v *raně novověkých památkách*, in: Jiří Mikulec – Miloslav Polívka (edd.), *Per saecula ad tempora nostra*. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka II, Praha 2007, s. 515-521.

³⁰¹ Paměti, p. 110.

³⁰² Dobový výraz „*posměch*“ nejpřesněji vystihoval obavy šlechtice ze sociálních důsledků zlehčení či úplného zpochybnění jeho dobrého jména. V rámci pečlivého rozboru obdobného případu se nad ním pozastavil V. BŮŽEK, „*Posměch nemalej se stal*“.

³⁰³ Paměti, p. 110.

³⁰⁴ K studijním začátkům Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan podrobněji TAMTÉŽ, p. 111-112. Jejich průběh stručně popsal J. TOMAN, *Bukovany*, s. 11. Jakými závažnými změnami sociální povahy obecně procházel život mužských jedinců urozeného původu, v širším kontextu postihli V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 292-298; M. KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního*

v budoucnu všestranně obstát ve všech očekávaných společenských rolích, musel se v první řadě naučit dokonale číst a psát ve svém rodném jazyce. Vedle češtiny se však brzy seznamoval také s latinou, jejíž osvojení bylo nezbytnou složkou humanistického vzdělávání šlechty na prahu novověku.³⁰⁵ Právě toho si byl dobře vědom také Jan Bukovanský z Bukovan. Svého prvorozeného syna proto vyslal z rodné tvrže studovat do školy v jen několik kilometrů vzdáleném městečku Březnice, které bezprostředně obklopovalo sídlo jeho rytířského souseda Petra Malovce z Malovic.³⁰⁶ O existenci zmíněné školy, jejím charakteru ani podobě zdejší výuky se však v dochovaných pramenech nepodařilo objevit žádnou zmínku. Není tak zcela zřejmé, zda by ji bylo možné zařadit mezi tradiční městské partikulární školy, v nichž se kromě neurozených žáků pocházejících z měšťanského prostředí vzdělávali i někteří příslušníci předbělohorského rytířstva.³⁰⁷ Takřka s jistotou lze naopak tvrdit, že se v Březnici nenacházela zámecká škola, která by Přibíkovi Bukovanskému z Bukovan poskytla možnost navázat první kontakty s pány a rytíři z blízkého okolí. Většina podobných zařízení totiž vznikala z podnětu vyšších šlechticů, kteří do svých služeb přijímali soukromé preceptory, aby svým nezletilým synům zajistili stavovsky přiměřené vzdělávací podmínky.³⁰⁸ Petr Malovec z Chýnova se však svým nižším společenským postavením, kulturními zájmy i rodinným životem ztelně vymykal vymezení této

---

aristokrata, s. 45-49. S důrazem na očekávanou náplň výuky a konkrétní vzdělávací možnosti české předbělohorské šlechty se této badatelské problematice z různých úhlů pohledu dlouhodobě věnuje M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*; TÝŽ, *Ve službách šlechty. Vychovatelé nobility z českých zemí (1500-1620)*, Praha 2011; TÝŽ, *Vzdělanostní mecenát v zemích České koruny (1500-1700)*, Praha 2016; TÝŽ, *Exercitia Aularum*. Na důležitost tradičních vzorů chování odkazujících k ideálům křesťanského rytířství a jejich zastoupení ve výchově české šlechty poukázal V. BŮŽEK, *Ideály křesťanského rytířství*.

³⁰⁵ Přiměřená jazyková vybavenost vytvářela nezbytný předpoklad k účinnému dorozumívání v prostoru habsburské monarchie, jak mimo jiné dosvědčil Václav BŮŽEK, *K česko-německé dvojjazyčnosti v rané novověké české a rakouské zemích*, *Historický obzor* 5, 1994, s. 36-40. Latinská průprava pro změnu podmiňovala další vzdělávání M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 54, 83; o prolínání češtiny a němčiny ve výuce vedené soukromým preceptorem či otázkách bilingvismu blíže tamtéž, s. 66-67, 82-83.

³⁰⁶ O Petrovi Malovcovi z Chýnova stručně A. SEDLÁČEK, *Malovec*, s. 723; TÝŽ, *Hrady XI*, s. 222. K dějinám Březnice se vztahovala řada dílčích příspěvků vydávaných mezi lety 1938 až 1941 a 1948 až 1949 v regionálně zaměřeném časopisu *Bozeňsko*, k němuž opatřil přehledný bibliografický rejstřík Michal DRAGON, *Bozeňsko*, *Castellologica bohemia* 4, 1994, s. 371-375; z dalších například Karel NOVÁČEK, *K počátkům Březnice*, *Podbrdsko* 1, 1994, s. 17-38; Naděžda KUBŮ, *Zámek a město Březnice*, *Historický obzor* 4, 1993, s. 177-182.

³⁰⁷ K působení domácích městských a soukromých partikulárních škol nejnověji zejména M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 115-152. Nejhlouběji pronikl do tématu i s oporou v četných pramenných dokladech již Zikmund WINTER, *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století*, Praha 1901.

³⁰⁸ Blíže o zámeckých školách a jejich místě v systému vzdělávání rané novověké šlechty zvláště Marie KOLDINSKÁ, *Šlechtické školy v předbělohorských Čechách*, in: L. Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle*, s. 217-222, zde s. 218-220. Zámecké školy navštěvovali i někteří příslušníci české předbělohorské nižší šlechty, což prokázala například studia známého renesančního válečníka Pavla Korky z Korkyně v karlístejnské škole okolo roku 1530 Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 17-18, 79.

skupiny obvyklých zakladatelů zámeckých škol.³⁰⁹ Kroky Přibíka Bukovanského z Bukovan tak směřovaly spíše mezi březnické měšťany, s nimiž se při svých studiích mohl nepochybně setkávat. Právě krátký čas strávený v jejich společnosti se zřejmě podepsal na utváření příznivých vztahů, které bukovanský rytíř se sousedy z Březnice udržoval po zbytek svého života.³¹⁰

Na svůj urozený původ Přibík Bukovanský z Bukovan přesto nesměl zapomínat ani ve chvílích, kdy se poprvé dlouhodoběji zdržoval mimo domov. O to se měl pravděpodobně v souladu s představami jeho otce Jana Bukovanského z Bukovan postarat jinak nepříliš známý šlechtic usedlý v nedalekém městě Mirovice, Kryštof Rampach z Úbory, jenž podle všeho náležel do okruhu nejdůvěrnějších přátel pána na Bukovanech a jeho rodiny. Tuto domněnku potvrdila nejen skutečnost, že u něj mladý Přibík zůstával během školních let „na stravě“, ale také pouta, která mezi oběma rody i později přetrvávala.³¹¹ Přestože se na sklonku roku 1535 nestal jeho kmotrem, odrážel se v přístupu Kryštofa Rampacha z Úbory k dospívajícímu rytíři zájem starostlivého patrona o blaho svého chráněnce.³¹² Význam mirovického šlechtice pro pozdější kariéru Přibíka Bukovanského z Bukovan spočíval také ve velmi vlivném úřadu orlického hejtmána, který vykonával ve službách pánů ze Švamberka ještě na počátku šedesátých let 16. století.³¹³ Vedle dříve zmiňovaného Zdeslava Ojíře z Očedělic tedy prohlubovali vlastníci bukovanského statku vztahy „dobrého přátelství“ s dalším nižším šlechticem,

---

³⁰⁹ Přitom se lze opírat především o zjištění, že zakladatelem výše zmiňované zámecké školy na Karlštejně byl Jan Bechyně z Lažan, jenž jako karlstějnský purkrabí a pozdější nejvyšší písař patřil k nejmocnějším představitelům rytířského stavu. Aby prodloužil trvání zahájené politické tradice ve vlastním rodě, snažil se svým synům patrně zajistit nejlepší vzdělávací podmínky. K tomu srov. Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 17-18. V jednání Zdeňka Malovce z Chýnova se náznaky obdobné motivace vysledovat nepodařilo.

³¹⁰ Březnický měšťan Blažej Angelík se dokonce stal v roce 1567 kmotrem Přibíkova syna Jindřich Bukovanského z Bukovan, což potvrdil svou výpovědí u komorního soudu: „*Léta 1567 v neděli po svatém Mikuláši dožádal se mne urozenej pan Přibík Bukovanskej Pinta a na Bukovanech, abyh synu jeho kmotrem byl. I tak sem k žádosti jeho učinil a za kmotra sem se synu jeho postavil. A byl ten syn jeho křtěn na Zbenicích, statku jeho, pana Přibíka, a dáno mu, tomu synu jeho, pana Přibíka, Jindřich jméno, a tak tím jménem jest pokřtěn. Více nevím.*“ NA Praha, Komorní soud, č. kn. 111, Registra svědomí bílá soudu komorního, 1587-1591.

³¹¹ *Paměti*, p. 111. S ohledem na nedostatečné množství pramenných podkladů se osudy Rampachů z Úbory dosud nestaly předmětem hlubšího badatelského zájmu. Přesto se k jejich majetkoprávním vztahům vůči Bukovanským Pintům z Bukovan stručně vyjádřil M. VOLF, *Drobná šlechta*, s. 11, 14. Kryštofu Rampachovi z Úbory věnoval pozornost v souvislosti s místopisem a proměnami osídlení města Mirovic rovněž J. TOMAN, *Dějiny města Mirovic*, s. 135, 160-161, 164-165.

³¹² V daném případě šlo spíše o přirovnání, obvyklé klientelní vazby se totiž zakládaly na oboustranně výhodném vztahu dvou sociálně nerovných partnerů. K odhalení mechanismů jejich utváření a následného uplatňování v sociální praxi přispěli nejvíce W. REINHARD, *Freunde und Kreaturen*; Antoni MAĆZAK (ed.), *Klientelsysteme im Europa der Frühen Neuzeit*, München 1988. Do výzkumu dějin české šlechty promítli otázku spojení patronů s méně urozenými klienty zejména V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“; TÝŽ, *Klientela*; P. MAŤA, *Svět*, s. 657-678.

³¹³ J. TOMAN, *Dějiny města Mirovic*, s. 164.

pro jehož uplatnění se stala určující služba ve správním systému sousedního panství Orlík. Dané zjištění naznačuje, že příslušníci rytířského stavu zřejmě vylepšovali své výchozí postavení v okolí velmožů také promyšleným vrstvením výhodných sociálních kontaktů. Jejich zprostředkovatelská úloha se jim mohla hodit zvláště tehdy, když si chtěli opatřit důležitou informaci nebo pojistit výsledek budoucího jednání.³¹⁴

Na ochranu a podporu ze strany Kryštofa Rampacha z Úbory spoléhal bukovanský rytíř i poté, co našel své nové studijní působiště právě v Mirovicích.³¹⁵ V roce 1544 tak vlastně poprvé vstoupil na území města, kde vlastnila nemovitosti celá řada dalších nižších šlechtických rodů, jejichž představitelé se opakovaně objevovali mezi švaberskými vrchnostenskými úředníky.³¹⁶ Jako velká neznámá se však jeví důvody, které Jana Bukovanského z Bukovan přiměly, aby již po půl roce ukončil Přibíkovu docházku do březnické školy. Spíše než touha po rozšíření již tak dost početného zastoupení urozených jedinců ve stávající skladbě mirovické městské obce se zřejmě projevil otcovy obavy o synovo bezpečí a snad i pohodlí, k jejichž zajištění časté přesuny mezi oběma městy rozhodně nepřispívaly.³¹⁷ O samotné mirovické škole se podobně jako v předešlém případě nepodařilo zjistit nic konkrétního, a jedinou stopou dokládající její existenci se tudíž opět stal pouze příslušný pamětní zápis Přibíka Bukovanského z Bukovan.³¹⁸

Všední dny Přibíka Bukovanského z Bukovan však nevyplňovaly pouze povinnosti doprovázející více či méně pravidelné návštěvy městských škol v Březnici a Mirovicích. Šlechtický mladík dokázal bystrým okem budoucího hospodáře vnímat také proměny počasí a s nimi související průběh polních prací. K roku 1544 tak například

---

³¹⁴ Strategie užívané služebně nepodřízenou nižší šlechtou k hlubšímu pronikání do mocenských struktur sousedních panských dominií prozatím nebyly dostatečně prověřeny. Přesto lze vyslovit domněnku, že se většina z nich opírala o nějaký druh příbuzenského či prostého sousedského sepětí s vrchnostenskými úředníky rytířského původu. Jejich roli v sociálních sítích vystihují označení „broker“ či „middleman“, s nimiž v českém dějepisectví pracoval P. MAŤA, *Svět*, s. 659. Že se rysy typickými pro rytířské vyjednavče vyznačovalo v období patnáctileté války s osmanskými Turky například i chování jihočeského lichváře Bohuslava Malovce z Malovic, se pokusil doložit František KOREŠ, *Válečné přímluvy Bohuslava Malovce z Malovic*, in: V. Bůžek – F. Koreš – P. Mareš – M. Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, s. 178-184.

³¹⁵ Ucelený výklad o místopisu města a vývoji zdejší společnosti podali J. TOMAN, *Dějiny města Mirovic*; TÝŽ, *Mirovické radnice*, Mirovice 1946; M. VOLF, *Drobná šlechta*. Z nenovějších příspěvků zejména Alexandr DEBNAR, *Mirovická privilegia*, Podbrdsko 11, 2004, s. 14-23.

³¹⁶ Na skladbě mirovického obyvatelstva se vedle Bukovanských Pintů z Bukovan podíleli mimo jiné zástupci rodu Fremdárů z Pruku, Gynterů z Moren, Loubských z Lub, Meccerodů z Rajchvaldu, Sosnovců z Vlkanova a Žantovských z Nedakřevic, jak na základě pramenů městské proveniencie spolehlivě prokázal M. VOLF, *Drobná šlechta*.

³¹⁷ Přípravy i dílčí úskalí provázející cesty majetkově drobné šlechty postihla M. NEUDERTOVÁ, *Cestování nižší šlechty v předbělohorských Čechách*.

³¹⁸ Paměti, p. 111.

poznámenal, že „*byl ourodny na obilí i na ovoce, ač bylo při suchotu i líto*“.³¹⁹ Ještě více se však do jeho paměti vryvaly výjimečné astronomické úkazy vyvolané pohybem nebeských těles.³²⁰ Za největší z nich považoval zatmění Slunce, které podle svých vzpomínek časově zasadil do postního období roku 1543 a „*nad nějž nikdá ... neviděl většího*“.³²¹

V roce 1546 čekala dospívajícího šlechtice dosud nejdelší cesta za hranice rodného kraje. Jan Bukovanský z Bukovan ho tehdy vypravil do hlavního města Království českého, aby zde prohloubil své dosavadní znalosti cizích jazyků.³²² Za tímto účelem dokonce neváhal oslovit mistra pražské univerzity Hanuše Adlara, kterého předcházela pro jeho pedagogické úspěchy vynikající pověst.³²³ Přibíkův otec se tak nadále nerozpakoval vynakládat nemalé finanční prostředky za výuku a ubytování svého prvorozeného syna. Hlavně jeho zásluhou mohl Přibík Bukovanský z Bukovan strávit více jak rok na Starém Městě pražském ve společnosti svého nového učitele.³²⁴

---

³¹⁹ TAMTÉŽ.

³²⁰ Obdobné zájmy o přírodu a nebeské jevy projevoval v mnohem větším měřítku také další předbělohorský rytíř Pavel Korka z Korkyně. K tomu především Z. VYBÍRAL, *Paměti*, s. 58-64; Rudolf BRÁZDIL – Oldřich KOTYZA, *Meteorologické záznamy Pavla Korky z Korkyně ve světle dobových informací o počasí a příbuzných jevech z českých zemí*, in: tamtéž, s. 252-291. Vzájemně se prolínající pohyby kosmických těles i nezvyklé změny počasí získávaly v myšlení křesťanů symbolický rozměr, neboť měly vypovídat o božích záměrech a s nimi souvisejícím stavu lidské společnosti. Doprovázely tak porážky i vítězství na bitevním poli, jak připomněl Václav BŮŽEK, *Setkání s tureckým nebezpečím*, in: V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 111-125, zde s. 113.

³²¹ *Paměti*, p. 111. O zatmění Slunce jako možném varování před nebezpečím blížící se morové nákazy uvažovala řada soudobých učenců. Jezuita Athanasius Kircher to zdůvodnil slovy, že „*životností svého tepla vše proniká, uchovává, oplodňuje, oživuje. Bez jeho neustávajícího záření by nemohl být svět.*“ K tomu i s pečlivým rozbohem příslušné pramenné citace podrobněji K. ČERNÝ, *Mor*, s. 299-300.

³²² Představy Jana Bukovanského Pinty z Bukovan vyplývaly z jazykových poměrů panujících v české stavovské společnosti, které popsal V. BŮŽEK, *K česko-německé dvojjazyčnosti*. Nad jazykovými potřebami české šlechty se na základě četných osobních svědectví urozených jedinců a v kontextu schopností jejich vychovatelů zamýšlel M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 92-99. Že se pod výslednou volbou učitele obvykle zásadním způsobem podepsala kladná doporučení předchozích zaměstnavatelů i zvláštní přání šlechtických otců, potvrdil svými výzkumy M. HOLÝ, *Ve službách šlechty*, s. 27-34.

³²³ „*Měl jméno Hanuš Adlar. Byl velmi dobrý učitel dítek v německém, českém i latinském jazyku*“ Srov. *Paměti*, p. 111-112. Za jakých okolností vyučoval Hanuš Adlar své žáky, zůstává stejně jako bližší údaje o jeho životě nezodpovězenou otázkou. Řada pražských učenců však rozvíjela pedagogickou činnost ze soukromé iniciativy, aby uspokojila své finanční či společenské zájmy. K tomu zejména M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 65-67, 100-113, zde zvláště s. 100-102. O vlivu pražské univerzity na další vzdělávací instituce v zemi především Jiří PEŠEK, *Pražská univerzita, městské latinské školy a měšťanské elity předbělohorských Čech (1570-1620)*, *Český časopis historický* 89, 1991, s. 336-355.

³²⁴ Na základě kusých pramenných zmínek v memoárech bukovanských rytířů si lze o podobě a podmínkách výuky na Starém Městě pražském učinit jen velmi rámcovou představu. Alespoň modelově však mohla z hlediska časových a místních souvislostí najít protějšek v příkladu jiného mistra pražské univerzity Jakuba Srnovce z Varvažova, jenž se krátce před polovinou 16. století podílel na vzdělávání potomků pánů z Roupova, Hasištejnských z Lobkovic nebo rytířů Štampachů ze Štampachu. Srov. důkladný pohled na jeho činnost, který vystavěl a do souvislosti s pedagogickým působením pražských univerzitních profesorů zasadil M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 100-113, zde obzvláště s. 112-113.

Zajímavý studijní pobyt však nečekaně ukončily ozvuky prvního protihabsburského odboje, které zasáhly do politického života předbělohorské společnosti.

Rokem 1547 totiž vyvrcholilo mocenské napětí mezi panovníkem a stavovskou opozicí, jehož kořeny bylo možné vysledovat již od nástupu Habsburků na český trůn.³²⁵ Ferdinand I. se prakticky ihned po svém zvolení pokoušel všemi dostupnými prostředky posílit dohled nad počínáním šlechty a královských měst. K naplnění svého cíle směřoval mimo jiné zřizováním nových ústředních úřadů, jež si činily nárok rozhodovat o finanční, soudní i vojenské správě celého habsburského soustátí.³²⁶ Velmi znepokojivě ovšem na nejvyšší stavy Království českého působil zejména Ferdinandův požadavek, aby se podílely na řešení náboženské situace Římsko-německé říše, kde panoval jeho bratr, císař Karel V.³²⁷

Dění v západním sousedství českých zemí se vojensky vyhrtilo v roce 1546. Tehdy se rozhodující úlohy v čele říšských protestantů ujal saský kurfiřt Jan Fridrich I. pocházející z rodu Wettinů.³²⁸ Mezi jeho stoupenci a habsburskou dynastií propukla šmalkaldská válka, která silně ohrožovala zájmy římskokatolické církve ve střední Evropě. Zejména na začátku probíhajícího konfliktu se zdálo, že je vojenská převaha spíše na straně vzbouřené říšské opozice. Z pohledu Karla V. tedy bylo hlavním úkolem

---

³²⁵ Následující výklad vycházel z obsáhlé domácí a částečně také zahraniční literatury, jež se zabývala problematikou prvního protihabsburského odboje v průsečíku politických, náboženských, sociálních i hospodářských procesů. Dosud nejpodnětněji a pod zorným úhlem moderních metodologických přístupů prohloubily poznání této události příspěvky ve sborníku Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547 – první krize habsburské monarchie (Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Pardubicích 29.-30.9.1997)*, Pardubice – Praha 1999. Srov. dále alespoň výběrově Josef JANÁČEK, *České dějiny. Doba předbělohorská 1526-1547 I/2*, Praha 1984, s. 215-335; P. VOREL, *Velké dějiny VII*, s. 168-204; Jaroslav PÁNEK, *Kaiser, König und Ständerevolte. Die böhmischen Stände und ihre Stellung zur Reichspolitik Karls V. und Ferdinands I. im Zeitalter des Schmalkaldischen Krieges*, in: Alfred Kohler – Barbara Haider – Christine Ottner (edd.), *Karl V. 1550-1558. Neue Perspektiven seiner Herrschaft in Europa und Übersee*, Wien 2002, s. 393-406; TÝŽ, *Stavovská opozice*, s. 18-34; Z. VYBÍRAL, *Politická komunikace*, s. 138-149; Winfried EBERHARD, *Monarchie und Widerstand. Zur ständischen Oppositionsbildung im Herrschaftssystem Ferdinands I. in Böhmen*, München 1985.

³²⁶ K otázce úspěšnosti zavádění těchto institucí do tradičních politických struktur Jaroslav PÁNEK, *Politický systém předbělohorského českého státu (1526-1620)*, *Folia historica bohemica* 11, 1987, s. 41-101, zde s. 62-63.

³²⁷ O osobnostech habsburských panovníků Karlovi V. a Ferdinandovi I. zejména Alfred KOHLER, *Karl V. 1500-1558. Eine Biographie*, München 2000; A. KOHLER – B. HAIDER – Ch. OTTNER (edd.), *Karl V.; Alfred KOHLER, Ferdinand I. (1503-1564). Fürst, König und Kaiser*, München 2003; Wilfried SEIPEL (ed.), *Kaiser Ferdinand I. 1503-1564. Das Werden der Habsburgermonarchie*, Wien – Milano 2003.

³²⁸ Nad jednotlivými složkami dějinného obrazu Jana Fridricha I. se zamýšlel Joachim BAUER, *Johann Friedrich I. der Großmütige (1503-1554). Turnierkämpfer – Mäzen – Lutherischer Kurfürst*, in: Joachim Bauer – Birgitt Hellmann (edd.), *Verlust und Gewinn. Johann Friedrich I., Kurfürst von Sachsen*, Weimar – Jena 2003, s. 9-39.

získat co nejdříve zdatné válečné spojence, aby se situace nestala pro katolické kruhy bezvýhodnou.³²⁹

Prvního z nich našel v osobě Mořice Saského, jenž doufal, že se s podporou císaře chopí kurfiřtské hodnosti na úkor svého příbuzného.³³⁰ Ještě větší podporu si ovšem představitel španělské větve Habsburků sliboval od svého bratra Ferdinanda I. Vidina bojů mimo domovské území však české stavy nejen nelákala, ale dokonce ji otevřeně odmítali. Své postoje zdůvodňovali především skutečností, že panovník nemá podle platného zemského zřízení právo svolávat veřejnou hotovost, pokud není přímo ohrožována bezpečnost království.³³¹ Pravý důvod k odpírání poslušnosti Ferdinandovi I. přitom jednoznačně spočíval v nesouhlasu s náboženskou politikou habsburské dynastie, která byla namířena proti souvěrcům většinově nekatolické české šlechty.

V roce 1547 tak český král marně vyzýval příslušníky domácí stavovské obce, aby dostáli svých závazků a vojensky posílili jím připravovanou výpravu proti Janu Fridrichovi. Na všechny urozené jedince v zemi se totiž vztahovala povinnost osobně doprovázet panovníka do pole, zatímco královská města za sebe musela zajistit pouze náležitý počet ozbrojenců.³³² K nespokojenosti Ferdinanda I. a navzdory rozeslání příslušného mandátu se na určeném shromaždišti u Litoměřic počátkem roku 1547 sešla stejně jako o několik měsíců dříve u Kadaně jen mizivá část pánů, rytířů a bojeschopných vojáků.³³³ Český panovník je přesto zapracoval do skladby habsburského vojska a v dubnu již spokojeně přihlížel klíčovému vítězství svého bratra nad Janem Fridrichem a šmalkaldskou jednotou v bitvě u Mühlberka.³³⁴

---

³²⁹ Z rozmanitě pojatých výzkumů směřujících k uchopení šmalkaldské války na širším pozadí říšských mocensko-náboženských střetů především Fritz HARTUNG, *Karl V. und die deutschen Reichsstände von 1546-1555*, Darmstadt 1971; Franz BRENDLE, *Karl V. und die reichsständische Opposition*, in: A. Kohler – B. Haider – Ch. Ottner (edd.), *Karl V.*, s. 691-705.

³³⁰ K výsledné spolupráci a jejím příčinám Karlheinz BLASCHKE, *Alte sächsisch-böhmische Nachbarschaft und reichspolitische Begegnung zwischen Moritz von Sachsen und Ferdinand 1546/1547*, in: Martina Fuchs – Alfred Kohler (edd.), *Kaiser Ferdinand I. Aspekte eines Herrscherlebens*, Münster 2003, s. 167-176.

³³¹ Že o platnost této zásady opírali čeští stavové svou argumentaci po celé předbělohorské období, upozornil mimo jiné Petr MAREŠ, *Organizace, výstroj a výzbroj vojska, financování a zásobování armád, způsoby boje*, in: V. Bůžek – F. Koreš – P. Mareš – M. Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, s. 53-62, zde s. 58. Odpovědí ze strany vládnoucí dynastie byla snaha po dosažení reformy stávajícího vojenského systému s přenesením odpovědnosti na ústřední rozhodovací orgány, k tomu Z. VYBÍRAL, *Člověk ve válce*, s. 435-436.

³³² Základní pravidla, jimiž se řídila osobní tažení, náležitě vysvětlil P. MAREŠ, *Organizace*, s. 58.

³³³ V dopisu adresovaném 10. září 1546 stavům Pražského kraje zdůraznil Ferdinand I., „aby se podle sněmovního svolení všecken ten lid z již dotčeného království Českého na den sv. Václava nejprve příštího u Kadaně konečně stáhl...“ *Sněmy české II*, Praha 1880, s. 35-36. Plné znění panovnického mandátu z 12. ledna 1547 bylo zpřístupněno TAMTÉŽ, s. 44-51.

³³⁴ Ohlasy vítězství vyvolaly vlnu nadšení v řadách králi oddané šlechty, zatímco jeho odpůrce zaskočily, což doložil následujícími slovy přímý účastník oslav, rožmberský kancléř Václav Albín z Helfenburka:

Čeští stavové mezitím využili nepřítomnosti vladaře v zemi a postupně se shodli na potřebě uskutečňování vlastního politického programu. Po několika uzavřenějších jednáních se k prvnímu zásadnějšímu urychleně sešli před polovinou února 1547 v prostorách pražského Karolina. Nejpodstatnějším výsledkem jejich rokování se stalo ohlášení termínu březnového zemského sněmu, který měl být svévolně zahájen bez ohledu na nesouhlas Ferdinanda I. Teprve v jeho průběhu se rozhodlo o dalším způsobu vedení započatého odboje, v němž se měl uplatnit především nově zvolený dvanáctičlenný stavovský výbor.³³⁵ Plány protihabsburské opozice však ovlivňovalo a posléze také rázně narušilo dění na říšském bojišti. Český král získal do několika měsíců po porážce saského kurfiřta dříve nepříznivou politickou situaci v zemi pod kontrolu. Ještě před konáním plánovaného srpnového sněmu se postavil do čela zvláštního soudního tribunálu a účinně zasáhl proti odpůrcům habsburské moci. Zatímco šlechta ušla s výjimkou svých nejaktivnějších protestantských předáků větším trestům, vůči královským městům vyrukoval Ferdinand I. s celou řadou promyšlených sankčních opatření, která zásadní měrou omezovala jejich budoucí společenské postavení, politickou váhu i hospodářský vývoj.³³⁶

V jistém životním údobí se přitom právě pražská královská města stala z pohledu Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan dějištěm významných událostí. Ačkoli je vzhledem k nízkému věku vnímal zpovzdálí a pravděpodobně i s nedostatečným pochopením pro veškeré souvislosti, znamenaly pro něj první otevřené setkání s mocenským napětím na úrovni stavovské společnosti. Do hlavního města Království českého přijížděl jen krátce předtím, než zde zavládly nepokoje vyvolané okolnostmi průběhu prvního protihabsburského odboje. I když se zde nezdržel delší čas a byl otcem Janem podle vlastních slov brzy povolán zpět na rodnou tvrz, uchovaly se tehdejší

„Než toho nemohu pomínouti, jak jest naše žalost některých tu středu po sv. Jiří, již asi hodinu na noc, v radost, a některých také buřičův, ježto by byli snad rádi zlé viděli, radost v žalost obrácena. Nebo jakž jsme my na Hradě pražském po tom šťastném vítězství Císařské Velebnosti Te Deum laudamus vesele zpívali, tak také dole v Praze tuším že jsou Requiem zpívali. Nebo jsem to od některých z Prahy řemeslníkův i některých stavu vyššího slyšel v uši své, že oni nemohou kurfiřta nijakž opustiti a že ho jmají sobě jako za nějakou pevnú zed'. Ale jakž uslyšeli, že jim ta zed' padla, byli jsou hned krotčejší a pokornější, a pěkně že se k straně královské jměli.“ J. PÁNEK (ed.), *V. Březan, Životy I*, s. 33-34. K interpretaci dopisu z hlediska životních postojů a válečného zážitku rytíře Václava Albína z Helfenburka F. KOREŠ, *Válka v úřadování*, s. 143.

³³⁵ K opěrným bodům stavovského opozičního programu spolu s edicí pozoruhodného politického dokumentu Petr VOREL, *„Přátelské snešení stavův českých“ z března 1547 a jeho signatáři*, in: Týž (ed.), *Stavovský odboj*, s. 81-124. Z širší perspektivy konfliktů stavovské a královské moci Z. VYBÍRAL, *Politická komunikace*, s. 138-147.

³³⁶ J. PÁNEK, *Kaiser, König und Ständerevolte*; Týž, *Stavovská opozice*, s. 18-34. Vliv trestů na budoucí vývoj českých královských měst po roce 1547 předestřel J. JANÁČEK, *České dějiny I/2*, s. 215-335.

zážitky v jeho paměti do té míry, že se k nim i po několika desítkách let rozhodl zaujmout osobní postoj.³³⁷

Přestože se Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan řešením politických otázek zpravidla nezabýval, k vystoupení stavovské opozice v roce 1547 se přece jen vyjádřil. V souladu s jednoznačně převažujícím míněním soudobé šlechty přičítal hlavní podíl na nevydařeném pokusu o změnu vládních poměrů královskému měšťanstvu v čele se sebevědomě vystupujícími Pražany.³³⁸ V jeho hodnocení se navzdory značnému časovému odstupu ještě stále projevovala jistá míra obezřetnosti vůči městskému prostředí. Jakkoli se v něm příležitostně pohyboval a využíval jeho výhod, neopouštěl jej pocit oprávněné stavovské nadřazenosti, který pramenil ze schopnosti vykázat se urozeným původem svých předků.³³⁹

Pohled bukovanského rytíře na průběh prvního protihabsburského odboje se ve skutečnosti neomezoval pouze na politické záležitosti. Při jejich popisu zároveň prokázal dobrou orientaci v pražském místopisu.³⁴⁰ Zmínky o Staroměstském náměstí či malostranském Újezdu dávají tušit, že se tehdy dospívající nižší šlechtic stihl během krátké doby obstojně seznámit s podobou hlavního města. Úplně nejlépe musel ovšem znát dům svého soukromého učitele Hanuše Adlara, o jehož životě ani místech dalšího působení se přitom nedochovala žádná jiná pramenná svědectví.³⁴¹

Zejména během studií poznávala počátkem novověku Prahu celá řada dalších šlechticů pocházejících z různě vzdálených částí Království českého. Blízkost pražské univerzity a široká poptávka po službách kvalitních preceptorů tak měla za následek, že se do vzájemného kontaktu dostávali mnozí zástupci panského i rytířského stavu, kteří by se jinak za normálních okolností nemuseli nikdy setkat.³⁴² Chybějící písemné

---

³³⁷ Paměti, p. 111-112. Ačkoli příslušné memoárové záznamy představují cenné svědectví o tom, jakého vyznění mohly dosáhnout střety panovníka a stavovské opozice v mysli řadového představitele nižší šlechty, nepokoušel se o jejich hlubší interpretaci ani J. TOMAN, *Bukovany*, s. 11.

³³⁸ Nad okolnostmi dočasného spojení mezi šlechtou a stavem královských měst za protihabsburského odboje i příčinami jeho neúspěchu se hlouběji zamýšlel Jaroslav PÁNEK, *Stavovství v předbělohorské době*, *Folia historica bohemia* 6, 1984, s. 163-219, zde s. 170-174.

³³⁹ O sociálních přehradách mezi šlechtou a měšťany z hlediska vyhlídek na politickou spolupráci více TAMTÉŽ, s. 173-174.

³⁴⁰ Mezi nejlépe prozkoumané se z hlediska historického místopisu řadí zvláště Staré Město pražské, o což se s oporou v důkladné heuristice zasloužili Josef TEIGE, *Základy starého místopisu Pražského (1437-1620)*. Oddíl I. *Staré Město pražské I-II*, Praha 1910-1915; Jiří ČÁREK, *Z dějin staroměstských domů*. (*Zlomek pohořelého místopisu*), *Pražský sborník historický* 10, 1977, s. 5-50.

³⁴¹ K tomu srov. dřívější poznámku s poukazem na domněle podobné počínání a osudy jiného pražského mistra a šlechtického preceptora Jakuba Srnovce z Varvažova, o němž pojednal M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 112-113.

³⁴² Za vytvořením tohoto socializačně příznivého jevu vstupujícího do života urozených jedinců stála kolektivně vedená výuka probíhající na pražské akademické půdě či v soukromých bytech učitelů. Podrobnosti o její podobě byly shrnuty TAMTÉŽ, s. 100-113.

prameny opět nedovolují objasnit, zda se krátce po polovině čtyřicátých let 16. století nerozšířily rovněž sociální sítě Příbíkova Bukovanského Pinty z Bukovan. Krátké trvání jeho pražského pobytu však utváření dlouhodobých vazeb zřejmě příliš neprálo.

Jakmile začala probíhat většina z výše zmíněných událostí, bylo Příbíkovi Bukovanskému Pintovi z Bukovan teprve jedenáct let. Nenacházel se tak ve věku, kdy by mohl plně porozumět všemu, co se kolem něj dělo. Přesto lze předpokládat, že vnímal přinejmenším napjatou společenskou atmosféru, kvůli níž byl nucen v roce 1547 narychlo opustit hlavní město. Faktograficky nepřesný obraz soudobého dění předložený v jeho pamětech potvrzuje, jak málo se jej ve skutečnosti dotklo. Navzdory tomu pociťoval potřebu zdůraznit svým potomkům, že byl téměř fyzicky přítomen u významného momentu předbělohorských dějin. To pravděpodobně považoval vzhledem ke svému tehdejšímu mládí za zcela mimořádný jev, jímž se dokázal odlišit od početné skupiny svých vrstevníků.

Omyly obsažené ve zpětném ohlédnutí bukovanského rytíře za prvním protihabsburským odbojem se nezdají být pouze výrazem jeho odstupů od prožívaných událostí či nespolehlivé paměti. Vedle toho představují cenné svědectví o jeho vztahu k četbě a písemné kultuře vůbec.³⁴³ Pokud by bylo možné vycházet z předpokladu, že převážná část memoárů Příbíkova Bukovanského vznikala až na sklonku jeho života, tedy zhruba půl století od zahájení šmalkaldské války, musel se mu jako podklad pro zpřesnění vlastních postřehů nabízet zejména soubor písemností představitelů české stavovské opozice vydaný z podnětu Ferdinanda I. tiskem již v roce 1547.³⁴⁴ Příbík Bukovanský však toto dílo nemusel znát ani jej mít k dispozici, neboť neexistují žádné doklady o tom, že by se na jeho sídle nacházela soukromá knihovna, jakou si vedle bohatých velmožů promyšleně zřizovali i někteří vzdělanější rytíři.³⁴⁵ Jako nástroj své

---

³⁴³ V souvislosti s recepcí poznatků prostřednictvím četby knih obsáhlým způsobem Petr VOIT, *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha 2006.

³⁴⁴ Vysvětlení vzniku zmíněného spisu (vydaný pod názvem *Akta těch všech věcí, které sou se mezi nejjasnějším knížetem a pánem, panem Ferdinandem, římským, uherským, českým ec. králem ec., a některými osobami z stavův panského, rytířského a městského Království českého léta tohoto ec. 1547 zběhly*, Menší Město pražské 1547) podal v předmluvě k edici opozičně vystavěného díla Sixta z Ottersdorfu Josef JANÁČEK (ed.), *Sixt z Ottersdorfu, O pokoření stavu městského léta 1547*, Praha 1950, s. 27. Sixtovo snažení vyložil v souvislostech soudobé politické atmosféry a humanistické historiografie Zdeněk BENEŠ, *Akta aneb knihy památné čili historie Sixta z Ottersdorfu (Studie o genezi a struktuře jednoho historického textu)*, Český časopis historický 90, 1992, s. 188-203.

³⁴⁵ I s pramennými odkazy na příslušné inventáře V. BŮŽEK, *Literární mecenát*, s. 832-834.

osobní sebe prezentace ostatně nikdy nevyužíval ani literární mecenáš, jež se u vybraných skupin předbělohorské nižší šlechty těšil rovněž značné oblibě.³⁴⁶

Z hlediska rodových dějin byl v roce 1547 i nadále stěžejní politický postoj Jana Bukovanského Pinty z Bukovan, o němž se Příbík vysloveně zmiňuje pouze v souvislosti se svým spěšným návratem na Bukovany. Jeho otec se přitom podobně jako převážná většina pánů i rytířů rozhodl jednoduchým způsobem podpořit počínání protikrálovské opozice, když v období mezi koncem března a dubna 1547 přivěsil svou pečeť pod „*Přátelské snešení stavův českých*“.³⁴⁷ Obsah tohoto dokumentu mimo jiné posvědčoval užití vojenských prostředků proti českému panovníkovi v případě, že by se svým jednáním dopouštěl omezování zemských svobod. Jaký scénář dalších událostí jeho signatáři skutečně očekávali, ale není snadné určit. Podle Petra Vorla je nutné vnímat jednání domácí šlechty pod zorným úhlem jejích korporativních zájmů a všimnout si spíše těch, kteří se k převažujícímu názorovému proudu zdráhali z rozličných důvodů připojit. Zatímco někteří urození jedinci tedy skutečně mohli projevit vlastní vůli, většina se pravděpodobně snažila konzervativně setrvat u kolektivního způsobu rozhodování, aby uchránila své příbuzné a sousedy od případného potrestání.³⁴⁸ Podobně snad uvažoval také Jan Bukovanský Pinta z Bukovan, jenž se za normálních okolností politické oblasti viditelně vyhýbal.

I kdyby Příbík Bukovanský o otcově částečném podílu na prvním protihabsburském odboji věděl, s přihlédnutím k jeho vyústění a vlastnímu přesvědčení by o něm zřejmě pomlčel. V celém pamětním záznamu věnovaném roku 1547 se nevyskytly žádné náznaky pochybnosti nad oprávněností kroků, které po svém návratu do Čech učinil Ferdinand I. pro obnovu narušené mocenské rovnováhy.³⁴⁹ Jakkoli složitá tedy byla politická situace v zemi před polovinou 16. století, z Příbíkova pohledu se nevytrácela úcta k autoritě panovnického majestátu. S ní se plně ztotožňoval a zároveň ji hodlal jako neměnnou hodnotu vštěpovat svým potomkům. Prakticky stejně jako on se v rodinných kronikách či obsáhlejších memoárech projevovala také řada dalších zástupců předbělohorského i pobělohorského rytířstva. Z těch nejznámějších lze namátkou jmenovat Pavla Korcu z Korkyně nebo Jindřicha Michala Hýzrleho z Chodů.³⁵⁰

---

³⁴⁶ Jeho podíl na podpoře soudobé knižní produkce nebyl doložen. Srov. TAMTÉŽ.

³⁴⁷ P. VOREL, „*Přátelské snešení stavův českých*“, s. 98.

³⁴⁸ TAMTÉŽ.

³⁴⁹ Paměti, p. 112.

³⁵⁰ Na své místo v širším, virtuálním dvoře českého místodržitele Ferdinanda Tyrolského byl náležitě pyšný Pavel Korca z Korkyně, jak si povšiml Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 37-40. Katolické vyznání a prohabsburská politická orientace přivedla Jindřicha Michala Hýzrleho z Chodů dokonce až do vojska

Neméně prestižně vnímalo společenskou působnost vladaře také několik generací původem nižšího šlechtického rodu Robmhápů ze Suché.³⁵¹ Příčina tohoto obecně přijímaného postoje se přitom zdá být zcela zřejmá. Přestože stavové usilovali až do neúspěšného vyvrcholení české války v listopadu 1620 o trvalé oslabení moci panovníka, nedovedli si představit zavedení takového politického zřízení, v němž by nebyl alespoň formálně přítomen.³⁵²

Ani po uklidnění politické situace ke konci čtyřicátých let 16. století se již Přibík Bukovanský z Bukovan do hlavního města Království českého nevrátil. Přibíkův otec Jan tou dobou naopak promýšlel, u jakého evropského dvora by se mohl jeho prvorozený syn osvědčit v pážecí službě a získat tak cenné životní zkušenosti i nové společenské kontakty.³⁵³ Dvanáctiletý bukovanský rytíř se nakonec vypravil seznamovat se základy očekávaného dvorského chování až do Markrabství míšeňského, které ovládal nový saský kurfiřt Mořic pocházející z albertovské větve vévodského rodu Wettinů.³⁵⁴ Jeho novým pánem se měl na příštích několik let stát vysoce postavený úředník saského dvora Jindřich Gerštorf z Gerštorfu pobývajícím na zámku Wolkenstein.³⁵⁵ Nejen o Gerštorfově povaze a koloběhu všedních dní na jeho sídlech podal dospívající nižší šlechtic ve svých pamětech barvitou výpověď.³⁵⁶

Leopolda Pasovského, za což byl podroben kritice ze strany českých stavů. Blíže Lydia PETRÁŇOVÁ, *Příběhy z dob mušketýrů*, in: V. Petráčková – J. Vogeltanz (edd.), *Příběhy*, s. 7-23, zde s. 19.

³⁵¹ V jejich pojetí vyplynul příznivý postoj k habsburské dynastii ještě dříve, než se ujala moc v českých zemích. K vyjednávání s budoucím panovníkem byl v roce vyslán tehdejší místopisár Václav Robmháp ze Suché. Významný okamžik měl následně trvale připomínat tento stručný zápis v rodinné kronice: „*Byl Václav Rabenhaut s poselstvím k arciknížeti Ferdinandovi od stavů zemskejch poslanej do Lince dne 14. Novembris léta 1523.*“ F. KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup*, s. 131.

³⁵² Monarchistický přístup šlechty respektující Bohem posvěcené postavení panovníka v hierarchicky uspořádané společnosti představil jako klíčovou hodnotu kolektivního stavovského uvažování Jaroslav PÁNEK, *Republikánské tendence ve stavovských programech doby předbělohorské*, *Folia historica bohemia* 8, 1985, s. 43-62, zde s. 48-50.

³⁵³ Pážecí výchova u šlechtických i panovnických dvorů představuje široce uchopené téma. V českém dějepisceví se nad jejími podobami i s odkazem na související literaturu zamýšleli zvláště M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 315-345; TÝŽ, *Exercitia Aularum*; V. BŮŽEK, *Ideály křesťanského rytířství*, s. 51.

³⁵⁴ Vzhledem k okolnostem jeho politického vzestupu K. BLASCHKE, *Alte sächsisch-böhmische Nachbarschaft*. Provozem, podobou i společenskou atmosférou panující u saského kurfiřtského dvora za vlády Mořicových potomků se zabývala Kristina KAISEROVÁ, *Život na saském dvoře koncem 16. a začátkem 17. století*, in: L. Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle*, s. 114-120. Zahraněčně politické souvislosti počínání saských kurfiřtů představil ve vztahu k českým zemím počátku 17. století Bedřich JENŠOVSKÝ, *Politika kurfiřta saského v Čechách v posledních letech vlády Rudolfa II. Na základě pramenův archivních*, Praha 1913. Německá historiografie se v hojně míře zaměřila zejména na dějiny saské šlechty. K tomu srov. alespoň výběrově Katrin KELLER – Josef MATZERATH (edd.), *Geschichte des sächsischen Adels*, Köln 1997; Karlheinz BLASCHKE, *Epochen sächsischer Adelsgeschichte*, *Sächsische Heimatblätter* 42, 1996, s. 107-109; Wieland HELD, *Der frühneuzeitliche sächsische Landadel in seinem Verhältnis zu den wettinischen Fürsten*, tamtéž, s. 62-67.

³⁵⁵ Jindřich Gerštorf z Gerštorfu (z. 1603) náležel ke šlechtě lužického původu. Od roku 1551 byl zástavním vlastníkem kláštera Dobrilugk a s domovským územím hodlal spojovat i své veřejné uplatnění. Podle pamětního záznamu Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan se sice po určitý čas vyskytoval mezi

Putování završující období výchovy urozeného jedince zahájil Přibík Bukovanský z Bukovan krátce před Velikonocemi v březnu 1548. Do života mu tehdy opět výrazněji vstoupili pokrevní příbuzní z matčiny strany, kteří se jistým způsobem podíleli na plánování, zajišťování a snad i financování připravované saské cesty.³⁵⁷ Z rodných Bukovan se tak mladý rytíř nejprve přesunul na nebílovskou tvrz svého kmotra Vojtěcha Nebílovského z Drahobuze. Odtud vyrazil s jedním poddaným do královského města Plzně, kde jej již očekával další z rodinných „pánů a přátel“, Smil Nebílovský z Drahobuze. Díky Smilově přimluvě se stal Přibíkovým společníkem na cestách kupec jménem Dräxler, který se pravděpodobně i s ohledem na své obchodní zájmy vyznal v oblasti česko-německého pohraničí. Sociálně pestrá skupina osob tvořená nižším šlechticem, měšťanem a venkovským poddaným se pak v průběhu velikonočních svátků dopravila na koních přes města Jáchymov a Annaberk až na míšeňský zámek Wolkenstein. Zde vstoupil Přibík Bukovanský z Bukovan do služeb Jindřicha Gerštorfa z Gerštorfu. Avšak dříve než stihl přivyknout cizímu prostředí, stěhoval se zhruba po roce „s pánem svým“ do prostor někdejšího cisterciáckého kláštera Dobroluh v Dolní Lužici, který Gerštorf po ztrátě Wolkensteina koupil i s přilehlými statky od hraběte Albrechta Šlika z Pasounu a Holejče.³⁵⁸

Klášter Dobroluh patřil k mimořádně významným místům z hlediska šmalkaldské války. Již dlouho před jejím začátkem se někdejší působiště cisterciáckého řádu stalo cílem úspěšného vojenského zásahu ze strany Jana Fridricha Saského. Násilným

---

úředníky podléhajícími saskému kurfiřtovi. V budoucnu však pomýšlel na jmenování do hodnosti lužického zemského fojta. Za tím účelem nechal prošetřit hospodářské počínání jejího dosavadního vykonavatele Albrechta Šlika z Pasounu a Holejče. Většinu zásadních poznatků o Gerštorfově životě zachytil Luděk BŘEZINA, *Mezi králem a stavy. Dolnolužické zemské fojstství na prahu novověku (1490-1620)*, Praha 2016, s. 156, 163, 171-172.

³⁵⁶ Paměti, p. 112-114.

³⁵⁷ O zakotvení různých druhů cestování do sociálních a kulturních dějin raného novověku se v domácím prostředí i se shrnutím výsledků nosného zahraničního bádání nejvydatněji přičinil J. PÁNEK, *Čeští cestovatelé*; TÝŽ, *Cestování jako modernizační činitel středověké a raně novověké společnosti (Problémy a úkoly českého výzkumu)*, in: L. Bobková – M. Neudertová (edd.), *Cesty a cestování*, s. 9-22; TÝŽ, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551-1552*, České Budějovice 2003. V rámci dějin nižší šlechty velmi podnětně rovněž M. NEUDERTOVI, *Cestování*.

³⁵⁸ Albrecht Šlik z Pasounu a Holejče na Vintířově (z. 1555) se stal v průběhu své politické kariéry dolnolužickým fojtem a současně byl také dlouholetým mistrem české komory. Srov. August SEDLÁČEK, *Šlik*, in: *Ottův slovník naučný XXIV*, Praha 1906, s. 673-679, zde s. 675-676; F. PALACKÝ, *Přehled současný*, s. 379. Výrazně však na sebe Šlik upozornil rovněž nepřikladným zvládnutím úlohy nejvyššího polního hejtmana během neúspěšné válečné výpravy usilující v roce 1537 o získání strategicky významného chorvatského města Osijek. O tom podrobněji Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 81, 174-176; *Vojenské dějiny Československa II. (1526-1918)*, Praha 1986, s. 62. Nejnověji se jeho osudům věnoval Luděk BŘEZINA, *Dolnolužické zemské fojstství za úřadování Albrechta Šlika v letech 1540-1555*, in: Lenka Bobková – Jan Konvičná (edd.), *Společné a rozdílné. Česká koruna v životě a vědomí jejích obyvatel ve 14.-16. století*, Praha 2005, s. 191-222; v širším kontextu dolnolužické zemské správy TÝŽ, *Mezi králem a stavy*.

získáním Dobroluhu byla od roku 1541 výrazně narušena mocenská rovnováha v oblasti podél západní hranice dolnolužického území. Výpad vedený do nejmenší ze zemí Koruny české navíc ještě zřetelněji poznamenal vztahy mezi představiteli dvou zneprátelených větví saských Wettinů. Jan Fridrich totiž čerstvě ovládal klášter, kterému přisuzoval velkou strategickou váhu i jeho úhlavní konkurent v boji o kurfiřtskou hodnost Mořic Saský. Podle znění wittenberské kapitulace uzavřené 19. května 1547 se jej však jako poražený musel vzdát. Ještě téhož roku se klášter stal zástavním jměním v držení Abrechta Šlika, aby byl nakonec v dubnu 1551 zápisně převeden na Jindřicha Gerštorfa z Gerštorfu, jenž zde setrval až do své smrti v roce 1603.³⁵⁹ V době, kdy získal poměrně výnosný statek, se již v jeho společnosti vyskytoval také nižší šlechtic pocházející ze severního Prácheňska.

Zatímco průběh různorodých cest dalších českých a moravských rytířů se často nepodařilo pro chybějící osobní svědectví rekonstruovat,³⁶⁰ seznal Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan, že by se měl o své zážitky z působení ve dvorských službách na Wolkensteině a Dobroluhu podělit s budoucími pokoleními rodu. Jestli si již během svého pobytu na dolnolužickém území vedl nějaký druh deníkových zápisů nebo alespoň zjednodušený cestovní itinerář, nelze jakkoli doložit.³⁶¹ Ve svých pozdějších memoárech však dokázal poměrně přesně zachytit a zhodnotit četné povinnosti, jimiž ho Jindřich Gerštorf z Gerštorfu zahrnoval.³⁶² Žádná z nich v něm však ani vzdáleně nevyvolávala pocity uspokojení či radosti. Namísto duševního i tělesného zdokonalování v rozličných dvorských cvičeních a vstřebávání dosud nepoznaných kulturních podnětů trávil většinu času úklidem stájí a krmením Gerštorfových psů, což s přihlédnutím ke svému společenskému postavení odvozenému od urozeného původu zákonitě považoval za vysloveně nedůstojné. Z jeho tvrzení, že neměl „*u téhož pána svého vpravdě ... žádného bydla neb pohodlí*“, tak promlouvá nejen osobní roztrpčení, ale také dotčené stavovské sebevědomí hrdého příslušníka rytířského stavu Království českého.³⁶³

---

³⁵⁹ K dějinám někdejšího cisterciáckého kláštera Dobroluh v Dolní Lužici například L. BŘEZINA, *Mezi králem a stavy*, s. 158-159, 161-163; P. VOREL, *Velké dějiny VII*, s. 177. Pro podrobnější pohled rovněž Rudolf LEHMANN (ed.), *Urkundenbuch des Klosters Dobrilugk und seiner Besitzungen*, Leipzig 1941.

³⁶⁰ Protějškem k nim jsou naopak obsahově sdílné deníkové zprávy a části cestopisů z období raného novověku, jejichž výbor uspořádali a edičně zpřístupnili Simona BINKOVÁ – Josef POLIŠENSKÝ (edd.), *Česká touha cestovatelská. Cestopisy, deníky a listy ze 17. století*, Praha 1989.

³⁶¹ Itinerář jako určitý typ písemného pramenu představil a popsal P. MAŤA, *Nejstarší české a moravské deníky*, s. 110-111.

³⁶² Paměti, p. 113-114.

³⁶³ TAMTÉŽ.

Nepohodlí však nižší šlechtic z Bukovan snášel také ve chvílích, kdy doprovázel Jindřicha Gerštorfa z Gerštorfu při jeho přesunech po rozlehlém území Markrabství míšeňského. Během jedné z podobných cest dokonce omrzly Přibíkovi Bukovanskému z Bukovan vlivem nečekaně chladného počasí a nevhodného ošacení dva prsty na levé ruce do té míry, že se mu „*skoro od toho oznobení ruka zapálila*“.³⁶⁴ Kromě fyzických zranění se však na jeho zdraví neblahým způsobem podepisovaly také náhlé změny teplot, kvůli nimž „*tam v Němcích*“ prodělal hned dva těžké záchvaty zimnice.³⁶⁵

Tři roky strávené v blízkosti česko-německého pohraničí však přece jen mohly z větší části posloužit svému účelu, a to i přes možné nenaplnění jeho původních představ či těžkosti související s překonáváním řady náročných situací, jimž musel na prahu dospělosti čelit. Daleko od domova se seznamoval s jazykově odlišným prostředím a zvláštnostmi v životním stylu říšské šlechty.³⁶⁶ Luteránské ovzduší panující v oblastech šíření německé reformace se pravděpodobně v jistém smyslu odrazilo na podobě jeho náboženského přesvědčení, o němž jinak dochovaná pramenná svědectví jednoznačně nevypovídají.³⁶⁷ Většinu získaných postřehů mohl následně v každém případě využít jak ke svému kariérnímu růstu, tak při každodenní správě rodových statků vyžadující naprostou samostatnost, na niž ho ostatně měla dvorská služba všestranně připravit.

Obdobný názor zřejmě zastával také Jan Bukovanský z Bukovan. V roce 1551 proto synovi do Drážďan odeslal finanční obnos k pokrytí nezbytných cestovních výdajů a vyzval ho, aby se vrátil na bukovanskou tvrz. Ten po předchozích zkušenostech jeho přání nepochybně rád vyslyšel. Ještě v saské metropoli si za obdržené peníze pořídil „*valášek polský*“ i sedlo a v doprovodu německého posla se vydal na zpáteční cestu k domovu.³⁶⁸

V zázemí rodového sídla nepobyl bukovanský rytíř příliš dlouho. Jeho výraznější zapojování do správy rodinného hospodářství prozatím nebylo nutné, neboť péče o

---

³⁶⁴ TAMTÉŽ.

³⁶⁵ TAMTÉŽ.

³⁶⁶ Pravidelné vnímání němčiny v mluveném i psaném projevu mohlo Přibíkovi Bukovanskému napomoci, aby se snáze přizpůsobil bilingvnímu prostředí české stavovské společnosti. O něm více V. BŮŽEK, *K česko-německé dvojjazyčnosti*; M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 92-99.

³⁶⁷ Na souvislost mezi zeměpisnými cíli dvořanské služby či kavalírské cesty a vyznáním urozených osob upozornil J. PÁNEK, *Čeští cestovatelé*, s. 668-669. S postupující konfesionalizací veřejného života byli mladí šlechtici vypravováni svými otci většinou pouze do zemí, kde nemohlo jakkoli utrpět jejich náboženské přesvědčení. O vytváření „konfesijních vzdělanostních oblastí“ podrobně Anton SCHINDLING, *Utváření konfesí, konfesionalizace a multikonfesionalita jako základní problém evropských dějin v 16. a 17. století. Nová německá literatura k problematice*, Český časopis historický 106, 2008, s. 80-108, zde s. 92-94.

³⁶⁸ Paměti, p. 113-114.

statek zůstávala i nadále výlučnou doménou Jana Bukovanského.³⁶⁹ Na přelomu let 1551 a 1552 se proto musela řešit otázka, jakým směrem se kariéra mladého šlechtice v budoucnu vyvine. Jeho otec se nakonec rozhodl, že jej dalším prohloubením již započaté dvořanské služby výrazněji uvede rovněž do šlechtické společnosti Království českého a při té příležitosti případně rozšíří sociální okruhy „dobrého přátelství“, do nichž bukovanští rytíři doposud vstupovali.³⁷⁰

Jestliže by bylo možné vycházet z teorie, že předchozí pobyt v německých oblastech s největší pravděpodobností vypovídal o protestantské tradici rozvíjené uvnitř rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan, stala se volba Přibíkova druhého dvorského působiště jejím naprostým protikladem. Pozornost Jana Bukovanského tehdy upoutala ústřední venkovská rezidence a mocenské centrum západočeského regionu na zámku v Horšovském Týně, jemuž vládl jeden z nejvýraznějších stoupců habsburské politiky, katolicky smýšlející Jan mladší Popel z Lobkovic.³⁷¹ Spojení s jeho dvorem vnímal ne jeden nižší šlechtic z Plzeňského a Prácheňského kraje jako vrcholný výraz společenské sebe prezentace a současně příležitost k pronikání na politickou scénu předbělohorské doby. Pro českého krále Ferdinanda I. a jeho stejnojmenného druhorozeného syna, vykonávajícího od roku 1547 v Čechách místodržitelství, byl dvůr pána na Horšovském Týně naopak zárukou šíření politických, náboženských, hospodářských a vojenských zájmů vládnoucí dynastie i do společensky nejnižší postavených vrstev české šlechty, k nimž se svými majetkovými poměry a mocenskými předpoklady hlásil také rod Bukovanských z Bukovan.³⁷²

Jakkoliv se zdálo být případné přijetí do služeb nejvyššího komorníka Království českého a zároveň hejtmána německých lén lákavou možností, rozhodovaly o něm především přímluvy urozených jedinců vytvářejících mocenské zázemí Lobkovicova sídla na Horšovském Týně. Právě v této době se již poněkolkáté osvědčily pevné vazby

---

³⁶⁹ Jednání urozených synů se mělo plně podřizovat otcovské autoritě, přesto jejich vzájemný vztah nejrůzněji poznamenaly nejrůznější spory, nejčastěji majetkové povahy, jichž si při výzkumu šlechtické testamentární praxe povšiml P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí*, s. 85-88.

³⁷⁰ V. BŮŽEK, „Páni a přátelé“.

³⁷¹ K dějinám široce rozvětveného lobkovicického rodu blíže zejména Marie MŽYKOVÁ – Petr MAŠEK – Stanislav KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, České Budějovice 2002. Na politickou činnost a rodinný život Jana mladšího Popela z Lobkovic se soustředil Václav BŮŽEK, *Manželky a děti Jana mladšího Popela z Lobkovic (1510-1570)*, in: Jaroslav Pánek (ed.), *Vlast a rodný kraj v díle historika. Sborník prací žáků a přátel věnovaný profesorovi Josefu Petráňovi*, Praha 2004, s. 261-283.

³⁷² Do historických souvislostí uvedl panství Horšovský Týn Jan FRIDRICH, *Velkostatek Horšovský Týn a Čechovice v letech 1539-1621 (Poměry majetkové, hospodářské, poddanské a národnostní)*, *Minulost Západočeského kraje* 9, 1972, s. 129-158. O úloze Lobkovicova sídla pojednal v souvislosti s integračními procesy probíhajícími na území habsburské monarchie V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 104-105; TÝŽ, *Ferdinand II. Tyrolský a česká šlechta (K otázce integračních procesů v habsburské monarchii)*, *Český časopis historický* 98, 2000, s. 261-291, zde s. 265-266.

mezi bukovanskými rytíři a západočeským rodem, z něhož pocházela Přibíkova matka Lidmila. Jedním ze dvou přímluvců se totiž stal dobře známý Smil Nebílovský z Drahozuze, který udržoval cenné kontakty s Popely z Lobkovic i zvíkovskými Švambersky.³⁷³ Dosud neznámou tváří ve skladbě „pánů a přátel“ Jana Bukovanského Pinty z Bukovan a zřejmě vůbec nejsilnějším přímluvcem v Přibíkově záležitosti byl Humprecht Markvart z Hrádku.³⁷⁴ Tento nižší šlechtic pobývajícím na tvrzi v Řenčích, která bezprostředně sousedila se sídlem Vojtěcha Nebílovského z Drahozuze, byl ve třicátých a čtyřicátých letech nejméně třikrát krajským hejtmanem za rytířský stav na Plzeňsku, což ho posouvalo na vyšší příčky v hierarchii západočeské nižší šlechty.³⁷⁵ Podobně jako další příslušníci téhož rodu vstupoval pravděpodobně i on do sociálních sítí Jana mladšího Popela z Lobkovic.³⁷⁶ Dosaženého vlivu navíc dovedl využívat jako schopný prostředník v komunikaci mezi Lobkovicovou rezidencí na Horšovském Týně a domácnostmi níže postavených rytířů.

Zásluhou a přičiněním obou mužů opustil Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan v letech 1552 až 1556 dočasně provinční životní styl a stal se osobním komorníkem Jana mladšího Popela z Lobkovic.³⁷⁷ Většinu času pak trávil v jeho společnosti na zámku v Horšovském Týně a zpovzdálí sledoval neobyčejně plodný běh veřejného a kulturního dění, kterým západočeské mocenské centrum opakovaně ožívalo. S největší pravděpodobností tak mohl zaznamenat konání četných politických schůzek předních zemských úředníků nebo průběh stavebních prací, díky nimž se Horšovský Týn postupně proměňoval ve výstavní renesanční sídlo.³⁷⁸

Příznivé dojmy se zrcadlily rovněž ve slovech, jimiž Přibík Bukovanský z Bukovan hodnotil své působení ve službách nejvyššího komorníka Království českého, kterého na rozdíl od Jindřicha Gerštorfa z Gerštorfu označoval za „*pána na sebe laskavého*“. Spokojenost však byla zřejmě oboustranná a lze dokonce předpokládat, že společenský kredit bystrého mladíka v Lobkovicových očích pozvolna stoupal. Kromě péče o své

---

³⁷³ O vazbě Smila Nebílovského z Drahozuze k švamberským velmožům svědčí tři dochované dopisy, adresované Jindřichovi staršímu ze Švamberska, z let 1546 až 1551. K tomu SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Nebílovský z Drahozuze, inv. č. 3-5.

³⁷⁴ Přibík Bukovanský jej vnímal „*jakožto švagra nebožt[íka] pana otce mého*“. Paměti, p. 114.

³⁷⁵ Srov. P. MAREŠ, *Obsazování úřadu krajského hejtmana v Čechách za vlády Ferdinanda I.*, s. 51-52, 81.

³⁷⁶ Na vztahy nepokrevního příbuzenství vznikající mezi Janem mladším Popelem z Lobkovic a Markvartem z Hrádku poukázal V. BŮŽEK, *Manželky a děti*, s. 265.

³⁷⁷ Paměti, p. 114.

³⁷⁸ V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 104-105. Podnětem pro přestavbu někdejšího hradu v renesanční zámek se stal požár, jenž v roce 1547 zasáhl sídlo i s přilehlým městečkem. Více A. SEDLÁČEK, *Hrady IX*, Praha 1893, s. 99.

svršky a klenoty ho totiž brzy pověřil také psaním dopisů.³⁷⁹ O to více očekávané loajality a intelektuálních schopností musel bukovanský rytíř projevovat. Na druhé straně však v blízkosti Jana mladšího Popela z Lobkovic získával výjimečně hodnotné zkušenosti a objevoval netušené souvislosti politického života předbělohorské společnosti, které se před ním náhle otevíraly. V okolí nejvyššího purkrabího se pravidelně pohybovali nejen vysocí zemští hodnostáři, ale také drobní rytířští klienti.³⁸⁰ I Příbíkovi Bukovanskému se tak během několika let působení u jeho dvora nabízela poměrně nevšední možnost, jak si bez vynaložení větší námahy opatřit cenné informace o vývoji politické situace v Království českém i za jeho hranicemi.³⁸¹ Jako v mnoha předchozích případech však chybějící pramenná svědectví nedovolují jednoznačně ověřit, zda příhodných podmínek využíval.

Dříve provedené výzkumy již prokázaly, že byť jen krátkodobý pobyt u kulturně vyspělých dvorů panovníkových nej přednějších stoupenců výrazně prohluboval vnímavost nižší šlechty k potřebám vládnoucích Habsburků.³⁸² V případě Horšovského Týna se tato skutečnost dala nejviditelněji vysledovat ve vojenské oblasti. Stále častější střety v okolí uherských pohraničních pevností vytvářely nutnost získávat příslušníky urozených vrstev z jednotlivých zemí habsburského soustátí pro myšlenku otevřeného boje s „*nepřítelem všeho křesťanstva*“. Prvořadý úkol protiturecké propagandy spočíval v přenášení pocitů bezprostředního ohrožení i do těch oblastí, jež s východní částí monarchie přímo nesousedily.³⁸³

Jak doložila dochovaná korespondence Jana mladšího Popela z Lobkovic s jeho rytířskými klienty, scházely se na Horšovském Týně nejčerstvější informace o řešení turecké otázky.³⁸⁴ Zdejší pán neváhal při jejich shánění využívat služeb svých méně urozených sousedů, jejichž sídla se nacházela nejčastěji na Plzeňsku a zčásti také v

³⁷⁹ Paměti, p. 114.

³⁸⁰ Sociální pozadí života dvorské společnosti na Horšovském Týně přiblížil V. BŮŽEK, *Manželky a děti*.

³⁸¹ Páteří osu pro šíření politicky závažných informací mezi venkovskými šlechtickými sídly a říšskými oblastmi odhalil a na příkladu západočeského hradu Bečov představil TÝŽ, *Mezi Bečovem, Wildbergem a Norimberkem (Příspěvek ke komunikaci českých stavů se zahraničím ve čtyřicátých letech 16. století)*, in: P. Vorel (ed.), *Stavovský odboj*, s. 65-80.

³⁸² Srov. TÝŽ, *Ferdinand II. Tyrolský*; TÝŽ – Géza PÁLFFY, *Integrace šlechty z českých a uherských zemí ke dvoru Ferdinanda I.*, *Český časopis historický* 101, 2003, s. 542-581.

³⁸³ Jednotlivé prvky mocenské propagandy Rudolfa II. zasahující i do řešení turecké otázky podrobil důkladnému rozboru Karl VOCELKA, *Die politische Propaganda Kaiser Rudolfs II. (1576-1612)*, Wien 1981. V českém dějepiscetví se na skladbu jejich prostředků velmi podnětně zaměřil Tomáš RATAJ, *České země ve stínu pŕlměsíce. Obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí*, Praha 2002.

³⁸⁴ Přesvědčivým dokladem se stal dopis sepsaný v Plzni 14. května 1565 Janem Markvartem z Hrádku. Svému patronovi v něm mimo jiné sděloval, že „...v Království uherském mezi Jeho Milostí Císařskou a vejvodou sedmihradskéjm, tolikež i Turkem smlouva a pokoj jest“ včetně vyslovení pochybnosti „...dlouho-li držána bude, neb pod tím pode vším hraběti z Serynu u zámku Zigethu jeho nejlepších husarŕuov pět set sou Turci poprali.“ NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 2189, sign. M 8/22, kart. 1448.

Prácheňsku.³⁸⁵ Jedním takovým spolehlivým zpravodajem byl císařský rytmistr Jan Markvart z Hrádku.³⁸⁶ Jeho vazba k významné větvi starobylého panského rodu Lobkoviců měla hlubší tradici. Janův otec Šebestián završil svou kariéru v úřadu karlštejnského purkrabího, a tím pádem patřil k nejvýše postaveným zástupcům rytířského stavu v Čechách. S Janem mladším Popelem z Lobkovic se bezesporu vídal při jednání zemského soudu, sněmovních zasedáních, ale také přímo v útrokách horšovskotýnského zámku. Ještě krátce před svou smrtí v roce 1562 přihlížel vedle vysoce vážených hostů z řad vyšší šlechty svatbě svého patrona s ovdovělou Annou Švamborskou z Roggendorfu.³⁸⁷

Nejstarší mužský potomek karlštejnského purkrabího Jan Markvart z Hrádku se pod zřetelným vlivem promyšleného programu habsburské propagandy rozhodl vstoupit do císařské armády.³⁸⁸ V uherském prostoru ovšem nepůsobil takřka nepřetržitě jako jeho rytířský soupeř Pavel Korca z Korkyně. Zájem projevoval i o politické záležitosti, což se odrazilo v poměrně širokém záběru jeho aktivit. Kromě budování vojenské kariéry se jako jeden z přísedících podílel na jednání dvorského a komorního soudu.³⁸⁹ Bez zajímavosti nejsou ani jeho nadprůměrné znalosti o rozložení mocenských sil v sousedství českých zemí, které si opatřil při doprovázení císaře na říšské sněmy.³⁹⁰

Ještě než dosáhl Jan Markvart veřejného zviditelnění, neopomněl se příležitostnými návštěvami připomínat Janovi mladšímu Popelovi z Lobkovic.³⁹¹ Ve stejné době se s

---

³⁸⁵ Pečlivý rozbor klientely Jana mladšího Popela z Lobkovic provedl i s přihlédnutím k jejímu zeměpisnému zakotvení V. BŮŽEK, *Manželky a děti*, s. 264-266, 268.

³⁸⁶ Jan Markvart z Hrádku na Nekmíři se v roce 1548 ujal kmotrovství nad Lobkovicovou dcerou Juditou. K tomu srov. záznam v rodinné kronice Jana mladšího Popela z Lobkovic: „*Vosmý dal jim Pán Bůh dceru Markytu, která se narodila v sobotu před nedělí Oculi léta 1548. Kmotrové tito: Jan Markvart, Regina a Johanka Kocovny.*“ TAMTÉŽ, s. 273. Vojenská východiska jeho kariérního uplatnění prověřil František KOREŠ, *Válečné zážitky rytmistra Jana Markvarta z Hrádku*, in: V. Bůžek – F. Koreš – P. Mareš – M. Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, s. 104-115.

³⁸⁷ O okolnostech uzavření třetího manželství nejvyššího purkrabí s Annou Švamborskou z Roggendorfu, jejich vzájemném soužití a společných dětech V. BŮŽEK, *Manželky a děti*, s. 268-270. Přítomnost Šebestiána Markvarta z Hrádku u výše zmíněné svatební slavnosti opět potvrzuje záznam TAMTÉŽ, s. 275.

³⁸⁸ F. KOREŠ, *Válečné zážitky*, s. 108. Symbolickým podnětem k zásahu do protitureckých vojenských kampaní byly rovněž rytířské turnaje pořádané českým místodržitelem Ferdinandem Tyrolským, do nichž Jan Markvart z Hrádku prokazatelně zasahoval. Srov. edici záznamů z turnajové knihy, o jejichž zpřístupnění se zasloužil Jaroslav PÁNEK (ed.), *Der Adel im Turnierbuch Erzherzog Ferdinands II. von Tirol (Ein Beitrag zur Geschichte des Hoflebens und der Hofkultur in der Zeit seiner Statthalterschaft in Böhmen)*, *Folia historica bohemia* 16, 1993, s. 77-96, zde s. 86, 88.

³⁸⁹ P. MAREŠ, *Soupis přísedících*, s. 127.

³⁹⁰ V nedatovaném listu zaslaném císaři Maxmiliánovi II. zdůrazňoval, že sloužil „...všemu tomu slavnému domu rakouskému v mnohých polních taženích i při dvořích Jich Milostí, po říšských sněmích jezdíc...“ NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 2189, sign. M 8/1, kart. 1447.

³⁹¹ Dokonce i Maxmilián II. byl hluboce přesvědčen, že Jan Markvart z Hrádku na zámku nejvyššího purkrabí „*outočistě své má*“. NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 2189, sign. M 8/21, kart. 1448. Podrobněji o osudech podstatně méně politicky úspěšného Janova bratra pojednal František KOREŠ,

největší pravděpodobností seznámil rovněž s Přibíkem Bukovanským. Jak sám zdůraznil ve svém pamětním zápisu, vystřídal rytíř ze severního Prácheňska během pážecí služby u lobkovického dvora rozmanité role a na jejich zvládnání byl náležitě hrdý.³⁹² Díky jistým vlohám pro úřední činnost získal zřejmě postupně dobrou představu o skladbě sociálních sítí svého vysoce urozeného zaměstnavatele, v nichž se čím dál zkušeněji pohyboval také začínající válečník z Plzeňska.

Přestože spolu sídelně přímo nesousedily, nebyly si rody Markvartů z Hrádku a Bukovanských Pintů z Bukovan cizí. Navazování počátečních kontaktů usnadňovala skutečnost, že se pod Přibíkův příchod do Horšovského Týna velkou měrou podepsal příbuzný Jana Markvarta, Humprecht.³⁹³ Přímluva patřila ve šlechtických kruzích k nejvyhledávanějším druhům výpomoci. Přesto nebyvalo zcela obvyklé, aby vzešla od stavovsky obdobně postaveného jedince.³⁹⁴ Její poskytnutí tak vytvářelo skvělý předpoklad k rozvíjení dobrého přátelství, což se vzápětí také začalo potvrzovat. V roce 1556 byl dokonce vzájemný vztah bukovanského rytíře a mladého „*krýksmana*“ natolik dobrý, že měli společně vytáhnout „*na půl služby*“ do Uher.³⁹⁵

Za tehdejším zbrojením a přeskupováním vojenských sil stála znepokojivá situace v blízkosti strategicky významné hraniční pevnosti Siget. Osmané k ní postupně směřovali veškeré útoky a věřili, že jejím ovládnutím řádně oslabí svého habsburského protivníka. Aby Siget nepadl do tureckých rukou a ustál očekávaný nápor, rozhodl se císař jeho obráncům poslat na pomoc vojenský sbor pod vrchním velením svého druhého nejstaršího syna Ferdinanda. Jádrem habsburské armády tvořili především dvořané z okruhu mladého arciknížete doplnění mimo jiné také o zástupce zemské hotovosti z Čech a Moravy.³⁹⁶ Vlastním přípravám tažení předcházelo zasedání dubnového generálního sněmu, jež se zaměřilo především na způsob finančního zaštitění očekávané kampaně. Již během něj zřejmě narážel panovník na jisté náznaky

---

Kryštof Markvart z Hrádku ve stínu staršího bratra, in: V. Bůžek – F. Koreš – P. Mareš – M. Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, s. 116-127.

³⁹² Paměti, p. 114.

³⁹³ TAMTÉŽ.

³⁹⁴ Vždy však záleželo na možnostech konkrétního šlechtice. Jistou protiváhu k vlivným velmožům představovali ti zástupci nižší šlechty, kteří významněji vynikali na politickém či vojenském poli. Výstižný příklad nabízejí zejména dochované listy, jimiž se někteří rytíři obraceli na Šťastného Václava Pětipeského z Chýš v podobném duchu, jako na své patrony z panského stavu. I nad touto společenskou úlohou blahotického rytíře se zamýšlel M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, s. 50.

³⁹⁵ Paměti, p. 114-115.

³⁹⁶ Protiturecká vojenská kampaň probíhající v roce 1556 za osobní účasti syna českého krále Ferdinanda I. již byla podrobena rozsáhlému výzkumu, na němž se postupně podíleli František KAMENÍČEK, *Výprava arciknížete Ferdinanda na pomoc obleženému od Turků Sigetu roku 1556*, Sborník historický 4, 1886, s. 321-331; V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 113-115; Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 26, 196-197.

nepochopení ze strany stavů, přesto se nakonec dočkal příslibu válečné i peněžní pomoci při řešení vzdáleného tureckého problému.³⁹⁷ Jeho naléhavost vzrostla zvláště v květnu 1556, kdy se sigetská pevnost ocitla v sevření početných oddílů budínského paši Aliho.³⁹⁸

Jaká nálada zavládla v důsledku neuspokojivých zpráv z bojiště přímo na zámku v Horšovském Týně, bukovanský rytíř nezaznamenal. Pod vlivem zdejší atmosféry se však s vysokou mírou pravděpodobnosti utvářel jeho celoživotní názor na osmanské nebezpečí a sociální prestiž válečnické služby, o níž dokázal později přesvědčit i své vlastní syny.³⁹⁹ V roce 1556 byl údajně přemlouván „*od dobrých tovaryšů*“ a dokonce „*vymluven ze služby*“ u nejvyššího purkrabího jen proto, aby se mohl po boku Jana Markvarta z Hrádku zařadit mezi účastníky nadcházejícího osobního tažení za osvobození Sigetu.⁴⁰⁰ Vedle možnosti získat první válečnické zkušenosti se mu tím nabízela vydatná příležitost k dočasnému opuštění těsných regionálních vazeb a osobnímu zviditelnění, jakého opakovaně dosáhl nejen Pavel Korka z Korkyně, ale i mnoho jiných rytířů včetně Jana Markvarta z Hrádku.⁴⁰¹

Ať již byly plány Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan v roce 1556 jakékoli, vstoupilo do nich přirozené napětí panující mezi dvěma nesnadno slučitelnými druhy profesního uplatnění předbělohorské nižší šlechty. Služba ve zbrani totiž odváděla její příslušníky na různě dlouhý čas od obhospodařování půdy a přímé péče o správu vlastních statků. Zatímco většina rytířů se s takovým omezením smířovala hůře, Jindřichovi Michalovi Hýzrlemu z Chodů naopak přinášelo úlevu, neboť mohl naplno projevit „*velkou chuť a mysl k jízdám a kryksmanským věcem*“.⁴⁰² K jaké z možností se v úhelné době osobně přikláněl Přibík Bukovanský, z jeho vzpomínek jednoznačně nevyplývá. Do bojů v jihozápadních Uhrách v každém případě během roku 1556 nezasáhl.⁴⁰³ Namísto toho se vrátil na rodné statky a svým způsobem i k usedlému způsobu života bez větších vzruchů.

---

³⁹⁷ O sledu a výsledcích sněmovního jednání zahájeného 15. dubna 1556 *Sněmy české II*, s. 687-715.

³⁹⁸ Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 197.

³⁹⁹ K příslušné oblasti dějin rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan se vztahuje samostatná kapitola předkládaného pojednání.

⁴⁰⁰ *Paměti*, p. 115.

⁴⁰¹ Prestiž válečnického povolání dovolovala učinit výraznější vzestup strukturami stavovské společnosti, jak v nedávné kolektivní monografii potvrdili V. BŮŽEK – F. KOREŠ – P. MAREŠ – M. ŽITNÝ, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*.

⁴⁰² V. PETRÁČKOVÁ – J. VOGELTANZ (edd.), *Příběhy*, s. 30.

⁴⁰³ Jméno příslušníka rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan se nevyskytlo v žádném z pramenných podkladů, na jejichž základě byla dosud prováděna rekonstrukce personální skladby urozené složky habsburské armády operující během roku 1556 na uherském území. Vedle memoárů Pavla Korky

Aby bukovanský rytíř konečné rozhodnutí obhájil, věnoval jeho zdůvodnění náležitý prostor i ve svých memoárech. Sám si přitom mohl klást otázku, nakolik budou jím uváděné důvody pro setrvání v Čechách uvěřitelné a jak s nimi zpětně naloží jeho potomci. Z líčení Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan vyplynulo, že údajná příčina odřeknutí podílu na uherské kampani souvisela se strachem vážně nemocných rodičů o prvorozeného syna. Ve snaze odradit jej od cesty na bitevní pole se měli odvolávat na své zdravotní potíže, kvůli nimž jen stěží zvládali zajišťovat správu nevelkého hospodářství.⁴⁰⁴

Návrat mužského potomka zpět na Bukovany se tak navenek jevil jako pochopitelné řešení nastalých problémů a šlechtickou domácnost uchránil od nejistoty vyvolané jeho pobytem ve vojenském ležení. Přibík Bukovanský navíc dosáhl jen krátce před rokem 1556 plnoletosti, kterou zemské zřízení přiznávalo každému urozenému jedinci od chvíle, kdy překročil věkovou hranici dvaceti let.⁴⁰⁵ Do té doby se musel ve všem podstatném podřizovat vůli a záměrům svého otce, což bylo v naprostém souladu s dobovým vnímáním příslušných zásad křesťanské nauky a s nimi související váze přisuzované projevům synovské poslušnosti ve šlechtickém prostředí.⁴⁰⁶ Na vžitých pořádcích se přitom mnoho nezměnilo ani později. Zejména při řešení otázek majetkové povahy si jako nejstarší žijící představitel rodu i nadále udržoval hlavní slovo Jan Bukovanský Pinta z Bukovan. Pokud tedy jeho budoucí nástupce Přibík naznačil jisté obavy o budoucnost dědičných statků, zdají se být vcelku oprávněné. Již na prahu dospělosti si totiž musel uvědomit, že by téměř každé jím učiněné rozhodnutí mělo vycházet z názorové shody s otcem. Jen tak se dala bezpečně zajistit kontinuita stávající

---

z Korkyně se autorova pozornost obrátila rovněž k hodnotnému souboru písemností obsažených v archivní sbírce Staré Militare. Srov. Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 95-101; František ROUBÍK (ed.), *Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra Republiky československé v Praze I*, Praha 1937, s. 86-106.

⁴⁰⁴ Paměti, p. 115-116.

⁴⁰⁵ Již ustanovení F 12 českého zemského zřízení z roku 1549 určilo, že šlechtic musí dosáhnout stáří dvaceti let, aby se stal po majetkové stránce plnoprávným. Obdobný věk byl proto dosti pravděpodobně i jedním z podstatných předpokladů pro počátek jeho veřejného vystupování. Blíže Josef JIREČEK – Hermenegild JIREČEK (edd.), *Zřízení zemská Království českého XVI. věku*, Praha 1882, s. 222, 585.

⁴⁰⁶ Na základě studia kšaftů přinesl k dané problematice cenné podněty P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí*, s. 85-88. O svrchovaném vystupování otců jako jednom z možných projevů mužskosti v období raného novověku zevrubněji Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Pater familias a jeho role v raně novověké rodině na základě normativních pramenů*, in: R. Švaříčková-Slabáková – J. Kohoutová – R. Pavlíčková – J. Hutečka a kol. (edd.), *Konstrukce maskulinní identity*, s. 152-166. Jako platnosti závazného společenského řádu mohli dospívající urození synové zasílat svým otcům tzv. „*Poslušenství synovské*“, což učinil v roce 1594 například i rytíř Šťastný Václav Pětipeský z Chýš a Egrberku. O tom M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, s. 15.

majetkové držby. Obdobnými postoji navíc vědomě podtrhoval zásluhy o rod v hospodářské oblasti, jimiž se hodlal okázale prezentovat před svými potomky.⁴⁰⁷

To je však pouze jeden možný způsob nahlížení složitějšího osobního problému, kterým se na sklonku své pážecí služby zabýval Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan. Druhý pohled zohledňuje skutečnost, že se česká šlechta po polovině 16. století stavěla k bojům ve vzdálené krajině v zásadě nepříznivě. Jen zlomek jejích příslušníků projevoval ochotu nasazovat zdraví za zájmy vládnoucí dynastie proti nepříteli, kterého nikdy předtím nespatriili. Válka se v očích pánů a rytířů odehrávala příliš daleko a její ohlas vnímali spíše prostřednictvím neustále rostoucího daňového zatížení.⁴⁰⁸ Podstatné odlišnosti ve způsobu myšlení se nedaly očekávat ani u natolik typického představitele rytířského stavu, jakým byl Jan Bukovanský. I on se tak spolu s dalšími obdobně uvažujícími urozenými jedinci stával předmětem příležitostné kritiky, kterou během předbělohorského období vznesli proti boje neschopné a z pohodlně šlechtě Václav Zajíc z Házmburka nebo Zikmund Chotek z Chotkova.⁴⁰⁹

Zvláště rukopisné dílo prvně jmenovaného šlechtice nazvané *Sarmacia* časem vzniku dokonale zapadalo do atmosféry střetů s osmanskými Turky ve čtyřicátých a padesátých letech 16. století.⁴¹⁰ Jeho předobrazem se stala dvě divadelní představení z let 1544 a 1552 uspořádaná přímo na Zajícově sídle v Budyni nad Ohří. Jako hlavní dějový motiv na pohled působivých inscenací posloužila jejich tvůrci turecká hrozba, které podle něj mohli zdárně čelit pouze odhodlaní bojovníci vyznávající ideály křesťanského rytířství.⁴¹¹ Zatímco v dramaturgicky pečlivě promyšleném programu dramatické hry zachraňovali před nelítostnými Osmany přepadené a nic netušící účastníky masopustního veselí, ve skutečných válečných potyčkách bylo jejich odvahy

---

⁴⁰⁷ K vytváření obdobného vnějšího obrazu přispíval mimo jiné i následujícími slovy: „Že oba dva hospodařiti nemohli, sám sem musel za živobyti paní mateře pět let a po smrti její při panu otci čtyry léta starosti míti a všecko spravovati...“ Srov. Paměti, p. 115-116.

⁴⁰⁸ Neuchopitelnost tureckého nepřítele, pochybnosti o vlastní fyzické zdatnosti i strach z náročného cestování za hranice země se mísily v úvahách šlechty, jak naznačili V. BŮŽEK, *Setkání s tureckým nebezpečím*, s. 114; TÝŽ, *Ferdinand Tyrolský*, s. 114-115; J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 138-139. Na pozadí mocenského napětí mezi panovníkem a českými stavy sledoval otázku válečného zdanění TÝŽ, *Stavovská opozice*, s. 70-77.

⁴⁰⁹ Srov. Jaroslav PÁNEK (ed.), *Jan Zajíc z Házmburka, Sarmacia aneb zpověď českého aristokrata*, Praha 2007 (= Manu propria 4). Chotkova práce byla nazvána *Zpráva a naučení kratičké strany věci vojanské ode mne Zikmunda Chotka z Chockova a v městě Touškově nad Mží sepsaná, každému kryksmanu, kterýž by chtěl v věcech vojanských proti Turku pracovati a chtěje něco zkusiti, rád sobě takový tento spis k vyzkoušení i naučení bude čísti*, o její ediční vydání se přičinil František DVORSKÝ (ed.), *Sněmy české VIII*, Praha 1895, s. 415-442.

⁴¹⁰ Za životními osudy autora díla a jeho literárními pohnutkami se ohlédl J. PÁNEK (ed.), *J. Zajíc z Házmburka, Sarmacia*, s. 15-41.

⁴¹¹ K uměleckému ztvárnění myšlenek Jana Zajíce z Házmburka více TAMTÉŽ, s. 52-65.

zapotřebí především k zachování postupně upadajících hodnot křesťanské víry.⁴¹² Budoucnost habsburské monarchie i celé střední Evropy závisela v očích Jana Zajíce z Házmburka především na vystupování všech pánů a rytířů, jež se již delší čas neslučovalo s jejich prvotním společenským posláním. Mezi politicky a hospodářsky činnými jedinci se prakticky přestali vyskytovat zdatní válečníci, kteří by byli zároveň schopní ve jménu Kristovy víry vzdorovat rozpínavosti muslimského nepřítele. Proto se severočeský pán rozhodl na sklonku života vyslat šlechtické společnosti českých zemí srozumitelný vzkaz, aby co nejdříve změnila svůj lehkovážný postoj a usilovně bojovala za obnovu narušeného řádu soudobého křesťanského světa.⁴¹³

V očích Jana Zajíce z Házmburka by jistě nebyl Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan oním vyhlášeným křesťanským rytířem. Ani několik let strávených na lobkovickém dvoře v Horšovském Týně z něj ještě nečinilo uvědomělého „*kryksmana*“. I přes jistý nátlak „*dobrych tovaryšů*“, kteří jej přesvědčovali k přijetí vojenských závazků, se mohl výpravy do neznámé krajiny zaleknout.⁴¹⁴ Případným pochybnostem či strachu by ale ve svých pamětech nedal průchod, neboť se neslučovaly s očekávanými vlastnostmi urozeného muže předbělohorské doby a zároveň nevytvářely dobrý výchovný vzor pro chování jeho potomků.⁴¹⁵ Zda tedy Přibíka Bukovanského připravil o možnost vstoupit do habsburských oddílů prostý nesouhlas rodičů, anebo spíše rozumný pohled na míru podstupovaného nebezpečí, se již nepodaří s jistotou objasnit.

I bez Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan probíhala od června 1556 plánovaná protiturecká výprava za uhájení jednoho z klíčových opěrných bodů uherské vojenské hranice. Stěžejní úloha v ní připadla zkušeným válečníkům Karlovi ze Žerotína, Mikulášovi Zrinskému ze Serynu nebo vůdci sigetských obránců Marku Horvátovi.⁴¹⁶ Dílčího úspěchu ale dosáhl především arcikníže Ferdinand, pod jehož vrchním velením se podařilo přimět turecké jednotky k ústupu od Sigetu a obnovit narušené zásobování

⁴¹² Vedle Jaroslava Pánka se na programovou náplň a symbolické vyznění těchto hraných scén zaměřil V. BŮŽEK, *Setkání s tureckým nebezpečím*, s. 111-112; TÝŽ, *Ferdinand Tyrolský*, s. 112-113; TÝŽ, *Ideály křesťanského rytířství*, s. 48-49.

⁴¹³ Zdůvodnění jeho názorové orientace vystavěl na základech těsného sepětí s osobitým pojetím ideálu křesťanského rytířství J. PÁNEK (ed.), *J. Zajíc z Házmburka, Sarmacia*, s. 27-41. K rozvíjení podobných úvah a jejich přenášení do oblasti rodových tradic na příkladu Pětipeských z Chýš a Egrberku Miroslav ŽITNÝ, *Ideál křesťanského rytířství v paměti rytířského rodu Pětipeských z Chýš a Egrberku*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.) *Utváření identity ve vrstvách paměti*, České Budějovice 2011 (= *Opera historica* 15), s. 183-217.

⁴¹⁴ Paměti, p. 115.

⁴¹⁵ Na vyžadované projevy mužskosti ve vystupování urozeného jedince poukázal V. BŮŽEK, *Ideály křesťanského rytířství*.

⁴¹⁶ Postoje, každodenní potřeby i hodnocení některých „*kryksmanů*“ bojujících v roce 1556 v Uhrách lze rekonstruovat z písemností, jejichž obsah regestovou formou zpřístupnil F. ROUBÍK (ed.), *Regesta fondu Militare* I, s. 86-106.

zdejší pevnosti. Jako jeden z mála Habsburků tak ve svěřeném vojenském úkolu obstál, čehož později náležitě využil k prohloubení symbolických účinků protiturecké propagandy.⁴¹⁷ Tažení však zároveň nevyvrcholilo jednoznačným vítězstvím a již vůbec nebylo ukázkou přímočarého postupu prostého jakýchkoli problémů.⁴¹⁸

Ačkoli se bukovanský rytíř do Uher osobně nevydal, sledoval vývoj tamních střetů alespoň na dálku. Jakými prostředky si tehdy dovedl zajistit patriční množství potřebných poznatků, se ovšem dá bez opory v konkrétním pramenném svědectví objasnit jen velmi obtížně. Při snaze o rekonstrukci pravděpodobného postupu Přibíka Bukovanského bylo nezbytné obrátit pozornost k osvědčeným komunikačním a informačním metodám, na něž by za daných okolností spoléhala většina osob obdobného postavení. Nakolik účinně a zdá vůbec s nimi pracoval právě on, ale zůstává otevřenou otázkou. O výsledku bojů se mohl dozvědět například za pomoci hojně rozšířeného letákového zpravodajství, které se na prahu novověku proměnilo v mocný nástroj užívaný za účelem ovlivňování veřejného mínění.⁴¹⁹ Pokud si rytíř čerstvé zprávy nedokázal opatřit svépomocí, nabízely se mu i další možnosti. Zvláště urozené osoby působící ve službách mocnějších velmožů se zároveň vyskytovaly poblíž jejich promyšleně budovaných knihoven, jaké se podařilo doložit v případě obou posledních Rožmberků.⁴²⁰ Není tedy vyloučeno, že jisté ponaučení čerpali z děl a novin, které si půjčovali se svolením svých patronů. K šíření habsburských mocenských cílů ovšem zásadní měrou přispívaly prakticky všechny publicisticky laděné práce sepsané na přelomu 16. a 17. století Bartolomějem Paprockým z Hlohov. Jejich tematické těžiště spočívalo převážně v tehdy probíhající patnáctileté válce s Turky a Přibík Bukovanský se s nimi mohl teoreticky setkat ve stejné době, kdy vytvářel své memoáry.⁴²¹ Za zvážení stojí bezpochyby možnost, že by si i po svém návratu na rodné statky dokázal udržet osobní kontakty s některými rytířskými klienty Jana mladšího Popela z

---

⁴¹⁷ Kam směřovala strategie sebe prezentace Ferdinanda Tyrolského po jeho návratu z uherského bojiště, přiblížil s poukazem na vyznění jím pořádaného rytířského turnaje z roku 1557 Z. VYBÍRAL, *Člověk ve válce*, s. 433-434. Do souvislosti s dalšími rytířskými „kratochvílemi“ začlenil jeho počínání V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 174-200.

⁴¹⁸ Hodnocení této protiturecké výpravy podal Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 197.

⁴¹⁹ Na jeho nezastupitelnou roli upozornila i na příkladech řady jiných témat politického a vojenského dosahu Kateřina PRAŽÁKOVÁ, *Obraz Polsko-litevského státu a Ruska ve zpravodajství české šlechty (1450-1618)*, České Budějovice 2015 (= Monographia historica 15); TÁŽ, *Vláda Maxmiliána II. pohledem rožmberského zpravodajství*, Folia historica bohemia 29, 2014, s. 257-283.

⁴²⁰ Lenka VESELÁ, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005; TÁŽ, *Rožmberská knihovna a její katalog. (K možností využití rukopisných historických katalogů jako prameny)*, in: Jitka Radimská (ed.), *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Čtenář a jeho knihovna*, České Budějovice 2003 (= Opera romanica 4), s. 109-118.

⁴²¹ Eduard PETRŮ (ed.), *Bartoloměj Paprocký z Hlohov. O válce turecké a jiné příběhy. Výbor z Diadochu*, Praha 1982.

Lobkovic. O situaci v Uhrách navíc projevoval s ohledem na veřejné uplatnění svých synů živý zájem ještě v pokročilém věku. Proto by nebylo překvapivé, kdyby si chtěl zajistit rozmanitými způsoby trvalejší přísun spolehlivých informací.

Ať už se pohled Příbíkova Bukovanského na tureckou problematiku vyvíjel pod vlivem příležitostné četby dostupných spisů a novinových zpráv nebo ústně předávaných postřehů, v souvislosti s rokem 1556 zřejmě nasbíral dostatek vnějších podnětů k tomu, aby si byl schopen učinit představu o celkovém vyznění protitureckých bojů. Vyvrcholení právě ukončené vojenské kampaně v něm rozhodně nevyvolávalo obdobné nadšení, jaké se dalo jen o několik měsíců později vysledovat v propracované dramaturgii velkolepého rytířského turnaje pořádaného za hojně účasti domácí šlechty arciknížetem Ferdinandem.⁴²² K dění v bezprostředním okolí sigetské pevnosti namísto toho zaujal poměrně přísné hledisko a zdůraznil, že se „*tam málo způsobilo*“.⁴²³

V jistém smyslu tím bukovanský rytíř napodobil některé názory zkušeného válečníka Pavla Korky z Korkyně, který se vícekrát kriticky pozastavoval nad slabým vystupováním císařských oddílů vysílaných v pravidelném sledu a s užitím značných finančních prostředků do Uher, aby zde hájily východní hranice habsburské monarchie vystavené osmanským útokům.⁴²⁴ V roce 1556 však jako přímý účastník výpravy a člen osobního praporce českého místodržitele nenacházel ani on sám pádné důvody k projevům nespokojenosti.⁴²⁵ Ve světle tohoto zjištění se sice zdají být slova Příbíkova Bukovanského Pinty z Bukovan docela překvapivá, ale nikoliv nepochopitelná. Na první pohled se tímto způsobem mohl pokoušet záměrně zlehčit význam ozbrojeného zásahu proti „*nepříteli všeho křesťanstva*“, jehož se za nejasných příčin nakonec nezúčastnil.

V roce 1556 se tak zároveň předčasně uzavřelo období, v němž se Příbíkovi Bukovanskému Pintovi z Bukovan nabízel příležitost projevit jisté vojenské vlohy, jaké později vyhlížel u svých potomků.⁴²⁶ Období dvou největších výprav české zemské

---

⁴²² Z. VYBÍRAL, *Člověk ve válce*, s. 433-434.

⁴²³ Paměti, p. 114.

⁴²⁴ Pocitové rozpoložení Pavla Korky z Korkyně ovlivňované výsledky vojenských zásahů v Uhrách se pokusil mimo jiné postihnout František KOREŠ, „*Kryksmanské činy*“ Pavla Korky z Korkyně v *předbělohorském století*, in: V. Bůžek – F. Koreš – P. Mareš – M. Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, s. 63-73, zde s. 66, 70.

⁴²⁵ Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 26.

⁴²⁶ Páni i rytíři se v jeho věku zpravidla nacházeli na určitém kariérním rozcestí. Přesto nebylo ničím neobvyklým, když dokázali skloubit více veřejných rolí, jak naznačila zejména slova Jindřicha Michala Hýzrleho z Chodů: „*Opět se Její Milost ráčila ptáti, co mi se lípe líbí, dvorství čili kryksmanství. Pověděl sem, že jedno k druhému hrubě sluší a že sou dva ouřady, kderý se mohou po jednou vykonávati.*“ Jeho výrokem se hlouběji zabývala L. PETRÁNOVÁ, *Příběhy*, s. 18. Směřování Hýzrleho i Pavla Korky z

hotovosti se ho již osobně nedotklo. Zatímco v roce 1566 byl svému otci Janovi platnější při správě rodových statků a do Uher se tak mohl teoreticky vydat spíše jeho mladší bratr Jindřich,⁴²⁷ o bezmála tři desítky let později už jej do polního ležení nepustilo především stáří. Místo toho bedlivě pozoroval, jak se válečnické reprezentace rodu následně ujímali jeho synové Jindřich, Adam a především Hynek, který se vyznamenal hrdinskou smrtí v největší polní bitvě patnáctileté války s Turky u Keresztese.⁴²⁸

Od druhé poloviny padesátých let 16. století se bukovanský rytíř plně zapojil do hospodaření na nepřilíš výnosných rodových statcích. Svou hodnotou se řadily do skupiny nejdrobnějšího majetku, jaký nižší šlechta v předbělohorských Čechách vlastnila.⁴²⁹ Podobně si však stála většina nevelkých rytířských panství v oblasti severního Prácheňska, pro něž představovalo hlavní zdroj příjmů zemědělské podnikání.⁴³⁰ I přes nepřilíš nadějně vyhlídky na zajištění pohodlnějšího živobytí respektoval Přibík Bukovanský z Bukovan vzniklou situaci a převzal značnou odpovědnost za chod rodinné domácnosti. Pánem na Bukovanech však nadále zůstával jeho otec, který podle vlastního uvážení nakládal se všemi získanými finančními prostředky.⁴³¹ Tento stav se pravděpodobně změnil až ve chvíli, kdy se doposud nezajištěný mladý rytíř ujal vedlejšího rodového sídla Zbenic, zakoupeného Janem Bukovanským z Bukovan od Jindřicha Opršala z Jetřichovic již v roce 1547.⁴³² Součástí získaného statku byl kromě tvrze také poplužní dvůr, na němž mohl začít Přibík Bukovanský z Bukovan rozvíjet vlastní hospodářské aktivity.⁴³³ Z dostupných pramenů však není zřejmé, kdy přesně se tak stalo. Přesto se zdá být velmi pravděpodobné, že se

---

Korkyně však naznačilo, že plné uvázání v hospodářství se vzhledem k časové náročnosti neslučovalo s jinými společenskými funkcemi.

⁴²⁷ Výpravu české zemské hotovosti z roku 1566 podrobil v dosud nejúplnější míře rozboru Jaroslav PÁNEK, *Podíl předbělohorského českého státu na obraně střední Evropy proti osmanské expanzi*, *Československý časopis historický* 36, 1988, s. 856-872, zde s. 871-872; 37, 1989, s. 71-84, zde s. 72, 75, 78, 80; TÝŽ, *Poslední Rožmberkové*, s. 133-140.

⁴²⁸ Jejich osudům byla věnována pozornost v samostatné kapitole. K válečnickému snažení Adama a Hynka Bukovanských Pintů z Bukovan srov. P. MAREŠ (ed.), *Korespondence Albrechta Pětipeského*, č. 471, s. 72, 631-632.

⁴²⁹ K členění předbělohorské nižší šlechty podle rozsahu pozemkového majetku a jeho vlivu na možnosti politického uplatnění zvláště v oblasti krajské správy nejobsáhleji V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 66-78.

⁴³⁰ Nejlepší východisko k vzájemnému porovnání majetkové úrovně rytířských statků na Prácheňsku skýtají pro příslušné období berní rejstříky z roku 1557, o jejichž zpřístupnění se přičinil O. PLACHT, *Odhad majetku*, k Bukovanům zde s. 78.

⁴³¹ Paměti, p. 115-116. Výlučné místo si udržoval Jan Bukovanský Pinta z Bukovan také při vyjednání o úvěrových záležitostech, jak dokládají dopisy adresované rožmberským a švamberským velmožům uložené v SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 1-9.

⁴³² Období bukovanské správy statku Zbenice přiblížil J. ÚLOVEC, *Tvrze a zámek*, s. 7-49, zde s. 14-23.

⁴³³ Srov. zápis v deskách zemských NA Praha, Desky zemské, DZV 8, fol. D 2'.

od otce Jana alespoň částečně majetkově oddělil ještě za jeho života. Na zbenickém sídle, „statku jeho“, totiž podle svědectví březnického měšťana Blažeje Angelíka prokazatelně pobýval a hospodařil nejspíše od prosince 1567.⁴³⁴

Do běhu všedních dnů na bukovanské tvrzi však mezitím zasáhla smutná událost, kterou bylo úmrtí Přibíkovy matky Lidmily v roce 1560. Ze špatně vyhlížejícího zdravotního stavu jí nepomohl ani čas strávený v královském městě Plzni „za příčinou lékařství“, v němž „malou platnost poznala“.⁴³⁵ Spolu se svým manželem Janem Bukovanským z Bukovan, který se již po její smrti znovu neoženil, přivedla na svět kromě Přibíka ještě jednoho mladšího syna Hynka a tři dcery Kateřinu, Annu a Markétu.⁴³⁶ Ztráta blízké osoby se nepodepsala pouze na psychickém stavu jednotlivých příslušníků početné rodiny. V konečném důsledku totiž znamenala znatelné oslabení a postupné vymizení doposud pevných vazeb udržovaných mezi rytířskými rody Bukovanských z Bukovan a Nebílovských z Drahobuze. Rozloučení s matkou tak zároveň symbolicky ohlašovalo Přibíkovu vzrůstající potřebu rozšiřovat vlastní síť „pánů a přátel“.⁴³⁷ S otcem v zádech se mu však podobné příležitosti naskytovaly spíše výjimečně.

Zápisy v memoárech i tak dosvědčují, že Jan Bukovanský z Bukovan ani jeho starší syn nespouštěli ze zřetele dění na blízkém Orlíku.⁴³⁸ S jeho švaberskými majiteli udržovali dlouhodobé sousedské vztahy, které nepochybně podporovala také četná osobní setkání při běžných i slavnostních příležitostech.⁴³⁹ K jejich dočasnému utlumení mohlo přispět až úmrtí Bohuslava ze Švamberka v roce 1552, po němž se vlády nad orlickým zámekem a okolními statky chopila jeho manželka Johanka Švamberková

---

⁴³⁴ Angelíkův výrok byl pronesen před komorním soudem a ve skutečnosti se týkal křtu jednoho ze synů Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan, Jindřicha. TAMTÉŽ, Komorní soud, č. kn. 111, Registra svědomí bílá soudu komorního, 1587-1591.

⁴³⁵ Paměti, p. 115.

⁴³⁶ TAMTÉŽ, p. 110-111.

⁴³⁷ Postavení Přibíka Bukovanského ve strukturách místní šlechtické společnosti se i nadále dotvářelo. K závažnému procesu sociální stabilizace, jeho okolnostem a odrazu ve veřejném vystupování urozeného jedince zvláště V. BŮŽEK, „Páni a přátelé“, s. 250-251; TÝŽ, *Urozenec*, s. 100.

⁴³⁸ K dějinám panství a hradu Orlík podrobněji A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 56-66; Roman GRABOLLE – Petr HRUBÝ – Jiří MILITKÝ, *Orlík nad Vltavou ve 13. – 14. století ve světle archeologického výzkumu*, *Archeologia historica* 27, 2002, s. 91-118; Luboš LANCINGER – Jan MUK, *Stavební vývoj hradu Orlíka nad Vltavou*, *Castelloologica bohémica* 4, 1994, s. 89-94. Četné doklady o nich shromáždil rovněž Č. ZÍBRT, *Z dějin zámku*.

⁴³⁹ V roce 1565 se například Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan účastnil schůzky s Jindřichem starším ze Švamberka na zvíkovském zámku. Písemný doklad o jejím uskutečnění podal list sepsaný Janem Bukovanským: „Přibík, syn můj, přivejši od Vaši Milosti, oč ste s ním ráčili mluvit, oznámil jest mi.“ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 4.

z Lobkovic.⁴⁴⁰ Příčinnivá vdova se svým druhým manželem Václavem Berkou z Dubé, „který na Vorlík se byl přiženil“,⁴⁴¹ však pouze na krátký čas narušila takřka nepřetržitě období spojené s výsadním postavením pánů erbu bílé labutě v orlické části severního Prácheňska.

K rozvíjení společenských kontaktů a první samostatné reprezentaci vlastního rodu dostal brzy prostor i Přibík Bukovanský z Bukovan. Přestože rok 1556 znamenal zásadní předěl v možnostech rytířova veřejného uplatnění, nepřipravil ho ještě o možnost vnímat společensky významné momenty vstupující do širšího povědomí šlechtických kruhů. Většina z nich se týkala vývoje domácí politické scény nebo slavnostních chvil ze života příslušníků vládnoucí dynastie.⁴⁴² Dokonce i v prostředí jinak politicky nečinného a majetkově drobného rytířstva tak v roce 1563 silně rezonovaly ohlasy chystané uherské korunovace Maxmiliána II., již mělo podle očekávání přihlížet mnoho urozených hostů z jednotlivých zemí habsburské monarchie.⁴⁴³

Čím byl Přibík Bukovanský starší, tím méně si pravděpodobně dovedl všítat běhu událostí na jiné než regionální úrovni. Jak naznačil již předchozí výklad, jeho prvořadý zájem se v souladu s otcovým přáním týkal hladkého převzetí správy rodových statků.⁴⁴⁴ Pronikání do koloběhu zemědělských prací a osvojování zásad úvěrových

---

⁴⁴⁰ Podrobněji o uspořádání majetkoprávních vztahů na Orlíku po smrti Bohuslava ze Švamberka J. JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka*, s. 329.

⁴⁴¹ Paměti, p. 120.

⁴⁴² Události podněcující komunikaci mezi panovníkem a stavy v politickém prostoru českých zemí mohly vznikat na pozadí integračních procesů i konfliktních situací, což bezpečně prokázali zvláště V. BŮŽEK – G. PÁLFFY, *Integrace šlechty*; V. BŮŽEK, *Ferdinand II. Tyrolský*; Z. VYBÍRAL, *Politická komunikace*; TÝŽ, *Partnerství nebo poslušnost? „Zemská“ aristokracie mezi zemskou obcí a panovnickým dvorem na počátku konfesijního věku 1547-1619*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii*, s. 235-248.

⁴⁴³ Do širší společenské perspektivy zasadili symboliku habsburských korunovačních slavností předně Karl VOCELKA – Lynne HELLER, *Život Habsburků. Kultura a mentalita jednoho rodu*, Praha 2012, s. 179-204; v domácí historiografii Z. VYBÍRAL, *Politická komunikace*, s. 97-119. Závažné osobní písemné svědectví o průběhu jednotlivých korunovacích Maxmiliána II. připravili k modernímu edičnímu vydání Friedrich EDELMAYER – Leopold KAMMERHOFER – Martin C. MANDLMAYR – Walter PRENNER – Karl VOCELKA (edd.), *Die Krönungen Maximilians II. Zum König von Böhmen, römischen König und König von Ungarn (1562/63) nach der Beschreibung des Hans Habersack*, Wien 1990 (= *Fontes rerum austriacarum*, I. Abteilung – *Scriptores* 13). Problematice raně novověkých uherských korunovacích se s oporou v nejnovějších metodologických přístupech dlouhodobě věnuje G. PÁLFFY, *The Kingdom of Hungary*, s. 200-208; TÝŽ, *Krönungsmähler in Ungarn im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit*, *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 115, 2007, s. 85-111; TÝŽ, *Návrh uherských radcov na bratislavský korunovační ceremoniál z roku 1561. Doteraz neznámý zásadný prameň k uherským kráľovským korunováciám*, *Historický časopis* 54, 2006, s. 201-216. Podíl české šlechty na konání uherské korunovace Maxmiliána II. a jí doprovázejícího programu přiblížil V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 65, 171-173. Jak vnímal a chápal význam obřadu příslušník českého rytířstva, zachytil především na základě studia paměti Pavla Korky z Korkyně Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 113-114, 212-213.

⁴⁴⁴ Paměti, p. 115-116.

kontaktů s okolní šlechtou kladly na rytířského hospodáře zvláště po stránce časového vyřízení poměrně značné nároky.⁴⁴⁵ Všední dny na bukovanské a popřípadě i zbenické tvrzi se tak odbývaly v určeném a navenek takřka neměnném rytmu až do počátku šedesátých let 16. století, kdy Jan Bukovanský Pinta z Bukovan obdržel dnes již nedochovaný list od Ferdinanda I., aby se vypravil na cestu do Uher.⁴⁴⁶ Důvodem pro ni se tentokrát zcela výjimečně nestaly nepokoje na vojenské hranici, nýbrž výše zmiňovaný akt korunovace císařova prvorozeného syna, jenž se měl konat 8. září 1563 v Prešpurku.

Co bylo obsahem Ferdinandovy výzvy, si lze díky takřka neměnné struktuře obdobných sdělení rozesílaných pánům a rytířům do jednotlivých krajů Království českého lehce domyslet. Podobně koncipovaný dopis, avšak přímo od Maxmiliána II., obdržel také nejvyšší purkrabí Jan mladší Popel z Lobkovic.⁴⁴⁷ Dozvěděl se z něj vše podstatné o blížící se ceremonii včetně organizačních náležitostí, které se týkaly místa ubytování nebo způsobu ošacení.⁴⁴⁸ Podle původních předpokladů se měla korunovace odehrát v prešpurském kostele svatého Martina, a to již počátkem září 1563.⁴⁴⁹ Aby se podařilo z časového hlediska zajistit její hladký průběh, měli se členové panovníkova doprovodu přiblížit k nedaleké Vídni po polovině srpna.⁴⁵⁰

Přítomnost nejvýše postaveného zemského úředníka u natolik slavnostního momentu se pochopitelně očekávala, zato Jana Bukovanského Pintu z Bukovan představa vyčerpávající cesty do Prešpurku vzdáleného stovky kilometrů od bukovanské tvrze spíše odrazovala. Aby naplnil vůli Ferdinanda I., přenechal tuto čestnou povinnost svému nejstaršímu synovi Přibíkovi.⁴⁵¹ Účast zástupců rytířstva na habsburských slavnostech nebyla až tak výjimečná. Skladba působivého programu císařských i královských korunovací, uvítacích vjezdů a rytířských turnajů počítala se sociálně pestrou skladbou hostů, bez nichž by nemohlo být symbolicky stvrzeno, že příslušná

---

⁴⁴⁵ Časem v pojetí politicky nečinných rytířských hospodářů se zabýval V. BŮŽEK, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“.

⁴⁴⁶ „*Pan otec můj byl obeslán od, dobré paměti, císaře Ferdinanda, aby na tu cestu buď sám jel, anebo na svém místě syna vypravil.*“ Paměti, p. 120.

⁴⁴⁷ List od Maxmiliána II. Janovi mladšímu Popelovi z Lobkovic datovaný ve Vídni 1. července 1563. SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 4522. Obdobně koncipovanou výzvu obdržel rovněž Vilém z Rožmberka a rožmberský kronikář Václav Březan ji v plném znění pojal do svého díla. Srov. J. PÁNEK (ed.), *V. Březan, Životy I*, s. 195-198.

⁴⁴⁸ „*Však tak, aby s sebou stany a jiné potřeby, chyba zbroje, vzal a v tom se vopatřil, aby ten krátký čas u Prešpurku pole ležeti mohl.*“ SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 4522.

⁴⁴⁹ V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 171.

⁴⁵⁰ „*...k takové královské slavnosti naši poslušně se okázal a k tomu se tak přihotovil, aby osmnáctého dne měsíce jmenovaného srpna, to jest v středu po Nanebevzetí Panny Marie nejprve přišti v Kornoubuce se najíti dal.*“ SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 4522.

⁴⁵¹ Paměti, p. 120.

ceremonie proběhla očekávaným způsobem. Zaujetím požadované role navíc i příslušníci nižší šlechty podtrhovali reprezentativní ráz výjimečné události.⁴⁵²

Z druhé strany je však nutné vnímat také těžkosti, které se mohly méně urozených jedinců v čase habsburských slavností dotýkat. Jejich závazný scénář je zpravidla přiváděl na místa, v nichž se na rozdíl od výše postavených pánů buď nepohybovali, a tudíž necítili přirozeně, anebo je jen neradi navštěvovali nad rámec svých vyměřených úředních povinností. Podobně jako v případě svolávání zemských hotovostí se proto mnozí z nich snažili vysvětlovat, jaké překážky jim brání v opuštění venkovského sídla. Tuto skutečnost nejlépe dokumentují okolnosti slavnostní přivítání čerstvě korunovaného císaře Ferdinanda I., k němuž mělo dojít na území Prahy v listopadu 1558. Do jeho příprav se z pověření arciknížete Ferdinanda zapojila i řada členů zemské vlády. Právě od vlivných velmožů si český místodržitel sliboval, že dokáží zapůsobit na své rytířské klienty a přimět je k podílu na společensky výjimečném momentu. Ani vážnost jejich úřadu ovšem nepřesvědčila vybrané příslušníky urozené pospolitosti daného regionu, aby se spolu s nimi vydali do hlavního města.⁴⁵³

Jestliže se bukovanským rytířům s největší pravděpodobností nenaskytla možnost shlédnout v roce 1558 pražský příjezd Ferdinanda I., o pět let později si mohli nedostatek nevšedních zážitků vynahradit u příležitosti uherské korunovace jeho prvorozeného mužského nástupce. I té předcházela četná jednání, jejichž cílem bylo zajistit dokonalé zázemí pro uskutečnění starobylého rituálu prováděného s jistými obměnami v korunovačním řádu již více jak 500 let a provázeného vkládáním svatoštěpánské koruny na hlavu budoucího vladaře z rukou ostříhomského arcibiskupa a uherského palatina.⁴⁵⁴ Už před jeho zahájením však bylo zřejmé, že se některým z jeho obvyklých historických náležitostí nepodaří dostát. Největší změna oproti vžitě tradici spočívala v přesunu dějiště korunovace ze Stoličného Bělehradu ovládaného Turky směrem na západ do Prešpurku.⁴⁵⁵

Ačkoli mohl Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan spatřovat v možnosti podniknout cestu do Uher a zároveň poznat kulturně podnětné prostředí velkou příležitostí, o jeho

---

⁴⁵² Blíže Z. VYBÍRAL, *Politická komunikace*, s. 97-98.

⁴⁵³ Že nižší šlechta pociťovala v roce 1558 rozrušení z nenadálé výzvy k účasti na programu oslav spojených s vítáním Ferdinanda I., potvrdil na základě zkoumané šlechtické korespondence V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 143-144.

⁴⁵⁴ Skladbu a významové pozadí jednotlivých rituálních úkonů doprovázejících korunovace uherských panovníků v 16. století vyložili K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 198-199.

⁴⁵⁵ O okolnostech proměny Prešpurku v nové uherské korunovační město zejména G. PÁLFFY, *The Kingdom of Hungary*, s. 200-208.

odjezdu z domovských statků se nerozhodovalo ihned.⁴⁵⁶ Vedle vypravení jistého počtu koní vyvolávaly pravděpodobné pochybnosti jeho otce Jana také vysoké náklady potřebné k pokrytí cestovních a ubytovacích výloh.⁴⁵⁷ Přesto se z výpovědi paměti zdá, že synovi nechtěl v jeho záměru bránit.⁴⁵⁸ Do případného váhání a pečlivého zvažování všech okolností ovšem příznivým způsobem vstoupila nabídka od nejvyššího purkrabího Jana mladšího Popela z Lobkovic, kterou vnímal Přibík Bukovanský i s odstupem mnoha let prestižně. Jeden z nevlivnějších příslušníků panského stavu se v ní zavázal jeho otci k finančnímu ošetření očekávaných výdajů jen proto, aby stávající okruh „pánů a přátel“ mohl doplnit o svého někdejšího služebníka.⁴⁵⁹ Po této nečekané přímluvě již bukovanskému rytíři nic nebránilo v dočasném opuštění severního Prácheňska.

Klientelní pouta vázaná k nejvyššímu purkrabímu Království českého představovala jednu z nejpríznivějších a zároveň nejpevnějších hodnot v myšlení i spíše opatrné politické sebe prezentaci Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan. Na příkladu jednání Jana mladšího Popela z Lobkovic se pisatel memoárů snažil pozdějším generacím svého rodu zvýraznit účinnost takto vystavěných vztahů, kterou neoslabilo ukončení pážecí služby ani zdráhavý postoj k vojenským zájmům habsburské monarchie. Mocný patron se mladému šlechtici i v následujících letech hleděl přátelsky odvděčit a ve světle předchozích příznivých zkušeností nadále spoléhal na jeho pomoc, což se nejlépe projevilo právě v době, kdy tvořil svůj uherský doprovod.⁴⁶⁰

V daném ohledu se nabízí přímé srovnání s dalšími rovinami společensky nerovných, avšak oboustranně výhodných vazeb s jednotlivými panskými rody, které prostupovaly osobní sociální síť Přibíka Bukovanského. Každé z těchto utužovaných sepětí bylo odvozeno z jiných základů. S posledními Rožmberky spojovaly jeho rod především úvěrové kontakty, zatímco projevy náklonnosti k orlickým Švamberkům

---

⁴⁵⁶ Jak dovedla šlechta z českých zemí během svého mládí vnímat politické, společenské a kulturní odlišnosti panující v jednotlivých částech monarchie, ukázala rozбором jejich osobních postřehů a zážitků Marie RYANTOVÁ, *Krajina zemí habsburské monarchie – „vlastní“ a „cizí“ ve světle cestovních deníků a památníků*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (= Opera historica 11), s. 207-218.

⁴⁵⁷ Konkrétní finanční zajištění zahraničních pobytů nižší šlechty nelze bez dochovaných pramenů účetní povahy blíže rekonstruovat. Při výzkumu cestovní každodennosti posledních Rožmberků jich naproti tomu účinně využil J. PÁNEK, *Výprava české šlechty*, s. 73-92.

⁴⁵⁸ Paměti, p. 120-121.

⁴⁵⁹ TAMTÉŽ.

⁴⁶⁰ Přetrvávání kontaktů navázaných díky dvoranské službě při vybraných střediscích regionální politické moci se stalo hodnotným svědectvím o účinnosti integračních snah habsburských panovníků. Srov. V. BŮŽEK – G. PÁLFFY, *Integrace šlechty*; V. BŮŽEK, *Ferdinand II. Tyrolský*.

podtrhovala hluboká tradice sousedského soužití.⁴⁶¹ Získání příslušnosti ke skupině „pánů a přátel“ Popelů z Lobkovic však bylo mimořádné tím, že se o něj Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan přičinil vlastními silami a bez většího přispění svého stárnoucího otce.⁴⁶² Poněkud nadneseně by se dokonce dalo tvrdit, že v tomto jednání rozpoznával jeden ze svých prvních zásadnějších vkladů do budoucnosti a budování dobrého jména celého rytířského rodu.

Několik dnů strávených po boku nejvyššího purkrabího bezpochyby muselo představovat jeden z vrcholných životních zážitků bukovanského rytíře, který ještě umocňovaly dojmy z dlouhé cesty do cizí krajiny. Přesto je zajímavostí, že po dobu korunovačních slavností přebýval s ostatními členy doprovodu Jana mladšího Popela z Lobkovic téměř v polních podmínkách. Příčina nezvyklého a vzhledem k významu mimořádné chvíle stavovsky až nepřiměřeného ubytování tkvěla v rozloze nového uherského korunovačního města. Jak se již předem ukázalo, tehdejší Prešpurk nemohl svými ubytovacími kapacitami spolehlivě uspokojit nároky všech urozených hostů a přednosti se dostalo pouze těm nejváženějším z nich. Stejně jako jiné přední šlechtice tak připravoval Maxmilián II. i nejvyššího purkrabího s předstihem na to, aby přivezl „s sebou stany a jiné potřeby“, neboť „*Prešpurk město tak malý jest, že toliko ty osoby, kteréž při Jeho Mi[l]o[s]ti císařské a nás každý hodiny bejti musejí s velikou těžkostí se shromáždití motci budou*“.⁴⁶³

Jan mladší Popel z Lobkovic ani Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan však neučinili podobnou zkušenost sami. Výrazně uskromnit se musel například i Vilém z Rožmberka, který jen několik let starým úspěchem ve sporu s knížaty z Plavna upevnil své výsadní postavení v české stavovské obci.⁴⁶⁴ Jak podotkl rožmberský kronikář Václav Březan, chystal se pán červené pětilisté růže na korunovační výpravu podle svého zvyku velmi

---

⁴⁶¹ Zatímco sousedskou náklonnost ze strany pánů ze Švamberka lze doložit zejména geografickými a sociálními vazbami, jež prostupovaly výpověď dochovaných memoárů a vybraných dopisů z druhé poloviny 16. a počátku 17. století, úvěrové sepětí bukovanských rytířů s rožmberskými velmoži se odrazilo výlučně v korespondenci uložené v SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan.

⁴⁶² Soustředěná pozornost upřená k částečné obměně sociálních sítí zděděných po rodičích patřila k přirozeným projevům šlechtice. V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 250-251; TÝŽ, *Urozenec*, s. 100.

⁴⁶³ SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 4522.

⁴⁶⁴ Jak významně narušoval tento politický střet mocenskou rovnováhu v celé stavovské společnosti Království českého a co stálo na jeho pozadí, objasnil Jaroslav PÁNEK, *Zápas o vedení české stavovské obce v polovině 16. století (Knížata z Plavna a Vilém z Rožmberka 1547-1556)*, Československý časopis historický 31, 1983, s. 855-884.

pečlivě a příslušným rožmberským úředníkům dopředu „znáti dal, kudy jeti měl, aby potřebami fedrován byl“.⁴⁶⁵

Z dostupných pramenných zmínek si lze učinit alespoň rámcovou představu o trase cesty, po které se Jan mladší Popel z Lobkovic se svou družinou vydal do Prešpurku.⁴⁶⁶ Díky postřehům výše zmíněného Václava Březana se ke srovnání hodil především směr a jednotlivé zastávky putování Viléma z Rožmberka, neboť případných odchylek od itineráře zvoleného nejvyšším purkrabím nemohlo být mnoho.⁴⁶⁷

Oba velmoži vyjížděli ze svých zámeckých rezidencí na Horšovském Týně a Českém Krumlově. Vzhledem k rozvětvenosti jejich sociálních sítí přesahujících hranice jednotlivých dominií si však byli nuceni pečlivě promyslet, kam by bylo nejvhodnější přizvat vyčkávající pány a rytíře. Přesto se nedalo předejít tomu, aby se některému z nich nezdála být volba shromaždiště poněkud nešťastná. To byl mimo jiné případ Šebestiána Leskovce z Leskovce,⁴⁶⁸ který měl vést své koně do Prešpurku pod záštitou Viléma z Rožmberka.⁴⁶⁹ Když se dozvěděl, že rožmberský vladař označil za místo prvotního setkání Nové Hrady, nepřevládalo v jeho myšlenkách nadšení. Leskovcovo sídlo se nacházelo na Červené Řečici, více jak sto kilometrů severovýchodně od správního střediska novohradského panství.⁴⁷⁰ Jestliže se mu nechtělo podstupovat zbytečnou zajížďku, musel nejprve zjistit, zda by se posledního Rožmberka osobně nedotklo, kdyby „*nejezdil ani k Novému Hradu*“ a místo toho „*čekal v Šicndorfu, anebo v Rozích*“, kudy měl doprovod nejvyššího komorníka podle předpokladů rovněž procházet.⁴⁷¹

---

⁴⁶⁵ J. PÁNEK (ed.), *V. Březan, Životy I*, s. 198.

⁴⁶⁶ Paměti, p. 121. Kusé postřehy obsažené v memoárech Přibíka Bukovanského nelze ztotožňovat s podrobnými itineráři, které odrážely spíše praktické potřeby cestovatelů a zasazovaly jejich putování do širšího zeměpisného či chronologického kontextu. Jako druh osobního písemného svědectví je nahlížel P. MAŤA, *Nejstarší české a moravské deníky*, s. 110-111.

⁴⁶⁷ J. PÁNEK (ed.), *V. Březan, Životy I*, s. 198.

⁴⁶⁸ Tento šlechtic na sebe mimo jiné upozornil svými cestovatelskými zálibami, o nichž pojednala Lidmila FRANKOVÁ, *Cesta Šebestyána z Leskovce do Svaté země*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 16, 2005, s. 55-59.

⁴⁶⁹ List od Šebestiána Leskovce z Leskovce Vilémovi z Rožmberka datovaný na Červené Řečici (*Staré Řečici*) 29. července 1563. SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 4526A.

⁴⁷⁰ O hradu Červená Řečice (Stará Řečice) zejména A. SEDLÁČEK, *Hrady IV*, Praha 1885, s. 250-263; Lidmila FRANKOVÁ, *Nejstarší písemné prameny k dějinám Červené Řečice*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 11, 2000, s. 84-98.

⁴⁷¹ „*Jakžkoli j[es]t, již já tak učiním a vůli Va[ší] [Milos]ti vyplním a s Vaší [Milos]tí se na cestě sjedu. Nebudeli Va[ší] [Milos]ti p[ro]ti myslí, abych nejezdil ani k Novému Hradu, než jel bych a tu bych Va[ší] [Milos]ti čekal v Šicndorfu, anebo v Rozích. {Zato mám, že neráčíte těch dvou míst chybiti.} Abych tak daleko nezajížďel, neb sem já se již s jedním přítelem svým snesl, že sme měli spolu jeti. Nebudeli p[ro]ti Va[ší] [Milos]ti, již bych já ho sebou přivedl. A koní mnoho nemá. A já vozíček svůj sem již {sobě} připravil k takové potřebě.*“ SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 4526A.

Přestože jednoznačně nejvýznamnější zastávku na cestě do dějiště uherské korunovace Maxmiliána II. představovala císařská Vídeň, početné skupiny pánů a rytířů vedené českými velmoži poznávaly také řadu dalších míst lemujících její předměstí, kterými byly například Korneuburk nebo Schwechat.⁴⁷² Překonání vzdálenosti mezi nimi zabralo družině Viléma z Rožmberka jeden den, o čemž se vzápětí z důvěrného listu dozvídal v Čechách setrvávající Jindřich starší ze Švamberka.⁴⁷³ Vladaře rožmberského domu přitom neobyčejně potěšilo, jaký rozruch vzbudil v ulicích hlavního města monarchie „*houf český*“, který „*Jich [Miloste]m všem se líbil*“.⁴⁷⁴ Tyto letmé zmínky naznačují, kam až při své cestě mohl po boku Jana mladšího Popela z Lobkovic dospět rovněž Přibík Bukovanský.

Teprve v Prešpurku se mu však naskytla možnost spatřit v jediném okamžiku pohromadě významné představitele středoevropské šlechty i vládnoucí dynastie. Spolu s nimi zblízka přihlížel dlouho chystané ceremonii.⁴⁷⁵ Stejně jako většina politicky nečinných rytířů se s ní velmi pravděpodobně setkal vůbec poprvé v životě, což se zákonitě podepsalo na zjednodušeném způsobu, jakým hodnotil její průběh. Proto je nezbytné si nejprve představit, co se před zraky nezkušeného rytířského pozorovatele ze severního Prácheňska v obecné rovině odehrávalo.

Náhled na pozadí příprav královských korunovací v raném novověku potvrzuje, jakou politickou váhu vázanou na hlubokou historickou a teologickou tradici mělo přísně ritualizované předávání moci budoucímu vladaři. Symbolika tohoto aktu přispívala k obnově rovnováhy ve stavovsky hierarchizované společnosti, na jejímž vrcholu se nacházela postava panovníka přijímajícího bohem posvěcenou úlohu nejvyššího správce všech světských záležitostí. Vnější odznakem jeho moci se staly korunovační insignie. Teprve po jejich přijetí byl přinejmenším v očích přihlížejících diváků nejviditelněji stvrzen nově přijímaný závazek. I sled dalších prováděných úkonů

---

⁴⁷² Jaké povědomí o císařské metropoli si udržovala šlechta v 16. a 17. století, přiblížili Václav BŮŽEK, *Napovědět císaři. Vídeň očima české a moravské šlechty v době vlády Ferdinanda I.*, Dějiny a současnost 25, 2003, č. 6, s. 25-29; Marie KOLDINSKÁ, *Pražská a vídeňská každodennost za třicetileté války očima nejvyššího purkrabího*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence*, s. 559-574.

⁴⁷³ List od Viléma z Rožmberka Jindřichovi staršímu ze Švamberka datovaný ve Schwechatu 29. srpna 1563. SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 4527.

⁴⁷⁴ „*O nás všech račte věděti, že z milosti Pána Boha všemohúciho všickni sme zdrávi a dobře se máme. A dnes sme se z Kornumburka hnuli a sem do Schwechetu přibrali, děkujíc Pá[n]ju Bohu, šťastně. A podle milostivé vůle Jeho [Milos]ti císařské a Jeho [Milos]ti králo[vs]ké skrze Vídeň sme táhnúti museli. A jakž zprávu mám, náš houf český ne zle Ji[c]h [Miloste]m všem se líbil, jakž pak o tom od svého lokaje širší zprávu budete moci vzíti, neb j[es]t nás všecky viděl.*“ TAMTĚŽ.

⁴⁷⁵ K ní zvláště zahraniční literatura. Srov. F. EDELMAYER – L. KAMMERHOFER – M. C. MANDLMAYR – W. PRENNER – K. VOCELKA (edd.), *Die Krönungen Maximilians II.*; G. PÁLFFY, *The Kingdom of Hungary*, s. 200-208; TÝŽ, *Krönungsmähler*.

či gest však ukrýval hlubší smysl a podléhal pevnému pořádku. Pokud by nedošlo k jejich závaznému dodržení, nebyl by prováděn rituál naplněn.⁴⁷⁶

Přibíka Bukovanského Pintu z Bukovan přímo na místě ohromil „*veliký a znamenitý sjezd od knížat, panstva [a] rytířstva*“.⁴⁷⁷ V poměrně stručném popisu celé události se přitom ani slovem nezminil o závazném průběhu slavnostního korunovačního rituálu, který proběhl 8. září 1563 a vyvrcholil vložением svatoštěpánské koruny na hlavu římského a českého krále Maxmiliána II.⁴⁷⁸ Mnohem více ho naopak upoutaly počty přivedených koní, v nichž se prestižním způsobem zrcadlilo společenské postavení nejmocnějších hostů i honosnost stavovské reprezentace jednotlivých zemí podunajské monarchie.⁴⁷⁹ Nanejvýš důstojným způsobem na sebe z jeho pohledu upozornili zástupci české šlechty, „*kteří v jedné barvě měli 1200 koní výborných*“. Z jednotlivců vyzdvihl účast arciknížete Ferdinanda doprovázeného téměř 300 koňmi, za kterým svými 200 koňmi jen mírně zaostali oba synové někdejšího nejvyššího kancléře Království českého Jindřicha V. z Plavna.⁴⁸⁰

Pamětní záznamy Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan jsou velmi cenné z hlediska nazírání českého podílu na uskutečnění uherské korunovace Maxmiliána II. Jako jeden z řadových členů výpravy v nich nabídl poněkud strohý, avšak osobitý pohled na působivost nejvýznamnějšího aktu politické komunikace, jenž se na území habsburské monarchie v roce 1563 odbyval. Přestože nevyniká četnými podrobnostmi, dává tušit, jak mohl chápat předbělohorský rytíř hloubku prožívaného slavnostního momentu a čemu ve svém zúženém horizontu vnímání připisoval zvláštní význam. Jeho vzpomínka na předávání svatoštěpánské koruny následníkovi trůnu plně odráží snahu vládnoucí dynastie přimět urozené jedince, aby se v co největší míře ztotožnili s jejími mocenskými zájmy.⁴⁸¹ Vjemy bukovanského rytíře jsou zároveň jedním z nemnoha

---

⁴⁷⁶ K rozlišení jednotlivých významových vrstev rituálů předávání moci a jejich dalšímu zkoumání přispívají zvláště metodologické přístupy uplatňované v oblasti studia nových politických dějin. O tom podnětně například B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*; TÁŽ, *Des Kaisers alte Kleider*; Harriet RUDOLPH, *Das Reich als Ereignis. Formen und Funktionen der Herrschaftsinszenierung bei Kaisereinzügen (1558-1618)*, Köln – Weimar – Wien 2011. Naznačená východiska v české historické vědě představil mimo jiné také Z. VYBÍRAL, *Politická komunikace*, s. 97-119.

⁴⁷⁷ Paměti, p. 121.

⁴⁷⁸ Konkrétní obraz uherské korunovace z roku 1563 zahrnující četné změny v tradičním ceremonálu vtělil do jedinečného popisu Hans Habersack. K tomu F. EDELMAYER – L. KAMMERHOFER – M. C. MANDLMAYR – W. PRENNER – K. VOCELKA (edd.), *Die Krönungen Maximilians II.*, s. 178-205. Z dalších prací zejména K. VOCELKA – L. HELLER, *Život Habsburků*, s. 198-199.

⁴⁷⁹ Obdobnými principy se vyznačovalo například i vnitřní členění dvorské společnosti, jak ukázal Pavel MAREK, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání císařského dvora Ferdinanda II.*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii*, s. 371-396.

⁴⁸⁰ Paměti, p. 121.

⁴⁸¹ V. BŮŽEK – G. PÁLFFY, *Integrace šlechty*.

dokladů o okolnostech cesty nejvyššího purkrabího Jana mladšího Popela z Lobkovic do Prešpurku. Ačkoli nevynikají sdílností, doplňují alespoň částečně obraz uherské korunovace konané 8. a 9. září 1563, který byl díky mimořádně příznivému stavu dochování písemných pramenů až dosud nahlížen převážně z rožmberské perspektivy.⁴⁸²

Po záměrném odhlédnutí od rozměru událostí „velkých“ politických dějin si je ovšem potřeba všimnout také jejich dopadu na způsob uvažování nižší šlechty. Zvláště popis uherské korunovace poukázal na zřetelné hranice myšlenkových obzorů rytířských hospodářů, jejichž životním prostorem bylo zeměpisně i společensky úzce vymezené území v okolí venkovského sídla.⁴⁸³ Mizivý kontakt s ohnisky veřejného dění, chybějící politické zkušenosti a odlišné sociální návyky jim nedovolovaly porozumět všem symbolickým prvkům zapracovaným do náročného programu habsburských ceremonií a festivit. Přesto dovedli stejně jako ostatní přítomní diváci pochopit alespoň jejich podstatu, kterou velkolepě umocňovaly početné zástupy honosně oděných jezdců a především nepřehlédnutelná přítomnost členů vládnoucího rodu.⁴⁸⁴

Oživení vztahů s pánem na Horšovském Týně, krátkodobé vystupování v nezvykle samostatné roli a setkání s obdobně situovanými šlechtici mohlo po návratu z Uher posílit společenské sebevědomí Příbika Bukovanského z Bukovan a podnítit ho v roce 1564 k významnému životnímu kroku, kterým byl vstup do manželství. V 29 letech se oženil s výrazně mladší nižší šlechtičnou Justýnou Vamberskou z Rohatec.⁴⁸⁵ O jejich rodinných kořenech se mnoho ucelených poznatků nezachovalo.⁴⁸⁶ Nepochybně však pocházela z majetkově skromných poměrů typických pro jednu ze tří po sobě jdoucích generací rodu usazených na statku Hluboš na Příbramsku, s nímž dočasně spojili své osudy rovněž její bratři Petr, Hynek a Šťastný.⁴⁸⁷ Justýniným otcem byl s největší pravděpodobností Jan Vamberský z Rohatec. Avšak na počátku šedesátých let 16. století patrně již delší dobu nežil, což by zároveň vysvětlovalo, proč se v berních

---

⁴⁸² Srov. V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 171-173; J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 132.

⁴⁸³ K životnímu stylu drobné šlechty usazené v okolí sídel předběllohorských velmožů V. BŮŽEK, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí*; TÝŽ, *Klientela*.

⁴⁸⁴ Přístupem nejméně majetné vrstvy rytířstva k jednotlivým rovinám politické kultury se zabýval V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*.

⁴⁸⁵ Paměti, p. 124.

⁴⁸⁶ Blíže August SEDLÁČEK, *Vamberský*, in: Ottův slovník naučný XXVI, Praha 1907, s. 378-379; NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 1174, Vamberský z Rohatec.

⁴⁸⁷ Faktografické poznatky o dějinném vývoji hlubošského statku shromáždil zejména A. SEDLÁČEK, *Hrady VI*, Praha 1889, s. 139; v souvislosti s působením pozdějších majitelů, rytířů Vtelenských ze Vtelna rovněž Jan KILIÁN, *Rod Vtelenských ze Vtelna na Hluboši*, Podbrdsko 16, 2009, s. 34-48.

rejstřících z roku 1557 uvádělo v souvislosti s držbou hlubošského jmění jméno jeho syna Hynka, jenž se v polovině padesátých let 16. století veřejně uvedl krátkým působením v úřadu krajského hejtmána na Podbrdsku.⁴⁸⁸ Petr, Hynek a Šťastný Vamberští z Rohatec ani jejich „páni a přátelé“ tak patrně neměli v roce 1564 důvod činit šlechtickému nápadníkovi z Bukovan výraznější překážky. Jeho žádost o sňatek s Justýnou pravděpodobně spíše přivítali, neboť tím byla zajištěna její budoucnost.⁴⁸⁹

Založení rodiny značně proměnilo každodenní život Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan.⁴⁹⁰ S dobrým povědomím o problémech, s nimiž se vyrovnával ve snaze o zajištění rodové kontinuity jeho děd Jindřich, usiloval od prvopočátku o brzké zplození mužského dědice.⁴⁹¹ Případné obavy svého sociálního okolí však velmi rychle rozptýlil. Na rozdíl od svých předků totiž neměl nouzi o početné potomstvo. Během osmnáct let trvajícího manželství přivedla Justýna Bukovanská z Rohatec na svět třináct dětí, z nichž se dospělosti dočkali čtyři chlapeci a stejný počet dcer.⁴⁹² Nejstarší ze synů Jan byl prvním potomkem šlechtického páru. Narodil se zřejmě až necelé dva roky po svatbě a v budoucnu se stal nejen pokračovatelem rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan, ale také druhým z tvůrců otcem založených memoárů. Jisté poznatky se však dochovaly také o osudech dalších tří synů bukovanského rytíře, Jindřicha, Adama a Hynka.⁴⁹³

Druhá polovina šedesátých a počátek sedmdesátých let 16. století vyznačovaly období, po které byl Přibík Bukovanský z Bukovan nucen pravidelně rozdělovat svůj čas mezi zbenický a bukovanský statek, na němž s podporou otce Jana a zřejmě už i dospělého bratra Hynka souběžně hospodařil.⁴⁹⁴ Velmi nejisté finanční výnosy ze

---

⁴⁸⁸ Blíže O. PLACHT, *Odhad majetku*, s. 75; P. MAREŠ, *Obsazování úřadu krajského hejtmána v Čechách za vlády Ferdinanda I.*, s. 55. Za jistých okolností by mohl být Justýnin bratr Hynek až do doby okolo roku 1560 zaměňován se strýcem svého otce Jana, neboť byl nositelem téhož křestního jména. Ačkoli se i tento druhý rytíř vyskytoval na Podbrdsku a po čase stráveném v Příbrami sídlil na Litovicích, nezískal během svého života trvalý podíl z hlubošského statku. S osudy potomků Jana Vamberského z Rohatec jej proto nelze jakkoli spojovat.

⁴⁸⁹ Jak se pokrevních i nepokrevních příbuzní podíleli na utváření sňatkových strategií, srozumitelně popsal V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 244-246.

⁴⁹⁰ Chybějící pramenná svědectví osobní povahy nedovolují hlouběji postihnout podobu vzájemného soužití Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan a jeho první manželky. Ani v obsahu svých pamětí se totiž nepokoušel svůj vztah k Justýně Vamberské z Rohatec jakkoli hodnotit a zmínil se o ní v jediném záznamu. Srov. Paměti, p. 125.

⁴⁹¹ V. BŮŽEK, *Urozenec*, s. 100.

⁴⁹² Paměti, p. 125.

⁴⁹³ V chronologickém pořádku a s oporou ve vynikající heuristické přípravě se zaměřil na životní směřování jednotlivých potomků Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan J. TOMAN, *Bukovany*, s. 13-18.

⁴⁹⁴ Pro bližší zjištění o způsobu uspořádání majetkových záležitostí v rodě Bukovanských Pintů z Bukovan se nedochovaly potřebné písemné podklady. Nejpozději od roku 1567 ale Přibík Bukovanský sídlil na statku Zbenice. K tomu srov. výpověď breznického měšťana Blažeje Angelíka v NA Praha, Komorní soud, č. kn. 111, Registra svědomí bílá soudu komorního, 1587-1591. V roce 1570 potvrdil

zemědělského podnikání na nepříliš úrodné půdě sloužily k vydržování hned dvou rodin.⁴⁹⁵ To na mladého rytíře vytvářelo neobyčejný psychický tlak, který výrazněji polevil až s otcovou smrtí, umožňující nové vypořádání majetkoprávních vztahů.⁴⁹⁶ K úmrtí dosavadního správce rodového jmění došlo v neděli 28. prosince 1572 a jeho prvorozeného syna pravděpodobně zarmoutilo.⁴⁹⁷ Přesto se nedalo považovat za nečekané. Stárnoucí rytíř nebyl na sklonku života kvůli silně rozvinuté podagře prakticky schopen chůze. Navzdory zdravotním problémům se však dožil věku 70 let, který raně novověká společnost v souladu s učením o lidských věcích chápala jako úctyhodný.⁴⁹⁸ Poslední rozloučení s Janem Bukovanským Pintou z Bukovan se konalo počátkem následujícího roku, do něhož už oba jeho synové vstupovali v postavení nové vrchnosti.⁴⁹⁹

Snad i to jim dovolilo v hojnější míře budovat příznivé vztahy s předními velmoži včetně Petra Voka z Rožmberka.⁵⁰⁰ Klientelní pouta mezi posledním Rožmberkem a oběma bukovanskými bratry se však nerodila pouze tradičními cestami, o čemž nejmýlněji vypovídá jejich účast na pijáckých zábavách pořádaných v sedmdesátých letech 16. století na bechyňském zámku.⁵⁰¹ O těchto neformálních společenských setkáních doprovázených hojnou konzumací vína se zachovalo pro období let 1573 až 1576 jedinečné pramenné svědectví v podobě pamětní knihy známé pod názvem

---

Přibík Bukovanský Petru Vokovi z Rožmberka přijetí svatojiřského úroku a uvedl, že sídlí „na Zbynicích“. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 8.

⁴⁹⁵ Jaké úsilí obnášelo hospodářské spravování drobného rytířského statku, ukázal na příkladu majitele jihočeské tvrze Holkov Bohuslava Kunáše z Machovic Daniel KOVÁŘ, *Tvrz a statek Holkov u Velešína*, Jihočeský sborník historický 81, 2012, s. 7-46, zde s. 19, 21.

⁴⁹⁶ K dělení nemovitého majetku mezi bratry Přibíka a Hynka došlo patrně s větším časovým odstupem po smrti jejich otce Jana (z. 1572). S jeho výsledkem seznamoval Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan 2. dubna 1574 také svého patrona Petra Voka z Rožmberka: „Podle předešlého mého připsání, že Vaší Milosti oznámeno bejti má, na kterého z nás bratří suma peněz, kterou při Vaší Milosti máme, skrze podíly a porovnáni bratrské přijde a se dostane. A budeli dále sčekání té sumy a při Vaší Milosti zanechání učiněno moci bejti. Což tak činím a Vaší Milosti naschválně oznamuji, že táž suma u Vaší Milosti v podíl můj se jest dostala a mně náležeti má.“ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 10.

⁴⁹⁷ Paměti, p. 123-124.

⁴⁹⁸ Soudobí učenci se pokoušeli zpřehlednit běh lidského života členěním na jednotlivé věky, s nimiž se přirozeně spojovaly určité fyzické vlastnosti či povahové rysy. Podle Tobiáše Mouřenína z Litomyšle se Jan Bukovanský Pinta z Bukovan ve svých více jak sedmdesáti letech již řadil do skupiny vážených starců. O struktuře životního cyklu v Mouřenínově pojetí zejména V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 270.

⁴⁹⁹ Paměti, p. 123.

⁵⁰⁰ O jeho osudech předně Jaroslav PÁNEK, *Petr Vok z Rožmberka. Život renesančního kavalíra*, Praha 2010.

⁵⁰¹ V širších sociálních souvislostech nahlížel vznik podobných pijáckých uskupení na rožmberské Bechyni a tyrolském Ambrasu Václav BŮŽEK, *Pijácké zábavy na dvorech renesančních velmožů (Ambras – Bechyně)*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s. 137-161.

Pokutní registra.⁵⁰² Spolu s dalšími hosty se do ní v roce 1575 zapsali také Přibík a Hynek Bukovanští z Bukovan, a tím symbolicky stvrdili svou příslušnost ke společenství pijáků udržujících vztahy „dobrého přátelství“ k bechyňskému pánovi i jeho starobylému rodu.⁵⁰³ Bukovanští rytíři si jich cenili o to více, že se na rozdíl od mnoha pravidelných návštěvníků zdejšího renesančního sídla nikdy nevyskytovali ve služebním poměru k posledním Rožmberkům a jejich přízeň i ochranu si tak zajišťovali spíše jako spolehliví sousedé.

Období rozdělené vlády nad Bukovany a Zbenicemi i společného veřejného vystupování urozených bratrů skončilo v roce 1579 tragickým způsobem. Mladší z nich, Hynek, se stal totiž obětí údajného poddanského spiknutí, které se zapsalo jako ojedinělý úkaz do paměti nižšího šlechtického rodu.⁵⁰⁴ Pozadí celého případu však zůstalo i přes cennou osobní výpověď Přibíka Bukovanského z Bukovan převážně nejasné.⁵⁰⁵ Z dostupných údajů zjevným způsobem vyplynulo, že se snad třem poddaným drobného bukovanského panství z neznámého důvodu znelíbila stávající vrchnost a rozhodli se ji pozoruhodně promyšleným způsobem fyzicky odstranit. Děvečka Káča, pocházející ze Zbenic, připravila spolu s kuchařkou z Plzeňska a další blíže neurčenou osobou Hynka Bukovanského z Bukovan neznámým způsobem „o rozum a paměť“.⁵⁰⁶ Omámený rytíř si následně ve stavu poblouznění sám způsobil rozsáhlá řezná zranění v oblasti krku a dočasně ztratil vědomí.⁵⁰⁷ I s odstupem mnoha let pak vzpomínal Přibík Bukovanský z Bukovan, jak neúspěšně usiloval o bratrovu

---

⁵⁰² TAMTÉŽ, s. 139, 142-143, 146.

⁵⁰³ TAMTÉŽ, s. 147.

⁵⁰⁴ Ať již příčiny spočívaly v sociálních, hospodářských či náboženských otázkách, přerůstaly spory šlechtické vrchnosti a poddaných v jistých případech od projevů nespokojenosti až k otevřenému střetu. S ohledem na těsnější soužití s venkovským obyvatelstvem ohrožovaly především příslušníky rytířského stavu. K nejznámějším událostem tohoto typu patřilo přepadení a usmrcení rytířů Loreckých ze Lkouše na tvrzi v Šamonicích počátkem sedmdesátých let 16. století, jímž se čteněji zabýval Alexandr DEBNAR, *Nová zjištění a přehodnocení pohledů na okolnosti vražd Loreckých ze Lkouše spáchaných dne 24. 8. 1571 v Šamonicích*, in: Sborník k 400. výročí povýšení Blatné na město, Blatná 2001, s. 69-127; TÝŽ, *Antropologické a soudní lékařské zkoumání ostatků rytíře Ludvika Loreckého ze Lkouše, zavražděného v Šamonicích dne 24. 8. 1571*, Výběr 24, 1987, s. 18-21. Tragické vyústění nepokojů v Šamonicích by zároveň mohlo být uvedeno do časových a místních souvislostí s bukovanským případem, neboť k nim došlo ve stejném regionu a jen o osm let dříve. Že se zprávy o útoku na vrchnost šířily přinejmenším po jižních Čechách zásluhou Jindřicha staršího ze Švamberka, doložil rožmberský kronikář Václav Březan citováním části jeho listu adresovaného Petru Vokovi z Rožmberka: „*Těž Vaší Milosti oznamuji za novinu, ač nedobru, že tento pátek minulý v noci na sobotu pana Loreckýho se dvěma syny jeho nějací lotři, dobyvše se do pokoje, kde jest ležel, když spal, zamordovali a hrdla jim podřezali. Ale toho se nijakž doptati nemohu, kdo by to učiniti měl.*“ J. PÁNEK (ed.), *V. Březan, Životy II*, s. 419.

⁵⁰⁵ Jediné pramenné východisko představují Paměti, p. 121-123.

⁵⁰⁶ TAMTÉŽ.

⁵⁰⁷ Druhou, avšak hlouběji nepodloženou domněnku o pozadí zachycené události předložil Jan Toman. Podle něj mělo údajné poddanské spiknutí navenek pouze zakrývat trvale se zhoršující duševní stav Hynka Bukovanského, jenž vyvrcholil jeho sebevraždou. Blíže J. TOMAN, *Bukovany*, s. 9-11.

záchrana. Využil přitom sousedské náklonnosti, které se mu dostávalo od první manželky Ferdinanda Lokšana z Lokšanu, Zuzany.⁵⁰⁸ Šlechtična sídlící na Březnici se sice sama netěšila příliš dobrému zdraví, ale přesto na Bukovany obratem poslala „dobrého předního barvíře“.⁵⁰⁹ Ten po ošetření přivedl Hynka Bukovanského z Bukovan k vědomí. Pomoci mu však již nemohl, protože „měl jícen, kterým se pokrm do života požívá a požívá, přerézáný“ a postupně umíral hlady.⁵¹⁰ Ještě před svou smrtí, k níž údajně došlo až po pěti dnech, však stihl označit za hlavní podezřelou děvečku Káču. Příbík Bukovanský z Bukovan ji proto nechal po čase vyslýchat na mučidlech u hrdelního soudu v městečku Zvíkovské Podhradí, kde se doznala k uskutečnění vražedného plánu.⁵¹¹ Nepotrestání obzvláště krutého činu namířeného za podivných okolností proti společensky nedotknutelné vrchnosti by vytvářelo nebezpečný příklad, a proto nechal Příbík Bukovanský z Bukovan na pachatelce „smrt vyměřenou zahrabáním vykonati“.⁵¹²

Nešťastnou událostí se spojil veškerý rodový majetek v rukou Příbíka Bukovanského z Bukovan, který se pozvolna začínal projevovat jako velmi zdatný hospodář.⁵¹³ Nevelké finanční zisky totiž dokázal promyšleně využívat ke skupování drobných statků v severním Prácheňsku, které obklopovaly tvrze v Bukovanech a Zbenicích. Už od otcových dob navíc držel v úplné či částečné zástavě některé švaberské vsi, mezi nimiž se vyskytovaly například Mýšlovice, Těchařovice a Životice vytvářející severozápadní okraj bukovanského panství.⁵¹⁴ Ještě v roce 1579 se chopil při

---

⁵⁰⁸ K přítomnosti Lokšanů z Lokšanu na Březnici zejména A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 221-224. Sepětí jejich rodu se synem českého krále, arciknížetem Ferdinandem, podrobněji objasnil V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 94-95.

⁵⁰⁹ Paměti, p. 121. Zapůjčování lékařů, lazebníků a barvířů představil jako výraz prohlubování „dobrého přátelství“ V. BŮŽEK, *Klientela*, s. 221.

⁵¹⁰ Paměti, p. 122-123.

⁵¹¹ Okolnosti vedení smolných knih a využívání hrdelního práva v českém soudnictví pozdního středověku a raného novověku se staly opakovaně předmětem badatelské pozornosti. V rámci obsáhlého výzkumu srov. alespoň výběrově Jindřich FRANCEK – Tomáš ŠIMEK (edd.), *Hrdelní soudnictví českých zemí. Soupis pramenů a literatury*, Zámorsk – Pardubice 1995; Jindřich FRANCEK (ed.), *Hrdelní soudnictví českých zemí 16.-18. století*, Pardubice 1996; Jaroslav PÁNEK, *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách (Výsledky, problémy a perspektivy studia)*, *Československý časopis historický* 32, 1984, s. 693-728; Jaroslav DIBELKA, *Paměť jako prostředek k udržení pravomoci výkonu hrdelního práva*, in: V. Bůžek – J. Dibelka (edd.), *Utváření identity*, s. 77-95. Do širších evropských souvislostí problematiku uvedli například Martin MONESTIER, *Historie trestu smrti. Dějiny a techniky hrdelního trestu od starověku po současnost*, Praha 1998; Jaroslav PÁNEK, *Dějiny kriminality a hrdelního soudnictví v evropském kontextu (Středověk a raný novověk)*, in: J. Francek – T. Šimek (edd.), *Hrdelní soudnictví*, s. 3-14.

⁵¹² Paměti, p. 122.

⁵¹³ Zhodnocení hospodářského počínání Příbíka Bukovanského podal J. TOMAN, *Bukovany*, s. 18-19.

⁵¹⁴ Rozšiřování původního rodového statku a výsledný rozsah rytířského panství na konci 16. století zachytil při sledování územního vývoje někdejších církevních držav na Příbramsku TÝŽ, *Likvidace arcibiskupského panství*, s. 36.

odprodejích částí zvíkovského panství prováděných Kryštofem II. ze Švamberka své příležitosti a získal natrvalo část někdejší arcibiskupské vsi Kozárovice.⁵¹⁵ V obdobném duchu postupoval také v osmdesátých letech 16. století, kdy bukovanský pozemkový majetek rozšířil nákupem vesnic Nestrašovice od Václava Bechyně z Lažan a Těchníč od Hertvíka Zejdlice ze Šenfeldu.⁵¹⁶

Zvláštní zájem měl Přibík Bukovanský z Bukovan nejen o budování uceleného venkovského panství, ale také o pronikání do švamberského poddanského města Mirovice.⁵¹⁷ Během svého života zde vlastnil hned dva měšťanské domy.⁵¹⁸ Vzhledem k příznivé poloze dokonce projevila o jeden z nich výrazný zájem zdejší městská rada, neboť jej mínila v budoucnu využít k založení radnice, která Mirovicím do té doby scházela. Prodej nemovitosti, k němuž došlo v červnu 1581, mohl pouze utvrdit příznivý obraz bukovanského rytíře v místním společenství.⁵¹⁹ Svému druhému mirovickému domu nazývanému Zíkovský či Havlovský již vládl rytíř z Bukovan až do své smrti v roce 1601.⁵²⁰ Pomyslným stvrzením pouta se švamberským poddanským městem se ovšem staly rovněž okolnosti vydání městských privilegií, jimiž bylo v roce 1597 nadáno od Jana Jiřího ze Švamberka. Svědectví pod obsahem závažné listiny se na výzvu švamberského velmože ujal spolu s Jaroslavem Libštejnským z Kolovrat, Sigfrídem Mecerodem z Rajchvaldu a Janem Loubským z Lub právě Přibík Bukovanský, což bylo neklamným důkazem sousedské důvěry a náklonnosti ze strany orlického pána i jeho mirovických poddaných.⁵²¹ Pojítkem s rytířskými vrchnostenskými úředníky orlických Švamberků usedlími v Mirovicích mu byl však zvláště rytíř Kryštof Rampach z Úbory, s jehož podporou navštěvoval v dětství zdejší školu.⁵²² A právě jeho dům na mirovickém náměstí se stal po roce 1562 součástí

---

⁵¹⁵ TÝŽ, *Odprodeje zvíkovské*, s. 66.

⁵¹⁶ Podrobnosti jednotlivých obchodních ujednání z let 1584 (Nestrašovice) a 1585 (Těchníč) dokládají deskové zápisy. Srov. NA Praha, Desky zemské, Desky zemské větší 22, fol. G 12-G 12'; TAMTÉŽ, fol. Q 19-Q 19'. Blíže rovněž A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 69.

⁵¹⁷ Výzkum zaměřený na soužití šlechty a měšťanstva ve společném sociálním i geografickém prostoru se začal výrazněji rozvíjet teprve během posledních desetiletí. Z tohoto hlediska přinesly nové tematické a metodologické podněty zejména příspěvky uveřejněné v konferenčním sborníku, který uspořádala Michaela KOKOJANOVÁ (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*, Prostějov 1997.

⁵¹⁸ J. TOMAN, *Dějiny města Mirovic*, s. 164-165, 178-180.

⁵¹⁹ TÝŽ, *Mirovické radnice*, s. 6-8.

⁵²⁰ TÝŽ, *Dějiny města Mirovic*, s. 178-180.

⁵²¹ Podmínkami vzniku a obsahovou náplní těchto výsad se naposledy podrobně zabýval A. DEBNAR, *Mirovická privilegia*, s. 15-17.

⁵²² Paměti, p. 111.

dědičného jmění rodu Bukovanských z Bukovan a uvedl je do městského prostředí.⁵²³ Na rozdíl od řady jiných nižších šlechticů se v něm tedy Přibík Bukovanský nevyskytoval z hospodářské nutnosti.⁵²⁴ Naopak zde před očima méně urozených „pánů a přátel“ dával okázale najevo své postavení v sociálních sítích švamberské vrchnosti.

Hlavní rozdíl vyplývající z porovnání hospodářského uvažování Přibíka Bukovanského z Bukovan a jeho otce Jana spočíval v Přibíkově schopnosti silněji vnímat výhody šlechtického režijního podnikání v nezemědělské oblasti.⁵²⁵ Přestože ve skromných rytířských podmínkách nemohly jeho výnosy konkurovat panským velkostatkům, dokázaly ve spojení s příjmy ze zúročených peněžních půjček rožmberským a švamberským velmožům mnohem lépe uspokojovat nemalé finanční potřeby Přibíkovy početné rodiny.⁵²⁶

O struktuře a charakteru režijních provozů, z nichž vycházelo hospodaření Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan, si lze i vzhledem k chybějícímu inventáři panství vytvořit pouze rámcovou představu.⁵²⁷ Mnohem sdílnější však byly jím psané listy adresované na počátku devadesátých let 16. století Petru Vokovi z Rožmberka. Z jejich obsahu opakovaně vystoupil zcela jedinečný pohled předbělohorského rytíře na stav vlastního hospodářství a místního trhu, na němž byl existenčně závislý. Z Přibíkových slov pak vyplynulo, že zřetelně ustoupil od pěstování obilí, které mu již v neúrodné krajině nepřinášelo větší užitek. V největším měřítku se naopak zaměřil na chov ryb a zvelebování malé rybníční soustavy, kterou vytvářel v okolí Chraštic.⁵²⁸ Ve skladbě jeho příjmů se objevovaly také zisky z vaření malého nákladu piva. Po vzoru mnoha

---

⁵²³ Dům se podle svého původního majitele nazýval Rampachovský, jak potvrdil J. TOMAN, *Mirovické radnice*, s. 6-7; TÝŽ, *Dějiny města Mirovic*, s. 164-165.

⁵²⁴ Problematika pauperizace drobné rytířské šlechty hledající útočiště v předbělohorských i pobělohorských městech dosud nebyla uspokojivým způsobem probádána a bude vyžadovat provedení hluboké heuristiky pramenů městské provenience.

⁵²⁵ Skladbu hospodářských provozů režijního velkostatku a podstatu jeho příjmů zhodnotili zejména Alois MÍKA, *Feudální velkostatek v jižních Čechách (XIV.-XVII. stol.)*, Sborník historický 1, 1953, s. 122-213; Václav LEDVINKA, *Rozmach feudálního velkostatku, jeho strukturální proměny a role v ekonomice českých zemí v předbělohorském období*, Folia historica bohemia 11, 1987, s. 103-132; Jaroslav ČECHURA, *Šlechtický podnikatelský velkostatek v předbělohorských Čechách*, in: Jaroslav Pátek (ed.), *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla, prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992*, Praha 1997, s. 145-160.

⁵²⁶ Že příslušník nižšího šlechtického stavu mohl za příznivých vnějších okolností vhodně zvolenou hospodářskou strategií dosáhnout dílčích úspěchů, prokázali na příkladu Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku V. BŮŽEK, *Každodenní život na statcích*; M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600-1610*, s. 21-31.

⁵²⁷ Jaké vypovídací možnosti tento typ pramene skýtá, předvedli pečlivým rozbořem soupisu peněžních pohledávek a majetku holkovského rytíře Bohuslava Kunáše z Machovic D. KOVÁŘ, *Tvrz a statek Holkov*, s. 19, 21; V. BŮŽEK, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí*, s. 290-291; František KOREŠ, *Bohuslav Kunáš z Machovic a jeho tvrz za pasovského vpádu*, in: V. Bůžek – F. Koreš – P. Mareš – M. Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, s. 262-269, zde s. 265-266.

⁵²⁸ Za budovatele rybníků v okolí Bukovan jej označil J. TOMAN, *Odprodeje zvikovské*, s. 66.

šlechtických hospodářů si rovněž uvědomoval, nakolik se vyplácí chov ovcí, a proto se svým drobným příspěvkem zapojil i do obchodování s ovčí vlnou.⁵²⁹ Ještě cennější než popis podnikatelské činnosti však bylo nutkání Příbika Bukovanského z Bukovan hodnotit životnost trhu, platební schopnost poddaných a především své vlastní hospodářské vyhlídky.⁵³⁰

Správa bukovanských statků se ovšem neodbývala pouze v hospodářské oblasti. Morální i Bohem svěřenou povinností každé křesťanské vrchnosti bylo vykonávat dohled nad duchovním směřováním vlastních poddaných.⁵³¹ Jeden z nejdůležitějších prostředků užívaných urozenými jedinci za účelem naplnění tohoto závazku představovalo patronátní právo.⁵³² Jeho podstata spočívala v možnosti ovlivnit výběr kněze pověřeného správou dané farnosti, a tím zároveň spoluurčovat konfesijní příslušnost obyvatel poddanských měst a vesnic. Jak přesvědčivě potvrdily nedávné výzkumy, spoléhala vyšší i nižší šlechta na příslušné výsady zvláště proto, že navenek přispívaly k posilování její mocenské autority.⁵³³

---

⁵²⁹ „A vpravdě žeť těch dvě stě kop z svejch důchodečků k tomu času bych nemohl shledati, nebo důchodky mý velmi se mi zmenšují v tomto lidském nedostatku. Jedno piv skoro nic nevařím, ryb, co sem měl, ty sem na ouvěrek, chtěl-li sem jich co odbýti, dáti musel, vlny též do půldruhého líta svěřiti, a tak na ty naše živnůstky zde žádných odbytů není.“ List od Příbika Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Bukovanech 16. dubna 1591. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 16.

⁵³⁰ Nad poddanskými možnostmi v nesnadných hospodářských podmínkách se zamýšlel následovně: „Ač vpravdě s velikou obtížností v tento těžký čas, kdo statečku nemá tohoto času na užitečku v prodávání vobilí, jako já nemám. Na jiných užitečcích špatné živnůstky jsou, nebo lidé poddani naši velice zchudli a soužení jsou. Když se lidé robotní zle mají, též toho i páni, nemohúce od nich platu za piva placení dosahovati, nedostatku a v důchodích svých zmenšení pocítiti musejí. Jakož se to nyníčko při nás mnohých chudých zemaních děje a spatruje, v čem vůle Boží v tom i v jiném bejti musí.“ List od Příbika Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Bukovanech 15. dubna 1591. TAMTÉŽ, inv. č. 15.

⁵³¹ Nakolik a jakým způsobem využívala šlechta z českých zemí výlučného postavení v náboženských záležitostech při prosazování svých vrchnostenských zájmů, prověřil s přihlédnutím k dosavadním výzkumům věnovaným konceptu konfesionalizace Josef HRDLÍČKA, *Konfesijní politika šlechtických vrchností a šlechtická konfesionalizace v Čechách a na Moravě v 16. a 17. století*, Český časopis historický 108, 2010, s. 406-442; TÝŽ, *Teorie a praxe lokální vlády a otázka legitimacy zásahů světských pozemkových vrchností do náboženských poměrů na jejich panstvích (16. a počátek 17. století)*, Studia Comeniana et historica 43, 2013, s. 124-144.

⁵³² Otázkou působnosti patronátních práv se z rozmanitých časových, místních i sociálních hledisek zabývali Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Ke studiu a možnostem využití patronátních práv v předhusitských Čechách*, Folia historica bohemia 7, 1984, s. 43-99; Pavel B. KŮRKA, *Kostelníci, úředníci, měšťané. Samospráva farnosti v utrakvistu*, Praha 2010, s. 65-72; Marie RYANTOVÁ, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694-1730)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750)*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 617-637; Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010; TÝŽ, *Kostely farní nebo patronátní? K postavení farních kostelů v systému správy šlechtického dominia na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, in: Pavla Stuchlá (ed.), *Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách*, Vodňany 2008, s. 79-94.

⁵³³ J. HRDLÍČKA, *Konfesijní politika*, s. 425-427.

Již od vrcholného středověku se pozornost bukovanských rytířů vytrvale obracela ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích.⁵³⁴ Jako jeho kolátoři však vystupovali po většinu času společně se svými sousedy, pány ze Švamberka.⁵³⁵ Z několika pamětních záznamů a podpory vyjadřované protihabsburské straně za českého stavovského povstání se dalo usoudit, že se rod Bukovanských Pintů z Bukovan během předbělohorského období až na nečetné výjimky hlásil k nekatolickému vyznání.⁵³⁶ V tomto směru nalézal shodu zejména s velmoži sídlícími v poslední čtvrtině 16. a počátkem 17. století na blízkém Orlíku nad Vltavou, což se následně příznivě promítalo i do vzájemné spolupráce při dosazování a kontrole činnosti chraštických farářů.⁵³⁷ Ačkoli se pro rozbor této otázky nedochovaly v patriční míře potřebné pramenné doklady, podařilo se na základě jednoho konkrétního příkladu alespoň nastínit, co mohlo být náplní písemné komunikace probíhající mezi společnými držiteli patronátního práva.⁵³⁸

K prohloubení poznání naznačené problematiky přispěl zejména případ z roku 1567, kdy se začal rozvíjet spor bukovanských rytířů s dočasně přijatým duchovním. Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan mohl vzniklé napětí sledovat nanejvýš zpozzdálí, neboť se hlavními aktéry tehdejšího dění stali jeho otec Jan a mladší bratr Hynek. Prvně jmenovaný dával v dopisu adresovaném Jindřichovi staršímu ze Švamberka zřetelně najevo svou nelibost nad tím, jak se k němu i poddaným zachoval kněz Václav. Ten „v *Krašticích třetí neděli přisluhoval*“, zatímco jeho dlouhodobým a původním působištěm

⁵³⁴ Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích jižně od Příbrami (Středočeský kraj), se zaniklou rodovou hrobkou Bukovanských Pintů z Bukovan.

⁵³⁵ Příslušný patronát byl tradičně rozdělený mezi více vrchností. Vedle bukovanských rytířů náležel zpravidla také majitelům orlického panství, které se od druhého desetiletí 16. století stalo součástí švaberských držav. Blíže A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 62, 76; TÝŽ, *Místopisný slovník*, s. 333-334.

⁵³⁶ Téměř na všechny mužské potomky Příbíka Bukovanského se proto po roce 1620 vztahovaly majetkové tresty, o jejichž konkrétním rozsahu pojednal Tomáš Václav BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 I*, Praha 1882, s. 48-49. Přibližnou podobu jejich převažujícího, avšak nikoli bezvýhradného věroučného přesvědčení zachytily Paměti, p. 138-139, 142-144.

⁵³⁷ Jan Jiří ze Švamberka patřil spolu se svým synem Petrem mezi zástupce české evangelické šlechty. Když v roce 1617 zemřel, dostavila se na jeho pohřeb uspořádaný v západočeském Ronšperku naprostá většina stávajících i budoucích představitelů stavovské opozice. Znatelného průniku v náboženských a politických postojích zúčastněných hostů si při pečlivém rozboru celé smuteční události všiml P. KRÁL, *Ronšperské setkání*; TÝŽ, *Smrt a pohřby*, s. 187-190. Že se k nekatolickým směrům přikláněl již Kryštof II. ze Švamberka (z. 1582), potvrdila shodou okolností Anna Hradecká z Rožmberka. V dopisu zasláném Petru Vokovi z Rožmberka vyjádřila znepokojení nad dosud nejistým konfesijním vyzněním posledního rozloučení s Jindřichem starším ze Švamberka následujícími slovy: „*Poněvadž, můj nejmilejší pane bratře, vodpusťte mi to, vy málo v to věříte a pan Kryštof (ze) Švamberka zhola nic, abyšte mu žádného luteriánského pohřbu činiti nedali. Neb se obávám, že byšte tím pana bratra velice rozhněvali, kdyby se mu mělo tak po luteriánsku činiti, jakž pohřbu čini, jako by nějaké hovado umřelo.*“ Výše uvedená citace pochází z části listu, kterou editoval a šířeji interpretoval J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 192.

⁵³⁸ List od Jana Bukovanského Pinty z Bukovan Jindřichovi staršímu ze Švamberka datovaný na Bukovanech 26. dubna 1567 v SOA Třeboň, Velkostatek Orlík nad Vltavou, inv. č. 1258, sign. V AP 5, kart. 145.

byla starosedlská farnost, která se nacházela na území orlického panství. Podle slov Jana Bukovanského žádal krátce před ukončením své chraštické služby zdejší kostelníky, aby „*jemu k slavnosti velikonoční mostranci do Starého Sedla propůjčili*“. Protože by jeho prosbě sami o sobě nemohli vyhovět, vyčkávali se souhlasem až do rozhodnutí Janova syna Hynka. Když se však po uplynutí stanovené lhůty snažili získat zapůjčené cennosti nazpět, tak jim byla předána dosti příkrá odpověď. Kněz Václav odmítal kromě monstrance vrátit i stříbrnou lžičku, „*berouc sobě příčinu tu, že by mu všecken desátek třetího dílu od lidí vypraven nebyl*“.⁵³⁹

Ačkoli se výhrady vznesené bukovanským rytířem vztahovaly k nedostatečně podloženým nárokům duchovního, zřetelně se vymezil teprve vůči jeho nevybíravému postupu. Nechápal především, proč se údajně zadržované peníze nepokusil „*sám sobě doupomínati*“.⁵⁴⁰ Aby nastalá situace dospěla k řešení, obracel se s důvěrou na Jindřicha staršího ze Švamberka. Vycházel přitom z úvahy, že představiteli předního panského rodu náležela odpovědnost za „*kolátorství krašticského záduší*“ stejnou měrou jako jemu. Přispět „*k vochrane*“ poškozených farníků se z jeho pohledu dalo několika způsoby.⁵⁴¹ Nejmírnější z nich se zakládal na prostém napomenutí, v jehož účinnost Jan Bukovanský ještě stále doufal. Pokud by však zmíněný farář „*klenoty kostelní*“ i nadále zadržoval, měl švamberský velmož zajistit, „*aby jemu dopuštěno nebylo z té fary se stěhovati*“.⁵⁴² Při selhání všech navrhovaných opatření dávalo oběma urozeným mužům naději k případnému umravnění kněze Tomáše ještě oslovení „*pana arcibiskupa*“, jehož přičiněním se mohla „*taková věc*“ projednávat rovněž na církevní úrovni. Navzdory chybějícím zkušenostem z veřejné oblasti se rytíř z Bukovan tentokrát

---

⁵³⁹ „*Vaši Mi[los]ti oznamuji, kterak kněz Václav, farář starosedský, tak jakž v Krašticích třetí neděli přísluhoval, žádal jest kostelníků, aby jemu k slavnosti velikonoční mostranci do Starého Sedla propůjčili. Což oni, dotázavši se Hynka, syna mého, mají-li to učiniti, a on jim v tom dovolivší, jemu té mostranci na jeho žádost půjčili. A potom teď jeho žádali, aby jim to zase navrátil, ale on té mostranci a lžičky stříbrné vrátiti nechce, berouc sobě příčinu tu, že by mu všecken desátek třetího dílu od lidí vypraven nebyl a dokudž mu oni toho desátku nespraví, že jim těch věcí nenavrátí.*“ TAMTÉŽ.

⁵⁴⁰ „*Ješto mně i jiným se vidí, poněvadž jest sám zprvupočátku na větším díle od jiných lidí ten desátek upomínal a bral a taky oni jsou jemu se tím nezavázali, aby jemu to upomínati měli, čehož jsou předešle kostelníci jiným kněžím nečinívali, že von na ně tu nemá co nastupovati, nežli sám sobě doupomínati a ne tak, vymluvivši tu mostranci, aby sobě tím platiti měl.*“ TAMTÉŽ.

⁵⁴¹ „*Z té příčiny na Vaši Mi[los]ti to vznáším, poněvadž na žádost a přímluvu Vaši Mi[los]ti tu jest k posluhování zjednan a taky ještě na ten čas na faře Vaši Mi[los]ti v Starém Sedle jest. Tolikež i kolátorství krašticského záduší spolu se mnou míti ráčíte a k vochrane Vaši Mi[los]ti a mně náleží.*“ TAMTÉŽ.

⁵⁴² „*Že je[m]u, témuž knězi Václavovi, o tom poručiti ráčíte, aby on tu mostranci i tu lžičku stříbrnú, klenoty kostelní, jim kostelníkom hned navrátil a tím sobě sám, což jemu nenáleží, neplatil. Pakli by toho učiniti nechtěl, abyšte o tom poručiti ráčili, aby jemu dopuštěno nebylo z té fary se stěhovati.*“ TAMTÉŽ.

nehodlal spoléhat pouze na pomoc Jindřicha staršího ze Švamberka, což se projevilo již tím, že připustil možnost osobního podílu na přípravě společného úředního postupu.⁵⁴³

Jestli se neshody nakonec v poklidu urovnaly, nelze na základě znění jediného dochovaného listu posoudit. Přesto se díky němu podařilo potvrdit, jaký význam a prestiž připisovala šlechta výkonu patronátního práv, jež se obdobně jako dědičné statky zpravidla přenášela z jednoho pokolení na druhé. Případ byl zajímavý i z hlediska vnímání závazné hierarchie v rodě bukovanských rytířů. Z dostupných poznatků se zdá, že nejmladší Hynek zabezpečoval péči o chraštické záduší a obstarával komunikaci s kostelníky. Jakmile se však vyskytl závažnější problém vyžadující uplatnění vrchnostenské autority, ustoupil v souladu s vůlí svého otce opět do pozadí.⁵⁴⁴ Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan se v roce 1567 patrně soustředil především na rozvíjení vlastních hospodářských dovedností.⁵⁴⁵ Ani to mu podle všeho nebránilo, aby se dostatečně seznámil s úlohou kolátora. Již o patnáct let později utužil své sepětí s chraštickou farností, když nechal pro účely kostela Nanebevzetí Panny Marie odlít nový zvon.⁵⁴⁶ Jeho odbíjení se symbolicky rozléhalo po velké části bukovanského panství a svolávalo věřící k modlitbě.⁵⁴⁷ Vedle samotného Boha mělo ovšem uctít také památku druhého z kolátorů Kryštofa II. ze Švamberka. Tuto skutečnost dosvědčil nápis vrytý do zvonového pláště a uvádějící rok úmrtí orlického pána.⁵⁴⁸

Opakovaným potvrzováním úlohy patrona místního kostela, vrchnosti, rytířského hospodáře či vyhledávaného klienta docházelo k posilování jednotlivých, avšak navzájem propojených rovin vnějšího společenského obrazu Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan. Důkazem předkládaného zjištění se přitom staly především jím

---

⁵⁴³ „Pokudž by toho nenavrátíl, však to k Vaší Mi[los]ti rozomu připouštím, jak se v tom učiniti Vaší Mi[los]ti viděti bude. Anebo aby taková věc na pana arcibiskupa od Vaší Mi[los]ti a mě vznešena byla. K Vaší Mi[los]ti o to naschvále posílám a tu naději mám, že to nějak opatřiti poručiti ráčíte. A což mi pak od Vaší Mi[los]ti za odpověď dáno bude, tím se spravím.“ TAMTĚŽ.

⁵⁴⁴ Na očekávaná pravidla určující vztahy mezi rodinnými příslušníky mužského pohlaví se pro období raného novověku zaměřila P. SLAVÍČKOVÁ, *Pater familias*.

⁵⁴⁵ Alespoň některé povinnosti se navzdory kolektivnímu pojetí správy rodového jmění nemusely Přibíka Bukovanského přímo dotýkat, neboť po vstupu do manželství s Justýnou Vamberskou z Rohatec obýval na rozdíl od bratra Hynka vedlejší zbenické sídlo. Na zdejší tvrzi a „statku jeho, pana Přibíka“ se právě v roce 1567 objevil i vícekrát zmiňovaný březnický měšťan Blažej Angelík. Srov. jím pronesená slova v NA Praha, Komorní soud, č. kn. 111, Registra svědomí bílá soudu komorního, 1587-1591.

⁵⁴⁶ Menší zvon chraštického farního kostela o průměru bezmála 69 centimetrů byl během roku 1582 prokazatelně zhotoven v pražské dílně zvonaře Brikeiho z Cinperka. Podrobněji se na něj zaměřil Radek LUNGA, *Zvony na jihu Čech*, in: Martin Gaží (ed.), *Památky jižních Čech 6*, České Budějovice 2015 (= *Miscellanea 12*), s. 143-175, zde s. 161. Že se o jeho vznik přičinil Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan, potvrdili A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 69; J. SOUKUP, *Soupis památek*, s. 337.

⁵⁴⁷ Jakým způsobem se vyzvánění zvonů promítalo do soudobých duchovních představ, naznačil Radek LUNGA, *O čem vypovídají nápisy na zvonech v Čechách?*, *Kuděj 1*, 1999, č. 2, s. 10-21.

⁵⁴⁸ K vnější podobě zvonu a obsahové náplni do něj vepsaného sdělení blíže J. SOUKUP, *Soupis památek*, s. 337.

založené paměti. Jako svébytný druh písemně vyjádřené sebereprezentace vytvářely memoáry předpoklad k přenášení určitých vzorů chování a jednání, jimiž se převážně vyznačovala politicky nevýrazná část české nižší šlechty. Její představitelé nacházeli základ svého profesního uplatnění v soběstačné hospodářské činnosti na drobných až středně velkých venkovských statcích.⁵⁴⁹ Na základě nečetného výskytu obdobně vyznívajících pramenných svědectví se dá usoudit, že se většina těchto rytířských hospodářů spokojila s ústním předáním dosažených zkušeností budoucím pokolením.⁵⁵⁰ Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan představoval v tomto ohledu výjimku, jíž lze vysvětlit nadprůměrným rozsahem jeho vlastních společenských zájmů a intelektuálních předpokladů. Zžitkovat je dovedl nejen při popisu prvního protihabsburského odboje a uherské královské korunovace, ale také v každodenní komunikaci s příslušníky panského i rytířského stavu.

I když se u něj projevovaly alespoň zkraje života dílčí náznaky zájmu po zviditelnění v dvorské, úřednické či vojenské oblasti, posléze již zůstala ústředním prvkem jeho počínání pouze soustředěná správa zděděného nemovitého majetku. Pochopení pro důležitost hospodářské role dal Příbík Bukovanský opakovaně najevo při hodnocení způsobu, jakým se jednotliví předci v minulosti přičinili o zachování a další zvelebování rodových statků.⁵⁵¹ Ohlížení za jejich odkazem plnilo v promyšlené koncepci a výsledném vyznění memoárů zřetelnou funkci. První pisatel dochovaného literárního díla se na pozadí vhodně zvolených příkladů pokoušel vzbudit ve svých potomcích pocity osobní zodpovědnosti a zároveň vyzdvihovat klíčové hodnoty, mezi něž se řadilo nepřetržité držení rodového sídla nebo šetrné vystupování jeho majitelů.⁵⁵² Obzvláště výrazně se myšlenkami bukovanského rytíře prolínalo subjektivně prožívané přesvědčení o vlastní chudobě, která tvořila zdánlivý protiklad k jeho šlechtnému

⁵⁴⁹ Někteří z nich vyhledávali alespoň příležitostně možnost vstupovat do vybraných a byrokratizací jen málo dotčených úřadů krajské správy, jejichž mocenský i společenský potenciál v předbělohorském období vystihl V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 63-88.

⁵⁵⁰ Sám Příbík Bukovanský v úvodu memoárů vzpomínal, jak „od téhož nebožtíka otce svého nejednou jistou paměť slejchal“. Srov. Paměti, p. 108. Nepříliš příznivý vztah nižší šlechty k písemné kultuře nepřímo potvrzuje i zanedbatelné množství dochovaných a hlouběji strukturovaných archivů rytířských písemností. Otázkou ovšem zůstává, kolik jich mohlo zaniknout vlivem vnějších okolností, mezi něž se kromě jevů biologické povahy řadily války, majetkové postihy nebo finanční a hospodářské problémy se všemi svými důsledky. Nad příčinami přenesení vícekrát zmiňovaného souboru korespondence Pětipeských z Chýš a Egrberku do lobkovického archivu se z podobného hlediska zamýšleli Petr MAREŠ – Miroslav ŽITNÝ, *Ediční zpřístupnění písemností Pětipeských z Chýš a Egrberku (1570-1620)*, Opera historica 16, 2015, s. 54-69.

⁵⁵¹ V paměti mu utkvěly zejména hospodářské zásluhy jeho předčasně ovdovělé babičky Kateřiny Bukovanské z Drahenic (z. 1529) a otce Jana. Srov. Paměti, p. 109, 123-124.

⁵⁵² Jan Bukovanský Pinta z Bukovan (z. 1572) podle něj pouze „pracným vyživováním“ dosáhl úspěchů v oblasti zemědělského podnikání. Svým potomkům tak nakonec, i když „počta z mála, zanechal dobře za dvaceti tisíc“. TAMTÉŽ, p. 124.

chování.⁵⁵³ Jestli zmíněný prožitek vycházel ze skutečných problémů existenční povahy, ostatně nebylo až tak podstatné. Jak se podařilo zjistit, stávala se tato představa postupně jednou ze strategií sebezpůsobení zástupců drobné šlechty.⁵⁵⁴ Jejím vhodným užitím mohli u druhých vyvolat soucit nebo dokonce za určitých předpokladů zveličovat cenu služby prokázané výše postaveným patronům, a tím zároveň posilovat svou čest.⁵⁵⁵ Že přinášel obdobný postup nezřídka úspěch, zjistil Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan zejména během úvěrových jednání s Petrem Vokem z Rožmberka na sklonku 16. století.⁵⁵⁶

Veškeré dosavadní poznatky o životě Přibíka Bukovanského z Bukovan by mohly na první pohled vytvářet zdání, že přijal společenskou roli šlechtického hospodáře, a tím si uzavřel cestu k jakékoliv veřejné kariéře. Taková domněnka je však pravdivá pouze částečně. Přestože se bukovanský rytíř ani jedenkrát nevyskytoval mezi relátory zemských sněmů za rytířský stav, nestal se přísedícím zemského, dvorského ani komorního soudu a na rozdíl od svých potomků neprojevoval zájem ani o výkon některého z menších zemských úřadů,⁵⁵⁷ naskytla se mu v roce 1581 jedinečná příležitost stát se jedním z krajských hejtmanů v Podbrdsku.⁵⁵⁸ Za panský stav ho měl

---

⁵⁵³ Domnělou nouzi umocňovalo v případě Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan dlouhé vyhlížení samostatného postavení. Ačkoli zůstával za svého mládí v podřízeném postavení vůči stárnoucímu otci, musel údajně „starosti míti a všecko spravovati“. Přesto „peněz žádných z důchodečků k sobě nebral a nepřijal“, neboť Jan Bukovanský nadále vše „přijímal a tím vládl až do své smrti“. TAMTÉŽ, p. 115-116.

⁵⁵⁴ O chudobný stav se ovšem dovedli opírat za jistých okolností i poměrně dobře situovaní příslušníci panského stavu. Negativní vnímání vlastních majetkových vyhlídek tedy bylo vždy relativní a postupně se spíše zcela cíleně měnilo v sociálně výhodný nástroj komunikace, jak mimo jiné dosvědčil příklad Jana Zajíce z Házmburka. Srov. J. PÁNEK (ed.), *J. Zajíc z Házmburka, Sarmacia*, s. 108.

⁵⁵⁵ Z delšího pobytu v hlavním městě se kvůli obavám o chod domácího hospodářství rožmberskému velmoži s předstihem omlouval „chudej pacholek“ Jan Vosterský Kaplíř ze Sulevic: „Jednom Vaší Mi[los]ti za to služebně prosím, že mimo toto Vaší Mi[los]ti srociení dýle nás zdržovati neračte, nebo já chudej pacholek sem, nač mnoho jezdití nemám a kdyby to nadlouze trvati mělo, snad bych o všeckno svý přijítí musel.“ List od Jana Vosterského Kaplíře ze Sulevic Vilémovi z Rožmberka datovaný na Vlkově 21. července 1589. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Kaplíř ze Sulevic, inv. č. 3. Vzorné počinání podřízeného klienta se naopak rozhodl spolu s Vilémem Přídruhem Kocem z Dobrše podržovat Oldřich Častolár z Dlouhé Vsi, když se Petru Vokovi z Rožmberka za předchozí laskavost nadvakrát zavázal „svými chudými službami“: „A já se Vaší Mi[l]o[s]ti i s ním, jakž nahoře dotčeno, v ničemž se nelitujíc, i svými se všemi do smrti dne tak dle své chudoby odsluhovati připovídám.“ List od Oldřicha Častolára z Dlouhé Vsi Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Chlumu 9. září 1607. TAMTÉŽ, Koc z Dobrše, inv. č. 10.

⁵⁵⁶ Taktickému uvažování Přibíka Bukovanského a jeho otce Jana uplatňovanému zvláště ve finanční oblasti byla věnována samostatná kapitola.

⁵⁵⁷ Jakýkoli podíl Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan na činnosti výše jmenovaných institucí politické moci vyloučil rozbor příslušných dílů ediční řady *Sněmy české* i dostupných seznamů zemských úředníků a přísedících jednotlivých typů šlechtických soudů. Srov. *Sněmy české* II-X, Praha 1880-1900; F. PALACKÝ, *Přehled; Petr MAREŠ, Přísedící většího zemského soudu Českého království (1542-1620) na habsburských dvorech a na dvoře Fridricha Falckého*, *Paginae historiae* 18, 2010, s. 7-65; TÝŽ, *Soupis přísedících*.

⁵⁵⁸ Do politického ústrojí předbělohorského českého státu dokázal působnost krajských hejtmanů rytířského původu zasadit V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 63-70. V rámci dějin správy

tehdy do úřadu doprovázet hejtman německých lén Království českého Jan starší Popel z Lobkovic na Točnice.⁵⁵⁹ Přibík Bukovanský z Bukovan se tedy mohl pokusit o oživení někdejšího vztahu ke starobylému šlechtickému rodu, tentokrát však spoluprací s mužským představitelem zbirožské větve Popelů z Lobkovic, a to navíc v kraji, z něhož pocházela jeho manželka. Z pravděpodobně poslední možnosti bukovanského rytíře ke vstupu do regionálního mocenského prostoru však nakonec z nevyjasněných příčin sešlo a Rudolf II. jmenoval v září 1581 na místa obou urozených mužů jiné kandidáty.⁵⁶⁰ Podnět ke změně ve skladbě podbrdských hejtmanů mohl vznést přitom právě Přibík Bukovanský z Bukovan, který neměl s činností v úřadu žádné zkušenosti a kromě toho se cítil být vázán spíše k rodnému Prácheňskému kraji.

Co stálo v pozadí jeho snahy vyhnout se podílu na zajišťování správy v rodném regionu, se vzhledem k chybějícím pramenným svědectvím nepodařilo spolehlivě zjistit. V každém případě z ní ale nelze vyvozovat jednostranné závěry, které by vypovídaly o způsobu, jakým bukovanský rytíř nahlížel krajskou službu jako takovou. V roce 1581 nedával najevo malé zaujetí pro záležitosti v blízkém i vzdáleném okolí svého sídla, nýbrž pro výkon zcela konkrétního úřadu. Krajské hejtmanství sice skýtalo jistou společenskou prestiž, přesto se mezi nižšími šlechtici netěšilo bezvýhradné oblibě. Většina z nich v něm spatřovala přílišný zásah do svého každodenního života. Zatímco hejtmané z panského stavu si navzdory případné neochotě zpravidla dokázali osvojit široký okruh ukládaných povinností zasahujících střídavě do vojenské, politické i trestně právní oblasti, rytířům se mohl jevit až příliš náročný a neuchopitelný.⁵⁶¹

Další rozpaky bezpochyby vyvolávala finanční nevýhodnost zastávané hodnosti v porovnání s jinými krajskými úřady. Zvláště berníkům a výběřčím posudného se v předbělohorských Čechách nabízelo mnohem více možností ke zlepšení vlastních majetkových vyhlídek.⁵⁶² Že se podobnými úvahami zabýval i Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan, se zdá být vzhledem k jeho pozdějšímu uplatnění na krajské úrovni velmi pravděpodobné. Jestliže až do roku 1581 nevykazoval výraznější mocenské zájmy a

---

rovněž Jaroslav MACEK – Václav ŽÁČEK, *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605-1868)*, Praha 1958, s. 43-53.

⁵⁵⁹ Okolnosti případu již dříve zachytil P. MAREŠ, *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období*, s. 45-46, 184.

⁵⁶⁰ TAMTÉŽ, s. 184.

⁵⁶¹ Co obnášel z pohledu rytířstva výkon hejtmanského úřadu, vyložil V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 63, 69; k jeho odrazu v oblasti úřední každodennosti a vnímání času TÝŽ, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“, s. 27.

⁵⁶² Základy spojení nižší šlechty s krajským bernictvím a výběrem posudného postihl TÝŽ, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 70-78; o jejich finanční atraktivitě TAMTÉŽ, s. 74, 76-78.

svou budoucnost spojoval takřka výlučně se stavem a výnosy zemědělského podnikání, muselo hejtmanství v jeho mysli vyvolávat jisté obavy. Ať již tedy využil v komunikaci s příslušnými úřady jakýkoli druh promyšlené výmluvy, skutečná příčina jeho odstoupení se zřejmě zakládala na zcela praktických důvodech.

Vzhledem k výše zmíněnému a trvale udržovanému odstupu Příbika Bukovanského od oblasti krajské správy se zdá být nanejvýš zajímavé, že se jeho jméno v české kanceláři ještě ke konci osmdesátých let 16. století skloňovalo v souvislosti s obsazením úřadu výběřčího posudného na Prácheňsku. V tom měl podle všeho nahradit písemnými prameny blíže neurčeného šlechtického souseda pocházejícího z rytířského rodu Dejmů ze Stříteže.⁵⁶³ Již od roku 1586 se však ve stejné hodnosti podle vlastních slov nepřetržitě vyskytoval Příbíkův syn Jan, což jednoznačně vylučuje pravdivost údajů, z nichž se v české kanceláři vycházelo.⁵⁶⁴ Záměna dvou rodinných příslušníků nepředstavovala nic neobvyklého. Povědomí o osobě Jana Bukovanského Pinty z Bukovan muselo být napříč českou stavovskou společností prozatím velmi nízké, neboť se nacházel na úplném začátku svého veřejného působení. Proto se pražským úředníkům jevilo pravděpodobnější, že se výběřčím stal jeho otec.⁵⁶⁵ Příliš zavádějící není dokonce ani okrajová zmínka o bukovanské tvrzi, kde se měl údajně Příbík Bukovanský sejít se svým předchůdcem k jednání o stavu rejstříku dlužníků posudného z předcházejícího období.⁵⁶⁶ Jeho nejstarší mužský potomek Jan se totiž až do své svatby s Esterou Vchynskou ze Vchynic a Tetova v roce 1591 občasně zdržoval na ústředním rodovém statku, jenž mu bezpochyby sloužil i k vyřizování drobné úřední agendy.⁵⁶⁷

Každodenní život Příbika Bukovanského Pinty z Bukovan spojený na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let 16. století s jeho venkovskými statky tak

---

⁵⁶³ Do pojednání o způsobech evidence a vymáhání dluhů z posudného zahrnul bukovanský případ i s odkazem na příslušný písemný pramen Miloš VOLF, *Nástin správy české berně v době předbělohorské*, in: Sněmy české XI/2, Praha 1954, s. 1-176, zde s. 109.

⁵⁶⁴ Srov. Paměti, p. 132. Vzhledem k tomu, že se seznamy krajských výběřčích posudného nedochovaly pro příslušné období v souvislé míře, byl navíc postřeh Jana Bukovanského Pinty z Bukovan (z. 1619) o časově mimořádně dlouhém působení v úřadu velmi hodnotný.

⁵⁶⁵ Za účelem identifikace stavovských osob a především jimi zastávaných úřadů i hodností se během předbělohorského období při koncipování dopisů v kancelářích užívalo poměrně rozšířených tištěných titulářů, na jejichž vzniku se až do roku 1557 podílel mistr Mikuláš Šúd ze Semanína. Blíže srov. *Formy a notule listuov všelijakých, jichž stavové v tomto Království českém vuobec požívají* [...], Staré Město pražské 1556 (Knihopis, č. 16025).

⁵⁶⁶ M. VOLF, *Nástin správy*, s. 109.

⁵⁶⁷ K veřejně známé změně sídla krajského výběřčího posudného na Prácheňsku došlo teprve poté, co se Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan rozhodl postoupit Zbenice k užívání urozeným novomanželům. Srov. Paměti, p. 131. Činnost krajských úředníků z nižšího šlechtického stavu se i nadále odbývala převážně v domácích podmínkách, což náležitě doložil V. BŮŽEK, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“, s. 27.

neovlivňovaly významně politické, nýbrž rodinné události. Brzy po smrti bratra Hynka v roce 1579 se proto musel smířit s další ránou osudu. Jen o tři roky později totiž zemřela po neúspěšném porodu syna Jakuba jeho mladá manželka Justýna Bukovanská z Rohatec.⁵⁶⁸ Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan se stal ve svých 47 letech zcela nečekaně vdovcem a novou životní roli snášel jen velmi obtížně, což se ovšem neodráželo v jen těžko postižitelné citové oblasti.⁵⁶⁹ Své potomky v memoárech spíše poučným způsobem přesvědčoval, že se správa hospodářství ani osiřelé dcery nemohou delší čas obejít bez příkladné „*pomocnice*“. Z těchto ryze praktických důvodů dospěl po uplynutí více jak jednoho roku k rozhodnutí vstoupit již podruhé do manželství.⁵⁷⁰ Úvahou nad očekávaným posláním manželky a matky pojatou do jeho osobní výpovědi však současně naznačil, jaké povinnosti provázely šlechtičnu v rytířské domácnosti předbělohorského období.⁵⁷¹

Za svou novou choť si hodlal zvolit Stranku Býčkovou z Budkova, která přes svůj nízký věk krátce po první svatbě ovdověla.⁵⁷² Jakkoliv jí přinášelo úmrtí manžela větší osobní svobodu, klíčová rozhodnutí za ni činil nadále její otec Jindřich Budkovský z Budkova a blízcí „páni a přátelé“. Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan se k nim proto obrátil „*s[e] snažnou prosbou*“ o Strančinu ruku a dosáhl svého.⁵⁷³ Kromě manželky se navíc sešvagřil s rodem usazeným na Prachaticku, který se mohl zásluhou Jindřicha Budkovského z Budkova pyšnit sousedskými vztahy s vladařem rožmberského domu.⁵⁷⁴ Dokonce se zdá být velmi pravděpodobné, že Vilém z Rožmberka do vyjednávání o budoucím sňatku osobně zasáhl. Svědčily by o tom jeho vlastnoruční poznámky zahrnuté do díla rožmberského kronikáře Václava Březana, podle nichž se blíže neurčení členové rytířských rodů Chanovských z Dlouhé Vsi, Bukovanských Pintů z Bukovan, Budkovských z Budkova a Kořenských z Terešova objevili 13. září 1582

---

⁵⁶⁸ Paměti, p. 125. Očekávání i starosti spojené s těhotenstvím urozených žen popsal V. BŮŽEK, „*Tý naděje budou každý čtyři neděle*.“

⁵⁶⁹ Vdovský stav byl až dosud zkoumán především v souvislosti s dopady na soukromý a veřejný život šlechtičen, kterými se zevrubněji zabýval P. KRÁL, *Žena a smrt*; s přihlédnutím k soudobému diskurzu Jana RATAJOVÁ – Lucie STORCHOVÁ (edd.), *Nádoby mdlé, hlavy nemající? Diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*, Praha 2008. Jeho poznání prohloubila ve vztahu k oběma pohlavím na příkladu podstatně nižšího sociálního prostředí nejnověji Markéta SKOŘEPOVÁ, *Stereotypy vdovství a vdovectví v tradiční venkovské společnosti*, in: V. Bůžek – J. Dibelka (edd.), *Utváření identity*, s. 283-321.

⁵⁷⁰ Paměti, p. 125-126.

⁵⁷¹ Srov. s tradičním nahlížením role manželky ve společnosti raného novověku optikou diskurzivních textů J. RATAJOVÁ – L. STORCHOVÁ (edd.), *Žena není příšera*.

⁵⁷² P. KRÁL, *Žena a smrt*.

⁵⁷³ Paměti, p. 125-126.

⁵⁷⁴ K dějinám zmíněného rodu August SEDLÁČEK, *Budkovský z Budkova*, in: Ottův slovník naučný IV, s. 849-850; o tvrzi Budkov TÝŽ, *Hrady VII*, Praha 1890, s. 231-232.

na českokrumlovském zámku.⁵⁷⁵ Pro Přibíka Bukovanského Pintu z Bukovan měla návštěva zřejmě zvláštní příděch, protože šlo o jeho první doložené setkání s nejvyšším purkrabím Království českého.⁵⁷⁶

Po svatbě konané 28. ledna 1583 se bukovanský rytíř ocitl na prahu dalšího dlouhého manželství, z něhož vzešli čtyři synové Jaroslav, Zikmund, Václav a Jan Jiří spolu se třemi dcerami Lidmilou, Evou a Justýnou.⁵⁷⁷ Zvláště možnost zajištění početného mužského potomstva považoval stárnoucí Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan za boží dobrodiní. Již v polovině devadesátých let 16. století však poznal, jaká úskalí a nezměrné finanční náklady přináší péče o více jak deset dospívajících dětí, které jsou nucené trávit počátky svého života na malém prostoru mezi stísněnými zdmi bukovanské tvrze. Písemně se tehdy obracel i na svého nejbližšího souseda Jana Jiřího ze Švamberka, aby ho s těžkostmi z vlastního soukromí seznámil.⁵⁷⁸ Pozdější dvorský sudí vládl orlickému panství od roku 1584 a již o tři roky později se stal pro utužení vzájemných vztahů „dobrého přátelství“ kmotrem jednoho z Přibíkových synů.⁵⁷⁹ Právě proto mu nebyly problémy nižšího šlechtice z Bukovan lhostejné a měl pro ně snad i pochopení.

Ve velmi důvěrném tónu tak sděloval Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan listem z října 1595 Janovi Jiřímu, že nebude moci vyhovět jím zprostředkované žádosti o zapůjčení určitého obnosu peněz Rudolfovi II., jehož zájmy orlický pán v postavení tehdejšího rady české komory zastupoval.⁵⁸⁰ V souladu s nepsanými pravidly klientelních kontaktů očekával, že švamberský ochránce doručí při nejbližší cestě do Prahy na příslušná místa jeho písemnou omluvu a přimluví se za něj přímo u císaře.⁵⁸¹ Sám Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan vystupoval ve své prosbě jako „*nebohý člověk*“ sledující se znepokojením, „*jaký jsou nyníčky náklady a drahoty*“, kvůli nimž

⁵⁷⁵ Vilém z Rožmberka si k roku 1582 poznamenal: „13. septembris pan Chanovský, Bukovanský, Butkovský a Kořenští přijeli.“ J. PÁNEK (ed.), *V. Březan, Životy II*, s. 470.

⁵⁷⁶ Obraz jedné z nejvýraznějších šlechtických osobností předbělohorského období podal TÝŽ, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 2011².

⁵⁷⁷ Paměti, p. 126, 128. Společenskému a rodinnému životu jednotlivých synů Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan bude věnována samostatná pozornost v následujících částech přítomného pojednání.

⁵⁷⁸ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Bukovanech 6. října 1595. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 24.

⁵⁷⁹ Švamberský velmož se měl tehdy „v rukojemství a kmotroví do rozomných let za téhož syna“ bukovanského rytíře „postaviti“. Srov. list od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Bukovanech 30. dubna 1587. TAMTÉŽ, inv. č. 13. Nejhodnotněji shrnul okolnosti sociálního vzestupu a politické kariéry Jana Jiřího ze Švamberka J. KUBEŠ, *Švamberský dvůr*, s. 444-446.

⁵⁸⁰ Z hlediska dějin správy postihl vývoj a působnost české komory především Václav PEŠÁK, *Dějiny královské české komory od roku 1527 I. Začátky organizace České komory za Ferdinanda I.*, Sborník Archivu Ministerstva vnitra Republiky československé 3, 1930.

⁵⁸¹ Rozličné přimluvy představovaly nejvýznamnější vklad patronů do budování sociálně nerovných vztahů s jejich klienty, jak potvrdil V. BŮŽEK, *Klientela*, s. 222.

zvládá stěží zajišťovat i ty nezákladnější potřeby svých třinácti dětí, které měl „na ten čas všecky doma“. Neopomněl přitom zdůraznit, že je již „do několika set kop dlužen“ a pro nezměrné výdaje není prakticky schopen „sám pracovati a k živnůstce své přihlídati a jí opatrovati“.⁵⁸²

Problémy Příbika Bukovanského Pinty z Bukovan však nepochybně nevycházely pouze z náročné otcovské úlohy a vyšší míry zadlužení. Během svého soužití se Strankou Bukovanskou z Budkova totiž čím dál více pociťoval nejrůznější tělesné neduhy, které ho již v roce 1591 přiměly k sepsání závěti.⁵⁸³ Z jejího znění vyplynulo, že se rozhodl svou druhou manželku i jejich společné děti po majetkové stránce raději předem zabezpečit dědičným odkazem svého Zíkovského domu v Mirovicích.⁵⁸⁴ Přestože byl jeho strach ze smrti velmi předčasný, nadále ho pronásledovaly zvláště zdravotní obtíže pohybového ústrojí.⁵⁸⁵ Ty mohly úzce souviset nejen s artrózou kloubů, ale rovněž se záchvaty dny, pro které měl po otci Janovi zvláštní dispozici.⁵⁸⁶ V jednom z přátelských dopisů odesílaných Janovi Jiřímu ze Švamberka si proto v roce 1593 postěžoval, že není „na ty bídný svý nohy ... nic dostatečen“. Přesto se mýnil vydat na orlický zámek, aby se s ním po dlouhé době alespoň „na malou chvílku“ opět shledal. Současně však vyslovil obavu, aby se na Orlík „daremně netrmácel“ a jeho urozenější soused mezitím neodjel, na což měl bukovanského rytíře případně předem upozornit zvláštní posel.⁵⁸⁷

Předtucha blížící se smrti se nakonec naplnila až o deset let později. Příbik Bukovanský Pinta z Bukovan byl opět na dobré umírání náležitě připravený a i podruhé s předstihem sepsal své poslední pořízení.⁵⁸⁸ Dlouhou cestu předbělohorskými dějinami

---

⁵⁸² „Nebo račtež toho povážiti, což mohu za pravdu psáti, majíce třináctero dětí, vosmero synů a dcer dorostlých a patero malých nedorostlých, a na ten čas všecky doma mám, jak jest na ně potřeba a jaký jsou nyníčky náklady a drahoty. Na ty šaty, jak ve všem veliká drahota, že dosti špatná sukně panenská třidceti čtyřidceti kop stane a když jeden pojednou čtyři pět sukení zjedná, co ty musejí státi.“ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 24.

⁵⁸³ Jaké obtíže mohly v 16. a 17. století provázet zdravotní stav urozeného jedince, přiblížil na příkladu Karla staršího ze Žerotína mimořádně detailně T. KNOZ, „...s pomocí boží dosti dobře se mám.“

⁵⁸⁴ Původní i upravené znění kšaftu Příbika Bukovanského Pinty z Bukovan se dochovalo v nejstarší mirovické městské knize. Srov. SOkA Písek, Archiv města Mirovice, inv. č. 40, sign. II. 31, kniha trhů, svatebních smluv, obligací, přípovědí a právních narovnání.

⁵⁸⁵ Aby umíral šlechtic v souladu se zásadami učení o „dobré smrti“, musel být na její příchod po všech stránkách připraven. Až nemoc přesto patřila k nejčastějším podnětům k dodatečnému uspořádání pozemských záležitostí, což svými výzkumy objasnil zejména P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí*, s. 38-41.

⁵⁸⁶ Podle Příbika Bukovanského trpěl jeho otec „...nejvíc na tu nemoc, kterou slove[m] dna jmenují, od níž i zchroml“. Srov. Paměti, p. 123.

⁵⁸⁷ List od Příbika Bukovanského Pinty z Bukovan Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Bukovanech 15. července 1593. SOA Třeboň, Cizí statky, sign. II-338-1b.

⁵⁸⁸ Blíže příslušný zápis v SOkA Písek, Archiv města Mirovice, inv. č. 40, sign. II. 31, kniha trhů, svatebních smluv, obligací, přípovědí a právních narovnání.

ukončil 18. dubna 1601 v nedožitých 66 letech. Postřehy o zhoršení zdravotního stavu, umírání, smrti a pohřbu pána z Bukovan však symbolicky zachytil již jeho nejstarší syn Jan, který se chopil pokračování v sepisování rodinných memoárů.⁵⁸⁹

---

⁵⁸⁹ Paměti, p. 126-127.

4. Válka v myšlení Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan

Dokonalé osvojení válečného umění a vlastnosti s ním spojené odedávna patřily mezi nejzákladnější výrazové prostředky, jimiž urození jedinci potvrzovali své výlučné postavení.⁵⁹⁰ Družiny bojovníků, obklopující první panovníky evropských státních útvarů, položily základy ke vzniku šlechty, která se po završení svého společenského vývoje vyznačovala svobodným vlastnictvím pozemkového majetku, politickou i vojenskou mocí a v neposlední řadě také patřičně starobylým původem.⁵⁹¹ Většiny určujících rysů by však šlechtic nedosáhl nebýt válečnické minulosti vzdálených předků. Podobně snad v 16. století uvažoval také Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan, když se z otcova vyprávění dozvídal o žoldnéřském působení děda Jindřicha v Římsko-německé říši nebo když se dosti pravděpodobně seznamoval s válečnými zážitky vlastních synů.⁵⁹² Válka z jeho myšlenkových obzorů v každém případě nikdy nevytizela. O to všímavěji proto přistupoval po celý svůj život ke všemu, co s ní souviselo.

Následující výklad se hodlá v první řadě zaměřit na to, jakým způsobem dokázal vnímat bukovanský rytíř válečnickou minulost svého rodu. Podkladem pro zodpovězení této otázky se stanou vedle memoárů také prameny evidenční povahy a šlechtická korespondence.⁵⁹³ Ve výpovědi výjimečně dochovaných svědectví se zrcadlil podíl představitelů jednotlivých pokolení rodu na průběhu významných vojenských událostí,

---

⁵⁹⁰ Podrobněji k odrazu maskulinních vzorů v očekávaném chování a jednání urozených válečníků V. BŮŽEK, *Ideály křesťanského rytířství*, s. 47-48, 59-60. Válečné činy jako jeden z klíčových prvků identity středověké šlechty interpretoval R. ŠIMŮNEK, *Reprezentace*, s. 305-316.

⁵⁹¹ V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 36-43.

⁵⁹² O seznamování urozených mladíků s příkladnými skutky mocných válečníků zejména V. BŮŽEK, *Ideály křesťanského rytířství*, s. 51. Příspěvkem k prohloubení dosud nepřilíš širokého povědomí o výchovu posilované a mezigeneračně udržované rodové paměti se stala následující slova Přibíka Bukovanského, jež srozumitelně vysvětlují, odkud čerpal poznatky ze života svého děda Jindřicha: „...*jak sem od téhož nebožtíka otce svého nejednou jistou pamět slejchal*“ Paměti, p. 108. Vojenskou službu svých potomků zhodnotil bukovanský rytíř v jednom z pamětních zápisů či v dopisech adresovaných císaři, komorním radům a především jeho orlickému sousedovi Janovi Jiřímu ze Švamberka. K nim blíže v následující poznámce.

⁵⁹³ Heuristickou základnu dané kapitoly tvořily kromě bukovanských memoárů také další nevydané písemné prameny. Srov. soupis šlechtických účastníků protiturecké výpravy české zemské hotovosti do Uher z roku 1594 pod názvem *Poznamenání všech pánův stavu panského i rytířského pod praporcem Jeho [Mil]o[st]i pána, pana nejvyššího generála*. SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 5777; list od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan komorním radům datovaný na Bukovanech 23. září 1595 v NA Praha, Stará manipulace, sign. D 1/1, kart. 550; list od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Rudolfovi II. datovaný 14. října 1595 v TAMTÉŽ; list od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Bukovanech 6. října 1595 v SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 24.

nezaměnitelný způsob jejich prožívání a konečně i konkrétní odraz bitevní vřavy v předávané rodové paměti.⁵⁹⁴

Ještě na prahu novověku se některé nižší šlechtické rody mohly ztotožňovat se slavnými skutky bájných předků-válečníků. Nebylo přitom tak docela podstatné, zda se příběhy o jejich slávě a chrabrosti zakládaly na skutečnosti či nikoliv. Většina urozených jedinců je totiž chápala spíše jako nedocenitelný doklad hloubky urozenosti, který v rozmanitých podobách prostupoval heraldické pověsti, osvětlující historické počátky samotného rodu a s ním souvisejícího erbovního znamení.⁵⁹⁵ Poučení o válečnických kořenech svého původu nacházeli vybraní příslušníci rytířského stavu Království českého nejčastěji v *Dalimilově kronice*, *Kronice české* Václava Hájka z Libočan nebo dosti rozšířeném *Diadochu* Bartoloměje Paprockého z Hlohohol.⁵⁹⁶

Ačkoli žádné z výše uvedených děl nezachycovalo nejstarší představitele šlechtického rodu Bukovanských Pintů z Bukovan mezi známými středověkými bojovníky urozeného původu, zůstávala válka přinejmenším od druhé poloviny 15. století prokazatelně součástí jeho dějinné tradice. Patrně největší zásluhu na tom měl vícekrát zmiňovaný Jindřich Bukovanský, jenž podle slov svého vnuka strávil „*mnohá léta po službách v této i v jiných zemích*“.⁵⁹⁷ Zvláště jeho říšská žoldněřská mise ovšem nemusela nutně vytvářet předpoklady k příznivému hodnocení. I když nelze bez dalších podrobností posuzovat, jak si při plnění svěřených úkolů osobně počínal, nezanechala převážná většina českých šlechticů na evropském bojišti v témže období kladný dojem. Vynikali sice svými válečnickými dovednostmi, na druhé straně se však jejich jednání výrazně vzdalovalo závaznému kodexu rytířských ctností a neslo rysy ryze nájemního vztahu, který stále více udával podobu soudobého vojenství.⁵⁹⁸

---

⁵⁹⁴ Metodologická závažnost studia válečného zážitku v opozici ke staršímu popisnému pojetí dějin třicetileté války se projevila v průkopnickém sborníku B. VON KRUSENSTJERN – H. MEDICK (edd.), *Zwischen Alltag und Katastrophe*. V české historické vědě se projevoval zájem o rekonstrukci válečného zážitku nejprve pouze ve vztahu k životu v raně novověkých městech Marek ŽURČANSKÝ, *Zkušenosti Nymburských s vojáky. Sonda do problematiky obrazu vojáka v českém prostředí*, Kuděj 1, 1999, s. 22-38; Jan KILIÁN, *Město ve válce, válka ve městě. Mělník 1618-1648*, České Budějovice 2008. Zvláště v posledních letech se badatelský důraz na prožívání války výrazněji přenesl i do prostředí vyšší a nižší šlechty z českých zemí, a to v přímé souvislosti s komunikativními obrazy bitev, výchovnými ideály křesťanského rytířství, utvářením sociálního pohlaví urozených mužů i prostředky jejich sebe prezentace.

⁵⁹⁵ Vznikem, podobou a společenským významem heraldických pověstí se v obecné rovině zabývali P. VOREL, *Rodové heraldické pověsti*; Irena HRABĚTOVÁ, *Erbovní pověsti v českých spisech Bartoloměje Paprockého z Hlohohol*, Brno 1992. Na hluboký odraz válečných událostí v paměti šlechtických rodů poukázal R. ŠIMŮNEK, *Reprezentace*, s. 305-316.

⁵⁹⁶ K tomu podrobněji P. VOREL, *Rodové heraldické pověsti*, zde zvláště s. 63-66.

⁵⁹⁷ Paměti, p. 108.

⁵⁹⁸ Jako krajně problematické až nečestné bylo chápáno především vystupování těch rytířů, kteří se účastnili bojů o pruský hrad Marienburk. Jeho odevzdání polskému panovníkovi v roce 1457 se mimo jiné spojovalo s věrolomnými postupy českých žoldněřů. Nařčení v daném směru čelil po bezmála

Zkušenosti Přibíka Bukovanského s válkou byly naproti tomu o poznání chudší. Přesto se mu během života vícekrát naskytla příležitost, aby zkusil vyniknout na bitevním poli. Zřejmě vůbec nejbliže byl tomuto nevšednímu zážitku v roce 1556, nakonec dal ovšem přednost podstatně klidnějšímu zázemí své bukovanské tvrze. Sny o velkých úspěších na bitevním poli mu tak mohli splnit až jeho potomci, kteří si od devadesátých let 16. století stále zřetelněji všímali atmosféry bojů s osmanským nepřítelem. Snad právě tehdy se v nich probudil zájem zažít velká dobrodružství a dobýt válečné ostruhy.

Pro českou šlechtu nevěstil konec mírového uspořádání vztahů mezi habsburskou monarchií a Vysokou Portou v roce 1593 nic dobrého.⁵⁹⁹ Již dříve se musela vypořádat se zvýšeným daňovým zatížením potřebným k všestrannému posílení obrany proti „nepříteli všeho křesťanstva“.⁶⁰⁰ Ještě hůře se však urozený jedinec vyrovnával se zjištěním, že se od něj s odstupem necelých třiceti let opět očekávala osobní účast na výpravě představitelů vládnoucí dynastie do neklidem zmítaných Uher. Vyhýbat se přitom nemohl ani dalším tradičním, avšak jemu krajně nepřijemným povinnostem. Na základě předem stanovených podmínek byl totiž nucen každý šlechtic vypravit do pole stejně jako v roce 1566 určitý počet koní a náležitě zaopatřených poddaných, kteří následně tvořili základ vojska české zemské hotovosti.⁶⁰¹ Ani na sklonku 16. století proto nepřekvapí, že se v chování urozených osob projevovaly spíše rozčarování, neochota a nezájem než oživený ideál křesťanského rytířství, o jehož podporu a šíření všemožně usiloval i Rudolf II.⁶⁰²

čtyřiceti letech rovněž děd Lidmily Nebílovské z Drahobuze, Jindřich. Na obhajobu jeho pověsti v soudním řízení a ohlas zmíněné události upozornil J. MACEK, *Jagellonský věk II*, s. 452. Jakými změnami procházelo vojenství v pozdním středověku a raném novověku, postihl nejlépe Z. VYBÍRAL, *Války a válečníci*.

⁵⁹⁹ V dosud nejúplnějším zahraničním zpracování Jan Paul NIEDERKORN, *Die europäischen Mächte und der „Lange Türkenkrieg“ Kaiser Rudolfs II. (1593-1606)*, Wien 1993. Srov. alespoň výběrově Bodo GUTHMÜLLER – Wilhelm KÜHLMANN (edd.), *Europa und die Türken in der Renaissance*, Tübingen 2000; Ernst Dieter PETRITSCH, *Der „lange“ Türkenkrieg 1593-1608*, in: *Adelige Macht und Religionsfreiheit 1608: Der Horner Bund*, Horn 2008/2009, s. 142-155. Z českých příspěvků zejména Václav BŮŽEK, *Protiturecké tažení z roku 1594 (Hospodářské a politické aspekty generalátu Petra Voka z Rožmberka)*, Jihočeský sborník historický 58, 1989, s. 53-66; Miroslav ŽITNÝ, *Keresztes 1596. Vytváření obrazu prohrané bitvy s Turky a její druhý život*, Český časopis historický 111, 2013, s. 31-65.

⁶⁰⁰ Významu finančního příspěvku odesílaného z českých zemí na obranu Uher v období habsbursko-osmanských válek se věnovali z různých hledisek J. PÁNEK, *Podíl předbělohorského českého státu na obraně střední Evropy*, s. 867-870, 77-79; Tomáš STERNECK, *Město, válka a daně. Brno v moravském berním systému za dlouhé války s Vysokou Portou (1593-1606)*, Praha 2006; ze starších prací pak v první řadě Kamil KROFTA, *My a Maďaři v bojích s Turky*, Praha 1934.

⁶⁰¹ Způsoby svolávání, organizování a využívání české zemské hotovosti se nejnověji zabýval P. MAREŠ, *Krajské mustrunky*.

⁶⁰² V císařově sebe prezentaci se po dobytí Rábu v roce 1598 zřetelně projevil motivy slavného vítězství nad Turky. K tomu podrobněji Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987, s. 327-328. Mezi

I v období patnáctileté války s Turky by se přesto našlo v řadách vyšší i nižší šlechty několik mužů, kteří přijali ctnosti pravého křesťanského bojovníka za svůj celoživotní vzor. Velice blízko k nim měli zvláště příslušníci rytířského stavu. Jedním z nich byl například český vojenský teoretik Zikmund Chotek z Chotkova, který žil v městečku Touškově nad Mží. Krátce před uskutečněním výpravy proti nevypočitatelnému nepříteli připravil z pověření českého zemského sněmu k vydání osobitý spis pojatý jako instrukce.⁶⁰³ Svým obsahem byl určený „každému kryksmanu, kterýžby chtěl v[e] věcech vojanských proti Turku pracovati a chtěje něco zkusiti“.⁶⁰⁴ Ve světle svých údajně bohatých vojenských zkušeností se v něm Chotek pokoušel výstižně zachytit své chápání humanistického ideálu křesťanského rytířství.⁶⁰⁵ Věřící se podle jeho slov mohli i nadále spoléhat na Boží podporu pouze v případě, že se v duchu křesťanské svornosti sjednotí a vyvarují závažných hříchů. Nebezpečná se mu zdála zejména všudypřítomná a přitom „daremná a zbytečná mnohá pejcha“.⁶⁰⁶ Nejvíce jí spatřoval v nezodpovědném a rozmařilém chování mladých mužů, jimž by vlastní otcové nejvíce posloužili tím, kdyby je nechali „mnohým sobě i zemi platným věcem kryksmanským i jiným dobrým mezi poctivými lidmi vyučovati“.⁶⁰⁷ Ve druhé, již méně moralistní, části svého díla plynule přešel k vyjmenování zásad pro účinnější uspořádání a využití vojska české zemské hotovosti doprovázených mimo jiné výzvou, aby všichni praví křesťané „naším lidem v Uherských zemích i pevnostem našim od Turka žádné škody činiti nedali a je zmužilou rukou obhajovali“.⁶⁰⁸ Právě smysl pro praktické uplatnění nezastupitelných rytířských hodnot uprostřed skutečného bojiště patřil k nejvýraznějším rysům pojednání Zikmunda Chotka z Chotkova, které mělo v souladu se zájmy

---

nástroji užívanými k utváření vnějšího obrazu Rudolfa II. jako křesťanského hrdiny se vedle obrazů uplatnily například i pamětní medaile, jak doložil Ivo CERMÁN, *Panovník*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Člověk*, s. 54-78, zde s. 63. Přestože zaujímalo turecké nebezpečí nezastupitelné místo v habsburské dynastické propagandě, tak Ferdinand I., jeho syn Maxmilián II. ani vnuk Rudolf II. do válečné vřavy fyzicky nikdy nezasáhli. K tomu Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 181.

⁶⁰³ Dílo bylo zpřístupněno v ediční řadě *Sněmy české VIII*, s. 415-441.

⁶⁰⁴ TAMTÉŽ, s. 415.

⁶⁰⁵ Zikmund Chotek z Chotkova se o sobě a vlastní vojenské minulosti zmínil již v předmluvě svého spisu: „...jsouc takových vojanských věcí povědom, jako jeden z prostých kryksmanův ... zkusivše uherských i sedmihradských i jiných mnoho zemí, a je jsem nejednou než několikráte jakožto křížem projel, hledajíce nepřitele Turka, s[e] správcí svými i s Turkem majíc činiti a proti němu měst, zámkův k vlasti své jsem pomohl zdobývati i přivlastňovati i jeho Turka s jinými pomocníky svými poraziti...“ TAMTÉŽ, s. 416.

⁶⁰⁶ TAMTÉŽ, s. 421.

⁶⁰⁷ TAMTÉŽ, s. 420.

⁶⁰⁸ TAMTÉŽ, s. 439.

habsburské zahraniční politiky povzbudit mysl a odhodlání všech válečníků připravených usilovat o vítězství nad tureckými vojsky.⁶⁰⁹

Způsobu myšlení většiny českých pánů a rytířů však byly vznešené humanistické myšlenky nizozemského učenice Erasma Rotterdamského dosti vzdálené.⁶¹⁰ Problém určitě nespočíval v tom, že by nenacházeli dostatek příležitostí se s nimi seznámit, ale spíše ve zvláštních podmínkách, které v českých zemích po dobu válek s Osmanskou říší panovaly. Až do vpádu Bočkajovců na Moravu v roce 1605 se turecké oddíly jejich území zcela vyhýbaly.⁶¹¹ Jen málo pánů a rytířů proto považovalo střety s nevěřícími ve jménu Kristovy víry za prvořadou záležitost osobní, rodinné či rodové cti.⁶¹²

Neochotu snášet podmínky polního ležení a vystavovat své zdraví případnému nebezpečí projevily osoby urozeného původu i v devadesátých letech 16. století. Ve stejné době se opět stala východní část habsburské monarchie předmětem plánů osmanského sultána na postupné ovládnutí středoevropského prostoru. Po vyhlášení válečného stavu v roce 1593 se tak pozornost českého panovníka i všech dalších příslušníků vládnoucí dynastie obracela k obraně strategicky významných uherských pevností, které byly po dobu následujících patnácti let takřka nepřetržitě vystaveny tureckým útokům. Jeden z klíčových opěrných bodů vojenské hranice představovalo také město Ráb. Jeho dobytí „*nepřítelem všeho křesťanstva*“ mohlo výrazně pozměnit dosavadní rozložení sil, neboť se nacházelo v dosažitelné vzdálenosti od vídeňské metropole. Aby takové situaci předešel a zároveň zmírnil osmanskou přesilu, rozhodl se Rudolf II. využít návrhu nejvyšších zemských úředníků a povolal v srpnu 1594 do boje také českou zemskou hotovost.⁶¹³ Ta se měla v čele s Petrem Vokem z Rožmberka

---

⁶⁰⁹ Na život Zikmunda Chotka z Chotkova a interpretaci jeho *Instrukce vojenské* se zaměřil Miroslav ŽITNÝ, *Vojenský teoretik Zikmund Chotek z Chotkova*, in: V. Bůžek – F. Koreš – P. Mareš – M. Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, s. 147-155; v rámci dějin rodu Chotků z Chotkova Ivo CERMAN, *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*, Praha 2008, s. 37-55. V souvislosti s šířením a oživením hodnot křesťanského rytířství v raném novověku se Chotkovým dílem zabýval Miroslav ŽITNÝ, *Ideál křesťanského rytířství v očích Štastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku na přelomu 16. a 17. století*, České Budějovice 2011 (Diplomová práce), s. 12-13; TÝŽ, „*Dobrý kráksman*“, s. 240-242.

⁶¹⁰ Osobnost Erasma Rotterdamského a jeho učenécké dílo včetně *Rukověti křesťanského rytíře* přehledně představili Martin SVATOŠ – Michal SVATOŠ, *Živá tvář Erasma Rotterdamského*, Praha 1985, s. 46-47, 271-295. O okolnostech přenášení jím formulovaného ideálu do prostředí české nižší šlechty pojednal na příkladu Pětipeských z Chýš a Egrberku M. ŽITNÝ, *Ideál křesťanského rytířství*.

⁶¹¹ Navzdory vzrůstajícím berním požadavkům vládnoucí dynastie se válečné operace po větší část předbělohorského období soustřeďovaly mimo hranice Koruny české. Jistý vývojový předěl nastal počátkem 17. století, na což poukázali také Marie KOLDINSKÁ – Ivan ŠEDIVÝ, *Válka a armáda v českých dějinách. Sociohistorické črty*, Praha 2008, s. 26-28.

⁶¹² Aby byla zproštěna nechtěných vojenských povinností, rozvíjela česká šlechta již v letech 1556 a 1566 promyšlené omluvné strategie, jichž si dosud všimli především J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 138; V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 114.

⁶¹³ Tehdejší postup vládních představitelů se odvolával na soulad se starším sněmovním projednáním. Srov. *Sněmy české VIII*, s. 601.

připojit k dalším habsburským oddílům a spolu s nimi dosáhnout osvobození obleženého Rábu.⁶¹⁴

Následné přípravy na očekávanou výpravu se ovšem výrazně prodlužovaly, a to nejen kvůli řadě šlechtických omluv, ale také dlouhým setrváváním ve Znojmě, kde probíhala přehlídka zemského vojska. Zatímco vrchní velitel císařské armády, arcikníže Matyáš, vyhlížel podporu pro zahájení chystané ofenzívy, v českém ležení se vyskytly neshody o způsobu využití i postupu shromažďované hotovosti.⁶¹⁵ Navzdory nalezení dílčího řešení vzniklého problému ovšem skončila protiturecká kampaň nezdarem. Kapitulace velitele rábské pevnosti Ferdinanda z Hardeggu a její vydání 28. září 1594 měly za následek, že žádný z přítomných pánů a rytířů do bojů nezasáhl.⁶¹⁶ Případné obavy z ohrožení nedalekého Komárna vzápětí rozptýlili sami Osmané, kteří se rozhodli stáhnout do připravených zimovišť. Během října se tak většina účastníků výpravy začala vracet na svá panství a statky.⁶¹⁷

I když v urozené společnosti Království českého převládalo znepokojení nad svoláním zemské hotovosti, objevil se nakonec v jejím středu i jeden ze synů Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan. Byl jím již dříve vzpomínaný Jindřich, který měl pro své nepřehlédnutelné fyzické parametry a bojovnou povahu nejlepší předpoklady pro to, aby se stal skutečně platným členem nadcházejícího tažení.⁶¹⁸

Dosavadní poznatky o Jindřichovi Bukovanském Pintovi z Bukovan dovolují poměrně bezpečně zdůvodnit, proč se zrovna v roce 1594 vyskytoval mezi ochránci křesťanské víry v Uhrách. Jeho otcí Přibíkovi bylo v době vyhlášení povinnosti osobního tažení české šlechty bezmála šedesát let. Nedalo se tedy předpokládat, že by mezi bojeschopnými šlechtici vynikal svou obratností, a proto vojenskou povinnost přenesl na svého mladšího mužského nástupce, který se měl místo něj zasloužit o ochranu tehdejšího křesťanského světa. Druhorozený syn Jindřich se Přibíkovi Bukovanskému pravděpodobně jevil jako správná volba, neboť uměl díky vrozené

---

⁶¹⁴ Vojenské a zahraničně politické události stojící na počátku patnáctileté války s osmanskými Turky z české perspektivy nejvýstižněji shrnuli a zhodnotili V. BŮŽEK, *Protiturecké tažení*; J. PÁNEK, *Podíl předbělohorského českého státu na obraně střední Evropy*; TÝŽ, *Poslední Rožmberkové*, s. 278-283; Josef MATOUŠEK, *Turecká válka v evropské politice v letech 1592-1594. Obraz z dějin diplomacie protireformační*, Praha 1935; ve vztahu k počínání Pavla Korky z Korkyně podrobně Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 27-30.

⁶¹⁵ Jaké přípravy za běžných okolností doprovázely utváření zemského vojska, vyložil P. MAREŠ, *Krajské muštrunky*. O problematice nahlížení jeho úkolů v roce 1594 blíže J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 281-282; V. BŮŽEK, *Protiturecké tažení*.

⁶¹⁶ J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 281; V. BŮŽEK, *Protiturecké tažení*.

⁶¹⁷ J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 282.

⁶¹⁸ K jeho přítomnosti v českém zemském vojsku SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 5777.

zálibě v lovu obratně zacházet se zbraněmi.⁶¹⁹ Případným podílem na osvobození uherské pevnosti mohl alespoň částečně přispět k šíření dobrého jména svého rodu, které poškodil v roce 1589 vraždou Jana Žantovského z Nedakřovic při hospodské potyčce.⁶²⁰

Obsahově zajímavé listy Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan adresované v roce 1595 orlickému sousedovi Janovi Jiřímu ze Švamberka a úředníkům české komory prokázaly, že Jindřich Bukovanský nebyl zdaleka jediným nositelem pinty na štítu, který se během roku 1594 zapojil do bojů s osmanskými Turky. Vyjma pozdějšího místopísaře Království českého Jana se v prostoru uherské bojové linie postupně ocitli prakticky všichni tehdy dospělí synové Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan. Každého z nich však přiměly k příchodu do válečné oblasti jiné důvody. O hluboké zážitky, s nimiž se mohli následně pochlubit svému otci, však určitě nebyla nouze. Sami přitom jistě netušili, že jejich rod vstupuje do jedné z nejzajímavějších kapitol svého veřejného působení v předbělohorském období.

Za dochování písemného svědectví o zkušenostech rytířů Bukovanských Pintů z Bukovan s rychle postupujícím tureckým nebezpečím lze vděčit poměrně tradičnímu jevu devadesátých let 16. století. Rudolf II. se v důsledku četných výdajů z poslední doby všemožně sháněl jménem české komory po peněžní hotovosti. Ve výčtu šlechticů, které nechal oslovit, se v roce 1595 vyskytl také Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan. Český panovník doufal, že kýženou a především rychlou půjčku získá právě od rytíře z Prácheňska, který již vícekrát podpořil finanční zájmy jihočeských velmožů. Jak je již známé z předchozího výkladu, na první pohled výjimečné postavení zaujímal v dané skupině také Jan Jiří ze Švamberka, jehož rod se těšil obzvláštní přízni Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan i jeho předků a zvláště pak potomků. Orlický pán byl však současně radou české komory, a proto pojal Rudolf II. přesvědčení, že by z titulu zastávané funkce i pod vlivem přirozené autority mohl svého méně urozeného souseda z Bukovan přesvědčit k zapůjčení „nějaké sumičky peněz“.⁶²¹

---

⁶¹⁹ Na bratrovu urostlou postavu a loveckou náruživost poukázal Jan Bukovanský Pinta z Bukovan. Srov. Paměti, p. 128.

⁶²⁰ O nešťastné události pro bukovanský rod blíže A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 69.

⁶²¹ Jako zprostředkovatele úvěrových záměrů Rudolfa II. a příjemce žádosti Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan zachytil Jana Jiřího ze Švamberka list datovaný na Bukovanech 6. října 1595: „A podle toho, jaká jest Vaší Milosti od syna mého zpráva a jistá omluva skrze psaní učiněná a podaná, ráčili jste mocti z toho šířeji vyzrozuměti, proč a z jaké příčiny jest při mně ten nedostatek a nemožnost má, abych Milosti císařské pro nastalou potřebu mohl nějaké sumičky peněz propůjčiti. Jiné sem naděje neměl, nežli že skrze Vaší Milosti a jiné pány, kteří při Vaší Milosti jsou, při Jeho Milosti císařské omluven budu.“ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 24.

Vydatné přímluvy Jana Jiřího ze Švamberka ani lesk císařského majestátu ovšem nedokázaly nižšího šlechtice přimět, aby „*potřebě důležité Jeho Milosti císařské*“ vyhověl. Své důvody pro takové jednání výstižně shrnul v dopisu, který po 23. září 1595 dorazil do české komory. V něm se Přibík Bukovanský netajil skutečností, že během válečných let neprožívá při svém „*skrovném statečku a živnůstce*“ nejšťastnější časy. V jeho bukovanské tvrzi se tísnilo „*drahně dítek již dorostlých i nedorostlých*“, jejichž nároky úměrně s věkem až nebývale narůstaly.⁶²² V pozdějším listu určeném přímo pánu ze Švamberka byl dokonce ještě sdílnější a milému „*kmotru a sousedu*“ do detailu popsal svou tíživou finanční situaci, doléhající nejvíce právě na „*třináctero dětí, vosmero synů a dcer dorostlých a patero malých nedorostlých*“, které „*na ten čas všecky doma*“ měl. V důvěrném duchu se Janovi Jiřímu ze Švamberka svěřil, s jakou péčí přistupoval k potřebám svých dospívajících dcer. I při vědomí, „*jaký jsou nyníčky náklady a drahoty*“, jim hodlal dopřát veškeré pohodlí a také nepochybně udělat radost, což nebývalo ani zdaleka samozřejmostí. Snad i proto neváhal vypravit svou druhou manželku Stranku Bukovanskou z Budkova do hlavního města, aby jim nakoupila „*sukně hedbávný a mantliky, co k tomu náleží*“.⁶²³ Ženskému pohlaví se přesto v jeho myslí nedostávalo pod vlivem zjitřené válečné atmosféry hlavní pozornosti. Mnohem více svůj zrak upínal k jihovýchodním hranicím habsburské monarchie. Místní dění totiž začínalo od roku 1593 zasahovat do osudů jeho mužského potomstva, což nevšedním způsobem doložila právě korespondence s českou komorou, Janem Jiřím ze Švamberka i samotným císařem.

Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan tehdy podobně jako každý otec s údivem vnímal, jakou životní proměnou procházela na prahu dospělosti většina jeho starších synů. Ať už se v roce 1556 vzdal válečné zkušenosti pro „*poručení a rozkaz*“ rodičů, dobrovolně či z nějakého jiného neobjasnitelného důvodu, tak ho bitevní vřava bezpochyby nikdy výrazněji nepřitahovala.⁶²⁴ Pravděpodobně ani neuvažoval nad tím, že by některého ze svých mužských pokračovatelů nabádal k zájmu o vojenské řemeslo. Počátkem devadesátých let 16. století však začínalo být početnému zástupu dospívajících chlapců na bukovanské tvrzi těsně. Vyhlídky na pokračování v hospodářsky založené cestě představené Přibíkem Bukovanským se totiž nabízely jen

---

⁶²² List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan komorním radům datovaný na Bukovanech 23. září 1595 v NA Praha, Stará manipulace, sign. D 1/1, kart. 550.

⁶²³ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Bukovanech 6. října 1595. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 24.

⁶²⁴ Paměti, p. 115.

nejstarším z nich, kteří byli zároveň zamýšlenými správci rodových statků. Mladší naopak začínali chápat, že se bez osobního vkladu do budoucí kariéry jen těžko osamostatní a především uživí.

Bez potřebného majetkového zajištění čekaly nižší šlechtice prakticky nulové vyhlídky na poklidný život a obhajobu výlučného stavovského postavení. Proto jim nezbývalo nic jiného než se poohlížet po všech příležitostech slibujících byť jen mírné zlepšení jejich hmotného zázemí. Jednu z finančně nejzajímavějších, ale také nejnebezpečnějších představovala tradičně služba ve zbrani, která současně slibovala symbolický návrat ke kořenům společenského poslání nižší šlechty.⁶²⁵ Možná i proto učarovala hned několika synům Přibíka Bukovanského. K prvnímu seznámení s válkou se jim vzhledem k zahraničně politické konstelaci nabízelo prostředí Uherského království. Vyhledávání válečných zážitků v těchto končinách nebylo z pohledu tehdejší urozené společnosti ničím neobvyklým a nejednou dokonce představovalo první krok k zahájení veleúspěšné vojenské kariéry. To koneckonců potvrdily počátky životních cest význačných vojevůdců vstupujících na bitevní scénu nejvýrazněji až v období třicetileté války.

Směřování všech tří synů Přibíka Bukovanského z Bukovan do prostředí uherských polních ležení a pohraničních pevností však nebylo stejně přímočaré. Pro nejstaršího ze všech, Jindřicha, představovalo spíše krátkodobý zážitek. Po vzoru dalších šlechticů pouze uposlechl mandát Rudolfa II. z 8. srpna 1594, který ukládal všem urozeným jedincům povinnost účasti ve veřejném tažení.⁶²⁶ Spolu s bezpečným návratem domů ochotně opustil bojovou pohotovost a začal se opět věnovat oblíbeným loveckým zábavám.⁶²⁷ O poněkud odlišném potýkání dvou mladších příslušníků rodu s „*žíznilétem krve křesťanské*“ vypověděl Přibík Bukovanský nejvíce v omluvném listu, který posílal 23. září 1595 úředníkům české komory.⁶²⁸ Přestože o nich nehovořil jmenovitě, nebylo s ohledem na pozdější písemné doklady a jejich stáří těžké určit, že měl na mysli své syny Adama a Hynka.

Právě výdaje vynakládané na vojenské zaopatření Jindřicha, Adama a Hynka Bukovanských Pintů z Bukovan se staly minimálně v letech 1593 až 1595 určujícím

---

⁶²⁵ Pro řadu předbělohorských rytířů se přijímání válečných výzev stalo po čase neodmyslitelnou součástí životního stylu, jak přesvědčivě dokládají nedávno představené příběhy vybraných „*krýksmanů*“. V. BŮŽEK – F. KOREŠ – P. MAREŠ – M. ŽITNÝ, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*.

⁶²⁶ Blíže *Sněmy české* VIII, s. 616-617.

⁶²⁷ Jindřichovo zaujetí pro lov vyzdvihoval i jeho bratr Jan Bukovanský. Paměti, p. 128.

⁶²⁸ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan komorním radům datovaný na Bukovanech 23. září 1595 v NA Praha, Stará manipulace, sign. D 1/1, kart. 550.

činitelem finančního rozpočtu početné rytířské rodiny a byly současně hlavním důvodem, proč nevyslyšel Přibík Bukovanský z Bukovan ani prosby samotného císaře. Na adresu náročných chlapců a svou obhajobu proto výstižně a zároveň nešťastně pronesl: „*Což mne ti tři synové moji do několika drahně set kop skrze veliký náklad stáli, tak s takovými velikými náklady v mé živnůstce nemalý ublížení státi se muselo.*“⁶²⁹

Péče věnovaná rozvíjení válečnických dovedností vlastních potomků ovšem mohla mít širší opodstatnění. Jak se podařilo doložit přinejmenším v případě jednoho ze synů Přibíka Bukovanského, nezakládalo se vždy rozhodnutí vycestovat do Uher pouze na projevu svobodné vůle příslušného šlechtice. Buď Adam, anebo Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan se měl podle svědectví svého otce v roce 1593 provinit proti moravskému zemskému právu tím, že spáchal „*mord v Markrabství moravském nad jedním z[er] stavu rytířského z Rakous*“.⁶³⁰ Před velice přísným potrestáním jej vlastně uchránil až netradiční rozsudek. Pachatelé bylo nařízeno, aby svůj skutek odčinil dvouletou službou v hornouherské pevnosti Nové Zámky a zaplacením pokuty. Jak se syn Přibíka Bukovanského z Bukovan vyrovnával s vynuceným odchodem do neznáma a zda považoval svůj trest za spravedlivý, se již zjistit nepodaří. Pochyb naopak nemůže být o tom, že svého otce vystavil nezáviděníhodné situaci. Při ní Přibík Bukovanský prokázal mnoho obětavosti a především velkorysosti ve vztahu ke svým potomkům. Navzdory zneuctění dobrého jména celé šlechtické rodiny a nutnosti zaplatit „*nemalú sumu peněz*“ totiž syna nenechal napospas vlastnímu osudu a podpořil ho podobně jako jeho staršího bratra Jindřicha, kterému dokázal těžký morální poklesek v minulosti rovněž odpustit.⁶³¹

Jakkoli o tento druh zviditelnění Přibík Bukovanský nestál, zprávy o zavraždění rakouského šlechtice i o ne zcela obvyklém rozuzlení celého případu pronikaly i do širšího veřejného povědomí. Více než výmluvně to dokládá zasedání moravského zemského soudu konané ve svatojanském termínu na přelomu června a července roku 1600 v Olomouci, kterého se účastnil také přední představitel stavovské obce Markrabství moravského Karel starší ze Žerotína.⁶³² O jeho průběhu si vedl pro svou

---

⁶²⁹ TAMTÉŽ.

⁶³⁰ TAMTÉŽ.

⁶³¹ TAMTÉŽ.

⁶³² K dějinám moravského zemského soudu z poslední doby především Dalibor JANIŠ, *Zemské soudnictví na Moravě vrcholného středověku*, Brno 2013; Jiří DAVID, *Moravské právo a problém absolutismu. Sociální profil moravského zemského soudu*, in: Libor Jan – Dalibor Janiš a kol., *Ad iustitiam et bonum commune. Proměny zemského práva v českých zemích ve středověku a raném novověku*, Brno 2010, s.

osobní potřebu pečlivé poznámky, z nichž zřetelně vystupují cenné postřehy bystrého pozorovatele.⁶³³ V sobotu 1. července ho tak mezi jednotlivými případy zaujala také výpověď nižšího šlechtice Mikuláše Přileského, který byl obžalován pro smrtelné zranění jiného příslušníka rytířského stavu.⁶³⁴ Právě tehdy nastala jedinečná příležitost, aby se sbor soudců při zvažování způsobu viníkova potrestání vrátil ke svému staršímu „nálezu“ vynesnému nad nejmenovaným rytířem Bukovanským z Bukovan, což byl v moravské soudní praxi známý postup založený na uplatňování principů zvykového práva.⁶³⁵

Karel starší ze Žerotína pak jako přímý svědek soudní porady zachytil velmi cenné údaje o činu, který předčasně určil podobu kariéry jednoho ze synů Přibíka Bukovanského. Z Žerotínových zápisků tak vůbec poprvé vysvítá, že mladý nižší šlechtic z Prácheňska připravil o život „*ňákého Veisingra*“. Událost se měla shodou okolností odehrát zrovna ve chvíli, kdy se u příležitosti zahájení zemského soudu shromáždili v Brně či Olomouci přední moravští šlechtici.⁶³⁶ Přitom není úplně jasné, z jakého důvodu se Adam, popřípadě Hynek, Bukovanský Pinta z Bukovan vyskytoval v roce 1593 na území Markrabství moravského. Zcela nepochybně se mu však následný pobyt ve vedlejší korunní zemi délkou trvání nad očekávání protáhl. Než padlo konečné rozhodnutí o převelení výtržníka do pohraniční pevnosti v Uhrách, strávil ještě více jak půl roku na radnici jednoho z hlavních moravských měst. Při pohledu do výčtu postihů

212-243. O životě významného moravského šlechtice a stoupence Jednoty bratrské Karla staršího ze Žerotína inspirativním způsobem pojednal Tomáš KNOZ, *Karel st. ze Žerotína. Don Quijote v labyrintu světa*, Praha 2008.

⁶³³ Politicky výrazně činný velmož Karel starší ze Žerotína zaznamenal podrobně den po dni vše podstatné, co se během zasedání moravského zemského soudu v Olomouci dělo od jeho zahájení v pondělí 26. června 1600 až do ukončení v úterý 11. července 1600. Blíže Vincenc BRANDL (ed.), *Spisy Karla staršího z Žerotína. Listové psané jazykem českým I/1*, Brno 1870, s. 235-271.

⁶³⁴ Rytíř Mikuláš Přileský usmrtil za neznámých okolností společensky stejně postaveného Matyáše Čandalského. Karel starší ze Žerotína se k celé záležitosti, která se dostala na pořad jednání až na samém konci sobotního soudního dne, vyjádřil následovně: „*Když jsme se sestoupili, vstoupil do šraňku něký Mikuláš Přileský st[avu] rytířského, ležák[.] a když jsme se rozstoupili, promluvil, že se podlé závazku staví. Jest pak od panů Holomoučanů (kteří se také v tom ohlásili v šraňcích) za tou příčinou, aby se před J[ich] M[ilos]tmi postavil, na závazek vzat, že jest zranil Matyáše Čandalského, tolikéž osobu stavu rytířského těžce a na smrt.*“ TAMTÉŽ, s. 249.

⁶³⁵ Váhu soudních nálezů při procesu utváření zemského práva nejlépe postihnul Josef VÁLKA, „*Čest je zrcadlo společnosti*“, in: Tomáš Borovský – Dalibor Janiš – Michaela Malaníková (edd.), *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, Brno 2010, s. 201-221, zde s. 203. Ke způsobu rozhodování moravského zemského soudu se výstižně vyjádřil TÝŽ, *Dějiny Moravy. Díl 2. Morava reformace, renesance a baroka*, Brno 1996, s. 32. Badatelsky dosud neuzavřené problematice rozlišování působnosti obecných a zvláštních nálezů se na příkladu českého zemského práva i se zhodnocením starší literatury nejnověji věnoval M. STARÝ, *Přední klenot*, s. 61-66, zde zejména s. 63-65. Ve vztahu k soudnictví v českých zemích pojednal přímo o tématu nalézání zemského práva Dalibor JANIŠ, *Nalézání práva a zemské soudnictví v českých zemích*, in: L. Jan – D. Janiš a kol., *Ad iustitiam*, s. 23-67.

⁶³⁶ „*Měli jsme o to potaz a přiveden jest příklad někého Bukovanského, který někého Veisingra při zahájeném soudu zabil...*“ V. BRANDL (ed.), *Spisy I/1*, s. 249.

mladého rytíře z Bukovan však stojí za pozornost kromě povinné vojenské služby i další zajímavá a zvláště potupná opatření, která ho alespoň na nějaký čas omezovala v jeho soukromém i veřejném životě. Nejenže dočasně pozbyl právo nosit mimo bitevní pole zbraň, která patřila k symbolickým odznakům šlechticova svrchovaného postavení, ale zároveň nesměl popíjet ani alkohol.⁶³⁷ Zejména druhé omezení rozhodně nebylo zanedbatelné a mohlo urozeného jedince částečně vyloučit ze společenství „pánů a přátel“, pro něž byly časté přípitky číšemi vína samozřejmým rituálním úkonem využívaným za účelem utužování vztahů „dobrého přátelství“.⁶³⁸

Lze si pouze domýšlet, jestli stále velmi mladý představitel rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan chápal, nakolik jeho společenské postavení vlivem zvolených nápravných opatření utrpělo. Naproti tomu se zdá být takřka jisté, že se řešení nezvyklé situace citelně dotklo především Přibíka Bukovanského. Ten byl během necelých pěti let již podruhé vystaven hodnocení ze strany širšího sociálního okolí, které pravděpodobně nepřecházelo poklesky jeho synů bez povšimnutí. Zatímco pohled „pánů a přátel“ nebylo možné spolehlivě zachytit, hodnoty nejstaršího žijícího bukovanského rytíře zůstávaly v příslušném období neměnné. Nejenže se vcelku pochopitelně vyhýbal ve svých memoárech jakýmkoli odsudkům pro jednání vlastních dědiců, ale příznivé prvky se snažil nacházet i v jejich pozdějším počínání.

Zvláště s přibývajícím věkem se dalo zřetelně vysledovat, že se jedním z hlavních pilířů uvažování Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan stala péče o početnou rodinu, čemuž dokázal účinně přizpůsobit i strategie osobní sebe prezentace.⁶³⁹ Pokud tedy případně hodlal usilovat o nápravu svých potomků přísnějšími výchovnými metodami, nebylo v jeho zájmu, aby takové rozhodnutí vstupovalo ve všeobecnou známost.

V souvislosti s výše naznačenou skutečností se nabízí nepodložená domněnka, jestli se důraz na válečnické směřování rodu nezakládal od sklonku 16. století na promyšleném plánu Přibíka Bukovanského. Již v roce 1593 mohl ostatně ryze teoreticky uvádět do každodenní roviny některé z myšlenek dříve zmiňovaného Zikmunda Chotka z Chotkova. Tento nižší šlechtic poukazoval ve své *Instrukci vojanské* na odstrašující příklady chování mladých urozenců, aby jimi ilustroval mravní

---

⁶³⁷ „...ačkoli veliké příčiny ukazoval[,] avšak že na rathouze více než půl léta seděti, [z]braně za dlouhý čas nenositi, tolikéž vína nepiti a potom v Uhřích sloužiti musel.“ TAMTÉŽ, s. 249-250.

⁶³⁸ O významu přípitku a pijáckých zábav pro sociální dějiny šlechty raného novověku podrobněji V. BŮŽEK, *Přípitek*; TÝŽ, *Pijácké zábavy*.

⁶³⁹ Jmenovitě se Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan jednotlivými dětmi mužského i ženského pohlaví z obou manželství zabýval ve svých posledních memoárových zápisech. K tomu Paměti, p. 124-126.

úpadek předbělohorské společnosti.⁶⁴⁰ Mnohé z nich se přitom nápadně podobaly vystupování bukovanských rytířů. Nebylo by proto ani příliš překvapivé, kdyby se v nich pokoušel jejich otec vzbudit smysl pro odpovědnost a disciplínu, které patřily k očekávaným vlastnostem již tehdy známých „*kryksmanů*“ typu Pavla Korky z Korkyně nebo Albrechta Pětipeského z Chýš a Egrberku.⁶⁴¹ Vojenská kariéra navíc představovala nezanedbatelný vklad pro budoucí společenské uplatnění a na rozdíl od drobných venkovských statků přinášela poměrně obstojnou záruku finančního zabezpečení.

Jestliže pro Jindřicha Bukovanského skončila služba ve zbrani spolu s rozpuštěním české zemské hotovosti v říjnu 1594, jeho mladší bratři Adam a Hynek vyhlíželi příležitost k rozsáhlejšímu podílu na bojích probíhající patnáctileté války. Právě na ně pomýšlel Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan, když ve svém dopisu Janovi Jiřímu ze Švamberka z 6. října 1595 psal, že by se chtěli dva z jeho synů „*jarního času do polního tažení s několika konimi pro poctivost svou vypraviti*“. Ačkoli byl zadlužený, nedokázal „*proti tomu bejti, aby se mohli k něčemu hoditi*“. Příznivě na něj zcela jistě zapůsobila také přímluva dalšího „*kryksmana*“ ze sousedství, Jaroslava Libštejnského z Kolovrat, která pouze přispívala k utvrzení jeho vlastního přesvědčení. Již brzy nato se tak rozhodl švamberskému velmoži přiblížit svou představu o budoucnosti mužských potomků následujícími slovy: „*Chtějíc rád to viděti, mí děti, aby něco více se vyrystovaly, přičvičily a vykoštovaly.*“⁶⁴²

Události pak nabraly nečekaně rychlý spád. Bohužel pro Přibíka Bukovanského směřovaly k brzké smrti jeho mladého a nadějného syna Hynka. Ten se ještě spolu s bratrem Adamem obracel počátkem května 1596 písemně na Albrechta Pětipeského z Chýš a Egrberku, neboť se horlivě zajímal, „*kdy by konečně mustruňk bejti měl*“.⁶⁴³ Znamý český válečník se tou dobou již intenzivně připravoval na nejbližší uherské střety s osmanskými Turky a sestavoval vlastní pluk, v němž oba zmiňovaní bukovanskí rytíři neměli chybět. Ani on sám nejspíš nemohl tušit, že dílčí boje u Keresztese

---

⁶⁴⁰ Chotkovy myšlenky podrobili rozboru především M. ŽITNÝ, *Vojenský teoretik*; TÝŽ, „*Dobry kryksman*“, s. 240-242; TÝŽ, *Ideál křesťanského rytířství v očích Šťastného Václava*, s. 12-13; I. CERMÁN, *Chotkové*, s. 37-55.

⁶⁴¹ Kam směřovaly soudobé výchovné modely a o jaké příklady z válečnické minulosti se opíraly, připomněl V. BŮŽEK, *Ideály křesťanského rytířství*, s. 51.

⁶⁴² List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Bukovanech 6. října 1595. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 24.

⁶⁴³ Dopis bratrů Adama a Hynka Bukovanských byl datovaný 10. května 1596 a odeslaný Albrechtovi Pětipeskému z Chýš a Egrberku. Blíže P. MAREŠ (ed.), *Korespondence Albrechta Pětipeského*, č. 471, s. 631-632.

tentokrát přerostou v největší polní bitvu patnáctileté války, která měla mít pro křesťanské vojsko tragické vyústění.⁶⁴⁴

Zatímco o Adamově účasti na jejím průběhu se nedochovaly žádné zprávy, Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan v ní 28. října 1596 padl spolu s řadou uznávaných českých válečníků.⁶⁴⁵ Nebyl to tak venkovský hospodář Přibík ani pozdější místopisář Království českého Jan, kdo se zasloužil o trvalou společenskou prestiž rodu Bukovanských Pintů z Bukovan. První konkrétnější písemná zpráva o rytířích pocházejících ze severního Prácheňska se v soudobých genealogických a narativních dílech objevila teprve v souvislosti s Hynkovou hrdinskou smrtí, a to přičiněním Bartoloměje Paprockého z Hlohol. Kromě poměrně rozšířeného *Diadochu* byl erb zemřelého šlechtice zpodobněn také na titulní straně díla nazvaného *Památka Čechům u Kheredes a nebo Erle, měsíce října léta Páně 1596 pobitým*.⁶⁴⁶ K oběti ve prospěch křesťanské i rodové cti se v závěru svých pamětí vracel i Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan, aby zdůraznil, že jeho syn „*léta 1596 v zemi uherské, maje své koně proti nepříteli Turku v poli, blízko od pevnosti Erle, život svůj pro víru křesťanskou dokonal a tam zůstal*“.⁶⁴⁷

---

⁶⁴⁴ Skutečným okolnostem střetu s osmanskými oddíly, jeho důsledkům i budoucímu propagandistickému vyznění se věnoval M. ŽITNÝ, *Keresztes 1596*.

⁶⁴⁵ O předčasném úmrtí Hynka Bukovanského na bitevním poli v roce 1596 se zmínili například P. MAREŠ (ed.), *Korespondence Albrechta Pětipeského*, s. 72; s chybnou záměnou za jeho bratra Jindřicha A. SEDLÁČEK, *Hradý XI*, s. 69.

⁶⁴⁶ Bartoloměj PAPROCKÝ Z HLOHOL, *Diadochus, tj. posloupnost knížat a králů českých, biskupů a arcibiskupů pražských a všech třech stavů slavného Království českého, to jest panského, rytířského a městského III*, Praha 1602 (reprint Praha 2005), s. 219-220; TÝŽ, *Památka Čechům u Kheredes a nebo Erle, měsíce října léta Páně 1596 pobitým, učiněná od Bart. Paprockého z Glohol a Paprocké Woly, Staré Město pražské 1596* (Knihopis, č. 6852).

⁶⁴⁷ Paměti, p. 125.

5. Úvěrové kontakty bukovanských rytířů v předbělohorském století

Souvislé řady účetních výkazů skýtají prostor k hledání odpovědí na otázku, jak se v 16. a na počátku 17. století vyrovnávaly se vzrůstající mírou zadlužení pokladny velkých šlechtických dominií.⁶⁴⁸ Obdobný přístup ovšem nelze povětšinou uplatnit ve vztahu k předbělohorskému rytířstvu. Omezená pramenná základna tvoří v daném případě znatelnou překážku snahám o poznání peněžního hospodaření drobných urozenců, kteří se vyskytovali v sousedství vlivných velmožů a nezřídka přímo vstupovali na různě dlouhý čas do jejich služeb.⁶⁴⁹ Navzdory této skutečnosti by neměly stranou odborného zájmu zůstat obsahově rozmanité soubory korespondence rytířských klientů s jejich patrony z panského stavu, jejichž předmětem zpravidla bývalo hledání konkrétního řešení jednotlivých náležitostí více či méně složitých úvěrových operací.

I když tyto dopisy nedovolují bez opory v chybějících dluhopisech podrobně rozkrývat finanční bilanci příslušných statků nižší šlechty, mají nemalý význam z hlediska chápání řady stěžejních kategorií myšlenkového světa méně urozeného jedince. Jejich tematickou kostru totiž netvořily pouze peníze jako takové. Do vyjednávání o výši poskytované půjčky a zásadách postupného splácení vstupovaly prvky každodennosti vnímané očima rytířských hospodářů, úředníků nebo válečníků. Neméně závažnou roli plnily obdobně motivované kontakty při budování sociálních sítí, což je zvláště dobře patrné také na příkladu bukovanských rytířů.⁶⁵⁰ Následující výklad tak ve skutečnosti využívá jejich úvěrového počínání k tomu, aby v obecné rovině rozšířil povědomí o prostředcích komunikace v hierarchicky uspořádané stavovské společnosti a strategiích uplatňovaných při utváření vnějšího obrazu příslušníků nižší šlechty. Sledováním konkrétních operací v pevném časovém rámci přitom hodlá vyzdvihnout,

---

⁶⁴⁸ Jako první využil příznivých heuristických podmínek ke zkoumání role úvěru v hospodářství konkrétního šlechtického velkostatku Václav LEDVINKA, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560–1596)*, Praha 1985. Obdobné typy písemných pramenů zohlednil při pohledu na finanční operace rožmberské pokladny, avšak ve vztahu k rytířským věřitelům posledních Rožmberků V. BŮŽEK, *Die Quellen finanzieller Einnahmen*.

⁶⁴⁹ Úvěr jako prostředek k poznání předbělohorské nižší šlechty představil V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty*; TÝŽ, *Úvěrové podnikání rytířů Malovců*; TÝŽ, *Pozadí majetkového úpadku Diviše Malovce z Libějovic v letech 1555-1561 (Příspěvek k poznání kultury každodenního života nižší šlechty)*, Jihočeský sborník historický 56, 1987, s. 13-23.

⁶⁵⁰ Zvláště v nedávné době opět zesílil vědecký zájem o problematiku rytířského úvěru a zadlužení. Srov. M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš*, s. 21-31; Jan AL SAHEB, *Případ dluhů vladky Jiřika Fajtla z Pomanzed (k pauperizaci drobné nižší šlechty v 16. století)*, Sborník Státního okresního archivu Frýdek-Místek 9, 2008, s. 28-51.

kolik podrobností ze života Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan a zvláště jeho otce Jana nebylo až na několik málo výjimek v dosavadním bádání zohledněno.⁶⁵¹

Přestože se v poměrně širokém okruhu „pánů a přátel“ vlivných jihočeských velmožů bezpečně vyskytovali již v období pozdního středověku,⁶⁵² spadají nejstarší stopy úvěrového počínání rytířů erbu stříbrné pinty až do poloviny padesátých let 16. století. S rolí věřitele se tehdy pozvolna seznamoval Přibíkův otec Jan Bukovanský z Bukovan. Svými pečlivě nashromážděnými peněžními prostředky ovšem ještě nezasobil rožmberskou nebo švamberskou pokladnu. Poprvé a zřejmě naposledy ve svém životě naopak vyhověl finančním potřebám jiného příslušníka nižšího šlechtického stavu. Brzy se přitom ukázalo, jak výrazně mohl svého rozhodnutí litovat.

Dva dochované dluhopisy jednoznačně potvrdily, že bukovanský rytíř svěřil vlastní úspory do rukou bratrů Diviše a Pavla Malovců z Libějovic. Oba úpisy Janovi dohromady zaručovaly splacení 650 grošů míšeňských „*dobrych stříbrných razu a čísla pražského obyčejně berných*“.⁶⁵³ Malovečtí sourozenci společně usilovali o získání západočeského panství Rabí. Zvláště Diviš se však ještě před jeho zakoupením v roce 1557 potýkal s velkými dluhy. Když se posléze nepohodl s mladším bratrem Pavlem, zdála se být jeho situace bezvýchodná.⁶⁵⁴

Pro všechny zúčastněné věřitele i řadu ručitelů vysoké dlužné částky bylo dobrou zprávou, když Divišovi nabídl ze zjištěných příčin pomocnou ruku Vilém z Rožmberka. Za finanční uspokojení šlechtických pronásledovatelů si od Malovce nežádal nic menšího než výnosné libějovické panství. Ani za vyhrocených okolností se však z jednání rožmberského vladaře nevytratila velkorysost. Zchudlému rytíři současně zajistil spolu s dalšími hmotnými výhodami důstojné bydlení v jednom z českokrumlovských měšťanských domů.⁶⁵⁵

Vysvobození z obav o ztrátu svých peněz se dočkal podle všeho i Jan Bukovanský z Bukovan. Kýženou a zároveň vysoce prestižní proměnu ve skladbě dosavadních dlužníků lze vypořádat už na kvitanci z roku 1560. Z jejích řádek zřetelně vyplynulo,

---

⁶⁵¹ Ačkoli se z hlediska zvolené struktury práce přímo nabízí zahrnout pohled na peněžní činnost Jana Bukovanského Pinty z Bukovan do kapitoly zaměřené na jeho vlastní osudy, upozadil by se tím význam, jaký zaujímala správa finančních záležitostí v procesu postupného mezigeneračního přenášení odpovědnosti za výnosy hospodaření na rytířském statku, do něhož Přibík Bukovanský zásluhou svého otce pozvolna pronikal.

⁶⁵² Motivem vzájemných kontaktů ovšem byly dříve zmiňované žoldnéřské služby Jindřicha Bukovanského poskytované Janovi z Rožmberka (1469). Blíže *Archiv český* 14, s. 179, č. 1900.

⁶⁵³ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 1-2.

⁶⁵⁴ V. BŮŽEK, *Pozadí majetkového úpadku*.

⁶⁵⁵ TAMTÉŽ.

že bukovanský rytíř bez problémů obdržel od jihočeského velmože při svatojiřském účetním termínu pololetní úrok. Přestože se v obsahově strohém listu výslovně neuvádí souvislost s maloveckým dluhem, potvrzuje ji viditelná shoda v celkové výši uváděného obnosu, který i nadále činil rovných „*půl sidma sta kop míšeňských*“.⁶⁵⁶

Janovi Bukovanskému patrně dodávalo více klidu, že se jeho novým dlužníkem stal právě vladař rožmberského domu. Nečekané úvěrové zápletky nadto dokázal využít ve svůj osobní prospěch. I když se bukovanská tvrz rozhodně nenacházela v přímém sousedství držav posledních Rožmberků, postaral se Jan o to, aby se jméno jeho rodu na dlouhá léta vepsalo do povědomí pánů červené pětিলisté růže. Na výsledky svého snažení ostatně nemusel čekat příliš dlouho. Už o pět let později se měl s nejvyšším komorníkem Království českého dostat opět do kontaktu.

Mezitím zároveň pozvolna sílila pozice Janova prvorozeného syna Přibíka. Čerstvý správce zbenického statku se v šedesátých letech nejprve zviditelnil účastí na uherské korunovaci Maxmiliána II., aby se vzápětí osamostatnil sňatkem s Justýnou Vamberskou z Rohatec. Ani za výrazně změněných okolností mu však při jednání s předními příslušníky panského stavu prozatím nepříslušelo více prostoru. V bukovanském rodě i nadále platila přísná hierarchie, s níž byl Přibík dobře srozuměn. Aby načerpal potřebné zkušenosti, setrval poslušně po otcově boku a trpělivě vyhlížel svou šanci. Ta se v malém dostavila již v roce 1565, kdy se u Jana Bukovanského ohlásil s vidinou získání výhodné peněžní půjčky zvíkovský pán Jindřich starší ze Švamberka.⁶⁵⁷

Jen máloco dokázalo v očích bukovanského rytíře vyvážit hodnotu vzkvétajících vztahů s vysoce urozenými sousedy. Ačkoli se sám nenacházel v nejlepší finanční situaci, hodlal svému dlouholetému patronovi stůj co stůj vyhovět. Alespoň zpočátku se ale mohlo zdát, že je tomu přesně naopak. Už pouhé hledání nejvhodnější cesty k opatření potřebné hotovosti totiž bylo natolik zdlouhavé a trnité, že vystavilo jihočeského velmože nepříjemnému čekání.

Po marném vyhlížení odpovědi se Jindřich starší ze Švamberka podle všeho rozhodl zvýšit naléhavost předchozí žádosti. Do jeho plánů tehdy dokonale zapadal dosud spíše upozaděný Přibík Bukovanský z Bukovan. Při osobní schůzce v prostorách zvíkovského hradu mladého šlechtice nejprve ústně seznámil se svými záměry a následně jej zřejmě

---

⁶⁵⁶ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 3.

⁶⁵⁷ List od Jana Bukovanského Pinty z Bukovan Jindřichovi staršímu ze Švamberka datovaný na Bukovanech 3. listopadu 1565. TAMTÉŽ, inv. č. 4.

vybavil dalším dopisem pro jeho otce.⁶⁵⁸ Už i na Příbíkových bedrech tím pádem spočívala odpovědnost za zdárné vyplnění Švamberkova přání, a to dokonce v nezvyklé roli hbitého prostředníka. Urozený zbenický hospodář si vážnost okamžiku nepochybně uvědomoval. Díky důvěře vlivného souseda se mu podařilo alespoň na malou chvíli vymanit z otcova stínu a objevovat výhody svého budoucího postavení. Spokojenost nad synovým veřejným vystupováním ovšem s největší pravděpodobností převládla také v úvahách Jana Bukovanského. I on sám se ostatně mohl přesvědčit, že má ve svém pozdějším nástupci spolehlivou oporu.

Příbíkovo krátké zastavení na Zvíkově dalo věci skutečně do pohybu. Bukovanský pán tentokrát všeho zanechal a svou odpověď odesílal ještě týž den po obdržení nejnovějších zpráv. Odměnou za trpělivost byl pro Jindřicha staršího ze Švamberka okamžitý příslib půjčky 150 kop grošů českých. Přestože se výsledná suma zřejmě tak docela neslučovala s původní představou jihočeského velmože, dušoval se Jan Bukovanský, že se mu „*na ten čas více před rukami*“ nesešlo. Upřímné tvrzení navíc podložil zmínkou o těžkostech, s nimiž se musel v posledních dnech potýkat, když se snažil svému mocnému zvíkovskému patronovi všestranně pomoci. Jen stěží se pak Janovi dařilo potlačit rozladění nad chováním mnoha dlužníků, kteří navzdory včasné výzvě v řadě případů „*žádný odpovědi nedali ani peněz*“.⁶⁵⁹

Zdaleka nejvíce však zaměstnávaly mysl prozíravého rytíře obavy ze ztráty Švamberkovy sousedské přízně. Pro své postupy proto hledal omluvu a hájil se, že kdyby „*o tom co prvý vědomost měl*“, zcela jistě by byl při hledání finančních zdrojů „*bedlivější*“ a „*více shledal*“. Ani tak se ale jihočeský velmož ještě nemusel zcela vzdávat naděje na dodatečný přísun peněz. Pokud by snad Janovi Bukovanskému něco „*od lidí dáno bylo*“, měl se stát Jindřich starší vůbec první osobou, která se to dozví.⁶⁶⁰

Jen co se urozený hospodář z Bukovan oklepal z jednoho vypjatého momentu, valila se na něj další nepříjemnost. Ani ve snu by jej přitom nenapadlo, že se bude opět týkat

---

⁶⁵⁸ „*Psaní, který jesti mi dnešního dne dodáno od Vaší Milosti, nač se vztahuje, porozuměl sem. Příbík, syn můj, přijevší od Vaší Milosti, oč ste s ním ráčili mluvíti, oznámil jest mi. Strany peněz pojčky Vaší Milosti, čeho žádati ráčíte a na jaký způsob, i račte věděti, že tomu odporen nejsem peněz Vaší Milosti pojčiti, což bych před rukama jich měl na ten čas.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁵⁹ „*Hned sem poslal k těm, kderým sem při svatým Jiří s listy věděti dal, aby mi od nich dáno bylo, co mi kdo dlužen. Někdeři mi odpověď dali, žádajíc za sčekání, a někteří žádný odpovědi nedali ani peněz. I na ten čas více před rukami nemám nežli půl druhého sta kop grošů českých. Ty, kdykoli ráčíte poručiti vzíti, pohotově sou.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁶⁰ „*A kdybych byl o tom co prvý vědomost měl, byl bych bedlivější byl, abych více shledal. Ač jestliže by se co sprodílilo a mně od lidí dáno bylo, chtěl bych Vaší Milosti rád pojčiti. A v tom mi neračte za zlý jmíti, že sem Vaší Milosti tak dlouho odpovědi nedal. Tím jest to sešlo, že sem vždycky očekával, bude-li mi co více od dlužníků mých dáno, abych Vaší Milosti co bych byl mohl nejvíce pojčiti.*“ TAMTÉŽ.

nekonečně smolného maloveckého dluhu. Vzpomínky na složitý případ přesto ožily před polovinou šedesátých let 16. století, kdy se Jan Bukovanský pokoušel dosáhnout jeho úplné výplaty.⁶⁶¹ Již s půlročním předstihem se údajně připomněl vladaři domu rožmberského a prostřednictvím zkušeného kancléře Václava Albína z Helfenburka mu zdůraznil naléhavost svých nenadálých finančních potřeb.⁶⁶² Namísto vyrovnání letitých závazků se však dostavilo zjištění, že ani vlivný člen zemské vlády nemusí být předobrazem ideálního dlužníka.

Koncem roku 1565 způsobil na bukovanské tvrzi rozčarování sám Vilém z Rožmberka, když se udiveně pozastavoval nad výzvou nedočkavého rytířského věřitele a žádal o její dočasné odložení.⁶⁶³ Bukovanský pán od té chvíle opakovaně zvažoval, kde se stala osudná chyba. A měl k tomu více než pádný důvod. Chybějící úspory v mžiku způsobily, že se v samých základech otrásaly nejen jeho nejbližší obchodní záměry, ale také dobré jméno celého rodu.

Stín pochybností se vznášel zvláště nad jednáním dlouholetého rožmberského kancléře. Svou roli v nich mohl překvapivě hrát také jeho měšťanský původ a okolnosti, za jakých dosáhl povýšení do rytířského stavu.⁶⁶⁴ Navzdory respektu k jeho nesporným schopnostem se Jan Bukovanský zřejmě ve skrytu duše nedokázal vzdát pocitu jisté společenské nadřazenosti. Najevo to dal zejména kritikou Albínova počínání v době, kdy byl Vilém z Rožmberka „*v nebytí doma*“. Obzvlášť podivné Janovi přišlo, jak jindy spolehlivý úředník naložil s obsahem jeho důležitého psaní. Pánovi rožmberského domu si otevřeně postěžoval, že „*pan Václav Albín, kancléř, jest je přijal a i otevřel a odpověď tu mi dal, poněvadž té sumy potřebuji, že mi při času svatého Havla konečně dána a položena má bejtí*“.⁶⁶⁵

---

⁶⁶¹ List od Jana Bukovanského Pinty z Bukovan Vilémovi z Rožmberka datovaný na Bukovanech 4. prosince 1565. TAMTÉŽ, inv. č. 5.

⁶⁶² „*Psaní, které jste mi učinili ráčili strany sumy peněz, kterou mně povinni bejtí ráčíte, o kteréž sem Vaší Milosti při času svatého Jiří minulého půl léta napřed věděti dal. Podle listu znění tomu všemu z téhož psaní i při tom, jaká žádost Vaší Milosti jest, sem vyrozuměl.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁶³ „*Předkem, kdež psáti ráčíte, že jste se konečně toho nadáti neráčili ani pan Václav Albín, kancléř Vaší Milosti, abych tak jistotně té sumy při času svatého Havla minulého potřebovati měl, jakž též psaní Vaší Milosti to v sobě šířeji ukazuje a zavírá.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁶⁴ K povýšení Václava Albína z Helfenburka mezi příslušníky rytířstva přehledně Vladimír KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku*, Časopis Archivní školy 6, 1928, s. 1-125, zde s. 22, 93. O jeho osudech s důrazem na válečný zážitek nejnověji F. KOREŠ, *Válka v úřadování*.

⁶⁶⁵ „*I ráčte věděti, když sem Vaší Milosti při času svatého Jiří minulého psaní učinil, dávajíc půl léta napřed věděti, v nebytí doma Vaší Milosti pan Václav Albín, kancléř, jest je přijal a i otevřel a odpověď tu mi dal, poněvadž té sumy potřebuji, že mi při času svatého Havla konečně dána a položena má bejtí.*“ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 5.

Nic takového se ovšem nekonalo, což rytíř z Bukovan nesl velmi těžce. Daný slib jej totiž přiměl, aby se začal zaobírat myšlenkou na dílčí rozšíření svých dosavadních držav. Velká příležitost na sebe nenechala čekat. Poblíž Bukovan se chystal Jindřich ze Švamberka zakrátko opět zmocnit pozemkové zástavy, kterou až dosud užíval Václav Berka z Dubé. Pravděpodobně netrvalo dlouho a v širokém okolí se rozkřiklo, že by se uprázdněné území nemělo proměnit ve stálou součást švamberského dominia. Ba co více, jednotlivé části zástavy už vyhlížely nové majitele. Jedním z nich se toužil stát také Jan Bukovanský z Bukovan. K tomu ovšem nutně potřeboval dříve zapůjčené a dosud nesplacené peníze.⁶⁶⁶

Již podruhé v krátkém čase se navíc stárnoucí šlechtic musel obávat ztráty důvěryhodnosti v očích svého zvíkovského souseda. Výsledná dohoda už totiž byla jistou dobu uzavřena. Nejvíce úzkosti jej proto zachvátilo při pomýšlení, že by po nedodržení daného slova přišel „*Jeho Milost pán ke škodě*“.⁶⁶⁷ S každým dalším dnem nadto ubývaly možnosti, jimiž by mohl Jan Bukovanský případnou nepříjemnost odvrátit.

Zapomínat přitom nelze ani na opačnou stranu vznikajícího problému. Rytířský hospodář si musel vedle Švamberskovy náklonnosti bedlivě střežit i nedávno získané místo v sociálních sítích nejvyššího komorníka Království českého. V malém osobním dramatu se Jan Bukovanský znenadání a bez vlastního přičinění ocital v soukolí majetkových zájmů mocných představitelů panského stavu. Seběmenší chybný krok tak mohl znamenat, že přijde o vzácnou záštitu obou jihočeských velmožů.

I v nebývalém spěchu se přesto projevíly netušené diplomatické vlohy Jana Bukovanského. Aby si snad Vilém z Rožmberka nepomyslel, že pro něj nehodlá „*nic učiniti*“, přispěchal se zajímavým návrhem na zdárné rozřešení složité situace. Jádrem plánu se stalo rytířovo dobré povědomí o příbuzenských poutech mezi Rožmberky a Švamberky, která mohla vnést do události klid a zařídit to, na co byl Jan krátký. Vzdávat se ovšem nemínil ani vyhlédnuté nemovitosti, což dal pánu červené pětিলisté růže zřetelně najevo.⁶⁶⁸

---

⁶⁶⁶ „*Načiz sem se ubezpečil, že se tak stane. A tím se bezpečic, v tom času sem jistou námluvu s Jeho Milostí panem panem Hendrychem starším z Švanberka, panem švagrem Vaší Milosti, učinil a mám, že mi pán má něco zástavy, kterou pan Václav Berka drží, mně přináležitú, pustiti.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁶⁷ „*A panu Berkovi sumy peněz nemalý nyní Jeho Milost pán položiti má. Ješto já, co sem s Jeho Milostí na čem konečně zůstal a pána ubezpečil, nerad bych toho zjinačil. A kdybych tak neučinil a pána ubezpečic, Jeho Milost pán ke škodě i já bych přijíti mohl. A nemalú stížnost pán by skrze to ke mně míti ráčil a o zástavu mně náležitú bych přijíti musel a jiný by někdo to ujel, kdo by peníze měl.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁶⁸ „*Neb tomu věřiti račte, kdyby se takové mé důležité potreby nedotejkalo, že bych Vaší Milosti tak stěžovati o to nechtěl a rád té sumy do svatého Jiří podli žádosti Vaší Milosti počekal. Avšak přesto, aby*

V souladu s neskromným přáním bukovanského rytíře měl Vilém z Rožmberka plnou vahou své autority zapůsobit na vlastního švagra. Úkolem mocného velmože bylo prosadit, aby Jindřich starší ze Švamberka „*do svatého Jiří prodlení, jestli to bude moci bejti, učinil*“ a „*ta zástava do toho času jinému puštěna nebyla*“. Kdyby se snad něco takového podařilo, neváhal by Jan Bukovanský s vyplacením dluhu ještě chvíli „*sčekati*“.⁶⁶⁹ Jen takový scénář zároveň skýtal bezbolestné vyústění zapeklité situace.

Každá jiná zpráva by na drobné tvrzi nadšení rozhodně nevyvolala. Jak se ovšem mohl nejvyšší komorník Království českého vzápětí přesvědčit, byl prakticky uvažující Jan Bukovanský náležitě připravený i na méně příznivou odpověď. Dříve než si stačil řádně promyslet nejbližší postup, vyjmenoval už jeho ostražitý klient přesné podmínky, za kterých mělo dojít k vyrovnání starších závazků. Přitom není bez zajímavosti, že Janovi vůbec nejvíce ležela na srdci kvalita použité mince. Výslednou částku hodlal přijmout jedine „*na tolařích aneb na zlatých uherských*“, neboť ji ve stejné podobě „*panu Divišovi Malovci byl půjčil a jistota taky tak ukazuje*“.⁶⁷⁰

Ať už se Janova vyjednávání o koupi vytouženého statku vyvíjela jakýmkoli směrem, zavládlo podle předpokladů nejvíce spokojenosti na rožmberské straně. O zmírnění vznikajícího napětí se zřejmě rozhodující měrou zasloužil bukovanský rytíř. Aby předešel nechtěným rozepřím, uvolil se dopřát mocnému představiteli zemské vlády více klidu na shánění potřebné hotovosti. Sázka na vyčkávací taktiku se ovšem ve světle nejbližších událostí zrovna dvakrát neosvědčila.

Hned v následujícím roce se myšlenky rožmberského velmože takřka bez přestání toulaly po uherském bojišti, kam se v čele české zemské hotovosti vydal bojovat s „*ouhlním nepřitelem všeho křesťanstva*“. Spíše než zástupy nedočkavých věřitelů jej

---

snad nějaká stížnost od Vaší Milosti ke mně skrze to nebyla, což slušně v tom za zlé mně míti moci neráčíte, a abyšte neráčili se domnívati, že pro Vaší Milost nic učiniti nechci, té cesty Vaší Milosti podávám.“ TAMTÉŽ.

⁶⁶⁹ „*Ráčíte-li k Jeho Milosti panu panu Hendrychovi z Švanberka psaní učiniti a se přimluviti, aby pán tou zástavou, kterou mně pustiti má, do svatého Jiří prodlení, jestli to bude moci bejti, učinil, aby mimo mne ta zástava do toho času jinému puštěna nebyla, chtěl bych na ten způsob Vaší Milosti té sumy do svatého Jiří příštího sčekati.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁷⁰ „*Jestli by se Vaší Milosti vidělo to učiniti, to při tom buď, pakli by nevidělo, vždy za to prosím, že mi tu sumu peněz v brzkým času rozkázati položiti ráčíte. Tolikýž, jestli to při Jeho Milosti panu Hendrychovi z Švanberka skrze přimlůvu svú objednatí ráčíte, ať jest mně o tom oznámeno, abych se věděl čím spraviti. Na jiný způsob toho učiniti, tomu věřiti ráčíte, nemohu. A přitom Vaší Milosti prosím, že poručiti ráčíte, aby mi z té sumy tři ouroky polouletní zadržely [do] domu mého odeslány byly. A toho taky žádám, když mi ta suma peněz od Vaší Milosti kladena bude, že o tom poručiti ráčíte, aby na tolařích aneb na zlatých uherských mně položena byla, neb jsem já na větším díle na zlatě a něco na tolařích té sumy panu Divišovi Malovci byl půjčil a jistota taky tak ukazuje.*“ TAMTÉŽ.

proto strašily nepředvídatelné výpady osmanských Turků.⁶⁷¹ Pod nápirem nových úkolů se navíc bezchybným chodem nevyznačovala ani správa největšího jihočeského dominia, což při vyhlášení úrokových splátek pocítil na vlastní kůži také Jan Bukovanský z Bukovan.

Zatímco se řada urozených bojovníků po uplynutí několika měsíců těšila ze šťastného návratu domů, stárnoucí rytíř se snažil marně pochopit, čím si vlastně vysloužil nevďěčný úděl přehlíženého věřitele. Více než nesplacený dluh jej však tentokrát tížila obava ze ztráty žárlivě stráženého místa mezi vyhledávanými klienty jihočeského velmože. Nejistota přitom neovlivňovala pouze jeho pocitové rozpoložení. Zvláštním způsobem se přenesla rovněž do znění obšírného listu, jímž se na sklonku roku 1566 obracel na Viléma z Rožmberka.⁶⁷²

Ačkoliv dodržel všechny zákonem stanovené náležitosti, musel Jan Bukovanský pánu červené pětileté rúže hned zkraje svého psaní rozmrzele zdůraznit, že se mu nadále „*suma nepoložila a neklade*“. Stejně bezvýsledně jako on tehdy nepochybně doufali ve vrácení cenných úspor i další „páni a přátelé“ z okolí rožmberských držav. Většina z nich se však podle bukovanského pána mohla spoléhat alespoň na pravidelně odváděné úroky.⁶⁷³

Když se Janovi i přes prokazované služby nedostávalo obdobné pozornosti, připadal si neprávem odstrčený. Nemilé zjištění jej dokonce přimělo, aby si Vilémovi z Rožmberka patřičně postěžoval: „*Neb jest mi to i s podivením, že jiným tu blízko ode mne, kteří taky svý některý sumy peněz při Vaší Milosti mají, časně ouroky se odsílají a spravují a mně se v tom pomíjí. Toho nevím, z které příčiny to přichází.*“⁶⁷⁴

Během odvážné obhajoby prokázal Jan Bukovanský dokonalý přehled o finančních pohledávkách svých rytířských sousedů. Z jeho drobné zmínky vyšlo mimoděk najevo, jak hluboké povědomí o sobě příslušníci nižší šlechty navzájem udržovali. Výjimku v tomto ohledu nepředstavovala ani oblast severního Prácheňska, kde napomáhaly

---

⁶⁷¹ O české zemské hotovosti vypravené v roce 1566 pod vrchním velením Viléma z Rožmberka na pomoc obléhané uherské pevnosti Siget hlouběji J. PÁNEK, *Podíl předbělohorského českého státu*.

⁶⁷² List od Jana Bukovanského Pinty z Bukovan Vilémovi z Rožmberka datovaný na Bukovanech 13. prosince 1566. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 6.

⁶⁷³ „*Račte věděti, že sem až posavad toho očekával a tu naději měl, že mi suma má peněz, kterou při Vaší Milosti mám, i s ouroky zadrželými podli věděni Vaší Milosti ode mne dáni při tomto svatém Havle již minulém, anebo po svatém Havle dána a položena bude. Ač jest mi ta suma peněz podli věděni dáni půl lita napřed od Vaší Milosti před rokem při svatém Havle položena bejti měla, však na žádost Vaší Milosti sem až do tohoto času sčecal. A protože, poněvadž mi se suma nepoložila a neklade, toho při Vaší Milosti žádám, aby mi ouroky zadrželý, totiž pět polouletních z toho tisíce kop učini jich sedmdesáte pět kop grošuo v českých, po jistým poslu, neb peníze k svý vlastní potřebě, vydavší se ze všech pro mnohý svý náklady a potřeby, míti musím a jich pilně potřebuji, odeslány, neprodlívaje, byly.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁷⁴ TAMTÉŽ.

k rychlému šíření cenných informací tradiční vazby „dobrého přátelství“, založené na příbuzenské a sousedské spřízněnosti.⁶⁷⁵

Lesk rožmberského domu byl příliš zářivý na to, aby v očích bukovanského pána pohasl při prvním náznaku nedorozumění, o něž beztak nebyla ve vztazích mezi věřiteli a dlužníky nouze. Namísto uražené ješitnosti nakonec převládla v Janových úvahách očekávaná smířlivost. Za splnění jistých podmínek se dokonce hodlal dobrovolně vzdát nezpochybnitelného nároku na okamžité vyplacení dlužné částky.

K dalšímu čekání byl Jan Bukovanský svolný jen tehdy, pokud by obdržel všechny dosud nedeslané úroky. Neméně zájmu a pozornosti ovšem věnoval také okolnostem vzniku budoucí dohody. Po neblahých zkušenostech z předchozího roku už nemínil podstupovat zbytečné rozhovory s rožmberskými úředníky, které zpravidla vyústily do neurčitých příslibů. Jestliže Viléma z Rožmberka lákalo opětovné prodloužení půjčky, měl si o něj říci jediné „*psaním svým pod pečeti*“.⁶⁷⁶

Nakolik si drobný šlechtic uměl navzdory hmotnému strádání cenit sepětí s mocným patronem, prokázal Jan Bukovanský v závěru celého dopisu více než dobře volenými slovy: „*A kdyby mi taková potřeba peněz nebyla, ještě bych Vaší Milosti nenapomínal, neb jistě Vaší Milost mnoho sobě já vážic, rád bych, což mi nejvejše možné, pohodlí Vaší Milosti učinil.*“⁶⁷⁷

Kolikrát se ještě Janovi poštěstilo prokázat přátelskou službu nejvyššímu komorníkovi Království českého, už dochované prameny nezachytily. Stejně tak si lze pouze domýšlet, kdy a zda vůbec spatřil znovu pohromadě své toлары. Úvěrové kontakty s rožmberskými velmoži se přesto zdárně rozvíjely i v pozdějších desetiletích, a to s jediným podstatným rozdílem. Vysoce urozeným dlužníkem bukovanských rytířů již napříště nebyl Vilém z Rožmberka, nýbrž jeho mladší bratr Petr Vok.

Pod důležitou proměnou stávajících poměrů se jako už mnohokrát předtím velmi vydatně podepsal Jindřich ze Švamberka. Nejpozději koncem šedesátých let 16. století

---

⁶⁷⁵ Vzájemnému sepětí prostřednictvím vztahů nepokrevního příbuzenství zpravidla předcházely zdárně se vyvíjející sousedské kontakty. Představu o struktuře šlechtické společnosti severního Prácheňska přinesly zejména výsledky regionálně zaměřeného bádání Miloslava Volfá a Jana Tomana. Srov. přehled jejich příspěvků k dějinám Mirovicka zmiňovaných v úvodní kapitole přítomné práce.

⁶⁷⁶ „*Strany pak sumy peněz mý, kterou při Vaší Milosti mám, poněvadž mi se časné nepoložila, toho pak nevím, ráčíte-li toho žádostivi bejti, abych dále sčekání učinil, či li mi ji položiti ráčíte. Jestli by žádost Vaší Milosti byla, abych dále prodlil, od toho bych nebyl. Však na ten způsob, abyšte mi psaním svým pod pečeti Vaší Milosti psaní učiniti ráčili, poněvadž ta suma jest vypověděna, že toho žádati ráčíte, abych Vaší Milosti do vůle mý sčekání učinil. Z té příčiny, aby mi se list podli vědění dáni nepromlčel, k Vaší Milosti sem té nepochybné naděje, že podli této mé žádosti tak, aby se to vykonalo, o tom své poručení učiniti ráčíte a ty ouroky, aby mi bez prodlení odeslány byly.*“ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 6.

⁶⁷⁷ TAMTÉŽ.

svým sousedům z bukovanského panství postoupil cenné dluhopisy, které zavazovaly Petra Voka z Rožmberka ke splacení 1400 kop grošů českých. Od té chvíle se Jan Bukovanský a posléze i jeho syn Přibík pevně usadili v pestrém společenství věřitelů druhého z pánů červené pětিলisté růže.

Již v roce 1569 se nový bechyňský pán rozhodl Janovi odvést bezmála třetinu z celkového obnosu.⁶⁷⁸ Bylo to bezpochyby nejvíce, co mu jeho tehdejší možnosti dovolily. V následujícím období se už Petr Vok začal potýkat s těžkou finanční krizí, do níž zabředl zejména kvůli své mladické nerozvážnosti a okázalému životnímu stylu.⁶⁷⁹ Bukovanský rytíř se tak postupně smiřoval se zjištěním, že ani mladší bratr Viléma z Rožmberka nevnese do jeho napjatého rozpočtu více klidu. Než aby zadluženého velmože bezúspěšně prosil o vrácení půjčky, spokojil se podle všeho s nepravdělně vyplácenými úroky.

Za opatrným a místy až nevýrazným vystupováním stárnoucího muže přitom nelze hledat skryté vyšší cíle. Na prahu sedmdesátých let 16. století už Jana Bukovanského kvapem opouštěly fyzické síly, což se viditelně projevilo i na jeho přístupu k nejzákladnějším povinnostem urozeného hospodáře. Když Janův nejstarší syn Přibík v květnu 1570 poprvé v životě „*přijal na místě a z poručení pána otce svého*“ svatojiřský úrok, chýlila se jedna významná kapitola dějin bukovanského rodu pozvolna ke konci.⁶⁸⁰ O dva roky později již nevelké bukovanské panství osiřelo stejně jako oba Janovi mužští potomci, Přibík a Hynek.⁶⁸¹ Kromě nemovitého majetku se předmětem následného dědického dělení staly rovněž starší peněžní pohledávky, jejichž vyrovnání se Jan Bukovanský před svou smrtí nedomohl.

Petru Vokovi z Rožmberka poté nezbyvalo než čekat, na koho vlastně dluhopis v hodnotě 1000 kop grošů českých „*skrze podily a porovnání bratrské přijde a se dostane*“. Ještě předtím se ale dluhy sužovaný velmož zřejmě rozhodl napsat Přibíkovi Bukovanskému, aby jej upozornil, jak moc by mu případné „*sčekání té sumy*“ pomohlo v jeho tíživé hospodářské situaci.⁶⁸² Zatímco se pokladna Petra Voka hroutila

---

⁶⁷⁸ TAMTÉŽ, inv. č. 7.

⁶⁷⁹ O životním směřování a zadluženosti Petra Voka z Rožmberka v daném období J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 182-201.

⁶⁸⁰ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 8.

⁶⁸¹ K úmrtí Jana Bukovanského Pinty z Bukovan (z. 1572) ve věku 70 let J. TOMAN, *Bukovany*, s. 8.

⁶⁸² „*Podle předešlého mého připsání, že Vaší Milosti oznámeno bejti má, na kterého z nás bratří suma peněz, kterou při Vaší Milosti máme, skrze podily a porovnání bratrské přijde a se dostane. A bude-li dále sčekání té sumy a při Vaší Milosti zanechání učiněno mocti bejti.*“ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Zbenicích 2. dubna 1574. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 10.

v důsledku nekonečných výdajů, dorazily na Bechyni určitější zprávy o podobě majetkové dohody mezi bukovanskými bratry. Pro zdejšího pána ovšem nebyly vůbec povzbudivé.

Jako nový držitel klíčové listiny se mu sice představil Přibík Bukovanský, jenže na rozdíl od svého zesnulého otce v nové roli rozhodně nemínil setrvávat dlouho. Jestli se skutečně zpěchoval vyhovět budoucímu vladaři rožmberského domu „jen“ kvůli nákladnému „*trhu o jakýs statček*“, jak sám uváděl, zůstane nejspíš nezodpovězené.⁶⁸³ Přesto by bylo velmi překvapivé, kdyby se k němu nedonesly znepokojivé zvěsti o starostech bechyňského pána, které se bez ustání šířily prakticky do všech koutů jižních Čech.

Ať už byl pravý důvod jakýkoliv, zatoužil Přibík Bukovanský po rychlém získání ohrožené peněžní hotovosti. Na jejím vyplacení „*při svatým Havle nejprve příštím*“ mu velice záleželo. Od Petra Voka si tak za daným účelem raději vyžádal písemné potvrzení, o jehož doručení se měl obratem postarat vyslaný služebník. Pokud by se včas dostalo do jeho rukou, hodlal zbenický rytíř uchránit mocného Rožmberka před takřka nevyhnutelnými výčitkami rozrušených ručitelů.⁶⁸⁴ Touto plíživou cestou vytvářel Přibík mírný tlak na svého patrona a s napětím sledoval, jak se situace vyvine.

Ještě když koncem října 1574 posílal další dopis na Bechyni, zdálo se, že mu bude štěstěna přece jen příznivě nakloněna.⁶⁸⁵ Ačkoli nemohla být stále řeč o žádných konkrétních zárukách, dodával rytířskému věřiteli na klidu poslední list od Petra Voka. Pán červené pětিলisté růže se podle jeho znění zavázal k vydání rovné poloviny z dlužné částky.⁶⁸⁶ Pro Přibíka Bukovanského to byl jasný vzkaz, aby již se svými penězi téměř napevno počítal. Ani tak ovšem nemínil ponechat vůbec nic náhodě.

---

⁶⁸³ „*Což tak činím a Vaší Milosti naschválně oznamuji, že táž suma u Vaší Milosti v podíl můj se jest dostala a mně náležeti má. Než strany dalšího podle žádosti Vaší Milosti čekání to Vaší Milosti oznamuji, čemuž vpravdě rácte věřiti, kdyby ta vůle má byla někomu jinému té sumy propůjčiti, že bych raději ji při Vaší Milosti zanechal. Než jest ta příčina, že takové sumy, naději se, k své vlastní potřebě potřebovati budu, jsouce v trhu o jakýs statček mně přináležiti.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁸⁴ „*Kdyby toho nebylo, jistě bych ji rád dále při Vaší Milosti zanechal. V čemž mi slušně za zlé míti moci neráčíte. Začiz Vaší Milosti prosím, že mi touž sumu při svatým Havle nejprve příštím přihotoviti poručiti ráčíte. A jestliže bych se na to bezpečiti měl, že mi psaním Vaší Milosti při tomto poslu oznámiti ráčíte, nebylo by mi potřeba pánům rukojmím, kteří jsou v té jistotě za Vaší Milost, půl léta dávati jim napřed věděti. Již bych já na připsání Vaší Milosti, že mi táž suma při svatém Havle dána bude, chtěl přestáti.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁸⁵ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Zbenicích 31. října 1574. TAMTÉŽ, inv. č. 11.

⁶⁸⁶ „*Ráčte věděti, že teď již podruhé naschválně k Vaší Milosti posílám tak, jakž mi již čas potřeby mé vlastní nastává, pro kterouž při tomto času peněz potřebuji. A Vaši Milost ráčili ste nedávnyho času připsati, že mi k takové potřebě mé poručiti ráčíte jeden tisíc kop [grošů] míšeňských při tomto svatém Havle položiti...*“ TAMTÉŽ.

Jakmile uplynulo pár dní od svátku svatého Havla, zajímal se Přibík všemožně, kdy a kam by měl pro slibovaný obnos někoho „*bud' poslati, anebo sám přijeti*“. Poněkud rozpačitý a místy až naléhavý tón jeho slov dával tušit, že si jen krátce po vypršení požadovaného termínu nebyl zcela jistý, jestli se shodou okolností nestal obětí Rožmberkova úhybného manévru. „*Aby což nejdříveji bejti mohlo*“, jevilo se mu jako nejvhodnější řešení osobně „*pro touž sumu sjeti*“, a to i spolu se starým dluhopisem, po jehož znehodnocení by si s sebou na Zbenice odvážel zbrusu nový, vystavený „*na vostatní tisíc kop*“ grošů míšeňských.⁶⁸⁷

Kdyby se vše odehrálo podle předem očekávaného scénáře, chtěl se nedočkavý rytíř Petru Vokovi z Rožmberka „*vší svou služebností odměňovati*“. Už v té chvíli však podvědomě tušil, jak ošidná a především nekonečná obvykle bývají podobná jednání. Díky svému střízlivému úsudku a rozumnému způsobu hospodaření se Přibík s největší pravděpodobností ubránil „*nemalé škodě*“, nic to však neměnilo na tom, že jeho zájmy nakonec opět ustoupily potřebám zadluženého velmože.⁶⁸⁸ Ještě v závěru roku 1575 tak nižší šlechtic přijímal úrokové platby ze stejné sumy, jakou zdědil po svém otci.⁶⁸⁹

Proč zůstala za nadějně vyhlížejícím pokusem o vyrovnání letitého závazku neurčitá tečka, si lze pouze domýšlet. Otázkou především zůstává, zda se Petru Vokovi z Rožmberka nepodařilo váhavého klienta přesvědčit k větší shovívavosti přímo v komnatách bechyňského zámku. V takovém případě mohl využít například neformální atmosféry svých vyhlášených pijáckých zábav, jichž se Přibík Bukovanský spolu s mladším bratrem Hynkem v roce 1575 prokazatelně účastnil.⁶⁹⁰ Radost z prestižního pozvání do vybrané společnosti obklopující budoucího vladaře rožmberského domu jistě dokázala překrýt i větší neshodu a zároveň posloužila jako vítaný odrazový můstek k dalšímu rozvíjení oboustranně prospěšných vztahů, které oba urozené muže sblížovaly po dlouhá léta.⁶⁹¹

---

⁶⁸⁷ „*za čiž prosím, že mi psaním Vaší Milosti oznámíte ráčíte, který den bych bud' poslati, anebo sám přijeti a kde měl, aby což nejdříveji bejti mohlo. A já bych nemeškal pro touž sumu sjeti a jistotu, kterou na Vaší Milost mám, s sebou přinést, aby táž jistota první zkažena byla a na vostatní tisíc kop [grošů], aby mi jiná jistota se udělala svědčící do svatého Jiří.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁸⁸ „*Jsouce k Vaší Milosti té důvěrnosti, že mne tou sumou v čas potřeby mé obmeškati neráčíte, nebo kdybych jí obmeškán byl, k nemalé škodě bych přijíti musel. A kdyby mi tak toho má vlastní potřeba neukazovala, jistě bych ji raději při Vaší Milosti zanechal nežli při kom jiným. A já se chci Vaší Milosti vší svou služebností odměňovati.*“ TAMTÉŽ.

⁶⁸⁹ TAMTÉŽ, inv. č. 12.

⁶⁹⁰ V. BŮŽEK, *Pijácké zábavy*, s. 147.

⁶⁹¹ Rituál přípitku přispíval k navozování neformální atmosféry ve společnosti urozených pijáků. K jeho symbolickému rozměru blíže TÝŽ, *Přípitek*.

Bylo by přinejmenším překvapivé, kdyby nosnou páteř těchto pout v budoucnu netvořily peněžní půjčky, vyhledávané vlivným bechyňským patronem. Kolik jich ještě proběhlo, se však nedá vzhledem k roztržitosti pramenné základny s jistotou určit. Ze zorného pole badatele se tím pádem vytrácí cenné společenské přesahy konkrétních úvěrových operací, z nichž by mohlo alespoň částečně vyplynout, jaké vážnosti a pozornosti se Přibíkovi Bukovanskému dostávalo ve srovnání s ostatními rožmberskými klienty.

Teprve začátkem posledního desetiletí 16. století se z výpovědi dochovaných písemností po delší odmlce vynořuje obraz počínání bukovanského rytíře v rozvětvených sítích věřitelů pána červené pětিলisté růže. Velký časový odstup od posledního doloženého kontaktu s Petrem Vokem se mezitím výrazně podepsal na Přibíkových osudech. Jako svrchovaná hlava rodu vládl svému drobnému panství a zároveň živil početnou rodinu. Ani mladšího bratra Viléma z Rožmberka už ovšem dávno nepředcházela pověst renesančního bonvivána. Není proto divu, že se spolu s novými životními výzvami zásadně měnily také finanční plány obou urozených mužů.

Když Petra Voka z Rožmberka dostihly v prvních měsících roku 1591 neodkladné výdaje, sháněl se jako již mnohokrát předtím po rychlém a výhodném úvěru. Času nezbyvalo příliš, a tak se pravděpodobně neváhal přidržet obvyklého postupu a kontaktoval co nejvíce vyhlédnutých „pánů a přátel“. V úvahu tehdy přicházel rovněž Přibík Bukovanský, na něhož se jihočeský velmož obrátil s prosbou, zda by dokázal shromáždit „některé sto kop k tomuto svatému Jiří příštímu“.⁶⁹² Bystrý rytíř přikládal jeho žádosti velkou důležitost a vycítil mimořádnou šanci, jak zviditelnit nejen sebe, ale i své potomky. Kdy jindy ostatně mohly zásluhy bukovanského rodu o blaho rožmberského domu vyniknout více než v době naléhavé potřeby jeho pozdějšího představitele.

Ačkoli se devadesátá léta 16. století nesla podle Přibíka Bukovanského pro rytířský stav ve znamení všestranného hospodářského strádání, rozhodl se být mocnému sousedovi i tentokrát „nakloněn vším dobrým a služebnou povolností“. Během velikonočních svátků zvažoval, kolik peněz by byl schopen obětovat ve prospěch svého výjimečného dlužníka. Navržená částka sice dosáhla na poměry nižšího šlechtice ve

---

⁶⁹² List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Bukovanech 15. dubna 1591. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 15.

výsledku slušné výše 600 kop grošů českých, k jejímu opatření však nevedla snadná cesta.⁶⁹³

V prvé řadě si musel Petr Vok na získání celého obnosu počkat, neboť mu jej Přibík nemohl přímo na Bukovanech vydat dříve než čtyři týdny po svatojiřském účetním termínu. Rožmberkovu trpělivost ovšem měla vrchovatě vyvážit jak kvalita použité mince, tak i opatrně naznačená ochota k případnému prodloužení půjčky. Jednoznačně nejpůsobivější slova si pak bukovanský klient schoval na závěr, v němž své nadmíru pozorné vystupování a ochotu patřičně zveličil: „*A tak jistě váže sobě Vaše Milost, mnoho že sem se o to všelijak staral, abych vždy Vaší Milosti tou půjčkou mohl pohodlí učiniti, ješto bych toho žádnému neučinil, nebo neníčko peníze jsou u nás chudých drahý.*“⁶⁹⁴

Samotný vývoj vyjednávání si však získal v Přibíkových očích hned vzápětí poněkud nevšední ráz. Ještě před odesláním hotového a pečlivě připraveného listu doputovalo na Bukovany další „*psaní žádostivé*“ od Petra Voka z Rožmberka. Bechyňský pán hodně pospíchal, aniž by tušil, co se mu oslovený šlechtic chystá sdělit. Aby přilil trochu pověstného oleje do ohně, vyčíslil své nejbližší potřeby zcela konkrétně na 500 kop grošů českých. Dobře tak odhadl finanční možnosti rytíře z Bukovan. Jistá neshoda naopak panovala ohledně zamýšleného data předání zmiňované sumy. Zdá se, že pán z Rožmberka počítal se svižným průběhem chystané úvěrové operace.⁶⁹⁵

Ze dne na den si dal Přibík dohromady, že rychlost má pro Petra Voka v dané chvíli cenu zlata. Kdyby se snad přičinil o brzké vybavení celé záležitosti, vynikla by jím prokázaná služba navenek ještě mnohem více. Bez dlouhého váhání tak v jednom zásadním bodě poupravil své předchozí záměry. Aby ochránil jihočeského velmože před útoky dotěrných věřitelů, byl pro něj požadovanou hotovost ochoten připravit s výrazným předstihem. Poté už snaživému rytíři nezbývalo nic jiného než odeslat oba dopisy a vyhlížet Rožmberkovu odpověď.

Ta na sebe nenechala čekat příliš dlouho. Přibíkovi Bukovanskému však bůhvíjakou radost neudělala. Náladu mu ani tak nezhoršilo zjištění, že Petra Voka oslovil původní návrh a zatoužil po plných 600 kopách grošů českých.⁶⁹⁶ O poznání více starostí si dělal se šibeničním termínem jeho žádosti, která měla být se vším všudy vyřízena už „*časně*

---

⁶⁹³ TAMTÉŽ.

⁶⁹⁴ TAMTÉŽ.

⁶⁹⁵ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka, nedatovaný (1591). TAMTÉŽ, inv. č. 14.

⁶⁹⁶ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Bukovanech 16. dubna 1591. TAMTÉŽ, inv. č. 16.

po *svatým Jiří*“. Jakýmkoli neuváženým příslibem by se bukovanský hospodář v takové chvíli zavazoval k něčemu, co mohl kvůli liknavosti vlastních dlužníků jen stěží splnit. Než aby pak musel „v *nemalé starosti bejti*“, připomněl raději pánu červené pětিলisté růže svou zkušenost, „že *mnozí lidé v svejch přípovědech pochybiti a zvláště v penězích nic se za to nestydějí*“.⁶⁹⁷ Z téhož důvodu se alespoň prozatím držel při zemi a ponechával věcem volný spád.

Jen krátce po skončení velikonočních svátků bylo nad slunce jasné, jak moc se Přibík Bukovanský zasadil o spokojenost posledního Rožmberka. Výsledkem jeho snažení se stal skutečně dluhopis na nejvyšší možnou částku 600 kop grošů českých.⁶⁹⁸ Za Petra Voka se v něm zaručili především „páni a přátelé“, jejichž sídla se nacházela v sousedství Bukovan. Zatímco v dubnu 1591 ještě nebudila listina zvláštní pozornost, o necelé tři roky později se již její ustanovení skloňovala v nejrůznějších souvislostech.

Díky Přibíkově příkladné obětavosti dosáhly vztahy mezi příslušníky bukovanského rodu a nejpřednějšími jihočeskými velmoži počátkem devadesátých let pomyslného vrcholu. Svým způsobem to potvrdil i Petr Vok z Rožmberka, když se po příznivých zkušenostech z předchozího roku pokoušel v září 1592 přesvědčit spolehlivého rytíře k poskytnutí dalšího úvěru.⁶⁹⁹ Napodruhé se ovšem s podobným úspěchem nesešel. Pro napjatý rodinný rozpočet Přibíka Bukovanského by častější plýtvání penězi znamenalo zbytečné riziko, které si nemohl a nechtěl dovolit. Na prahu tehdejšího podzimu ho navíc provázely spíše ztráty, a to zejména proto, že byl sám „*jinejm dlužen*“ a musel „*svejch dluhův platiti*“. Následkem toho se nezdálo být „*na světě možný*“, aby uspokojil potřeby ustaraného velmože.⁷⁰⁰

Co přímo Petr Vok z Rožmberka označil za „*jisté důležité potřeby*“, se dalo poměrně bezpečně odhadnout. Od 31. srpna 1592 zůstal posledním mužským představitelem starobylého panského rodu s červenou pětिलistou růží ve znaku a spolu s rozsáhlým dominiem zdědil také vysoké dluhy.⁷⁰¹ Zpráva o úmrtí jeho staršího bratra se

---

⁶⁹⁷ „A tak nemohúce Vaší Milosti na to v jistotě ubezpečiti, nebo ráčíte znáti těchto let, že mnozí lidé v[e]j svejch přípovědech pochybiti a zvláště v penězích nic se za to nestydějí. A již sem toho dobře pokusil, že mi připověděli nejednu hned po svatém Jiří nebo po svatém Havle položití a mnohokrát se toho nestalo a někdy po času v několik nedělích teprva mi kladli.“ TAMTÉŽ.

⁶⁹⁸ TAMTÉŽ, inv. č. 17.

⁶⁹⁹ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Bukovanech 16. září 1592. TAMTÉŽ, inv. č. 18.

⁷⁰⁰ TAMTÉŽ.

⁷⁰¹ Že finanční krize vrcholící po Vilémově úmrtí přesahovala do mocenské i sociální oblasti a ohrožovala výsadní postavení Rožmberků, doložili zejména J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 246-248, 275-276, 292-295; Alois MÍKA, *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*, České Budějovice 1970, s. 186-192; Ladislava KULÍKOVÁ, *Zadlužení Viléma z Rožmberka v letech 1589-1592*, Jihočeský

bez ustání šířila jak po celém Království českém, tak i v okolních zemích.⁷⁰² Tématem rozhovorů se bezpochyby stala i v příbytku bukovanského pána. Ačkoli s Vilémem z Rožmberka na rozdíl od svého otce neudržel pravidelnější kontakty, zůstal pro něj jednou z nejzářivějších osobností veřejného života v předbělohorských Čechách. Sotva proto překvapí, že využil první významnější příležitosti, aby vzdal upřímný hold památce „*nejvyššího pana purkrabí pražského, této české země a vlasti naší i nás všech z stavův a obyvatelův v tomto Království předního potentáta a ochránci chudých i bohatejších, vdov, sirotkův*“.⁷⁰³

Přestože tentokrát nemohl Petru Vokovi pomoci novou půjčkou, zachoval se stárnoucí šlechtic v souladu se zásadami „dobrého přátelství“ jako nadmíru citlivý člověk. Při vzpomínce na mnoho trýznivých ztrát v řadách nejbližších si dovedl živě představit, čemu všemu byl rožmberský velmož po smutných srpnových dnech vystaven. Pro dlouholetého patrona měl proto v těžkých chvílích připravena slova útěchy a porozumění. Hluboká víra navíc dodávala bukovanskému rytíři naději, že všemohoucí Bůh neopomene zarmouceného Petra Voka v brzké době opět „*potěšiti*“.⁷⁰⁴

Po symbolickém rozloučení s nejmocnější postavou české stavovské obce ustaly na krátký čas také kontakty Přibíka Bukovanského a Petra Voka z Rožmberka. Když se v roce 1594 opět obnovily, ani zdaleka nepřipomínaly vzorové sepětí dvou společensky nerovných partnerů, jež by bylo prosté všech neshod a rozepří. Důvody citelného ochlazení se podle očekávání ukrývaly za pozapomenutým zněním dlužního úpisu.

Nový vladař rožmberského domu měl ve stejné době mnoho starostí. Kromě všestranně náročných příprav na vedení protiturecké výpravy se zarputile snažil zbavit rodové državy tíživého břemene neúměrných dluhů. Snad i kvůli nedostatečným zdrojům rožmberské pokladny byla upozaděna rovněž finanční pohledávka bukovanského pána. Nedělo se tak vlastně nic, na co by nebyl Přibík v minulosti zvyklý. V roce 1594 se však také jeho úspory ztenčily natolik, že se musel začít shánět po každém groši.

Během jediného okamžiku se v úvahách zestárlého rytíře vzájemně prolínaly předpokládané důsledky nejbližších válečných událostí spolu s hospodářsky

---

sborník historický 54, 1985, s. 109-115; TÁŽ, *Finanční situace Petra Voka z Rožmberka v letech 1592-1611*, Jihočeský sborník historický 54, 1985, s. 173-182. Z perspektivy věřitelů i ručitelů nižšího šlechtického původu se na dané téma opakovaně zaměřil V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty*; TÝŽ, *Die Quellen finanzieller Einnahmen*.

⁷⁰² K bezprostřednímu ohlasu smrti nejvyššího purkrabího J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 235-236.

⁷⁰³ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 18.

⁷⁰⁴ TAMTÉŽ.

vyčerpávajícím chodem drobné šlechtické domácnosti. Už tehdy mu tak bylo zřejmě jasné, že se účasti v nejistém uherském tažení českých stavů pravděpodobně nevyhne jeho syn Jindřich.⁷⁰⁵ Zapomínat zároveň nesměl ani na každodenní výdaje, o něž se neodbytně hlásily další dospívající ratolesti. Čím více svou situaci promýšlel, tím méně možností k jejímu rozuzlení nacházel. Případným dosažením starého dluhu mohl rázně utnout přítrž špatných zpráv, které se na něj v posledních měsících valily.

Omezená výpovědní hodnota dochovaných pramenů nedovoluje zjistit, jestli Přibík skutečně potřeboval získat celý obnos nazpět v nejkratším možném čase, anebo chtěl pouze poukázat na neplnění smluvních závazků. Jisté naopak je, že by se bez zvýšeného úsilí se svými penězi neshledal. Pokud se tedy nechtěl zařadit do skupiny shovívavějších rytířských věřitelů, čekal ho náročný úkol. Pán na Bukovanech se pokoušel dosáhnout zdárného výsledku vhodně zvolenou strategií, o jejímž účinku se v minulosti bezpochyby přesvědčili i jiní držitelé dluhopisů. Svou pozornost neomylně nasměroval k urozeným ručitelům, kteří se počátkem devadesátých let s důvěrou postavili za rožmberského velmože.

Dva známí jihočeští rytíři, Mikuláš Dejm ze Stříteže a Kašpar Bechyně z Lažan, se přímo od bukovanského rytíře v polovině března 1594 dozvěděli, že by měli co nejdříve učinit „*rukojemství svému dosti*“ a splatit za Petra Voka z Rožmberka dluh ve známé výši 600 kop grošů českých.⁷⁰⁶ Kromě tradičních osobních potřeb označil Přibík Bukovanský za hlavní příčinu náhlého zájmu o nezanedbatelnou peněžní částku obavy z promlčení původní listiny. Kdyby mu snad jeho švagr Kašpar ani soused Mikuláš nechtěli vyjít vstříc, byl na ně připraven „*nastoupiti*“ zákonnou cestou.⁷⁰⁷ Jaké pocity ovládaly po tomto zjištění oslovené ručitele, si lze pouze domýšlet. Oba zřejmě museli být překvapení Přibíkovou přímočarostí. Jejich rozpaky se pak pravděpodobně střídaly s rozčilením nad neočekávaným jednáním rytířského věřitele.

V nezvyklém momentu se možná projevila rovněž úcta Přibíka Bukovanského k hodnotám válečného řemesla. Na rozdíl od obou výše zmíněných mužů totiž neoslovil třetího z ručitelů, Šebestiána Šanovce ze Šanova. Své kroky před ostatními zdůvodnil tím, že „*na ten čas osobou svou v této zemi není, nežli po potřebě Jeho Milosti Císařské*

---

⁷⁰⁵ Jméno Jindřicha Bukovanského Pinty z Bukovan bylo zapsáno v roce 1594 do mustrovních register účastníků české zemské hotovosti. Srov. TAMTÉŽ, *Historica Třeboň*, sign. 5777.

⁷⁰⁶ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Mikuláši Dejmovi ze Stříteže a Kašparu Bechyněmu z Lažan datovaný na Bukovanech 15. března 1594. TAMTÉŽ, *Cizí rody – registratura*, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 19.

⁷⁰⁷ „*Nebo jestliže byste mi tím po vyjití svatého Jiří sprodili a takové sumy s ourokem nespravili, vám se tímto svým psaním ohradna činím, že bych musel podle jistoty znění o touž sumu na vás nastoupiti, v čemž byste mi slušně za zlé míti nemohli, poněvadž i jistota má k promlčení přicházeti bude.*“ TAMTÉŽ.

a tohoto Království vojanském tažení v zemi uherské“.⁷⁰⁸ Jestli měla na Přibíkovo rozhodnutí vliv prostá obava z nedosažitelnosti rytíře, bojujícího proti osmanskému nepříteli, anebo výjimečné pochopení pro náročnost vojenských úkolů, ovšem zůstává nejasné. Pán na Smolotelích však rozhodně nebyl v bukovanském rodě neznámou postavou. Když se v roce 1556 provdala Přibíkova sestra Kateřina za ovdovělého Šimona Šanovce ze Šanova, stala se zároveň Šebestiánovou nevlastní matkou.⁷⁰⁹

Jakmile Přibík Bukovanský své sousedy vylekal nečekanými výlohami a soudními přemi, mohl už pouze čekat, co jeho výhrůžky způsobí. Ručitelé se v souladu s všeobecným očekáváním vydali hledat záštitu pod ochranou posledního Rožmberka. Dopisy od dotčených klientů dorazily do Českého Krumlova dokonce již necelý týden po rozeslání Přibíkových výzev. Do rukou Petra Voka se ale dostávaly poměrně složitě, neboť měl tou dobou údajně „*v Praze bejti*“.⁷¹⁰ Ani pobyt v hlavním městě ovšem jihočeského velmože neuchránil před krajně nepříjemnými zvěstmi, o nichž mu podávali písemné zprávy oba urození muži. Z obsahu jejich sdělení zřetelně vyzařoval neskonalý údiv nad chováním nesmlouvavého věřitele. Přesto si například Kašpar Bechyně z Lažan nepřál nic jiného, než „*aby z nějakýho zaneprázdnění outrat sjíti mohlo a týž pan Přibík Bukovanský podli znění jistoty nenastupoval*“.⁷¹¹ Obdobného názoru byl také Mikuláš Dejm ze Stříteže, když stejně jako jeho „*tovaryš*“ věřil v brzké urovnání vyhrocené situace, na jejímž vzniku nenesl žádnou vinu.⁷¹²

Zoufalé stížnosti ohrožených ručitelů vytvořily základ pro budoucí vývoj zdánlivě malicherného sporu. Už v té chvíli tak vlastně dosáhl Přibík Bukovanský jednoho ze svých cílů. I v konkurenci závažnějších událostí dokázal přivést jihočeského velmože k jednacímu stolu, což zvyšovalo jeho šance na konečný úspěch. Rožmberskému vladaři sice nehrozilo bezprostřední nebezpečí, na druhé straně však nemohl tušit, kdy a kolikrát ještě bude finanční pomoc bukovanského rytíře potřebovat. Objevením smírné cesty by navíc zůstaly zcela nedotčeny zájmy dalších klientů pána červené pětিলisté růže.

O velikonočních svátcích roku 1594 se proto Petr Vok z Rožmberka rozhodl zkusit štěstí a podrážděného Přibíka oslovil s dotazem, zda by mu alespoň „*do svatého Havla*

---

⁷⁰⁸ TAMTÉŽ.

⁷⁰⁹ Paměti, p. 119.

⁷¹⁰ „...*toto psaní sem na Krumlov k Vaší Milosti posílal i teprva tam mi zpráva dána, že ráčíte v Praze bejti a tovaryš můj Kašpar Bechyně taky od osoby své Vaší Milosti teď psaní při mým odsílá.*“ List od Mikuláše Dejma ze Stříteže Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Čížové 21. března 1594. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Dejm ze Stříteže, inv. č. 14.

⁷¹¹ List od Kašpara Bechyně z Lažan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Trhových Dušnicích 19. března 1594. TAMTÉŽ, Bechyně z Lažan, inv. č. 23.

⁷¹² TAMTÉŽ, Dejm ze Stříteže, inv. č. 14.

další prodlení učinil".⁷¹³ Zatímco se stárnoucí rytíř rozmýšlel nad dalším osudem letitého dluhu, doufalo „*mnoho jiných věřitelův*“ rožmberského domu ve vrácení svých úspor.⁷¹⁴ Přibík Bukovanský je rozhodně nepostrádal méně než oni, na druhé straně ale nespouštěl ze zřetele „*laskavou náchylnost a všechno dobré*“, čeho se mu v minulosti dostávalo od mocného patrona. Než aby připravil sebe a své syny o jeho přízeň, přistoupil raději k hledání rozumného kompromisu.⁷¹⁵ Jako nejvýhodnější řešení se Přibíkovi nakonec jevílo vydání nového dluhopisu, v němž by se Petr Vok zavazoval ke splacení totožného peněžního obnosu, a to již po uplynutí následujícího účetního pololetí.⁷¹⁶ Výraznou obměnou měla naopak projít skladba stávajících ručitelů. Po boku Mikuláše Dejma ze Stříteže si přál bukovanský pán zřejmě vidět tváře spolehlivějších „*pánů a přátel*“. Do svého návrhu zahrnul například i nedávno jmenovaného „*pana purkrabí menšího*“ Jiřího Vratislava z Mitrovic.⁷¹⁷

Poslednímu Rožmberkovi se zdály téměř všechny Přibíkovy podmínky dostatečně schůdné na to, aby s nimi bez dlouhého otálení souhlasil.⁷¹⁸ Překážkou ke spokojenosti obou stran se tak po čase stala snad pouze délka trvání obnovené půjčky. Navzdory předchozí žádosti se Petru Vokovi půlroční lhůta na odvedení 600 kop grošů českých přece jen příliš nezamlouvala. Ve snaze o její prodloužení proto poslal přímo na Bukovany k osobnímu jednání svého úředníka Silvestra Mlazovského z Těšnice.⁷¹⁹ Jak se vzápětí ukázalo, byl to více než prozíravý tah. Přibík Bukovanský si s rožmberským

---

⁷¹³ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Bukovanech 7. dubna 1594. TAMTÉŽ, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 20.

⁷¹⁴ „*Psaní, které jest mi od Vašich Milostí učiněno z strany sumy mé peněz, kteráž mi měla položena bejti podle jistoty znění při svatém Havle pomínulým již dvě lítě vyšlý. A pánům rukojmím jest ode mne psaní učiněno, že takové sumy k důležitý potřebě své potřebuji, aby mi položena byla při tomto svatém Jiří, sem učinil [!]. Z něho porozumívám, že ráčíte toho žádostivi bejti, abych takový sumy, nemohu-li dál, ale do svatého Havla další prodlení učinil a že byste při tomto svatém Jiřím mnoho jiných věřitelův ráčili míti spokojiti.*“ TAMTÉŽ.

⁷¹⁵ „*I račte znáti, že já již žádného příročí mimo vědomost rukojmí Vaší Milostem přidati nemohu a taky takový sumy k své vlastní potřebě potřebuji. Avšak milostivý pane, poznávajíc od Vaší Milosti k sobě laskavou náchylnost a všechno dobré, ...*“ TAMTÉŽ.

⁷¹⁶ „*...i bych nějak vždy to prodlení a sčekání té sumy chtěl ještě do toho svatého Havla nejprve příštího Vaší Milostem trpění míti, avšak na ten způsob, aby mi jiná jistota, nežli by dvě neděle po svatém Jiří vyšly, svědčící s rukojměmi až do svatého Havla nejprve příštího, stvrzena a odeslána byla.*“ TAMTÉŽ.

⁷¹⁷ „*A rukojmě, aby jiní byli postavení. Pana Šanovce v zemi není, z toho musí sjíti, a pana Kašpara Bechyni tolikýž přijíti nemohu, než pana Mikuláše Deyma, kterež předešle byl toho příjmu. A kdybyste mi ráčili pana purkrabí menšího, pana Jiříka Vratislava, a pana Mikuláše Radkovce, na těch bych chtěl toho přestáti, anebo koho by se koli jinýho hodnýho Vaší Milostem vidělo.*“ TAMTÉŽ.

⁷¹⁸ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Bukovanech 4. června 1594. TAMTÉŽ, inv. č. 21.

⁷¹⁹ „*Kdež ste mi psaní učiniti a při panu Silvestrovi Mlazovským, služebníku Vaší Milosti, odeslati ráčili a toho doložiti, oč týž pan Silvestr Mlazovský z poručení Vaší Milosti se mnou promluvení míti bude, abych v té žádosti k Vaší Milosti, povolně se prokážíc, [se] najíti dal. I jest se mnou od téhož pana Mlazovského o to mluveno a jednáno, abych sumy své, kterou při Vaší Milosti mám, do dalšího času, jakožto svatého Jiří nejprve příštího, sčekání a strpění měl, jakž jeho žádost nemalá při mně o to učiněna byla.*“ TAMTÉŽ.

služebníkem dobře rozuměl a zároveň byl nejspíš polichocen důvěrným přístupem vlivného velmože. I když chtěl předtím z „*takový sumičky peněz*“ konečně „*sobě taky něčto k svému lepšímu způsobiti*“, kývl nakonec na posunutí původního termínu splácení až ke svátku svatého Jiří následujícího roku.⁷²⁰ Ani po dalším vstřícném kroku ovšem neztrácel povědomí o velikosti svého ústupku, což prokázal nejen zopakováním závazných požadavků pro přípravu upravené listiny, ale také vírou, že mu již takřka nezvěštná částka tentokrát „*včas spravena a odvedena bude*“.⁷²¹

Aby vše proběhlo skutečně hladce, rozhodl se bukovanský rytíř ještě více využít své cenné známosti v okruhu rožmberských úředníků. Jakmile odeslal příznivou odpověď pánu červené pětিলisté růže, ozval se s horkými novinami i Silvestrovi Mlazovskému.⁷²² Ten se tudíž mezi prvními dozvěděl, že kvůli opětovnému prodloužení letité půjčky padla blíže neznámá dohoda Přibíka Bukovanského s nejmenovaným příslušníkem rytířského rodu Budkovských z Budkova. Důsledky jejího zrušení mohly v nejhorším vyústit až do nechtěné roztržky a narušit rovnováhu v pečlivě budovaných sociálních sítích. Podobnému scénáři chtěl Přibík předejít všemi dostupnými prostředky. Hned po sepsání omluvného listu si proto vyžádal pomoc Silvestra Mlazovského, který se měl pokusit zklamaného šlechtice obměkčit.⁷²³

Tím však výčet úkolů pro spolehlivého rožmberského úředníka nekončil. Hlavním předmětem Přibíkovy pozornosti i nadále zůstávala příprava nového dluhopisu. V jeho konečné podobě se měla odrazit pestrá řádka konkrétních podmínek, s nimiž bukovanský rytíř vyrukoval na Petra Voka z Rožmberka. Předchozí zkušenosti jej přiměly, aby byl ve svých požadavcích patřičně důsledný. Silvestrovi Mlazovskému

---

⁷²⁰ „*Ačkolivěk, v jistě pravdě, že sem takový sumičky peněz k své vlastní důležité potřebě žádostiv byl k svatému Havlu vyzdvihnouti, chtíc sobě taky něčto k svému lepšímu způsobiti. Ale poznávaje od Vaší Milosti k sobě vždycky laskavou volnost, nevěděl sem žádosti předně Vaší Milosti i tudíž téhož pana Mlazovského jak oslyšeti, a tak jest jemu ode mě ta odpověď dána, jakžkoli že již vždy takový sumy do času svatého Jiří nejprve příštího Vaší Milosti sčekání učiniti chci.*“ TAMTÉŽ.

⁷²¹ „*Však při tom času, na to se do konce ubezpečíc, že mi k takové mé důležité potřebě od Vaší Milosti včas spravena a odvedena bude, avšak s tou vejmkou, poněvadž první jistota již k promlčení svědčící do času přicházela, aby mi od datum této mé odpovědi jiná jistota od Vaší Milosti a od Její Milosti paní ve třech nedělích konečně udělána, svědčící do svatého Jiří příštího se třemi rukojměmi hodnými, stvrzena a do domu mého i s ourokem svatojiřským pomínulým odeslána byla. A v té jistotě aby tak svědčilo, že táž suma, těch šest set kop grošův, aby na žádný jiný minci mi oplacena nebyla, nežli na dobrých berních tolařích a zlatých dukátích vážných tak, jakž byla ode mě táž suma na takové minci propůjčena a první jistota taky tak ukazuje.*“ TAMTÉŽ.

⁷²² List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Silvestrovi Mlazovskému z Těšnice datovaný na Bukovanech 5. června 1594. TAMTÉŽ, inv. č. 22.

⁷²³ „*Podle žádosti Vaší tak sem učinil a Jeho Milosti pánu z Rožmberka odpověď dal na ten rozom, jak sme spolu na tom zůstali, a panu Budkovskému sem toličež napsal, aby to proti němu nebylo a k tomu aby přistoupil a ke mně pro to stížnosti nenesl, že já se uvoluji sčekání učiniti té sumy do svatého Jiří příštího. Již jeho v tom napravte. A jestliže by se na tom chtěl co zastavovati, z toho sračte, Vašemu rozomu to poroučím.*“ TAMTÉŽ.

proto všechna svá přání připomněl a doufal v jejich vyplnění. Za poskytnutí pomocné ruky se rožmberskému služebníkovu srdečně zavázal „*vším dobrým přátelstvím odplacením*“.⁷²⁴

Přes veškerá přijatá opatření a přímlyvy se však Přibík Bukovanský nedočkal dokonalého vyřízení své záležitosti.⁷²⁵ V obsahu nově vyhotoveného dluhopisu zcela chyběla zmínka o tom, že by mu měla být celá peněžní částka „*na dobrých tolařích, anebo na zlatých dukátích vážných zase oplacena*“.⁷²⁶ Kdyby si snad závažné nesrovnalosti nevšiml, nemusely by se mu jeho finanční prostředky vrátit v původní hodnotě. Obavy Přibíka Bukovanského pochopitelně pramenily především z upadající úrovně peněžní soustavy v českých zemích na sklonku 16. století.⁷²⁷ Jako zkušený hospodář nemohl nevnímat, jaké „*nejníčko velmi chaterný mince v této zemi se nacházejí a dobrý mince se málo dostává*“.⁷²⁸ Jestliže až dosud vystupoval vůči vladaři domu rožmberského spíše umírněně, nyní byl okolnostmi přinucen, aby obvyklý klid alespoň na chvíli opustil. S odvoláním na jeho písemný příslib se nižší šlechtic z Bukovan snažil dosáhnout opravy a doplnění příslušné pasáže listiny, která mu v posledních několika letech přinášela spíše starosti.⁷²⁸

Na náladě Přibíkovi dvakrát nepřidávalo také neustálé opožďování pololetních úroků. V rozladění si proto Petru Vokovi vydatně postěžoval, že „*od těch písarů z Bechyně a Želče odeslány nebyvaly zouplna ani časné odsílány*“.⁷²⁸ Kvůli nevyplacenému

---

⁷²⁴ „*A přitom, to Vám oznamuji, že Jeho Milosti pánu v té své odpovědi toho dokládám, že Jeho Milost prosím, aby ráčil o tom poručiti, aby mi jiná jistota ve třech nedělích pořád zběhlých udělána s rukojměmi třemi hodnými a do domu mého odeslána byla i s ourokem svatojiřským pomínulým. A v té jistotě, aby svědčilo, že táž suma, aby mi na žádné jiné minci, nežli na dobrých berních tolařích a dukátích zlatých vážných oplacena byla, nebo ode mne na takové minci Jeho Milosti propůjčena byla a taky první jistota tak svědčí a ukazuje. Začíž já Vás přátelsky prosím, že se sami k tomu přičiníte, aby se ta jistota tak vykonala a mně stvrzena odeslána byla v těch třech nedělích i s ourokem svatojiřským. Což věřím, že na mne v tom bedlivou paměť míti budete pro mé Vám se toho zase vším dobrým přátelstvím odplacením.*“ TAMTÉŽ.

⁷²⁵ List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaný na Bukovanech 14. srpna 1594. TAMTÉŽ, inv. č. 23.

⁷²⁶ „*Jistotu novou s rukojměmi, kderou ste mi odeslati poručiti ráčili, ta jest mi dodána. Než jsem nad tím nemálo stížen, že jest se v též jistotě toho tak nedoložilo, jak jest v první starý jistotě, aby mi táž suma byla na dobrých tolařích, anebo na zlatých dukátích vážných zase oplacena tak, jakž ode mne Vaší Milosti propůjčena i přijata byla, ...*“ TAMTÉŽ.

⁷²⁷ Ačkoli zhoršování jakosti mincovních platidel vyvrcholilo v českých zemích teprve počátkem pobělohorského období, jeho prvotní příčiny se daly vysledovat již v posledních desetiletích 16. století. K tomu podrobněji Antonín KOSTLÁN, *Dlouhá mince v Čechách*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 1, Studia historica 34, 1989, s. 101-127, zde s. 102-103.

⁷²⁸ „*...nebo nejníčko velmi chaterný mince v této zemi se nacházejí a dobrý mince se málo dostává. A kdyby toho v jistotě bylo doloženo, jakž v jinejch jistotách toho dosti bejvá, mně se vidí, že by tu na ublížení a porušení notuli kanceláři pražský nic ublíženo nebylo. Ač ráčíte v svým psaní dostavovati, když by mi ta suma položena měla bejti, že ráčíte k tomu se přičiniti, aby mi zase tak táž suma, jakž jest ode mne propůjčena, oplacena byla. Na kderéžto psaní spoléhati a Vaší Milosti se toho důvěřiti chci, že mi se jináče nestane.*“ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 23.

svatojiřskému úroku se dokonce dočasně zdráhal vrátit pánu červené pětিলisté růže starší dluhopis, neboť pro něj byl jedinou zárukou nenaplněného práva.⁷²⁹ Ani za zhoršených vyhlídek ovšem nepřerostla Přibíkova nespokojenost v otevřenou kritiku. „*Libezný přátelství*“ s Petrem Vokem z Rožmberka považoval bukovanský rytíř i nadále za trvalou hodnotu, jejíž pěstění a prohlubování se neobešlo bez příležitostných obětí.⁷³⁰

I bez dlouhého uvažování nad Přibíkovými úvěrovými úspěchy je patrné, že posunul vystupování svého otce vůči nejurozenějším dlužníkům na odvážnější úroveň. Jeho metody projevovaly o poznání méně pochopení pro problémy rožmberské pokladny, aniž by přitom opouštěly rámec společensky únosného jednání. Bystrý rytíř si patřičně cenil přízně pána červené pětিলisté růže, ze zřetele se mu však nikdy nevytrácely ani vlastní zájmy a potřeby. Pokud se náhodou ocitaly v úzkých, neváhal se chopit jejich obrany.

Až doposud se prakticky veškeré zmínky o bukovanském úvěru týkaly pouze posledních Rožmberků. Do pestré palety peněžních operací si ovšem čas od času našly cestu i jiné osoby urozeného původu. V souvislosti s patnáctiletou válkou byla například již v předchozím výkladu zacílena pozornost na neuskutečněnou půjčku, o kterou bukovanského rytíře žádal Rudolf II., a to konkrétně ústy Jana Jiřího ze Švamberka.⁷³¹ Právě na potřeby svého orlického souseda a dokonce i jeho blízkých příbuzných slyšel Přibík Bukovanský vždy ze všeho nejvíce. Není proto divu, že v nevděčné roli ručitele přitiskl příležitostně pečeť i k jejich dlužním úpisům. Za projevy „dobrého přátelství“ však zpravidla nebyval odměněn pouze příjemnými zážitky.

Znepokojení pocítil například v květnu 1593, když se od svého souseda Aleše Dejma ze Stríteže dozvěděl bližší podrobnosti o nevybíravém počínání jemu dobře známého rytíře Beneše Kalenice z Kalenic.⁷³² Na pořad jednání se tehdy dostala starší půjčka již zesnulého Jana Viléma ze Švamberka, za něhož se Přibík Bukovanský uvolil zaručit

---

⁷²⁹ „Podle toho, kdež jste ráčili toho doložiti, abych, přijma novou jistotu, Vaší Milosti zase starou odeslal, byl bych tak učinil, ale poněvadž a úrok polouletní, od svatého Havla svatojiřskej vyšlý, mně spraven nejni, z té příčiny jsem ji odeslati nemohl, začíž přátelsky Vaší Milosti žádám, aby mi takový ourok, neprodlívaje, odeslán byl, že poručiti ráčíte, nebo peněz pilně potřebuji. A já, když by mi takový ourok odeslán byl, Vaší Milosti touž jistotu bez odpornosti odeslati připovídám. Nebo sem předešle Vaší Milosti oznámil, že mi ouroky od těch písařů z Bechyně a Želče odeslány nebývaly, zouplna ani časně odsílány, nad čímž jsem nemálo stížen, že mi se to tak od nich děje, což věřím, že ráčíte poručiti to napravití, aby mi zouplna odeslány byly.“ TAMTÉŽ.

⁷³⁰ „A vždy věřím, že mi ten ourok, neprodlívaje, odeslán bude, nebo má vůle vždycky jest na tom, což bych Vaší Milosti mohl jednom, což mi možný jest, jaký libezný přátelství, službu učiniti, na tom jsem.“ TAMTÉŽ.

⁷³¹ Srov. list od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan komorním radům datovaný na Bukovanech 23. září 1595. NA Praha, Stará manipulace, sign. D 1/1, kart. 550.

⁷³² List od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Bukovanech 7. května 1593. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, ze Švamberka, inv. č. 543.

přijetím rukojemství. Zatímco až donedávna zůstával potřebný dluhopis v držení Kateřiny Muchkové z Bukova, nejpozději od roku 1593 se jím začal zaštiťovat kalenický rytíř. Urychleného vyplacení částky se zřejmě nejprve zkoušel domoci u Jana Jiřího ze Švamberka, na kterého přešly spolu s poručnictvím nad nezletilými potomky také finanční pohledávky jeho zemřelého příbuzného z borské rodové větve. Když neuspěl, požadoval celou sumu po Aleši Dejmovi ze Stříteže a Přibíkovi Bukovanském z Bukovan.⁷³³

Posledně jmenovaný nemínil nečinně vyčkávat, jakým směrem se složitá situace vyvine. Namísto toho urychleně kontaktoval svého orlického patrona, aby jej seznámil s problematikou celého případu. Z Přibíkových slov byla jasně patrná obava z Beneše Kalenice, který *„tak jakž často statky kupuje, dále čekati nebude, nežli po svém právě, že půjde“*. Ani za zdánlivě nepříznivých okolností ovšem ještě nebylo zřejmé, jestli se Janovi Jiřímu ze Švamberka nepodaří s naléhavým věřitelem domluvit.⁷³⁴

Aby svému sousedovi alespoň trochu pomohl, zvažoval Přibík Bukovanský vhodné řešení spolu s ním. Léta trvající vztahy „dobrého přátelství“ mu nadto dovolily vyslovit vlastní *„zdání“*. Janovi Jiřímu si tak troufl navrhnout, zda by nebylo nejúčinnější *„při tomto poslu psaní přátelské učiniti témuž panu Kalenicovi a jeho žádati, aby malé strpení měl, a čas mu jmenovati, kdy by se na takovou sumu bezpečiti měl, tak, aby on se taky věděl čím zpravit“*. Ochotou ke kompromisu se až na nečetné výjimky tradičně vyznačovalo chování Přibíka Bukovanského. Snad i proto doufal, že se osvědčí i jihočeskému velmoži.⁷³⁵ V co nakonec vyústil nátlak Bohuslava Kalenice z Kalenic, se v úplnosti zjistit nedá. Na druhé straně se však jasně ukazuje, že se bukovanský rytíř v pozdějších letech opakovanými poukazy na osobní potřeby pouze nezastíral. Vězení pro dlužníky zůstávalo z pohledu příslušníků nižší šlechty zdrojem trvalého nebezpečí. I proto se musel Přibík Bukovanský pokoušet vyvarovat podílu na pochybných závazcích.

Úvěrové kontakty prozradily o rytířích z Bukovan více, než by se na první pohled mohlo zdát. Tomu také odpovídal záměr prováděného výzkumu, při němž autor vycházel z předpokladu, že do zdánlivě prostých snah o rychlé získání potřebného finančního obnosu promlouvala pestrá směsice témat z oblasti každodenního života předbělohorské nižší šlechty. Zájem o význam úvěru v hospodářském snažení

---

⁷³³ TAMTÉŽ.

⁷³⁴ TAMTÉŽ.

⁷³⁵ TAMTÉŽ.

příslušníků rytířského stavu Království českého tak pro tentokrát ustoupil do pozadí, aby uvolnil prostor dalším zásadním postřehům. Ačkoli některé prostudované listy nenabídly více než formálně neměnnou žádost o poskytnutí půjčky, mnoho jiných ukryvalo „mezi řádky“ například cenné zprávy o chodu bukovanské domácnosti, zdravotním rozpoložení jejích členů nebo nejbližších plánech svrchované hlavy rodu. Písemná výměna důvěrných osobních údajů vydatně utužovala přátelská pouta mezi jihočeskými velmoži a jejich rytířskými klienty. V očích badatele se pak stala i s odstupem mnoha staletí vítanou příležitostí pro doplnění spletité mozaiky osudů Přibíka Bukovanského z Bukovan či jeho předchůdců v čele ústředního rodového statku. Zdánlivě zanedbatelný úvěr se tak vlastně ojedinělým způsobem zasloužil o postupné rozkrývání všedních starostí drobného šlechtického hospodáře.

6. Krajský úředník a místopisář Království českého Jan Bukovanský Pinta z Bukovan

Bezmála dvě třetiny 16. století byl nejvýraznější postavou svého rodu soběstačný rytířský hospodář a bystrý pozorovatel soudobého dění Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan. Již dlouho před svou smrtí byl ovšem nucen vyhlížet mezi vlastními potomky další silnou osobnost, která by důstojně navázala na jeho úsilí o prohlubování křehké šlechtické cti. Přestože se většina jeho synů v běhu předbělohorské doby neztratila, starobylý erb stříbrné penty vešel ve všeobecnou známost teprve zásluhou nejstaršího z nich – Jana Bukovanského Pinta z Bukovan. Pozdější místopisář Království českého se navíc rozhodl pokračovat v již započaté tradici. Aby se s jeho osudy mohla seznámit také budoucí pokolení, zachytil písemným způsobem osobní vzpomínky na významné okamžiky svého života.⁷³⁶

Kdy přesně prvorozený syn Přibíka Bukovanského a Justýny Vamberské z Rohatec přišel na svět, dochované prameny s jistotou neprozrazují. Přesto je více než pravděpodobné, že se narodil jen velmi krátce po polovině šedesátých let 16. století.⁷³⁷ Křestní jméno patrně zdědil po předchozím správci bukovanského statku, v němž se ukryvala jistá symbolika. Jakmile dospěl, mohl si nejspíše uvědomovat, nakolik je svým budoucím posláním spjatý s všudypřítomnou rodovou tradicí. Nejhlasitěji mu tuto skutečnost připomínaly právě zásluhy jeho jmenovce a děda Jana Bukovanského Pinta z Bukovan.⁷³⁸

Zatímco dětství Přibíka Bukovanského poznamenaly nepříjemné chvíle spojené zvláště s šířením morové nákazy, jeho syn zůstal zřejmě dopadu obdobných událostí ušetřen.⁷³⁹ Atmosférou na zbenické tvrzi zásadněji neotřásl dokonce ani vojenské zápolení s Vysokou Portou, do něhož se v roce 1566 chystal zasáhnout rovněž Janův strýc, Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan.⁷⁴⁰ Navzdory chybějícím válečným

⁷³⁶ Vedle dochovaných memoárů bukovanských rytířů a jednotlivých prací Jana Tomana se staly východiskem badatelského zájmu o životní osudy Jana Bukovanského Pinta z Bukovan zejména poznatky faktografické, genealogické a místopisné povahy, které shromáždili A. SEDLÁČEK, *Bukovanský Pinta z Bukovan*; TÝŽ, *Bukovany*; TÝŽ, *Hrady XI*, s. 68-70, 77-78; J. ÚLOVEC, *Tvrze a zámek*.

⁷³⁷ Výrok březnického měšťana Blažeje Angelíka napomohl určit datum křtu Janova mladšího bratra Jindřicha, z něhož bylo možné dovodit, že se Jan Bukovanský Pinta z Bukovan narodil mezi lety 1564 a 1567. Srov. NA Praha, Komorní soud, č. kn. 111, Registra svědomí bílá soudu komorního, 1587-1591.

⁷³⁸ Významové pozadí výběru křestního jména ve šlechtickém prostředí odhalili R. ŠIMŮNEK, *Reprezentace*, s. 299-305; TÝŽ, *Rodová jména*; M. MITTERAUER, *Systeme der Namengebung*.

⁷³⁹ K tomu srov. M. RYANTOVÁ, *Dětství*.

⁷⁴⁰ Na výpravu české zemské hotovosti z roku 1566 se zaměřil zejména J. PÁNEK, *Podíl předbělohorského českého státu*, s. 72, 75, 78, 80, 871-872; TÝŽ, *Poslední Rožmberkové*, s. 133-140.

zkušenostem se nakonec stejně jako ostatní účastníci protitureckého veřejného tažení ve zdraví vrátil na rodné statky, kde se mohl shledat i s nedávno narozeným synovcem.

Jak Jan Bukovanský rostl, procházelo výraznými proměnami také jeho sociální okolí. Dětská léta mu stále častěji zpestřovala společnost ostatních sourozenců. Jen o málo starší než on byla jeho sestra Anna, která se těšila z výjimečného postavení prvního potomka urozených rodičů.⁷⁴¹ Přestože se mladá šlechtična později provdala, opustila domovskou tvrz a zajistila pokračování rytířskému rodu Bechyňů z Lažan, z Janova zorného pole nikdy zcela nevymizela.⁷⁴² Totéž ostatně platilo i pro Anniny mužské potomky, jejichž osudy se i navzdory rozdílnému náboženskému přesvědčení ne jednou prolínaly s životy bukovanských rytířů.⁷⁴³

Jestliže mohl Jan k některému ze sourozenců skutečně přilnout, byl to zcela jistě jeho mladší bratr Jindřich. Druhorozený syn Přibíka Bukovanského započal své osudy v roce 1567, kdy probíhala přímo na Zbenicích oslava jeho právě skončených křtin.⁷⁴⁴ Jedinečné svědectví o tomto významném společenském momentu podal již dříve vzpomínaný březnický měšťan Blažej Angelík, kterého Přibík Bukovanský požádal, aby „synu jeho kmotrem byl“.⁷⁴⁵ Od té chvíle spojovalo oba nižší šlechtice nejen takřka totožné stáří, ale také vědomí odpovědnosti za budoucnost rodu. Každý z nich se posléze na jejím budování podílel svým vlastním, osobitým způsobem.

Než se cesty Jana a Jindřicha na nějaký čas rozešly, stihlo ještě prožít osazenstvo šlechtické domácnost zbenického rytíře na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 16. století chvíle smutku. Jejich příčiny neměly nic společného s nízkými výnosy drobného hospodářství ani se závažnými událostmi veřejného dosahu. Naproti tomu se pod nimi podepsala prostá lidská pomíjivost. První ranou do zaběhlého koloběhu všedních dnů se

---

Přítomnost Hynka Bukovanského ve vojsku české zemské hotovosti během roku 1566 doložil záznam v dochovaných mustrovních registrech. SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 4600.

⁷⁴¹ O Anně Bechyňové, rozené Bukovanské z Bukovan, a jejich osudech podrobněji Paměti, p. 125, 129-130.

⁷⁴² Anna Bukovanská se provdala za Kašpara Bechyněho z Lažan (n. před 1578, z. před 1625) a žila na jeho sídle v Trhových Dušníkách. K dějinám rytířského rodu Bechyňů z Lažan a Trhových Dušníků předně August SEDLÁČEK, *Bechyně z Lažan*, in: Ottův slovník naučný III, Praha 1890, s. 627-629; Týž, *Hrady VI*, s. 137-138, zde s. 138; Václav MATHAUSER, *Památky v Trhových Dušníkách u Příbramě*, Podbrdsko 5, 1998, s. 53-63; s genealogickým zpracováním vývoje jedné z rodových linií nejnověji Emanuel BECHINIE-LAŽAN, *Dějiny dlouholhotské – hlubošské větve Bechinieů (Bechyňů) z Lažan*, Podbrdsko 19, 2012, s. 201-246.

⁷⁴³ Srov. Paměti, p. 129-130. Na adresu jednoho ze synů Anny Bechyňové z Bukovan poznamenal Jan Bukovanský, že byl „několik let mezi jezuvity v učení, k římský víře přistoupil a na kněžství se oddal“.

⁷⁴⁴ Do širších společenských souvislostí zasadili křestní obřad M. HOLÝ, *Křest*; J. GRULICH, „*Slavnostní okamžiky*“.

⁷⁴⁵ NA Praha, Komorní soud, č. kn. 111, Registra svědomí bílá soudu komorního, 1587-1591.

stalo v roce 1569 nečekaně brzké úmrtí třetího Přibíkova syna Jaroslava.⁷⁴⁶ Ačkoli jej mladí bukovanskí bratři sotva stihli poznat, nepochybně na ně dolehlo hluboké zklamání nešťastných rodičů.⁷⁴⁷ O poznání silnější vjem pravděpodobně zanechalo v paměti urozených mladíků teprve poslední rozloučení s jejich dědem Janem Bukovanským z Bukovan v roce 1572.⁷⁴⁸ I přes přibývajících zdravotní problémy zůstával stárnoucí muž živoucím vzorem, z jehož rad a zkušeností si měli všímaví vnuci brát potřebné ponaučení. Smrtí dosavadní hlavy rodu se zároveň začala psát úplně nová kapitola dějin bukovanského panství, která vnesla mnoho změn do dosavadního života na obou nejdůležitějších rodových statcích.

Krok do neznáma ovšem brzy čekal také nejstaršího syna Přibíka Bukovanského. Více jak pětiletý nižší šlechtic ze Zbenic se pozvolna blížil do věku, kdy dospívající příslušníci panského a rytířského stavu opouštěli pohodlí domova a putovali za všestranným zdokonalením svých fyzických i duševních schopností.⁷⁴⁹ Jak se s klíčovou zkouškou vůle, odvahy a samostatnosti popasoval konkrétně Jan Bukovanský, si lze bohužel pouze domýšlet. Když započal v rodinných memoárech s líčením vlastních osudů, přešel prvních sedmnáct let svého života prostou zmínkou, že převážně „*po školách a v Němcích byl*“.⁷⁵⁰ Co bukovanského rytíře vedlo k tak stručnému výroku o době nejranějšího mládí, zůstává nejasné. V dané souvislosti se proto nabízí otázka, jestli jej nepovažoval za málo pozoruhodné ve srovnání s pozdějšími momenty své politické kariéry, o nichž především hodlal předat zprávu svým potomkům.

Budoucí směřování Jana Bukovanského ovlivňovaly v souladu s dobovými zvyklostmi už od nejútlejšího věku představy a nároky starostlivého otce.⁷⁵¹ Jeho předchozí zkušenosti se nejspíš odrazily i ve výběru prostředí, v němž nechal posléze vzdělávat a vychovávat svého prvorozeného syna. Pokud postupem času nezanikly, mohly se alespoň zkraje stát pro urozeného chlapce vítaným útočištěm osvědčené

---

⁷⁴⁶ Jak vnímala urozená společnost raného novověku smrt dětí, popsal především P. KRÁL, *Smrt a pohřby*, s. 144-148; TÝŽ, *Žena a smrt*, s. 105-107.

⁷⁴⁷ Projevy smutku lze v daném případě pouze předjímat, neboť Přibík Bukovanský osobní pohled na úmrtí syna Jaroslava (z. 1569) nezanechal. Srov. Paměti p. 125.

⁷⁴⁸ Symbolickým sdělením obsaženým v dramaturgii šlechtických pohřebních rituálů se zabýval P. KRÁL, *Smrt a pohřby*; na příkladu pánů z Hradce TÝŽ, *Pohřby posledních pánů z Hradce*, in: V. Bůžek (ed.), *Poslední páni*, s. 401-512. Srov. Paměti, p. 123-124.

⁷⁴⁹ Náplní vzdělání a výchovy dospívajících urozených chlapců se zevrubněji zabývali zvláště M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*; TÝŽ, *Exercitia Aularum*.

⁷⁵⁰ Paměti, p. 130.

⁷⁵¹ Nad úlohou urozených otců při volbě preceptora a jejich zvláštními požadavky k náplni výuky se zamýšlel M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 62-67.

městské školy v nedalekých Mirovicích a Březnici.⁷⁵² Zcela bezvýsledně naopak vyhlíží pátrání po konkrétních místech a účelu Janova následného pobytu za hranicemi Království českého. Z kratičké poznámky obsažené v jeho pamětech lze tak usuzovat pouze to, že se po vzoru svého otce uchýlil do některé z územně rozsáhlých oblastí Římsko-německé říše.⁷⁵³ Zde se mu pak zřejmě poštěstilo prohloubit dosavadní jazykové znalosti, bez nichž by se s přihlédnutím ke svým pozdějším kariérním cílům jen stěží obešel.⁷⁵⁴ Na rozdíl od svého otce se však teoreticky nemusel podrobovat pouze obvyklé dvořanské výchově. Jeho pozdější intelektuální schopnosti by spíše svědčily o uskutečnění stále vyhledávanější kavalírské cesty, při nichž se mladší šlechtici zapisovali ke krátkodobému studiu na dostupných zahraničních univerzitách a prohlubovali své vzdělání.⁷⁵⁵

Ať už si Jan Bukovanský rozšířil vlastní obzory více či méně, vrozenou bystrostí a nadáním pro plnění myšlenkově náročných úkolů brzy převyšoval ostatní sourozence. Není proto divu, že nepocíťoval tak jako známý český válečník Jindřich Michal Hýzrle z Chodů „*velkou chuť a mysl k jízdám a krýksmanským věcem*“.⁷⁵⁶ O poznání více jej vábila vidina výraznějšího veřejného uplatnění, v jehož svitu by vynikalo dobré jméno jeho rodiny i celého rytířského rodu. Téměř dokonalým způsobem se tak doplňoval s ostatními potomky Přibíka Bukovanského. Zatímco Jan začal brzy naplňovat pomyslný plán a stoupat vzhůru po jednotlivých stupíncích politické kariéry,⁷⁵⁷ jeho mladší bratři od propuknutí patnáctileté války s Osmanskou říší sbírali vavříny na bitevním poli.⁷⁵⁸

---

⁷⁵² Pečlivě vedený výzkum Martina Holého existenci březnické a mirovicé školy nedoložil, proto se lze spoléhat pouze na svědectví Přibíka Bukovanského z Bukovan. Paměti, p. 111.

⁷⁵³ Na kavalírskou cestu do Římsko-německé říše se vzhledem ke zdejšímu náboženskému ovzduší zpravidla vydávali potomci nekatolické šlechty. O tom podrobněji například Martin HOLÝ, *Význam vedlejších zemí České koruny pro vzdělání české a moravské šlechty v předbělohorské době*, in: Luděk Březina – Jana Konvičná – Jan Zdichynec (edd.), *Ve znamení zemí Koruny české*, Praha 2006, s. 412-425, zde zejména s. 424; A. SCHINDLING, *Utváření konfesi*, s. 92-94.

⁷⁵⁴ Nezastupitelnost německého jazyka pro dorozumívání v urozené společnosti Království českého naznačil mimo jiné V. BŮŽEK, *K česko-německé dvojjazyčnosti*.

⁷⁵⁵ Všestranné utváření osobnosti urozeného jedince při kavalírských cestách sledovali a do kontextu evropského vývoje společenských elit zasadili v domácím dějepisectví zejména Jiří KUBEŠ, *Národné dospívání urozených. Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*, Pelhřimov 2013; M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 347-383. Ze zahraničních prací alespoň výběrově Mathis LEIBETSEDER, *Die Kavaliertour. Adlige Erziehungsreisen im 17. und 18. Jahrhundert*, Köln 2004; Matthias ASCHE, „*Peregrinatio academica*“ in *Europa im Konfessionellen Zeitalter. Bestandsaufnahme eines unübersichtlichen Forschungsfeldes und Versuch einer Interpretation unter migrationsgeschichtlichen Aspekten*, Jahrbuch für Europäische Geschichte 6, 2005, s. 3-33.

⁷⁵⁶ V. PETRÁČKOVÁ – J. VOGELTANZ (edd.), *Příběhy*, s. 30.

⁷⁵⁷ Možnosti mocenského uplatnění nižší šlechty v předbělohorském století zevrubně zhodnotil V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*.

⁷⁵⁸ Jako platný a statečný válečník se hrdinskou smrtí v bitvě u Keresztese v roce 1596 prezentoval zejména Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan, jehož zásluhy o křesťanskou víru vyzdvihl v očích

Jak bylo v předchozím výkladu doloženo, Přibík Bukovanský vynikal nad mnohými rytířskými hospodáři své doby prozíravým úsudkem. Snad jen vinou nejrůznějších okolností jej nemohl uplatnit také v politické oblasti. Velké naděje ovšem vkládal do svého nadaného syna Jana. To se ukázalo prakticky hned po jeho návratu na rodné statky počátkem osmdesátých let 16. století.⁷⁵⁹ Hrdý otec by si nejspíš neodpustil, kdyby nepřispěl k jeho dalšímu společenskému růstu. Bez velké časové prodlevy se mu proto snažil zajistit pážecí službu poblíž nějaké vlivné postavy předbělohorského veřejného dění.⁷⁶⁰ Pravděpodobná vyjednávání jej překvapivě nepřivedla k žádnému z okolních velmožů, nýbrž k jinému příslušníkovi rytířského stavu, Hertvíkovi Zejdlicovi ze Šenfeldu.⁷⁶¹

Vrchní hejtman komorních panství stál teprve na prahu své úspěšné kariéry, doprovázené brzkým povýšením do panského stavu Království českého.⁷⁶² Vidina mnoha let strávených v jeho blízkosti tak ještě nemusela v Janovi Bukovanském budit nadšení.⁷⁶³ Po příjezdu k Zejdlicovu dvoru v Chocni ale patrně změnil názor.⁷⁶⁴ Na zdejším sídle přivykal pravidlům praktické politiky a posouval na vyšší úroveň i své

---

předbělohorské společnosti zvláště B. PAPROCKÝ Z HLOHOL, *Diadochus III*, s. 220; TÝŽ, *Památka Čechům*.

⁷⁵⁹ Paměti, p. 130.

⁷⁶⁰ Dvory předbělohorské české i evropské šlechty jako místa vedoucí ke zdokonalování fyzických i sociálních dovedností mladých urozených mužů z českých zemí představili mimo jiné V. BŮŽEK, *Ideály křesťanského rytířství*, s. 51; M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 315-345; TÝŽ, *Exercitia Aularum*. O základech očekávané dvorské výchovy se šlechtic mohl dozvědět zejména z klíčového soudobého díla, jehož tvůrcem byl Jiří ZÁVĚTA ZE ZÁVĚTIC, *Schola Aulica, to jest Dvořská škola*, Praha 1607.

⁷⁶¹ Paměti, p. 130. Z různých úhlů se již pokoušeli osudy Hertvíka Zejdlice ze Šenfeldu nahlížet David NOVOTNÝ, „*Jedouce do Moravy*“ aneb *Hertvík Zejdlic ze Šenfeldu a na Polně jako hospodář, soused a podkomoří věnných měst*, Vlastivědný sborník Vysočiny – oddíl věd společenských 16, 2008, s. 19-33; vzhledem k jeho úvěrovým aktivitám V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty*, s. 114-115, 169; v souvislosti s působením při vyšším zemském soudu zachytil M. STARÝ, *Přední klenot zemský*, 212-213, 364. Pozornost se doposud obracela rovněž k intelektuálním zálibám Ladislava Zejdlice ze Šenfeldu. Srov. Jaroslava KAŠPAROVÁ, *Knihovna humanisty Ladislava Zejdlice ze Šenfeldu*, Miscellanea 7, 1990, s. 107-137; TÁŽ, *K dalším zjištěným tiskům z knihovny Ladislava Zejdlice ze Šenfeldu*, tamtéž 6, 1990, s. 309-315.

⁷⁶² Hertvík Zejdlic se zařadil do skupiny nižších šlechticů, kteří za příhodných okolností využili promyšlené strategie podpořené zpravidla kvalitním majetkovým zázemím k osobnímu i rodovému vzestupu. Zájem o ně projevil například Marek STARÝ, *Rytíři přijatí do českého panského stavu v době předbělohorské*, Sborník archivních prací 59, 2009, s. 240-278. Ze starších tradičních příspěvků zejména V. KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu*.

⁷⁶³ Mimo jiné proto, že byl Hertvík Zejdlic zařazen mezi pány až v roce 1588, tedy ještě před příchodem Jana Bukovanského k jeho dvoru. Blíže V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty*, s. 114.

⁷⁶⁴ Na Chocni se Jan Bukovanský Pinta z Bukovan vyskytoval téměř jistě, neboť ji Hertvík Zejdlic získal od bratrů Jana a Maxmiliána z Pernštejna již v roce 1587. O tomto zámku a panství podrobněji A. SEDLÁČEK, *Hrady II*, Praha 1883, s. 246-254, zde s. 252. K dějinám Zejdlicových pozdějších držav Marie ZAORALOVÁ, *Velkostatek Polná-Přibyslav a Pohled, jeho historický a správní vývoj a dějiny jeho archivu*, Sborník archivních prací 27, 1977, s. 143-183.

písařské dovednosti.⁷⁶⁵ Vzhledem ke svému mládí ovšem nebyl nevšímavý ani k urozeným dívkám, jež se pohybovaly ve fraucimoru Zejdlicovy manželky Markéty Zárubové z Hustířan.⁷⁶⁶ Jedna z nich, Estera Vchynská ze Vchynic a Tetova, jej pak zaujala natolik, že se hodlal ucházet o její ruku.⁷⁶⁷

Když se koncem osmdesátých let rozloučil se svým pánem a odjížděl zpět na bukovanské sídlo svého otce, nemohl si stěžovat na nedostatek důvodů k přemýšlení. Hlavou se mu honily vzpomínky na nezapomenutelnou atmosféru Zejdlicova dvora, u něhož všestranně dospěl a získal potřebné sebevědomí k cílevědomému veřejnému vystupování. Ještě silněji se ovšem o své slovo hlásila Janova touha vstoupit do manželského svazku s Esterou. Mladá šlechtična byla díky společné matce nevlastní sestrou manželky Hertvíka Zejdlice, Markéty, což vysvětlovalo, jak se ocitla v sídle vrchního hejtmána komorních panství.⁷⁶⁸ Jestliže chtěl Jan Bukovanský Pinta z Bukovan dosáhnout sňatku s Esterou, musel ještě předtím dodržet všechny závazné společenské kroky. Úspěch dlouhotrvajících námluv se odvíjel zvláště od souhlasu Esterčina bratra Jana Jiřího Vchynského ze Vchynic, který plnil po smrti svého otce Adama v neúplné rodině roli hlavní mužské autority.⁷⁶⁹ Po získání jeho posvěcení už nic nebránilo v tom, aby Jan Bukovanský v roce 1591 změnil svůj rodinný stav.⁷⁷⁰

Ani v takto významné chvíli se nemusel obávat, že by po jeho boku nestál spokojený otec. Přestože se mezi oběma muži dalo vysledovat po ukončení Janovy pážecí služby menší napětí, způsobené jistými generačními neshodami, všechno bylo brzy zapomenuto.⁷⁷¹ Středobodem dění se zakrátko staly náročné přípravy na svatební veselí, jež vyvrcholily velkolepou hostinou uspořádanou ve staroměstské rychtě.⁷⁷² Do

---

⁷⁶⁵ Zda se na choceňském zámku v příslušném období skutečně nacházel dvůr odpovídající nárokům na reprezentaci nového člena panského stavu Království českého (od 1588), by muselo být prověřeno hlubším studiem souvisejících pramenů. Memoárové postřehy bukovanského rytíře však naznačují, že se v prostředí Zejdlicova sídla setkal s výrazně odlišným a vesměs úředním životním stylem, který mu bukovanská tvrz nemohla zprostředkovat. I proto se lze označení „dvůr“ ve vztahu k Choceňu přidržet. Srov. Paměti, p. 130.

⁷⁶⁶ Nad funkcemi a strukturou fraucimoru se v evropském měřítku zamýšlela zejména Beatrix BASTL, *Die österreichische Frauenzimmer. Zur Rolle der Frau im höfischen Fest- und Hofleben 15. bis 17. Jahrhundert*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s. 79-105.

⁷⁶⁷ K průběhu námluv ve šlechtickém prostředí V. BŮŽEK – J. HRDLÍČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 316-322.

⁷⁶⁸ Bližší genealogické souvislosti o rozvětveném rodu Vchynských ze Vchynic a Tetova přinesl August SEDLÁČEK, *Kinský*, in: *Ottův slovník naučný XIV*, Praha 1899, s. 240-245.

⁷⁶⁹ Paměti, p. 131.

⁷⁷⁰ TAMTÉŽ.

⁷⁷¹ Názorový nesoulad za jistých okolností ohrožoval rodinné vztahy otce a dospělého syna. V konečném důsledku se dokonce mohl odrazit i v dědickém řízení, jak při studiu šlechtických testamentů zjistil P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí*, s. 85-88.

⁷⁷² Paměti, p. 131.

svátečních barev se po více jak měsíci oděla zásluhou Přibíka Bukovanského také bukovanská tvrz, aby u příležitosti přínosu nevěsty náležitě uvítala novomanželský pár.⁷⁷³

V soukromém životě Jana Bukovanského se udála v poměrně krátkém čase natolik nepřehlédnutelná změna, že se k ní rozhodl zaujmout postoj i jeho otec. Náhle se již zdálo být neudržitelné, aby se na ústředním rodovém sídle tísnily vedle sebe dvě rodiny.⁷⁷⁴ Zvláště ta Přibíkova čítala příliš mnoho dospívajících jedinců, jejichž životní nároky se s přibývajícím lety neustále zvyšovaly.⁷⁷⁵ Z pohledu hlavy rodu se tak jevilo jako nejschůdnější řešení předat urozenému páru do užívání léty prověřené zbenické sídlo.⁷⁷⁶ Na něm mohli Jan a Estera zcela nerušeně vyhlížet narození svého prvního potomka. Pro mladého ženicha měla navíc událost zvláštní příděch, neboť se v poměrně zralém věku pozvolna učil soběstačnému hospodaření, které jej však, jak se později ukázalo, na rozdíl od Přibíka Bukovanského příliš neoslovovalo.

Rodinné zázemí dodávalo Janovi od posledního desetiletí 16. století pocit jistoty, o níž projevoval zájem tím více, čím častěji vstupoval do veřejného prostoru předbělohorské doby.⁷⁷⁷ Cesta za případnými úspěchy však byla pro drobného šlechtice velice náročná a vyžadovala od něj mnoho trpělivosti. To poznal sám už těsně před příchodem k Zejdlicovu dvoru, když se v rodném kraji chopil úřadu výběrčího posudného.⁷⁷⁸ Teprve od té chvíle přestal být mladý muž bezejmenným zástupcem rytířského stavu, a to alespoň pro své nejbližší sousedy.⁷⁷⁹ Ačkoli vydržel při výkonu

---

⁷⁷³ TAMTÉŽ.

⁷⁷⁴ Panské či rytířské sídlo představovalo jeden z hlavních symbolů výlučného postavení urozeného jedince a tvořilo kulisu jeho rodinného, hospodářského a nezřídka i politického života. Jako takové se spolu se sociálními sítěmi, které jej obklopovaly, stalo významným předmětem soustředěného vědeckého zájmu, a to zejména v rámci bádání o šlechtických dvorech. Srov. L. BOBKOVÁ (ed.), *Život na šlechtickém sídle*; J. PÁNEK, *Život na šlechtickém sídle*; V. BŮŽEK, *Domácnosti nižší šlechty*; V. BŮŽEK – P. KRÁL (edd.), *Aristokratické rezidence*.

⁷⁷⁵ Na náročné podmínky soužití s mnoha nezletilými potomky v jedné rytířské domácnosti poukázal dříve zmiňovaný list od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Bukovanech 6. října 1595. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 24.

⁷⁷⁶ Již ve druhé generaci za sebou se tak nejstarší syn ujímal správy vedlejšího rodového statku poté, co založil vlastní rodinu. Že tato praxe nakládání s nemovitým majetkem nebyla neobvyklá, potvrdila při výzkumu role otcovské autority v rodinných vztazích P. SLAVÍČKOVÁ, *Pater familias*, s. 158-159. Srov. Paměti, p. 131.

⁷⁷⁷ Jak zásadní bylo pro rozvíjení obdobné činnosti držení vlastního sídla, potvrdily případy rytířů hledajících pro nepříznivé majetkové vyhlídky uplatnění v žoldnéřském vojsku nebo vrchnostenské správě panských dominií. Právě na ně upozornil V. BŮŽEK, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, s. 112.

⁷⁷⁸ Z hlediska dějin správy a soudobého daňového systému se na výběr posudného v předbělohorských Čechách zaměřili zvláště Otto PLACHT, *České daně 1517-1652*, Praha 1924, s. 120-127; M. VOLF, *Nástin správy*, s. 107-110.

⁷⁷⁹ Že se k podílu na regionální úrovni politické moci vázalo uznání ze strany sociálního okolí, přiblížil V. BŮŽEK, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, s. 112.

služby ještě několik let, rozhodnutí o jejím přijetí v roce 1586 nemuselo probíhat hladce.⁷⁸⁰

Zvláště v rodě bukovanských rytířů spjatých s venkovskou krajinou severního Prácheňska se nemohly vyskytovat prakticky žádné příklady politického snažení, o něž by se mohl případně opřít.⁷⁸¹ Jak potvrdil výzkum Václava Bůžka zaměřený na počínání majetkově drobné nižší šlechty, nejevila buď o dění ve veřejném prostoru zájem, anebo váhu svého postavení zakládala na činnosti v úřadech krajské správy.⁷⁸² Takřka na dosah jmenování hejtmanem v Podbrdsku byl počátkem září 1581 rovněž Přibík Bukovanský.⁷⁸³ Vidina dalšího rozšiřování okruhu všedních starostí jej však příliš nenadchla. Stárnoucí hospodář se zřejmě cítil být až příliš zaneprázdněn správou svých statků, než aby na sebe přenášel odpovědnost za pořádek a bezpečnost v sousedním kraji.⁷⁸⁴ Proto se úspěšně pokusil z výkonu svěřené hodnosti vyvázat.

Odmítnutí úřadu krajského hejtmana představuje dobré východisko k pochopení zásadních odlišností v kariérním směřování Přibíka Bukovanského a jeho syna Jana. Zatímco představitel starší generace se cíleně vyhýbal všem dostupným formám politického uplatnění, mladší bukovanský rytíř k nim upínal své snažení, neboť z jeho pohledu skýtaly pravidelné finanční příjmy i mimořádný zdroj sociální prestiže. Bez výchovného přispění svého otce by ovšem s největší pravděpodobností nejevil o veřejné záležitosti zájem. Na rozhraní dvou zdánlivě nesourodých kariérních modelů se tak zároveň otevírá prostor k zvažování otázky, co motivovalo urozené otce, aby navzdory jinak nastavenému hodnotovému žebříčku podporovali své potomky v hledání nových a pro ně dosud spíše neuchopitelných společenských rolí.⁷⁸⁵ I v souvislosti s tímto mezigeneračně podmíněným sledem změn v jednom rytířském rodě je nutné vyzdvihnout, jak postupující byrokratizace ovlivňovala vývoj české společnosti na sklonku 16. století. Cíleným tlakem získávala pro soustředěnou úřední činnost stále více

---

⁷⁸⁰ Paměti, p. 132.

⁷⁸¹ Obraz přírodních podmínek v této oblasti podali D. DRESLEROVÁ – A. STEJSKAL – J. BENEŠ, *Historie krajiny*, s. 7-12.

⁷⁸² V. BŮŽEK, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, s. 112. Význam jednotlivých stupňů krajské služby z pohledu předbělohorských rytířů sledoval v těsné souvislosti s jejich majetkovými možnostmi TÝŽ, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 63-88.

⁷⁸³ Nad případem neuskutečněného hejtmanského působení Přibíka Bukovanského se již dříve zamýšlel P. MAREŠ, *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období*, s. 45-46, 184.

⁷⁸⁴ Záběr povinností krajských hejtmánů popsal a ve vztahu k rytířskému stavu zhodnotil V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 63-70.

⁷⁸⁵ Aby v oblasti sebe prezentace uspokojili nároky doby přelomu 16. a 17. století, dokázali někteří představitelé nižší šlechty skloubit působení v několika veřejných rolích současně. Zvláště s pomocí obsáhlého souboru dochované korespondence doložil tento jev na příkladu Šťastného Václava Pětipeského z Chýš M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, s. 14-60.

mladých uchazečů z urozených vrstev, zato ti nejstarší již neshledávali důvod jakkoli měnit osvědčené způsoby svého uvažování.⁷⁸⁶

Vzpomínka na otcův zdrženlivý postoj k úřadu krajského hejtmana mohla na Jana Bukovanského zapůsobit, když se v polovině osmdesátých let 16. století rozhodoval, jaké místo by pro něj ve skladbě regionálních úřadů na Prácheňsku bylo z praktického i kariérního hlediska nejvhodnější.⁷⁸⁷ Ačkoli k případnému jmenování nepostačovala pouze projevená ochota a záviselo i na naplnění celé řady dalších okolností zasahujících do rozhodovacího procesu, první politicky motivované kroky mladého šlechtice vedly mezi krajské výběrčí posudného a posléze i berníky. Obstát tak zřejmě musel v konkurenci početného zástupu rytířů, kteří si podobně jako on byli vědomi výhod úřadů zakládajících nejnižší stupeň finanční správy Království českého a čekali na svou příležitost. Spíše než půlročně vypláceným odměnám přivykla většina z nich osvědčeným postupům nezákonného obohacování, k jejichž hojnému výskytu přispívala skutečnost, že povinnosti berníků i výběrčích posudného obnášely častou a navenek nepřehlednou práci se značně vysokými peněžními obnosy.⁷⁸⁸

Více jak desetileté působení v úřadu krajského výběrčího posudného bylo nakonec pro Jana Bukovanského z mnoha úhlů pohledu nenahraditelnou zkušeností. Při plnění svěřených úkolů se několikrát do roka pouštěl do jednání s představiteli sousední šlechty, královských měst či české komory, což se většinou politicky nečinných příslušníků rytířského stavu zpravidla nedařilo. Jedním ze stěžejních předpokladů svědomitého výkonu krajské služby ale zůstávala také solidní obeznámenost s ustanoveními zemského zřízení a jednotlivými články příslušných sněmovních usnesení.⁷⁸⁹

Když v roce 1596 vyčerpávaly habsburskou monarchii boje s osmanským nepřítelem, sháněl se Rudolf II. po vydatnější podpoře. Kromě vyjádření souhlasu s vyhlášením zemské hotovosti mohli čeští stavové zasedající na zemském sněmu vyhovět požadavku panovníka také schválením zvláštní finanční pomoci, a to formou

---

⁷⁸⁶ Dosah tohoto klíčového sociálního procesu odhalil především Jaroslav PÁNEK, *K úloze byrokratizace při přechodu od stavovské k absolutní monarchii*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 3, Studia historica 36, 1989, s. 75-85; na způsobech uvažování rytířů rovněž V. BŮŽEK, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“.

⁷⁸⁷ Zaujetí místa krajského úředníka bylo častokrát východiskem k vzestupu do mocensky závažnějších rovin veřejné správy Království českého. K tomu více V. BŮŽEK, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, s. 112; TÝŽ, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 85-88.

⁷⁸⁸ V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 70-78.

⁷⁸⁹ Uplatnění nižší šlechty mezi krajskými výběrčími posudného v 16. a na počátku 17. století zasadil do širších souvislostí politického myšlení či kariérního růstu V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 75-78. Podrobnosti o jeho praktickém provádění shromáždil M. VOLF, *Nástin správy*, s. 107-110.

takzvané turecké sbírky.⁷⁹⁰ Jejím shromažďováním byli tradičně pověřeni krajští berníci, mezi něž se na Prácheňsku poprvé v životě zařadil i Jan Bukovanský.⁷⁹¹ Jako letitý výběrčí posudného sice musel přivykat určitým odchylkám v zažitém pracovním řádu, stejně tak si ovšem uvědomoval, nakolik vítaný podnět dostala v tu nejpříhodnější chvíli jeho stagnující kariéra.⁷⁹² Pocity hrdosti a zadostiučinění v Janovi vyvolávalo už pouhé přesvědčení, že může stovky kilometrů od skutečného bojiště vlastními silami přispívat k oslabování tureckého protivníka.⁷⁹³

Při zpětném ohlédnutí za vojenskými událostmi roku 1596 se snažil Jan Bukovanský Pinta z Bukovan přesvědčit budoucí generace rodu o tom, jak zodpovědně si počínal při plnění úkolů, jež mu jako jednomu z volených krajských berníků ukládal zemský sněm. Aby ještě o něco více podtrhl věrohodnost svého vztahu k vykonávané službě, pojal do příslušných memoárových zápisů také podrobnosti o těžkostech, jaké mu způsobilo náhlé úmrtí jeho spoluberníka za městský stav na Prácheňsku, Bartoloměje Turenského.⁷⁹⁴ Ačkoli se o tomto píseckém měšťanovi nepodařilo zjistit nic konkrétnějšího, přinejmenším v roce 1596 musel patřit ke známým a snad i váženým obyvatelům krajského města, když ve sledovaném finančním úřadu oproti předchozímu roku nahradil zdejšího císařského rychtáře Viktorína Alethina.⁷⁹⁵ Jako „dobrý člověk“ s příkladným smyslem pro zodpovědnost se vepsal do paměti také Janovi Bukovanskému Pintovi z Bukovan. Avšak jakmile zemřel, musel se bukovanský rytíř urychleně zorientovat v jeho nedokončených výkazech o odváděné berni, čímž se údajně ocitl „v nemalé starosti“.⁷⁹⁶

Pokud by skutečnou příčinou nastalých problémů Jana Bukovanského Pinty z Bukovan bylo pouze nedostatečné povědomí o průběžném stavu daňových příjmů na

---

⁷⁹⁰ Jednání o finanční podpoře protitureckého boje na uherském území se odbyvalo na českém zemském sněmu, jenž trval od 14. února do 13. března 1596. K přijatému usnesení více *Sněmy české IX*, Praha 1897, s. 254-276; O. PLACHT, *České daně*, s. 48-52. O vzrůstající berní zátěži v době patnáctileté války s Osmanskou říší přehledně a s četnými pramennými doklady TAMTĚŽ, s. 48-55. Na způsoby zajišťování finanční pomoci habsburským vojskům se v těsném vztahu k životu nižší šlechty zaměřil například P. MAREŠ, *Organizace*, s. 56; TÝŽ, *Krajské mustrunky*, s. 299-300.

⁷⁹¹ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan byl zvolen krajským berníkem na Prácheňsku a spolu s ním rovněž „Bartoloměj Turenský, měštěnin města Písku“. Srov. *Sněmy české IX*, s. 263.

⁷⁹² M. VOLF, *Nástin správy*, s. 107-110.

⁷⁹³ Najevo vyšly hlavně vyzdvihováním účelu daně, jež se jeho přičiněním shromažďovala „na týž lid válečný“. Srov. *Paměti*, p. 132.

⁷⁹⁴ Píseckého měšťana Bartoloměje Turenského zmiňoval pouze příslušný záznam v ediční řadě *Sněmy české IX*, s. 263. Dosud nepřekonané zpracování dějin Písku, v němž se Turenský pohyboval, vytvořil August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou I-III*, Písek 1911-1913.

⁷⁹⁵ O osobě císařského rychtáře Viktorína Alethina a jeho určení krajským berníkem na Prácheňsku po boku Bernarda mladšího Hodějovského z Hodějova blíže v usnesení generálního sněmu ukončeného 17. března 1595. Srov. *Sněmy české IX*, s. 85-119, zde s. 95.

⁷⁹⁶ *Paměti*, p. 132.

Prácheňsku, velmi pravděpodobně by se o něm v příslušném pamětním zápisu nešířil. Mnohem spíše se jím snažil zpětně vysvětlit možné nesrovnalosti mezi písemnými počty kontrolovanými pověřenými úředníky české komory a skutečnou výší tehdy vybrané finanční částky. Jestliže si navzájem neodpovídaly, bylo jeho povinností zajistit nápravu, aby se osobně nevystavoval podezření z neoprávněného zadržování daňového výtěžku.⁷⁹⁷ Právě takový proces byl po roce 1596 v souvislosti s výnosy protiturecké sbírky nucen bukovanský rytíř podstupovat. Z dostupných pramenných svědectví se podařilo zjistit, že byl ještě v červnu 1601 upomínán nejvyššími zemskými úředníky k vyrovnání svých závazků.⁷⁹⁸ A když o více jak dva roky později zůstával nadále dlužen velkou část daňového výnosu, vyzvali jej dokonce, aby se zúčastnil zasedání vyššího zemského soudu a na místě uhradil, co dosud neodvedl.⁷⁹⁹ Z toho se zdá být takřka jisté, že se Jan Bukovanský na rozdíl od jím uváděné verze výkladu pokoušel jako krajský berník využít zmatků po nečekané smrti Bartoloměje Turenského k vylepšení své finanční situace. Jak potvrdila jeho vzácně dochovaná korespondence s českou komorou, nebylo to poprvé, kdy se uchýlil k obdobnému postupu.⁸⁰⁰

Opakovaně projevovaná nespokojenost komorních radů s výsledky práce Jana Bukovanského Pinty z Bukovan odhaluje příkrý nesoulad mezi skutečností a ideálním obrazem vzorného krajského úředníka, který usilovně budoval prostřednictvím svých memoárů. Předmětem kritiky se přitom prozatím nestalo jeho působení na místě krajského berníka, nýbrž podivné okolnosti nedostatečných výnosů posudného na Prácheňsku, z nichž se zodpovídal přímo panovníkovi. V roli výběřčího se bezpochyby pohyboval dost dlouho na to, aby si osvojil jisté pracovní návyky a zároveň odhalil nejslabší články v kontrolních mechanismech užívaných ze strany českého předbělohorského státu. Účinným návodem pro jejich pragmatické využití mohlo být Janovi Bukovanskému počínání řady dalších rytířů, kteří na pravidelném zcizování různě vysokých obnosů zakládali svou budoucnost, a přesto vystoupali do nejvyšších

---

⁷⁹⁷ Jak se vyvíjely vzájemné vztahy mezi krajskými berníky a komorními rady okolo roku 1596, vystihl zejména studiem pramenů normativní povahy M. VOLF, *Nástin správy*, s. 112-117. Z hlediska správní struktury českého státu nahlížel působnost královské komory V. PEŠÁK, *Dějiny královské české komory*.

⁷⁹⁸ *Sněmy české X*, Praha 1900, s. 212.

⁷⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 502-503

⁸⁰⁰ Soubor čtyř dopisů odrážející vzájemnou úřední komunikaci mezi rady královské komory a Janem Bukovanským Pintou z Bukova vznikl v letech 1598 až 1599 a je uložen v NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 244, sign. B 62/5, kart. 171.

úřadů soudobé finanční správy.⁸⁰¹ Jestliže tak skutečně činil, musel ovšem stejně jako oni po čase počítat s možností odhalení případných podvodů.

Jana Bukovanského potkala tato nepříjemná zkušenost více jak deset let poté, co se poprvé objevil v řadách krajských výběrčích posudného.⁸⁰² Řešit musel podnět komorních radů, kteří si začali výrazněji všimnout jeho liknavosti při plnění ukládaných povinností.⁸⁰³ Obsah několika listů z let 1598 a 1599 dovoluje pozorovat, jak se spolu se silicím tlakem české komory zvolna proměňovaly i zkraje sebevědomé postoje Jana Bukovanského Pinty z Bukovan.⁸⁰⁴ Ten spoléhal na své zkušenosti a věřil, že v počínajícím sporu navzdory „*jalové vejmluvě*“ s přehledem uspěje.⁸⁰⁵ Sledováním jeho postupných kroků volených v zájmu vlastní obrany se lze výrazněji přiblížit uvažování osob, které pro sebe získaly nemalý vliv v regionálním mocenském systému. Vzhledem k velmi torzovité pramenné základně odrážející politickou činnost Jana Bukovanského Pinty z Bukovan si je navíc zapotřebí všimnout dochovaného souboru dopisů i z jiného důvodu. Jako jeden z nemnoha umožňuje badateli, aby se utvrdil v základním poslání memoárů i rodinných kronik vznikajících v rytířském prostředí za účelem sebe prezentace očekávaných vlastností svých pisatelů.⁸⁰⁶

Jak malou váhu přikládal Jan Bukovanský Pinta z Bukovan ještě v dubnu 1598 upomínce o „*rešt svių*“ dosahující hodnoty více než 88 kop českých grošů, svědčí skutečnost, že se rozhodl vážněji zabývat teprve druhou výzvou komorních úředníků.⁸⁰⁷ Od svého dluhu se ovšem pokoušel obratně odvádět pozornost. Především si žádal, aby mu byla za předchozí období co nejdříve přiznána náležitá výplata a následně „*při tom*

---

⁸⁰¹ Že defraudace byly běžnou součástí politické praxe krajských úředníků pracujících s penězi, vysvětlil a četnými pramennými odkazy podpořil V. BŮŽEK, *Rytíři renesančních Čech*, s. 65-69. Mezi nejnápadnějšími příklady takového počínání vynikal případ někdejšího nejvyššího berníka a colmistra Království českého Viléma staršího Malovce z Malovic, jenž zpronevěřil částku ve výši 30 664 kop grošů českých. O jeho praktikách pojednal TÝŽ, *Úvěrové podnikání rytířů Malovců*, s. 160-164. Závažnou hodnotu pro poznání mechanismů, jimiž se krajští výběrčí posudného snažili vylepšovat svou finanční situaci, si uchovala rovněž korespondence Albrechta Pětipeského z Chýš a Egrberku. Blíže P. MAREŠ (ed.), *Korespondence Albrechta Pětipeského*, s. 51-58.

⁸⁰² Paměti, p. 132.

⁸⁰³ Vymáhání dlužných pohledávek na zodpovědných krajských úřednících představil jako pilíř soudobé berní správy M. VOLF, *Nástin správy*, s. 126-132.

⁸⁰⁴ NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 244, sign. B 62/5, kart. 171.

⁸⁰⁵ TAMTÉŽ.

⁸⁰⁶ Její projevy lze nejlépe uchopit v dílech Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova nebo Jiřího Albrechta Zbudovského. Srov. J. HRDLÍČKA (ed.), *Autobiografie*; P. MATLAS (ed.), *Z poddaného šlechticem*.

⁸⁰⁷ List od Jana Bukovanského Pinty z Bukovan radům české komory datovaný na Zbenicích 28. dubna 1598. NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 244, sign. B 62/5, kart. 171.

reštu poražena“.⁸⁰⁸ Své finanční nároky zdůvodňoval dlouhotrvající věrnou službou, jež ho přiměla i k některým neočekávaným výdajům.

Po pravděpodobném obdržení několika dalších upozornění a uplynutí bezmála roku a půl již bylo patrné, jak viditelně zaskočeného Jana Bukovanského Pintu z Bukovan pouštěla předchozí klidná rozvaha, neboť roztržka s českou komorou o zadržené peníze mezitím nabyla na jeho vkus přílišných rozměrů.⁸⁰⁹ Zatímco o své výplatě se již nezmiňoval, začal vzápětí trpělivě vysvětlovat, proč se mu až dosud nepodařilo fyzicky shromáždit vyměřenou daň. Velmi mu přitom záleželo na tom, aby ze sebe sňal podezření z jakýchkoli finančních machinací. Kdyby údajně měl většinu „z *takového zadržalého reštu na hotově*“, neváhal by ho odeslat do Rakovníku, kam se komorní úředníci uchýlili před šířením morové nákazy.⁸¹⁰ Právě kvůli ní „v *témž kraji Prácheňském málokderý z reštantníkův doma zůstává*“, což Janovi Bukovanskému ztěžovalo situaci. Hodlal proto vyčkat nejbližšího termínu pro výběr posudného a celou záležitost napravit.⁸¹¹ Jak se záhy ukázalo, ani výrazně smířlivější postoj mu již úspěch nepřinesl.

Představitelé české komory nemínili o případném odkladu jednat.⁸¹² Podle nich měl někdejší krajský výběrčí „*dosti prostrannej čas*“ nejen na to, aby se s dlužníky spojil, ale dokonce i rázně zakročil proti těm, kteří by peníze navzdory upomínání odmítali vydat.⁸¹³ Bukovanskému rytíři zároveň jízlivě připomněli hlavní smysl posudného, jež panovník „*pro vychování dvoru svého potrebovati ráčí*“.⁸¹⁴ Ve světle toho se nemínili dále zaobírat jeho výmluvami a očekávali brzké zaslání příslušného obnosu „*do ouřadu rentmistrskýho sem do města Rakovníku*“.⁸¹⁵

Když se v záležitosti splácení ani za další tři týdny nic podstatného neudálo, obrátili se komorní radové na Jana Bukovanského opět, avšak oproti předchozím nedochovaným výzvám pravděpodobně v mnohem ostřejším duchu a „*s nemalým*

---

⁸⁰⁸ TAMTÉŽ.

⁸⁰⁹ List od Jana Bukovanského Pinty z Bukovan radům české komory datovaný na Zbenicích 31. října 1599. TAMTÉŽ.

⁸¹⁰ TAMTÉŽ. Únik před morem doprovázený stěhováním předních politických institucí a nezřídka i celého panovnického dvora nebyl v předbělohorském století nijak neobvyklý, jak na příkladu královské Plzně doložil J. PÁNEK, „...*a tu za někderý čas poostati miníme*...“. Rakovnickou minulost velmi podrobným způsobem zachytil František LEVÝ, *Dějiny královského města Rakovníku*, Rakovník 1896. O poznání horních vrstev zdejší městské pospolitosti usiloval Břetislav Štorm, jehož nedokončenou práci zpřístupnil Vojtěch ŠTORM (ed.), *Břetislav Štorm, Rakovničtí erbovníci – torzo z pozůstalosti*, Rakovník 2008.

⁸¹¹ NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 244, sign. B 62/5, kart. 171.

⁸¹² List od radů české komory Janovi Bukovanskému Pintovi z Bukovan datovaný v Rakovníku 2. listopadu 1599. TAMTÉŽ.

⁸¹³ TAMTÉŽ.

⁸¹⁴ TAMTÉŽ.

⁸¹⁵ TAMTÉŽ.

podivením“, v jak „*špatném ušetření*“ přistupoval k jejich dosavadním výtkám.⁸¹⁶ Aby se domohli požadované sumy a také vykázaní „*trojích zadržalých počtův*“, pohrozili mu tentokrát rovnou stížností u Rudolfa II., jenž by s ním „*dobře spokojen bejt*“ nemohl.⁸¹⁷ Jestli pod pohrůžkou císařské nevole dosáhla česká komora svého, zůstává nejasné. Přesto se zdá být zřejmé, že si syn Přibíka Bukovanského nemohl na prahu politické kariéry dovolit jakkoli ohrozit své dobré jméno a krajské působení zřejmě hleděl zakončit bez dalších nepříjemných závazků.

Přestože k vypovídacím možnostem memoárů Jana Bukovanského je nutné v daném případě přistupovat s kritickou opatrností, velmi pravděpodobně se i do jejich obsahu alespoň okrajově promítla zvýšená míra obezřetnosti, s jakou bukovanský rytíř po odhalení svých více či méně záměrných pochybení posuzoval peněžní úkony. Když bylo na zasedání zemského sněmu v lednu 1600 rozhodnuto o jeho posledním doloženém jmenování krajským berníkem, oprávněně předjímal zvýšený zájem představitelů finanční správy o vlastní osobu.⁸¹⁸ Aby se vyhnul případným projevům nespokojenosti se svými výkony, vyjádřil se nelichotivě na adresu druhého berníka za městský stav, jímž se stal na Prácheňsku mistr Daniel Šejnoha. Z pohledu Jana Bukovanského byl „*velmi k tomu nedostatečný*“.⁸¹⁹ Užitím tohoto úsloví vyjadřoval zdánlivou ostražitost vůči nepřiliš schopnému úředníkovi. Mnohem spíše se však mohl stejně jako před čtyřmi lety snažit odvádět pozornost od případně objevených nedostatků, kvůli nimž by mu hrozily dodatečné postihy ze strany královské komory. Pokud by tomu tak skutečně bylo, podává jednání Jana Bukovanského svědectví o způsobu spolupráce mezi volenými berníky, do níž mohl vzhledem k přítomnosti stavovských rozdílů zřetelně promlouvat pocit šlechtické nadřazenosti. Pro žádného rytíře jistě nebylo složité zpětně poukazovat na chyby berníka měšťanského původu, jenž mu byl „*přidán*“, když se tím poměrně lehce zbavoval odpovědnosti za své počínání.⁸²⁰

---

⁸¹⁶ List od radů české komory Janovi Bukovanskému Pintovi z Bukovan datovaný v Rakovníku 24. listopadu 1599. TAMTÉŽ.

⁸¹⁷ TAMTÉŽ.

⁸¹⁸ Krajským berníkem na Prácheňsku byl jmenován na základě usnesení českého zemského sněmu konaného od 14. do 24. ledna 1600. Srov. *Sněmy české X*, s. 30-52, zde s. 38.

⁸¹⁹ Paměti, p. 133. Výkon bernického úřadu podněcoval v jednotlivých krajských městech kontakty představitelů dvou sociálně nerovných vrstev. Jak se obdobné situace podepisovaly na vzájemném soužití urozených jedinců s měšťany, naznačuje mimo jiné obsah příspěvků ve sborníku, který uspořádala M. KOKOJANOVÁ (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo. Že se vztahy rytířů s obyvateli královských měst mohly vyznačovat také sousedskou náklonností, předvedli na příkladu Bohuslava Kunáše z Machovic D. KOVÁŘ, Tvrz a statek Holkov*, s. 19, 21; F. KOREŠ, *Bohuslav Kunáš*, s. 266.

⁸²⁰ Paměti, p. 132.

Ochota bukovanského rytíře podstupovat jistou míru rizika v zájmu vlastního obohacení připouští alespoň krátké zamyšlení nad tím, kde nacházel vzory pro své jednání. Pokud jej někdo v daném ohledu mohl ovlivnit, byl to bezpochyby jeho dlouholetý patron Hertvík Zejdlic ze Šenfeldu.⁸²¹ U dvora v Chocni pobýval několik let, proto měl dostatek času na to, aby rozpoznal hlavní zdroje příjmů svého pána. Již tehdy se navíc objevoval mezi krajskými výběřčími posudného, takže mu nečinilo problém porozumět výpovědi účtů, dluhopisů a kvitancí. S těmi Hertvík Zejdlic dovedl pracovat velmi obratně při opatřování vlivných sociálních kontaktů, což se brzy začalo odrážet na jeho životním stylu i politické kariéře završené na přelomu 16. a 17. století v úřadu podkomořího králové a hejtmána německých lén.⁸²² Hromadění volných finančních prostředků, promyšlená úvěrová činnost a náklonnost císaře mu již v roce 1588 vynesly povýšení do panského stavu.⁸²³

I při zpětném ohlédnutí za Zejdlicovými kvalitami si Jan Bukovanský Pinta z Bukovan neopomněl do svých pamětí poznamenat, že byl „*velmi bohatý*“.⁸²⁴ Navzdory váze majetku pro uchování a neustálé zviditelňování šlechtické výlučnosti se urozený jedinec málokdy uchýlil k užití podobných hodnoticích měřítek.⁸²⁵ Bohatstvím se totiž mohl honosit i význačnější měšťan, a přesto kvůli tomu ještě neměl nárok příslušet k vyšším stavům.⁸²⁶ Z uvažování Jana Bukovanského Pinty z Bukovan přesto bezděčně vystoupila hodnota, k níž se neupínal pouze on, ale zřejmě i většina dalších zástupců nižší šlechty. Těm na rozdíl od zámožných obchodnických rodin provázaných s městským prostředím nechyběla patřičná urozenost, zato se často potýkali s nemajetností.⁸²⁷ Aby dokázal vyvážit tento nesoulad, hledal Jan Bukovanský Pinta z Bukovan uplatnění v oblasti finanční správy, která v daném ohledu skýtala největší možnosti. Domněnku o naznačeném „peněžním“ sepětí bukovanského rytíře a Hertvíka

---

⁸²¹ O Hertvíkovi Zejdlicovi ze Šenfeldu zvláště D. NOVOTNÝ, „*Jedouce do Moravy*“; V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty*, s. 114-115, 169; M. STARÝ, *Přední klenot zemský*, 212-213, 364.

⁸²² Jaká mocenská opora i nástroj účinného nátlaku mohly sloužit propracované vazby „pánů a přátel“, jichž využíval také Hertvík Zejdlic ze Šenfeldu k prosazování osobních zájmů. Blíže V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 258-262.

⁸²³ Základem zámožného postavení Hertvíka Zejdlice se staly pečlivě promyšlené obchody se zadluženými velmoži, o nichž pojednal TÝŽ, *Úvěrové podnikání nižší šlechty*, s. 114-115, 169.

⁸²⁴ Paměti, p. 130.

⁸²⁵ Co tedy naopak znamenala pro vymezení šlechty ve smyslu společenské elity chudoba, se pokusil v evropské srovnávací perspektivě pochopit Ronald G. ASCH, *Europäischer Adel in der Frühen Neuzeit. Eine Einführung*, Köln – Weimar – Wien 2008, s. 81-85.

⁸²⁶ K limitům bohatství především stále nedostatečně probádaná problematika majetných erbovních měšťanů usilujících o plnohodnotné přiznání šlechtické příslušnosti, na niž se zaměřil předně Vladimír KLECANDA, *Tri kapitoly o českomoravských erbovnících*, Zápisky Českého zemského archivu 7, 1932, s. 69-96; TÝŽ, *Přijímání do rytířského stavu*.

⁸²⁷ R. G. ASCH, *Europäischer Adel*, s. 81-85.

Zejdlice ze Šenfeldu navíc podporuje skutečnost, že se novožitný pán na Polné, Chocni a Příbyslavi vyskytoval na sklonku života také v úřadu nejvyššího berníka Království českého.⁸²⁸ Ve vztahu ke svému klientovi tím pádem příležitostně plnil roli přímého nadřízeného, což mohlo Jana Bukovanského při případném provádění nezákonné činnosti alespoň zdánlivě uklidňovat.

Ať již se Janovy nejbližší plány vyvíjely jakkoliv, v roce 1601 mu nezbývalo nic jiného než zaměřit pozornost na řešení citlivých osobních problémů. Důvod k rozruchu v jeho nejužším příbuzenstvu zavdalo zhoršení zdravotního stavu Příbika Bukovanského Pinty z Bukovan. Ani ne sedmdesátiletý pán bukovanského statku se chystal na svou poslední cestu. Kromě drobného, avšak svědomitě spravovaného rytířského zboží po sobě zanechal také nebývalé početný zástup potomků včetně nejstaršího Jana.⁸²⁹ Prvorozený syn pravděpodobně nesl ztrátu čínorodého otce poměrně těžce, a to nejen proto, že se již napříště nemohl spoléhat na jeho vydatnou podporu.

Jakkoliv bolestivý příchod měla pro Jana Bukovanského otcova smrt, znamenala i tak přirozené vyústění jeho předchozích nemocí a dosaženého stáří. Totéž se ovšem nedalo ani zdaleka tvrdit o velké rodinné tragédii, která ještě více prohloubila ponuru atmosféru na bukovanské tvrzi. Jen krátce po otci přišel nový představitel rodu za krajně nešťastných okolností i o mladšího bratra Jindřicha. Horlivému rytíři se stala podle Janovy výpovědi osudnou neskrývaná vášeň pro lovecké zábavy.⁸³⁰ Při provozování jedné takové „*myslivosti*“ v lesích poblíž Kostelce nad Vltavou⁸³¹ byl prý pro nešikovnost poddanského chlapce „*pozadu, právě nad srdcem, naskrze prostřelen*“.⁸³² Vzápětí ztratil vědomí a k jeho záchraně nevedl ani spěšný převoz na orlický zámek Jana Jiřího ze Švamberka.⁸³³ Jindřichovo úmrtí poznamenalo uvažování těžce zkoušeného šlechtice. Přestože se oba bratři vyznačovali zcela odlišnými povahovými rysy, panovala mezi nimi od dětství zvláštní citová náklonnost.

---

⁸²⁸ *Sněmy české* X, s. 175.

⁸²⁹ Paměti, p. 127-128.

⁸³⁰ Lov a s ním spojené zábavy vytvářely jeden z distinktivních znaků v chování raně novověké šlechty. Z praktického hlediska pomáhaly rozvíjet fyzické dovednosti a tříbit smysly, jichž mohl urozený jedinec zmužile uplatnit i v otevřeném boji. O vnímání lovecké „kratochvíle“ a jejím hlubším symbolickém i sociálním rozměru zvláště Wilhelm SCHLAG, *Die Jagd*, in: Adel im Wandel. Politik – Kultur – Konfession 1500-1700, Wien 1990 (= Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, Neue Folge Nr. 252), s. 345-375; Werner RÖSENER, *Jagd und höfische Kultur als Gegenstand der Forschung*, in: Týž (ed.), *Jagd und höfische Kultur im Mittelalter*, Göttingen 1997, s. 11-28; v české historiografii zejména ve vazbě na rytířské zábavy pořádané arciknížetem Ferdinandem V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský*, s. 193-200; TÝŽ – O. JAKUBEC, *Kratochvíle*, s. 61-67.

⁸³¹ Kostelec nad Vltavou, dříve pouze *Kostelec*, byl poddanskou vesnicí příslušející od roku 1534 dědičně k švamberskému orlickému panství.

⁸³² Paměti, p. 127-128.

⁸³³ TAMTÉŽ.

Janova matka Justýna Bukovanská z Rohatec zemřela již v roce 1582. Když se tedy po bezmála dvaceti letech loučil i s otcem a mladším bratrem, nadobro pochopil, že se jeho původní rodina zcela rozpadla. Příliš času na zármutek však Janovi nezbývalo, neboť se na něj velmi brzy obrátil s naléhavou prosbou jeho poslední pokrevní bratr Adam. Dávno dospělému šlechtici se pravděpodobně nezamlouvala majetková nejistota, která jej trvale omezovala v dalším sociálním růstu. Od dosavadního pána zbenického statku proto chtěl, aby dostal svému odpovědnému postavení a bez větších odkladů přistoupil k dělení otcovského majetku.⁸³⁴ Jan Bukovanský se bratrovu přání zásadněji nebránil. Už s předstihem však tušil, že jej nečeká zrovna snadná práce. Bukovanské panství totiž rozhodně nevynikalo svou velikostí ani výnosností, přesto muselo uspokojit nároky šesti mužských dědiců. Vedle Jana a Adama mezi ně patřili také čtyři nezletilí synové z otcova druhého manželství se Strankou Bukovanskou z Budkova – Jaroslav, Zikmund, Václav a Jan Jiří.⁸³⁵

O složitém úkolu prvorozeného syna Přibíka Bukovanského z Bukovan se v blízkém okolí ústřední rodové tvrze všeobecně vědělo. Do podrobností chystaného majetkového dělení však byla brzy zasvěcena rovněž většina přísedících vyššího zemského soudu, s nimiž dlouholetý krajský úředník projednával podstatné náležitosti závažného právního kroku.⁸³⁶ Pro zdárné vypořádání rodového jmění bylo především zapotřebí ustanovit „jisté osoby“, které by se uvolily zastupovat nezletilé sourozence a jejich podíly následně svěřily zpět „v opatrování“ Jana Bukovanského.⁸³⁷ Z pověření nejváženějšího soudního sboru Království českého se této povinnosti chopili „páni a přátelé“

---

⁸³⁴ O problematice dělení šlechtického majetku v souvislosti s dědickou praxí vycházející z ustanovení zemského práva P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí*, s. 48-52. Potomci zemřelého šlechtice se až do vymezení jednotlivých podílů z dědictví nacházeli v tzv. nedílu. K jeho hluboké právní tradici blíže Karel KADLEC, *Rodinný nedíl, čili, Zádruha v právu slovanském*, Praha 1894.

⁸³⁵ Okolnostem, průběhu a výsledkům majetkového porovnání mezi bukovanskými bratry se vedle Jana Tomana dosud věnovali také A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, 69-70, 77; J. ÚLOVEC, *Tvrze a zámek ve Zbenicích*, s. 20. Srov. J. TOMAN, *Bukovany*, s. 24.

⁸³⁶ List od Jana Bukovanského Pinty z Bukovan nejvyššímu zemskému sudímu Adamovi ze Šternberka, nejvyšším zemským úředníkům a přísedícím vyššího zemského soudu datovaný 22. října 1601 na Zbenicích. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 27.

⁸³⁷ „Po jehožto smrti já o to sem se všelijak staral, aby všecken statek po panu otci mém na díly rozdělen byl. Jakož pak i k tomu sem přivedl, že týž statek po panu otci mém milém na šest dílův sem rozděliti dal, kderžto díly nahotově za mnou zůstávají. A pokudž by z uvážení Vašich Milostí za dobré se zdálo, chtěl bych též díly ke dskám zemským složiti. Protož se k Vašich Milostem utíkám a Vašich Milostí služebně žádám, že se k tomu tak laskavě nakloniti a jisté osoby z prostředku Vašich Milostí k tomu, aby na místě bratří mých nezletilých též díly jich rozebraly a po rozebrání jich v opatrování mé až do let bratří mých též díly jich uvedly, ráčíte.“ TAMTÉŽ.

bukovanských rytířů v čele s váženým orlickým sousedem Janem Jiřím ze Švamberka.⁸³⁸

I jihočeský velmož se tak mohl osobně přesvědčit, nakolik se v důsledku nově vzniklé dohody změnila majetková poměra na drobném rytířském panství. Výsledný stav v zásadě odpovídal očekávání a patřičně zohledňoval jak stáří bratrů, tak jejich dosavadní zásluhy.⁸³⁹ Ačkoli už v prvních měsících po otcově smrti platil Jan Bukovanský za nejváženějšího člena osiřelé šlechtické domácnosti, po převzetí vlády nad bukovanským statkem dostalo jeho místo v čele rodu své hmotné vyjádření. Spokojeností se však pravděpodobně netajil ani druhý ze synů Justýny Bukovanské z Rohatec. Pro toho se stala trvalým útočištěm uprázdněná zbenická tvrz, na níž donedávna hospodařil jeho starší bratr.⁸⁴⁰ Ostatní mužští potomci zesnulého Přibíka Bukovanského si vzhledem ke svému mládí museli ještě pár let počkat na to, až se s nimi nový bukovanský hospodář podělí o zbylé otcovské dědictví.

Zvládnutí všech obtíží provázejících první dva roky nového století mohlo Jana Bukovanského jediné posílit, což by se mu ostatně ve světle nejbližších politických výzev náramně hodilo. Jeho záměry se ovšem od příštích dějů výrazně lišily. Namísto klidu a spokojenosti začínaly určovat ráz Janova uvažování trudné myšlenky, přecházející pravděpodobně i v pocity beznaděje. Jejich příčinou byly četné nezdary, které provázely soužití s Esterou Vchynskou ze Vchynic a Tetova. Mladý pár sice přivedl na svět postupně šest dětí, avšak jen dvě z nich nezemřely bezprostředně po porodu.⁸⁴¹ Emocionálně nejnáročnějším zážitkem se z pohledu obou rodičů stalo úmrtí dcery Anny Marie Bukovanské z Bukovan v roce 1603. Tato dosud neodrostlá šlechtična si za necelých sedm let života získala srdečnou náklonnost svého okolí. Spolu

---

⁸³⁸ Z přípisu, jímž byl list Jana Bukovanského Pinty z Bukovan v české kanceláři opatřen, vyplynuly další okolnosti případu včetně úlohy Jana Jiřího ze Švamberka: „*Jich Milost ráčí za komisaře z prostředku svého pana Jana Jiřího z[e] Švamberka, pana Vilíma Chanovského z Dlouhé Vsi a paní N. Bukovanskou z Budkova k zeti dílv mladším bratřím Bukovanským nařizovati. A na čem to od nich postaveno bude, při příštím soudu zemským Jich Milostem zprávu svou aby učinili.*“ TAMTÉŽ.

⁸³⁹ Vhled do struktury rozděleného nemovitého jmění umožňuje vzácné dochovaný zlomek smluv uzavřených mezi jednotlivými bratry, který vymezil v roce 1602 podíl Václava Bukovanského Pinty z Bukovan a je uložen v ANM, Genealogická sbírka, sign. H 8, Bukovanský Pinta z Bukovan. „*Pátej díl na hotovejch neb jistotách. Tento díl vzat Václavovi Bukovanskému od nás Jana Jiřího z Švamberka a na Vorlíku, Jeho Milosti císařské rady, Jana Vilíma Chanovského z Dlouhé Vsi a na Rabí a Stranky Bukovanské z Budkova etc. jakožto nařizených komisařů...*“

⁸⁴⁰ J. ÚLOVEC, *Tvrze a zámek ve Zbenicích*, s. 20.

⁸⁴¹ Srov. Paměti, p. 131-132. Vyjma níže zmíněné Anny Marie Bukovanské z Bukovan (n. po 1595, z. 1603) se nepodařilo doložit jména ani rekonstruovat osudy žádného z dalších pěti dětí Jana Bukovanského a Estery Vchynské. Příčinou této skutečnosti bylo bezpochyby jejich brzké úmrtí. Zvláště se ztrátou odrostlejších potomků se i navzdory vysoké dětské úmrtnosti smířovali urození rodiče jen velmi těžce, jak přiblížil P. KRÁL, *Žena a smrt v 16. a 17. století*, s. 106-107.

s ní tak přicházel pyšný otec Jan Bukovanský podle vlastních slov o „*potěšení v tomto bídném světě*“.⁸⁴²

Na osud si bukovanský rytíř mohl znovu postěžovat již po třech letech, když se v důsledku rychle postupující nemoci výrazně zhoršil zdravotní stav jeho manželky Estery. Mladá šlechtična se připravovala na svou poslední cestu, aniž by po sobě zanechala jediného potomka.⁸⁴³ Uvažovat o přítomnosti hlubších citů v manželském svazku urozených jedinců bývá vzhledem k chybějícím pramenným svědectví a dobově podmíněnému nahlížení vztahu mezi mužem a ženou dosti problematické, případ Jana Bukovanského a Estery Vchynské si však v daném ohledu zasluhuje výjimku.⁸⁴⁴ Ve vřele zabarvených slovech bukovanského rytíře se totiž pravidelně zrcadlila přinejmenším úcta k zesnulé manželce, z jejíž brzké ztráty byl v roce 1606 patrně velmi roztrpčený.⁸⁴⁵

Pro příznivě vyznívající obraz soužití s první manželkou by svým způsobem mohlo svědčit i to, jak dlouho vyčkával Jan Bukovanský s dalším sňatkem. Přestože se o svou druhou vyvolenou začal ucházet již na jaře roku 1607, svatební veselí se chystalo teprve o další dva roky později.⁸⁴⁶ Důvodů pro jeho odklad mohla být celá řada, od překážek ze strany „pánů a přátel“ vyhlédnuté šlechtičny, na něž sám Jan upozorňoval, až po jeho vlastní zaneprázdnění.⁸⁴⁷ Ať již byla skutečná příčina časového prodlení jakákoli, v roce 1609 se bukovanský rytíř podruhé oženil. Jeho nevěstou se stala Alžběta Smrčková ze Mnichu.⁸⁴⁸ Proč projevil zájem právě o ni, vysvětloval zejména vývoj majetkoprávních poměrů v její původní rodině. Po smrti svého otce Petra Smrčky ze Mnichu zůstala jedinou dědičkou rodového statku Krašovice, jenž si měla v podobě věna přenést do

---

⁸⁴² Paměti, p. 131-132.

⁸⁴³ Zajištění biologického trvání rodu přitom představovalo jeden z nejvýznamnějších závazků urozeného muže vůči jeho vlastním předkům i širokému sociálnímu okolí, což srozumitelně vysvětlil zejména V. BŮŽEK, *Urozenec*, s. 100; TÝŽ, „*Páni a přátelé*“, s. 248.

⁸⁴⁴ Že se i urozenému páru mohlo podařit dosáhnout mimořádně vřelého vztahu, potvrdil zvláště jedinečný soubor manželské korespondence, o jehož vydání se přičinil Pavel MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*, České Budějovice 2005 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století, řada B/I); pro rytířstvo zejména vybrané dopisy Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku svědčící o citových poutech mezi sourozenci. Jejich obsah zpřístupnil M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, č. 99, 286, 358.

⁸⁴⁵ Srov. Paměti, p. 130-132, 135.

⁸⁴⁶ TAMTÉŽ, p. 140-141.

⁸⁴⁷ Na zásadní úlohu „pánů a přátel“ v procesu kolektivního utváření sňatkových strategií a při veřejném potvrzování sňatku i s četnými pramennými doklady upozornili V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 244-248; M. HOLÝ, *Šlechtické sňatky*, s. 14.

⁸⁴⁸ Genealogické, místopisné a jiné faktografické postřehy o rodu Smrčků ze Mnichu shromáždil August SEDLÁČEK, *Smrčka*, in: *Ottův slovník naučný XXIII*, Praha 1905, s. 535-536.

budoucího manželství.⁸⁴⁹ Aby Jan Bukovanský v případné konkurenci dalších nápadníků obstál, požádal o přímluvu u Alžbětiných příbuzných dokonce i Rudolfa II.⁸⁵⁰ Ten bukovanského rytíře navzdory předchozím neúspěchům v úřadu krajského berníka doporučil jako vhodného ženicha. Pomoc poskytovaná urozeným jedincům ze strany panovníka se zvláště na přelomu 16. a 17. století stávala poměrně obvyklým prostředkem komunikace, jak potvrdily zvláště nedávné výzkumy týkající se připoutávání šlechty ke dvorům vládnoucí dynastie.⁸⁵¹

Výhodou sňatku s Alžbětou Smrčkovou ze Mnichu se tak pro Jana Bukovanského stala možnost vylepšit své majetkové zázemí i sociální postavení. Zaujetí pro dílčí rozšiřování pozemkové základny jej provázelo prakticky po celé první desetiletí 17. století. Nejranější příležitost k rozhojnění rodinného jmění se mu naskytla již v roce 1604, kdy se chystal Ferdinand Griespek z Griespachu prodat „*dědictví své ve vsi Lešetících*“.⁸⁵² Odkud se rytíř z Bukovan dozvěděl o Griespekových záměrech, se nepodařilo spolehlivě ověřit. Přesto se dá předpokládat, že mohl zužítkovat zprávu od některé osoby pocházející z okruhu jeho „pánů a přátel“.⁸⁵³ Jednání o Lešetice v každém případě brzy dospěla ke zdárnému konci. Výslednou dohodu umožňující připojení vsi ke stávajícím državám bukovanského rytíře navíc v roli svědků stvrdili Adam Kalenice z Kalenic a Kryštof Gynter z Moren, s nimiž i podle svědectví obsaženého v dochovaných memoárech udržoval vztahy „dobrého přátelství“ vycházející z příbuzenské a sousedské náklonnosti.⁸⁵⁴

Do svého druhého a dosud největšího obchodu vstupoval Jan Bukovanský Pinta z Bukovan v roce 1609.⁸⁵⁵ Případným zájemcům se tehdy nabízelo ke koupi panství Zahrádka. Dlouholetý krajský úředník brzy oslovil jeho dosavadního majitele Václava

---

⁸⁴⁹ Statek Krašovice se nacházel jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj) a v držení Alžběty Bukovanské, rozené Smrčkové ze Mnichu, setrval až do roku 1625. O jeho podobě a vývoji blíže TÝŽ, *Hrady XV*, Praha 1927, s. 151-152.

⁸⁵⁰ K prosbě Jana Bukovanského Pinty z Bukovan a panovníkovým krokům podnikaným v jeho prospěch srov. několik dochovaných listů v NA Praha, Stará manipulace, sign. S 19/10.

⁸⁵¹ Podíl vladaře na uzavírání sňatků ve šlechtickém prostředí zaznamenal a do širších politických souvislostí zasadil Pavel KRÁL, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovníckých a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii*, s. 439-456, zde s. 451-454.

⁸⁵² NA Praha, Desky zemské, Desky zemské větší 182, fol. H 17'-H 19. Zmínku o zakoupení Lešetice Janem Bukovanským Pintou z Bukovan učinil rovněž J. TOMAN, *Bukovany*, s. 26.

⁸⁵³ Ke způsobům písemně i ústně vedené komunikace ve stavovské společnosti předbělohorských Čech obrátil pozornost Z. VYBÍRAL, *Politická komunikace*, s. 246-256.

⁸⁵⁴ NA Praha, Desky zemské, Desky zemské větší 182, fol. H 17'-H 19. O těsném sepětí s rytířskými rody Kaleniců z Kalenic a Gynterů z Moren blíže Paměti, p. 133-134, 139-141. Jak se vzájemně spříznění páni a rytíři podporovali při provádění obchodních transakcí, vysvětlil V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 254-255.

⁸⁵⁵ NA Praha, Desky zemské, Desky zemské větší 190, fol. J 4;138, fol. L 22-L 23'.

Zahrádeckého z Vlčí Hory a mezitím doufal, že jej bude moci co nejdříve připojit ke svému stávajícímu rytířskému zboží.⁸⁵⁶ Jak se však po čase ukázalo, byla jeho očekávání předčasná. Zahrádecký se z neznámého důvodu odmítal zařídit podle znění již uzavřené smlouvy. Ztráta tradičního rodového statku v něm snad přece jen vyvolala více lítosti, než si byl sám ochoten připustit. Bukovanskému rytíři svým počínáním ovšem způsobil nemálo starostí. V jejich důsledku bylo zákonnému nároku na získaný majetek učiněno za dost až po osmi letech.⁸⁵⁷

Snaha po získání Zahrádky se přitom zdála být vcelku přirozeným krokem. Ačkoli Krašovice patřily jeho manželce Alžbětě Smrčkové ze Mnichu, mohl Jan Bukovanský zakoupením sousedního statku začít tvořit na pravém břehu Vltavy ucelenou soustavu pozemků.⁸⁵⁸ Tradiční bukovanské jmění zaujímalo v jeho hospodářských a majetkových záměrech i poté ústřední úlohu, což mimo jiné dosvědčil setrváním na tvrzi v Bukovanech. Jako první z příslušníků svého rodu však zřejmě usiloval o to, aby se nemusel v oblasti zemědělského podnikání spoléhat na jediný zdroj příjmů. Ať již byly cíle bukovanského rytíře jakékoli, kvůli pozdějšímu úřednímu vytížení a dlouholetým sporům s Václavem Zahrádeckým z Vlčí Hory se lze pouze domnívat, jestli se mu je podařilo v širší míře uskutečnit.

Důraz kladený na hmotné zázemí a rodinné záležitosti Jana Bukovanského by rozhodně neměl vytvářet dojem, že se rozhodl po opuštění úřadu krajského berníka v roce 1600 stáhnout z veřejného dění.⁸⁵⁹ Skutečnost totiž svědčila o naprostém opaku. Jakkoli to z memoárů Jana Bukovanského Pinty z Bukovan není zcela zřejmé, mohl jeho konec v krajské správě úzce souviset s nejasným způsobem evidence a odvádění berních nedoplatků, na který se koncem 16. století zaměřili komorní radové.⁸⁶⁰ Na druhé straně je zřejmé, že regionální úřady představovaly pro příslušníky nižší šlechty velmi často východisko následného společenského vzestupu. Během let strávených

---

⁸⁵⁶ K dějinám tvrze a statku Zahrádka A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 152.

⁸⁵⁷ NA Praha, Desky zemské, Desky zemské větší 190, fol. J 4;138, fol. L 22-L 23'.

⁸⁵⁸ Na základě kšaftu Alžběty Bukovanské ze Mnichu přešel statek Krašovice po roce 1625 do dědičného vlastnictví jejího příbuzného Zdeňka Malovce z Chýnova, jak připomněl A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 152. Jen několik kilometrů jižně vzdálená Zahrádka byla naopak i po smrti Jana Bukovanského Pinty z Bukovan (z. 1619) přivtělena k jádru původního bukovanského nemovitého majetku. Srov. TAMTÉŽ.

⁸⁵⁹ Životní podmínky nižší šlechty dokázali především za pomoci interpretace pozůstalostních inventářů zachytit V. BŮŽEK, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí*; TÝŽ, *Domácnosti nižší šlechty*; TÝŽ, *Městské domácnosti úředníků a dvořanů posledních Rožmberků*; P. ČORNEJ, *K otázce životního stylu*.

⁸⁶⁰ Že se Jan Bukovanský Pinta z Bukovan velmi pravděpodobně provinil defraudacemi veřejných financí, potvrdila korespondence s královskou komorou i výhrady ze strany nejvyšších zemských úředníků. Pro další podrobnosti srov. *Sněmy české X*, s. 212, 502-503; NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 244, sign. B 62/5, kart. 171.

jejich výkonem si rytíř mohl osvojit základy praktické politiky a navázat vztahy s mocensky vlivnými velmoži v rodném kraji. Nezřídka právě díky jejich přímluvám obsazoval uprázdněná místa v menších zemských úřadech nebo vyhledával nižší hodnosti u královského dvora.⁸⁶¹

Z těchto dosavadních a provedenými výzkumy dostatečně podložených poznatků se kariérní směřování Jana Bukovanského Pinty z Bukovan mírně vymyká, neboť se během následujících pěti let po svém posledním doloženém výskytu v krajském úřadu soustředil na příležitostnou a finančně naprosto nevýnosnou činnost v císařem svolávaných komisích. Těm přitom česká historiografie až doposud nevěnovala soustředěnou pozornost.⁸⁶² Jedním z vysvětlení přetrvávající badatelské zdrženlivosti ve vztahu k dané problematice se zdá být nedostatek osobně laděných pramenných svědectví, z nichž by se dalo rozpoznat, co motivovalo četné pány i rytíře k plnění svěřených komisařských povinností a jak zároveň vnímali jejich závažnost.⁸⁶³ Pamětní zápisy Jana Bukovanského představují v tomto ohledu čestnou výjimku a vybízejí k hlubšímu zamyšlení nad významem komisí ve smyslu dobově podmíněné politické instituce pro budování šlechtické kariéry a rozvíjení sociální komunikace.⁸⁶⁴

Zastupováním zájmů panovníka a české komory strávil Jan Bukovanský převážnou část prvního desetiletí 17. století, což se výrazně odrazilo na podobě jeho osobních záznamů.⁸⁶⁵ Kromě očekávaného popisu jednání a personálního složení konkrétní komisí pravidelně usiloval o vyzdvihování vlastního podílu na zdárném završení úředního procesu.⁸⁶⁶ Bukovanský rytíř tím poukázal na další významovou rovinu memoárů jako stěžejního prostředku společenské sebereprezentace. Přestože jich již dříve využíval k zdůrazňování záslužného a politicky motivovaného jednání ve prospěch

---

⁸⁶¹ Možnosti posunu krajských úředníků mocenskými strukturami až do zemské roviny politického systému odhalil a popsal V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 87.

⁸⁶² V porovnání s panovníkem jmenovanými komisemi, podřízenými zpravidla dohledu královské komory, se dosavadní výzkum v mnohem větší míře obracel k činnosti komisí volených českými stavy na sněmovních zasedáních. Jak se ukázalo, byla skladba jejich povinností poměrně široká a zahrnovala například řešení otázek souvisejících se zamýšlenými reformami vojenské hotovosti nebo dolování drahých kovů. Četné písemné doklady o zřizování, organizaci a personální skladbě těchto dočasných politických institucí lze získat z řady písemností vydaných v ediční řadě *Sněmy české I-XI, XV*, Praha 1877-1925, 1955.

⁸⁶³ Jako častý člen a svědek jednání stavovských komisí i výborů vystupoval rovněž český válečník Pavel Korka z Korkyně, čehož si povšiml Z. VYBÍRAL (ed.), *Paměti*, s. 51-54.

⁸⁶⁴ Srov. *Paměti*, p. 133-134.

⁸⁶⁵ Správní vývoj české královské komory uchopil dosud nejúplněji V. PEŠÁK, *Dějiny královské české komory*.

⁸⁶⁶ V souvislosti s místním šetřením na statku Smolotely z roku 1603 si v roli komisaře poznamenal: „*Jsou o to strany skrze nás, však z naučení Jich Mil[ostí] pánův ouředníkův a soudcův zemských, náležitě spokojeni.*“ *Paměti*, p. 133.

rodného regionu,⁸⁶⁷ nyní se v mnohem větší míře soustředil na vytváření pevně strukturovaných a věcně neměnných sdělení o zvládnutých úkolech, jichž se chopil jménem nejvyšších mocenských autorit. V žádném ze záznamů proto nesměla z prestižních důvodů chybět jména dalších komisařů a jimi zastávané hodnosti.⁸⁶⁸ Obdobné pozornosti se dostalo také času, místu a povaze projednávaného případu včetně jeho vyústění.

Paměti bukovanského rodu se díky výše uvedeným skutečnostem začaly po obsahové stránce zlehka přetvářet a vzdalovat svému původnímu účelu. Ačkoli i nadále vydávaly svědectví o hloubce dosažené urozenosti, v jistých pasážích již přičiněním Jana Bukovanského Pinty z Bukovan připomínaly praktickou pomůcku předbělohorského úředníka.⁸⁶⁹ Od dobově rozšířených záznamů deníkové povahy vnášených do hospodářských kalendářů se však i nadále odlišovaly patrným důrazem na vytváření příznivého obrazu v očích příštích pokolení, jenž zůstával i nadále v plném souladu s vyzněním ostatních memoárových zápisů budoucího místopísaře Království českého.⁸⁷⁰

Jestli mohl Jan Bukovanský pomocí pravidelného cestování na jednotlivá šlechtická sídla a úřadování v terénu něčeho skutečně dosáhnout, bylo to vedle cenných politických zkušeností především rozšíření jeho stávajících sociálních sítí.⁸⁷¹ Každé setkání s vybranými představiteli panského nebo rytířského stavu s sebou podobně jako jiné společenské události neslo příležitost k vítanému zviditelnění. Na rozdíl od křtin, svateb či pohřbů se však nižšímu šlechtici vzhledem k povaze projednávaných témat

---

⁸⁶⁷ Srov. záznamy o přijímání hodností krajského výběrčího posudného a berníka Janem Bukovanským Pintou z Bukovan na Prácheňsku. TAMTÉŽ, p. 132-133.

⁸⁶⁸ Komisaře povolane k smolotelskému případu z roku 1603 zachytil v následujícím výčtu: „*Nejprve byl pán, pan Heřman nejstarší z Řičan a na Kosově Hoře, pán, pan Jan Prostibořský z Vrtby a na Hrádku Červeném a já třetí. Potom podruhý opět výš psaný pan z Řičan, pan Krystof Vratislav z Mitrovic, Jeho Mil[osti] c[ísařské] rada a toho času purkrabě kraje Hradeckého, a já třetí.*“ TAMTÉŽ, p. 133.

⁸⁶⁹ K nim zvláště Aleš STEJSKAL, *Deníky nebo úřednické zápisníky? Studie k problematice funkce a používání tištěných kalendářů z doby posledních Rožmbeků*, Archivum Trebonense 10, 2002, s. 116-151. Obdobné písemné pomůcky napomáhaly k lepšímu rozvržení lineárně plynoucího času i rožmberskému kancléři Václavovi Albínovi z Helfenburka, jehož osudy se naposledy zabýval F. KOREŠ, *Válka v úřadování*, s. 139-140. Zájem o hlubší interpretaci a postupné ediční zpřístupňování této svěbytné skupiny písemných pramenů vydatně podpořil rovněž Petr KOPIČKA (ed.), *Deníky roudnického hejtmána Blažeje Albína z Weisenberku z let 1611 a 1625*, Praha 2003.

⁸⁷⁰ Jak vznikaly a vypadaly deníkové záznamy doplňované do předpřipravených kolonek hospodářských kalendářů, popsal P. MAŤA, *Nejstarší české a moravské deníky*.

⁸⁷¹ Nad hlavními rysy služebního cestování rytířských úředníků se hlouběji zamýšlela M. NEUDERTOVÁ, *Cestování*.

nabízelo mnohem více prostoru, aby se v případě zájmu zaskvěl svou výřečností nebo znalostmi.⁸⁷²

Rozbor jednotlivých případů určených v letech 1601 až 1604 ke komisnímu projednávání by pouze potvrdil nebo nepatrně faktograficky doplnil okolnosti známých událostí souvisejících s vývojem karlštejnské lenní soustavy na Prácheňsku a Podbrdsku nebo s okolnostmi správy císařových komorních panství.⁸⁷³ Více než pracovní náplň jednotlivých schůzek a komisních výjezdů zaujala bukovanského rytíře sociální skladba jeho nejbližších spolupracovníků. V ní ostatně spočívala nezanedbatelná prestiž, pro kterou mu záleželo na výsledném plnění svěřených úkolů. Aby mohl na jejím základě budovat své společenské postavení, musel zároveň v každém pořízeném zápisu zvýraznit svou fyzickou přítomnost na příslušném místě a osobní úsilí vynaložené při řešení zdejšího problému.

Stále cílenější zájem projevovaný o úřední činnost v kombinaci s narůstajícím počtem podnětů získaných při řešení konkrétních problémů začínal v jistém směru ovlivňovat úhel pohledu, pod jakým Jan Bukovanský Pinta z Bukovan hodnotil a vnímal své nejbližší okolí. Výmluvné svědectví o této skutečnosti podal jeho názor na vraždu Mikuláše Velemyského z Velemyšlovsí spáchanou již v roce 1602 Kašparem Bechyněm z Lažan.⁸⁷⁴ Proti němu vedený soudní proces trval pět let a vzhledem k tragickým okolnostem případu i vynesení nezvykle přísného rozsudku se postupně stával veřejně sledovanou událostí.⁸⁷⁵ Jak doložil Jan Bukovanský, zaujalo jeho nečekané vyústění dokonce i přední příslušníky říšské šlechty v čele se saským kurfiřtem Kristiánem II. nebo jedním z brunšvických knížat.⁸⁷⁶ Navzdory prokázanému

---

⁸⁷² Nejvíce prostoru k výměně názorů a nezdídka k třibení politických postojů nabízely slavnosti doprovázející významné přechodové rituály, což odhalil zvláště P. KRÁL, *Ronšperské setkání*.

⁸⁷³ Blíže především M. NOVOTNÁ, *Lenní institut na statcích českého krále v raném novověku*; TÁŽ, *Lenní institut na statcích českého krále v období středověku*; na konkrétním případě rovněž Petr KOPIČKA, *Karlštejnské léno ve Svučicích*, Jihočeský sborník historický 66-67, 1997-1998, s. 13-25; Eduard MAUR, *Český komorní velkostatek v 17. století. Příspěvek k otázce „druhého nevolnictví“ v českých zemích*, Praha 1976; TÝŽ, *Vznik a územní proměny majetkového komplexu českých panovníků ve středních Čechách v 16. a 17. století*, Středočeský sborník historický 11, 1976, s. 53-63.

⁸⁷⁴ Srov. Paměti, p. 136-137. Pozadí události přiblížil po faktografické stránce August SEDLÁČEK, *Velemyský z Velemyšlovsí*, in: Ottův slovník naučný XXVI, Praha 1907, s. 506.

⁸⁷⁵ V Království českém si získal takový ohlas, že se o něm již v roce 1602 zmínil také Mikuláš Dačický z Heslova, aniž by přitom znal jeho hlavního aktéra: „*V Praze N. Bechyně zabil v svádě Mikuláše Velemického, o čež potomně saudy vznikly, a teěž Bechyně se smlauvati a těžké artikule podstaupiti musel.*“ A. REZEK (ed.), *Paměti I*, s. 203.

⁸⁷⁶ Paměti, p. 137. Totožnost brunšvického knížete se nepodařilo jednoznačně ověřit. Jan Bukovanský však mohl pomýšlet na Jindřicha Julia Brunšvického. Přestože se v domácím dějepisce obrací pozornost k předním příslušníkům říšské šlechty a jejich vazbám na prostředí českých zemí spíše pozvolna, představili tuto evropsky významnou osobnost Václav BŮŽEK, *Jindřich Julius Brunšvicko-Wolfenbüttelský v rudolfínské Praze*, Dějiny a současnost 35, 2013, č. 10, s. 42-45; V. BŮŽEK – P. MAREK, *Smrt Rudolfa II.*, s. 26-31; Jochen LUCKHARDT – Antja K. ŠEVČÍK, *Dvorské umění pozdní*

provinění představovalo rozhodnutí o vykonání trestu smrti na jedinci urozeného původu v podmínkách zemského práva stále poměrně zřídka vídaný jev.⁸⁷⁷ Ačkoli se tedy vyšetřovaný rytíř po majetkové ani mocenské stránce nelišil od průměrně postavených příslušníků svého stavu, během roku 1607 se jeho jméno výrazněji zviditelnilo.⁸⁷⁸ I tehdejší dvorský štolmistr Adam mladší z Valdštejna si tak do svého deníku v červnu téhož roku poznamenal, že byl „odsouzen hrdla Bechyně, kderej zabil Velemickýho“.⁸⁷⁹

Zachycením podrobností o spáchaném zločinu Jan Bukovanský Pinta z Bukovan záměrně předkládal budoucím generacím svého rodu mnohovrstevnatý, avšak vyhraněný náhled na způsoby udržování řádu a rovnováhy v nejvyšších vrstvách české stavovské společnosti. Vzhledem k dosaženému vzdělání a neskrývaným veřejným ambicím se v první řadě hodlal vykázat zájmem o účinky právního řešení sporů mezi urozenými osobami, jež by řada jiných zástupců nižší šlechty pravděpodobně přecházela bez povšimnutí.⁸⁸⁰ Navzdory zvolení ostrých opatření vůči Kašparovi Bechyněmu z Lažan se nepozastavoval ani nad výnosy vyššího zemského soudu. Jeho svrchovanost v trestně právních záležitostech bez výhrad ctil, neboť byl v jeho očích trvalým nositelem spravedlnosti.⁸⁸¹ To byl také jeden z důvodů, proč se zdráhal projevovat údiv nad těžkými problémy rytíře z Trhových Dušníků, jenž byl zároveň jeho švagrem. Vztahy dobrého sousedství ani nepokrevního příbuzenství podle něj tentokrát nebyly měřítkem, jež by mělo přispět k jednostrannému vnímání celého případu.⁸⁸² Jakkoli široce vylíčil a příznivě hodnotil přímluvy o omilostnění Kašpara Bechyněho z Lažan, které se nesly v duchu očekávaných projevů „dobrého přátelství“, sám se k nim zdráhal jednoznačně přiklonit.⁸⁸³ Za neoblomnost v prosazování

---

renesance. *Brunšvicko-Wolfenbüttelsko a císařská Praha kolem roku 1600*, Praha 1998. Ze zahraniční literatury zvláště Hilda LIETZMANN, *Herzog Heinrich Julius zu Braunschweig und Lüneburg (1564-1613). Persönlichkeit und Wirken für Kaiser und Reich*, Braunschweig 1993 (= Quellen und Forschungen zur Braunschweigischen Geschichte 30).

⁸⁷⁷ Z nejnovějších prací zaměřených na působnost zemského práva, jeho vývoj či vztah k právu městskému L. JAN – D. JANIŠ a kol., *Ad iustitiam*.

⁸⁷⁸ Paměti, p. 136-137.

⁸⁷⁹ Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997, s. 141.

⁸⁸⁰ Musel být schopen chápat především procesní stránku případu. K tomu Marta KADLECOVÁ, *Proces v zemských zřízeních v 16. a na počátku 17. století*, in: Karel Malý – Jaroslav Pánek (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500-1619)*, Praha 2001, s. 217-238.

⁸⁸¹ M. STARÝ, *Přední klenot zemský*.

⁸⁸² O záchytné funkci sociálních sítí v kritických okamžicích života urozeného jedince V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 238-240.

⁸⁸³ Názor Jana Bukovanského ovšem sdílely i osoby neurozeného původu. Navzdory pozdějšímu omilostnění již bylo dobré jméno Kašpara Bechyněho výrazně zlehčeno, proto Václav Březan

oprávněných nároků na potrestání jednoznačně určeného viníka totiž nemínil odsuzovat ani pozůstalé po Mikulášovi Velemyském z Velemyšlovsi v čele s jeho synem Maxmiliánem.⁸⁸⁴ Nejen prokázaným rozhledem, ale také promyšlením veřejného dění dával Jan Bukovanský Pinta z Bukovan viditelně najevo, nakolik se pod vlivem přibývajících zkušeností z oblasti praktické politiky změnil způsob jeho uvažování. Čím více se však blížil vlastnostem kriticky uvažujícího úředníka, tím častěji se zároveň dostával do rozporu s neformálními zásadami, na nichž stály základy vztahů „dobrého přátelství“.⁸⁸⁵ Jistě to však nebylo poprvé ani naposledy, co v důsledku vybraného kariérního směřování pociťoval projevy nesouladu se zakořeněnými a výchovou předávanými hodnotami šlechtického chování.

Předchozím působením na pomezí zemské a krajské roviny politického systému si Jan Bukovanský Pinta z Bukovan vytvořil solidní předpoklady pro vrcholné okamžiky své profesní dráhy. Prvního hmatatelného důkazu vzrůstajícího společenského kreditu se dočkal již v roce 1610, kdy byl stavy dosazen do sboru ochránců nekatolické víry.⁸⁸⁶ O možnosti jeho ustavení rozhodl předchozí politický vývoj v Království českém, který vyústil ve vydání Rudolfova Majestátu na náboženskou svobodu.⁸⁸⁷ Titul defenzora představoval potvrzení konfesijní orientace Jana Bukovanského a zároveň předznamenal jeho postoj v nadcházejícím mocenském střetu české stavovské opozice s panovníkem.⁸⁸⁸

Již v roce 1612 se navíc bukovanskému rytíři naskytl velká příležitost. V úřadu desek zemských se uvolnila hodnost místopísaře Království českého po Bohuslavovi z

---

identifikoval rytíře z Trhových Dušníků v roce 1609 slovy, že přijel na Třeboň ten, „*jak Velemickýho zabil*“. J. PÁNEK (ed.), *V. Březan, Životy II*, s. 603.

⁸⁸⁴ Paměti, p. 136-137. O Maxmiliánovi Velemyském z Velemyšlovsi stručně A. SEDLÁČEK, *Velemyský*.

⁸⁸⁵ Na jeho myšlení se patrně začínalo počátkem 17. století pozvolna projevovat působení procesu byrokratizace, jenž narušoval tradiční životní návyky vyšší i nižší šlechty. J. PÁNEK, *K úloze byrokratizace*; V. BŮŽEK, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“.

⁸⁸⁶ Na přítomnost Jana Bukovanského v řadách defenzorů upozornil J. TOMAN, *Bukovany*, s. 26-27. Okolnosti zavádění a šíři působnosti této instituce podrobili důkladnému rozboru Jaroslav PÁNEK, *Český a moravský zemský sněm v politickém systému České koruny doby předbělohorské*, in: Marian J. Ptak (ed.), *Sejm czeski od czasów najdawniejszych do 1913 roku*, Opole 2000, s. 31-47, zde s. 42; TÝŽ, *Republikánské tendence*, s. 47-48; Julius GLÜCKLICH, *O pravomoci dané defensorům na sněmu r. 1609*, Praha 1913.

⁸⁸⁷ Mocenské spory mezi Rudolfem II. a jeho bratrem, arciknížetem Matyášem, se staly v nedávné době předmětem tematicky i metodologicky podnětného výzkumu. Pro seznámení s dosaženými výsledky blíže Václav BŮŽEK (ed.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608-1611)*, České Budějovice 2010 (= Opera historica 14). Nad příčinami vydání a zněním Majestátu na náboženskou svobodu se zamýšlel Jirí JUST, *9. 7. 1609. Rudolfův Majestát. Světla a stíny náboženské svobody*, Praha 2009; ze starších prací zejména Kamil KROFTA, *Majestát Rudolfa II.*, Praha 1909.

⁸⁸⁸ Nekatolické přesvědčení bukovanského rytíře potvrzují slova jeho chráněnce Mikuláše Kosteleckého, podle nichž krátce před smrtí „*od kněze od [svatě]ho Martina v Starém Městě pražském podobojí způsobou velebnou svátost horlivě a s srdcem zkroušeným přijímal*“. Paměti, p. 142-143.

Michalovic, již bylo nutné znovu obsadit.⁸⁸⁹ Přestože o ni bezpochyby usilovalo více úředníků rytířského původu, volba nakonec padla na Jana Bukovanského Pintu z Bukovan.⁸⁹⁰ S odstupem by bylo jistě velice lákavé zjistit, čím si nižší šlechtic ze severního Prácheňska vysloužil možnost vykonávat toto dobře placené, nanejvýš zajímavé, avšak časově náročné zaměstnání.⁸⁹¹ Kromě osobního úsilí o vlastní zviditelnění sehrála při Janově jmenování velmi pravděpodobně výraznou roli přímluva některého z mocných patronů.⁸⁹²

Z okruhu nejváženějších „pánů a přátel“ bukovanského rytíře připadá v úvahu například orlický pán Jan Jiří ze Švamberka.⁸⁹³ Jen málokdo ostatně mohl sledovat cílevědomé snažení svého souseda tak zblízka jako on. Ohlédnutí za dlouhodobě příznivými vztahy s již zesnulým Přibíkem Bukovanským Pintou z Bukovan pro něj navíc mohlo být dostatečně přesvědčivým důvodem, aby svou intervencí u vlivných představitelů panského stavu podpořil jmenování jeho syna jedním z menších zemských úředníků. V dané souvislosti se ovšem hodí zvážit, na koho by se jihočeský velmož nejpravděpodobněji obracel, kdyby si chtěl při deskovém úřadu zajistit loajálního stoupence svých ryze osobních zájmů.

Jestliže se tedy podle nastíněné domněnky skutečně pokusil pomoci svému bukovanskému klientovi k výraznějšímu politickému vzestupu, mohl se jistě opírat o velmi příznivé vyjednávací možnosti. Jako někdejší dvorský sudí a především nejvyšší komorník si vytvořil dostatek účinných kontaktů i potřebného mocenského vlivu.⁸⁹⁴ Po dobu dvou let strávených v posledně jmenované hodnosti získal nejen dokonalý vhled do organizační struktury deskového úřadu, ale zároveň byl také jeho nejlépe placeným zaměstnancem.⁸⁹⁵ Široké pole působnosti nejvyššího komorníka vázané na péči o finanční záležitosti státní pokladny mělo kromě toho za následek, že významně zasahoval do činnosti všech menších zemských úředníků. Při výkonu služebních povinností se s nimi pravidelně stýkal.⁸⁹⁶ Sám tak nejlépe věděl, jaké druhy neformální

---

⁸⁸⁹ Menší zemské úředníky jako představitele vysoce byrokratizované vrstvy předbělohorského rytířstva postihl v mocenských strukturách české stavovské společnosti V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 98-104.

⁸⁹⁰ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan působil v roli místopísaře Království českého mezi lety 1612 až 1618. P. BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, s. 334.

⁸⁹¹ K povaze povinností i výhod spojených s úřadováním místopísaře detailně TAMTÉŽ, s. 332-333.

⁸⁹² V. BŮŽEK, *Klientela*, s. 222-223.

⁸⁹³ Politickou kariéru Jana Jiřího ze Švamberka nejvýstižněji přiblížili J. KUBEŠ, *Švamberský dvůr*, s. 444-446; M. STARÝ, *Přední klenot zemský*, s. 231-233.

⁸⁹⁴ J. KUBEŠ, *Švamberský dvůr*, s. 445.

⁸⁹⁵ P. BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, s. 326-327.

⁸⁹⁶ TAMTÉŽ.

pomoci doprovázené četnými výhodami od nich následně může očekávat. Zejména když se švamberský velmož po nástupu císaře Matyáše nedobrovolně stáhl z politického života, potřeboval si na odpovědných místech v deskovém úřadu bezpochyby zajistit určitou míru protekce.⁸⁹⁷

Ať už stál za vstupem Jana Bukovanského do jednoho z nejsilněji byrokratizovaných úřadů na území předbělohorských Čech kdokoliv, postaral se mu o nadmíru důstojné završení dosavadní kariéry. Postavení místopísaře zaručovalo zkušenému šlechtici přítomnost u mnoha zásadních politických a soudních jednání, což bylo pro někdejšího krajského berníka a výběřčího posudným skutečným zážitkem.⁸⁹⁸ Z titulu své hodnosti se spolu s nejvyšším písařem podílel na ochraně a správě právního dědictví obsaženého v deskách zemských, které Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan označoval za pravý „země poklad“.⁸⁹⁹ Nyní to byl jeho syn, kdo mohl prakticky neomezeně nahlížet do jejich zápisů. Kombinací stálého platu a odměn za provedení konkrétních úředních úkonů si navíc viditelně finančně polepšil. To se odrazilo i na jeho životním stylu.⁹⁰⁰

V úřadu desek zemských se zástupci rytířstva, nezřídka dokonce pocházející ze stejného regionu, vídali s největší pravděpodobností velmi často, neboť se společně starali o plnění svěřených povinností vyplývajících ze zastávané hodnosti. Všichni zároveň sdíleli nezvyklé pocity způsobené dlouhodobým odloučením od důvěrně známého prostředí venkovských statků, o něž opírali svou budoucnost ještě jejich nejbližší předci.⁹⁰¹ Stále viditelnější prohlubování byrokratizace politických institucí habsburské monarchie a českého předbělohorského státu si žádalo, aby se úředníci nižšího šlechtického původu ztotožnili s dosud neznámou úlohou a zároveň nezapomínali budovat nové sociální kontakty přesahující místně omezený rámec jejich stávajícího života.⁹⁰²

Příkladem služebně zdatného rytíře, jenž se i pro své evangelické náboženské přesvědčení zásadním způsobem vepsal do povědomí vyšších stavovských kruhů Království českého, byl v období zvýšeného konfesijního napětí Kryštof Želinský ze

---

⁸⁹⁷ Pozadí politicko-náboženských změn a jejich důsledky pro společenské postavení Jana Jiřího ze Švamberka připomněl M. STARÝ, *Přední klenot zemský*, s. 232.

⁸⁹⁸ Se začleněním této instituce do systému soudobého soudnictví TAMTÉŽ, s. 71-73.

⁸⁹⁹ Srov. Paměti, p. 111.

⁹⁰⁰ P. BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, s. 332-333.

⁹⁰¹ Pocitové rozpoložení rytířů přicházejících z venkovského rodového sídla do hlavního města rozličnými příklady nastínil V. BŮŽEK, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“.

⁹⁰² J. PÁNEK, *K úloze byrokratizace*.

Sebuzína.⁹⁰³ Ten spojil osobní kariéerní růst s českou dvorskou kanceláří, na které se na přelomu 16. a 17. století nejvíce podepsaly změny zaváděné do mechanismů dosavadního úředního jednání.⁹⁰⁴ Místokancléř Želinský dosaženým vzděláním a odbornými předpoklady nejen ovlivňoval její chod, ale zároveň splňoval přísné nároky na počínání výkonného úředníka své doby, od něhož se očekávalo zvláště mimořádné časové nasazení.⁹⁰⁵

S obdobnými podmínkami se sžíval po svém jmenování místopísařem Království českého v roce 1612 bezpochyby rovněž Jan Bukovanský Pinta z Bukovan. Ačkoli tím v mocenské oblasti dosáhl doposud nejvýraznějšího posunu, na takřka nepřetržitý pobyt v hlavním městě si musel stejně jako řada jeho předchůdců pozvolna zvykat.⁹⁰⁶ Jak konkrétně vnímal politicky a nábožensky nestálou atmosféru svého nového působiště, si však lze vzhledem k chybějícím dokladům pouze domýšlet. Přesto by bylo spíše překvapivé, kdyby v něm setrvalé úřadování v předbělohorské Praze nevyvolávalo alespoň zkraje jisté pochyby či dokonce rozčarování, jaké projevovali i ostatní příslušníci rytířského stavu zhruba od poloviny 16. století v případě nenadálých přesunů do hlavního města.⁹⁰⁷

V roce 1573 si například Jan Dlouhoveský z Dlouhé Vsi na Zavlekově otevřeně postěžoval,⁹⁰⁸ že musí proti své vůli „*do tý Prahy*“ odcestovat, aby se mohl zúčastnit jednání v české kanceláři.⁹⁰⁹ Ve stejné době se s ním přitom hodlal sejít na bechyňském zámku jeho soused Petr Vok z Rožmberka. I když mu chtěl Dlouhoveský vyhovět, netroufal si neuposlechnout pokynu českých místodržitelů, kteří očekávali jeho příjezd v závazném termínu.⁹¹⁰ Aby nižší šlechtic podtrhl odmítavý postoj k pražskému

---

⁹⁰³ Do přímé souvislosti s rostoucím konfesijním napětím v ústředních politických institucích Království českého začlenil osudy mocensky výrazného místokancléře Josef BOROVIČKA, *Pád Želinského. Obsazení nejvyšších zemských úřadů v Čechách v letech 1597-1599*, Český časopis historický 28, 1922, s. 277-304.

⁹⁰⁴ Plastického průhledu do správních a mocenských kompetencí i všedního provozu této vysoce byrokratizované instituce dosáhl především Karel STLOUKAL, *Česká kancelář dvorská 1599-1608. Pokus z moderní diplomatiky*, Praha 1931.

⁹⁰⁵ J. BOROVIČKA, *Pád Želinského*.

⁹⁰⁶ Že se účinky byrokratizace spojené s odlišným vnímáním času promítaly nejen do struktury sociálních sítí, ale i do kultury bydlení předbělohorského šlechtice, doložil na silicím významu hlavního města a procesu urbanizace Petr MAŤA, *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Aristokratické rezidence*, s. 139-162.

⁹⁰⁷ V. BŮŽEK, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“.

⁹⁰⁸ Blíže k zavlekovskému sídlu a jeho majiteli Janovi Dlouhoveskému A. SEDLÁČEK, *Hrady IX*, Praha 1893, s. 260-262.

⁹⁰⁹ List od Jana Dlouhoveského z Dlouhé Vsi Petru Vokovi z Rožmberka datovaný v Drahonicích 23. ledna 1573. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Dlouhoveský z Dlouhé Vsi, inv. č. 5. „...*neb bych jistě se vším potěšením rači k Vaší Milosti jel nežli do tý Prahy.*“

⁹¹⁰ „...*což bych jistě vůli Vaší Milosti se vši chuti rád vykonal, ale tento pondělí minulej jest mi psaní učiněno od Jich Milostí pánů místodržících, abych se v kanceláři v pondělí tento nejprv příští před Jich Milostmi najíti dal, ničímž se nevymlouvajíc...*“ TAMTÉŽ.

předvolání, připojil v závěru důvěrně pojatého dopisu ke svému jménu symbolicky titul krajského hejtmana na Prácheňsku.⁹¹¹ Tím dal příznačně najevo, jak výrazně se cítil být vázán službou v rodném regionu, z něhož se musel nedobrovolně vzdálit.⁹¹²

Předchozí případ nebyl zdaleka ojedinělý a alespoň částečně naznačil, co všechno obnášelo rozhodnutí spojené s přijetím úřadu v hlavním městě Království českého, které se s příležitostnými pražskými cestami nedalo srovnat. Na rozdíl od krajských hejtmanů typu Jana Dlouhoveského a občasných účastníků zemských sněmů se Jan Bukovanský nemohl po uplynutí několika málo dnů vracet na domovskou tvrz.⁹¹³ Jeho životní styl v důsledku toho procházel výraznějšími změnami, jež jej pravděpodobně výrazněji posouvaly ke způsobu uvažování vrchnostenských úředníků pocházejících z měšťanského prostředí. Mnozí z nich nacházeli ještě před polovinou 16. století uplatnění ve správě velkých šlechtických dominií a po čase se díky přimluvám svých patronů častokrát dočkali odměny v podobě povýšení do rytířského stavu.⁹¹⁴ Takové ocenění si vysloužil například rožmberský kancléř Václav Albín z Helfenburka, jemuž nečinilo již před polovinou 16. století problém vyřizovat v zájmu svých šlechtických zaměstnavatelů na území Prahy záležitosti jakékoli povahy nebo dokonce opatřovat nejrůznější zprávy o politickém a vojenském dění.⁹¹⁵

Než se v obdobných společenských kruzích mohl začít pohybovat a lépe orientovat také Jan Bukovanský Pinta z Bukovan, musel se navzdory případným rozpakům z narušení zaběhlých životních pořádků poohlédnout po nemovitosti, jež by mu v hlavním městě zajistila trvalejší útočiště.⁹¹⁶ Zakupování pražských domů urozenými jedinci znamenalo na počátku 17. století nezbytný předpoklad k vykonávání stále obtížnějších

---

⁹¹¹ „Jan Dluhoveský z Dlouhý Vsi a v Zavlekově, hejtman kraje prácheňský“ TAMTÉŽ; hejtmanem na Prácheňsku za rytířský stav byl v letech 1572/1573 a 1574/1575, jak zjistil P. MAREŠ, *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období*, s. 191.

⁹¹² Zakořenění tradice krajské služby mohlo přetrvávat dokonce i pod přívalem změn, které přinášela doba následující po bitvě na Bílé hoře. Na příkladu Robmhápů ze Suché se tuto skutečnost pokoušel doložit F. KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup*, s. 116-119.

⁹¹³ Srov. s počtem příjezdů Adama mladšího z Valdštejna na venkovská sídla sledovaných v delším časovém horizontu. P. MAŤA, *Soumrak*, s. 145.

⁹¹⁴ Badatelsky dlouho opomíjenou sociální skupinu tvořenou vzdělanými měšťany i nezámožnými rytíři vymezil výstižně Josef HRDLIČKA, *Úředník*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Člověk*, s. 216-238.

⁹¹⁵ F. KOREŠ, *Válka v úřadování*, s. 141-143.

⁹¹⁶ Především na příkladu příslušníků panského stavu a jejich vnímání hlavního města Milada VILÍMKOVÁ, *Politické, společenské a ekonomické podmínky stavební činnosti šlechty a duchovenstva v Praze v období renesance a baroku*, *Documenta Pragensia* 9, 1991, s. 191-203; Václav LEDVINKA, *Rezidence feudálního velmože v předbělohorské Praze. Pražské sídlo pánů z Hradce ve 2. polovině 16. století*, tamtéž, s. 113-134; Jaroslav PÁNEK, *Feudální velmož v předbělohorské Praze. Vztah Viléma z Rožmberka k „hlavě království“*, tamtéž, s. 77-106.

úředních úkolů a zároveň zřetelně odráželo proces připoutávání šlechty k ústředním politickým institucím Království českého.⁹¹⁷

Podle dostupných písemných svědectví si Jan Bukovanský Pinta z Bukovan pořídil na Starém Městě pražském za 1100 kop grošů míšeňských dům od rytíře Ruprechta Měsíčka z Výškova a podržel jej až do své smrti v roce 1619.⁹¹⁸ Trvalejší pracovní zázemí mu ovšem na sklonku života zajišťoval teprve jeho druhý dům, jenž se podle svědectví komorníka při deskách zemských, Mikuláše Kosteleckého, nacházel v Mikulandské ulici na Novém Městě pražském.⁹¹⁹ Ve vnitřních prostorách obou získaných nemovitostí se možná v duchu vracel do důvěrně známé krajiny na levém břehu řeky Vltavy, kde ještě před několika lety hospodařil. Jestli mu ale skutečně chyběla natolik, aby po ní tesknil, zůstává krajně nejisté. Svým pražským pobytem si mnohem spíše plnil svůj životní sen.⁹²⁰

Úvahy nad povahou změn prožívaných na počátku druhého desetiletí 17. století Janem Bukovanským však ani nadále nemohou překročit teoretickou rovinu. Konkrétněji lze spíše zjistit, jak se v příslušném období vyvíjelo jeho postavení ve šlechtické společnosti severního Prácheňska. Uplatnit se přitom dají zejména listy sepsané vrchnostenským úředníkem orlických Švamberků Adamem Čejkou z Chlístova.⁹²¹ Když se například v roce 1615 schylovalo k předání poddaných z Chraštíček bukovanskému rytíři, použil pro něj označení „*pan místopisář Království*

---

⁹¹⁷ Bydlení si v Praze prokazatelně zajistil i Šťastný Václav Pětipeský z Chýš, o jeho domech Na Dláždění a U Beránků blíže M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, s. 43–44.

⁹¹⁸ Detaily obchodu mezi Janem Bukovanským Pintou z Bukovan a Ruprechtem Měsíčkem z Výškova zachytil J. TEIGE, *Základy starého místopisu I. O zakoupení téhož domu podal zprávu rovněž J. TOMAN, Bukovany*, s. 26.

⁹¹⁹ Kromě přibližné polohy, určené na základě memoárového zápisu, se o druhém pražském působišti bukovanského rytíře prozatím nepodařilo zjistit více podrobností. Stávající badatelskou perspektivu by však do budoucna mělo rozšířit například studium trhových městských knih uložených v Archivu hlavního města Prahy. Srov. Paměti, p. 142.

⁹²⁰ Memoáry s četnými poukazy na pokrevně i nepokrevně spřízněné příbuzné a sousedy mohly svému majiteli Janovi Bukovanskému Pintovi z Bukovan v jistém smyslu nahrazovat chybějící domovské zázemí a podněcovat vzpomínky na čas, který v něm trávil.

⁹²¹ Z dostupných pramenů vyplynulo, že se Adam Čejka z Chlístova svým vystupováním zásadněji nelišil od jiných osob nacházejících uplatnění ve správním aparátu panských dominií. V rámci profesní dráhy se jeho zařazení a role měnily. Proto se ještě v roce 1605 podepisoval jako „*hejtman na Zvíkově a Kestranech*“, zatímco o pět let později již byl „*ouředník na Vorlíku*“, kde navázal ve stejné úloze na své předchozí hejtmanské působení. Nedlouho před úmrtím Jana Jiřího ze Švamberka dokonce střídavě plnil svěřené povinnosti jak na orlickém, tak i na zvíkovském panství („*ouředník Va[ší] [Milos]t[i] na Vorlíku a Zvíkově*“). Blíže SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 6074, 6179; TAMTĚŽ, Velkostatek Orlík nad Vltavou, inv. č. 1123, sign. I A beta 2/1, kart. 35. Vedle očekávaného podílu na vedení rozličných jednání a provádění úvěrových operací předával švamberským velmožům v případě potřeby rovněž informace o dění na jejich sídlech. Srov. TAMTĚŽ, Cizí rody – registratura, ze Švamberka, inv. č. 548, 586, 692.

českého“.⁹²² Záměrným vyzdvižením zmíněné hodnosti mimo jiné vyjádřil, že se Jan Bukovanský Pinta z Bukovan prakticky záhy po svém jmenování zařadil mezi nejvýznamnější představitele nižšího šlechtického stavu v rodném regionu.⁹²³

Další postřehy Adama Čejky z Chlístova se na druhé straně týkaly rovněž časového zaneprázdnění menšího zemského úředníka. Zvláště kvůli jeho závazkům v hlavním městě totiž musel vynaložit více úsilí, aby zajistil uspokojivé řešení dříve běžných sousedských záležitostí. Kvůli nebezpečí výskytu případného nedorozumění se v poněkud náročnější úkol měnilo přinejmenším i dotváření a uzavírání obchodních dohod na dálku. Při jedné takové příležitosti proto rytířský služebník raději podal Janovi Jiřímu ze Švamberka s předstihem zprávu, že hodlá „*panu Bukovanskému smlouvy zítra bohdá do Prahy poslati*“.⁹²⁴ Její znění se dosti pravděpodobně vztahovalo k výše zmiňovanému jednání o poddané v Chraštičkách, které probíhalo v květnu 1615.⁹²⁵ Následující snaha po určení vhodného termínu setkání s bukovanským rytířem pouze ukázala, jak výrazně se snížila jeho dosažitelnost. Ještě krátce před fyzickým naplněním smluvních podmínek přiměly okolnosti Adama Čejku z Chlístova zjišťovat, jestli by skutečně Jan Bukovanský během příslušného „*týhodne doma býti jměl*“.⁹²⁶ Dodržování závazných plánů představovalo z pohledu obou urozených mužů nezbytný předpoklad k úspěšnému zvládnutí nejrůznějších pracovních úkolů. Obtížné hledání shody v rozvrhu povinností vrchnostenského úředníka a místopísaře tak pouze odpovídalo vnějším

---

⁹²² List od Adama Čejky z Chlístova Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Orlicku nad Vltavou 25. května 1615. TAMTÉŽ, Velkostatek Orlick nad Vltavou, inv. č. 1123, sign. I A beta 2/1, kart. 35.

⁹²³ Patříčné společenské vážnosti ovšem mohla většina rytířů dosáhnout na regionální úrovni politického systému také obsazením jednotlivých úřadů krajské správy, jejichž důležitost opakovaně vyzdvihl V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému*, s. 63-88; TÝŽ, *K otázce mocenskopolitické struktury stavovského systému v Čechách ve druhé čtvrtině 16. století*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 1, Studia historica 34, 1989, s. 73-100, zde s. 88-96.

⁹²⁴ List od Adama Čejky z Chlístova, „*hejtmana vorlického*“, Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Orlicku nad Vltavou 1. května 1615. SOA Třeboň, Velkostatek Orlick nad Vltavou, inv. č. 1123, sign. I A beta 2/1, kart. 35.

⁹²⁵ Uskutečnění prodeje švamberských „*gruntův dědičných se třemi dvory ve vsi Malých Kraštičkách*“ Janovi Bukovanskému Pintovi z Bukovan v roce 1615 dosvědčily záznamy kronikáře a archiváře Václava Březana, které zpřístupnil Č. ZÍBRT, *Z dějin zámku*, s. 131.

⁹²⁶ List od Adama Čejky z Chlístova Janovi Jiřímu ze Švamberka datovaný na Orlicku nad Vltavou 25. května 1615: „*Mám zprávu, že by pan místopísař Království českého tohoto týhodne doma býti jměl. Smýšlím, když přijede, že bude chtít, aby se mu ti poddaní, kderé ste mu prodati ráčili, v Kraštičkách postoupili. I pokudž možný, za to služebně prosím, že se ráčíte dožádati buď pana Jana staršího Dejma, aneb pana Jindřicha Sádly, kdybych mu oznámil, aby přítomen býti mohl. Nepochybuji, že jesti Va[ší] [Mil]o[s]ti pan Bukovanský vedle smlouvy peníze složil.*“ SOA Třeboň, Velkostatek Orlick nad Vltavou, inv. č. 1123, sign. I A beta 2/1, kart. 35.

vlivům, jimž bylo na sklonku předbělohorské doby vystaveno myšlení veřejně činné šlechty.⁹²⁷

Pozadí výše naznačeného případu potvrdilo domněnku, že se Jan Bukovanský Pinta z Bukovan od druhého desetiletí 17. století zdržoval v blízkosti svých venkovských statků stále méně. Ještě před trvalým přesunem do hlavního města si ale na severu Prácheňska vytvářel početnou skupinu „pánů a přátel“.⁹²⁸ Dochované memoárové zápisy se o nich místy zmiňují podrobněji a zároveň naznačují, na základě jakých kritérií hodnotil bukovanských rytíř jejich počínání. Díky tomu by se dalo do budoucna uvažovat o provedení systematického a zcela konkrétního rozboru kvality určitých vztahů vznikajících na pozadí každodenního života venkovského šlechtice.

Z řady příkladů stojí v daném ohledu jmenovitě za pozornost osoba Kryštofa Gyntera z Moren. Podobně jako dříve zmiňovaní Rampachové z Úbory byli také jeho předci provázaní s prostředím poddanského města Mirovice a výraznějšího společenského vzestupu dosáhli zásluhou pánů ze Švamberka.⁹²⁹ Ačkoli Kryštof na rozdíl od svého otce Erasma nepůsobil ve vrchnostenských službách na orlickém panství, zůstával spolu s jinými rytíři z okolí včetně Jana Bukovanského trvalou součástí švamberských sociálních sítí. Zjištěná skutečnost se naplno projevila, když v roce 1609 vážně onemocněl. Jan Jiří ze Švamberka jej tehdy na důkaz „dobrého přátelství“ nechal ubytovat ve svém pražském malostranském domě. Kromě toho mu zajistil kvalitní lékařskou péči, což bylo podle soudobých představ považováno za výraz nejvyššího souladu mezi patronem a klientem. Ani poskytnutá pomoc ale nezabránila jeho úmrtí.⁹³⁰

Jan Bukovanský Pinta z Bukovan byl bratrancem Kryštofa Gyntera z Moren.⁹³¹ Vedle pokrevního příbuzenství jej však s rytířem sídlícím na Dolních Nerestcích podle všeho spojovalo skutečné přátelství vyjádřené mírou zájmu, který mu při sepisování

---

⁹²⁷ Vzájemnou vazbu mezi lineárně vnímaným časem a postupující byrokratizací zkoumali buď přímo, anebo na pozadí souvisejících témat J. PÁNEK, *K úloze byrokratizace*; V. BŮŽEK, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“; P. MAŤA, *Soumrak*.

⁹²⁸ Jakými vlastnostmi se vyznačovali nositelé tohoto dobového označení, přehledně vysvětlili ve vztahu k českému šlechtickému prostředí V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“; P. MAŤA, *Svět*, s. 641-678.

⁹²⁹ Do skupiny rytířských rodů vlastníčích nemovitost či dokonce dlouhodobě setrávajících na území poddanského města Mirovice začlenil Gyntery z Moren M. VOLF, *Drobná šlechta*, s. 9-10; k určení přesné polohy a hodnoty jejich mirovického domu J. TOMAN, *Dějiny města Mirovic*, s. 258-260.

⁹³⁰ Paměti, p. 139-140.

⁹³¹ O příbuzenském sepětí obou rodů slovy Jana Bukovanského TAMTÉŽ.

svých pamětí věnoval.⁹³² Jak prokázaly dosavadní výzkumy testamentární praxe, mohly o důvěrnosti rozvíjených vztahů mnohé napovědět odkazy předmětů osobní povahy zachycené na základě obsahu šlechtických kšaftů.⁹³³ V souladu s poslední vůlí Kryštofa Gyntera z Moren se tak do rukou bukovanského rytíře dostal medailon s podobiznou již taktéž zesnulého Kryštofa II. ze Švamberka.⁹³⁴ Výběr cennosti jistě nebyl náhodný a podléhal předem promyšlenému postupu. Byl to totiž právě tento orlický velmož, jemuž Kryštofův otec Erasmus nejvíce vděčil za své veřejné zviditelnění a finanční zajištění.⁹³⁵ Příznivé nahlížení úřednické činnosti a úzká vazba ke švamberským sousedům zároveň vytvářely jednu z tradičních hodnot sdílenou oběma urozenými muži. Že Jan Bukovanský symbolice daru porozuměl, dokládá již jen pouhé zahrnutí jeho popisu do rodových memoárů.⁹³⁶

Podobné kontakty s letitými „pány a přáteli“ by bukovanský rytíř nejspíš rozvíjel i nadále, kdyby nepřijal v roce 1612 místopísařskou hodnost. Ani dlouhodobý pobyt v hlavním městě ovšem nevyklučoval možnost občasných setkání s jeho vzdálenými příbuznými. K nim mimo jiné patřil také Jindřich Chanovský z Dlouhé Vsi, jenž se uplatnil jako menší písař při úřadu desek zemských.⁹³⁷ Než Jan Bukovanský Pinta z Bukovan dosáhl v rámci téže instituci vyššího a prestižnějšího úředního zařazení, mohlo pro něj být počínání o něco staršího šlechtice dokonce zdrojem inspirace. Případná profesní shoda přesto nedokázala zakrýt, že vzájemné vztahy mezi oběma rody od úmrtí Jindřichova bratra a zároveň manželza Johany Chanovské z Bukovan v roce 1607

---

⁹³² Poddanskou ves Dolní Nerestce s vrchnostenským dvorem ležící severně od Písku (Jihočeský kraj) opatřil jedinému synovi Kryštofovi ještě za svého života Erasmus Gynter z Moren. Srov. J. TOMAN, *Dějiny města Mirovic*, s. 259.

⁹³³ Pravidly jejich rozdělování mezi pozůstalé podle pohlaví, stupně příbuzenství či míry přátelské náklonnosti si všímal P. KRÁL, *Smrt a pohřby*, s. 112-114.

⁹³⁴ Paměti, p. 140.

⁹³⁵ Erasmus Gynter z Moren (z. 1589) patřil k předním rytířským úředníkům obklopujícím Kryštofa II. ze Švamberka. Od sedmdesátých let 16. století jako listovní písař administrativně zajišťoval péči o majetkové záležitosti svého patrona a zaměstnavatele, což dosud nejpodrobněji zachytili J. TOMAN, *Dějiny města Mirovic*, s. 259-260; M. VOLF, *Drobná šlechta*, s. 9-10. Jeho dovednosti i nabyté zkušenosti se patrně nejviditelněji projevily, když se podílel na sjednávání a upřesňování podmínek prodeje okrajových částí zvikovského a milevského panství. Okolnosti smluvního řešení tehdy podléhaly důkladné, Gynterem vedené, písemné evidenci, jejíž výpovědní hodnotu zohlednil při sledování vývoje, skladby a povahy šlechtické pozemkové držby na severu Prácheňska J. TOMAN, *Odprodeje zvikovské*, s. 63-65. Aby umírající Kryštof II. vyjádřil spokojenost s výkony Erasma Gyntera z Moren a zároveň vylepšil jeho hmotnou situaci, poukázal mu svým testamentem peněžitý dar ve výši 1000 kop grošů českých. S přihlédnutím ke znění listiny podrobněji TÝŽ, *Dějiny města Mirovic*, s. 259.

⁹³⁶ Podle svých slov získal Jan Bukovanský Pinta z Bukovan „řetízek s grošem a obrazem nebožtíka pana Krystofa z Švamberka [!], vše zlatý“. Srov. Paměti, p. 140.

⁹³⁷ Do skupiny menších zemských úředníků začlenila Jindřicha Chanovského z Dlouhé Vsi jako menšího písaře P. BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, s. 339.

znatelně ochladly.⁹³⁸ Tento stav se přitom ani v pozdější době výrazněji nezměnil. Příčinou neshod se staly vleklé spory vedené o poručnictví nad dětmi zemřelého Jana Viléma Chanovského z Dlouhé Vsi, o nichž se bukovanský rytíř ve svých pamětech neopomněl zevrubněji zmínit.⁹³⁹ V jejich pozadí sehrál významnou roli právě menší písař úřadu desek zemských.

Jak se během soudního projednávání ukázalo, projevil cílevědomý Jindřich Chanovský dostatek zkušeností na to, aby vylepšil hmotnou situaci sobě i svému bratrovi Kryštofovi. Přes tradičně udávaný zájem o blaho sirotků pozůstalých po zesnulém Janu Vilémovi se oba sourozenci soustředili v první řadě na získání kontroly nad výnosy rodového panství Rabí.⁹⁴⁰ To měl jeho poslední držitel krátce před smrtí svěřit do správy své manželky Johany. Problém ovšem vyvstal ve chvíli, kdy se zjistilo, že po sobě nezanechal poslední vůli.⁹⁴¹ Již zkušenému a právní věci znalému Jindřichovi Chanovskému z Dlouhé Vsi následně nečinilo větší potíže zpochybnit údajné přání svého bratra. Pozastavoval se přitom hlavně nad tím, jak málo Jan Vilém toužil uspořádat veškeré majetkové záležitosti ve prospěch čerstvě ovdovělé ženy, když ani nevyužil jemu vydaného mocného královského listu, který mu dával právo svobodně rozhodovat o svém nemovitém jmění.⁹⁴²

Jindřichova obratnost v nastalých soudních případech byla příznačná pro mnoho ctižádostivých úředníků sklonku předbělohorské doby. Jejich postup vzhůru politickými i sociálními strukturami by byl stěží představitelný, kdyby neprojevovali v podstatných chvílích dostatečný intelektuální rozhled a pracovní píli.⁹⁴³ Podobně jako se Jan Bukovanský Pinta z Bukovan lišil od svého otce, zůstával také Jindřich Chanovský životním stylem i povahovými vlastnostmi naprostým protikladem již dříve zmiňovaného Adama Chanovského z Dlouhé Vsi. To samo o sobě neznamená, že se s příchodem mladší generace změnil způsob uvažování celé české nižší šlechty. V jejich řadách se i nadále vyskytovali jedinci stojící zcela stranou veřejného dění. Na druhé

---

⁹³⁸ O dějinách rodu Chanovských z Dlouhé Vsi August SEDLÁČEK, *Chanovský z Dlouhé Vsi*, in: Ottův slovník naučný XII, Praha 1897, s. 48-50; podrobněji k jejich sídlu na hradě Rabí TÝŽ, *Hrady XI*, s. 81-96, včetně popisu sporu o pozůstalost Jana Viléma Chanovského s. 93-94.

⁹³⁹ Paměti, p. 135-136; k sňatku Jana Viléma Chanovského z Dlouhé Vsi a Johany Bukovanské z Bukovan srov. TAMTÉŽ, p. 126-127.

⁹⁴⁰ Klíč k ustavování poručníků nad nezletilými dědici zemřelého šlechtice předložil P. KRÁL, *Mezi životem a smrtí*, s. 44-48.

⁹⁴¹ Příčin pro nesepsání poslední vůle mohlo být více. Ve většině případů se však neslučovalo s představami o dobré smrti, neboť nebyly ošetřeny poslední věci člověka. O zásadách správného umírání TÝŽ, *Smrt a pohřby*, s. 86.

⁹⁴² Srov. Paměti, p. 135-136; A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 93-94. Nad významem a tradicí vydávání mocných královských listů se z hlediska testamentární praxe pozastavil P. KRÁL, *Smrt a pohřby*, s. 85-86.

⁹⁴³ Konkrétněji J. HRDLIČKA, *Úředník*.

straně se však v posledních desetiletích před bitvou na Bílé hoře stále více rozšiřovaly počty příslušníků tradičních rytířských rodů, kteří spatřovali základ budoucího společenského vzestupu v soustředěné kancelářské činnosti spíše než obtížně udržitelném zemědělském podnikání.⁹⁴⁴

Pod tímto znatelným posunem ve směřování části českého rytířstva se mimo jiné podepsala vzrůstající důležitost právně podložených a byrokraticky prosazovaných prvků jednání, o které se začala stavovská opozice při hájení zájmů vůči představitelům vládnoucí dynastie čím dál častěji opírat.⁹⁴⁵ Ačkoli lze odhadovat, že většina otců pozdějších rytířských úředníků dovedla alespoň dílčím způsobem rozpoznat výhody nově vznikajícího druhu profesního uplatnění, vést k němu mohla cílenou výchovou a vzděláním teprve své potomky.

Aby mladý šlechtic nabyté předpoklady následně zúročil, vydával se zpravidla do hlavního města Království českého, kam se po roce 1583 kromě císařské rezidence přeneslo rovněž jádro soudobé středoevropské politiky.⁹⁴⁶ Přebývání v Praze se proto stalo z pohledu většiny cílevědomých osob urozeného původu nezbytnou podmínkou pro budování kariéry. Pokud neměla jejich příležitost zůstat nevyužita, museli se nejen příslušníci rytířského stavu životu v dosud nezvyklém prostoru postupně přizpůsobit.⁹⁴⁷

Do společnosti takto smýšlejících jedinců přibyl od roku 1612 také Jan Bukovanský Pinta z Bukovan.⁹⁴⁸ Na rozdíl od výše zmiňovaného Jindřicha Chanovského se sice mezi menšími zemskými úředníky usadil až o třináct let později, ale nedostatkem potřebných zkušeností tehdy zcela jistě netrpěl. Zatímco jeho vzdálený příbuzný je od počátku sbíral v úřadu desek zemských, kde jako menší písař vyčkával a oprávněně vyhlížel povýšení, bukovanský rytíř mezitím přijímal z pověření císaře jmenování do nejrůznějších komisí.⁹⁴⁹ Navzdory odlišně zvolenému postupu se nakonec oba muži

---

⁹⁴⁴ Ještě větší motivaci k povznesení svého společenského obrazu v předbělohorské době vykazovali neurozené osoby pronikající až do struktur panovnického dvora, kde si nejčastěji v roli komorníků vynahrazovali nedostatečný společenský původ získaným mocenským vlivem. Na jejich osudy a společné rysy se zaměřil Václav BŮŽEK, *Konfessionelle Pluralität in der kaiserlichen Leibkammer zu Beginn des 17. Jahrhunderts*, in: Joachim Bahlcke – Karen Lambrecht – Hans-Christian Maner (edd.), *Konfessionelle Pluralität als Herausforderung. Koexistenz und Konflikt in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*. Winfried Eberhard zum 65. Geburtstag, Leipzig 2006, s. 381-395.

⁹⁴⁵ Nastupující civilizační proces do širšího společenského rámce zasadil J. PÁNEK, *K úloze byrokratizace*.

⁹⁴⁶ Jaké možnosti rudolfínská Praha nabízela, naznačují například Jaroslava HAUSENBLASOVÁ – Michal ŠRONĚK, *Urbs aurea. Praha císaře Rudolfa II.*, Praha 1997.

⁹⁴⁷ Blíže P. MAŤA, *Soumrak*.

⁹⁴⁸ P. BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, s. 334.

⁹⁴⁹ Srov. Paměti, p. 133-134.

sešli ve stejné kanceláři Pražského hradu.⁹⁵⁰ Z pohledu Jindřicha Chanovského muselo být vzhledem k dosud panujícím rodovým neshodám velmi nepříjemné, že Janovi Bukovanskému v přísně určené hierarchii deskového úřadu dokonce podléhal.⁹⁵¹ Toto pro něj neuspokojivé zjištění navíc umocňovaly i další praxí vžitě okolnosti. Ne jeden menší písař se totiž v minulosti posunul po několika letech služby právě do postavení místopísaře, takže by nebylo příliš zarážející, kdyby v něco podobného doufal také Jindřich Chanovský z Dlouhé Vsi.⁹⁵²

Výkon úředních povinností ovšem nepřiváděl Jana Bukovanského Pintu z Bukovan pouze do blízkosti obdobně uvažujících jedinců nižšího šlechtického původu, ale také řady předních politických osobností předbělohorské doby. Že se mezi nimi nevyskytovali pouze jeho přímí nadřízení, dosvědčilo zcela konkrétně znění jednoho z dochovaných dluhopisů.⁹⁵³ Když se bukovanský rytíř v roce 1615 uvolil k zapůjčení 2500 kop českých grošů svému patronovi a sousedovi Janovi Jiřímu ze Švamberka, ručili mu vedle dlužníka za včasné splacení celé částky mimo jiné nejvyšší hofmistr Adam mladší z Valdštejna nebo nejvyšší berník a později rovněž přední člen stavovského direktoria Václav Vilém z Roupova.⁹⁵⁴ Ačkoli přijetím takového závazku dávali najevo především svou náklonnost a důvěru ke švamberskému velmoži, muselo se Janovi Bukovanskému zdát přinejmenším velmi prestižní, že se v jejich společnosti vyskytoval.⁹⁵⁵ Zapomínat přitom nelze ani na právo věřitele zasahovat do výběru urozených ručitelů, kterého při vyjednávání o prodloužení půjčky s Petrem Vokem z Rožmberka využil v roce 1594 například rovněž Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan.⁹⁵⁶ Upřesňování podmínek pro poskytnutí peněžního obnosu tak do jisté míry mohlo vytvářet další prostor k osobnímu setkání s vlivnými jedinci z panského i rytířského

---

⁹⁵⁰ Úřadovny se nacházely na Pražském hradě poblíž Vladislavského sálu. Popis vnější podoby a způsobu provozování jednotlivých místností spolu se zasedacím pořádkem menších úředníků přinesla P. BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, s. 280-281.

⁹⁵¹ Vedle menšího písaře plnili jeho pokyny rovněž registrátoři, ingrosátoři, depozitor, taxátor nebo sluha. Blíže TAMTÉŽ, s. 333.

⁹⁵² Podrobnosti o možnostech kariérního vzestupu napříč hierarchicky uspořádanými strukturami deskového úřadu TAMTÉŽ, s. 319-320; ve vazbě na funkci místopísaře a menšího písaře TAMTÉŽ, s. 332, 337.

⁹⁵³ SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 37.

⁹⁵⁴ Na zastoupení mocensky výrazných členů obou vyšších stavů ve skupině úvěrových partnerů Jana Bukovanského Pinty z Bukovan upozornil již J. TOMAN, *Bukovany*, s. 27-28.

⁹⁵⁵ Kolik případných problémů s sebou neslo ručení za vysoce urozené, avšak zpravidla nespolehlivé dlužníky vysvětlil zvláště z hlediska předbělohorské nižší šlechty V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 256-258.

⁹⁵⁶ Po jihočeském velmoži tehdy žádal, „*rukojmě aby jiní byli postaveni*“, a to výlučně na základě jeho návrhů. Blíže v listu od Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan Petru Vokovi z Rožmberka datovaném na Bukovanech 7. dubna 1594. SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, Bukovanský z Bukovan, inv. č. 20.

stavu.⁹⁵⁷ Zajímavostí je, že do okruhu přímých dlužníků Jana Bukovanského krátce patřil také výše zmiňovaný Adam mladší z Valdštejna. Plnění pohledávky vůči rytíři z Bukovan na něj přešlo ve chvíli, kdy se ujal dědičného odkazu po zesnulém Jiřím Vratislavovi z Mitrovic. Avšak již v listopadu 1616 se nejvyšší hofmistr rozhodl získané jmění odprodat Prokopovi Dvořeckému z Olbramovic a přitom jej zavázal, aby také „*pana místopísaře v tisíci kopách*“ zaopatřil.⁹⁵⁸

Přestože zůstává pozadí finančních operací jednoho z představitelů úřadu desek zemských i nadále převážně neznámé, dá se z uvedeného dluhopisu a nečetných pramenných zmínek alespoň částečně odvodit, jak se mohly jím nově nabyté sociální kontakty přenášet do zdánlivě soukromé úvěrové oblasti.⁹⁵⁹ Toto zjištění by ovšem nepřineslo podstatné výsledky, kdyby nebylo vztaženo k otázce jeho veřejného vystupování. Ve viditelném podílu na řešení politických záležitostí totiž spočíval předpoklad pro příznivé hodnocení jeho dlouhodobého kariérního směřování, jež zároveň představovalo základ společenské důvěryhodnosti a dobrého jména šlechtice.⁹⁶⁰

Potřeba zajištění okamžitého přístupu k zápisům desek zemských ukládala Janovi Bukovanskému Pintovi z Bukovan, aby se ve druhém desetiletí 17. století jako místopísař podílel rovněž na přípravě sněmovních jednání.⁹⁶¹ Zdrojem nevšedního zážitku se pro něj mohla z osobního hlediska stát zejména zasedání zemského a následně generálního sněmu, která se uskutečnila v rozmezí let 1614 až 1615 a u nichž patrně nechyběl. Podoba uspořádání mocenských sil v Království českém i vedlejších korunních zemích tehdy do značné míry závisela na tom, zda se stavovské opozici podaří soustředěným tlakem přimět panovníka k uskutečnění čtyř dosud neprojednaných artikulů. Kvůli vnitřním rozporům a nerozhodnosti v jejím středu však vynaložené úsilí nepřineslo potřebné změny. Ze vzájemného soupeření tak nakonec vyšel úspěšně císař Matyáš, neboť se nemusel uchýlit k závažným ústupkům, a přesto si na účastnících generálního sněmu v roce 1615 vynutil schválení mimořádného

---

⁹⁵⁷ Vzájemné porovnání dvou shodně datovaných vyhotovení dluhopisu z roku 1615 přitom naznačilo, že k obdobně motivovaným kontaktům nejspíš skutečně docházelo. Jméno jedné ze čtyř osob skládajících písemnou záruku za vrácení částky zapůjčené od bukovanského rytíře Janovi Jiřímu ze Švamberka se totiž muselo z blíže neznámých příčin měnit. Místo Vladislava Abdona Bezdrůžického z Kolovrat se závazku chopil výše zmiňovaný Václav Vilém z Roupova. Srov. TAMTÉŽ, inv. č. 36, 37.

⁹⁵⁸ K tomu jeho stručný osobní zápis M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana*, s. 255.

⁹⁵⁹ Důležitost úvěru pro naplňování širších mocenských záměrů vyzdvihl především s poukazem na uvažování a činnost rytířů Vchynských ze Vchynic V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty*, s. 100-115.

⁹⁶⁰ Uspokojivý průběh vhodně zvoleného typu kariéry podtrhoval výlučné postavení urozeného jedince ve společnosti, což mimo jiné připomněl TÝŽ, *Urozenec*, s. 100-101.

⁹⁶¹ P. BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, s. 288.

daňového příspěvku. K jeho čerpání mělo navíc docházet po dobu následujících pěti let, což ještě více posilovalo stávající postavení vládnoucí dynastie.⁹⁶²

Zatímco původní záměry stavů zůstaly z rozličných důvodů nenaplněny a předznamenaly problematický vývoj budoucích událostí, český král mohl v zásadě s uspokojením sledovat, jak se tištěnou formou šíří znění sněmovních usnesení. Dodržením této vžitě tradice mělo být zajištěno, že výsledky politického jednání postupně vstoupí do širšího společenského povědomí.⁹⁶³ Výrazně známějším se ovšem z obdobných příčin stávalo také jméno rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan.⁹⁶⁴ Jeho nejstarší představitel totiž nesl spolu s nejvyšším písařem odpovědnost za přenesení přijatých opatření do obsahu desek zemských.⁹⁶⁵ Splnění závazných právních kroků následně našlo symbolické vyjádření v erbovních znameních odpovědných úředníků, jež tvořila podstatnou součást a záruku správnosti zveřejněného dokumentu.⁹⁶⁶

Tiskem vydaná sněmovní shrnutí se vyznačovala zejména svou praktickou hodnotou. Vyhledávat je mohli dosti pravděpodobně rovněž politicky nečinní zástupci stavovské obce, aby si zachovali alespoň částečný přehled o veřejném dění na zemské úrovni. Většina z nich se tudíž nenuceně seznámila rovněž s postavením, jaké bukovanský rytíř zaujímal v politické hierarchii předbělohorské společnosti. Nakolik prestižně jej chápal on sám, se nedá bez odpovídající pramenné výpovědi jednoznačně určit. Přesto se s ohledem na známé skutečnosti zdá, že bylo z jeho pohledu velmi podstatné, aby se zvláště v období počínající mocenské krize prezentoval jako rozhodný stoupenec stavovských zájmů.⁹⁶⁷ Pomáhat mu v tomto směru měla právě přítomnost v úřadu desek

---

⁹⁶² Pozadí, průběh a důsledky příslušných sněmovních shromáždění v úplnosti popsali a do širších politických souvislostí zasadili M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana*, s. 368-371; Josef POLIŠENSKÝ, *Tricetiletá válka a český národ*, Praha 1960, s. 82-84; Josef PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*, Praha 1996³, s. 204-206.

⁹⁶³ Že se tisk postupně stal účinným prostředkem k obeznámení se závěry již ukončených zasedání zemských i generálních sněmů, potvrdil J. PÁNEK, *Český a moravský zemský sněm*, s. 38.

⁹⁶⁴ Erb a výjimečně také jméno bukovanského rytíře doprovázené jeho úředním titulem („*Jan Bukovanský Pinta z Bukovan, na Bukovanech a Krašovících, místopisár Království českého*“) byly uvedeny ve sněmovních artikulech z let 1614, 1615 a 1616 (Knihopis, č. 369, 370, 371, 372). Ve skladbě děl vycházejících z produkce Šumanské tiskárny je zachytila Petra VEČEŘOVÁ, *Šumanská tiskárna (1585-1628)*, Praha 2002 (= Documenta Pragensia Monographia 17), s. 242-244, 282.

⁹⁶⁵ O významu a okolnostech provádění příslušných intabulací podrobněji J. PÁNEK, *Český a moravský zemský sněm*, s. 37-38; ve vztahu k pravomocím místopisáře P. BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, s. 332-333.

⁹⁶⁶ Obvyklou podobu a strukturu tištěných artikulů přiblížila P. VEČEŘOVÁ, *Šumanská tiskárna*, s. 127.

⁹⁶⁷ Nejenže po dobu českého stavovského povstání nadále zastával místopisárský úřad, ale k vyjádření zřetelného politického přesvědčení mu již dříve pomohlo rovněž členství ve sboru defenzorů. K tomu J. TOMAN, *Bukovany*, s. 26-27.

zemských, odkud mohl svým vlastním osobitým způsobem přispívat k obraně „obecného dobrého“.⁹⁶⁸

Vedle listin s přitíštěnou pečeti a vydaných artikulů z let 1614 až 1616 zůstalo vyobrazení erbu Jana Bukovanského Pinty z Bukovan zachované také v místnostech Pražského hradu, jež bezprostředně sousedí s Vladislavským sálem.⁹⁶⁹ Zdejší heraldická výzdoba zachycovala proměny personálního obsazení většího a menšího zemského soudu. K doplnění maleb nedocházelo po každé jednotlivé obměně ve sborech přísedících. I když se tedy bukovanský rytíř chopil povinností místopísaře již v roce 1612, s vlastním rodovým znakem se při výkonu své úřední činnosti začal pravidelně setkávat teprve o dva roky později.⁹⁷⁰ Při té příležitosti jej patrně naplňovalo hrdost, že došlo také navenek ke stvrzení jeho vrcholícího společenského vzestupu. Podruhé v poměrně krátkém čase se zároveň podařilo podtrhnout prestiž rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan s využitím prostředků heraldické povahy. Zatímco titulní strana díla Bartoloměje Paprockého z Hlohov o bitvě u Keresztese odkazovala symbolem stříbrné pinty na příkladné projevy válečnické cti Hynka Bukovanského, pozoruhodné ikonografické ztvárnění prostor úřadu desek zemských naopak srozumitelně zviditelnilo politické zásluhy jeho staršího bratra.⁹⁷¹

Jak vyplynulo z řady přímých důkazů či pouhých náznaků, byla místopísařská hodnost bezpochyby spjata s nejúspěšnějším obdobím kariéry Jana Bukovanského Pinty z Bukovan. Přesto je do jisté míry zarážející, že se o něm v dochovaných memoárech neobjevila ani jediná zmínka.⁹⁷² Důvodem této skutečnosti mohlo být dříve zmiňované časové zaneprázdnění, které počátkem 17. století doléhalo na většinu úředníků

---

⁹⁶⁸ Čím se tato tradiční myšlenková kategorie vyznačovala v očích šlechtice a jakým způsobem se jí pokoušel naplňovat či chránit, vysvětlili především Václav BŮŽEK, *Obecné dobré v myšlení české a moravské šlechty během bratrského sporu Rudolfa II. a Matyáše*, *Studia Comeniana et historica* 43, 2013, s. 110-123; Winfried EBERHARD, „*Bonum commune*“ v konkurenci mezi monarchickou vládou a stavovskou společností, *Český časopis historický* 102, 2004, s. 449-474.

⁹⁶⁹ Část Pražského hradu vyhrazenou činností úřadu desek zemských pečlivě mapovala P. BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, s. 280-281. Zvláště s oporou ve výpovědi dochovaného kolorovaného rukopisu se nad příčinami pořízení, umístěním, zpracováním a hodnotou tamější výzdoby zamýšlela TÁŽ, *Zemský soud v malbách na Pražském hradě a v rukopisu stavovského archivu*, *Sborník archivních prací* 31, 1981, s. 207-226.

⁹⁷⁰ K malbě vytvořené v roce 1614 a zahrnující bukovanský erb konkrétněji TÁŽ, *Zemský soud*, s. 213, 219.

⁹⁷¹ Rodové znaky měly v pojetí Bartoloměje Paprockého sloužit k uctění a zvěčnění památky českých bojovníků urozeného původu, kteří padli v roce 1596 během vojenského střetu s osmanskými Turky u Keresztese. Skutečným průběhem i pozdějším vyzněním bitvy se detailně zabýval M. ŽITNÝ, *Keresztes 1596*.

⁹⁷² Závěrečné pamětní záznamy Jana Bukovanského Pinty z Bukovan pojednávaly o událostech z konce prvního desetiletí 17. století. Právě proto nemohly připomenout jeho jmenování místopísařem Království českého, k němuž došlo s odstupem bezmála tří let od posledních zachycených dějů. Srov. *Paměti*, p. 139-141.

pobývajících v hlavním městě Království českého.⁹⁷³ Na druhé straně si lze klást otázku, zda bukovanský rytíř v příslušném období považoval za smysluplné pokračovat v sepisování rodových pamětí. Jestliže mu až doposud umožňovaly usměrňovat vlastním příkladem počínání budoucích pokolení, po jmenování místopisářem byl jeho prvotní záměr pravděpodobně dovršen, neboť si splnil své předsevzetí. Dostatečný prostor pro uspokojení nároků na vlastní sebe prezentaci mohl od té chvíle nacházet spíše během osobních setkání s obdobně smýšlejícími urozenými jedinci, kteří svůj každodenní program podřídili uskutečňování vyšších kariérních cílů.

Možnou příčinu brzkého uzavření memoárů je ovšem zapotřebí hledat rovněž na pozadí soukromého života jejich pisatele. Opakovaná úmrtí potomků a bezvysledná snaha o zajištění mužského pokračovatele se patrně musely podepsat na vnitřním rozpoložení Jana Bukovanského Pinty z Bukovan.⁹⁷⁴ Kdyby jej tedy tyto osobně vnímané nezdary odradily od pořizování dalších pamětních záznamů, nebylo by to ani příliš překvapivé rozhodnutí. Bez dalších, podstatně konkrétnějších pramenných svědectví však všechna výše uvedená tvrzení představují pouze domněnky, jež se více či méně zakládají na dosavadních vědomostech o osobě bukovanského rytíře.⁹⁷⁵

Z prokazatelných a dosud nezmíněných okolností jeho bezmála sedmiletého působení v úřadu desek zemských by naopak zcela jistě nemělo zůstat opomenuto, že přicházel denně do kontaktu s početným výkonným personálem. Osobního vlivu mohl proto využít do té míry, aby si po svém boku zajistil věrné a sobě zavázané služebníky neurozeného původu. Vhodně načasovanou přímluvou se místopisáři Království českého dařilo prosazovat jejich jmenování do příslušného úřadu, a tím se jim starat o lepší budoucnost. Přesně to byl případ Mikuláše Kosteleckého, jenž nejprve okolo roku 1607 nastoupil službu u bukovanského rytíře a následně se jeho zásluhou dočkal jmenování komorníkem úřadu desek zemských.⁹⁷⁶ Svou vděčnost vyjádřil nejlepším

---

⁹⁷³ V. BŮŽEK, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“, s. 28-29.

⁹⁷⁴ Paměti, p. 131-132, 135, 144. Co obnášela ztráta dítěte v očích urozených rodičů, vysvětlil zvláště P. KRÁL, *Žena a smrt*, s. 105-107.

⁹⁷⁵ V dané souvislosti stojí za zvážení také možnost, že by do pozdějšího barokního opisu nebyl páterem Vincentem z blíže neznámých důvodů pojat plný rozsah literárního díla bukovanských rytířů. Naznačené vysvětlení však patří do skupiny nepřilíš pravděpodobných, neboť se neslučuje s dosavadními poznatky o pracovních postupech tohoto barokního genealoga. Pokud mu totiž stav rukopisné předlohy přece jen nedovolil celistvě zachytit konkrétní úsek memoárů, zdůvodnil své zjištění věcnou latinskou poznámkou. K jejím užití se přitom uchýlil pouze v jediném doloženém případě. Srov. Paměti, p. 121.

⁹⁷⁶ Hodnotný doklad protekce uplatňované ze strany menšího zemského úředníka za účelem prosazení osobních zájmů TAMTĚŽ, p. 143. Potvrzení Mikuláše Kosteleckého ve výkonu komornické hodnosti poskytla P. BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, s. 365. Vyjma této jediné pramenné zmínky nevedla snaha o bližší poznání osudů služebníka Jana Bukovanského k úspěchu.

možným způsobem, když vepsal do schraňovaných rodových pamětí zevrubnou zprávu o posledních okamžicích života Jana Bukovanského Pinty z Bukovan.⁹⁷⁷

Komorník úřadu desek zemských tím překlenul velkou časovou mezeru, která odděluje poslední pamětní zápisy od data Janova úmrtí. Z jeho líčení povstal sice pozoruhodný, avšak zároveň poněkud nešťastný obraz závěrečných deseti let pozemské pouti prvorozeného syna Přibíka Bukovanského. V něm se mísily příkladné vlastnosti a ctnosti spravedlivého ochránce zemského práva spolu s nenaplněnými tužbami hlavy rytířského rodu. Ani v pořadí druhé manželství nižšího šlechtice z Bukovan totiž nepřineslo kýžené narození mužského potomka. Pokud měl Jan někdy pocit, že si s ním štěstěna zle pohrává, na sklonku svého bytí již musel být z jejích vrtochů rozladěný.

Když na sobě začínal v roce 1618 pociťovat první známky stáří a zhoršeného zdravotního stavu, přistoupil v souladu s povinností pravého křesťana k sepsání poslední vůle.⁹⁷⁸ V ní neopomněl Jan Bukovanský vyzdvihnout „*každého času ctné a šlechtné a poctivé chování*“ své druhé manželky Alžběty Bukovanské ze Mnichu. Protože neměl žádného syna, jemuž by mohl odkázat starobylé bukovanské zboží, rozhodl se jím až do případné změny manželského stavu obdarovat právě svou ženu. Alžběta Bukovanská ze Mnichu ovšem měla být připravena, že se po ní správy rodových statků znovu ujme rytíř s erbem stříbrné pinty ve znaku.⁹⁷⁹

Umírající místopisář určil za své pozdější dědice dva nejmladší syny Přibíka Bukovanského a Stranky Bukovanské z Budkova.⁹⁸⁰ Přesto se zdá být příznačné, že do Janových plánů opět zasáhly nepředvídatelné skutečnosti. Jeden ze zamýšlených nástupců, Jan Jiří Bukovanský Pinta z Bukovan, nemohl kšaftovní ustanovení svého bratra naplnit, neboť byl jednou z mnoha obětí českého stavovského povstání. O život jej přitom nepřipravila přímá účast v bojích proti císařskému vojsku. Příčinou jeho úmrtí se stala podle svědectví Mikuláše Kosteckého teprve „*hlavní nemoc*“, na kterou se roznemohl v roce 1618 krátce po svém návratu z polního ležení u Českých Budějovic. Nepříznivé období se z hlediska rytířského rodu uzavřelo již v lednu 1619,

---

⁹⁷⁷ Paměti, p. 141-144. V jistém smyslu by se dalo jeho písemné ohlédnutí přirovnat k nedochovanému pohřebnímu kázání, a to zejména pro velmi stylizované vyznění.

⁹⁷⁸ O touze umírajícího dostát rituálu dobré smrti P. KRÁL, *Smrt a pohřby*, s. 61-75, 86. Jako návod měly křesťanům sloužit zvláštní příručky, nad jejichž obsahem se zamýšlel TÝŽ, *Knihy o dobrém umírání v českém prostředí ve druhé polovině 16. a první půli 17. století*, in: Martin Holý – Jiří Mikulec (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007, s. 7-22.

⁹⁷⁹ Poslední vůle Jana Bukovanského Pinty z Bukovan (n. zhruba 1565, z. 1619) je uložena v NA Praha, Desky zemské, Desky zemské větší 139, fol. J 25-J 28.

⁹⁸⁰ TAMTÉŽ.

kdy „*svůj život dokonal a v pokoji blahoslaveném z tohoto světa se odebral*“ i jeho politicky neúspěšnější představitel Jan Bukovanský Pinta z Bukovan.⁹⁸¹

---

⁹⁸¹ Paměti, p. 143-144.

7. Rytířský rod Bukovanských Pintů z Bukovan ve společnosti pobělohorských Čech

Doba následující bezprostředně po habsburském vítězství na Bílé hoře 8. listopadu 1620 byla pro stoupence protestantského tábora po psychické stránce velmi náročná.⁹⁸² Neúspěch stavovské politiky s sebou nesl závažné důsledky, které ovlivnily budoucnost řady panských a zvláště rytířských rodů, a to navzdory skutečnosti, že se jejich představitelé v čase „*ohavné rebelie*“ vyskytovali stranou proměnlivého veřejného dění.⁹⁸³ Zatímco se hlavní stavovští předáci stali v roce 1621 oběťmi staroměstské exekuce,⁹⁸⁴ na ostatní příslušníky evangelické šlechty dolehlo několik po sobě jdoucích vln majetkových trestů.⁹⁸⁵ Zvláště ty stály na samém počátku výrazné a badatelsky dosud jen málo zmapované proměny urozené společnosti pobělohorských Čech.⁹⁸⁶

Z pohledu nižší šlechty symbolizovala doba po roce 1620 průsečík mnoha překotných politických, hospodářských a náboženských změn, na něž nemohla být dostatečně připravena. Jestliže se někteří velmoži snažili ještě s odstupem řady let vytěsnit z rodové paměti mocensky vlivné představitele stavovské opozice, řešili bělohorskí rytíři a jejich potomci závažnější problém.⁹⁸⁷ Ztráta rodových statků

---

⁹⁸² Bitva na Bílé hoře se jako vojenské vyvrcholení českého stavovského povstání stala v oblasti historiografického výzkumu mimořádně vyhledávaným tématem, jehož výrazné badatelské oživení lze očekávat i v souvislosti s blížícím se čtyřsetletým výročím od jejího uskutečnění. Ze známějších prací zejména Miloslav VOLF, *Čtrnáct dnů kolem Bílé hory*, Pražský sborník historický 6, 1971, s. 114-144; František KAVKA, *Bílá hora a české dějiny*, Praha 2003²; Jan Pavel KUČERA, *8. 11. 1620. Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české*, Praha 2003; Olivier CHALINE, *Bílá hora*, Praha 2013. Nejnověji s přihlédnutím k méně známým bojištím české a falcké války Radek FUKALA, *Konec zimního království a poslední ohniska odporu*, České Budějovice – Ústí nad Labem 2016.

⁹⁸³ O uchopení sociálního vývoje šlechty po roce 1620 usilovali zvláště na základě studia pramenů hospodářské povahy J. POLIŠENSKÝ – F. SNIDER, *Změny ve složení české šlechty*; O. FELCMAN, *Majetkové poměry feudální třídy*.

⁹⁸⁴ Až dosud nejdůležitější výklad této události, považované za hlavní symbol potlačení stavovského odboje, podal J. PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*.

⁹⁸⁵ T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací I-II*; Petr ČORNEJ, *Vliv pobělohorských konfiskací na skladbu feudální třídy*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 1, Studia historica 14, 1976, s. 165-194. Jak se vynucené zásahy do struktury šlechtické pozemkové držby projeví v Markrabství moravském, zachytil Tomáš KNOZ, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006.

⁹⁸⁶ Ačkoli byla nižší šlechta po roce 1620 vystavena vlivu všech vnějších okolností, nestala se její pobělohorský obraz dosud předmětem samostatného badatelského zpracování. Jistou odchylku do tohoto směřování vnesl teprve Ondřej TIKOVSKÝ, *S údělem prosebníka. Restituční úsilí šlechty českého severovýchodu potrestané pobělohorskými konfiskacemi*, České Budějovice – Hradec Králové 2013. Tikovského výzkum se sice rovněž dotýkal tradiční majetkové problematiky, jeho skutečným těžištěm se ovšem staly proměnlivé strategie chování uplatňované příslušníky rytířstva s vinou zachování nebo navrácení ohroženého nemovitého jmění.

⁹⁸⁷ K tzv. „*damnatio memoriae*“ (vymazání z paměti) se uchýlili například raně barokní Althannové, aby dali zapomenout na vojenské počínání svého předka Volfa Děřicha za stavovského povstání na Moravě. Blíže T. KNOZ, *Karel starší ze Žerotína*, s. 24-25.

ohrožovala samou podstatu šlechtické výlučnosti a drobné urozené zbavovala možnosti stavovsky přiměřené formy obživy, která zpravidla spočívala v hospodaření na jednom poplužním dvoře s nevelkým počtem osedlých poddaných.⁹⁸⁸

Podobně jako jiné tradiční rytířské rody, mezi nimiž lze namátkou jmenovat Pětipeské z Chýš a Egrberku,⁹⁸⁹ Robmhápy ze Suché⁹⁹⁰ nebo Měsíčky z Výškova,⁹⁹¹ se ani Bukovanští Pintové z Bukovan nenacházeli po bitvě na Bílé hoře v příznivém postavení. Většina jeho příslušníků v čele s místopísařem Království českého Janem Bukovanským se přimkla na stranu českých stavů. Zatímco on vyjadřoval své politické a náboženské přesvědčení spíše umírněnou cestou, jeho mladší bratr Jan Jiří vstoupil přímo do stavovského vojska.⁹⁹² Ani jejich téměř souběžnou smrtí se pobělohorské vyhlídky rodu příliš nezlepšily. Tři zbývající mužští sourozenci se museli po roce 1620 zodpovídat za své jednání před konfiskační komisí.⁹⁹³ Přesto se zvláště nejmladšímu z nich, Václavovi, podařilo ve změněných společenských podmínkách prosadit a dokonce udržet pohromadě základy nemovitého jmění svých předků.⁹⁹⁴ Zamyšlení nad životem tohoto bukovanského rytíře v souvislosti s počínáním starších bratrů Adama a Jaroslava bude věnován následující výklad.⁹⁹⁵

Václav Bukovanský Pinta z Bukovan byl posledním mužským představitelem svého rodu, jemuž patřila bukovanská tvrz.⁹⁹⁶ Sledování jeho osudů před rokem 1620 představuje vzhledem k nedostatku potřebných pramenných svědectví složitý úkol, proto nezbývá než se spokojit se shrnutím několika základních údajů, které jeho osobu začleňují především do širšího rámce příbuzenských a majetkových souvislostí. Stejně

---

⁹⁸⁸ Postižení procesu pauperizace české nižší šlechty po bitvě na Bílé hoře by se mělo stát další výzvou pro budoucí výzkum. Co pro urozené v evropských podmínkách znamenala chudoba, vyjádřil R. G. ASCH, *Europäischer Adel*, s. 81-85. Naposledy na příkladu nižších vrstev rytířstva z českých zemí J. AL SAHEB, *Případ dluhů*.

⁹⁸⁹ O výsledcích, věznění a pozdějším propuštění vlivem proseb mocných přímluvců pojednal v souvislosti se Šťastným Václavem Pětipeským M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, s. 58-59.

⁹⁹⁰ Neshody v tomto rodě dlouho působilo rozdílné konfesijní přesvědčení bratrů Ferdinanda Františka a Karla. Posledně jmenovaný měl dokonce ztratit veškeré nároky na dědictví, „*kdyby ale naši katolickou víru přijmouti nechtěl*“. Blíže F. KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup*, s. 124, 140.

⁹⁹¹ Ačkoli byl po celý život katolíkem, usiloval menší písař úřadu desek zemských Bořivoj Měsíček z Výškova o očistu dobrého jména svého synovce a stavovského válečníka Jiřího Měsíčka z Výškova. Na pobělohorský spor se v kontextu posmrtné „*krýksmanské*“ prestiže zaměřil TÝŽ, *Posmrtný obraz rytmistra Jiřího Měsíčka z Výškova*, in: V. BŮŽEK – F. KOREŠ – P. MAREŠ – M. ŽITNÝ, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, s. 281-289.

⁹⁹² Srov. Paměti, p. 142-144.

⁹⁹³ Souzení pro svou účast v povstání byli za života Adam, Jaroslav a Václav Bukovanští Pintové z Bukovan. T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací I*, s. 48-49.

⁹⁹⁴ O Václavovi Bukovanském v souvislosti s dějinami tradičního rodového statku A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 70.

⁹⁹⁵ Nad jeho osudy se již zamýšlel rovněž J. TOMAN, *Bukovany*, s. 30-31.

⁹⁹⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 70.

jako jeho bratři Jaroslav, Zikmund a Jan Jiří pocházel z druhého manželství Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan se Strankou Býčkovou z Budkova.⁹⁹⁷ Narodit se tak mohl nejdříve v osmdesátých letech 16. století a ještě v čase dělení o nemovitou pozůstalost po zesnulém otci zůstal nezletilý. Podle tehdejšího vyměření majetkových dílů jeho nevlastním a zároveň nejstarším bratrem Janem Bukovanským na něj připadl pouze peněžitý podíl z dědictví.⁹⁹⁸

Velmi důležitý poznatek o mládí Václava Bukovanského Pinty z Bukovan přináší zejména matriky studentů jezuitského gymnázia v Jindřichově Hradci, do nichž bylo v roce 1602 zapsáno také jeho jméno.⁹⁹⁹ Z příslušného záznamu vyplývá, že tou dobou studoval již ve třetí třídě a školní docházku tím pádem zahájil ještě před úmrtím svého otce Přibíka.¹⁰⁰⁰ Ačkoli se z výpovědi paměti a korespondence nedalo hlouběji uvažovat nad významem a vnímáním konfesijních otázek v rytířském rodě Bukovanských Pintů z Bukovan, podaly bezpečné důkazy o jednoznačně převažující evangelické orientaci jeho příslušníků.¹⁰⁰¹ Jestliže tedy Přibík Bukovanský zajistil jednomu ze svých nejmladších synů pobyt na katolickém vzdělávacím ústavu, zaslouží si jeho krok zvláštní pozornost. Při rozhodování na něj mohla zapůsobit vysoká úroveň a především finanční dostupnost jezuitského školství, které nadto přijímání nových uchazečů o studium nepodmiňovalo náboženskými hledisky.¹⁰⁰² Nebezpečí spojené s odklonem od stávajících rodových tradic navíc nemusel Přibík Bukovanský pociťovat ve stejné míře jako rozhodnutí stoupenci nekatolických směrů. S přibývajícimi konfesijními rozpory se setkával teprve v posledních desetiletích svého života. Podle dosavadních poznatků se přitom nezdá, že by z okruhu svých „pánů a přátel“ promyšleně vyděloval osoby rozdílného vyznání.

---

⁹⁹⁷ Týž, *Bukovanský*. Srov. Paměti, p. 128.

⁹⁹⁸ Část dědictví určenou Václavovi Bukovanskému lze shodou okolností jako jedinou zcela konkrétně rekonstruovat, neboť se její popis z roku 1602 dochoval v písemném vyhotovení. ANM, Genealogická sbírka, sign. H 8, Bukovanský Pinta z Bukovan.

⁹⁹⁹ O významu tohoto katolického vzdělávacího zařízení z hlediska rozvíjení církevního školství pojednal M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 164-173; Miroslav NOVOTNÝ, *Jindřichohradecká kolej Tovaryšstva Ježíšova v letech 1594-1618*, in: V. Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, s. 371-386; Týž, *Kolej Tovaryšstva Ježíšova v Jindřichově Hradci v letech 1594-1648*, *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 5. Supplementum, Semily 2000, s. 129-138.

¹⁰⁰⁰ V matrice studentů jindřichohradecké koleje Václava Bukovanského identifikoval August Sedláček a o nově získaném poznatku si následně učinil záznam do své pracovní kartotéky. K tomu elektronicky přístupné Sedláčkovy kartotéky (<http://augustsedlacek.cz/apps>; stav platný k 17. listopadu 2017).

¹⁰⁰¹ Významným měřítkem při určování náboženského postoje Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan byla především cílová oblast jeho pážecí služby. U Přibíkova syna Jana nepadají nad protestantským směřováním žádné pochybnosti. Vedle udržování blízkých kontaktů s předákem stavovské opozice Vilémem z Lobkovic bylo jeho dokladem i osobní vymezování vůči „řimský víře“ nebo svědectví Mikuláše Kosteckého, že přijímal poslední svátost „*podobojí způsobou*“. Srov. Paměti, p. 112-114, 129, 138-139, 142-143.

¹⁰⁰² M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 153-155.

Povšimnout si lze naopak jeho veskrze příznivého vztahu k vládnoucí dynastii vyjadřovaného vyhledáváním společnosti někdejšího nejvyššího purkrabího Jana mladšího Popela z Lobkovic, účastí na uherské korunovaci Maxmiliána II. nebo ochotou podporovat habsburské vojenské záměry.¹⁰⁰³ Tato skutečnost vytváří předpoklad k položení otázky, jak důsledně či naopak volně chápal Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan záležitosti víry a zda v jeho uvažování nepřevažovaly spíše pragmatické prvky, jež by umístění potomka do prostředí jezuitské koleje zdůvodnily vidinou lepších kariérních vyhlídek. Ačkoli se na ni nedá bez potřebných důkazů odpovědět, svědčí o jejím významu dílčí náboženské rozštěpení v bukovanském rodě, které se začalo projevovat již před českým stavovským povstáním.

Zvláště u synů z Příbíkova druhého manželství bylo možné zaznamenat určitou náklonnost k římskému pojetí víry a dokonce i k nejužším katolickým kruhům, což nejlépe doložila náboženská konverze předčasně zesnulého Zikmunda Bukovanského Pinty z Bukovan.¹⁰⁰⁴ Chybějící pramenné podklady nedovolují s jistotou soudit, zda se jeho mladší bratr Václav řadil do skupiny přesvědčených katolíků. I když se prokazatelně vzdělával na jedné z nejvýznamnějších jezuitských kolejí v zemi, o jeho politickém směřování v předbělohorském období se prakticky žádné podrobnosti nezachovaly. Příčinou této skutečnosti přitom nemusely být pouze jeho nízký věk, umírněné vystupování nebo zanedbatelný zájem o dění ve veřejném prostoru.

Pozdější profesní uplatnění Václava Bukovanského spíše naznačuje, že jej více než zemědělské podnikání a úřední činnost vyhledávaná jeho bratry přitahovala služba ve zbraní.¹⁰⁰⁵ V tomto ohledu se ztotožňoval se svým mladším sourozencem Janem Jiřím, jenž vstoupil do českého stavovského vojska a již v prosinci 1618 podlehl následkům onemocnění šířeného v polním ležení.¹⁰⁰⁶ Zcela jistě se však bukovanskí bratři

---

¹⁰⁰³ Srov. Paměti, p. 114-115, 120-121, 125.

¹⁰⁰⁴ TAMTÉŽ, p. 139. Změny náboženského vyznání patřily mezi příznačné rysy konfesionalizace veřejného prostoru a nezřídka se zakládaly na touze po politickém a sociálním vzestupu. K tomu zvláště Thomas WINKELBAUER, *Karrieristen oder fromme Männer? Adelige Konvertiten in den böhmischen und österreichischen Ländern um 1600*, in: B. Chocholáč – L. Jan – T. Knoz (edd.), *Nový Mars Moravicus*, s. 431-452; TÝŽ, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, *Český časopis historický* 98, 2000, s. 476-540; s přihlédnutím k měšťanstvu a nucené konverzi Josef HRDLIČKA – Josef KADERÁBEK, *Individuální prvky administrativního tlaku na konverze měšťanů českých měst ve dvacátých letech 17. století*, *Folia historica bohemica* 27, 2012, s. 71-98.

¹⁰⁰⁵ Co obnášela služba ve zbraní na prahu novověku a jak se odrážela v myšlení rytířských válečníků, ukázali zejména V. BŮŽEK – F. KOREŠ – P. MAREŠ – M. ŽITNÝ, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*; Z. VYBÍRAL, *Člověk ve válce*; M. ŽITNÝ, „Dobrý kryksman“.

¹⁰⁰⁶ Stav bojiště a polních ležení na konci roku 1618 nastínil Miloslav VOLF, *Válka v jižních Čechách v zimě a na jaře 1618-1619*, *Jihočeský sborník historický* 30, 1961, s. 24-34, 102-114. O šíření chorob a chybějících hygienických opatřeních ve vojenském terénu Z. VYBÍRAL, *Člověk ve válce*, s. 449.

neshodovali v nahlížení vojenských cílů. Ačkoli se podstata žoldnéřské služby jako smluvního vztahu mezi najímatelem a placeným vojákem po celé předbělohorské období neměnila, s jeho posledními desetiletími se také v ní stále více odrážely nesmiřitelné politicko-náboženské postoje soupeřících stran. Zvláště z hlediska životních vyhlídek nižšího šlechtice proto bylo velmi důležité, aby na sebe v případě názorové nevyhraněnosti nepoutal přespříliš velkou pozornost. Pokud jej osobní přesvědčení či jiné společenské okolnosti přece jen přiměly k volbě katolického nebo protestantského tábora, musel ji velmi pečlivě zvážit.¹⁰⁰⁷

S ohledem na chybějící pramenné podklady se lze pouze domnívat, nakolik si byl Václav Bukovanský Pinta z Bukovan všech výše zmíněných okolností vědom. Z protokolu vzniklého činností konfiskační komise v roce 1622 vyplývá, že se po dobu českého stavovského povstání dopustil jediného prohřešku vůči vládnoucí dynastii, když jako mnoho dalších pánů a rytířů stvrdil svým podpisem přísahu věrnosti Fridrichovi Falckému.¹⁰⁰⁸ Díky tomuto momentu vybočujícímu z jeho jinak nenápadného a snad i promyšleného počínání se podařilo doložit, že se přinejmenším v roce 1619 zdržoval v Čechách. Ve stejném dokumentu je zároveň označován za osobu katolického vyznání, což by nepřímo poukazovalo na účinné působení jezuitské výchovy, jíž se v mládí podrobil.¹⁰⁰⁹ Na druhé straně však nelze odhlížet od rozličných strategií jednání, kterých nižší šlechta při pobělohorských výsleších využívala, aby odvrátila bezprostřední nebezpečí hrozících majetkových trestů.¹⁰¹⁰ Zatímco Václav Bukovanský Pinta z Bukovan nečelil těžkému obvinění a navíc brzy dokázal najít způsob, jak své jednání odčinit, jeho starší bratři Adam a Jaroslav se s dopadem konfiskací vyrovnávali po zbytek života.¹⁰¹¹ Proto by se k jejich pobělohorským osudům nyní mělo obrátit jádro přítomného výkladu. Srovnáním s nimi zároveň nejlépe vynikne, jak výraznou osobností se stal v rytířském rodě Bukovanských Pintů z Bukovan po bitvě na Bílé hoře jeho nejmladší člen Václav.

---

¹⁰⁰⁷ Jak vypadal život žoldnéře první poloviny 17. století, se pokoušel na základě pramenů osobní povahy zjistit v první řadě Thomas Holger GRÄF (ed.), *Söldnerleben am Vorabend des Dreissigjährigen Krieges. Lebenslauf und Kriegstagebuch 1617 des hessischen Obristen Caspar von Widmarckter*, Marburg an der Lahn 2000; V. PETRÁČKOVÁ – J. VOGELTANZ (edd.), *Příběhy*.

¹⁰⁰⁸ V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací I*, s. 49.

¹⁰⁰⁹ TAMTÉŽ.

¹⁰¹⁰ Jiná situace ovšem nastala, pokud se zdála být provinění příslušného šlechtice závažnější povahy. Šťastný Václav Pětipeský se kvůli vzniklým podezřením musel v roce 1621 podrobit výslechu pod právem útrpným, jak přiblížil M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, s. 58–59.

¹⁰¹¹ Ocitli se tak v nové životní roli „prosebníků“, jejichž počínání a strategie chování se nezdá staly vzorem i pro budoucí pokolení usilující o zmírnění konfiskačních rozsudků. Blíže O. TIKOVSKÝ, *S údělem prosebníka*.

Po prokázání podílu na českém stavovském povstání přišel o svůj statek Suchomasty na Berounsku a ves Radouš rozsudkem z 29. října 1622 Adam Bukovanský Pinta z Bukovan.¹⁰¹² Nepříjemná zkušenost ho přiměla rozšířit své stávající jednání o taktiku, jíž navzdory mizivým úspěchům trvale důvěřoval. V několika prosebných listech adresovaných císaři i odpovědným zemským úředníkům vystupoval zpravidla vždy jako „*chudý nebohý katolický stařec*“.¹⁰¹³ Poměrně obvyklým způsobem se je tak snažil přesvědčovat o své nápravě, kterou mohl ještě dlouho před vydáním Obnoveného zřízení zemského nejlépe vyjádřit právě dobrovolným přijetím jediné povolené víry.¹⁰¹⁴ Případný soucit měl vyvolat i vyšší věk, kterým se jako nejstarší z bukovanských rytířů mohl právem zaštitovat.

Aby pomohla sobě, svému manželovi a jejich dcerám, podnikla svérázný pokus za zmírnění následků konfiskačního rozsudku Adamova manželka Lucie Bukovanská, rozená Trmalová z Toušic. Ženské přimluvy dávaly žadatelům alespoň o něco málo větší naději na úspěch, neboť záměrně cílily na projevy křesťanské solidarity a především morální povinnost panovníka ochraňovat chudé a slabé.¹⁰¹⁵ Odměnou za „*prokázané dobrodiní*“ měly být usilovné modlitby.¹⁰¹⁶ Lucie Bukovanská z Toušic se svým listem obracela přímo na českého místodržitele Karla z Lichtenštejna a poukazovala na skutečnost, že se výnos komise neoprávněně dotýká také jejich majetkových práv.¹⁰¹⁷ Ze statku Suchomasty jí dosud nebylo vyplaceno věno a navíc byl pouze díky ní „*od svrškův, dobytka*“ vybaven. Pokud by se tedy trest měl naplnit v plném rozsahu, tak by zároveň „*již o své vlastní vedle pana manžela*“ přišla. I když v obrat nepříznivé situace příliš nevěřila, doufala alespoň ve vyplacení svého podílu z vyměřené ceny statku. Se svou prosbou však Lucie Bukovanská z Toušic neuspěla a opakované nezdary provázely i jejího manžela. Adam Bukovanský Pinta z Bukovan si

¹⁰¹² V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací* I, s. 48. Dějinám Suchomast se podrobněji věnoval A. SEDLÁČEK, *Hrady* VI, s. 232.

¹⁰¹³ „*Utekl sem se k J[eho] M[ilosti] poddaně a ponížně oznamujíce, že jest mně sumou všechno jmění na čemkoli záležející k ruce J[eho] M[ilosti] c[ísařské] odňato a v pokutě přisouzeno, tak tou příčinou, že nebohý chudý katolický stařec, na má věkem sešlá stará kolena s dítkami mými, nač živ býti nemám, v nehlubší pokoře J[eho] M[ilost] prosíce...*“ NA Praha, Stará manipulace, sign. C 215/ B 28.

¹⁰¹⁴ Na okolnosti náboženského vývoje po bitvě na Bílé hoře se mimo jiné zaměřili Jiří MIKULEC, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*, Praha 1992; Ivana ČORNEJOVÁ, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích. Pokus o zasazení fenoménu do střeoevropských souvislostí*, in: táž (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci*, Praha 2004, s. 14-24. S četnými výhradami je naproti tomu nutné přistupovat k nepříliš zdařilému výkladu a hodnocení rekatolizačního procesu, o něž se pokusil Howard LOUTHAN, *Obracení Čech na víru, aneb, Rekatolizace po dobrém a po zlém*, Praha 2011.

¹⁰¹⁵ Do souboru panovníkových rytířských ctností je zasadil W. IWANČAK, *Po stopách rytířských příběhů*, s. 199, 203-205.

¹⁰¹⁶ Na tuto strategii ovlivněnou zakořeněnými stereotypy ve veřejném vystupování urozené ženy poukázal O. TIKOVSKÝ, *S údělem prosebníka*, s. 143-144.

¹⁰¹⁷ NA Praha, Stará manipulace, sign. C 215/ B 28.

podle všeho vymohl pouze obnovu platnosti svých někdejších pohledávek vůči berounským měšťanům, které musel doložit jednotlivými dluhopisy.¹⁰¹⁸ Jejich splácení však neúspěšně vyhlížely dcery Anna Ludmila a Johana ještě v roce 1631.¹⁰¹⁹

Ztráta hmotného zázemí a nepříliš dobré životní vyhlídky se částečně podepsaly také na vztahu Adama Bukovanského s nevlastním bratrem Václavem. Zatímco před bitvou na Bílé hoře se jejich vzájemné kontakty ani nedají zachytit, po roce 1620 se Václav Bukovanský Pinta z Bukovan stával opakovaně předmětem bratrovy kritiky. Příčina Adamovy nevole pravděpodobně spočívala v tom, že se Václav stal po smrti Alžběty Bukovanské ze Mnichu jediným právoplatným dědicem bukovanského statku a vedle na něj vázaných nároků využíval obratně také poměrně příznivého společenského postavení, které si v pobělohorském období vybudoval.¹⁰²⁰ Ve většině případů navíc nepociťoval potřebu vystupovat v roli ochránce svých příbuzných, což se Adama hluboce dotklo. Císaři dokonce zcela konkrétně zdůraznil: „*Že jest pak bratr můj Václav Bukovanský, jakožto ten, který mi ten dluh po nebožtíkovi dočeném bratru mém a svejm, užívaje všeho statku po něm pozůstalého, platiti měl, dříve to sobě proti mně, že jménem V[áš]i C[ísařské] M[ilosti] jemu od komory V[áš]i C[ísařské] M[ilosti] české postoupen, obdržel.*“¹⁰²¹

Počátkem třicátých let 17. století již pravděpodobně nebyl Adam Bukovanský naživu. Vyjma vytrvalých sporů o zkonfiskovaný majetek se o něm ani jeho rodině nedochovaly žádné další písemné zprávy. Není tedy zcela jasné, v jakých podmínkách po ztrátě suchomastského statku spolu se svými nejbližšími přebýval. Jistou náповědu v tomto ohledu podaly pouze jeho dcery Anna Ludmila a Johana, když se zhruba okolo roku 1631 snažily přesvědčit nejvyššího kancléře Viléma Slavatu, aby jim prosbou u císaře pomohl získat v hlavním městě „*aspoň některý ten dům konfiscírovaný, jenž by asi za 2 tisíce státi*“ měl.¹⁰²² Příčinou hmotné nouze pocíťované jeho potomky byla

---

¹⁰¹⁸ Průkaznímu materiálu užívanému při posuzování finančních nároků Adama Bukovanského Pinty z Bukovan vůči berounským měšťanům byla věnována celá jedna složka nazvaná „*Spisy Adama Bukovanského a Berounských se dotýkající*“ a datovaná 19. září 1628. K tomu TAMTÉŽ.

¹⁰¹⁹ Že při svém snažení využily takřka všech dovolacích prostředků včetně vyhledávání přímluv politicky vlivných osobností i oslovení císaře, připomíná nejen jejich společný dopis adresovaný v roce 1631 prezidentovi a radům české komory, ale také list od Ferdinanda II. zaslaný těm samým úředníkům a datovaný v Ebrštorfu 11. září 1631. Srov. TAMTÉŽ, inv. č. 244, sign. B 62/7, kart. 171.

¹⁰²⁰ Společenskému a profesnímu uplatnění Václava Bukovanského Pinty z Bukovan byl věnován výklad níže.

¹⁰²¹ Blíže nedatovaný list od Adama Bukovanského Pinty z Bukovan Ferdinandovi II. NA Praha, Stará manipulace, sign. C 215/ B 28. Zněním poslední vůle Jana Bukovanského a jejími důsledky pro ostatní příslušníky rodu se zabývali A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 70; J. TOMAN, *Bukovany*, s. 28-29.

¹⁰²² Nedatovaný list od Anny Ludmily a Johany Bukovanských z Bukovan Vilému Slavatovi z Chlumu a Košumberka. NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 244, sign. B 62/7, kart. 171.

patrně především skutečnost, že se Adam Bukovanský podle všeho nemínil pokoušet o hledání jakéhokoli druhu veřejného uplatnění v pobělohorské společnosti. I když se smířil s jejím stavem a neopustil Království české dokonce ani po uveřejnění rekatolizačního patentu, myšlenkami nejspíš stále setrval v předchozím období, během něhož se vyznamenal především svými výkony na uherském bojišti.¹⁰²³

Ještě podstatně hůře než jeho starší bratr se s neúspěšným výsledkem českého stavovského povstání vyrovnával Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan.¹⁰²⁴ Se svou manželkou a zároveň dcerou proslulého předbělohorského lichváře Bohuslava Malovce z Malovic, Markétou, byl rozhodnutím konfiskační komise připraven o veškerý pozemkový majetek.¹⁰²⁵ Jednoznačně největší ztrátu pro něj představovalo plné zabránění panství Žihobce na Sušicku, které se v čase odkoupení od Lidmily Lokšanské z Chudenic vyznačovalo počtem 70 osedlých poddaných. Jeho získáním v roce 1616 se Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan dočasně zařadil do skupiny středně movitých příslušníků rytířského stavu na Prácheňsku.¹⁰²⁶ Kromě vlastního rozsahu nabízelo zdejší panství rovněž kvalitní vybavení pro rozvoj režijního podnikání čítající dva mlýny, pivovar, rybníky i ovčiny.¹⁰²⁷ Brzy po vynesení rozsudku jej česká komora v roce 1623 prodala nejprve císařskému žoldnéři Filipovi de Straycraga Javantanio, aby ho po čtyřech letech následně připojil ke svým državám Martin de Huerta.¹⁰²⁸

Ve srovnání se starším Adamem ale zřejmě nezůstal Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan ve zbytku pobělohorského období zcela nezabezpečený. S manželkou i svými

---

¹⁰²³ Do širších náboženských a společenských souvislostí uvedl znění rekatolizačního patentu Jiří MIKULEC, 31. 7. 1627. *Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je to země, toho je i náboženství*, Praha 2005. Vedle dříve uváděných písemností dokládá výkon „*služby polní*“ Adama Bukovanského Pinty z Bukovan v období patnáctileté války s osmanskými Turky list od Rudolfa II. datovaný na Pražském hradě 22. června 1602. NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 244, sign. B 62/3, kart. 171.

¹⁰²⁴ O jeho osobnosti a potomcích zevrubněji pojednal J. TOMAN, *Bukovany*, s. 29-30.

¹⁰²⁵ V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací I*, s. 48-49. Lichvářské praktiky, hmotnou kulturu sídel i válečný zážitek Bohuslava Malovce postupně představili V. BŮŽEK, *Rytíři renesančních Čech*, s. 106-116; TÝŽ, *Úvěrové podnikání rytířů Malovců*, s. 144-146, 152-153, 156-159, 166-170; F. KOREŠ, *Válečné přímluvy*.

¹⁰²⁶ Přibližnou velikost statku odráželo berní příznání z roku 1615. Srov. August SEDLÁČEK, *Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1869, s. 41, 44.

¹⁰²⁷ Ke statku Žihobce A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 102-103. Podrobnosti o stavu panství s jeho pečlivým popisem se zakládají na výpisu z desek zemských, jenž je uložen v NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 244, sign. B 62/6, kart. 171. Jak mohl předbělohorský nižší šlechtic takové provozy zhodnotit, naznačili na příkladu Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku V. BŮŽEK, *Každodenní život na statcích*; M. ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, s. 21-31.

¹⁰²⁸ V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací I*, s. 48-49. Jednotlivým prohabsbursky vystupujícím důstojníkům španělského původu a příčinám jejich usazování na českém území se šířeji věnovali například Josef FORBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006; Miloslav VOLF, *Huertův pohled na písecké hospodářství v prvních letech zástavy*, Jihočeský sborník historický 40, 1971, s. 125-130. Problematického hodnocení se dočkal způsob, jakým naznačené téma představil a do souvislostí českých dějin 16. a 17. století uvedl Bohdan CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře. Tři kapitoly z evropských politických dějin*, Praha 1945.

dvěma syny Bohuslavem Karlem a Přibíkem se uchýlil na svůj někdejší karlštejnský manský dvůr v Touškově.¹⁰²⁹ Zde se překvapivě zdržoval, přestože o něj již v červnu 1622 podle výroku Jaroslava Bořity z Martinic přišel „*jak nežádáním a nepřijetím časně léna od J[eho] M[ilos]ti pána pravého a pořadu purkrabí karlštejnského, tak i jiným v pomínané rebelii proti témuž J[eho] M[ilos]ti pánu svému lennímu nemalým zaviněním a prohřešením*“.¹⁰³⁰ Důvodem nenaplnění Martinicových slov mohl být jistý druh dohody uzavřené s karlštejnským purkrabím Přibíkem Jeníškem z Újezda, jenž si touškovský dvůr v roce 1623 svobodně zakoupil za 1000 kop grošů míšeňských.¹⁰³¹ Pokud tomu tak skutečně bylo, představoval by případ Jaroslava Bukovanského další z mnoha pozoruhodných příkladů přizpůsobivosti, jakou byli schopní a ochotní projevovat příslušníci potrestaného rytířstva, aby se zorientovali ve změněné společenské atmosféře pobělohorské doby.¹⁰³²

Přinejmenším stejně důležité z hlediska pozdějšího výzkumu dané problematiky bude obrátit pozornost do prostředí poddanských i královských měst.¹⁰³³ Právě zakupování měšťanských domů dovoľovalo nižší šlechtě nacházet možné východisko z hmotné nouze vyvolané odejmutím venkovských statků. Prokazatelně na něj spoléhala například jedna z větví rytířského rodu Pecingarů z Bydžína po svém usazení v Hradci Králové.¹⁰³⁴ Vedle toho představuje méně probádaný prvek rovněž šíře uplatnění příbuzenské solidarity mezi jednotlivými šlechtickými rodinami, jež si mohly podle stupně dopadu pobělohorských konfiskací vzájemně vypomáhat dočasným poskytováním volných ubytovacích kapacit. Využívaly by tak pouze osvědčených opatření platných při šíření morových nákaz s tím rozdílem, že by se podnětem k jejich zavádění pro tentokrát stávaly vnější sociální okolnosti.

Navzdory nalezení dílčího řešení v problematice majetkové oblasti se Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan nemínil sžívat s pro něj krajně nepříznivými

---

¹⁰²⁹ Na vývoj této manské soustavy českého panovníka se důkladně zaměřila M. NOVOTNÁ, *Lenní institut na statcích českého krále v raném novověku*, zde s. 239 s odkazem na manství Rampachovské a Rudkovské; TÁŽ, *Lenní institut na statcích českého krále v období středověku*.

¹⁰³⁰ NA Praha, Desky dvorské 111, fol. 18'.

¹⁰³¹ TAMTÉŽ, fol. 18'-19.

¹⁰³² Blízkým sousedem a vzhledem k předvídaným okolnostem dosti pravděpodobně také patronem Jaroslava Bukovanského Pinty z Bukovan mohl být v tomto období Přibík Jeníšek z Újezda. Jeho mimořádně rychlému sociálnímu vzestupu v pobělohorských podmínkách se věnoval Radek BACÍK, *Přibík Jeníšek z Újezda, pobělohorský úředník*, *Časopis Národního muzea – řada historická* 176, 2007, s. 161-193.

¹⁰³³ Badatelsky dosud okrajově zastoupené téma vyzdvihl při studiu hmotného zázemí rytířských úředníků 16. a počátku 17. století V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v poddanských rezidenčních městech*; TÝŽ, *Městské domácnosti*.

¹⁰³⁴ Jak mohl nižší šlechtic přivyknout měšťanskému prostředí, ukázal pohledem na osudy Albrechta Ctibora Pecingara z Bydžína O. TIKOVSKÝ, *S údělem prosebníka*, s. 217-230, zde zvláště s. 222, 228-229.

náboženskými podmínkami. Jako jediný z bukovanských rytířů se ke konci dvacátých let 17. století stavěl alespoň v dílčím ohledu na odpor postupující rekatolizaci.¹⁰³⁵ Jestli se ve snaze o zachování svého konfesijního přesvědčení odebral spolu s dalšími obdobně smýšlejícími šlechtici za hranice Království českého, však nelze jednoznačně doložit. V dubnu 1628 se v každém případě myšlenkou na opuštění touškovského manství vážně zabýval. Svědčí o tom především záznam obsažený v protokolu rekatolizační komise, jehož úkolem bylo zachytit, kolik pánů a rytířů na Březnicku projevilo ochotu přestoupit ke katolictví. Nejenže se Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan k podobnému kroku nezavázal, ale oproti převážné většině sledovaných osob se dokonce nechal slyšet, že si pro víru předků hodlá hledat i s manželkou nové zázemí mezi jinými exulanty v sousedních zemích.¹⁰³⁶ Závažnost takto vyznívajícího rozhodnutí byla mimořádná, neboť mělo zpravidla za následek narušení stávajících sociálních sítí. Zvláště z pohledu stárnoucího rytíře se tedy nemuselo jevit jako příliš výhodné. Výměnou za obranu svého vyznání by se totiž zbavoval jistot, o něž se až dosud opírala jeho existence.¹⁰³⁷

Jakkoli si přinejmenším po jistý čas nedovedl Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan představit své setrvání v Čechách, zdá se být zřejmé, že nenabádal ke stejnému způsobu uvažování vlastní potomky. Zřetelně to ukazuje zvláště znění otcovského naučení, které sepsal v roce 1628 pro svého syna Bohuslava Karla.¹⁰³⁸ Zatímco sám byl poměrně vytrvalým protestantem, spojení mužských pokračovatelů s odlišnou hierarchií hodnot pobělohorské doby chápal jako nezbytné a samozřejmé. Z tohoto důvodu zřejmě podporoval, aby Bohuslav Karel nastoupil pážecí službu právě u dvora knížete Karla z

---

¹⁰³⁵ Pozadí a prostředky prosazování jediného povoleného náboženského vyznání přiblížil v obecné rovině především J. MIKULEC, *31. 7. 1627. Rekatolizace šlechty*; TÝŽ, *Pobělohorská rekatolizace*; TÝŽ, *Metody a techniky pobělohorské rekatolizace v Čechách – jedna z možností výzkumu náboženských dějin*, in: Martin Elbel (ed.), *Limity a možnosti historického poznání. Sborník z cyklu přednášek*, Olomouc 2008, s. 115-123. Čím konkrétně se proces rekatolizace a následné farní obnovy vyznačoval na území jihočeského regionu, zachytili mimo jiné TÝŽ, *Albrecht Chanovský a rekatolizace jihozápadních Čech*, in: Radek Lunga (ed.), *Ondřej František Jakub de Waldt (1683-1752) a jeho doba. Sympoziium věnované osobě, dílu a době píseckého rodáka, faráře, kazatele a literáta*, Dobruška 2005, s. 53-58; Miloslav VOLF, *K dějinám protireformace v jižních Čechách (1637-1650)*, Jihočeský sborník historický 51, 1982, s. 81-87.

¹⁰³⁶ „Tento se ohlásil, že ven ze země odjeti chce: Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan s manželkou svou.“ Vincenc OEHM, *Protokol reformační komise, konané r. 1628 v krajích Bechyňském, Prachenském a Plzenském*, Věstník Královské české společnosti nauk, Třída filosoficko-historicko-filologická 1897, Praha 1898, č. 28, s. 1-29, zde s. 24.

¹⁰³⁷ Podle výroku Jana Tomana měl Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan nakonec přijmout katolickou víru. Své tvrzení však nepodepřel konkrétním pramenným svědectvím. Blíže J. TOMAN, *Bukovany*, s. 29.

¹⁰³⁸ Paměti, p. 144-146. Otcovská naučení byla stále častějším prostředkem, s jehož pomocí urození otcové usměrňovali jednání svých dospívajících mužských potomků. Srov. alespoň výběrově Václav MILLER – Marie RACKOVÁ (edd.), *Jan Hasištejnský z Lobkovic, K správě a naučení synu Jaroslavovi*, in: Dobrava Moldanová (ed.), *Jazyk a literatura v historické perspektivě*, Ústí nad Labem 1998, s. 117-149.

Lichtenštejna, jenž byl pro své mocenské úspěchy ztělesněným symbolem habsburského vítězství na Bílé hoře.¹⁰³⁹ Zejména jeho přízeň a přímluvy dovolovaly dospívajícímu rytíři uskutečnit zásadní kariérní kroky završené v roce 1635 obsazením místa v císařské armádě.¹⁰⁴⁰ Proto také s potěšením sledoval přípravy Bohuslava Karla na poznávací cestu do cizích zemí a v souladu se soudobými zvyklostmi jej vybavil potřebnými instrukcemi, z nichž nebyla ani náznakem patrná jakákoli zášť pociťovaná vůči českému místodržiteli.¹⁰⁴¹ Spolu s tímto konkrétním zjištěním se zároveň nabízí otázka, k jakému postoji se otcové rytířského původu převážně klonili, když se v jejich rodině vyskytla obdobná mezigeneračně a společensky podmíněná rozdílnost. Jen srovnání s jinými případy téže povahy následně umožní pochopit, jak se nižší šlechtic vyrovnával s napětím volby mezi pragmatickým prosazováním potřeb svých potomků a zásadami vycházejícími z vlastního přesvědčení.¹⁰⁴²

Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan svého staršího bratra Adama pravděpodobně přežil jen o několik let a zemřel již v roce 1633.¹⁰⁴³ Prakticky vzápětí po jeho smrti se potvrdilo, jakým problémům existenční povahy byl v prvním desetiletí po bitvě na Bílé hoře spolu se svou rodinou vystaven. Ztráta možnosti rozvíjet hospodářskou činnost na vlastním statku významně prohloubila jeho zadlužení. Ze zpětně pořízeného soupisu nesplacených pohledávek vyšlo najevo, že neplnil finanční závazky ani vůči nejbližším příbuzným včetně své nevlastní sestry Johany, švagrové Alžběty Bukovanské ze Mnichu nebo tchýně Anny Malovcové z Újezda.¹⁰⁴⁴

---

¹⁰³⁹ Jak vlivné a takřka bezprecedentní postavení si získal v pobělohorském období spolu s Albrechtem z Valdštejna, objasnil Arthur STÖGMANN, *Karel z Lichtenštejna, Albrecht z Valdštejna a převratné změny v Čechách po bitvě na Bílé hoře (1620-1627)*, in: Eliška Fučíková – Ladislav Čepička (edd.), *Valdštejn. Albrecht z Valdštejna. Inter arma silent musae?*, Praha 2007, s. 295-303; Pavel BALCÁREK, *Ve víru třicetileté války. Politikové, kondotiéři, rebelové a mučedníci v zemích Koruny české*, České Budějovice 2011, s. 11-41. Ze starších prací věnovaných Karlovi z Lichtenštejna zejména Herbert HAUPT (ed.), *Fürst Karl I. von Liechtenstein. Oberhofmeister Kaiser Rudolf II. und Vizekönig von Böhmen. Hofstaat und Sammelstätigkeit. Editione der Quellen aus dem liechtensteinischen Hausarchiv. Textband I/1*, Wien – Köln – Graz 1983. Působením rodu Lichtenštejnů v prostoru habsburské monarchie přelomu 16. a 17. století se dlouhodobě zabývá Thomas WINKELBAUER, *Gundaker von Liechtenstein als Grundherr in Niederösterreich und Mähren*, Wien – Köln – Weimar 2008.

¹⁰⁴⁰ Paměti, p. 145-146. Že se Bohuslav Karel Bukovanský Pinta z Bukovan mezi císařskými důstojníky skutečně udržel, potvrdil ve svých memoárech rovněž pobělohorský exulant Jan Jiří Harant z Polžic a Bezdruzic. Když se po nepřátelském území v roce 1640 pohybovaly „3 regementy komendirovaného lidu“, tak si poznamenal: „...též byl s nima jeden Bukovanský karnet, pana Jaroslava Bukovanského syn...“. F. MENČÍK (ed.), *Paměti Jana Jiřího Haranta*, s. 125.

¹⁰⁴¹ O významu a průběhu kavalírských cest v české historiografii nejnověji i s odkazy na související zahraniční literaturu J. KUBEŠ, *Náročná dospívání*.

¹⁰⁴² Prověření tohoto badatelského východiska by si vyžádalo náročnou heuristickou přípravu, na druhé straně skýtá příležitost pronikat hlouběji k hodnotovému žebříčku rytířů pobělohorské doby.

¹⁰⁴³ K tomu zpráva Bohuslava Karla Bukovanského. Paměti, p. 146.

¹⁰⁴⁴ Opřít se lze v daném případě o poznatek, který byl na základě studia souvisejících písemných pramenů opatřen Augustem Sedláčkem a následně zahrnut do obsahu jeho pracovní kartotéky. Srov.

Ačkoli se oba synové Jindřicha Bukovanského Pinty z Bukovan zvolna prosazovali v pobělohorské společnosti, svého původu ani minulosti se nezříkali. V následujícím období naopak platili za poslední mužské nositele rodové tradice prohlubované mimo jiné také uchováváním a dalším rozšiřováním memoárových zápisů založených jejich dědem Přibíkem. Alespoň z počátku života se oba zdržovali na někdejších manském dvoře v Touškově. Brzy po osamostatnění ovšem každý z bratrů přebýval na sídle jiné reprezentativní úrovně. Zatímco Bohuslav Karel a jeho manželka Anna Salomena Černínová z Chudenic se museli spokojit se skromně vyhlížejícím dvorem v Hořákově, Bohuslavův mladší bratr Přibík si sňatkem s Annou Julianou Vrábskou z Vrábí z hlediska kultury bydlení výrazněji polepšil a dožíval na tvrzi v západočeských Dožicích.¹⁰⁴⁵

Společensky nejzásadnější úlohu v pobělohorských dějinách rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan ovšem sehrál již jejich strýc Václav.¹⁰⁴⁶ Na rozdíl od všech ostatních sourozenců se mu pro výše zmiňovaný zdrženlivý postoj ke stavovské vzpouře vyhnuly výraznější majetkové postihy. Přesto musel bezprostředně po bitvě na Bílé hoře pečlivě zvažovat, jak se v nejbližších měsících zachová. Až do listopadu 1622 byl totiž vystaven hrozbě udělení pokuty za to, že se pravděpodobně pod vlivem vnějších okolností písemně zavázal respektovat nově zvoleného českého krále Fridricha Falckého.¹⁰⁴⁷ Domnělé katolické vyznání a válečnické dovednosti z něj ovšem navzdory jistým pochybnostem činily typ nižšího šlechtice, o jehož služby jevila habsburská dynastie v prvních pobělohorských letech vážný zájem podložený ryze pragmatickými důvody.

Vítězství císařského vojska v bitvě na Bílé hoře 8. listopadu 1620 nepřimělo veškeré stavovské oddíly operující v poli a dokonce ani jednotlivé posádky bránící strategicky významná sídla opozičních předáků k okamžité kapitulaci. Zvláště nedávno prováděné výzkumy potvrdily, že se objevovaly a politickou propagandou byly dále přiživovány teorie o přeskupení vojenských sil stavovského tábora doprovázeném návratem Fridricha Falckého do Čech. Šíření těchto zvěstí vyvolávalo rozdílné ohlasy, přesto mohlo v omezené míře přispívat k posilování odhodlání vybraných skupin žoldnéřů a

---

Historický ústav Akademie věd České republiky, August Sedláček, kartotéka, Bukovanský (16. dubna 1633).

¹⁰⁴⁵ Přehled do složitých rodopisných souvislostí vneslo teprve studium v genealogické sbírce Jana Václava Dobřenského. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 120, Bukovanský Pinta z Bukovan. K dějinám sídla v Dožicích podrobněji A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 268-269.

¹⁰⁴⁶ S důkladným ohlédnutím za jeho osudy J. TOMAN, *Bukovany*, s. 30-31.

¹⁰⁴⁷ Blíže T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací I*, s. 49.

ztěžovat postup císařské strany.¹⁰⁴⁸ V letech 1621 až 1622 tak válka i v důsledku těchto naznačených skutečností nadále probíhala a žádala si plné nasazení kvalifikovaných důstojníků, kteří velice často pocházeli z řad české nižší šlechty. Odborné hledisko v daném případě převažovalo nad případnými nedostatky v politickém či náboženském profilu těchto jedinců.¹⁰⁴⁹

Jak se zdá, mohla Václava Bukovanského při rozhodování o budoucím uplatnění oproti případné konkurenci zvýhodnit zejména jeho minulost. S výjimkou výše zmíněného pochybení z doby českého stavovského povstání na sebe totiž upozornil rovněž delším působením u císařského dvora.¹⁰⁵⁰ S jeho prostředím se začal seznamovat již od roku 1611, kdy byl přijat do hodnosti stolníka.¹⁰⁵¹ Ačkoli své první zkušenosti sbíral na sklonku života a vlády Rudolfa II., podařilo se mu ve zdejším společenství udržet také během dalších několika let.¹⁰⁵² Nástup Matyáše II. na císařský trůn přitom doprovázela výrazná změna, jež spočívala v přesunu početného dvora z hlavního města Království českého do Vídně.¹⁰⁵³ Jestliže se zde bukovanský rytíř skutečně pohyboval, měl patrně jako jeden z mála příslušníků svého rodu možnost zjistit a vnímat, jak bylo vzrůstající mocenské napětí v českých zemích vnímáno z habsburské perspektivy. Kromě toho byl jediným mužským potomkem Přibíka Bukovanského, který svůj zájem o veřejné dění dával najevo přímou službou vládnoucí dynastii.

---

¹⁰⁴⁸ Boje osamocených posádek upínajících naději k příjezdu Fridricha Falckého zpět do Království českého zasadil s vynikající znalostí různých typů dostupných písemných pramenů do zahraničněpolitických souvislostí R. FUKALA, *Konec zimního království*. Na jeden z významných nástrojů veřejné propagandy Fridricha Falckého se zaměřila Jana HUBKOVÁ, *Fridrich Falcký v zrcadle letákové publicistiky. Letáky jako pramen k vývoji a vnímání české otázky v letech 1619-1632*, Praha 2010.

¹⁰⁴⁹ Jejich vysoké zastoupení v císařské armádě doložilo zkoumání písemností ze sbírky Staré Militare, jež formou regestů edičně zpřístupnil Václav LÍVA (ed.), *Prameny k dějinám třicetileté války. Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra ČSR v Praze III. 1618-1625*, Praha 1951. Ke konkrétním příkladům souvisejícím s činností Václava Bukovanského Pinty z Bukovan viz níže.

¹⁰⁵⁰ Dějiny panovnických i šlechtických dvorů se v české a zvláště zahraniční historické vědě dlouhodobě těší mimořádnému badatelskému zájmu. Namísto výběrového výčtu souvisejících prací lze poukázat na zhodnocení tematického a metodologického rámce studia dané problematiky, které přehledným způsobem provedl Václav BŮŽEK, *Dvůr habsburských císařů v letech 1526-1740 a historiografie na prahu 21. století*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii*, s. 5-32. Dvory příslušníků vládnoucí dynastie v 16. a na počátku 17. století podrobil z hlediska vnitřních sociálních i mocenských struktur a personálního obsazení šlechtou z českých zemí důkladnému rozboru TÝŽ, *Šlechta ze zemí Koruny české*.

¹⁰⁵¹ Jméno Václava Bukovanského Pinty z Bukovan (z. 1632) se poprvé objevilo již v dochovaných seznámech dvořanů z období vlády Rudolfa II., které edičně zpřístupnila Jaroslava HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II. Eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576-1612*, Praha 2002 (= Fontes historiae artium 9), s. 245.

¹⁰⁵² Mezi někdejšími rudolfínskými dvorskými služebníky urozeného původu pokračujícími v dříve započaté kariéře u dvora Matyáše II. zaznamenal nižšího šlechtice z Bukovan V. BŮŽEK, *Šlechta ze zemí Koruny české*, s. 175-176, 181.

¹⁰⁵³ TAMTÉŽ, s. 180.

Chybějící prameny osobní povahy nedovolují přesněji popsat, čím nejvíce zaujal Václava Bukovanského pobyt v císařské rezidenci. Přesto se zdá být zřejmé, že se blízkost panovníka a politicky činných jedinců katolického smýšlení určitým způsobem podílela na utváření jeho osobnosti. Obdobné cíle a hodnoty jej navíc mohly svádět dohromady s řadou zástupců panského a rytířského stavu. Když docházelo ve druhé polovině roku 1611 k postupnému rozšiřování skupiny císařových stolníků, objevili se po jeho boku jmenovitě například Ferdinand Rudolf Lažanský z Bukové, Jan Vratislav z Mitrovic nebo Melichar Kolchrejt z Kolchrejtů.¹⁰⁵⁴ Sdílené postavení v hierarchii dvora a shodný okruh zastávaných povinností následně vytvářely příhodný prostor, aby se mezi uvedenými šlechtici pozvolna rozvíjely vazby „dobrého přátelství“.¹⁰⁵⁵ Právě na zúročení této skutečnosti možná Václav Bukovanský Pinta z Bukovan po bitvě na Bílé hoře spoléhal. Avšak zanedbatelná nebyla ani trvalá prestiž plynoucí z titulu dvorského služebníka. Dokonce ještě v roce 1623 se mu při sporu o oprávněnost finančních nároků Aleny Vchynské ze Vchynic a Tetova dostávalo označení „*J[eho] M[ilosti] c[ísařské] panatýra*“, ¹⁰⁵⁶ z čehož je přinejmenším zřejmé, že se po začátkách v roli stolníka později ujal výkonu další nabízené a lépe odměňované hodnosti.¹⁰⁵⁷ S ohledem na časové souvislosti užití tohoto oslovení se zároveň nabízí otázka, zda se Václav Bukovanský Pinta z Bukovan ve dvacátých letech 17. století nepokoušel o případnou obnovu své dosavadní kariéry. Pravděpodobně jej však více zaměstnávala vojenská kampaň vedená proti posledním odpůrcům panovníkovy svrchovanosti, do níž tehdy zasáhl.¹⁰⁵⁸

Vrcholem slibně započatého politického snažení někdejšího člena habsburského dvora se nakonec stalo pouze jmenování císařským radou, jímž se výrazněji nevymyká ze svého stavu.¹⁰⁵⁹ Jeho vstup do sboru přisedících dvorského a komorního soudu přesto provázely ohlasy v nejvyšších mocenských kruzích Království českého. Koncem března 1630 si této události všiml především nejvyšší kancléř Vilém Slavata z Chlumu a

¹⁰⁵⁴ Srov. J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, s. 245-246.

¹⁰⁵⁵ Co podmiňovalo jejich vznik, vysvětlil dosud nejuplněji V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“.

¹⁰⁵⁶ Podle úředního výpisu z register komorního soudu 11. září 1623 „*panna Alena ze Vchynic a z Tetova pohání Václava Bukovanského Pintu z Bukovan, J[eho] M[ilosti] c[ísařské] panatýra, viniti jeho chtíc z sedmi set a padesáti kop grošův českých dobrých stříbrných razu pražského jistiny, k tomu z úrokův od datum listu dluhu léta od narození Syna Božího 1617 v pondělí den památný s[vatéh]o Havla opata na tu sumu svrchu psanou vzešlých, zadržalých a posavad jdoucího dluhu pravého a spravedlivého dílu jeho*“. NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 244, sign. B 62/2, kart. 171.

¹⁰⁵⁷ Další důkaz o pozdější změně jeho zařazení v organismu císařského dvora podala J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, s. 251.

¹⁰⁵⁸ K válečnému vystupování Václava Bukovanského se pozornost autora obrací v následujícím výkladu.

¹⁰⁵⁹ Nositeli tohoto titulu se stávali páni a rytíři zasedající na dvorském a komorním soudu. Mechanismy jeho obsazování a personální skladbu objasnil pro předbělohorské období P. MAREŠ, *Soupis přisedících komorního soudu*, s. 11-12.

Košumberka. Ačkoli se zabýval řešením řady jiných záležitostí, tak neopomněl Jaroslavu Bořitovi z Martinic spolu s novými zprávami zaslat k přečtení „*J[eho] M[ilosti] c[ísařské] resoluci v příčině dosazení do soudu dvořského a komorního pana Bukovanského*“.¹⁰⁶⁰ I kdyby tedy přítomnost u soudních jednání nepřinášela Václavovi Bukovanskému patřičnou míru uspokojení, byla důležitá z hlediska uskutečnění dílčího společenského posunu.

Výjimečné vlohy však pozdější majitel bukovanského statku neprojevoval ani v oblasti hospodářství nebo úvěrového podnikání, což zřetelně potvrzují jeho opakované spory o různě vysoké finanční částky.¹⁰⁶¹ Příčinou těchto neshod s jinými šlechtici i vlastními příbuznými přitom byla neschopnost Václava Bukovanského Pinty z Bukovan plnit závazky vůči věřitelům, která dosáhla vrcholu v polovině dvacátých let 16. století, kdy se předmětem jednání komorního soudu staly jím nesplácené částky za pronajaté prostory v pražském domě U Zlatého medvěda na Malé Straně.¹⁰⁶²

Nejpřirozenější prostor k uplatnění nabízelo bukovanskému rytíři vojenské pole vymezené hranicemi českých zemí, na němž se v hodnosti císařského rytmistra s přestávkami pohyboval mezi lety 1621 a 1624. Ve společensky podnětném prostředí vojenských ležení se pravidelně setkával s rytíři, kteří se vyznačovali podobným způsobem uvažování a zpravidla sledovali i stejné kariérní cíle. Oproti nárazové službě přivádějící v předbělohorském období žoldnéře na uherská bojiště zde vznikala mnohem větší pravděpodobnost k vytváření trvalejších pout „dobrého přátelství“, jež se mohla dále rozvíjet i po skončení vojenských kampaní. Okolí Václava Bukovanského Pinty z Bukovan tvořila pestrá skladba důstojníků, kteří pocházeli například z rytířských rodů Benedů z Nečtin,¹⁰⁶³ Čabelických ze Soutic,¹⁰⁶⁴ Hýzrlů z Chodů,¹⁰⁶⁵ Koců z Dobrše,¹⁰⁶⁶ Lažanských z Bukové,¹⁰⁶⁷ Robmhápů ze Suché,¹⁰⁶⁸ Vratislavů z Mitrovic¹⁰⁶⁹

---

¹⁰⁶⁰ List od Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka Jaroslavu Bořitovi z Martinic datovaný ve Vídni 27. března 1630. SOA Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec, Rodinný archiv Slavatů, inv. č. 111, sign. III A 2b, kart. 15.

¹⁰⁶¹ Důkladné zhodnocení míry jeho zadlužení provedl J. TOMAN, *Bukovany*, s. 31.

¹⁰⁶² TAMTÉŽ; A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 70. Pro získání širšího povědomí o dějinách tohoto malostranského domu a jeho majitelích by mohly být do budoucna podrobeny studiu písemnosti uložené v Archivu hlavního města Prahy.

¹⁰⁶³ V. LÍVA (ed.), *Prameny k dějinám třicetileté války III*, s. 559.

¹⁰⁶⁴ TAMTÉŽ.

¹⁰⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 189, 193, 199.

¹⁰⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 559.

¹⁰⁶⁷ TAMTÉŽ, s. 188, 199, 200.

¹⁰⁶⁸ TAMTÉŽ, s. 320.

¹⁰⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 193, 199, 200.

nebo Vřesovců z Vřesovic.¹⁰⁷⁰ Spolu s nimi zpravidla sdílel i velmi podobné zážitky z oblasti válečné každodennosti, mezi nimiž nechybělo zasahování proti loupeživým vojákům,¹⁰⁷¹ urychlené mustrování oddílů¹⁰⁷² ani rozhodování o válečných zajatcích.¹⁰⁷³ Většina z nich se do jisté míry mohla přenášet také do civilního života Václava Bukovanského Pinty z Bukovan a podepsat se pod dílčími neúspěchy a problémy, které jej provázely v hospodářské a sociální sféře. Zvláště proto by bylo vhodné podrobit v budoucnu zevrubnějšímu výzkumu osudy jednotlivců pocházejících z této personální skladby ojedinelé skupiny a zamyslet se ve srovnávací perspektivě nad rozdíly či shodami v možnostech jejich společenského uplatnění.

Důstojné majetkové zázemí pro pozdější rodinný život připravil Václavovi Bukovanskému Pintovi z Bukovan již v lednu 1619 zněním své závěti starší bratr Jan.¹⁰⁷⁴ Jak bylo uvedeno v předcházejícím výkladu, dospěl někdejší místopisář Království českého k důležitému rozhodnutí. Venkovské šlechtické statky Bukovany, Zahrádku a Řeteč sice odkázal své druhé manželce Alžbětě Smrčkové ze Mnichu, ale výslovně pouze k doživotnímu užívání. Aby nedošlo k rozchvácení jádra tradičního rodového jmění, určil jejich pozdějším dědicem právě Václava Bukovanského Pintu z Bukovan.¹⁰⁷⁵

Když Alžběta Bukovanská ze Mnichu v roce 1625 zemřela, ocitl se dosud vyčkávající dědic v naprosto odlišné situaci než jeho dva starší bratři Adam a Jaroslav.¹⁰⁷⁶ Jak ovlivnila tato skutečnost jejich vzájemné vztahy, se však s ohledem na chybějící svědectví vhodných pramenů epistolografické či jiné povahy objasnit nepodařilo. Nezbyvá tedy než vycházet z jediné doložené kritiky, kterou na adresu svého mladšího bratra vznesl v souvislosti s vymáháním starších dluhů Adam Bukovanský Pinta z Bukovan.¹⁰⁷⁷ Přestože sama o sobě nevytváří dostatečnou výpovědní hodnotu, dává alespoň tušit, že nový majitel bukovanské tvrže nejevil o životní podmínky svých sourozenců výraznější zájem. Proto by bylo spíše překvapivé, kdyby jim po náhlé změně svých majetkových poměrů nabízel možnost ubytování na hlavním nebo některém z vedlejších rodových sídel.

---

¹⁰⁷⁰ TAMTÉŽ, s. 320.

¹⁰⁷¹ TAMTÉŽ, s. 188.

¹⁰⁷² TAMTÉŽ, s. 200.

¹⁰⁷³ TAMTÉŽ, s. 336.

¹⁰⁷⁴ NA Praha, Desky zemské, Desky zemské větší 139, fol. J 25-J 28.

¹⁰⁷⁵ Distribuce bukovanského nemovitého jmění si bedlivě všimali A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 70; J. TOMAN, *Bukovany*, s. 28-29.

¹⁰⁷⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 70.

¹⁰⁷⁷ NA Praha, Stará manipulace, sign. C 215/ B 28.

Dříve než mohl Václav Bukovanský Pinta z Bukovan před svou smrtí náležitě zvážit, jak naloží s rodovými statky, upadl podruhé za život do výraznější finanční tísně. Jediné východisko z ní zřejmě spatřoval v prodeji dědičného jmění své manželce Aleně Salomeně Černínové z Chudenic a dvěma dcerám Maxmiliáně Alžbětě a Anně Lidmile. K uzavření takto koncipované tržební smlouvy došlo v roce 1632, kdy zadlužený císařský rytmistr zároveň zemřel.¹⁰⁷⁸ S přihlédnutím k dějinám rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan by se dal tento letopočet označit za významný, neboť vymezuje horní hranici více jak 300 let trvající držby bukovanského sídla jeho příslušníky. V následujícím období se v jeho vlastnictví vystřídali v příslušném pořadí Morelové z Letin, Říčanští z Říčan, Chanovští z Dlouhé Vsi, Věžníkové z Věžník a někteří jednotlivci domácího i zahraničního původu, aby se po vyplacení hraběte Josefa Reye stalo od roku 1816 spolu s přílehlými vesnicemi součástí schwarzenberského dominia.¹⁰⁷⁹

Přestože se již nemohla opírat o tradiční pozemkové jmění, zůstávala pozdější pokolení bukovanského rodu i nadále přítomná v pobělohorské společnosti. Navzdory omezenému množství písemných pramenů bylo možné na základě výzkumu prováděného Augustem Sedláčkem jejich příslušníky zaznamenat na Písecku a zejména na Sušicku, kde se usadili a bez většího zájmu o veřejné dění trávili svůj každodenní život přinejmenším až do počátku 19. století.¹⁰⁸⁰ Většina z nich s největší pravděpodobností odvozovala původ od potomků Jaroslava Bukovanského Pinty z Bukovan. Jediným doloženým sídlem posledních bukovanských rytířů byl statek Hořejší Těšov jihozápadně od Sušice, který byl prodán novému majiteli teprve v roce 1801.¹⁰⁸¹

---

¹⁰⁷⁸ J. TOMAN, *Bukovany*, s. 28-29.

¹⁰⁷⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady XI*, s. 70; TÝŽ, *Bukovany*; TÝŽ, *Místopisný slovník*, s. 82. Ačkoli již po roce 1632 nesledoval cíleně osudy bukovanských rytířů, zdaleka nejhluběji a s přesahem až do 20. století pro změnu postihl dějiny Bukovan J. TOMAN, *Bukovany*.

¹⁰⁸⁰ Přihlédnuto bylo zejména k obsahu záznamů zahrnutých do Sedláčkovy pracovní kartotéky. Srov. jejich digitalizovanou formu (dostupná na adrese www.augustsedlacek.cz/apps; stav platný k 17. listopadu 2017).

¹⁰⁸¹ K příslušné rodové větvi a sídlu blíže A. SEDLÁČEK, *Bukovanský*; TÝŽ, *Místopisný slovník*, s. 885-886.

8. Edice Paměti Přibíka a Jana Bukovanských Pintů z Bukovan

8. 1. Okolnosti vzniku, stav dochování a dosavadní historiografické využití rukopisu

Zakladatelem nedochované rukopisné předlohy barokního opisu paměti byl Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan, jemuž lze jednoznačně připisovat autorství jedné ze dvou nejrozsáhlejších částí původního díla.¹⁰⁸² Vedle nejstarších událostí z dějin bukovanského rodu do ní pojal především vlastní zážitky, jež se dají časově zasadit mezi rok 1541 a konec 16. století. Otázkou přesto zůstává, zda jeho paměti vznikaly postupnými přípisy, anebo byly spíše jednorázovým počinem. Ze závěrečné dedikace přinejmenším vyplývá, že se jejich sepisování věnoval ještě v posledních letech svého života. Zvláště důležitou se s ohledem na jinak nepřilíš zřetelné časové souvislosti vzniku díla stala připomínka tragické smrti Přibíkova syna Hynka v polní bitvě u Keresztese, která dokončení prvního oddílu memoárů zcela konkrétně a prokazatelně posouvá až do doby po roce 1596.

O literární činnost projevil nejpozději po roce 1601 zájem také Jan Bukovanský Pinta z Bukovan, což vyjádřil svým obsáhlým pojednáním zaměřeným zvláště na jím prožívané události z posledních dvou desetiletí 16. a počátku 17. století.¹⁰⁸³ Ačkoli se v úvodu věnoval vzpomínání na nedávno zesnulého otce Přibíka a bratra Jindřicha, následně již zcela plynule pokračoval ve vedení dříve započatých pamětí. Zdá se být vcelku příznačné, že na rozdíl od svého předchůdce nepociťoval potřebu jakkoli zdůvodňovat účel nebo motivaci vlastního písemného snažení. Začátek jeho osobních postřehů navzdory tomu poměrně zřetelně uvozuje srozumitelný nadpis. O jeho zpětné doplnění se zřejmě nepostaral Jan Bukovanský, neboť je v něm titulován jako místopisár Království českého. Tím se totiž stal až v roce 1612, zatímco příslušná část memoárů po obsahové stránce nepřesáhla rok 1609, který by se zároveň mohl shodovat s datem jejího vypracování.

---

¹⁰⁸² K rozboru a metodě zpřístupnění editovaného pramene i otázkám po způsobu jeho vzniku, dochování a dosavadního historiografického využití se již autora pozornost obracela v samostatném vědeckém příspěvku. Příslušné části zmiňované studie se proto v prakticky nezměněné podobě staly součástí přítomného oddílu předkládané práce. Srov. F. KOREŠ, *Paměti*.

¹⁰⁸³ Rozdíl v délce prvních dvou úseků bukovanských memoárů činí v barokním opisu augustiniánského řeholníka Vincenta tři strany.

Snahu o dodatečné zpřehlednění pamětí bukovanských rytířů tak mohl projevit nejpravděpodobněji buď tvůrce pozdějšího barokního opisu, páter Vincent, anebo v pořadí již třetí pisatel původního textu. Tím byl komorník při úřadu desek zemských Mikuláš Kostelecký, jenž podle vlastních slov strávil jistý čas ve službách Jana Bukovanského Pinty z Bukovan a v roce 1619 či krátce poté se rozhodl podat zprávu o úmrtí i posledních letech života svého patrona. Jak sám podotkl, využil pro daný účel zcela přirozeně „*knihy od pana otce jeho založené*“, o níž měl podle všeho dobré povědomí. Mezi posledním zápisem Jana Bukovanského a kratší poznámkou Mikuláše Kosteleckého nakonec vznikla bezmála desetiletá mezera. Jestli byla způsobena sníženým zájmem budoucího místopísaře o pokračování v psaní pamětí, poškozením a nedochováním některých folií původního rukopisu či dokonce výběrovým zaměřením Vincentova barokního opisu, však nelze spolehlivě zodpovědět.

Dá se předpokládat, že se výše zmíněná pamětní kniha během pobělohorského období vyskytovala v držení Janova nevlastního bratra Jaroslava Bukovanského Pinty z Bukovan. I když do ní on sám nepřispěl jediným zápisem, zastoupil jej jeho syn Bohuslav Karel. V pořadí čtvrtý a zároveň poslední autor potvrdil platnost dobově rozšířené zvyklosti opisovat do memoárů slovo od slova znění hodnotnějších písemností. Text rukopisu rozšířil o obsah naučení, které obdržel před odjezdem na kavalírskou cestu koncem října 1628 od svého otce Jaroslava. Přímo za něj následně připojil osobní zhodnocení průběhu uskutečněné výpravy „*z Prahy do cizích zemí*“ doprovázené zmínkami o otcově úmrtí a následném započetí vlastní vojenské kariéry v roce 1635. Stejně datum je možné s největší pravděpodobností označit za horní časovou hranici dějů, k nimž se paměti bukovanských rytířů vztahují. Poslední přidané záznamy ovšem mohly vzniknout prakticky kdykoli mezi lety 1635 a 1662, kdy se zdržoval převážně na svém šlechtickém dvoře v Hořákově jižně od Klatov.¹⁰⁸⁴

Existenci původního rukopisu pamětí lze doložit naposledy k roku 1686, kdy se nacházel na tvrzi v západočeských Dožicích, kterou ještě řadu let po ovdovění obývala Anna Juliana Bukovanská z Vrábí. Zdejší sídlo koupila v šedesátých letech 17. století zřejmě už krátce před smrtí svého manžela Přibíka. Jmenovec známějšího předbělohorského předka byl synem Jaroslava Bukovanského Pinty z Bukovan a po svém jediném bratrovi Bohuslavu Karlovi velmi pravděpodobně zdědil putovní knihu,

---

¹⁰⁸⁴ Hořákov, poddanská ves a bývalý vrchnostenský dvůr, dnes část obce Běšiny jižně od Klatov (Plzeňský kraj), ves příslušející ke statku Kolinec (do 1666 ve vlastnictví Koců z Dobrše), dvůr naproti tomu ve svobodném vlastnictví Bukovanských Pintů z Bukovan (nejméně do 1662).

kteřá v postupném sledu zahrnovala paměti jeho děda, strýce i bratra. Důvodem pro uschování vzácné rodinné památky u Přibíka Bukovanského mohla být především skutečnost, že Bohuslav Karel přivedl z manželství s Annou Salomenou Černínovou z Chudenic na svět převážně ženské potomky a jeho jediný syn Jan Jindřich zemřel svobodný. Snad aby se memoáry i nadále šířily v bukovanském rodě a vydávaly svědectví o jeho starobylosti, přenechal je nejstaršímu žijícímu mužskému dědici. Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan se navíc po sňatku s Annou Julianou Vrábskou dočkal hned dvou synů Jaroslava Ignáce a Maxmiliána, což by jen podporovalo správnost této nepodložené domněnky. Pokud by tomu tak skutečně bylo, mohl právě na ně, jako budoucí pokračovatele započaté literární tradice, jejich strýc Bohuslav Karel před svou smrtí v roce 1662 myslet. Ať již bylo pozadí vlastního předání letitého rukopisu dalšímu pokolení jakékoli, dostal se po polovině osmdesátých let 17. století do rukou dalšího z řady významných představitelů české barokní genealogie – augustiniánského pátera Vincenta od svatého Viléma.¹⁰⁸⁵

Tento řeholník spojil převážnou část života s pražským klášterem u svatého Václava na Zderaze a prokazoval mimořádný zájem o minulost starobylé české šlechty. Aby si mohl zajistit co nejvíce vhodných podkladů pro svá rodopisně orientovaná studia, vydával se i na poznávací cesty, při nichž se mohl osobně stýkat s urozenými jedinci. Zřejmě zrovna tímto způsobem se mu během roku 1686 na tvrzi v západočeských Dožicích dostal do rukou cenný rukopis obsahující zápisy několika generací bukovanských rytířů.¹⁰⁸⁶ Poskytnout mu jej mohla například Anna Juliana Bukovanská z Vrábí, jejímž manželem byl shodou okolností jmenovec zakladatele paměti Přibík Bukovanský.¹⁰⁸⁷ Páter Vincent si záhy pořídil pečlivý opis větší části pramene a jeho znění přenesl do své knihy rozmanitých genealogických poznámek, která je doposud známá a dochovaná pod výstižným dobovým názvem *Liber variegatus*.¹⁰⁸⁸ Vincentovou

---

¹⁰⁸⁵ K jeho životním osudům i genealogicky motivovaným zájmům obrátil pozornost Jiří WOLF, *P. Vincent a S. Guilelmo a česká barokní genealogie. Studie z dějin pomocných věd historických*, Praha 1999 (Diplomová práce); TÝŽ, *P. Vincentius a S. Guilelmo*, *Listy filologické* 126, 2003, s. 88-94. Při personálním mapování sociálních sítí obklopujících české barokní genealogy a heraldiky o něm přehledně pojednala Martina HRDINOVÁ, *Erby ctihodné šlechty slavného Království českého. Edice a analýza dvou erbovníků české šlechty z 80. let 17. století*, Praha 2013, s. 123-124. Okrajově rovněž Antonín PODLAHA, *Vincencius a S. Guilelmo*, *Časopis Musea Království českého* 71, 1897, s. 150.

¹⁰⁸⁶ Podle ověřených poznatků páter Vincent skutečně putoval v letech 1685 až 1687 po západních Čechách. Viz M. HRDINOVÁ, *Erby ctihodné šlechty*, s. 124.

¹⁰⁸⁷ Příslušné příbuzenské vazby v bukovanském rodě bezpečně objasnil Jan Václav Dobřenský. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 120, Bukovanský Pinta z Bukovan.

¹⁰⁸⁸ Národní knihovna České republiky, Sběrka rukopisů a starých tisků, sign. XVII E 28.

latinskou poznámkou zmíněný rok 1686 tak zároveň představuje poslední písemný doklad existence původních bukovanských memoárů.¹⁰⁸⁹

Obsah pamětí se však právě zásluhou barokního opisu dostal brzy do povědomí mladších genealogů, k nimž patřil jak svobodný pán Gottfried Daniel Wunschwitz, tak Jan Václav Dobřenský. Zejména Wunschwitzovy obsáhlé výpisky svědčí o tom, že s opisem velmi důkladně pracoval.¹⁰⁹⁰ Vincentovy vlastní rukopisy zůstávaly ještě dlouho po jeho smrti v roce 1700 součástí vysoce ceněné knihovny novoměstského kláštera bosých augustiniánů u svatého Václava.¹⁰⁹¹ Teprve s jeho zrušením rozšířily bohaté knižní fondy jezuitského Klementina, kde setrvaly až dodnes.¹⁰⁹²

Přestože i v počátcích českého moderního dějepisectví zůstávaly Vincentovy práce badatelsky dobře dostupné, zevrubnější zájem o problematiku dějin rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan ani o kritické zpřístupnění jejich pamětí se nedostavil. Stejný stav ovšem platil ještě na prahu 20. století, kdy uveřejnil Ferdinand Tadra výsledky svých výzkumů zaměřených na rozvoj literární činnosti v pražském augustiniánském klášteře u svatého Václava.¹⁰⁹³ Při podrobném popisu Vincentových knih si pak povšimnul také opisu bukovanských pamětí.¹⁰⁹⁴ O výraznější zviditelnění memoárů se navíc ještě téhož roku zasloužil vydáním přehledného katalogu rukopisů tehdejší pražské univerzitní knihovny Josef Truhlář.¹⁰⁹⁵ Této praktické pomůcky využil August Sedláček, když si na jeden z lístků své pracovní kartotéky poznamenal místo uložení osobních zápisů bukovanských rytířů.¹⁰⁹⁶ Jejich výpověď však překvapivě ponechal stranou svého zájmu a neopřel se o ni v žádném ze svých děl.

Ačkoli se i později setkávali s Vincentovými knihami četní badatelé, kteří svou pozornost obraceli k tradicím vývoje genealogického a heraldického snažení v českých

---

¹⁰⁸⁹ Paměti, p. 108.

¹⁰⁹⁰ NA Praha, Sbirka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, inv. č. 125 (Bukovanský z Bukovan).

¹⁰⁹¹ J. WOLF, P. *Vincentius a S. Guilelmo*, s. 93.

¹⁰⁹² Podrobnosti ke stěhování knih z augustiniánského kláštera u svatého Václava do pražského Klementina přinesl Josef TRUHLÁŘ, *Katalog českých rukopisů c. k. veřejné a univerzitní knihovny pražské*, Praha 1906, s. VI.

¹⁰⁹³ Ferdinand TADRA, *Z literární činnosti v klášteře bosáků u sv. Václava v Praze*, Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 15, 1906, s. 371-389.

¹⁰⁹⁴ TAMTÉŽ, s. 375.

¹⁰⁹⁵ J. TRUHLÁŘ, *Katalog českých rukopisů*, s. 80-81.

¹⁰⁹⁶ Kartotéky Augusta Sedláčka se staly před nedávnem předmětem rozsáhlé digitalizace a jsou veřejně přístupné prostřednictvím webového rozhraní. O projektu podrobněji i s řadou dalších užitečných informací Eva DOLEŽALOVÁ – Robert ŠIMŮNEK – Jaroslav BOUBÍN – Josef ŽEMLIČKA, *August Sedláček in the Age of Digital Humanities*, Praha 2015.

zemích,¹⁰⁹⁷ prvního skutečného docenění se paměti Přibíka a Jana Bukovanských Pintů z Bukovan dočkaly teprve v regionálně orientovaných výzkumech Jana Toman. K jeho nejvýraznějším počínům patří z daného hlediska zejména monografie věnované dějinám Zbenic a Bukovan, v nichž dříve opomíjený pramen opakovaně citoval.¹⁰⁹⁸ Posledně zmíněná práce se sice dochovala pouze ve strojopisné podobě, přesto jako jedna z mála zahrnovala hlubší interpretaci bukovanských memoárů a po Tomanově úmrtí byla pojata do jeho rozsáhlé písemné pozůstalosti ve Státním okresním archivu v Písku.¹⁰⁹⁹ Zde se zároveň nachází také transkribovaný text paměti, který si Jan Toman opatřil pro svou osobní potřebu.¹¹⁰⁰

8. 2. Popis rukopisu a ediční zásady

Vzpomínky bukovanských rytířů představují nedílnou součást Vincentovy knihy rodopisných poznámek pojmenované *Liber variegatus*, která je uložena pod signaturou XVII E 28 ve Sbírce rukopisů a starých tisků spravované Národní knihovnou České republiky.¹¹⁰¹ Opis někdejší významné památky nižšího šlechtického rodu ze severního Prácheňska se rozkládá na 39 číslovaných stranách příslušného kodexu augustiniánského řeholníka z konce 17. století a tvoří jej takřka výlučně české záznamy psané drobnou novogotickou kurzívou. Těmi se jen místy prolínají také kratší úsloví či celé věty v latinském jazyce, pro jejichž zápis byla podle očekávání nejčastěji užita humanistická minuskula.¹¹⁰² Zatímco editovaný úsek fyzicky existujícího textu je bezpochyby autografem pátera Vincenta, na vzniku původní předlohy se podíleli hned čtyři pisatelé. Vedle již známých Přibíka¹¹⁰³ či Jana Bukovanských Pintů z Bukovan¹¹⁰⁴ to byl také jeden z Přibíkových vnuků Bohuslav Karel.¹¹⁰⁵ Jistou stopu v mezigeneračně předávaných memoárech zanechal dokonce i služebník Jana Bukovanského a zároveň

---

¹⁰⁹⁷ Tomáš KREJČÍK, *Z dějin českých genealogických a heraldických zájmů do poloviny 19. století*, Sborník archivních prací 32, 1982, s. 480-505, zde s. 492; M. HRDINOVÁ, *Erby ctihodné šlechty*, s. 123-124.

¹⁰⁹⁸ J. TOMAN, *Dějiny obce Zbenice; Týž, Bukovany*.

¹⁰⁹⁹ SOKA Písek, Toman Jan, inv. č. 654, kart. 16.

¹¹⁰⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 961.

¹¹⁰¹ Národní knihovna České republiky, Sbírka rukopisů a starých tisků, sign. XVII E 28.

¹¹⁰² Kodikologický a paleografický rozbor rukopisu *Liber variegatus* již dříve pečlivě provedl J. WOLF, *P. Vincentius a S. Guilelmo*, s. 88-89.

¹¹⁰³ Paměti, p. 108-126 (část psaná Přibíkem Bukovanským Pintou z Bukovan).

¹¹⁰⁴ Paměti, p. 126-141 (část psaná Janem Bukovanským Pintou z Bukovan).

¹¹⁰⁵ Paměti, p. 144-146 (část psaná Bohuslavem Karlem Bukovanským Pintou z Bukovan).

komorník při úřadu desek zemských Mikuláš Kostecký.¹¹⁰⁶ Ani jedna z posledně jmenovaných osob se však s ohledem na stručnost jimi pořizovaných záznamů již nepříčinila o výraznější rozšíření obsahu pamětí. Přestože se zdá být velmi pravděpodobné, že byly z větší části sepsány mezi lety 1596 a 1609, díky časovému rozpětí vzpomínek obou hlavních autorů pokrývají bez několika desetiletí téměř celé předbělohorské období.

Práce s opisy nezvěstných či zaniklých rukopisných děl s sebou nese četná úskalí, která kladla ještě před započítím edičních příprav zvláštní důraz na pečlivé provádění všech úkonů vnější a vnitřní pramenné kritiky.¹¹⁰⁷ Důsledné pracovní postupy barokních genealogů typu Wunschwitze či Vincenta od svatého Viléma, jež jsou patrné z výskytu četných latinských poznámek přímo v opsaném textu pramene, však dávají badateli oprávněnou naději, že se předloha písemnosti alespoň z větší části zachovala v původním znění. Právě proto nebylo v žádném případě myslitelné vydělit Vincentovy poznámky a na první pohled nic neříkající marginální výpisky z obsahu edice a přecházet je bez povšimnutí. Nejenže by tím byl narušen klíčový dějinný kontext dochování pamětí bukovanských rytířů, ale zároveň by hrozilo, že bude badatel zbytečně ochuzen o poutavý vhled do činnosti augustiniánského řeholníka.

Aby se odborné veřejnosti podařilo vedle vlastního sdělení memoárů autenticky zprostředkovat rovněž podobu části Vincentova rukopisu, respektovala edice až na drobné výjimky jeho původní členění. Po okrajích tak zůstaly zachovány obvyklé glosy, jež editor vyznačil kurzívou. Ty bedlivě sledovaly příbuzenské vazby mezi jednotlivými šlechtici, čímž baroknímu genealogovi výrazně ulehčovaly orientaci ve studovaném pramenu. Určitých změn naopak doznal jinak téměř souvislý tok textu pamětí. V zájmu zvýšení přehlednosti byly jeho tematicky a myšlenkově znatelně uzavřené části odděleny a opatřeny výstižnými, tučně provedenými nadpisy v hranatých závorkách.

Před případným zahájením studia příslušného díla by mělo být připomenuto, že vložené postřehy pátera Vincenta nepředstavují jedinou z jeho zvláštností. Pozornost do jisté míry poutá také nepřilíš spolehlivé datování některých událostí popisovaných

---

¹¹⁰⁶ Paměti, p. 141-144 (část psaná Mikulášem Kosteckým).

¹¹⁰⁷ Vzhledem ke zvolení shodné metody zpřístupnění a častému výskytu obdobných jazykových jevů využil autor při tvorbě předkládaných edičních zásad i části své předchozí studie, která se zaměřila na kritické vydání dochovaného znění rodinné kroniky Robmhápů ze Suché pojatého do barokního opisu jiného známého genealoga, Gottfrieda Daniela Wunschwitze. Srov. F. KOREŠ, *Moc, válka a společenský vzestup*.

bukovanskými rytíři.¹¹⁰⁸ Vzniklé chyby patrně vyplynuly z průniku řady vnějších i vnitřních okolností. Lze se tak pouze domnívat, jestli omyly pisatelů nejvíce zapříčinily prosté výpadky paměti, chybějící písemné podklady či důsledky zavádění gregoriánského kalendáře.¹¹⁰⁹ Jako svébytný druh výpovědi o intelektuálních předpokladech literárně činných zástupců české nižší šlechty ovšem zůstaly původní časové údaje v editovaném textu zachovány. Pokud se je následně podařilo úspěšně ověřit a opravit, byly do správné podoby převáděny za pomoci dodatečně vkládaných nadpisů.¹¹¹⁰

Pro snazší porozumění obsahu edice je potřeba upozornit na funkci používaných editorských značek. Veškeré zásahy a doplňky editora do původního textu vyznačují hranaté závorky [ ], jež se nejčastěji uplatnily při rozepisování zkrácených slov. Úpravy textu prováděné augustiniánským řeholníkem Vincentem prostřednictvím interlineárních poznámek se objevují ve složených závorkách { } a jsou vyznačeny kurzívou. Obdobným způsobem docházelo i ke zvýraznění jím přeškrtnutého textu, jenž byl pro změnu umístěn do špičatých závorek < >. Na obsahově nesrozumitelnou či nesmyslnou část textu upozornil editor vykřičníkem v hranatých závorkách [!]. Při nejistotě o správnosti provedené transkripce se užívalo otazníku vloženého do hranatých závorek [?]. Jednotlivá slova či delší slovní spojení zaznamenaná užitím novogotické polokurzívy byla za účelem grafického rozlišení v edici podtržena nepřerušovanou rovnou čarou. Jakákoli podtržení prováděná přímo z Vincentovy iniciativy naproti tomu vynikla uplatněním dvojitých přerušovaných čar. Pokud tvůrce rukopisu přistoupil k vložení textu do prostých závorek, tak jej editor vysadil kurzívou a ohraničil rovnými závorkami | |. Vedle toho se v nich vyskytují rovněž vytučněná čísla příslušných stran Vincentovy knihy rodopisných poznámek *Liber variegatus*, která představují hlavní pomůcku pro přesnou orientaci v opisu literárního díla bukovanských rytířů (např. **lp. 108**). Na rozdíl od zcela automaticky rozepisovaných značek pro obecně známé měrné jednotky (ß → kopa), zůstaly v původní podobě zachovány některé srozumitelné grafické značky užívané v oblasti genealogie (Θ).

---

¹¹⁰⁸ Vzorovou ukázkou výše zmiňovaných chronologických nesrovnalostí se stalo například mylné přenesení data úmrtí Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan do roku 1600 nebo nesprávné časové určení požáru Pražského hradu a uherské korunovace Maxmiliána II. K tomu podrobněji Paměti, p. 111, 120-121, 126-128.

¹¹⁰⁹ O přijetí a prosazování příslušné kalendářní reformy pojednala podrobným způsobem Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 112-131.

¹¹¹⁰ Srov. Paměti, p. 111, 120, 126.

Vzhledem k jednoznačné převaze českých zápisů v osobních vzpomínkách bukovanských rytířů se základem pro jejich zpřístupnění stala především metoda transkripce. Občasně se vyskytující latinské pasáže naproti tomu podléhaly důsledné transliteraci doprovázené jejich vsazením do kurzívy. Pravidla zvoleného postupu vycházela ze zásad, jichž se užívá v ediční řadě *Prameny k českým dějinám 16.-18. století*. Při jejich vytváření se vedle užitečných směrnic přihlíželo rovněž k několika zdařilým kritickým vydáním raně novověkých pramenů osobní povahy.¹¹¹¹

Ačkoli jazykovou stránku díla bezpochyby výrazně poznamenal proces jeho pozdějšího opisování, byl i tak kladen důraz na zachování zvukové kvality jednotlivých hlásek.¹¹¹² Oproti rukopisné předloze došlo k přizpůsobení textu podmínkám současného českého pravopisu a užívané interpunkce. Nejzávažnější změny se dotýkaly psaní jednotlivých hlásek.¹¹¹³ Úpravami prošlo také používání velkých písmen, která se v edici vyskytují na začátku vět, v nadpisech, u osobních jmen a názvů míst, ale také v projevech úcty k bohu, císařskému majestátu či urozeným jedincům. Všeobecně rozšířené zkratky doprovázené nezřídka umístěním závěrečných písmen v horním

---

¹¹¹¹ Při vytváření edičních zásad se rozhodujícím způsobem přihlíželo k obecně platným postupům, které formulovali Ivan ŠŤOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002. Ze zřetele však nebyla spuštěna ani trvale probíhající diskuze nad současným stavem a budoucími východisky ediční činnosti v oblasti raně novověkých písemností. K tomu například Jana VOJTIŠKOVÁ, *K specifickým transkripce českých raně novověkých textů*, in: Pavel Otmar Krafl a kol., *Editorství a edice středověkých pramenů diplomatické povahy na úsvitu 21. století. Směry – tendence – proměny*, Praha 2016, s. 213-220.

¹¹¹² Editor si byl vědom jazykových zvláštností zpřístupňovaného pramene, které by byly důslednou transkripcí nežádoucím způsobem potlačeny. Kromě níže stanovených transkripčních zásad proto formuloval také výjimky z pravidla směřující k alespoň částečnému zachování autentické podoby původního textu. U některých slov proto zůstalo beze změny původní psaní *d* místo *t* (*svadební*), *ch* místo *h* (*naschromáždil*) i nejrůznější dobové tvary slov (*čtyry* = *čtyři*; *naživě* = *naživu*). Ponechány byly rovněž protetické *v* (*vosirel*), nadbytečně vkládané *d* (*třidceti*), původní tvary slovesa být (*sou*) i obvyklé germanismy (zejména *sch* vyslovované jako *š*).

¹¹¹³ Současné pravopisné normě bylo při transkripci přizpůsobeno psaní hlásek *i/y* (*otcy* → *otci*; *většyho* → *většiho*), *u/v* (*vkazovala* → *ukazovala*; *vplně* → *úplně*), *v/w* (*swých* → *svých*) a *s/z* (*schromil* → *zchromil*; *z sebou* → *s sebou*). Dvojhláska *au* byla přeměněna na *ou* (*aumysl* → *oumysl*; *rukau* → *rukou*). Všechny dobově rozšířené spřežky *cz*, *rz*, *ss* nahradily souhlásky *č*, *ř* a *š* (*aczkoliv* → *ačkoliv*; *rytířského* → *rytířského*; *pobvysí* → *pobvší*). Transkripční souhláskové skupiny *cz* a *tz* však vznikala také hláska *c* (*kolibce* → *kolibce*; *kontribuzím* → *kontribucím*). Podle významu jednotlivých slov bylo upraveno psaní *g/j/i/y* (*gméno* → *jméno*; *šebreinky* → *šebrejňky*; *neyprve* → *nejprve*). Na místě digrafu *ie* se uplatnilo používání *ě* (*niekdy* → *někdy*). Koncové *ij* se přepisovalo v latinských pasážích jako zdvojené *ii*, v českých jako dlouhé *í* (*Dožicij* → *Dožicii*; *konij* → *koní*). Zachováno zůstalo psaní diftongizovaného *ej* (*slejchal*). Nevyslovované zdvojené souhlásky *dd*, *ff*, *ll*, *mm*, *nn*, *tt* byly redukovány na jednoduché (*raddu* → *radu*; *kurfüršt* → *kurfüršt*; *Lidmillu* → *Lidmilu*; *summě* → *sumě*; *Zuzanna* → *Zuzana*; *jatt* → *jat*). Skupiny hlásek *di*, *ni*, *ti* vyskytující se před samohláskami byly modernizovány do podoby *d'*, *n'*, *t'* (*Mládátek* → *Mládátek*; *ochraniovala* → *ochraňovala*; *šťiastný* → *šťastný*). Grafémy *c* a *ck* byly s přihlédnutím k výslovnosti místy změněny na *k* (*comisaře* → *komisaře*; *Franckreichu* → *Frankreichu*) podobně jako *g* a *gk* na *k* (*Hertvig* → *Hertvík*; *Švambergka* → *Švamberka*). Aspirované *th* nahradila po zjednodušení souhláska *t* (*Pintha* → *Pinta*). Německé ostré *ß* bylo v českých slovech transkribováno jako jednoduché *s* (v *leřích* → v *lesích*). Sjednocení se dočkalo také kolísavé užívání *š/ž* (*nebožtik/neboška* → *nebožtik*, *nebožka*).

indexu byly důsledně rozepisovány do hranatých závorek (*s^o*. (*s[vatéh]o*), *J^o*. *M. C.* (*J[eh]o M[ilosti] c[ísařské]*), *A^o*. (*A[nn]o*), *nebož.* (*nebož[tika]*)). Péčí editora byly současně odstraněny jednoznačné písařské omyly, které mohly vzniknout při vytváření rukopisného opisu pamětí (např. *propieti* → *prospěti*). V souladu se současnými stylistickými zvyklostmi byly upraveny hranice jednotlivých slov (např. *místo písaře* → *místopísaře*).

Zvýšená pozornost musela být při promýšlení transkripčních zásad věnována také dobově proměnlivým tvarům osobních jmen šlechticů a zeměpisných názvů. Výsledná edice se snaží ctít jejich původní podobu, aby nedošlo k nežádoucímu potlačení případných jazykových zvláštností a odchylek, jimiž se mohl vyznačovat písemný styl bukovanských rytířů či augustiniánského řeholníka Vincenta. K seznámení s ustáleným a v odborné literatuře převažujícím způsobem zápisu všech jmenných i místních údajů poslouží čtenáři poznámkový aparát. Jeho stěžejní funkce ovšem spočívá především v určení totožnosti postav a polohy míst, jež se v textu pamětí objevují. Většinu osob urozeného, měšťanského nebo venkovského původu zasazují do širšího společenského rámce připojená životní data, která kromě přibližného stáří zohledňují také jejich příbuzenské vazby a zastávané společenské hodnosti či politické úřady. Aby mohl editor spolehlivě ověřit a blíže objasnit veškeré zastoupené údaje, využíval nejen celou řadu dostupných pramenných edicí, kompendií, soupisových děl, ale rovněž pracovní kartotéky českých historiků¹¹¹⁴ či badatelsky vyhledávanou genealogickou sbírku Jana Václava Dobřenského.¹¹¹⁵ Rozšiřující údaje o jednotlivcích a místech byly uváděny v poznámkovém aparátu vždy pouze jednou, a to při jejich prvním výskytu v editovaných memoárech.¹¹¹⁶ Editor se tím chtěl v první řadě vyhnout nadměrnému přetěžování poznámkového aparátu a zároveň dosáhnout jeho zpřehlednění.

---

¹¹¹⁴ Soustavně využívány byly digitalizované kartotéky Augusta Sedláčka (dostupné na adrese www.augustsedlacek.cz/apps; stav platný k 17. listopadu 2017) a kartotéky Jana Tomana uložené v SOKA Písek, Toman Jan, inv. č. 994-995.

¹¹¹⁵ NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského.

¹¹¹⁶ Například *Vojtěch Nebílovský z Drahozuze na Nebílovech* (z. 1551), *syn Jana Nebílovského z Drahozuze a Anny Ucháčkové z Kračina, bratr Lidmily Bukovanské z Drahozuze* (první zmínka) → *Vojtěch Nebílovský z Drahozuze na Nebílovech* (z. 1551) (každá další zmínka). Obdobný postup se uplatnil při opakovaném výskytu určených lokalit (*Nebílovy (Nebielov, Nebílov, Nebylov), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Nebílovských z Drahozuze (do 1555), Mariány Běšinové z Drahozuze (od 1555), Běšinů z Běšin (ještě okolo 1564), Hradištských z Hořovic (před 1600), Anny Hradištské z Michnic (1600-1604), Mariány Kokořovcové ze Svárova (od 1604) a Kokořovců z Kokořova (do 1673 a pak opět 1685-1705) → Nebílovy (Nebielov, Nebílov, Nebylov), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj)*).

8. 3. Edice Paměti bukovanských rytířů

|p. 108|

Památky sepsané od dobré paměti někdy uroze-

ného pána Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan¹ a na Bukovanech² a Zlinicích,³ které poznamenal svou vlastní rukou, co kde mohl o jakých pamětech zvědět i také co jest z svých mladých let až do starých povědom byl.

*Desumpt: Do-
žicij ex vetusto
libro.
1686.*

.....
Paměť o rodičích mých, o dědu a bábě mé po otci

mém Janovi Pintovi Bukovanským z Bukovan⁴ a na Bukovanech,⁵ jak sem od téhož nebožtíka otce svého nejednou jistou paměť slejchal.

.....
[Vojenská služba, rodinný život a smrt Jindřicha Bukovanského z Bukovan]

Dědu mému jméno bylo Jindřich.⁶ Ten že jest po otci svém Zikmundovi Bukovanském Pintovi.⁷ Od svých mladých let jsouce při skrovné živnosti.⁸ Když k letům přišel, že jest mnohá léta po službách v této i v jiných zemích. Nejvíce v zemi pruské⁹ do 20 let na vojně byl. S někte-

*Zikmund Bu-
kovanský Pinta
byl otec Jindři-
cha Bukovanského.*

¹ Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601), syn Jana Bukovanského z Bukovan a Lidmily Nebílovské z Drahozuze, bratr Hynka Bukovanského, 1564-1582 první manželka Justýna Vamberská z Rohatec, od 1583 druhá manželka Stranka Býčková z Budkova, účastník uherské korunovace Maxmiliána II. (1563), zapsaný v Pokutních registrech Petra Voka z Rožmberka (1575).

² Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Bukovanských Pintů z Bukovan (do 1632).

³ Zbenice (*Zbynice, Zlinice*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Šiců z Drahenic (do 1539), Opršalů z Jetřichovic (1539-1547) a Bukovanských Pintů z Bukovan (1547-1609).

⁴ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1495, z. 1572), syn Jindřicha Bukovanského z Bukovan a Kateřiny Šicové z Drahenic, manželka Lidmila Nebílovská z Drahozuze, otec Přibíka Bukovanského, signatář *Přátelského snešení* (1547).

⁵ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶ Jindřich Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech (n. okolo 1420, z. 1502), syn Zikmunda Bukovanského z Bukovan a Kateřiny z Kotouně, zhruba od 1470 první manželka Kateřina Břízská z Břízy, zhruba od 1490 druhá manželka Kateřina Šicová z Drahenic, přibližně do 1470 střídavě v žoldněrských službách.

⁷ Zikmund Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech (n. před 1414, z. před 1476), manželka Kateřina z Kotouně.

⁸ Živnost – živobytí.

⁹ Prusko (*země pruská*), dobově nepřilíš rozšířené označení pro německé oblasti a historické území budoucího státního útvaru na pomezí Spolkové republiky Německo, Polské republiky a Ruské federace.

rými tovaryši¹⁰ svými z stavu rytířského z této země domů navrátil se, že jest mu k 50 letům docházelo. Že jest sobě první manželku vzal z rodu pánů Břízských,¹¹ paní Katrli z Břízy.¹² Pobyvší s ní některé léto, že jest mu umřela. Některé léto pobyvší vdovcem, že jest sobě druhou manželku pojal z rodu pánů Šiců,¹³ paní Kateřinu z Drahenic.¹⁴ S tou jest zplodil, jsa již člověk věku starého a sešlého k sedmdesáti letům, jednoho syna Jana Bukovanského Pintu,¹⁵ nebožtíka otce mého, a dvě dcery Anyšku¹⁶ a Dorotu.¹⁷ Když mu přes 80 let přešlo, Pán Bůh ráčil jeho z tohoto světa skrze smrt povolati, jehož duši rač

*Kateřina Břízská.
První manželka.*

Kateřina z Drahenic, druhá manželka Jindřicha z Bukovan.

*Jindřich
<Jan> Bukovanský
Pinta z Buk[ovan]
80 let stáří
†.*

|p. 109|

[Hospodaření Kateřiny Bukovanské z Drahenic a jejího syna Jana Bukovanského na statku Bukovany]

nebeské království dáti. A tak otec můj, nebožtík Jan Bukovanský Pinta,¹⁸ v sedmi letech stáří po témž otci svém a dědu mém jest vosiřel. A máťe jeho, nebožka paní Kateřina z Drahenic,¹⁹ statček Bukovany,²⁰ ač dosti skrovný, okolo 24 léta spravovala a v něm hospodařila a takového statečku jemu dochovala, až on k dospělým letům přišel. A též paní Kateřině z Drahenic,²¹ bábě mé, jest nápomo-

¹⁰ Tovaryš – druh ve vojsku.

¹¹ Z Břízy (Březi), rytířský rod rozdělený od 15. století na linie Břízských z Břízy a Netvorských z Břízy, odvozující starobylý původ od svých zakladatelů Svatomíra a Nedamíra. K tomu August SEDLÁČEK, *Břízský z Břízi*, in: Ottův slovník naučný IV, Praha 1891, s. 717.

¹² Kateřina Bukovanská z Břízy, možná dcera Ješka z Břízy (z. před 1476), první manželka Jindřicha Bukovanského z Bukovan.

¹³ Šicové z Drahenic, rytířský rod odvozující svůj původ od vsi Drahenice na Prácheňsku (Jihočeský kraj).

¹⁴ Kateřina Bukovanská z Drahenic (z. 1529), sestra Hynka Šice z Drahenic, zhruba od 1490 manželka Jindřicha Bukovanského z Bukovan.

¹⁵ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1495, z. 1572).

¹⁶ Anežka Bukovanská z Bukovan (n. před 1502), dcera Jindřicha Bukovanského z Bukovan a Kateřiny Šicové z Drahenic, sestra Jana Bukovanského.

¹⁷ Dorota Bukovanská z Bukovan (n. před 1502, z. 1541), dcera Jindřicha Bukovanského z Bukovan a Kateřiny Šicové z Drahenic, sestra Jana Bukovanského.

¹⁸ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1495, z. 1572).

¹⁹ Kateřina Bukovanská z Drahenic (z. 1529).

²⁰ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

²¹ Kateřina Bukovanská z Drahenic (z. 1529).

cen byl jí k opatrování, když jí jaká potřeba ukazovala, nebožtík bratr její, pan Hynek Šic z Drahenic,²² kterýž toho času byl bytem na Zbenicích.²³ Po smrti pak též báby mé, kteráž že jest byla skrze smrt povolána z tohoto světa léta od narození syna božího 1529, jsouce otec můj již toho času stáří okolo třiceti let. Po smrti její, uvázavše se v svůj statek s sestrou svou Anyškou,²⁴ čtyry léta po smrti matere své hospodařil.

Hynek Šic z Drahenic na Zbynicích

[Svatba Jana Bukovanského z Bukovan s Lidmilou Nebílovskou z Drahozuze]

A léta 1534 v pondělí před památkou svatého Martina týž otec můj, nebožtík Jan Bukovanský Pinta z Bukovan²⁵ a na Bukovanech,²⁶ v stav manželský vstoupil a pojal sobě za manželku pannu Lidmilu Nebílovskou z Drahozuzi,²⁷ dceru neb[ožtíka] pana Jana Nebílovského z Drahozuzi²⁸ a na Nebílovech.²⁹ A hned brzy po tom veselí byl přínos z Nebílov³⁰ paní matere mé sem na Bukovany.³¹

Lidmila Nebílovská z Drahozuzi, dcera Jana Nebílovského z Drahozuzi a na Nebílovech.

[Narození Přibíka Bukovanského z Bukovan a jeho kmotři a kmotry]

A ta paměť se nachází, rukou vlastní nebož[tíka] p[ana] otce mého poznamenána, že sem já, Přibík,³² v plným roce se narodil ten pondělí před svatým Martinem léta 1535. A s[vatého] Martina bylo ve čtvrtek.

*Kerunk Vrábský.
Zdeslav Ojř z Učedělic.
Vojtěch Nebílovský.
Anna Deymová z Vrábí.
Barbora Vrábská.*

|p. 110|

Kmotrové mně byli p[an] Kerunk Vrábský Tluksa z Vrábí,³³

²² Hynek Šic z Drahenic na Zbenicích, bratr Kateřiny Bukovanské z Drahenic, strýc Jana Bukovanského.

²³ Zbenice (*Zbynice, Zlinice*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

²⁴ Anežka Bukovanská z Bukovan (n. před 1502).

²⁵ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1495, z. 1572).

²⁶ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

²⁷ Lidmila Bukovanská z Drahozuzi (z. 1560), dcera Jana Nebílovského z Drahozuzi a Anny Ucháčkové z Kračina, od 1534 manželka Jana Bukovanského z Bukovan.

²⁸ Jan Nebílovský z Drahozuzi na Nebílovech (z. okolo 1530), manželka Anna Ucháčková z Kračina.

²⁹ Nebílovy (*Nebielov, Nebílov, Nebylov*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Nebílovských z Drahozuzi (do 1555), Mariány Běšínové z Drahozuzi (od 1555), Běšínů z Běšin (ještě okolo 1564), Hradištských z Hořovic (před 1600), Anny Hradištské z Michnic (1600-1604), Mariány Kokořovcové ze Svárova (od 1604) a Kokořovců z Kokořova (do 1673 a pak opět 1685-1705).

³⁰ Nebílovy (*Nebielov, Nebílov, Nebylov*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj).

³¹ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

³² Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

pan Zdeslav Ojř z Učedlic,³⁴ pan Vojtěch Nebílovský z Dra-
hobuzi³⁵ a na Nebílovech,³⁶ bratr vlastní nebožky matere mé.
Kmotry paní Anna Deymová z Vrábí³⁷ a panna Barbora
Vrábská z Vrábí.³⁸ Narození mé na planetě Bejka a měsíce
listopadu.

[Duševní choroba Doroty Bukovanské z Bukovan a šíření morové nákazy]

Léta Božího 1541 Pán Bůh ráčil z hněvu svého mor veliký na
mnoha místech v této zemi dopustiti. I zde v tomto koutě
promírali. Bláznivá panna jménem Dorota,³⁹ sestra nebož[tíka]
otce mého, kteráž zbyvší smyslu, byvší na Bechyni⁴⁰ pannou
u paní Albrechtovy z Šternberkovy kanclířovy,⁴¹ smyslu
pozbyla. Nebož[tík] pan otec můj domů ji od toho dvora vzítí musel
a světničku⁴² jí ustavěl.⁴³ V té světni[č]ce tak smyslu pozbyta
12 let se trápila a živa byla. Až v ten mor výš psaný, ma-
jíce morní bolest, život svůj dokonala a v kostele⁴⁴ kraštic-
kém⁴⁵ pochována. Pán Bůh rač milostiv duši její býti.

*Dorota Buko-
vanská.
Zbláznila se.*

Ta paměť má, že nebož[tík] p[an] otec můj téhož léta 1541 před tím

³³ Kerunk Tluksa Vrábský z Vrábí na Drahenicích a Mladějovicích (z. 1569), syn Jana Tluksy Vrábského z Vrábí na Čimelicích (z. po 1525) a Ludmily Kaplířové ze Sulevic, bratr Barbory Vrábské z Vrábí, manželka Johana Bílská z Kařišova, relátor českého zemského sněmu (1541), přísedící dvorského a komorního soudu (1551-1552), kmotr Přibíka Bukovanského.

³⁴ Zdeslav Ojř z Učedlic na Hrochově Hrádku a Pošovicích (z. po 1556), kmotr Přibíka Bukovanského.

³⁵ Vojtěch Nebílovský z Drahozuze na Nebílovech (z. 1551), syn Jana Nebílovského z Drahozuze a Anny Ucháčkové z Kračina, bratr Lidmily Bukovanské z Drahozuze.

³⁶ Nebílovy (*Nebielov, Nebílov, Nebylov*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj).

³⁷ Anna Deymová z Vrábí (z. po 1535), kmotra Přibíka Bukovanského.

³⁸ Barbora Vrábská z Vrábí (z. po 1552), dcera Jana Tluksy Vrábského z Vrábí (z. krátce po 1525) a Ludmily Kaplířové ze Sulevic, sestra Kerunka Tluksy Vrábského z Vrábí, neprovdaná, kmotra Přibíka Bukovanského.

³⁹ Dorota Bukovanská z Bukovan (n. před 1502, z. 1541).

⁴⁰ Bechyně, poddanské město a zámek jihuzápadně od Tábora (Jihočeský kraj), ve vlastnictví pánů ze Šternberka (1477-1521, polovinu panství do 1530, pak opět od 1596), pánů ze Svamberka (1530-1569) a pánů z Rožmberka (1569-1596).

⁴¹ Blíže neurčená osoba. Přibík Bukovanský se zřejmě zmýlil a měl na mysli Annu Rožmberskou z Hradce (z. zhruba 1570). Jejím druhým manželem byl nejvyšší kancléř Ladislav ze Šternberka na Bechyni (z. 1521), po němž zdědila polovinu bechyňského panství. Potřetí a naposledy se v roce 1522 provdala za Jindřicha VII. z Rožmberka (1496-1526).

⁴² Světnička – menší obytná místnost.

⁴³ Ustavěti – vystavět, zřídit.

⁴⁴ Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích jižně od Příbrami (Středočeský kraj), se zaniklou rodovou hrobkou Bukovanských Pintů z Bukovan. O jeho vnější a vnitřní podobě podrobněji Josef SOUKUP, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Píseckém*, Praha 1910, s. 336-338.

⁴⁵ Chraštice (*Krašnice*), poddanská ves jižně od Příbrami (Středočeský kraj), příslušející částečně ke statku Bukovany, k panství Orlík nad Vltavou a ke statku Zbenice.

morem jest z Bukovan⁴⁶ s paní mateří nebož[kou] na Nebílovy⁴⁷ ku
panu Vojtěchovi Nebílovskému,⁴⁸ bratru paní matěře mé,
s námi trými dětmi, totiž se mnou,⁴⁹ paní Kateřinou,⁵⁰ sestrou
mou, a paní Annou,⁵¹ též sestrou. Ta byla dítě v kolíbce, nebo
toho roku o tom moru táž paní Anna,⁵² sestra má, se narodila.
A jakž nebož[ka] paní matěř jí vyležela, hned s ní na Nebílovy⁵³
před tím morem odjeti musela. A tam sme do šestnácti
neděl byli. Potom sme, když přestali mříti, domů zase přijeli.
V kterýmžto odjezdu v Bukovanech⁵⁴ ve dvoře panu otci
a paní matěři asi patero čeledi zemřelo.

*Vojtěch Nebí-
lovský z Draho-
buzi.
Kateřina a Anna
Bukovanský.*

|p. 111|

[Narození Kateřiny Bukovanské z Bukovan]

Léta Božího 1537. O tom dobrou vědomost a paměť mám, jakž mi
paní matěř má nebož[ka] pravila, že jest paní Kateřina,⁵⁵ sestra má,
toho roku se narodila při čase svatého Matěje, apoštola Božího,
na planetě Rybách.

[Požár Pražského hradu a zničení desek zemských počátkem června 1541]

Léta 1542 /*alibi legi* [?] <16> 1541/ v pondělí po s[vaté] Duše zámek hrad
Pražský⁵⁶ na díle všecek shořel. I dsky zemský, ten země poklad,
shořely. Nenabytá⁵⁷ se tu škoda stala. {*Bud' toho věčně Bohu žel.*}

[Studia Přibíka Bukovanského z Bukovan v Březnici a zatmění slunce v roce 1543]

Léta 1543 dán sem byl do školy⁵⁸ do města Březnice⁵⁹ od nebož[tíka] pana

⁴⁶ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁴⁷ Nebílovy (*Nebielov, Nebílov, Nebylov*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj).

⁴⁸ Vojtěch Nebílovský z Draho-
buzi na Nebílovech (z. 1551).

⁴⁹ Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbynicích.

⁵⁰ Kateřina Šanovcová z Bukovan (n. 1537), dcera Jana Bukovanského z Bukovan a Lidmily Nebílovské z Draho-
buzi, sestra Přibíka Bukovanského, od 1556 manželka Šimona Vikharta Šanovce ze Šanova.

⁵¹ Anna Gynterová z Bukovan (n. 1541, z. před 1580), dcera Jana Bukovanského z Bukovan a Lidmily Nebílovské z Draho-
buzi, sestra Přibíka Bukovanského, od 1559 manželka Chvala Loubského z Lub, v roce 1574 podruhé provdána za Erazima Gyntera z Moren.

⁵² Anna Gynterová z Bukovan (n. 1541, z. před 1580).

⁵³ Nebílovy (*Nebielov, Nebílov, Nebylov*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj).

⁵⁴ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁵⁵ Kateřina Šanovcová z Bukovan (n. 1537).

⁵⁶ Pražský hrad, historické sídlo českých panovníků.

⁵⁷ Nenabytá – nenapravitelná.

otce mého. Na stravě sem byl u nebož[tíka] pana Krystofa Rampacha z Úbory.⁶⁰ Byl sem tu toliko v té škole půl léta a to v paměti své mám, že toho léta, času postního, bylo veliké zatmění slunce, kterého a nad nějž nikdá sem neviděl většího.

[Studia Přibíka Bukovanského z Bukovan v Mirovicích, narození Hynka Bukovanského z Bukovan a suché letní počasí v roce 1544]

Léta 1544. Toho roku byl sem ve škole⁶¹ v městečku Mirovicích⁶² více nežli čtvrt léta. Byl sem na stravě u p[ana] Krystofa Rampacha.⁶³ Potom sem zase domů vzat byl. A toho léta ve středu [na] den Navštívení s[vaté] Alžběty pán Bůh všem[ohoucí] nebož[ce] paní mateři mé, paní Lidmily Bukovanské z Drahozubi,⁶⁴ šťastný porod dáti ráčil a mně bratra, kterémuž jméno bylo dáno Hynek.⁶⁵

Narodil se na planetě neb na znamení Střelce. Ten rok byl ourodný na obilí i na ovoce, ač bylo při suchotu⁶⁶ i líto.⁶⁷

[Narození Markéty Bukovanské z Bukovan]

Léta 1546 ve čtvrtek po s[vatém] Jeronýmu p[án] Bůh všem[ohoucí] paní Lidmily,⁶⁸ paní mateři mé milé, opět šťastný porod a panu otci mému dceru třetí dáti ráčil, kteráž jméno dáno Markýta.⁶⁹

V létu 1680 při Vánocech byla kometa taková, jakéž snad svět, co světem jest, nepamatuje. Vidína téměř po celým okršlku světa.

Hynek Bukovanský z Bukovan.

Markýta Bukovanská z Bukovan.

⁵⁸ První pramenná zmínka o existenci školy (zřejmě městské partikulární) v poddanském městě Březnici. K tomu srov. Martin HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*, Praha 2010, s. 115-131.

⁵⁹ Březnice, poddanské město a zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Malovců z Chýnova (1506-1548), Lokšanů z Lokšan (1548-1623), po roce 1615 držela polovinu panství Lidmila Lokšanová z Chudenic (do 1623).

⁶⁰ Kryštof Rampach z Úbory v Mirovicích (z. po 1562), hejtman orlického panství pánů ze Švamberka.

⁶¹ Mirovická městská škola je spolehlivě doložena až od sklonku 16. století a spojena zvláště s osobou městského písaře a školního rektora Jana Bohdaneckého (přinejmenším do roku 1618). K danému tématu s oporou v písemných pramenech zvláště Jan TOMAN, *Dějiny města Mirovic I. Stavební vývoj, obyvatelstvo a dějiny domů*, Mirovice 1948, s. 44.

⁶² Mirovice, poddanské městečko severně od Písku (Jihočeský kraj), ve vlastnictví pánů ze Švamberka (1473-1575 převážně zástavně, 1575-1621 svobodně).

⁶³ Kryštof Rampach z Úbory v Mirovicích (z. po 1562).

⁶⁴ Lidmila Bukovanská z Drahozubi (z. 1560).

⁶⁵ Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech (n. 1544, z. 1579), syn Jana Bukovanského z Bukovan a Lidmily Nebílovské z Drahozubi, bratr Přibíka Bukovanského, člen české zemské hotovosti vypravené do Uher (1566), zapsaný v Pokutních registrech Petra Voka z Rožmberka (1575).

⁶⁶ Suchota – sucho.

⁶⁷ Líto – léto.

⁶⁸ Lidmila Bukovanská z Drahozubi (z. 1560).

⁶⁹ Markéta Chanovská z Bukovan (n. 1546, z. 1604), dcera Jana Bukovanského z Bukovan a Lidmily Nebílovské z Drahozubi, sestra Přibíka Bukovanského, od 1567 manželka Adama Chanovského z Dlouhé Vsi. Vzhled dochovaného náhrobku Markéty Chanovské z Bukovan umístěného uvnitř farního kostela sv. Petra a Pavla v Buděticích zachytili Karel HOSTAŠ – Ferdinand VANĚK, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Sušickém*, Praha 1900, s. 12.

Narození její na planetě Skopce měsíce října. A toho léta

[Studia Přibíka Bukovanského z Bukovan v Praze a události prvního protihabsburského stavovského odboje z let 1546 až 1547]

sem já, Přibík Bukovanský,⁷⁰ byl v Praze⁷¹ na učení dán do Starého Města pražského⁷² k jednomu mistru. Měl jméno Hanuš Adlar.⁷³ Byl velmi dobrý učitel dítek v německém, českém i latin-

[p. 112]

ském jazyku. Byl sem tam v Praze⁷⁴ rok a čtvrt léta. Pan otec můj musel mě domů vzít proto, že nemalá bouřka a nepokoj toho roku byla v Praze⁷⁵ o kurfiršta Hanuše Fridricha,⁷⁶ kníže saské. Tak, jakž byli se něco Pražané⁷⁷ a jiná města⁷⁸ v Království českém⁷⁹ zdvíhati⁸⁰ počali, kteří pod obojí způsobou byli,⁸¹ i někteří z stavu panského a rytířského Jeho Mil[osti] králi Ferdinandovi⁸² {se} protivili. A druhého roku porážka a bitva⁸³ stala se mezi císařem Karlem pátým⁸⁴ a týmž kurfirštem saským⁸⁵ a týž kurfiršt⁸⁶ byl s lidem svým poražen a v té porážce jat⁸⁷ a před císaře Karla⁸⁸ přiveden. A potom hned na druhý rok kníže Moric Saský⁸⁹ přitáhl s několika tisíci lidu

⁷⁰ Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

⁷¹ Praha, hlavní město Království českého (Hlavní město Praha).

⁷² Staré Město (*Staré Město pražské*), jedno ze čtyř pražských královských měst, v současnosti čtvrt' města Prahy (Hlavní město Praha).

⁷³ Hanuš Adlar (z. po 1547), mistr pražské univerzity, šlechtický preceptor.

⁷⁴ Praha, hlavní město Království českého (Hlavní město Praha).

⁷⁵ Praha, hlavní město Království českého (Hlavní město Praha).

⁷⁶ Jan Fridrich I. (n. 30. 6. 1503, z. 3. 3. 1554), saský kurfiršt (1532-1547).

⁷⁷ Povšechné označení zahrnující primase, purkmistry, konšely, obecní starší a plnoprávné příslušníky obcí všech čtyř pražských královských měst.

⁷⁸ Česká královská města s výjimkou Plzně, Českých Budějovic a Ústí nad Labem, které setrvaly během prvního protihabsburského odboje v letech 1546 až 1547 na straně panovníka.

⁷⁹ Čechy, království, historická země Koruny české, dnes součást České republiky.

⁸⁰ Zdvíhati se – vypínat se nad někoho.

⁸¹ Býti podobojí způsobou – být utrakvistického vyznání.

⁸² Ferdinand I. Habsburský (n. 10. 3. 1503, z. 25. 7. 1564), římský císař (od 1558), římský král (od 1531), český a uherský král (1526-1564).

⁸³ Porážka saského kurfiršta Jana Fridricha I. a Šmalkladského spolku habsburskou armádou v bitvě u Mühlberka 24. dubna 1547.

⁸⁴ Karel V. Habsburský (n. 24. 2. 1500, z. 21. 9. 1558), římský císař (od 1530), španělský král (1516-1556).

⁸⁵ Jan Fridrich I. (n. 30. 6. 1503, z. 3. 3. 1554).

⁸⁶ Jan Fridrich I. (n. 30. 6. 1503, z. 3. 3. 1554).

⁸⁷ Býti jat – být zbaven svobody.

⁸⁸ Karel V. Habsburský (n. 24. 2. 1500, z. 21. 9. 1558).

jízdného a pěšího do Prahy⁹⁰ a položil se s svým lidem na Malé Straně⁹¹ a Oujezdě,⁹² na Dláždění⁹³ [?] a Pohořelci.⁹⁴ Dobře více nežli měsíc tu ležel, a tak tu mezi J[eh]o Mil[ostí] králem Ferdinandem⁹⁵ a knížetem Mouricem⁹⁶ s městy pražskými⁹⁷ a jinými městy⁹⁸ k různici⁹⁹ a šarvátce¹⁰⁰ schylovati se chtělo. Poznavši to Pražané¹⁰¹ a jiná města,¹⁰² že by musela krvavá <l> lázně zatopena býti, na milost králi¹⁰³ se dali. A on je přijavší, všecku zbraň a střelbu jim odňal, kterou vzdáti museli. A mnozí z stavu panského a rytířského na závazky¹⁰⁴ vzati byli, též i statky jich, a za některý rok těch závazků prázdni nebyli.¹⁰⁵ Až potom Pán Bůh dal, že pokoj byl učiněn. {Zakušují Čechové, potomci toho předkův, jich pozdvížení do dneška.}¹⁰⁶

[Cesta Přibíka Bukovanského z Bukovan do Saska a Dolní Lužice a služba u Jindřicha Gerštorfa z Gerštorfu]

Léta 1548 byl sem dán do Němec,¹⁰⁷ do míšeňské země.¹⁰⁸ Nejprve

⁸⁹ Mořic Saský (n. 21. 3. 1521, z. 11. 7. 1553), saský kurfiřt (1547-1553).

⁹⁰ Praha, hlavní město Království českého (Hlavní město Praha).

⁹¹ Malá Strana (*Menší Město pražské*), jedno ze čtyř pražských královských měst, v současnosti čtvrt města Prahy (Hlavní město Praha).

⁹² Újezd (*Oujezd*), ulice nacházející se na pomezí městských čtvrtí Malá Strana a Smíchov (Hlavní město Praha).

⁹³ Staroměstské náměstí (*Dláždění, Staré dláždění*), historické jádro Starého Města pražského. Autor Paměti jej s největší pravděpodobností neúmyslně zaměnil s Malostranským náměstím (*rynk Menšího Města pražského*), které panovníkovy oddíly hned zkraje obsadily i spolu s přilehlými pražskými čtvrtěmi na levém břehu řeky Vltavy.

⁹⁴ Pohořelec, ulice v blízkosti Strahovského kláštera na Hradčanech (Hlavní město Praha).

⁹⁵ Ferdinand I. Habsburský (n. 10. 3. 1503, z. 25. 7. 1564).

⁹⁶ Mořic Saský

⁹⁷ Pražská města, souhrnné označení pro čtyři pražská královská města (*Hradčany, Menší Město pražské, Nové Město pražské* a *Staré Město pražské*), nyní územní jádro Hlavního města Prahy.

⁹⁸ Česká královská města s výjimkou Plzně, Českých Budějovic a Ústí nad Labem, které setrvaly během prvního protihabsburského odboje v letech 1546 až 1547 na straně panovníka.

⁹⁹ Různice – rozpor.

¹⁰⁰ Šarvátka – potyčka.

¹⁰¹ Povšechné označení zahrnující primase, purkmistry, konšely, obecní starší a plnoprávné příslušníky obcí všech čtyř pražských královských měst.

¹⁰² Česká královská města s výjimkou Plzně, Českých Budějovic a Ústí nad Labem, které setrvaly během prvního protihabsburského odboje v letech 1546 až 1547 na straně panovníka.

¹⁰³ Ferdinand I. Habsburský (n. 10. 3. 1503, z. 25. 7. 1564).

¹⁰⁴ Závazek – přísaha, povinnost.

¹⁰⁵ Prázden býti – být něčeho zbaven, být volný.

¹⁰⁶ Autorem poslední věty s největší pravděpodobností nebyl Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan. Vedle jejího bilančního obsahu o tom svědčí především skutečnost, že se pro svou délku již nevešla do struktury původního odstavce a přesáhla k okrajům příslušné strany, kam si své poznámky dodatečně zapisoval páter Vincent.

¹⁰⁷ Německo (*Němce*), označení pro oblasti Římsko-německé říše, v současnosti územní základ Spolkové republiky Německo.

sem byl dodán na Nebílovy¹⁰⁹ ku panu Vojtěchovi Nebílovskému,¹¹⁰ bratru paní matere mé. Odtud mě poslal s pacholkem¹¹¹ svým, nějakým Bláhou,¹¹² do města Plzně¹¹³ ku panu Smilovi Nebílovskému,¹¹⁴ kterýž tu v městě Plzni¹¹⁵ bytnost¹¹⁶

Smil Nebílovský z Drahozubi.

|p. 113|

a dům svůj měl. Ten se mnou vypravil na třetím koni nějakého kupce, příjmím¹¹⁷ Dräxlera.¹¹⁸ Ti se mnou na koních jeli od Plzně¹¹⁹ k Jochmstálu¹²⁰ a leželi sme tu na Velký pátek. V Bílou sobotu jeli sme skrz město Annaberg¹²¹ řečené a dojeli sme toho dne až na zámek Wolikenstein¹²² v míšeňské zemi.¹²³ Na tom zámku byl toho času pan Henrych Gerštorf,¹²⁴ hejtman Jeho Mil[osti] knížete Morice,¹²⁵ kurfiršta saského, nad horními městy¹²⁶ ve vší míšeňské zemi.¹²⁷ U téhož pána Henrycha z Gerštorfu¹²⁸ byl sem pacholetem¹²⁹ 3 léta. Když sem

Henrych Gerštorf z Malšvic.

¹⁰⁸ *Míšeňská země* (Míšeňsko), autorovo označení pro oblast míšeňského purkrabství v Horní Lužici se střediskem v městě Meißen (*Míšeň*) severozápadně od Drážďan (německá spolková země Sasko).

¹⁰⁹ Nebílovy (*Nebielov, Nebílov, Nebylov*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj).

¹¹⁰ Vojtěch Nebílovský z Drahozuby na Nebílovech (z. 1551).

¹¹¹ Pacholek – sluha, čeledín.

¹¹² Bláha, služebník a poddaný Vojtěcha Nebílovského z Drahozuby.

¹¹³ Plzeň, královské a krajské město (Plzeňský kraj).

¹¹⁴ Smil Nebílovský z Drahozuby na Nýřanech a v Plzni (z. okolo 1558), bratr Jana Nebílovského z Drahozuby, strýc Lidmily Bukovanské z Drahozuby, manželka Markéta z Hořovic.

¹¹⁵ Plzeň, královské a krajské město (Plzeňský kraj).

¹¹⁶ Bytnost – přebývání.

¹¹⁷ Příjmí – příjmení.

¹¹⁸ Drächsler, blíže neurčený plzeňský měšťan a obchodník.

¹¹⁹ Plzeň, královské a krajské město (Plzeňský kraj).

¹²⁰ Jáchymov (*Joachymstál, Jochmstál*), královské horní město s pozůstatky bývalého hradu Freudenstein severně od Karlových Varů (Karlovarský kraj), zpočátku v držení hrabat Šliků z Pasounu a Holejčů (1516-1547).

¹²¹ Annaberg, saské hornické město, dnes součást města Annaberg-Buchholz jihozápadně od Drážďan (německá spolková země Sasko).

¹²² Wolkenstein, saské hornické město se zámekem jihozápadně od Drážďan (německá spolková země Sasko).

¹²³ *Míšeňská země* (Míšeňsko), autorovo označení pro oblast míšeňského purkrabství v Horní Lužici se střediskem v městě Meißen (*Míšeň*) severozápadně od Drážďan (německá spolková země Sasko).

¹²⁴ Jindřich Gerštorf z Gerštorfu (z. po 1603), příslušník lužického šlechtického rodu, hodnostář saského kurfiřtského dvora, člen komise jmenované k prošetření hospodářské činnosti dolnolužického zemského fojta (1555), zástavní držitel kláštera Dobrilugk (1551-1603).

¹²⁵ Mořic Saský (n. 21. 3. 1521, z. 11. 7. 1553).

¹²⁶ Horní města – zpravidla bohatá královská či poddanská města, vynikající v oblasti těžby drahých kovů a podléhající ustanovením horního práva.

¹²⁷ *Míšeňská země* (Míšeňsko), autorovo označení pro oblast míšeňského purkrabství v Horní Lužici se střediskem v městě Meißen (*Míšeň*) severozápadně od Drážďan (německá spolková země Sasko).

nejprv k němu dán byl, bylo mi věku mladosti mé tři-
nácte let. Na tom zámku Wolkenštejně¹³⁰ pán můj toliko
byl asi rok. Musel jej postoupiti J[eho] Mil[osti] knížeti Augustovi,¹³¹
bratru knížete Morice.¹³² Pán můj se odstěhoval odtud až na
nějaký klášter Dobroluck¹³³ do Dolejších Lužic.¹³⁴ Ten klášter
toho času držel pan Albrecht hrabě Šlik,¹³⁵ jak byl v Čechách¹³⁶
na Vintířově,¹³⁷ a panu Hendrychovi Gerštorfovi¹³⁸ v jisté
sumě toho kláštera postoupil. K tomu klášteru zna-
menité důchody jsou. U téhož pána svého vpravdě neměl
sem žádného bydla neb pohodlí, nebo sem musel pod dvanácti
koňmi stání spravovati, vohařů cvikýřů¹³⁹ do 50 hlídati,
jim žráti dávat, pacholkem¹⁴⁰ býti, vytírati a ještě na pá-
na hleděti. Když mi bylo 16 let, tu pan otec můj do města
Drážďan¹⁴¹ posla německého¹⁴² pro mě vypravil a poslal mi
okolo 12 kop [grošů] míšeňských na cestu, abych se k němu domů vypravil.
A já sobě za 9 kop [grošů míšeňských] valášek¹⁴³ polský v Drážďanech¹⁴⁴ koupil a
sedlo. A na tom valášku sem se s tím poslem¹⁴⁵ domů na Buko-

*Albrecht Šlik,
hrabě z Pasou-
nu na Vintí-
řově.*

|p. 114|

vany¹⁴⁶ dopravil a tu sem doma byl rok a na zimnici sem vel-

---

¹²⁸ Jindřich Gerštorf z Gerštorfu (z. po 1603).

¹²⁹ Pachole – páže.

¹³⁰ Wolkenstein, saské hornické město se zámekem jihozápadně od Drážďan (německá spolková země Sasko).

¹³¹ August Saský (n. 31. 7. 1526, z. 11. 2. 1586), bratr Mořice Saského, saský kurfiřt (1553-1586).

¹³² Mořic Saský (n. 21. 3. 1521, z. 11. 7. 1553).

¹³³ Dobrilugk (*Dobroluh*), dolnolužický cisterciácký klášter, v současnosti část města Doberlug-Kirchhain jižně od Postupimi (německá spolková země Braniborsko).

¹³⁴ Dolní Lužice, markrabství, historická země Koruny české, dnes územně na pomezí Polské republiky a Spolkové republiky Německo.

¹³⁵ Albrecht Šlik z Pasounu a Holejče na Vintířově (z. 1556), dolnolužický zemský fojt.

¹³⁶ Čechy, království, historická země Koruny české, dnes součást České republiky.

¹³⁷ Vintířov, poddanská ves a zámek, dnes část obce Radonice jihozápadně od Chomutova (Ústecký kraj), ve vlastnictví Šliků z Pasounu a Holejče.

¹³⁸ Jindřich Gerštorf z Gerštorfu (z. po 1603).

¹³⁹ Cvikýř – lovecký pes.

¹⁴⁰ Pacholek – sluha, čeledín.

¹⁴¹ Dresden (*Drážďany*), hlavní město saského kurfiřtství (německá spolková země Sasko).

¹⁴² Blíže neurčený německý posel.

¹⁴³ Valášek – zdrobnělé označení kleštěného hřebce.

¹⁴⁴ Dresden (*Drážďany*), hlavní město saského kurfiřtství (německá spolková země Sasko).

¹⁴⁵ Blíže neurčený německý posel.

¹⁴⁶ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

mi stonal. A tam v Němcích¹⁴⁷ u toho pána sem taky dvakrát
těžce na zimnici stonal, však ve dvou nedělích sem
se zase zhojil.¹⁴⁸ Též tam v Němcích,¹⁴⁹ když sem jednoho času
s pánem svým jezdil do některých měst, velikou zimú,
majíce na sobě málo šatů a nesa za pánem svým šefelín,
nemohouce z koně svého sejíti, oznobil¹⁵⁰ sem sobě dva prsty
na levý ruce a těžce sem se na ně zhojil, že mi se skoro
od toho oznobení¹⁵¹ ruka zapálila.¹⁵² Měl sem velikou bolest
a trápení, však Pán Bůh ráčil mi z toho pomoci. Když
sem z Němec¹⁵³ přijel, psalo se léta 1551.

1551

[Přibík Bukovanský z Bukovan ve službě u Jana mladšího Popela z Lobkovic]

Léta 1552 ve třech nedělích po Veliké noci, dán sem byl skrže pana

1552

Humprechta Markvarta z Hrádku¹⁵⁴ a na Řencích,¹⁵⁵ jakožto

švagra nebožt[íka] pana otce mého, a od pana Smila Nebílov-

*Humprecht Mar-
kvart z Hrádku
na Řencích.*

skýho z Drahobuzi¹⁵⁶ a bytem v městě Plzni,¹⁵⁷ strejce vlastního

nebož[ky] paní matere mé, k Jeho M[ilosti] pánu, p[anu] Janovi mladší-

*Jan mladší
z Lobkovic a
na Tejně Hor-
šovském.*

mu z Lobkovic¹⁵⁸ a na Tejně Horšovském,¹⁵⁹ toho času nejvyš-

šímu komorníku Království českého a německých lehen

hejtmanu. Jsouce ještě v mladém věku, totiž v 18[ti] letech,

u něho sem za komorníka, potom i za služebníka, byl, pánu šaty,

truhlice, jiné věci spravoval a vždycky jako jiný písař

¹⁴⁷ Německo (*Němce*), označení pro oblasti Římsko-německé říše, v současnosti územní základ Spolkové republiky Německo.

¹⁴⁸ Zhojiti se – vyléčit se.

¹⁴⁹ Německo (*Němce*), označení pro oblasti Římsko-německé říše, v současnosti územní základ Spolkové republiky Německo.

¹⁵⁰ Oznobit – omrznout.

¹⁵¹ Oznobení – omrznutí.

¹⁵² Zapálit se – zanítit se.

¹⁵³ Německo (*Němce*), označení pro oblasti Římsko-německé říše, v současnosti územní základ Spolkové republiky Německo.

¹⁵⁴ Humprecht Markvart z Hrádku na Řencích, Vodokrtech, Snopoušově a Předenicích (z. 1558), manželka Anna Šicová z Drahenic.

¹⁵⁵ Řence (*Řence, Řeneč*), poddanská ves s pozůstatky bývalého zámku jižně od Plzně (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Markvartů z Hrádku (do 1571) a Loubských z Lub (1571-1623, posléze opět od 1635).

¹⁵⁶ Smil Nebílovský z Drahobuze na Nýřanech a v Plzni (z. okolo 1558).

¹⁵⁷ Plzeň, královské a krajské město (Plzeňský kraj).

¹⁵⁸ Jan mladší Popel z Lobkovic na Horšovském Týně a Tachově (n. 8. 11. 1510, z. 12. 4. 1570), hejtman německých lén (1544-1555), prezident české komory (1549), nejvyšší komorník (1549-1554), nejvyšší purkrabí pražský (1554-1570).

¹⁵⁹ Horšovský Týn, poddanské město a zámek severně od Domažlic (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Popelů z Lobkovic (1539-1622).

listy psával a dosti u Jeho M[ilosti] práce měl, ač sem pána na sebe laskavého měl. A tu sem u pána v službě byl až do léta

1556

[Protiturecké tažení arciknížete Ferdinanda do Uher v roce 1556 a neúčast Přibíka Bukovanského z Bukovan pro nemoc obou rodičů; smrt Lidmily Bukovanské z Drahozuze]

Božího 1556. Kteréhožto roku, když Jeho M[ilost] arcikníže Ferdinand,¹⁶⁰ syn J[eh]o M[ilosti] Ferdinanda, císaře,¹⁶¹ ráčil do uherské země¹⁶² v nemalým počtu táhnouti, však se tam málo způsobilo. Já, Přibík

[p. 115]

Bukovanský,¹⁶³ také sem byl od dobrých tovaryšů¹⁶⁴ velice následován a vymluven¹⁶⁵ ze služby od téhož pana Jana z Lobkovic,¹⁶⁶ abych se s nimi do téhož tažení vypravil. Což se tak stalo, že sem se k tomu již strojil¹⁶⁷ a tři koně na hotově¹⁶⁸ měl a se panem Janem Markvartem¹⁶⁹ na půl služby sem táhnouti měl.

*Jan Markvart
z Hrádku.*

Příjevší pak domů ku panu otci, našel sem jeho i paní mateř velice nemocné. Paní máte celý již rok nemocná ležela. Žádnej jí netušil,¹⁷⁰ aby živa zůstala. Potom se trochu pozhojila,¹⁷¹ však vždycky nestatečná¹⁷² byla. Potom po té nemoci, asi po roce, na líkařství do Plzně¹⁷³ jela s pacholetem,¹⁷⁴ nebožtíkem bratrem mým, Hynkem.¹⁷⁵ Ten taky na psotník¹⁷⁶ stonal, že by byl ochroměl. On se tam pozhojil a má-

¹⁶⁰ Ferdinand Tyrolský (n. 14. 6. 1529, z. 24. 1. 1595), syn Ferdinanda I. Habsburského, rakouský arcikníže, český místodržitel (1547-1567).

¹⁶¹ Ferdinand I. Habsburský (n. 10. 3. 1503, z. 25. 7. 1564).

¹⁶² *Uherská země*, autorovo označení pro Království uherské, dnes součást Maďarské republiky.

¹⁶³ Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

¹⁶⁴ Tovaryš – druh, společník.

¹⁶⁵ Vymluviti – omluvit.

¹⁶⁶ Jan mladší Popel z Lobkovic na Horšovském Týně a Tachově (n. 8. 11. 1510, z. 12. 4. 1570).

¹⁶⁷ Strojiti se – připravovat se, chystat se.

¹⁶⁸ Na hotově – k dispozici.

¹⁶⁹ Jan starší Markvart z Hrádku na Někmiří (z. 1590), syn Šebestiána Markvarta z Hrádku, přisedící dvorského a komorního soudu (1567-1574), hejtman Plzeňského kraje za rytířský stav (1567-1568, 1576-1577), rytmistr habsburského vojska v bojích s osmanskými Turky (1556, 1565-1566).

¹⁷⁰ Netušiti – nedávat naději.

¹⁷¹ Pozhojiti se – vyléčit se (ale ne zcela).

¹⁷² Nestatečná – slabá.

¹⁷³ Plzeň, královské a krajské město (Plzeňský kraj).

¹⁷⁴ Pachole – dítě, chlapec.

¹⁷⁵ Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech (n. 1544, z. 1579).

tě má v tom líkařství malou platnost poznala. Byvší tam čtyry neděle, zase domů se navrátila. A pobyvší nestatečná¹⁷⁷ asi půl léta, život svůj skrze časnou smrt dokonala v létu 1560. Pán Bůh rač její duši milostiv býti.

Tou nemocí, jak pana otce, tak paní matere mé, sešlo z toho, že sem do Uher¹⁷⁸ tažení neučinil. Kteří na krátce mi tam jeti nedali, to mně mluvíc, jestliže pojedu a živnůstky naší nejisa kdo opatrovati, že to všecko prodají. A tak sem já na jejich poručení a rozkaz musel doma zůstati a pomalu

[Počátky hospodaření Přibíka Bukovanského z Bukovan na dědičném rodovém statku v Bukovanech]

se hospodářstvíčku učiti. A tak od toho času a léta 1556 sem se pomalu v hospodářství dáti musel, za paní matere nebožky v jejím nedostatku zdraví a pana otce tolikež. Že oba dva hospodařiti nemohli, sám sem musel za živobyti paní matere pět let a po smrti její při panu otci čtyry

[p. 116]

léta starosti míti a všecko spravovati tak, však že sem já peněz žádných z důchodečků k sobě nebral a nepřijímal, než toliko¹⁷⁹ pan otec můj přijímal a tím vládl až do smrti své. Po vyjití¹⁸⁰ těch let Pán Bůh mi dal oumysl, abych stav svůj proměnil, což jak se stalo, nížeji se o tom připomene.

[O rodičích Lidmily Bukovanské z Drahozuze]

Paní Lidmila Bukovanská, rozená Nebílovská z Drahozuze,¹⁸¹ paní máti má, dcera byla pana Jana Nebílovského z Drahozuze¹⁸² a na Nebílovech,¹⁸³ míli před městem Plzní,¹⁸⁴ jejíž mateř

Lidmila Bukovanská, rozená Nebílovská, skonalala léta 1560.

Lidmila Bukovanská z Drahozuze dcera byla Jana Nebílovského a Anny Ucháčkové z Kračina.

¹⁷⁶ Psotník – onemocnění doprovázené křečemi.

¹⁷⁷ Nestatečná – slabá.

¹⁷⁸ Uhry, království, dnes součást Maďarské republiky.

¹⁷⁹ Toliko – pouze.

¹⁸⁰ Vyjití – uplynutí.

¹⁸¹ Lidmila Bukovanská z Drahozuze (z. 1560).

¹⁸² Jan Nebílovský z Drahozuze na Nebílovech (z. okolo 1530).

¹⁸³ Nebílovy (*Nebielov, Nebílov, Nebylov*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj).

¹⁸⁴ Plzeň, královské a krajské město (Plzeňský kraj).

byla Anna Nebílovská, rozená Ucháčkovna z Kračina.¹⁸⁵

[Léčení, smrt a pohřeb Lidmily Bukovanské z Drahobuze]

Jsouce v létu 1559 za příčinou líkařství v Plzni,¹⁸⁶ zdržovala se u paní Markýty Nebílovské, rozené z Hořovic,¹⁸⁷

manželky nebož[tíka] pana Smila Nebílovského,¹⁸⁸ strejce svého.

Po navrácení se domů asi v půl létě k Bohu se odebrala.

Tělo její pochováno v sobotu před svatým Duchem v kostele¹⁸⁹ kraštickým¹⁹⁰ léta 1560. Bůh jí rač dáti život věčný.

Smil Nebílovský měl Markýtu z Hořovic.

[Bratři Lidmily Bukovanské z Drahobuze a jejich manželky i děti]

Často oznámená paní Lidmila Bukovanská z Nebílova,¹⁹¹ paní máté má, měla dva bratry své vlastní, pana Václava¹⁹² a pana Vojtěcha Nebílovské z Drahobuzi¹⁹³ a na Nebílovech,¹⁹⁴ kteří oba manželky měli, však po obouch, a to po každém, jedna dcera zůstala. Ta, kterou pan Václav¹⁹⁵ zplodil, přidorostší, kterouž já trochu pamatuji, asi ve dvanácti letech stáří umřela.

Václav a Vojtěch bratři Nebílovští z Drahobuzi a Mariána sestra.

Po panu Vojtěchovi,¹⁹⁶ {který 0 léta 1551, maje 37 let věku svého, skonal,} dcera majíc jméno Zuzana Nebílovská¹⁹⁷

Zuzana Nebílovská, dcera Vojtěchova.

zůstala a k létům přišla a polovici statku po otci svém

zdedila. Druhou pak polovici téhož statku dostala panna Ma-

riána Nebílovská,¹⁹⁸ sestra pana Vojtěcha Nebílovského.¹⁹⁹ Na ni

připadl, že jest byla nevybytá²⁰⁰ sestra nebožtíka. Potom, když něko-

Mariána Nebílovská, manželka Ladislava Běšina z Běšin a na Liticích.

¹⁸⁵ Anna Nebílovská z Kračina, manželka Jana Nebílovského z Drahobuze.

¹⁸⁶ Plzeň, královské a krajské město (Plzeňský kraj).

¹⁸⁷ Markéta Nebílovská z Hořovic, manželka Smila Nebílovského z Drahobuze.

¹⁸⁸ Smil Nebílovský z Drahobuze na Nýřanech a v Plzni (z. okolo 1558).

¹⁸⁹ Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

¹⁹⁰ Chraštice (*Krašťice*), poddanská ves jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

¹⁹¹ Lidmila Bukovanská z Drahobuze (z. 1560).

¹⁹² Václav Nebílovský z Drahobuze na Předenicích (z. po 1530), syn Jana Nebílovského z Drahobuze a Anny Ucháčkové z Kračina, bratr Lidmily Bukovanské z Drahobuze.

¹⁹³ Vojtěch Nebílovský z Drahobuze na Nebílovech (z. 1551).

¹⁹⁴ Nebílovy (*Nebielov, Nebílov, Nebylov*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj).

¹⁹⁵ Václav Nebílovský z Drahobuze na Předenicích (z. po 1530).

¹⁹⁶ Vojtěch Nebílovský z Drahobuze na Nebílovech (z. 1551).

¹⁹⁷ Zuzana Lažanská z Drahobuze (z. 1625), dcera Vojtěcha Nebílovského z Drahobuze, manželka Šebestiána Lažanského z Bukové.

¹⁹⁸ Mariána Běšinová z Drahobuze (z. před 1568), sestra Lidmily Bukovanské z Drahobuze, manželka Ladislava Běšina z Běšin.

¹⁹⁹ Vojtěch Nebílovský z Drahobuze na Nebílovech (z. 1551).

²⁰⁰ Nevybytá – nezaopatřená (majetkově).

|p. 117|

liko tisíc měla, dostala manžela, vdovce nebož[tíka] pana Ladislava

Běšina z Běšin²⁰¹ a na Liticích,²⁰² půl míle od Plzně,²⁰³ a měla

s ním dvě dcery.²⁰⁴ Potom mu byla umřela a on sobě pojal

třetí manželku, dceru nebož[tíka] pana <Ja> Smila Janovského²⁰⁵ {na Souhstově²⁰⁶ za Klatovy},²⁰⁷

pannu Kateřinu z Janovic.²⁰⁸ Pobyvší s ní některé líto sám,

také život dokonal. A ona jeho přečkala. Potom sobě jiného

manžela vzala.

Kateřina z Janovic, dcera Smila Janovského v Souhstově.

[Sestry Lidmily Bukovanské z Drahobuze a jejich manželé i děti]

Měla táž paní má, dobré paměti, čtyry sestry vlastní. Totiž

paní Dorotu Nebílovskou,²⁰⁹ která měla p[ana] Krystofa Příchovského z Příchovic²¹⁰ a na Příchovicích,²¹¹ již nemladého vdovce. A ten

měl s první manželkou několikero dítek. S touto pak paní Do-

rotou²¹² měl jednoho syna a šest dcer Příchovských z Příchovic.

Jehož ona, několik let s ním obývá, živobytím přečkala

a několikero drahně²¹³ let po něm vdovou byla a tu na Pří-

chovicích²¹⁴ s synem a dcerami svými dosti dlouho hospodařila

Dorota Nebílovská, manželka Krystofa Příchovského z Příchovic.

Karel Příchovský z Příchovic.

²⁰¹ Ladislav Běšin z Běšin na Liticích (z. 1567-1568), první manželka Uršula Muchková z Bukova, druhá manželka Mariána Nebílovská z Drahobuze, třetí manželka Kateřina Janovská z Janovic, hejtman Plzeňského kraje za rytířský stav (1554-1555), stoupenec Viléma z Rožmberka ve sporu o přednost s knížaty z Plavna (1554-1556).

²⁰² Litice, poddanská ves s pozůstatky bývalého hradu a zaniklá tvrz, dnes součást jižního předměstí města Plzeň (Plzeňský kraj), příslušející ke statkům kláštera Chotěšov, v zástavní držbě Čičovců z Čičova (od 1515), Voršily Běšinové z Bukova (do 1551) a Běšinů z Běšin (1551-1570).

²⁰³ Plzeň, královské a krajské město (Plzeňský kraj).

²⁰⁴ Johana Byšická z Běšin a Kateřina Vratislavová z Běšin (z. 1615).

²⁰⁵ Smil Janovský z Janovic na Soustově (z. po 1567), první manželka blíže neurčená příslušnice rodu pánů z Krašova, druhá manželka Markéta Kanická z Čachrova.

²⁰⁶ Soustov (*Sohostov, Sohustov*), poddanská ves s pozůstatky bývalého hradu a zaniklá tvrz, dnes část obce Dlačov západně od Klatov (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Janovských z Janovic (do 1623).

²⁰⁷ Klatovy, královské a okresní město (Plzeňský kraj).

²⁰⁸ Kateřina z Truppau, rozená Janovská z Janovic, dcera Smila Janovského z Janovic, do 1567-1568 manželka Ladislava Běšina z Běšin, podruhé provdána za blíže neurčeného příslušníka rodu pánů z Truppau.

²⁰⁹ Dorota Příchovská z Drahobuze, dcera Jana Nebílovského z Drahobuze a Anny Ucháčkové z Kračina, manželka Kryštofa Příchovského z Příchovic.

²¹⁰ Kryštof Příchovský z Příchovic na Příchovicích (z. po 1549), syn Zdebora Příchovského z Příchovic, manželka Dorota Nebílovská z Drahobuze.

²¹¹ Příchovice, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Příchovských z Příchovic (do 1575) a Nebílovských z Drahobuze (do 1604).

²¹² Dorota Příchovská z Drahobuze.

²¹³ Drahně – hodně, mnoho.

²¹⁴ Příchovice, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj).

a se společně živili. A ještě i syna svého Karla Příchovského,²¹⁵ již oženěného, živobytím přečkala. Druhou sestru měla paní Kateřinu Nebílovskou,²¹⁶ která zprvu vdána byla za starého vdovce, nějakého pana Henrycha Laskeho²¹⁷ v Plzeňsku.²¹⁸ Pobyvši s ním některý nato rok, on jí umřel. A ona se zase vdala za uroz[eného] pana Jiřího Janovského z Janovic²¹⁹ a na Veselí²²⁰ za městem Klatovy,²²¹ taky vdovce. Ten měl také s první manželkou, jakž paměť má snáší, trý dítek živých, jednoho syna [a] dvě dcerky Janovský z Janovic.²²² S touto pak paní Kateřinou z Drahobuzi,²²³ druhou manželkou svou, zplodil syna jménem Jakuba.²²⁴ Ten sice k oženění přišel {a měl N. Vlasatou z Domaslova},²²⁵ ale brzo umřel. Též měla

*Kateřina Nebílovská, vdaná
1. za Henrycha Laskeho
2. za Jiřího Janovského z Janovic
a na Veselí.*

Jakub Janovský, syn.

|p. 118|

s týmž panem Janovským²²⁶ tři dcery. Jméno jich starší [bylo] Mandaléna Janovská.²²⁷ Také vdání přišla za pana Petra Příchovského²²⁸ na Skočicích²²⁹ a Lužanech²³⁰ a několikero s ním

*Mandelena Janovská měla
Petra Příchovského na Skočicích.*

²¹⁵ Karel Příchovský z Příchovic na Příchovicích (z. před 1575), syn Kryštofa Příchovského z Příchovic a Doroty Nebílovské z Drahobuze.

²¹⁶ Kateřina Janovská z Drahobuze, dcera Jana Nebílovského z Drahobuze a Anny Ucháčkové z Kračina, manželka Jindřicha Laskeho, podruhé provdána za Jiřího Janovského z Janovic.

²¹⁷ Jindřich Laske, manželka Kateřina Nebílovská z Drahobuze.

²¹⁸ Plzeňsko, obecnější název pro území historického Plzeňského kraje, avšak v užším smyslu též označení pro bezprostřední okolí královského města Plzně.

²¹⁹ Jiří Janovský z Janovic na Veselí a Janovicích (z. před 1556), syn Heřmana Janovského z Janovic a Markéty Chřínovcové z Chřínova, první manželka Magdalena z Laubenberka, druhá manželka Kateřina Laskeová z Drahobuze, stoupenec Viléma z Rožmberka ve sporu o přednost s knížaty z Plavna (1554-1556).

²²⁰ Veselí, poddanská ves, tvrz a později zámek, dnes část města Janovice nad Úhlavou jihozápadně od Klatov (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Janovských z Janovic (do 1581) a Fremutů ze Stropčic (do 1637).

²²¹ Klatovy, královské a okresní město (Plzeňský kraj).

²²² Jan starší Janovský z Janovic na Nedanicích a Veselí (z. před 1615), Anna Pernklová z Janovic a Helena Planská z Janovic (z. po 1554).

²²³ Kateřina Janovská z Drahobuze.

²²⁴ Jakub Janovský z Janovic na Veselí a Janovicích (z. po 1581), syn Jiřího Janovského z Janovic, manželka Anna Vlasatá z Domoslavě. Na rozdíl od Přibíka Bukovanského dospěl Jan Václav Dobřenský k závěru, že Jakub Janovský pocházel z prvního manželství Jiřího Janovského z Janovic a byl potomkem Magdaleny z Laubenberka. Srov. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 412, Janovský z Janovic.

²²⁵ Anna Janovská z Domoslavě (z. před 1596). K podobě erbovního znamení jinak nepříliš známého šlechtického rodu Vlasatých z Domoslavě blíže Martina HRDINOVÁ, *Erby ctihodné šlechty slavného Království českého. Edice a analýza dvou erbovníků české šlechty z 80. let 17. století*, Praha 2013, s. 318, 431, 595, 636.

²²⁶ Jiří Janovský z Janovic na Veselí a Janovicích (z. před 1556).

²²⁷ Magdalena Příchovská z Janovic, dcera Jiřího Janovského z Janovic a Kateřiny Laskeové z Drahobuze, manželka Petra Příchovského z Příchovic.

dítěk měla, takže syny ženila a dcery vdávala. Druhé dceři též paní Kateřiny z Drahozubi²³¹ říkali Lidmila.²³² Ta také k dvojímu vdání přišla. Nejprve měla pana Zdislava Příchovského,²³³ vdovce, podruhé pana Bohuslava Obyteckého²³⁴ a s obouma dítky. Třetí dcera pana Janovského²³⁵ se nejmenuje vejslovně. {*In Bucelini genealogia*²³⁶ klade se *Amalia*,²³⁷ která měla *Fridricha Příchovského*.}²³⁸ Třetí sestře nebož[ky] paní mámě mý říkali Voršila z Drahozubi.²³⁹ Ta se vdala za uroz[eného] pána Jana Lukavského z Řeneč²⁴⁰ a na Hořejší Lukavici.²⁴¹ S ním dvě dítka měla, syna Markvarta Lukavského²⁴² a dceru Annu Lukavskou Kulhavou.²⁴³ Potom ta paní Voršila²⁴⁴ brzy umřela a on, pan Lukavský,²⁴⁵ sobě druhou manželku pojal, paní Elišku Muchkovnu,²⁴⁶ dceru pana Václava Muchka z Bukova²⁴⁷

Lidmila Janovská měla
1. *Zdeslava Příchovského*
2. *Bohuslava Obyteckého*.

Voršila Nebílovská z Drahozubi měla Jana Lukavského z Řeneč a na Hořejší Lukavici. S ním Markvarta Lukavského a Annu, dceru.

²²⁸ Petr Příchovský z Příchovic na Skočicích a Lužanech (n. před 1565, z. před 1606), manželka Magdalena Janovská z Janovic.

²²⁹ Skočice (*Skočce*), poddanská ves a bývalá tvrz, dnes část města Přeštice jižně od Plzně (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Příchovských z Příchovic (po 1497).

²³⁰ Lužany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj), střídavě příslušející ke statku Skočice, ve vlastnictví Příchovských z Příchovic (do 1721; od 1674 společně s majiteli z jiných šlechtických rodů).

²³¹ Kateřina Janovská z Drahozubi.

²³² Lidmila Obytecká z Janovic, dcera Jiřího Janovského z Janovic a Kateřiny Laskeové z Drahozubi, manželka Zdislava Příchovského z Příchovic, podruhé provdána za Bohuslava Obyteckého z Obytec.

²³³ Zdislav Příchovský z Příchovic (z. po 1580), manželka Lidmila Janovská z Janovic.

²³⁴ Bohuslav Obytecký z Obytec na Kydlinách (z. po 1603), druhá manželka Lidmila Příchovská z Janovic.

²³⁵ Jiří Janovský z Janovic na Veselí a Janovicích (z. před 1556).

²³⁶ Páter Vincent se na příslušném místě zmínil o bližší neurčené práci Gabriela Bucelina (n. 1599, z. 1681), jenž působil v benediktinském řádu a od 17. století se pod vedením Paula Fürsta podílel na sepisování díla navazujícího na tradici Siebmacherových erbovníků. K tomu bližší M. HRDINOVÁ, *Erby ctihodné šlechty*, s. 85-88, zde s. 86. O znalosti Bucelinových příspěvků v prostředí českých barokních genealogů se zmínil Tomáš KREJČÍK, *Z dějin českých genealogických a heraldických zájmů do poloviny 19. století*, Sborník archivních prací 32, 1982, s. 480-505, zde s. 494.

²³⁷ Amálie Příchovská z Janovic, dcera Jiřího Janovského z Janovic a Kateřiny Laskeové z Drahozubi, manželka Fridricha Příchovského z Příchovic.

²³⁸ Fridrich Příchovský z Příchovic, manželka Amálie Janovská z Janovic.

²³⁹ Voršila Lukavská z Drahozubi, dcera Jana Nebílovského z Drahozubi a Anny Ucháčkové z Kračina, manželka Jana Lukavského z Řeneč.

²⁴⁰ Jan Lukavský z Řeneč na Horní Lukavici (z. po 1569), první manželka Voršila Nebílovská z Drahozubi, druhá manželka Eliška Muchková z Bukova.

²⁴¹ Horní Lukavice, poddanská ves a bývalá tvrz jižně od Plzně (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Lukavských z Řeneč (1502-1614, jistý díl ještě zhruba do 1686-1688) a částečně Loubských z Lub (1614-1623).

²⁴² Markvart Lukavský z Řeneč (z. 1572), syn Jana Lukavského z Řeneč a Voršily Nebílovské z Drahozubi. Byl zavražděn v násilné potyčce, jak doložil August SEDLÁČEK, *Lukavský z Řeneč*, in: Ottův slovník naučný XVI, Praha 1900, s. 450.

²⁴³ Anna Lukavská z Řeneč, dcera Jana Lukavského z Řeneč a Voršily Nebílovské z Drahozubi.

²⁴⁴ Voršila Lukavská z Drahozubi.

²⁴⁵ Jan Lukavský z Řeneč na Horní Lukavici (n. před 1551).

a na Tchořovicích.²⁴⁸ Čtvrtá sestra byla nejmladší z svrchu oznámená Mariána Nebílovská z Drahobuzi,²⁴⁹ na niž připadlo půl statku nebílovského.²⁵⁰ A druhá polovice na Zuzanu Nebílovskou,²⁵¹ dceru Vojtěcha Nebílovského,²⁵² která se potom vdala za Šebestiána Lažanského z Bukové.²⁵³ Ta pak panna Mariána Nebílovská²⁵⁴ [byla] již nemladá zasnoubena Ladislavovi Běšínovi z Běšin²⁵⁵ a na Liticích,²⁵⁶ vdovci již při letech, dvořáku veselému. S tím dvě dítek zplodila, dvě dcerky, totižto Johanku²⁵⁷ a Kateřinu,²⁵⁸ kteréž tak k vdání přišly. A potom táž paní Mariána²⁵⁹ brzy umřela a pan Ladislav,²⁶⁰ jak praveno, potřetí se oženil.

Zuzana Lažanská z Nebílova, dcera Vojtěcha Nebílovského.

Ladislav Běšin.

Johanka a Kateřiny [!], dcery jeho s Mariánou Nebílovskou.

Šimon Vickhart Šanovec pojal Kateřinu z Bukovan.

[p. 119]

[Svatba Kateřiny Bukovanské z Bukovan se Šimonem Vikhartem Šanovcem ze Šanova]

Léta od narození Syna Božího 1556 urozený pan Simeon Vickhart Šanovec z Šanova²⁶¹ a na Smolotelích²⁶² vstupoval v stav s[vatéh]o

Přibík z Bukovan tehdy stáří 21 let.

²⁴⁶ Eliška Lukavská z Bukova (z. po 1569), dcera Václava Muchka z Bukova, manželka Jana Lukavského z Řeneč.

²⁴⁷ Václav Muchek z Bukova na Tchořovicích, syn Bohuslava Muchka z Bukova.

²⁴⁸ Tchořovice, poddanská ves a bývalý zámek severně od Strakonice (Jihočeský kraj), ve vlastnictví Muchků z Bukova.

²⁴⁹ Mariána Běšinová z Drahobuze (z. před 1568).

²⁵⁰ Nebílovy (*Nebielov, Nebilov, Nebylov*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Plzně (Plzeňský kraj).

²⁵¹ Zuzana Lažanská z Drahobuze (z. 1625).

²⁵² Vojtěch Nebílovský z Drahobuze na Nebílovech (z. 1551).

²⁵³ Šebestián starší Lažanský z Bukové na Břízsku, Dubňanech a Chříči (z. 1611), manželka Zuzana Nebílovská z Drahobuze.

²⁵⁴ Mariána Běšinová z Drahobuze (z. před 1568).

²⁵⁵ Ladislav Běšin z Běšin na Liticích (z. 1567-1568).

²⁵⁶ Litice, poddanská ves s pozůstatky bývalého hradu a zaniklá tvrz, dnes součást jižního předměstí města Plzeň (Plzeňský kraj).

²⁵⁷ Johana Byšická z Běšin, dcera Ladislava Běšina z Běšin a Mariány Nebílovské z Drahobuze, manželka blíže neurčeného příslušníka rodu Byšických z Byšic.

²⁵⁸ Kateřina Vratislavová z Běšin (z. 1615), dcera Ladislava Běšina z Běšin a Mariány Nebílovské z Drahobuze, manželka Štefana Vratislava z Mitrovic (z. 1577).

²⁵⁹ Mariána Běšinová z Drahobuze (z. před 1568).

²⁶⁰ Ladislav Běšin z Běšin na Liticích (z. 1567-1568).

²⁶¹ Šimon Vikhart Šanovec ze Šanova na Smolotelích a Bělči (n. 1491, z. 1562), první manželka blíže neurčená, od 1556 druhá manželka Kateřina Bukovanská z Bukovan.

²⁶² Smolotely, poddanská ves, manský statek a bývalá tvrz jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj), příslušející jako rytířské léno k hradu Karlštejn, v lenní držbě Šanovců ze Šanova (po 1543), Chanovských z Dlouhé Vsi (1605-1608, posléze opět od 1612). K dějinám Smolotel, které se řadily v 17. století mezi nejvýznamnější karlštejnská rytířská léna, obrátila svou pozornost zejména Markéta

manželství v pondělí po s[vatém] Bartoloměji apoštolu se pannou Kateřinou Bukovanskou,²⁶³ dcerou nebož[tíka] pana Jana Bukovanského²⁶⁴ a sestrou mou. Měl tehdooby pan ženich let 65, jsa již šedivec, a panna nevěsta měla tehdooby 19 let a já, Přibík Bukovanský,²⁶⁵ byl sem tehdáž stáří 21 let. To svadební veselí konalo se na Zbynicích²⁶⁶ ještě za živobytí mateře naše při přítomnosti z obou stran drahného počtu pánu a přátel a některých paní. A týž pán z Šanova²⁶⁷

*Dcery Šimona z Šanova.
Lidmila měla Adama Kalenici.
Anna měla Jana Měděnce z Ratibořic.
Benigna, manželka Jiřího Údrckého.*

[Dcery Kateřiny Šanovcové z Bukovan a Šimona Vikharta Šanovce ze Šanova a jejich manželé]

byl živ s sestrou mou <osm> {okolo šesti} let a měli spolu trý dítek, tři dcerky, Lidmilu z Šanova,²⁶⁸ která se vdala za pana Adama Kalenici z Kalenice,²⁶⁹ Annu,²⁷⁰ kterou si vzal pan Jan Měděnc z Ratibořic,²⁷¹ a Benignu,²⁷² kterou pojal pan Jiří Údrcký z Údrče.²⁷³ A jedna každá z nich plodily dítky.

[Smrt Šimona Vikharta Šanovce ze Šanova a pozůstalé děti z prvního manželství]

Umřel nadoznámený pan Simeon z Šanova²⁷⁴ léta 1562, maje přes 70 let, a zanechal po sobě od první manželky čtyř synů a jedné dcery, všecko téměř dorostlých. Jména jich pan Zdeněk,²⁷⁵ pan Petr,²⁷⁶ pan Adam²⁷⁷ a pan Šebestián Šanovcové

*Synové Šimona z Šanova od první manželky.
Petr, Adam,
Zdeněk, Šebestián Šanovcové z Šanova.*

NOVOTNÁ, *Lenni institut na statcích českého krále v raném novověku*, Praha 2016 (Disertační práce), s. 154-169.

²⁶³ Kateřina Šanovcová z Bukovan (n. 1537).

²⁶⁴ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1495, z. 1572).

²⁶⁵ Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

²⁶⁶ Zbenice (*Zbynice, Zlinice*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

²⁶⁷ Šimon Vikhart Šanovec ze Šanova na Smolotelích a Bělči (n. 1491, z. 1562).

²⁶⁸ Lidmila Kalenicová ze Šanova (n. 1559, z. 1609), dcera Šimona Vikharta Šanovce ze Šanova a Kateřiny Bukovanské z Bukovan, nejpozději od 1578 manželka Adama Kalenice z Kalenice.

²⁶⁹ Adam Kalenice z Kalenice na Kamenné (z. po 1609), syn Jana mladšího Kalenice z Kalenice na Škvořeticích (z. 1568), manželka Lidmila Šanovcová ze Šanova.

²⁷⁰ Anna Měděncová ze Šanova (z. 1608), dcera Šimona Vikharta Šanovce ze Šanova a Kateřiny Bukovanské z Bukovan, manželka Jana Měděnce z Ratibořic.

²⁷¹ Jan mladší Měděnc z Ratibořic na Čachořicích a Nových Dvorech (z. zhruba 1620), první manželka Anna Šanovcová ze Šanova, druhá manželka Cecílie Malovcová z Malovic, člen českého stavovského vojska, posmrtně potrestaný (1623).

²⁷² Benigna Údrcká ze Šanova, dcera Šimona Vikharta Šanovce ze Šanova a Kateřiny Bukovanské z Bukovan, manželka Jiřího Údrckého z Údrče.

²⁷³ Jiří Údrcký z Údrče, manželka Benigna Šanovcová ze Šanova.

²⁷⁴ Šimon Vikhart Šanovec ze Šanova na Smolotelích a Bělči (n. 1491, z. 1562).

²⁷⁵ Zdeněk Šanovec ze Šanova, syn Šimona Vikharta Šanovce ze Šanova a jeho blíže neurčené první manželky.

z Šanova,²⁷⁸ z nichž jen dva k oženění přišli. Nebož[ku] paní

[Vyplacení věna ovdovělé Kateřině Šanovcové z Bukovan ze strany bratrů Šanovců ze Šanova a návrat pod ochranu jejího otce Jana Bukovanského z Bukovan]

Kateřinu,²⁷⁹ sestru mou, hned brzy po smrti téhož pana Simeona²⁸⁰ týž bratři od sebe vybyli a na věno její na pět set kop jí jistotu učinili. A táž sestra má nevědouce se s těmi třmi dcerkami ještě nevelkými kde opatřiti. Nebožtík pan otec můj Jan Bukovanský²⁸¹ musel ji opatřiti. K sobě ji s těma dítkami přijav, které u sebe měl až do své smrti.

|p. 120|

[Svatba Anny Bukovanské z Bukovan s Chvalem Loubským z Lub]

Léta 1559 zamluvil nebožt[ík] pan otec můj, pan Jan Bukovanský,²⁸² Annu²⁸³ dceru svou a mou sestru, Přibíka Bukovanského,²⁸⁴ panu Chvalovi Loubskému z Lub²⁸⁵ a na Zalužanech,²⁸⁶ kdež se i veselí konalo při přítomnosti mnoho přátel z obouch stran. Hned

Anna Bukovanská, vdaná za Chvala Loubského z Lub a na Zalužanech.

[Dělení bratrů Loubských z Lub o rodinný majetek a přenesení dvoru v Letech u Písku do zástavní držby Chvala Loubského z Lub]

potom brzy týž nebožt[ík] pan Chval Loubský²⁸⁷ s bratřími svými²⁸⁸ se rozdělil. A když pan Hynek Tučap²⁸⁹ ves Lety²⁹⁰ s dvorem

Hynek Tučap.

---

²⁷⁶ Petr Šanovec ze Šanova, syn Šimona Vikharta Šanovce ze Šanova a jeho blíže neurčené první manželky.

²⁷⁷ Adam Šanovec ze Šanova na Smolotelích (z. zhruba 1581), syn Šimona Vikharta Šanovce ze Šanova a jeho blíže neurčené první manželky, manželka Alžběta Dráčovská z Dráchova, otec Jindřicha Kunráta (z. 1614) a Šimona (z. 1607) Šanovců ze Šanova.

²⁷⁸ Šebestián Šanovec ze Šanova na Smolotelích (z. 1594), syn Šimona Vikharta Šanovce ze Šanova a jeho blíže neurčené první manželky, manželka Zuzana Řepická ze Sodoměře, rytmistr v bojích s osmanskými Turky (1565-1566, 1593-1594).

²⁷⁹ Kateřina Šanovcová z Bukovan (n. 1537).

²⁸⁰ Šimon Vikhart Šanovec ze Šanova na Smolotelích a Bělči (n. 1491, z. 1562).

²⁸¹ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1495, z. 1572).

²⁸² Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1495, z. 1572).

²⁸³ Anna Gynterová z Bukovan (n. 1541, z. před 1580).

²⁸⁴ Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

²⁸⁵ Chval Loubský z Lub na Letech a v Mirovicích (z. 1571), syn Viléma Loubského z Lub na Zalužanech (z. před 1557), od 1559 manželka Anna Bukovanská z Bukovan, švagr Přibíka Bukovanského.

²⁸⁶ Zalužany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Loubských z Lub.

²⁸⁷ Chval Loubský z Lub na Letech a v Mirovicích (z. 1571).

v zástavě držel, že mu se nějaký statek²⁹¹ v kraji Bechyňském²⁹² nahodil, tam se stěhoval a tu zástavu panu Chvalovi²⁹³ pustil.

[Vyplacení zástavy v Letech u Písku Václavem Berkou z Dubé a sídelní poměry na sousedním Orlíku]

A on na tom dvoře v Letech²⁹⁴ byl za některý rok s manželkou svou, sestrou mou, až mu to vyplaceno bylo od pana Václava Berky,²⁹⁵ který na Vorlík²⁹⁶ se byl přiženil ku paní Johance z Lobkovic,²⁹⁷ pozůstalé vdově po, dob[ré] pam[ěti], panu Bohuslavovi z Švamberka.²⁹⁸ Týž pan Chval Loubský²⁹⁹ zplodil

*Václav Berka.
Johanka z Lobkovic,
která prv
měla Bohuslava
z Švamberka.*

[Děti Chvala Loubského z Lub s Annou Loubskou z Bukovan a jeho úmrtí]

s touž sestrou mou několikero dítek, synů i dcer, a byl s ní v stavu manželském okolo 16 let. Dokonav život svůj v Pánu léta 1575, nechal po sobě dítek živých patero, čtyry <dcery> {syny}³⁰⁰ a jednu dceru.³⁰¹ Pán Bůh rač mu milostiv býti.

*Loubští z Lub
nekladou se
zejména.*

[Cesta Přibíka Bukovanského z Bukovan do Prešpurku na korunovaci Maxmiliána II. uherským králem v září 1563]

Léta 1562 bylo z české země³⁰² pěkně vypravených množství

---

²⁸⁸ Jan (z. před 1563), Adam (z. 1582), Kryštof (z. zhruba 1596) a Mikuláš (z. 1593) Loubští z Lub, bratři Chvala Loubského z Lub.

²⁸⁹ Hynek Tučap z Tučap na Letech.

²⁹⁰ Lety (*Letky, Letov*), poddanská ves a vrchnostenský dvůr severně od Písku (Jihočeský kraj), příslušející k panství Orlík nad Vltavou (součást někdejší zvikovské zástavy), v zástavní držbě Tučapů z Tučap (před 1560; na základě *Paměti*), Loubských z Lub (do 1561) a Berků z Dubé (1561-1564).

²⁹¹ O jaký statek konkrétně šlo a jak jednání dopadla, se nepodařilo objasnit. Do majetkových záměrů Hynka Tučapa z Tučap (z. po 1589) však mohla výrazněji zasáhnout smrt jeho bratra Mikuláše (z. krátce po 1554). Spolu s Mikulášovými potomky byl od té chvíle jediným dědicem statku Budislav jižně od Tábora (Jihočeský kraj), v jehož držení se osamostatnil teprve v roce 1573.

²⁹² Bechyňský kraj, historický kraj Království českého s centrem v poddanském městě Bechyni.

²⁹³ Chval Loubský z Lub na Letech a v Mirovicích (z. 1571).

²⁹⁴ Lety (*Letky, Letov*), poddanská ves a vrchnostenský dvůr severně od Písku (Jihočeský kraj).

²⁹⁵ Václav Berka z Dubé a Lipé na Orlíku nad Vltavou, Velkém Meziříčí, Budišově a Letech (z. 19. 6. 1575), 1559-1564 manželka Johana Švamborská z Lobkovic, hejtman Prácheňského kraje za panský stav (1560-1561), přísedící dvorského a komorního soudu (1560-1564), rada české komory (1563-1570), účastník bojů s osmanskými Turky (1565-1566).

²⁹⁶ Orlík nad Vltavou, zámek severně od Písku (Jihočeský kraj), ve vlastnictví pánů ze Švamberka (1514-1534, 1538-1552 a 1564-1621), Anežky Švamborské z Kolovrat (1534-1538), Johany Švamborské, podruhé provdané Berkové z Lobkovic (1552-1564) a Berků z Dubé (1564).

²⁹⁷ Johana Berková z Lobkovic (z. 1564), manželka Bohuslava ze Švamberka, v roce 1559 podruhé provdána za Václava Berku z Dubé.

²⁹⁸ Bohuslav ze Švamberka na Orlíku nad Vltavou (z. 3. 12. 1552), syn Kryštofa I. ze Švamberka, manželka Johana z Lobkovic.

²⁹⁹ Chval Loubský z Lub na Letech a v Mirovicích (z. 1571).

³⁰⁰ Ladislav (z. 1594), Jan (z. po 1628), Fridrich (z. po 1635) a Hynek (z. před 1614) Loubští z Lub, synové Chvala Loubského z Lub a Anny Bukovanské z Bukovan.

³⁰¹ Blíže neurčená dcera Chvala Loubského z Lub.

českých předních pánův i [osob] z stavu rytířského, též dví knížat z Plavna, bratří dvou, jimž oběma říkali Henrychové, starší a mladší.³⁰³ Ty knížata oba měli s sebou do Uher³⁰⁴ k Prespurku³⁰⁵ 200 koní a páni čeští v jedné barvě měli 1200 koní výborných, jedouc na korunování slavné paměti císaře Maximiliana.³⁰⁶ Pan otec můj byl obeslán od, dob[ré] pam[ěti], císaře Ferdinanda,³⁰⁷ aby na tu cestu buď sám jel, anebo na svém místě syna vypravil. Pročež sem já, Příbík,³⁰⁸ se na tu cestu na místě pana otce mého strojil. A vtom nebož[tík], dobré paměti, pán, pan

|p. 121|

Jan mladší z Lobkovic³⁰⁹ a na Tejně Horšovském³¹⁰ a Tachově,³¹¹ nejvyšší purkrabě pražský, učinil psaní panu otci mému, poněvadž sem několik let služebníkem páně byl, abych se panem se dvěma koňmi, že mi nebude potřeba nic utráceti, na tu cestu se vypravil. Takž sem se s pánem v Tejně Vltavě³¹² sjel. Odtud sme na to korunování vyjeli a byla cesta naše k Vídni.³¹³ Odtud po s[vatém] Jakubu do Prešpurku.³¹⁴ Byl tu veliký a znamenitý sjezd od knížat, panstva, rytířstva. Předně Uhrů³¹⁵ do tří tisícův koní, Čechů³¹⁶ dvanácte set koní, Moravanů³¹⁷ do tří set koní,

Jan mladší z Lobkovic a na Tejně Horšově.

³⁰² Česká země, autorovo označení pro Království české, dnes součást České republiky.

³⁰³ Jindřich V. starší (z. 24. 12. 1568) a Jindřich VI. mladší (z. 22. 1. 1572) z Plavna.

³⁰⁴ Uhry, království, dnes součást Maďarské republiky.

³⁰⁵ Bratislava (*Posonium, Pozsony, Prešpurk*), ústřední město Horních Uher a jedno z dějišť korunovací uherských králů, v současnosti hlavní město Slovenské republiky.

³⁰⁶ Maxmilián II. Habsburský (n. 31. 7. 1527, z. 12. 10. 1576), římský císař (1564-1576), český král (1562-1575) a uherský král (1563-1576).

³⁰⁷ Ferdinand I. Habsburský (n. 10. 3. 1503, z. 25. 7. 1564).

³⁰⁸ Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

³⁰⁹ Jan mladší Popel z Lobkovic na Horšovském Týně a Tachově (n. 8. 11. 1510, z. 12. 4. 1570).

³¹⁰ Horšovský Týn, poddanské město a zámek severně od Domažlic (Plzeňský kraj).

³¹¹ Tachov, královské, posléze poddanské a okresní město s hradem (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Popelů z Lobkovic.

³¹² Týn nad Vltavou (*Tejn na Vltavě*), komorní a okresní město biskupského založení (Jihočeský kraj).

³¹³ Vídeň, sídelní město římských císařů a správní středisko habsburské monarchie, dnes hlavní město Rakouské republiky.

³¹⁴ Bratislava (*Posonium, Pozsony, Prešpurk*), ústřední město Horních Uher a jedno z dějišť korunovací uherských králů, v současnosti hlavní město Slovenské republiky.

³¹⁵ Uhry, království, dnes součást Maďarské republiky.

³¹⁶ Čechy, království, historická země Koruny české, dnes součást České republiky.

³¹⁷ Morava, markrabství, historická země Koruny české, dnes součást České republiky.

Slezáků³¹⁸ do sedmi set koní, Rakušanů³¹⁹ též do tří set koní. Arcikníže Ferdinand³²⁰ ráčil taky tam jeti a do tří set koní s sebou míti.

[**Údajné zavraždění Hynka Bukovanského z Bukovan poddanými a jeho pohřeb**]

Hic discerptum est folium et continuatio tragici casus

cum <Smilone> {Hinkone} Bukowansky,³²¹ fratre Adaucti,³²² sine principio

habetur. Quae sic incipit. Casus iste debuit contigisse Anno 1579.

Tu sem já hned pro dobrého předního barvíře,³²³ kterýž rovně příjezdem svým, toho času na Břežnici³²⁴ u nebožky paní Zuzany Lokšanové³²⁵ byl a jí na nohu hojil některé líto, byl z města Chomutova.³²⁶ Ten se hned s tovaryšem³²⁷ svým barvířským³²⁸ dal najíti. A tu sem jemu toho bratra svého ukázal a jemu přípověď učinil, bude-li jeho mocti zhojiti a jemu pomocti, že jemu z jeho statečku tisíc kop a já taky z svého statečku druhý tisíc kop dáti chceme. A on, spatřivše tu jeho škodu, hned oznámil, bychom jemu oba svý statečky³²⁹ dáti chtěli, že na světě možné není, aby se zhojiti a jemu spomoženo býti mohlo, a tak uvázavší jeho to hrdlo a něco

[p. 122]

zahevtovavší. Čistě jest k nám mluvil, že mu dobře rozuměti bylo. Přišedší též nebožtík ku paměti, toho jest velice litoval, že sobě to učinil a že jest on nic nevěděl, co jest činil.

³¹⁸ Slezsko, knížectví, historická země Koruny české, dnes částečně součást České republiky.

³¹⁹ Rakousko (*Rakousy, Horní a Dolní Rakousy, rakouské země*), arciknížectví, dnes převážně územní součást Rakouské republiky.

³²⁰ Ferdinand Tyrolský (n. 14. 6. 1529, z. 24. 1. 1595).

³²¹ Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech (n. 1544, z. 1579).

³²² Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

³²³ Blíže neurčený lazebník (*barvíř*) z Chomutova. V roce 1579 působil ve službách Ferdinanda Lokšana z Lokšanu a Zuzany Lokšanové z Pasounu a Holejče na březnickém zámku.

³²⁴ Břežnice, poddanské město a zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

³²⁵ Zuzana Lokšanová z Pasounu a Holejče (z. 1580), od roku 1566 první manželka Ferdinanda Lokšana z Lokšanu na Břežnici (z. 1603), číšníka u dvora arciknížete Ferdinanda.

³²⁶ Chomutov, královské, komorní, poddanské a okresní město se zámkem (Ústecký kraj), ve vlastnictví pánů z Veitmile (do 1560), arciknížete Ferdinanda (1560-1571), Hasištejnských z Lobkovic (1571-1588) a Popelů z Lobkovic (1588-1594), od 1594 ve správě české komory, v roce 1605 povýšen mezi královská města.

³²⁷ Blíže neurčený pomocník (*tovaryš*) lazebníka z Chomutova.

³²⁸ Barvíř – lazebník, ranhojič.

³²⁹ Bukovany a Zbenice.

Než to mne prosil, abych jednu osobu ženskou, jmenující ji Kačkou,³³⁰ která u něho ještě za živobytí pana otce za děvečku v službě byla, jsouce poddanou naší, rodilá ze Zlinic,³³¹ a zde ve dvoře s nákým pacholkem Kubátem³³² z Holušic,³³³ kterýž za nebožtíkem jezdil, se dopustila a potom za chůvu byla nechána paní Zuzaně Šanovcový,³³⁴ (dal ztrestati). Že on na žádného jiného domnění nemá nežli na ni, že by ona jeho oučinkem a smrtí vinna byla. Což sem jemu připověděl, že jeho žádost jistotně vykonati a naplniti chci. Což sem tak učinil a hned brzy po jeho smrti, když u paní Šanovcový³³⁵ dosloužila, ji sem vzíti dal a ku právu outrpnýmu ji podal v městečku Podhradí pod zámek Zvíkovem.³³⁶ A tu jest táž jistá Káča³³⁷ na trápení vyznala, že jest mu ona {a} kuchařka,³³⁸ byla již nemladá, která u nebožt[íka] sloužila, z Plzeňského kraje³³⁹ rodilá, a ještě třetí osoba z jedné vsi,³⁴⁰ ty že jsou mu nějaké šebrejnky³⁴¹ strojily a jeho nebožt[íka] o rozum a paměť připravily, že on musel o své zdraví přijíti skrze ty tři lotrovské osoby. A tak sem já podle takového jejího vyznání a zlý oučinek ji dal ztrestati a smrt vyměřenou zahrabáním vykonati. A tak týž ubohej bratr můj s tím oučinkem, když mu spomoženo nemohlo býti, že měl jícen, kterým se pokrm do života požívá a požívá přerézáný, nemoha nic jísti, musel, ač v životě zdráv, v pátý den

Zuzana Šanovcová.

³³⁰ Káča, popř. Kačka ze Zbenic, poddaná Bukovanských Pintů z Bukovan, posléze jako chůva ve službách Zuzany Šanovcové ze Sudoměře.

³³¹ Zbenice (*Zbynice, Zlinice*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

³³² Kubát z Holušic, poddaný Bukovanských Pintů z Bukovan.

³³³ Holušice, poddanská osada a manský dvůr jižně od Příbrami (Středočeský kraj), příslušející ke statku Bukovany a jako robotné léno částečně i k hradu Karlštejn.

³³⁴ Zuzana Šanovcová ze Sudoměře (z. po 1619), manželka Šebestiána Šanovce ze Šanova na Smolotelích.

³³⁵ Zuzana Šanovcová ze Sudoměře (z. po 1619).

³³⁶ Zvíkovské Podhradí (*Podhradí*), poddanské městečko severně od Písku (Jihočeský kraj), příslušející k panství Zvíkov, ve vlastnictví pánů ze Švamberka (1473-1575 zástavně, 1575-1621 svobodně).

³³⁷ Káča, popř. Kačka ze Zbenic.

³³⁸ Blíže neurčená kuchařka z Plzeňska, v poddanské službě u Bukovanských Pintů z Bukovan.

³³⁹ Plzeňský kraj, historický kraj Království českého s centrem v královském městě Plzni.

³⁴⁰ Blíže neurčená osoba.

³⁴¹ Šebrejněk, šebrynek, šebřinek – podvod.

|p. 123|

po takovém oučinku hladem umřítí. Pochován v kostele³⁴² chra-
stickým³⁴³ podle zdi před malým oltářem, podál od oltáře.

Jehož duši všemohoucí Pán Bůh rač milostiv býti a v pří-
bytek Království svého milostivě přijíti, i nás hříšné.

A týž pan Hynek,³⁴⁴ bratr můj, když svůj život dokonal,

byl v stáří věku svého toho času třiceti pět let

a já, Přibík,³⁴⁵ byl sem starší o půl deváta líta. Tohoť

jest mi můj Pán Bůh svědek, žeť sem nad takovou

jeho neobyčejnou smrtí velikou žalost a hoře měl,

takže sem skoro také o své zdraví přišel.

*Hynek Bukovan-
ský z Bukovan.*

*Přibík Buko-
vanský.*

[Nemoci, smrt a pohřeb Jana Bukovanského z Bukovan]

Léta 1572 v neděli na den památný Mlád'átek urozený

vладыka pan Jan Bukovanský Pinta z Bukovan³⁴⁶ na

Bukovanech³⁴⁷ a Zbynicích³⁴⁸ život svůj strastný, jsouce tři-

ceti let v velikých nemocech, a nejvíc na tu nemoc, kte-

rou slove[m] [?] dna jmenují, od níž i zchroml, <život svůj> v Pá-

nu skrze smrt s čistou pamětí dokonal, maje věku svého

70 let. Jehožto duši Pán Bůh všem[ohoucí] rač milostiv býti.

Tělo jeho pochováno ve čtvrtek den nového léta začatého

*Jan Bukovan-
ský Ø 1572
stáří 70 let.*

[Ohlédnutí za životem Jana Bukovanského z Bukovan]

1573. Po osiření svém po panu otci Jindřichovi Buko-

vanském³⁴⁹ byl pachole³⁵⁰ v sedmi letech. Jsouc v opatrování

paní mateře své, paní Kateřiny Bukovanské z Drahenic,³⁵¹

kteřá v stavu vdovském postavena, jeho k letům rozumným

dochovala, jsouce zde na Bukovanech³⁵² v skrovném, toho času,

statečku za hospodyní, chudě a pracně se obírajíc, jemu té

*Jindřich Buko-
vanský a
Kateřina z Dra-
henic, manželé.*

³⁴² Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

³⁴³ Chraštice (*Kraštice*), poddanská ves jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

³⁴⁴ Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech (n. 1544, z. 1579).

³⁴⁵ Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

³⁴⁶ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1495, z. 1572).

³⁴⁷ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

³⁴⁸ Zbenice (*Zbynice, Zlinice*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

³⁴⁹ Jindřich Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech (n. okolo 1420, z. 1502).

³⁵⁰ Pachole – chlapec, mládenec.

³⁵¹ Kateřina Bukovanská z Drahenic (z. 1529).

³⁵² Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

živnůstky jako věrná mámě dochovala. A když již otec můj v stáří byl okolo dvaceti osmi let, od něho se potom

|p. 124|

také z tohoto bídného světa odebrala a život svůj v Pánu dokonala. A nebožtík otec můj teprv po smrti její v brzkém čase se oženil a do hospodářstvíčka se dal a živnůstku svou pracným vyživováním provozoval. Až Pán Bůh, davše mu požehnání a statečku rozmnožení, tak jej milosrdně zásobil, že měl do smrti své požehnání a všeho dobrého dost, takže nám synům svým, počna z mála, zanechal dobře za dvaceti tisíc. Pánu Bohu račiž z toho věčná chvála býti.

[Svatba Markéty Bukovanské z Bukovan s Adamem Chanovským z Dlouhé Vsi]

Léta 1567 urozený pán Adam Chanovský z Dlouhé Vsi³⁵³ na Rabí³⁵⁴ a Chanovicích³⁵⁵ toho času vstupoval v stav sv[atého] manželství již s třetí manželkou, pannou Markýtou Bukovanskou z Bukovan,³⁵⁶ dcerou někdy pana Jana Bukovanského,³⁵⁷ sestrou mou. Veselí svadební při času s[vatého] Havla vykonané na zámku Rabí³⁵⁸ při přítomnosti drahného počtu pánů a přátel a frau-

*Adam Chanovský
z Dlouhé Vsi na
Rabí a Chanovicích pojí-
mal třetí manželku]
Markýtu Bu-
kovanskou,
od níž*

[Děti Adama Chanovského z Dlouhé Vsi s Markétou Chanovskou z Bukovan a jeho úmrtí]

cimoru z obou stran. Živ s ní byl <do> po třiceti dvě léta v svornosti manželské, maje s ní několik dětí, z nichž toliko dvě naživě pozůstalo, totiž pan Moric Chanovský³⁵⁹

*Moric Chanov-
ský
a Vilém Chanov-
ský z Dlouhé V[si].*

³⁵³ Adam Chanovský z Dlouhé Vsi na Rabí a Chanovicích (n. 1504, z. 1598), od roku 1567 třetí manželka Markéta Bukovanská z Bukovan, otec Jana Viléma, Jindřicha, Kryštofa a Mořice Chanovských z Dlouhé Vsi, švagr Přibíka Bukovanského. Vzhled dochovaného náhrobku Adama Chanovského z Dlouhé Vsi umístěného uvnitř farního kostela sv. Petra a Pavla v Buděticích zachytili K. HOSTAŠ – F. VANĚK, *Soupis památek*, s. 12.

³⁵⁴ Rabí, poddanské město a hrad jihovýchodně od Klatov (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Malovců z Libějovic (1557-1561), pánů z Rožmberka (1561-1563), Chrtů ze Rtína (část panství po 1563) a Chanovských z Dlouhé Vsi (část panství po 1563, celé 1570-1708).

³⁵⁵ Chanovice, poddanská ves, tvrz a později zámek východně od Klatov (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Chanovských z Dlouhé Vsi (1467-1717).

³⁵⁶ Markéta Chanovská z Bukovan (n. 1546, z. 1604).

³⁵⁷ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1495, z. 1572).

³⁵⁸ Rabí, poddanské město a hrad jihovýchodně od Klatov (Plzeňský kraj).

a pan <Adam> {Vilím} Chanovský z Dlouhé Vsi.³⁶⁰ On pak, pan Adam,³⁶¹
dočkavše šedin a věku poctivého devadesáti let, a to
vždycky v čerstvosti a dobrém zdraví, přiblíže se k konci
svému, pobožně v Pánu usnul a se z prostředku lidí odebral.

[O účelu paměti a první manželce Přibíka Bukovanského z Bukovan, Justýně Bukovanské z Rohatec]

Tuto paměť tolikež potomkům svým pozůstavuji, aby věděli,
že já, Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan,³⁶² pojavší sobě
za manželku nebožku pannu Justýnu Vamberskou z Rohatec,³⁶³
s ní sem v stavu manželském byl od léta 1564 až do léta 1582,

*Přibík Bukovan-
ský. První man-
želku měl
Justýnu Vam-
berskou z Rohatec.*

|p. 125|

to jest sedmnácte let a jedenácte neděl. Pán Bůh ji pojíti rá-

[Synové a dcery Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Bukovanské z Rohatec]

čil ve čtvrtek po Hromnicech léta 1582. Dítěk, které sme spolu
měli, Pán Bůh jich nám dáti ráčil třináctero, sedm synů,
Jana,³⁶⁴ Jindřicha,³⁶⁵ Jaroslava,³⁶⁶ který v roce umřel léta 1569, Ada-
ma,³⁶⁷ Hynka,³⁶⁸ ten léta 1596 v zemi uherské,³⁶⁹ maje své koně proti

*Adam
Hynek
Jan
Jindřich
Jaroslav
Joachym
Jakub, bratři
Bukovanští.*

³⁵⁹ Mořic Chanovský z Dlouhé Vsi (z. zřejmě 1606), syn Adama Chanovského z Dlouhé Vsi a Markéty Bukovanské z Bukovan. S největší pravděpodobností mu patří jeden z náhrobků dochovaných uvnitř farního kostela sv. Petra a Pavla v Budčticích. Srov. K. HOSTAŠ – F. VANĚK, *Soupis památek*, s. 11.

³⁶⁰ Pravděpodobně Jan Vilém Chanovský z Dlouhé Vsi na Rabí (z. 1607).

³⁶¹ Adam Chanovský z Dlouhé Vsi na Rabí a Chanovicích (n. 1504, z. 1598).

³⁶² Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

³⁶³ Justýna Bukovanská z Rohatec (n. 1549, z. 1582), dcera Jana mladšího Vamberského z Rohatec na Hluboši, od 1564 první manželka Přibíka Bukovanského z Bukovan.

³⁶⁴ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahradce, Řetči a Krašovicích (n. zhruba 1565, z. 1619), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, 1591-1606 první manželka Ester Vchynská ze Vchynic a Tetova, 1609-1619 druhá manželka Alžběta Smrčková ze Mnichu, krajský výběrčí posudného na Prácheňsku (od 1586), krajský berník na Prácheňsku (1596, 1600), člen komisí svolávaných z pověření panovníka (1601, 1603-1604), člen stavovské komise pro otázky zemské obrany (1610), místopisár Království českého (1612-1619).

³⁶⁵ Jindřich Bukovanský Pinta z Bukovan (n. zhruba 1565, z. 1600), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, bratr Jana Bukovanského, člen české zemské hotovosti vypravené do Uher (1594).

³⁶⁶ Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan (n. 1568, z. 1569), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, bratr Jana Bukovanského.

³⁶⁷ Adam Bukovanský Pinta z Bukovan na Suchomastech a Zbenicích (z. po 1624), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, bratr Jana Bukovanského, manželka Lucie Trmalová z Toušic, účastník bojů patnáctileté války s osmanskými Turky, hejtman Podbrdského kraje za rytířský stav (1616-1617), potrestaný stoupenec českých stavů (1622).

³⁶⁸ Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan (z. 26. 10. 1596), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, bratr Jana Bukovanského, účastník bojů patnáctileté války s osmanskými

nepříteli Turku³⁷⁰ v poli, blízko od pevnosti Erle³⁷¹ život svůj
 pro víru křesťanskou dokonala a tam zůstal. Potom nám Pán
 Bůh ještě dva syny, Joachyma³⁷² a Jakuba,³⁷³ dal. S kterýmžto posled-
 ním nebožka umřela, že ho měla mrtvého z leknutí [!], a tak ho
 snositi nemohla. Dcer pak Pán Bůh mi s ní šest dáti ráčil,
 nejstarší Annu,³⁷⁴ Lidmilu,³⁷⁵ <Evu>³⁷⁶ {Regnu},³⁷⁷ Johanku,³⁷⁸ Zuzanu³⁷⁹ a Judit,³⁸⁰

*Anna
 Lidmila
 {Reginu}
 Eva
 Johanka
 Zuzana
 Judit, sestry
 odtudž.*

[Úmrtí Justýny Bukovanské z Rohatec]

z nichž toliko tři zůstaly. A tak když ona, Justýna z Rohatec,³⁸¹ man-
 želka má, život svůj dokonala, byla v 33 letech. A po smrti
 její pozůstalo mi osiřalých po ní dítek desatero a jedenáctá
 dcera nejstarší, Anna,³⁸² kterou měl pan Kašpar Bechyně

*Annu z Bukovan
 měl Kašpar
 Bechyně z L[ažan].*

[Vdovecké starosti Přibíka Bukovanského z Bukovan]

z Lažan.³⁸³ Já pak, v stavu vdovském pozůstáváje jeden rok

Turky, padl v pluku Albrechta Pětipeského z Chýš a Egrberku při prohrané bitvě u Keresztes 26. října 1596.

³⁶⁹ *Uherská země*, autorovo označení pro Království uherské, dnes součást Maďarské republiky.

³⁷⁰ Osmanská říše (Vysoká Porta), válečný nepřítel habsburské monarchie.

³⁷¹ Eger (*Erlau, Erle, Jager*), uherské město a pevnost severovýchodně od Budapešti, dnes středisko hevešské župy (Maďarská republika).

³⁷² Jáchym Bukovanský Pinta z Bukovan (z. krátce před 1582), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, bratr Jana Bukovanského.

³⁷³ Jakub Bukovanský Pinta z Bukovan (z. zřejmě 1582), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, bratr Jana Bukovanského.

³⁷⁴ Anna Bechyňová z Bukovan, dcera Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, sestra Jana Bukovanského, manželka Kašpara Bechyně z Lažan.

³⁷⁵ Lidmila Sedlecká z Bukovan, dcera Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, sestra Jana Bukovanského, manželka blíže neurčeného příslušníka rodu Sedleckých z Újezdce.

³⁷⁶ Eva Bukovanská z Bukovan, dcera Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, sestra Jana Bukovanského.

³⁷⁷ Regina Radkocová z Bukovan (z. po 1610), dcera Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, sestra Jana Bukovanského, manželka Václava nejstaršího Vratislava z Mitrovic, nejpozději od 1610 podruhé provdána za blíže neurčeného příslušníka rodu Radkoců z Mirovic.

³⁷⁸ Johana Malovcová z Bukovan (z. 1623), dcera Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, sestra Jana Bukovanského, zhruba od roku 1600 manželka Jana Viléma Chanovského z Dlouhé Vsi, podruhé provdána za Jana Rudolfa Perglara z Perglasu (z. 1612), potřetí za blíže neurčeného příslušníka rodu Malovců z Malovic. V době českého stavovského povstání (1618-1620) zůstávala s dcerou Marií Markétou nejprve na hradě Rabí a poté se i s cennostmi přesunula na zámek Nalžovy. K tomu podrobněji August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého* XI, Praha 1897, s. 94.

³⁷⁹ Zuzana Bukovanská z Bukovan, dcera Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, sestra Jana Bukovanského.

³⁸⁰ Judita Bukovanská z Bukovan, dcera Přibíka Bukovanského z Bukovan a Justýny Vamberské z Rohatec, sestra Jana Bukovanského.

³⁸¹ Justýna Bukovanská z Rohatec (n. 1549, z. 1582).

³⁸² Anna Bechyňová z Bukovan.

³⁸³ Kašpar Bechyně z Lažan na Trhových Dušníkách (n. před 1578, z. před 1625), manželka Anna Bukovanská z Bukovan, hejtman české zemské hotovosti (1594), zeť Přibíka a švagr Jana Bukovanských Pintů z Bukovan. 30. ledna 1602 se dopustil v hlavním městě vraždy Mikuláše Velemyského z

a dvě neděle, vida, že by bez pomocnice mé hospodářství státi nemohlo, a nemaje, kdo by mi ty malé dítky a vzlaště dcerky opatroval, z vůle a vnuknutí Pána Boha sem se o

[Námluvy a svatba Přibíka Bukovanského z Bukovan s jeho druhou manželkou, Strankou Býčkovou z Budkova]

jinou dobrou, poctivou manželku postaral. A maje oumysl ku paní Strance,³⁸⁴ vdově, která měla nebožtíka pana Jana Bejčka z Nezpečova³⁸⁵ a s ním toliko za živobytí jeho osmnácte neděl v stavu manželském byla, dceři pana Jindřicha Budkovského z Budkova³⁸⁶ a na Budkově.³⁸⁷ O tom sem se s panem otcem a paní mateří její, pány

Stranka Budkovská, dcera Jindřicha Budkovského, druhá manželka Přibíka z Bukovan.

[p. 126]

přáteli jejich jednal s snažnou prosbou, aby mi od nich za manželku dána byla a mně se dostati mohla. Jakož pak Pán Bůh to řídití ráčil, že se mně za mou milou manželku dostala. A <to> v létu 1583 v pondělí po neděli Devítíniku času masopustního od pana otce, paní mateře její a pánův přátel dodána byla, rovně[ž] když ten veliký mor rok předtím, totiž

[Manželství Přibíka Bukovanského z Bukovan se Strankou Bukovanskou z Budkova a jejich společné děti]

léta [15]82, se začal. Ta mě ochraňovala jako věrná manželka k mý starosti a v nemalých nemocech, které na mne Pán Bůh všemohoucí vskládati ráčil.

Velemyšlovsi. Po přehodnocení původního hrdelního rozsudku z roku 1607 byl nakonec potrestán pouze dočasným uvězněním. Srov. Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků II*, Praha 1985, s. 603; Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997, s. 141; Antonín REZEK (ed.), *Mikuláš Dačický z Heslova, Paměti I*, Praha 1878, s. 203, 215.

³⁸⁴ Stranka Bukovanská z Budkova (z. po 1605), dcera Jindřicha Budkovského z Budkova a Reginy Kunášové z Machovic, manželka Jana Býčka z Nezpečova, v roce 1583 podruhé provdána za Přibíka Bukovanského z Bukovan. Mezi lety 1601 a 1602 vlastnila po smrti Přibíka Bukovanského v Mirovicích (Jihočeský kraj) dům nazývaný Zíkovský či Havlovský, který následně prodala Janovi Jirímu ze Švamberka. O dějinách příslušné nemovitosti podrobněji J. TOMAN, *Dějiny města Mirovic*, s. 178-180.

³⁸⁵ Jan Býček z Nezpečova (z. před 1583), manželka Stranka Budkovská z Budkova.

³⁸⁶ Jindřich Budkovský z Budkova na Budkově (n. před 1545, z. okolo 1600), manželka Regina Kunášová z Machovic, tchán Přibíka Bukovanského.

³⁸⁷ Budkov, poddanská ves a bývalá tvrz severně od Prachatic (Jihočeský kraj), ve vlastnictví Budkovských z Budkova (do 1622).

S touž paní Strankou Bukovanskou z Budkova³⁸⁸ zplodil sem
sedmero dítek, čtyry syny a tři dcery. A nadto dáno
mi bylo od milýho Pána Boha s touž upřímnou manželkou
mou hojné ve všech dobrých věcech požehnání, z čehož
Jeho Svatá Milost buď na věky pochválena. Amen.

*S paní Budkov-
skou zplozeno
sedmero dítek,
4 syny
3 dcery.*

Památky pana Jana Bukovanského

Pinty z Bukovan,³⁸⁹ místopísaře v Král[ovství] českém,
nejstaršího syna nadoznameného pana Přibíka³⁹⁰
s první manželkou.

[Úmrtí Přibíka Bukovanského z Bukovan v roce 1601]

Léta 1600 v středu po Květné neděli pan Přibík Bu-
kovanský,³⁹¹ pan otec můj nejmilejší, kterýž tyto paměti začal
psáti, život svůj dokonal, jehož duši /jakž ta jistá naděje jest/
všemohoucí Pán Bůh račiž v příbytek Království svého přijíti.

*Přibík Buko-
vanský †
1600.*

[Svatby Johanky Bukovanské z Bukovan s Janem Vilémem Chanovským z Dlouhé Vsi a Reginy Bukovanské z Bukovan s Václavem nejstarším Vratislavem z Mitrovic]

V letech byl stáří 68 bez některé neděle. Když dvě dcery své
vdal, pannu Johanku³⁹² za pana Jana Vilíma Chanovského z Dlouhé Vsi³⁹³

*Johanka Buko-
vanská za p[ana]
Jana Vilíma
Chanovského,
Regna za p[ana] Vác-
lava Vratislava
na Počepicích
vdané byly.*

[p. 127]

a na Rabí³⁹⁴ a druhou pannu Reginu³⁹⁵ za pana Václava nejstar-

[Nemoci Přibíka Bukovanského z Bukovan na konci života]

šího Vratislava³⁹⁶ a na Počepicích,³⁹⁷ brzo hned po těch veselích se

³⁸⁸ Stranka Bukovanská z Budkova (z. po 1605).

³⁸⁹ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahrádce, Řetči a Krašovicích (n. zhruba 1565, z. 1619).

³⁹⁰ Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

³⁹¹ Přibík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

³⁹² Johana Malovcová z Bukovan (z. 1623).

³⁹³ Jan Vilém Chanovský z Dlouhé Vsi na Rabí (z. 1607), syn Adama Chanovského z Dlouhé Vsi, bratr Jindřicha, Kryštofa a Mořice Chanovských z Dlouhé Vsi, manželka Johana Bukovanská z Bukovan, otec Adama Přibíka a Marie Markéty Chanovských z Dlouhé Vsi, hejtman Prácheňského kraje za rytířský stav (1606-1607), švagr Jana Bukovanského.

³⁹⁴ Rabí, poddanské město a hrad jihovýchodně od Klatov (Plzeňský kraj).

³⁹⁵ Regina Radkovcová z Bukovan (z. po 1610).

obložil na dna a potom na kámen, takže skuro ustavičně

[Umírání, smrt a pohřeb Přibíka Bukovanského z Bukovan]

více nežli dvamecítma neděl v těch nemocech ležel. Až potom předce s pěknou pobožností a paměti z tohoto světa vykročil, nám synům svým zletilým pěkný otcovský napomenutí při přítomnosti svých milých některých pánův sousedův a přátel učinil a k té smrti své vesele, s dobrou myslí se strojil, nebo v té své nemoci dvakráte s Pánem Bohem se o své hříchy umlouval a mířil. S velikým pláčem a naříkáním svých dětí, všech tu tehdáž přítomných, jest od nás a od mnohých poctivých lidí a přátel našich asi ve dvouch nedělích v kostele³⁹⁸ kraštickém³⁹⁹ poctivě a náležitě pochován, též s vyprovázením velkého počtu lidu městského a sedlského, aň mnozí po něm jako po otci plakali.

[Zastřelení Jindřicha Bukovanského z Bukovan poddaným Viléma Boubínského z Újezda]

Brzo po něm, téhož léta 1600, a to v středu po s[vatém] Jakubě, bratr náš Jindřich Pinta,⁴⁰⁰ když byl na myslivosti sám, [v] paty nenadále od pacholete,⁴⁰¹ nějakého Urbana,⁴⁰² kterýž byl poddanej pana Viléma Boubínského z Oujezda⁴⁰³ a na Střele,⁴⁰⁴ párajíce se týž pachole něco s ručnicí,⁴⁰⁵ pozadu, právě nad srdcem, naskrze prostřelen. Stalo se mu to, když se rozednívalo, blízko Kostelce⁴⁰⁶

Jindřich Bukovanský nešťastně zastřelen náhodou od pacholete p[ana] Viléma Boubínského z Oujezda a na Střele.

³⁹⁶ Václav nejstarší Vratislav z Mitrovic na Počepicích, Mníšku pod Brdy a Hrašticích (z. 1608), syn Jana Vratislava z Mitrovic a Lidmily Zejdlicové ze Šenfeldu, manželka Regina Bukovanská z Bukovan.

³⁹⁷ Počepice, poddanská ves a bývalá tvrz jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Doudlebských z Doudleb (1597-1602), Vratislavů z Mitrovic (1602-1609) a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna (od 1609).

³⁹⁸ Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

³⁹⁹ Chraštice (*Krašnice*), poddanská ves jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁴⁰⁰ Jindřich Bukovanský Pinta z Bukovan (n. zhruba 1565, z. 1600).

⁴⁰¹ Pachole – chlapec, mladý poddaný.

⁴⁰² Urban, poddaný Viléma Boubínského z Újezda na Střele, pravděpodobný viník smrtelného zranění Jindřicha Bukovanského z Bukovan.

⁴⁰³ Vilém Boubínský z Újezda na Střele (z. zhruba 1611), syn Pavla Boubínského z Újezda na Cuknštejně (z. před 1603), manželka Justýna Bukovanská z Bukovan, švagr Jana Bukovanského. V české zemské hotovosti svolané pro případ ohrožení ze strany arciknížete Matyáše v roce 1608 se nechal zastupovat svým příbuzným Petrem Boubínským z Újezda.

⁴⁰⁴ Střela, poddanská ves a zámek s pozůstatky bývalého hradu, dnes část města Strakonice (Jihočeský kraj), ve vlastnictví Boubínských z Újezda (do 1622) a Libštejnských z Kolovrat (1622-1660).

⁴⁰⁵ Ručnice – střelná zbraň.

v lesích pana Švamberka⁴⁰⁷ a byl odtud vezen, ještě živ
jsa, až na Vorlík.⁴⁰⁸ Tu, jak byl snešen k zahradníkovi,⁴⁰⁹ a nemají-
ce žádné paměti, hned brzo svůj život dokonal. Jehož sme my

|p. 128|

bratři dva starší⁴¹⁰ ani živýho nezastihli. Pán Bůh rač jeho duši

[O fyzickém vzezření, myslivecké náruživosti a ztracených penězích Jindřicha Bukovanského z Bukovan]

milostiv býti a mezi počet svých volených přijíti. Byl člo-
věk velmi přirození silného. K té myslivosti velikou chuť měl,
žádné práce svý v tom nelitoval. Ačkoliv těžký člověk byl,
ničemuž sobě, zimě, horku, velikým vrchům, překaziti nedal.
Po něm se některý sto hotových, kteréž sobě tak naschromáždil a
nachoval, mělo najíti. Nevíme, kam je to před tím svým ne-

[Další osudy viníka smrtelné nehody Jindřicha Bukovanského z Bukovan, poddaného Urbana]

šťěstím obrátil a schoval. S tím lotrovským pacholetem,⁴¹¹ poně-
vadž se to vskutku našlo a vyhledalo, že jest mu to nechtíce
udělal, nevěděli sme, co činiti. Byl od nás v vězení rok
držán. Až potom brali sme naučení od Jich Milostí pánův
nejvyšších ouředníkův pražských a soudcův zemských. Tu
nám bylo skrze pana Hertvíka Zeidlice⁴¹² oznámeno, že Jich Mil[osti]
nemohou toho nacházeti, aby týž pacholík⁴¹³ měl na hrdle trestán
býti. Tak sme my jej dále na zápis a potomně ku panu místo-
sudímu Království č[eského], panu Zachariášovi Kábovi z Rybňan,⁴¹⁴

*Pan Hertvík
Zeidlic.*

*Zachariáš Kába
z Rybňan, mí-
stosudí v
Král[ovství] českém.*

⁴⁰⁶ Kostelec nad Vltavou (*Kostelec*), poddanská vesnice a někdejší probošství Břevnovského kláštera severně od Písku (Jihočeský kraj), příslušející k panství Orlík nad Vltavou (od 1534 dědičně).

⁴⁰⁷ Jan Jiří ze Švamberka na Orlíku nad Vltavou, Poběžovicích, Kynžvratu, Boru a Mašťově (z. 15. 4. 1617), přisedící dvorského a komorního soudu (1586-1598), přisedící zemského soudu (1598-1603), nejvyšší sudí dvorský (1603-1609), nejvyšší komorník (1609-1611).

⁴⁰⁸ Orlík nad Vltavou, zámek severně od Písku (Jihočeský kraj).

⁴⁰⁹ Blíže neurčený zahradník zaměstnaný na orlickém panství Jana Jiřího ze Švamberka.

⁴¹⁰ Jan a Adam Bukovanští Pintové z Bukovan, vlastní bratři Jindřicha Bukovanského.

⁴¹¹ Pachole – chlapec, mladý poddaný.

⁴¹² Hertvík Zejdlic ze Šenfildu na Polné, Chocni, Příbyslavi, Zvoleněvsi a Lánech (z. 20. 1. 1603), manželka Markéta Zárubová z Hustířan, povýšen do panského stavu (1588), vrchní hejtman komorních panství (1581-1593), přisedící zemského soudu (1591-1603), podkomoří královny (1594-1603), nejvyšší berník (1596-1597, 1601) a hejtman německých lén (1602-1603).

⁴¹³ Pacholík – hoch, služebník.

jej za pachole⁴¹⁵ nechali, však v poddanosti nám předce zůstává.

[Pohřeb Jindřicha Bukovanského z Bukovan]

Týž Jindřich Pinta⁴¹⁶ byl v letech stáří 35 let [!] pochován v kostele⁴¹⁷
kraštickým⁴¹⁸ vedle těla nebožt[íka] pana Hynka Bukovanského,⁴¹⁹

[Zbývající synové a dcery Přibíka Bukovanského z Bukovan po smrti Jindřicha Bukovanského z Bukovan]

strejce svého. Tu sme my dva, já, Jan,⁴²⁰ a Adam,⁴²¹ toliko vlastní
a zletilí bratři, potomně čtyři synové s druhou paní man-
želkou, paní Strankou z Budkova,⁴²² Jaroslav,⁴²³ Zikmund,⁴²⁴ Vác-
lav⁴²⁵ a Jan Jiří Bukovaňští⁴²⁶ zůstali a tři dcery ještě nevda-

*Jan a Adam,
tehdooby zletilí
bratři z Bukovan.
Jaroslav
Zikmund
Václav a
Jan Jiří
Item.*

[Dělení o dědictví po Přibíkovi Bukovanském z Bukovan mezi jeho syny]

né, Lidmila,⁴²⁷ Eva⁴²⁸ a Justýna.⁴²⁹ Potomně pak k žádosti bratra
mého Adama Pinty⁴³⁰ všecek sem stateček i na hotových, též

*Lidmila, Eva
a Justýna pochá-
zely od paní
Stranky z Budko-
va, druhé pana
Přibíka manželky.*

[p. 129]

jiného, co k rozdílu náleželo, asi v půl létě po smrti pana otce

⁴¹⁴ Zachariáš (*Zachář*) Kába z Rybňan (z. 1619), rada při soudu nejvyššího purkrabství (1590-1597), úředník královny (1599-1602), místosudí Království českého (1602-1614) a purkrabí Pražského hradu (1614-1619).

⁴¹⁵ Pachole – chlapec, mladý poddaný.

⁴¹⁶ Jindřich Bukovanský Pinta z Bukovan (n. zhruba 1565, z. 1600).

⁴¹⁷ Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁴¹⁸ Chraštice (*Krašťice*), poddanská ves jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁴¹⁹ Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech (n. 1544, z. 1579).

⁴²⁰ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahrádce, Řetči a Krašovicích (n. zhruba 1565, z. 1619).

⁴²¹ Adam Bukovanský Pinta z Bukovan na Suchomastech a Zbenicích (z. po 1624).

⁴²² Stranka Bukovanská z Budkova (z. po 1605).

⁴²³ Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan v Touškově, na Žihobcích a Řetči (z. 1633), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Stranky Býčkové z Budkova, bratr Jana Bukovanského, od 1614 manželka Markéta Malovcová z Malovic, potrestaný stoupenec českých stavů (1622), pobělohorský exulant.

⁴²⁴ Zikmund Bukovanský Pinta z Bukovan (z. 1609), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Stranky Býčkové z Budkova, bratr Jana Bukovanského, páže u dvora Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic (1605-1609).

⁴²⁵ Václav Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahrádce a Řetči (z. 1632), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Stranky Býčkové z Budkova, bratr Jana Bukovanského, manželka Alena Salomena Černínová z Chudenic (z. 1657), omilostněný stoupenec českých stavů (1622), rytmistr císařského vojska (1621-1624), rada císaře Ferdinanda II.

⁴²⁶ Jan Jiří Bukovanský Pinta z Bukovan (n. 1593-1594, z. 1618), syn Přibíka Bukovanského z Bukovan a Stranky Býčkové z Budkova, bratr Jana Bukovanského, příslušník českého stavovského vojska (1618).

⁴²⁷ Lidmila Sedlecká z Bukovan.

⁴²⁸ Eva Bukovanská z Bukovan.

⁴²⁹ Justýna Boubínská z Bukovan (z. 1607), dcera Přibíka Bukovanského z Bukovan a Stranky Býčkové z Budkova, sestra Jana Bukovanského, manželka Viléma Boubínského z Újezda.

⁴³⁰ Adam Bukovanský Pinta z Bukovan na Suchomastech a Zbenicích (z. po 1624).

našeho na šest dílů rozdělití musel. Jich M[ilosti] páni ouředníci a soudcové zemští na vznešení mé ráčili za komisaře z strany dílův mladším a nezletilým bratřím naříditi z prostředku svého Jeho Mil[ost] pána, pana Jana Jiřího z Švamberka⁴³¹ na Ronšperce,⁴³² Vorlíku⁴³³ a Maš'ově,⁴³⁴ J[eh]o Mil[osti] c[ísařské] radu, a z přátel našich pana Jana Vilíma Chanovského z Dlouhé Vsi⁴³⁵ a paní mateř, paní <Annu> Stranku z Budkova.⁴³⁶ Vzaty tři dílové na hotových penězích třem nejmladším a čtvrtěj díl Jaroslavovi.⁴³⁷ A bratr můj Adam,⁴³⁸ ten vzal díl zbenický.⁴³⁹ Mně zůstaly Bukovany,⁴⁴⁰ z nichž já mám vydati půl osma tisíce kop míš[eňských], dílové bratří mých nezletilých jsou mi zase odvedeny.

[Manželství Anny Bukovanské z Bukovan s Kašparem Bechyní z Lažan a jejich děti]

Týž pan otec náš, dobré paměti, s těmi dvěma manželkami svými měl nás všech dítek, synů čtrnácte a dcer devět, kromě nepokřtěných. Nejstarší z nás všech byla paní Anna,⁴⁴¹ kterouž měl za manželku pan Kašpar Bechyně z Lažan⁴⁴² a na Dušnicích Trhových,⁴⁴³ s ní jsouc do sedmnácti let a dětí nemálo. Toliko živí po ní zůstali čtyry synové, Václav nejstarší,⁴⁴⁴ Přibík,⁴⁴⁵ Jan

⁴³¹ Jan Jiří ze Švamberka na Orlíku nad Vltavou, Poběžovicích, Kynžvratu, Boru a Maš'ově (z. 15. 4. 1617).

⁴³² Ronšperk (*Poběžovice*), poddanské město a zámek, dnes část města Poběžovice severozápadně od Domažlic (Plzeňský kraj), ve vlastnictví pánů z Gutnštejna (do 1542) a pánů ze Švamberka (1542-1622).

⁴³³ Orlík nad Vltavou, zámek severně od Písku (Jihočeský kraj).

⁴³⁴ Maš'ov (*Maschau, Maš'ov*), poddanské městečko, hrad a později zámek (od 1571) jižně od Chomutova (Ústecký kraj), ve vlastnictví Hasištejnských z Lobkovic (1555-1560), Voršily Hasištejnské z Šenkenštejnu (1560-1592), pánů ze Švamberka (1592-1603), Dvořeckých z Olbramovic (1603-1612) a Štampachů ze Štampachu (1612-1622).

⁴³⁵ Jan Vilém Chanovský z Dlouhé Vsi na Rabí (z. 1607).

⁴³⁶ Stranka Bukovanská z Budkova (z. po 1605).

⁴³⁷ Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan v Touškově, na Žihobcích a Řetči (z. 1633).

⁴³⁸ Adam Bukovanský Pinta z Bukovan na Suchomastech a Zbenicích (z. po 1624).

⁴³⁹ Zbenice (*Zbynice, Zlinice*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁴⁴⁰ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁴⁴¹ Anna Bechyňová z Bukovan.

⁴⁴² Kašpar Bechyně z Lažan na Trhových Dušnicích (n. před 1578, z. před 1625).

⁴⁴³ Trhové Dušníky, poddanská ves, tvrz a později zámek severně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Bechyňů z Lažan (1548-1623). Na pozůstatky hmotné kultury se zaměřil Václav MATHAUSER, *Památky v Trhových Dušnicích u Příbramě*, Podbrdsko 5, 1998, s. 53-63.

⁴⁴⁴ Václav starší Bechyně z Lažan (z. před 1606), syn Kašpara Bechyně z Lažan a Anny Bukovanské z Bukovan, manželka Eliška Bechyňová z Lažan, synovec Jana Bukovanského. Z výzkumu provedeného

Krystof⁴⁴⁶ a Jiřík,⁴⁴⁷ tři dcerky, Anna Justýna,⁴⁴⁸ <#> Estera⁴⁴⁹ a

[Vztah bratrů Bechyňů z Lažan ke katolickému vyznání a válce]

Stranka Bechyňové z Lažan.⁴⁵⁰ Václav⁴⁵¹ dotčený, byvší několik let mezi jezuity⁴⁵² v učení, k římský víře⁴⁵³ přistoupil a na kněžství se oddal. Potom, asi ve 30 letech jsouce stáří, umřel. Jest pochován na Hradčanech⁴⁵⁴ v kostele⁴⁵⁵ s nákladem pana arcibiskupa pražského, pána, pana Zbyňka Berky.⁴⁵⁶ Přibík Bechyně,⁴⁵⁷ ten s nebožtíkem bratrem mým Hynkem Bukovanským⁴⁵⁸

|p. 130|

jel za pachole⁴⁵⁹ do Uher,⁴⁶⁰ v ležení se ztrativší, tam zahynul. Jan Krystof Bechyně z Lažan,⁴⁶¹ ten po službě a do Uher⁴⁶² jezdí. A Jiřík

Anna Bukovanská měla Kašpara Bechyni z Lažan a na Dušnicích Trhových, jejichž rodina Václav Přibík Jan Krystof Jiřík, vše Bechyňové z Lažan, dcery Anna Justýna Estera a Stranka z Lažan.

Janem Václavem Dobřenským vyplynulo, že se měl oženit s Eliškou Bechyňovou z Lažan. K tomu však nemohlo dojít, neboť se podle Jana Bukovanského rozhodl vstoupit do duchovenského stavu. Srov. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 34, Bechyně z Lažan.

⁴⁴⁵ Přibík Bechyně z Lažan (z. okolo 1596), syn Kašpara Bechyně z Lažan a Anny Bukovanské z Bukovan, synovec Jana Bukovanského.

⁴⁴⁶ Jan Kryštof Bechyně z Lažan, syn Kašpara Bechyně z Lažan a Anny Bukovanské z Bukovan, synovec Jana Bukovanského. Genealog Jan Václav Dobřenský z Dobřenic jej zřejmě chybně označil za Jana Jiřího Bechyni z Lažan na Dlouhé Lhotě. Srov. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenského, inv. č. 34, Bechyně z Lažan.

⁴⁴⁷ Jiří Bechyně z Lažan, syn Kašpara Bechyně z Lažan a Anny Bukovanské z Bukovan, synovec Jana Bukovanského.

⁴⁴⁸ Anna Justýna Dejmová z Lažan (z. po 1608), dcera Kašpara Bechyně z Lažan a Anny Bukovanské z Bukovan, neteř Jana Bukovanského, od 1608 manželka Petra Dejma ze Stříteže.

⁴⁴⁹ Estera Bechyňová z Lažan, dcera Kašpara Bechyně z Lažan a Anny Bukovanské z Bukovan, neteř Jana Bukovanského. Jako u jediné ze tří dcer Kašpara Bechyně z Lažan se nepodařilo prokazatelně zjistit, zda se provdala. Jejím manželem se však teoreticky mohl stát Karel Elsnic z Elsnic na Evani (z. zhruba 1616), který se v roce 1606 vydal spolu s Vilémem Trmalem z Toušic na Trhové Dušnice kvůli námluvám. K této události podrobněji list Viléma Trmala z Toušic Šťastnému Václavovi Pětipeskému z Chýš a Egrberku datovaný na Chvatěrubech 30. června 1606. Miroslav ŽITNÝ (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, České Budějovice 2015 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století, B/VII/1), list č. 219, s. 315-316.

⁴⁵⁰ Stranka Boubínská z Lažan (z. po 1618), dcera Kašpara Bechyně z Lažan a Anny Bukovanské z Bukovan, neteř Jana Bukovanského, od 1618 manželka Adama Jindřicha Boubinského z Újezda.

⁴⁵¹ Václav starší Bechyně z Lažan (z. před 1606).

⁴⁵² Jezuité – jezuité, příslušníci řádu Tovaryšstva Ježíšova založeného Ignácem z Loyoly a působícího v českých zemích mezi lety 1556 až 1773.

⁴⁵³ Římská víra – dobové označení pro římskokatolické vyznání.

⁴⁵⁴ Hradčany, jedno ze čtyř pražských královských měst, v současnosti čtvrť města Prahy (Hlavní město Praha).

⁴⁵⁵ Blíže neurčený kostel v pražské městské čtvrti Hradčany (Hlavní město Praha).

⁴⁵⁶ Zbyněk Berka z Dubé a Lipé (z. 6. 3. 1606), 1592-1606 pražský arcibiskup.

⁴⁵⁷ Přibík Bechyně z Lažan (z. okolo 1596).

⁴⁵⁸ Hynek Bukovanský Pinta z Bukovan (z. 26. 10. 1596).

⁴⁵⁹ Pachole – panoš, zbrojnoš.

⁴⁶⁰ Uhry, království, dnes součást Maďarské republiky.

⁴⁶¹ Jan Kryštof Bechyně z Lažan.

⁴⁶² Uhry, království, dnes součást Maďarské republiky.

Bechyně⁴⁶³ u svrchu psaného pana arcibiskupa⁴⁶⁴ slouží za pajce [?].⁴⁶⁵

*Jiřík Bechy-
ně z Lažan.*

[Úmrtí Anny Bechyňové z Bukovan]

Táž paní máte jejich a [!] <sestra má> mnoho let vždycky nemocná byla, až v Praze⁴⁶⁶ potom život svůj dokonala a pochována v kostele⁴⁶⁷ pičínském.⁴⁶⁸

[Mládí Jana Bukovanského z Bukovan a jeho pobyt u dvora Hertvíka Zejdlice ze Šenfeldu]

Já, Jan Bukovanský,⁴⁶⁹ syn nejstarší téhož pana Příbika Bukovanského,⁴⁷⁰ předně, větším dílem až do sedmnácti let, sem po školách a v Němcích⁴⁷¹ byl. Potomně nebožtík dal mě k mýmu příteli, panu Hertvíkovi Zeidlicovi z Šenfeldu⁴⁷² na Polný,⁴⁷³ Chocni⁴⁷⁴ a Přibyslavi⁴⁷⁵ etc. [?], kterýž před smrtí svou byl J[eho] M[ilosti] c[ísařské] radou komory české i dvorský. Potom byl přijat za pána a sedal v soudu zemským mnoho let, jsouce čistý, rozumný člověk a velmi bohatý. Též byl komory české německých lehen hejtmanem a první vrchní hejtman na všech panstvích J[eh]o Mil[osti] cí[s]ařské] v Království česk[ém]. Byl sem při něm asi půl páta léta. Velmi na mě laskav byl. A více sem mu psával, nežli který jeho

⁴⁶³ Jiří Bechyně z Lažan.

⁴⁶⁴ Zbyněk Berka z Dubé a Lipé (z. 6. 3. 1606).

⁴⁶⁵ Pajec – páže.

⁴⁶⁶ Praha, hlavní město Království českého (Hlavní město Praha).

⁴⁶⁷ Farní kostel Panny Marie v Pičíně severně od Příbrami (Středočeský kraj), se zaniklou rodovou hrobkou Bechyňů z Lažan. O vnější a vnitřní podobě kostela podrobněji Antonín PODLAHA, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*, Praha 1901, s. 80-84.

⁴⁶⁸ Pičín (*Pičina*), poddanská ves a bývalá tvrz (přeměněna na sýpku) severně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Bechyňů z Lažan (do 1627).

⁴⁶⁹ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahrádce, Řetči a Krašovicích (n. zhruba 1565, z. 1619).

⁴⁷⁰ Příbík Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech a Zbenicích (n. 1535, z. 1601).

⁴⁷¹ Německo (*Němce*), označení pro oblasti Římsko-německé říše, v současnosti územní základ Spolkové republiky Německo.

⁴⁷² Hertvík Zejdlic ze Šenfeldu na Polné, Chocni, Přibyslavi, Zvoleněvsi a Lánech (z. 20. 1. 1603).

⁴⁷³ Polná, poddanské město s pozůstatky bývalého hradu severovýchodně od Jihlavy (Kraj Vysočina), ve vlastnictví pánů z Hradce (do 1597), Zejdliců ze Šenfeldu (1597-1623) a knížat z Ditrichštejna (od 1623).

⁴⁷⁴ Choceň, poddanské město a zámek západně od Ústí nad Orlicí (Pardubický kraj), ve vlastnictví pánů z Pernštejna (1495-1548 polovina panství, 1548-1559 a 1581-1587 celé), Žampachů z Potštejna (do 1548 polovina panství, převážně v pernštejnské zástavě), pánů ze Šelmberka (1559-1581) a Zejdliců ze Šenfeldu (1587-1623).

⁴⁷⁵ Přibyslav, poddanské město a zámek východně od Havlíčkova Brodu (Kraj Vysočina), ve vlastnictví pánů z Hradce (do 1597) a Zejdliců ze Šenfeldu (1597-1623).

[Námluvy a svatba Jana Bukovanského z Bukovan s jeho první manželkou Esterou Vchynskou ze Vchynic a Tetova]

písař. Tu, jsouce u něho, zamiloval sem tuto svou manželku, paní Esteru ze Vchynic,⁴⁷⁶ dceru pana Adama Vchynského ze Vchynic⁴⁷⁷ a na Hrýzeli,⁴⁷⁸ kteráž byla při paní manželce téhož pana Zeidlice,⁴⁷⁹ paní Markýtě z Hustiřan⁴⁸⁰ jakožto sestry svý od jedné matere pošlý. Tu, když sem od pana Zeidlice⁴⁸¹ odstoupil a pobývší při panu otci asi půl druhého líta, když mě nikam nechtěl

*Hertvík Zeidlic
z Šenfeldu na
Polný měl
Markétu Zá-
rubku z Husti-
řan,
jejížto sestra
po mateři,
Esteru ze Vchy-
nic a Tetova,
potom manžel-
ka Jana Bu-
kovanskýho.*

|p. 131|

vypraviti, týž panně Esteře Vchynský⁴⁸² sem poctivě sloužil a toho potom náležitě při panu bratru jejím, panu Janovi Jiřím Chynským ze Vchynic⁴⁸³ a na Vitanovicích⁴⁸⁴ a Těmicích,⁴⁸⁵ a při jiných páních a přátelích jejich, aby mi se za manželku dostati mohla, sem vyhledával. Jakož pak k tomu přišlo, že jest mi v Praze⁴⁸⁶ dodána. Veselí bylo v rychtě staroměstský. Mnoho vzáctných lidí, obzvláště stavu panského, přítomní toho byli. Přínos byl asi v pěti nedělích na Bukovany.⁴⁸⁷ Pan otec jej

*Jan Jiří Chyn-
ský ze Vchynic
na Vitanovicích
a Těmicích.*

⁴⁷⁶ Estera Bukovanská ze Vchynic a Tetova (n. 1570, z. 1606), dcera Adama Dlaska Vchynského ze Vchynic a Estery z Doubravan, od 1591 první manželka Jana Bukovanského.

⁴⁷⁷ Adam Dlask Vchynský ze Vchynic a Tetova na Hryzelích, Košťálově, Zhoří a Sirejovicích (z. 1571), manželka Estera z Doubravan.

⁴⁷⁸ Hryzely (*Hryzel*), poddanská ves, svobodnický dvůr a bývalá tvrz, dnes část obce Barchovice jihozápadně od Kolína (Středočeský kraj), větší díl ve vlastnictví pánů z Řičan (do 1544), Kunky Šlechtové ze Seče (po 1544), Vchynských ze Vchynic (do 1561), Budovců z Budova (1561-1584) a Kutovců z Úrazu (po 1584).

⁴⁷⁹ Hertvík Zejdlic ze Šenfeldu na Polné, Chocni, Příbyslavi, Zvoleněvsi a Lánech (z. 20. 1. 1603).

⁴⁸⁰ Markéta Zejdlicová z Hustiřan (z. po 1604), od 1573 manželka Hertvíka Zejdlice ze Šenfeldu.

⁴⁸¹ Hertvík Zejdlic ze Šenfeldu na Polné, Chocni, Příbyslavi, Zvoleněvsi a Lánech (z. 20. 1. 1603).

⁴⁸² Estera Bukovanská ze Vchynic a Tetova (n. 1570, z. 1606).

⁴⁸³ Jan Jiří Vchynský ze Vchynic a Tetova na Vitanovicích, Těmicích, Košťálově, Zhoří a Sirejovicích (z. 1598), syn Adama Dlaska Vchynského ze Vchynic a Estery z Doubravan, manželka Estera Těminová z Těmic, člen české zemské hotovosti vypravené do Uher (1594).

⁴⁸⁴ Vitanovice, poddanská ves a bývalá tvrz, dnes část obce Slapsko severně od Tábora (Jihočeský kraj), ve vlastnictví Vchynských ze Vchynic.

⁴⁸⁵ Těmice, poddanská ves a bývalá tvrz, dnes část obce Oldřichov severně od Tábora (Jihočeský kraj), ve vlastnictví Vchynských ze Vchynic.

⁴⁸⁶ Praha, hlavní město Království českého (Hlavní město Praha).

⁴⁸⁷ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

strojil a drahně taky dobrých přátel a pánův přitomno bylo. Přinesla ji sama paní <Zejdlícová> {mateř její},⁴⁸⁸ paní Estera Vchynská z Těmic,⁴⁸⁹ paní Jindřichová Ottová ze Vchynic⁴⁹⁰ a na Nižburce.⁴⁹¹ A mnoho jiných s nima přijelo. To se vše konalo léta 1591 po s[vatém] Václavě a mně bylo let, když sem se ženil,

*Estera Vchynská
z Těmic.
N. Ottová roz[ená]
ze Vchynic.*

[Hospodaření Jana Bukovanského z Bukovan na zbenickém statku]

25. Potomně, pan otec můj, postoupil mi k živnosti statečku samého Zbenic⁴⁹² velmi zpustlého, na němž <se> dosti pracně sem se do desíti let obíral a tu

[Děti Jana Bukovanského z Bukovan a Estery Bukovanské ze Vchynic a Tetova]

dosti svého přiložil. Pán Bůh všemohoucí do osmi let ráčil nám spolu dáti šestero dítek, čtyry syny a dvě dcery, z nichž toliko dvě křtu s[vatéh]o došly, všecky zase do svý nevymluvný slávy

[Předčasné úmrtí a pohřeb Janovy dcery Anny Marie Bukovanské z Bukovan]

z tohoto světa pojíti. Obzvláště, když tuto nejpo-

|p. 132|

slednější naši jistě milou a hrubě poslušnou dcerku Annu Marii Bukovanskou,⁴⁹³ kterýž šlo na sidmý léto, pojíti ráčil, pro ni veliký zármutek a žalost sme měli a nesli, majíce to za potěšení v tomto bídném světě. Jest pochována nebožka v kostele⁴⁹⁴ kraštickým⁴⁹⁵ v kůru, a to léta 1603 v neděli po ochtábu Nanebevzetí Panny Marie. Pán Bůh račiž ji mezi

*Anna Marie
Bukovanská
Θ 1603.*

⁴⁸⁸ Estera Vchynská z Doubravan, manželka Adama Dlaska Vchynského ze Vchynic, matka Estery Bukovanské ze Vchynic.

⁴⁸⁹ Estera Vchynská z Těmic (z. 1599), manželka Jana Jiřího Vchynského ze Vchynic, švagrová Estery Bukovanské ze Vchynic.

⁴⁹⁰ Alžběta Ottová ze Vchynic a Tetova, dcera Adama Dlaska Vchynského ze Vchynic a Estery z Doubravan, manželka Jindřicha Otty z Losu (z. 1621 při staroměstské exekuci), sestra Estery Bukovanské ze Vchynic.

⁴⁹¹ Nižbor (*Nižburk, Nižmburk*), hrad a později zámek severozápadně od Berouna (Středočeský kraj), v zástavní držbě Ottů z Losu (do 1601) a Šanovců ze Šanova (1601-1613), posléze ve vlastnictví Míčanů z Klinštejna a Roztok (1613-1622) a Mandalény Míčanové z Hodkova (1622-1654).

⁴⁹² Zbenice (*Zbynice, Zlínice*), poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁴⁹³ Anna Marie Bukovanská z Bukovan (n. po 1595, z. 1603), dcera Jana Bukovanského z Bukovan a Estery Vchynské ze Vchynic a Tetova.

⁴⁹⁴ Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁴⁹⁵ Chrašnice (*Krašnice*), poddanská ves jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

své volané přijíti, nám taky rodičům jejím hříchu odpuštění a s ní po tomto životě v věčné slávě přebývání dáti.

[Dlouholeté působení Jana Bukovanského z Bukovan v úřadu krajského výběrčího posudného na Prácheňsku]

Léta 1586, když sem byl ve dvacíti letech, byl sem nařízen od Jeho Mil[osti] c[ísařské]⁴⁹⁶ do kraje Prácheňského⁴⁹⁷ za vejběrčího nad posudným. Trval sem v té práci přes jedenácte let pořád a drahnou sumu v těch letech z téhož posudného, kdež náleží, odvedl. Bylo těch let posudné vždycky z každého věrtele po šesti bílých groších [?].

[První působení Jana Bukovanského z Bukovan v úřadu krajského berníka na Prácheňsku za patnáctileté války s Vysokou Portou]

Léta 1596, když se ta válka proti Turku⁴⁹⁸ v Uhřích⁴⁹⁹ začala, hned druhýho roku byl sem volen ode všech tří stavův Království českého⁵⁰⁰ opět do téhož kraje Prácheňského⁵⁰¹ za berníka ke všem kontribucím, neboližto berním. Bylo toho roku dvoje svolení sněmovní a nejedny berně nemalý na týž lid válečný se odvozovati musely. Byl ke mně přidán za druhého berníka a pomocníka v městě Písku⁵⁰² nějaký Bartoloměj Turynský,⁵⁰³ dobrý člověk, a majíce, jakožto který tam v městě Písku,⁵⁰⁴ dotčený všecky berně k sobě přijímal, z toho počet spolu se mnou činiti, rovně ho Pán Bůh vtom z tohoto světa povolati ráčil. V nemalé starosti, poněvadž ani počtů svých sobě pořádně nezavřel a neskoncoval, sem byl postaven. Pán Bůh z toho ze všeho ráčil pomoci.

|p. 133|

---

⁴⁹⁶ Rudolf II. Habsburský (n. 18. 7. 1552, z. 20. 1. 1612), římský císař (1576-1612), český král (1575-1611), uherský král (1576-1608).

⁴⁹⁷ Prácheňský kraj, historický kraj Království českého s centrem v královském městě Písku.

⁴⁹⁸ Osmanská říše (Vysoká Porta), válečný nepřítel habsburské monarchie.

⁴⁹⁹ Uhry, království, dnes součást Maďarské republiky.

⁵⁰⁰ Čechy, království, historická země Koruny české, dnes součást České republiky.

⁵⁰¹ Prácheňský kraj, historický kraj Království českého s centrem v královském městě Písku.

⁵⁰² Písek, královské a okresní město (Jihočeský kraj).

⁵⁰³ Bartoloměj Turenský (z. 1596), písecký měšťan, krajský berník na Prácheňsku za městský stav (1596).

⁵⁰⁴ Písek, královské a okresní město (Jihočeský kraj).

[Druhé působení Jana Bukovanského z Bukovan v úřadu krajského berníka na Prácheňsku za patnáctileté války s Vysokou Portou]

Opět léta 1600 byl sem znova od pánův stavův za berníka nařízen, přidán mi byl nějaký mistr Daniel Šejnoha,⁵⁰⁵ velmi k tomu nedostatečný, kterýž se dostal a přiženil do Domažlic.⁵⁰⁶

Však děkujíc Pánu Bohu, z toho ze všeho, co k sobě sme přijímali, pořádný počet učinili sme.

[Jan Bukovanský z Bukovan komisařem při místním šetření na panství Dobříš]

Item léta 1601 byl sem od J[eh]o Mil[osti] c[ísařské]⁵⁰⁷ vedli pána, pana Heřmana nejstaršího z Říčán⁵⁰⁸ a na Kosově Hoře,⁵⁰⁹ Jeho Mil[osti] c[ísařské] rady, za komisaře na Dobříš.⁵¹⁰ Co bylo činiti o nějaké nemalé pletichy mezi panem Voldřichem Doudlebským,⁵¹¹ toho času hejtmanem, a potomně mezi forštmistrem,⁵¹² nějakým Němcem,⁵¹³ a doktorem⁵¹⁴ <činiti>, svou relací⁵¹⁵ učinivší. Byl ten forštmistr brzo z své povinnosti propuštěn.

Heřman nejstarší z Říčán a na Kosově Hoře 1601. Voldřich Doudlebský.

[Jan Bukovanský z Bukovan komisařem při místním šetření na statku Smolotely]

Léta 1603 byl sem opět podvkráté k té komisi, kteráž byla od mnoha let na velkých odpořích, a nemálo bylo činiti, jako mezi J[eho] M[ilostí] císařskou⁵¹⁶ a držiteli statku smolotelského⁵¹⁷ z strany gruntův, za komisaře vedle jiných nařízen. Nejprve byl

⁵⁰⁵ Daniel Šejnoha, krajský berník za městský stav na Prácheňsku (1600).

⁵⁰⁶ Domažlice, královské a okresní město s hradem (Plzeňský kraj).

⁵⁰⁷ Rudolf II. Habsburský (n. 18. 7. 1552, z. 20. 1. 1612).

⁵⁰⁸ Heřman nejstarší Říčanský z Říčán na Kosově Hoře (z. 1612 nebo 1613), přisedící dvorského a komorního soudu (1590-1598), přisedící zemského soudu (1600-1606), nejvyšší berník (1598), hejtman Vltavského kraje za panský stav (opakovaně mezi lety 1576 a 1605).

⁵⁰⁹ Kosova Hora, poddanské městečko, tvrz a později zámek východně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Říčanských z Říčán (do 1622).

⁵¹⁰ Dobříš, komorní město, bývalý hrad a později zámek severovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj), v zástavní držbě Švihovských z Rýzemberka (1534-1569) a posléze opět ve správě české komory (do 1630).

⁵¹¹ Oldřich Doudlebský z Doudleb na Nadějkově a Lhotě (z. 1616 nebo 1617), syn Fridricha Doudlebského z Doudleb (z. 1596), manželka Anna Marie Vratislavová z Mitrovic, krajský výběrčí posudného na Vltavsku, hejtman komorního panství Dobříš (1588-1603). O znění jeho poslední vůle a evangelickém význání Pavel KRÁL, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002 (= Monographia historica 2), s. 75-76.

⁵¹² Forštmistr – lesní správce.

⁵¹³ Blíže neurčený německý lesní správce, aktér sporu probíhajícího v roce 1601 na komorním panství Dobříš.

⁵¹⁴ Blíže neurčený aktér sporu probíhajícího v roce 1601 na komorním panství Dobříš.

⁵¹⁵ Relace – úřední zpráva.

⁵¹⁶ Rudolf II. Habsburský (n. 18. 7. 1552, z. 20. 1. 1612).

⁵¹⁷ Smolotely, poddanská ves, manský statek a bývalá tvrz jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj).

pán, pan Heřman nejstarší z Říčan⁵¹⁸ a na Kosově Hoře,⁵¹⁹ pán, pan Jan Prostibořský z Vrtby⁵²⁰ a na Hrádku Červeném⁵²¹ a já třetí. Potom podruhý opět výš psaný pan z Říčan,⁵²² pan Krystof Vratislav z Mitrovic,⁵²³ Jeho Mil[osti] c[ísařské] rada a toho času purkrabě kraje Hradeckého, a já třetí. Jsou o to strany skrze nás, však z naučení Jich Mil[ostí] pánův ouředníkův a soudcův zemských, náležitě spokojeni.

Jan Prostibořský z Vrtby.

Krystof Vratislav z Mitrovic. Purkrabí kraje Hradeckého.

[Jan Bukovanský z Bukovan komisařem při místním šetření na příbramském dvoře Komutov [?] a ve vsi Pohoří]

Léta 1604 byl sem opět vedle pana Adama z Kalenic⁵²⁴ a na Kamenným⁵²⁵ a pana Feli<p>{x}a Častolára Dlouhoveského z Dlouhé Vsi⁵²⁶ a na

Adam z Kalenice na Kamenným.

Filip Častolár z Dlouhé Vsi na Vysokém. Jaroslav starší Libštejnský z Kolovrat.

[p. 134]

Vysokém⁵²⁷ od Jich Mil[ostí] pánův komorátorův⁵²⁸ k spatření a k posacování těch lidí v Komutově,⁵²⁹ dvoru příbramského,⁵³⁰ a těch svobodníkův⁵³¹ v Pohoří,⁵³² o kteréž pán, pan Jaroslav starší Lib-

⁵¹⁸ Heřman nejstarší Říčanský z Říčan na Kosově Hoře (z. 1612 nebo 1613).

⁵¹⁹ Kosova Hora, poddanské městečko, tvrz a později zámek východně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁵²⁰ Jan Prostibořský z Vrtby na Červeném Hrádku, Vrchotových Janovicích, Hodčeticích a Jindřichovicích (z. 1616), syn Sezimy Prostibořského z Vrtby, manželka Magdalena Valkounová z Říčan, člen české zemské hotovosti vypravené do Uher (1594).

⁵²¹ Červený Hrádek, poddanská ves a zámek, dnes čtvrť města Sedlčany východně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Břekovců z Ostromeče (1508-1560), Valkounů z Adlaru (1560-1572), Magdaleny Prostibořské z Říčan (1572-1617) a hrabat z Vrtby (do 1667). Srov. Jiří TYWONIAK, *K historii Červeného Hrádku u Sedlčan*, Podbrdsko 3, 1996, s. 103-119.

⁵²² Heřman nejstarší Říčanský z Říčan na Kosově Hoře (z. 1612 nebo 1613).

⁵²³ Kryštof Vratislav z Mitrovic na Lochovicích (z. 18. 1. 1612), přisedící dvorského a komorního soudu (1587-1588), přisedící zemského soudu (od 1589), hejtmán Podbrdského kraje za rytířský stav (1596-1597), nejvyšší berník (1596-1597), purkrabí hradeckého kraje (1603-1605), karlštejnský purkrabí za rytířský stav (1605-1612).

⁵²⁴ Adam Kalenice z Kalenic na Kamenné (z. po 1609).

⁵²⁵ Kamenná (*Kamenný*), poddanská ves s pozůstatky bývalého zámku, dnes část obce Milín jižně od Příbrami (Středočeský kraj), v zástavní držbě Pešíků z Komárova (okolo 1520) a Rozvodovských z Nešova (po 1520), později ve vlastnictví Kaleniců z Kalenic (okolo 1606) a Ježovských z Lub (od 1615). Srov. Jiří ÚLOVEC, *Zanikající zámky v Dubenci a Kamenné u Příbrami*, Podbrdsko 6, 1999, s. 21-40.

⁵²⁶ Šťastný (*Felix*) Častolár z Dlouhé Vsi na Vysoké a Truskově (n. před 1583), syn Petra Častolára z Dlouhé Vsi (z. 1583) a Markéty Černínové z Chudenic (z. 1585), manželka Kateřina Loubská z Lub.

⁵²⁷ Vysoká u Příbramě (*Vysoká, Vysoký*), poddanská ves a zámek jihozápadně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Častolárů z Dlouhé Vsi (1556-1677).

⁵²⁸ Komorátoři – radové královské komory.

⁵²⁹ Blíže neurčená poddanská usedlost a vrchnostenský dvůr města Příbrami (Středočeský kraj).

⁵³⁰ Příbram, královské horní a okresní město (Středočeský kraj).

⁵³¹ Svobodníci – osobně svobodní venkované podřízení pouze panovníkovi.

⁵³² Pohoří (*Podhoří*), poddanská ves a svobodnický dvůr, dnes část obce Mišovice severně od Písku (Jihočeský kraj), jeden díl příslušející nejprve zástavně a posléze dědičně ke statku Čimelice (z něj při dělení majetku v roce 1597 vyčleněn spolu s poddanskými vesnicemi Krsice a Nerestce), druhý díl

štejnský z Kolovrat⁵³³ a na Hrádku Starosedlským⁵³⁴ stál, však to k svému místu a konci nepřišlo, za komisaře nařízen.

[Jan Bukovanský sekvestrátorem při místním šetření na statcích Lazsko a Dolní Nerestce]

Item toho roku 1604, když pan Václav Deym z Stříteže⁵³⁵ a pan Henrych Deym z Stříteže,⁵³⁶ strejcové vlastní, v veliké neštěstí přišli, o čemž lidem vědomo jest, byl sem k statkům jejím, jako k statku laskýmu⁵³⁷ manskýmu, vedle Jeho Mil[osti] pána, pana Jana Jiřího z Švamberka⁵³⁸ a pana Bohuslava Mitrovského z Nemyšle⁵³⁹ a na Stežově [?].⁵⁴⁰ Item k statku neřestským⁵⁴¹ též se panem Janem Jiřím z Švamberka⁵⁴² a na Vorlíku⁵⁴³ za sekvestratora od Jich Mil[osti] pánův ouředníkův a soudcův zemských nařízen. Po nálezech postoupili sme statku k Lasku⁵⁴⁴ panu Janovi Kalenicovi z Kalenic⁵⁴⁵ a na Škvore-

Václav a Henrych Deymové ze Stříteže, strejcové. Přišli do sekvestru s statky svými.

Lask[o] panu Janovi Kalenicovi, Neřestce p[anu] Janovi staršímu Deymovi na Čimelicích postoupeny.

---

dědičně ke statkům Hostišovice a Koupě, třetí díl svobodnický. K dějinám zápisné části vsi Pohoří podrobněji Jan TOMAN, *Likvidace arcibiskupského panství příbramského v severním Písecku v době pohusitské*, Vlastivědný sborník Podbrdsko 3, 1969, s. 33-42, zde s. 39-40.

⁵³³ Jaroslav starší Libštejnský z Kolovrat na Starosedlském Hrádku (z. 1617), hejtman Prácheňského kraje za panský stav (1589-1590), hejtman Podbrdského kraje za panský stav (1598-1599, 1606-1607, 1608-1609).

⁵³⁴ Starosedlský Hrádek, poddanská ves a zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Libštejnských z Kolovrat (do 1664).

⁵³⁵ Václav Deym ze Stříteže v Dolním Poříčí (n. před 1577, z. po 1604), syn Jana Dejma ze Stříteže na Čížové.

⁵³⁶ Jindřich mladší Deym ze Stříteže na Dolních Nerestcích a Krsicích (z. po 1604), syn Aleše Dejma ze Stříteže a Kateřiny Býčkové z Nezpečova, bratr Jana staršího Dejma ze Stříteže.

⁵³⁷ Lazsko (*Laska, Lasko*), poddanská ves, manský statek a bývalá tvrz jižně od Příbrami (Středočeský kraj), příslušející jako rytířské léno k hradu Karlštejn, v lenní držbě Chanovských z Dlouhé Vsi (zhruba po 1575 a pak opět 1623-1650), Dejmu ze Stříteže (1604; na základě *Pamětí*), Kaleniců z Kalenic (1604; na základě *Pamětí*) a Branišovských z Branišova (1612-1622).

⁵³⁸ Jan Jiří ze Švamberka na Orlíku nad Vltavou, Poběžovicích, Kynžvratu, Boru a Mašťově (z. 15. 4. 1617).

⁵³⁹ Bohuslav Mitrovský z Nemyšle na Stežově (z. po 1605), syn Petra Mitrovského z Nemyšle na Mitrovicích a Jetřichovicích, manželka Kateřina Trmalová z Toušic.

⁵⁴⁰ Stežov, poddanská ves, manský statek a bývalá tvrz, dnes část obce Milín jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj), příslušející jako robotné léno k hradu Karlštejn, v lenní držbě Bechyňů z Lažan (od 1535), Mitrovských z Nemyšle (nejdříve před 1599), Šleglovských ze Šicendorfu (od 1616, později v dědičné držbě).

⁵⁴¹ Dolní Nerestce (*Dolejší Neřestce, Neřestce*), poddanská ves a vrchnostenský dvůr, dnes část obce Nerestce severně od Písku (Jihočeský kraj), ve vlastnictví Dejmu ze Stříteže (do 1605), Gynterů z Moren (1605-1609) a Markéty Deymové z Moren (1609-1614). Nad dějinným významem neresteckých ložisek drahých kovů se kriticky zamýšlel Alexandr DEBNAR, *K neúplné interpretaci královské listiny dokládající historickou těžbu zlata u Nerestců na Písecku*, Podbrdsko 7, 2000, s. 23-26.

⁵⁴² Jan Jiří ze Švamberka na Orlíku nad Vltavou, Poběžovicích, Kynžvratu, Boru a Mašťově (z. 15. 4. 1617).

⁵⁴³ Orlík nad Vltavou, zámek severně od Písku (Jihočeský kraj).

⁵⁴⁴ Lazsko (*Laska, Lasko*), poddanská ves, manský statek a bývalá tvrz jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

ticích⁵⁴⁶ a statku neřestského⁵⁴⁷ panu Janovi staršímu Deymovi z Stříteže⁵⁴⁸ a na Čimelicích.⁵⁴⁹

[Svatba Jana Fremdara z Pruku s Juditou Kalenicovou z Kalenic]

Léta 1606 v pondělí masopustní pan Adam Kalenice z Kalenic⁵⁵⁰ a na Kamenným⁵⁵¹ vdával svou pannu dceru, pannu Judit Kalenic⁵⁵² za pana Jana Fremdara z Pruku⁵⁵³ a na Rtišovicích,⁵⁵⁴ vdovce, kterýž měl prve za manželku pannu Johanku Pernklobovou z Šenrejtů,⁵⁵⁵ dceru pana Arnošta Pernkloba z Šenrejtů⁵⁵⁶ a na Pačejově,⁵⁵⁷ a ta měla také prve manžela, pana Šleglovského⁵⁵⁸ v Moravě.⁵⁵⁹ Též paní Judit⁵⁶⁰ paní máte byla paní Lidmila z Šanova,⁵⁶¹ dcera někdy pana Simeona Šanovce z Šanova⁵⁶² a na Smolotelích⁵⁶³ a paní Kateřiny z Bukovan,⁵⁶⁴ sestry pana otce mého. Veselí se konalo na Kamenným.⁵⁶⁵

*Judit, dcera jeho,
vdaná za Jana
Fremdera z Pruku,
měl předtím
Johanku Pern-
klobku z Šen-
rejtů,
její mateř
Lidmila
z Šanova.*

*Adam Kalenice
z Kalenic a na
Kamenným.*

⁵⁴⁵ Jan Kalenice z Kalenic na Škvořeticích a Kozlí (z. 1629), syn Beneše Kalenice z Kalenic (z. 1595) a Anny Mladotové z Jilmanic, první manželka Barbora Ojířová z Očedělic, po 1613 druhá manželka Ludmila Dejmová ze Stříteže.

⁵⁴⁶ Škvořetice (*Skvořetice*), poddanská ves, tvrz a později zámek severně od Strakonice (Jihočeský kraj), ve vlastnictví Kaleniců z Kalenic (1446-1668, 1672-1673).

⁵⁴⁷ Dolní Nerestce (*Dolejší Neřestce, Neřestce*), poddanská ves a vrchnostenský dvůr, dnes část obce Nerestce severně od Písku (Jihočeský kraj).

⁵⁴⁸ Jan starší Dejm ze Stříteže na Čimelicích, Dolních Nerestcích a Krsicích (z. po 1630), syn Aleše Dejma ze Stříteže a Kateřiny Býčkové z Nežpečova, bratr Jindřicha mladšího Dejma ze Stříteže, manželka Markéta Gerštorfová z Gerštorfu, relátor generálního sněmu (1620), potrestaný stoupenec českých stavů (1623).

⁵⁴⁹ Čimelice, poddanská ves, tvrz a později zámek severně od Písku (Jihočeský kraj), ve vlastnictví Tluksů Vrábských z Vrábí (před 1531) a Dejmů ze Stříteže (do 1623 svobodně; 1623-1629 v lenní držbě).

⁵⁵⁰ Adam Kalenice z Kalenic na Kamenné (z. po 1609).

⁵⁵¹ Kamenná (*Kamenný*), poddanská ves s pozůstatky bývalého zámku, dnes část obce Milín jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁵⁵² Judita Kateřina Fremdarová z Kalenic (z. po 1631), dcera Adama Kalenice z Kalenic, od 1606 manželka Jana Fremdara z Pruku.

⁵⁵³ Jan Fremdar z Pruku na Rtišovicích (z. po 1629), syn Adama Fremdara z Pruku a Mariány Malovcové z Malovic, první manželka Johana Šleglovská z Šenraitu, od 1606 druhá manželka Judita Kateřina Kalenicová z Kalenic, pokutovaný za účast na českém stavovském povstání (1629).

⁵⁵⁴ Rtišovice, poddanská ves a zámek, dnes část obce Milín jižně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Fremdarů z Pruku.

⁵⁵⁵ Johana Fremdarová z Šenrejtů, dcera Kunráta Pernkla z Šenrejtů, manželka Jana Šleglovského ze Šicendorfu.

⁵⁵⁶ Zde se Jan Bukovanský dopustil záměny Arnošta Pernkla z Šenrejtů na Štěnovicích (z. 1565) s jeho bratrem Kunrátem Pernklem z Šenrejtů na Pačejově (z. 1580).

⁵⁵⁷ Pačejov, poddanská ves a bývalá tvrz východně od Klatov (Plzeňský kraj), ve vlastnictví Častolárů z Dlouhé Vsi (do 1554), Mlázovských z Těšnice (1554-1572) a Pernklů z Šenrejtů (1572-1667).

⁵⁵⁸ Jan Šleglovský ze Šicendorfu na Jamné a Rybné (z. po 1589), syn Šimona Šleglovského ze Šicendorfu, manželka Johana Pernklová z Šenrejtů, šlechtický cestovatel (Itálie, Malta).

⁵⁵⁹ Morava, markrabství, historická země Koruny české, dnes součást České republiky.

⁵⁶⁰ Judita Kateřina Fremdarová z Kalenic (z. po 1631).

⁵⁶¹ Lidmila Kalenicová ze Šanova (n. 1559, z. 1609).

⁵⁶² Šimon Vikhart Šanovec ze Šanova na Smolotelích a Bělči (n. 1491, z. 1562).

⁵⁶³ Smolotely, poddanská ves, manský statek a bývalá tvrz jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁵⁶⁴ Kateřina Šanovcová z Bukovan (n. 1537).

|p. 135|

[Umírání, smrt a pohřeb Estery Bukovanské ze Vchynic a Tetova]

Léta Páně 1606 v outerý po smrtedlné neděli, asi dvě hodiny z poledne, Pán Bůh všemohoucí ráčil na mě veliký zármutek dopustiti, mně nenadále s mou nejmilejší manželkou paní Esterou ze Vchynic a z Tetova⁵⁶⁶ rozloučiti a ji z tohoto světa skrz časnou smrt, nepochybně, než že k slávě své neskonalé, povolati. Nebyla toliko úplně dvě neděle nemocná. S čistou a přepěknou pamětí, s vzýváním spasi-tele svého skrze modlitby a písničky až právě do té poslední hodinky jest se odebrala, nenacházeje žádného živého dítěte po sobě, neb jest je Pán Bůh nám vsecky z tohoto světa pojíti a svou milostivou vůli při tom při všem, jakž o tom prve dotknuto, naplniti ráčil. A což tomu řícti, nežli všechno Jeho Božské Mil[osti] poručiti a téhož na sebe očekávati. Byla stáří okolo 36 let, byli sme v tom stavu manželském spolu patnácte let a některou neděli. Pohřeb její byl v outerý velikonoční a jest pochována v kůru kraštickém⁵⁶⁷ při přítomnosti velkého počtu lidu jak vyššího, tak nižšího stavu. Byla jistě milovnice a služebnice Pána Boha svého a jak ke mně, manželu svému, tak ke všem přátelům, příbuzným i nepřibuzným a k jednomu každému z bohatých i z chudých hleděla se náležitě a šetrně chovati. Po ní, u [?] veliké čeledi neposlušný i také v nedílnosti s bratřími mými mladšími zustavši, v těžké starosti sem toho, po čem hoře platí, zakušovati musel. Ze všeho jméno věčného Pána Boha rač býti pochváleno. Ten všemohoucí, rač nás vsecky v svém opatrování míti, nás od všeho zlého zachovati a po těchto zdejších bídnostech a trápeních do radosti neskonalé přijíti. Amen.

[Nemoc, umírání, smrt a pohřeb Jana Viléma Chanovského z Dlouhé Vsi; odvodění Johany Chanovské z Bukovan a její spor o poručnictví s bratry Jana Viléma]

*Estera ze Vchynic,
manželka pana
Jana Bukovan-
ského.*

⁵⁶⁵ Kamenná (*Kamenný*), poddanská ves s pozůstatky bývalého zámku, dnes část obce Milín jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁵⁶⁶ Estera Bukovanská ze Vchynic a Tetova (n. 1570, z. 1606).

⁵⁶⁷ Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

Léta Páně 1607 vykročil z tohoto plačtivého oudolí skrze smrt můj
vzláště milý ujec a švagr, pan Jan Vilím Chanovský Dlouho-

*Jan Vilím
Chanovský z Dlou-
hé Vsi.*

|p. 136|

veský z Dlouhé Vsi⁵⁶⁸ a na Rabí,⁵⁶⁹ jehožto duši Bůh rač milostiv býti.
Byl nemocen drahně neděl. Co na doktory nakládal, nic mu
prospěti nemohli. Sestru mou a manželku svou, paní Johanku
Bukovanskou⁵⁷⁰ zanechal v sirotě se dvěma dítkami, totiž s sy-
nem Adamem Přibíkem⁵⁷¹ a dcerou Marií Markétou Chanovský-
mi z Dlouhé Vsi.⁵⁷² Neučinil žádného pořízení, ale jen oustně man-
želku svou opatřil a ji za poručnici nad statkem a dítkami
nařídil. Však nechťic tomu pan Krystof⁵⁷³ a pan Jindřich Chanov-
ští z Dlouhé Vsi,⁵⁷⁴ bratři nebožtíka, místa dáti, nýbrž hrubě⁵⁷⁵ na
to poručenství nastupovati, skrze smlouvu dobrovolně jim
ho postoupila. Byl týž pan Jan {Vilím} Chanovský⁵⁷⁶ čistý rozumný člo-
věk a i v mladém věku správný. Kdyby ho byl Pán Bůh všem[ohoucí]
uchoval, mohl jak svým dítkám, tak přátelům i své milé vlasti
mnoho prospěti. Tělo jeho pohřbeno v kostele v Buděticích⁵⁷⁷
v kůru, vedle hrobu paní matere jeho, paní Markýty Buko-
vanské z Bukovan,⁵⁷⁸ kteráž před ním asi pět čtvrtí léta jest,
co svůj život před ním dokonal [?]. A tu v témž kostele⁵⁷⁹ s panem

*Johanka Bu-
kovanská,
manželka téh[ož].
Adam Přibík
<Přibík>,
Marie Mar-
kéta Chanov-
ští z Dlouhé Vsi.
Krystof a Jin-
dřich, bratři
Jana Vilíma
Chanovského.*

*Markýta Bu-
kovanská, ma-
teř jich.
Morice Chanov-
ský.*

⁵⁶⁸ Jan Vilém Chanovský z Dlouhé Vsi na Rabí (z. 1607).

⁵⁶⁹ Rabí, poddanské město a hrad jihovýchodně od Klatov (Plzeňský kraj).

⁵⁷⁰ Johana Malovcová z Bukovan (z. 1623).

⁵⁷¹ Adam Přibík Chanovský z Dlouhé Vsi na Rabí (z. krátce po 1625), syn Jana Viléma Chanovského z Dlouhé Vsi a Johany Bukovanské z Bukovan, synovec Jana Bukovanského.

⁵⁷² Marie Markéta Chanovská z Dlouhé Vsi (z. po 1627), dcera Jana Viléma Chanovského z Dlouhé Vsi a Johany Bukovanské z Bukovan, sestra Adama Přibíka Chanovského z Dlouhé Vsi, neteř Jana Bukovanského, od roku 1617 poručnice svého nezletilého bratra Adama Přibíka.

⁵⁷³ Kryštof Chanovský z Dlouhé Vsi na Svěradicích, Chanovicích, Újezdci a Rabí (z. 1628), syn Adama Chanovského z Dlouhé Vsi, bratr Jana Viléma, Jindřicha a Mořice Chanovských z Dlouhé Vsi, císařský rada, přísedící zemského soudu (zřejmě po 1620), purkrabí Hradeckého kraje (1624-1627). Vzhled dochovaného náhrobku Kryštofa Chanovského z Dlouhé Vsi umístěného uvnitř farního kostela sv. Petra a Pavla v Buděticích zachytili K. HOSTAŠ – F. VANĚK, *Soupis památek*, s. 12.

⁵⁷⁴ Jindřich Chanovský z Dlouhé Vsi na Smoletelích (z. 1619), syn Adama Chanovského z Dlouhé Vsi, bratr Jana Viléma, Kryštofa a Mořice Chanovských z Dlouhé Vsi, menší ingrosátor při úřadu desek zemských (1596-1599), menší písař (1599-1616), místosudí (1617-1619).

⁵⁷⁵ Hrubě – velmi.

⁵⁷⁶ Jan Vilém Chanovský z Dlouhé Vsi na Rabí (z. 1607).

⁵⁷⁷ Farní kostel sv. Petra a Pavla v Buděticích jihovýchodně od Klatov (Plzeňský kraj), s rodovou hrobkou Chanovských z Dlouhé Vsi. O jeho vnější a vnitřní podobě podrobněji K. HOSTAŠ – F. VANĚK, *Soupis památek*, s. 8-12.

⁵⁷⁸ Markéta Chanovská z Bukovan (n. 1546, z. 1604).

otcem svým milým a s předky svými odpočívají. Nahoře dotčený syn jeho byl v pěti letech a dcerka v šesti letech.

[Odsouzení Kašpara Bechyněho z Lažan za vraždu otce Maxmiliána Velemyského z Velemyšlovsí]

Téhož léta 1607 a rovně předtím, když Pán Bůh pana Jana Vilíma Chanovského⁵⁸⁰ z tohoto světa povolal, v letniční soud, totiž o svatém Duše, Pán Bůh všemoh[oucí] ráčil veliké neštěstí na pana Kašpara Bechyni z Lažan⁵⁸¹ dopustiti. Majíce před slavným soudem zemským s panem Maximiliánem Velemickým z Velemyšlovsí⁵⁸² a na Vobděnicích⁵⁸³ o zamordování pana otce jeho⁵⁸⁴ činiti,

*Jan Vilím
Chanovský.
Kašpar Be-
chyně z Lažan.
Maximilian
Velemický
z Velemyšlovsí
na Vobděnicích.*

[p. 137]

jest týž pan Kašpar Bechyně⁵⁸⁵ pro týž mord nálezem hrdla odsouzen a do vězení do Daliborky⁵⁸⁶ dán, čehož mu mnozí dobří přátelé nepřáli. Pán Bůh pro hříchy jeho, pana Kašpara Bechyni,⁵⁸⁷ téhož pana Velemického⁵⁸⁸ za velikého a neslýchaného nepřitele jemu ráčil vystavěti. Žádnými vzáctnými a velikými přímluvami, jako nejednou od J[eh]o Mil[osti] císa[řské],⁵⁸⁹ kurfiršta saského,⁵⁹⁰ knížete brunšvického,⁵⁹¹ Jich Mil[os]tí pánův ouředníkův a soudcův zemských a jiných přátel vzáctných, ano i na velikou

*Justýna Bou-
bínská, rozená
z Bukovan, na
Střele.
Sestra jednobři-
šní Jana Buko-
vanského.
Byla manželka
p[ana] Viléma Bou-
bínského z Oujezda.*

⁵⁷⁹ Farní kostel sv. Petra a Pavla v Buděticích jihovýchodně od Klatov (Plzeňský kraj).

⁵⁸⁰ Jan Vilém Chanovský z Dlouhé Vsi na Rabí (z. 1607).

⁵⁸¹ Kašpar Bechyně z Lažan na Trhových Dušníkách (n. před 1578, z. před 1625).

⁵⁸² Maxmilián Velemyský z Velemyšlovsí na Obděnicích.

⁵⁸³ Obděnice (*Vobděníce*), poddanská ves s pozůstatky bývalého zámku, dnes část obce Petrovice jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Smrčků ze Mnichu (do 1593), Krčínů z Jelčan (1593-1604), Johany Myškové z Jelčan (do 1611) a Myšků ze Žlunic (1611-1623). Statek se mohl po úmrtí Jakuba Krčina z Jelčan (z. 1604) na velmi krátký čas dostat do držení jeho dcery Anny Kateřiny Velemyské z Jelčan, první manželky Maxmiliána Velemyského z Velemyšlovsí. Teprve poté se zřejmě o jednotlivé části společného dědictví rozdělila s ostatními sestrami a získala natrvalo statek Třebnice, zatímco na nejmladší Johanu Myškovou z Jelčan přešly Obděnice.

⁵⁸⁴ Mikuláš Velemyský z Velemyšlovsí (z. 1602), zavražděný Kašparem Bechyní z Lažan.

⁵⁸⁵ Kašpar Bechyně z Lažan na Trhových Dušníkách (n. před 1578, z. před 1625).

⁵⁸⁶ Daliborka, válcová věž zasazená do opevnění Pražského hradu a využívaná pro vězeňské účely.

⁵⁸⁷ Kašpar Bechyně z Lažan na Trhových Dušníkách (n. před 1578, z. před 1625).

⁵⁸⁸ Maxmilián Velemyský z Velemyšlovsí na Obděnicích.

⁵⁸⁹ Rudolf II. Habsburský (n. 18. 7. 1552, z. 20. 1. 1612).

⁵⁹⁰ Kristián II. Saský (n. 23. 9. 1583, z. 23. 6. 1611), saský kurfiřt (1601-1611).

⁵⁹¹ Blíže neurčený brunšvický kníže. V příslušné době mohl mít Jan Bukovanský nejpravděpodobněji na mysli Jindřicha Julia Brunšvického (n. 15. 10. 1564, z. 20. 7. 1613), jenž byl významným důvěrníkem Rudolfa II. a posléze i předsedou jeho tajné rady (1611-1612). V podzimních měsících roku 1607 se navíc prokazatelně vyskytoval v Čechách. Srov. Václav BŮŽEK – Pavel MAREK, *Smrt Rudolfa II.*, Praha 2015, s. 27.

prosbu dítek jeho, nechtěl se dáti hnouti a k milosrdenství křesťanskému nachýliti. *Non videtur fuisse neppticio affectus.* [?]

[Nemoc, smrt a pohřeb Justýny Boubínské z Bukovan]

Téhož léta 1607 opět Pán Bůh nás přáteli bolestně navštívití ráčil, povolaje z tohoto bídného světa paní Justýnu Boubínskou z Bukovan⁵⁹² a na Střele,⁵⁹³ paní sestru mou poloviční aneb <jedno-> {dvojí-} břišní, která nemocná byvši asi tři neděle, stáří dvamecítma let a v manželstvu strávě s panem Vilímem Boubínským z Oujezda⁵⁹⁴ asi půl šesta léta, nezanechaje po sobě žádných dítek, k blahoslavené věčnosti se odebrala, pochována v kostele v Mraškotovicích⁵⁹⁵ v kůru. *Requienatin pace.* [?]

[Nemoc, umírání a smrt Václava nejstaršího Vratislava z Mitrovic; ovdovění Reginy Vratislavové z Bukovan a ustanovení poručníků nad jejími dětmi]

Léta 1608 umřel pan Václav nejstarší Vratislav z Mitrovic⁵⁹⁶ a na Počepicích,⁵⁹⁷ manžel paní Regny Bukovanský,⁵⁹⁸ sestry mé, a to ve čtvrtek po Třech králích v hodinu 19. Byl nemocen na souchotiny přes půl druhého líta. Naložil na líky mnoho set, nic mu k platnosti nebyly. Pohřeb se jeho vykonal v neděli po Hromnicích a jest pochován v kostele počepickém⁵⁹⁹ v kůru proti oltáři. Zanechal po sobě dvě dítek, jednoho syna jménem Vratislava,⁶⁰⁰ stáří v letech šesti, a dcerku jménem Annu Esteru.⁶⁰¹ Těch obý

Václav nejstarší Vratislav a na Počepicích, jehož manželka Regna Bukovanská z Bukovan, sestra Jana.

Vratislav Vratislav, syn jeho, Anna Estera, dcerka jeho.

[p. 138]

hned, než pohřeb byl, těžce na neštovice stonaly. Nařídil dskami zemskými za poručnici nad statkem a dítkami paní manželku

⁵⁹² Justýna Boubínská z Bukovan (z. 1607).

⁵⁹³ Střela, poddanská ves a zámek s pozůstatky bývalého hradu, dnes část města Strakonice (Jihočeský kraj).

⁵⁹⁴ Vilém Boubínský z Újezda na Střele (z. zhruba 1611).

⁵⁹⁵ Blíže neurčený kostel, při opisu původního rukopisu možná páterem Vincentem mylně zaměněn s kostelem sv. Filipa a Jakuba v Katovicích, jenž se nachází v bezprostřední blízkosti střelského zámku západně od Strakonice (Jihočeský kraj).

⁵⁹⁶ Václav nejstarší Vratislav z Mitrovic na Počepicích, Mníšku pod Brdy a Hrašticích (z. 1608).

⁵⁹⁷ Počepice, poddanská ves a bývalá tvrz jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁵⁹⁸ Regína Radkovicová z Bukovan (z. po 1610).

⁵⁹⁹ Farní kostel sv. Jana Křtitele v Počepicích jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj). O vnější a vnitřní podobě kostela podrobněji Antonín PODLAHA – Eduard ŠITTLER, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Sedlčanském*, Praha 1898, s. 77-80.

⁶⁰⁰ Vratislav Vratislav z Mitrovic, syn Václava nejstaršího Vratislava z Mitrovic na Počepicích.

⁶⁰¹ Anna Estera Vratislavová z Mitrovic, dcera Václava nejstaršího Vratislava z Mitrovic na Počepicích.

svou, paní Regnu,⁶⁰² sestru mou. K radě jí přidal pana Krystofa Vratislava z Mitrovic⁶⁰³ na Lochovicích⁶⁰⁴ a Protivíně,⁶⁰⁵ Jeho Mil[osti] císařské] radu a purkrabí karlštejnského, pana Vratislava z Mitrovic⁶⁰⁶ na Mníšku,⁶⁰⁷ bratra svého, též J[eho] M[ilosti] císařské] radu, pana Václava mladšího Vratislava z Mitrovic⁶⁰⁸ na Starém Kníně⁶⁰⁹ a mě, Jana Bukovanského.⁶¹⁰ Byl stáří nebožtík, dobré paměti, pan Václav nejstarší Vratislav z Mitrovic⁶¹¹ v letech 45 a umřel s pěknou a čistou pamětí, trvaje až do poslední hodiny.

[Nemoc, umírání a smrt Anny Měděncové ze Šanova]

Léta 1608 v pondělí po Hromnicích Pán B[ůh] vš[emohoucí] opět naši přítel kyni a blízkou tetu, paní Annu Měděncovou z Šanova⁶¹² a na Čehořicích [?],⁶¹³ dceru někdy, dobré paměti, pana Simeona Šanovce z Šanova⁶¹⁴ a na Smolotelích⁶¹⁵ a paní Kateřiny z Bukovan,⁶¹⁶ z tohoto světa povolati ráčil, jejíž duše, dejž Pane Bože, aby v život blahoslavenství věčného přišla. Byla nemocná také drahý čas, více než rok. Živa jsouc na tomto světě čtyřiceti sedm

[Konverze Anny Měděncové ze Šanova k protestantskému vyznání]

let. Dobrá a pobožná žena byla. Ta jsouce od dětinství svého vychována v náboženství římském.⁶¹⁷ V něm mnoho let byla.

*Poručnice těch
dítěk paní Reg-
na, mateř.*

K radě

*Krystof Vratislav
na Protivíně a Lo-
chovicích,
Vratislav Vra-
slav na Mníšku,
bratr nebožtíka,
Václav mladší
Vrat{islav} na Starém
Kníně,
Jan Bukovanský,
švagr nebožtíka.*

Aliud de addit. [?]

*Měl týž p[an] Václav
nejstarší Vra-
slav první man-
želku Annu z Lub,
bud' Ježovskou, neb
Loubskou.*

⁶⁰² Regina Radkovicová z Bukovan (z. po 1610).

⁶⁰³ Kryštof Vratislav z Mitrovic na Lochovicích (z. 18. 1. 1612).

⁶⁰⁴ Lochovice, poddanské městečko, tvrz a později zámek jižně od Berouna (Středočeský kraj), ve vlastnictví Walterů z Walteršperku (1571-1578), Aleny Walterové z Michlsdorfu (1578-1580) a Vratislavů z Mitrovic (1580-1754).

⁶⁰⁵ Protivín, poddanské městečko se zámek jižně od Písku (Jihočeský kraj), ve vlastnictví pánů z Hradce (do 1598), Malovců z Malovic (1598) a Vratislavů z Mitrovic (1598-1660).

⁶⁰⁶ Vratislav Vratislav z Mitrovic na Mníšku pod Brdy (z. po 1607), přisedící dvorského a komorního soudu (1604-1607), hejtman Podbrdského kraje za rytířský stav (1597-1598, 1599-1600), od 1607 nositel panského titulu.

⁶⁰⁷ Mníšek pod Brdy (*Mníšek*), poddanské městečko, tvrz a později zámek jižně od Prahy (Středočeský kraj), ve vlastnictví Vratislavů z Mitrovic (1487-1655).

⁶⁰⁸ Václav mladší Vratislav z Mitrovic na Starém Kníně.

⁶⁰⁹ Starý Knín, poddanská ves a bývalá tvrz, dnes součást města Nový Knín severovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Ježovských z Lub (do 1601) a Vratislavů z Mitrovic (1601-1669).

⁶¹⁰ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahrádce, Řetči a Krašovicích (n. zhruba 1565, z. 1619).

⁶¹¹ Václav nejstarší Vratislav z Mitrovic na Počepicích, Mníšku pod Brdy a Hrašticích (z. 1608).

⁶¹² Anna Měděncová ze Šanova (z. 1608).

⁶¹³ Čechořice (*Čechořice*), bývalá poddanská ves a tvrz poblíž Nedrahovic jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Měděnců z Ratibořic (do 1621).

⁶¹⁴ Šimon Vikhart Šanovec ze Šanova na Smolotelích a Bělči (n. 1491, z. 1562).

⁶¹⁵ Smolotely, poddanská ves, manský statek a bývalá tvrz jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶¹⁶ Kateřina Šanovicová z Bukovan (n. 1537).

⁶¹⁷ Římské náboženství – dobové označení pro římsko-katolické vyznání.

Potom v tý své nemoci přestoupila a k víře podobojí způsobou přistoupila i v ní nábožně a horlivě život svůj do-

[Poslední pořízení Anny Měděncové ze Šanova a ustanovení poručníků nad její dcerou Kateřinou]

konala. Jednu dceru asi dvanáctletou jménem Kateřinu⁶¹⁸ po sobě zanechala, o níž kšaftem, co tak na ourocích měla, na mocný královský list pořízení učinila. Pana Jindřicha Kundráta Šanovce z Šanova⁶¹⁹ a na Nižburce,⁶²⁰ J[eho] M[ilosti] c[ísařské] radu,

[p. 139]

komorníka a hejtmana hradu Pražského, a mě Jana Bukovanskýho Pintu z Bukovan⁶²¹ za poručníky, nad týmž jměníčkem, jakž dále kšaft její o tom zní, zřídila. Pán Bůh rač s námi se všemi býti.

[Nemoc a smrt Zikmunda Bukovanského z Bukovan při cestě po Itálii]

Léta 1609 Zikmund Bukovanský,⁶²² bratr náš, ve Vlaších⁶²³ v městě Genui⁶²⁴ tento bídny svět požehnal, rozmoha se na palči-

[Okolnosti služby Zikmunda Bukovanského z Bukovan u nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic]

vou zimnici. Byvše ode mě, staršího bratra, k Jeho Mil[ilosti] pánu, panu Zdeňkovi Adalbertovi z Lobkovic⁶²⁵ na Chlumci,⁶²⁶ Jistebnici⁶²⁷ a Roudnici,⁶²⁸ nejvyšš[ímu] kanclíři Království českého,

---

⁶¹⁸ Kateřina Měděncová z Ratibořic (n. před 1608), dcera Jana mladšího Měděnce z Ratibořic a Anny Šanovcové ze Šanova.

⁶¹⁹ Jindřicha Kunrát Šanovec ze Šanova na Nižboru (z. 1614), syn Adama Šanovce ze Šanova a Alžběty Dráčovská z Dráchova, bratr Šimona Šanovce ze Šanova (z. 1607), komorník Rudolfa II., hejtman Pražského hradu (1606-1614).

⁶²⁰ Nižbor (*Nižburk, Nižmburk*), hrad a později zámek severozápadně od Berouna (Středočeský kraj).

⁶²¹ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahrádce, Řetči a Krašovicích (n. zhruba 1565, z. 1619).

⁶²² Zikmund Bukovanský Pinta z Bukovan (z. 1609).

⁶²³ *Vlachy*, dobově označení pro oblasti Apeninského poloostrova, dnes územní součást Italské republiky.

⁶²⁴ Genova (*Genoa, Genua, Janov*), italské přístavní město na pobřeží Ligurského moře, středisko regionu Ligurie (Italská republika).

⁶²⁵ Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic na Vysokém Chlumci, Jistebnici a Roudnici (n. 15. 8. 1568, z. 16. 6. 1628), nejvyšší kancléř (1599-1628), od 1623 nositel knížecího titulu.

⁶²⁶ Vysoký Chlumec, poddanské město a zámek východně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Popelů z Lobkovic (od 1476).

⁶²⁷ Jistebnice, poddanské město s pozůstatky bývalé tvrze a později zámek severozápadně od Tábora (Jihočeský kraj), ve vlastnictví královského města Tábor (1537-1547, část okolního panství ještě po 1547), hrabat z Gutuštejna (1549) a Popelů z Lobkovic (od 1549).

⁶²⁸ Roudnice nad Labem, poddanské město a zámek jihovýchodně od Litoměřic (Ústecký kraj), ve vlastnictví pánů z Rožmberka (1575-1592) a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna (1592-1635).

za pachole⁶²⁹ dán, u kteréhož jsou do pěti let. A k svým letům přišedší, jest se s starou paní hrabínkou z Firštenberku, rozenou z Pernštejna, též s pannou šlechtičnou, dcerou její, a též s jednou pannou šlechtičnou z Pernštejna, sestrou paní kanclířový a jí paní hraběnky, které sobě obě dvě cizí pány ze Španěl⁶³⁰ za manželky vzaly. A tam je jim do Vlach⁶³¹ nesouc, týž Zikmund⁶³² s nima se tam vypravil a asi v půl létě umřel,

[Konverze ke katolickému vyznání a dovednosti Zikmunda Bukovanského z Bukovan]

maje let svých přes jeden mečítma. Byl by z něho nezadní [?] člověk, který ke všemu poctivému, obzvláště pak k muzice mysl měl. Přistoupil k náboženství římskému⁶³³ dřív, než to kdo z nás zvěděl, a to tehdooby, když tam měl jeti. Co tam peněz, řetězů a šatstva svého měl, tomu klášteru,⁶³⁴ v kterým odpočívá, všecko odkázal. Pán Bůh rač duši jeho i nám všem milostiv býti.

[Nemoc, umírání a smrt Kryštofa Gyntera z Moren]

Léta 1609 Pán Bůh všemoh[oucí] pana Krystofa Gyntera z Moren⁶³⁵ a na Dolejších Neřestcích,⁶³⁶ pozůstalého syna po, dobré paměti,

[p. 140]

panu Erazimovi Günterovi z Moren⁶³⁷ a paní Anny z Bukovan,⁶³⁸ račil z tohoto světa skrz časnou smrt povolati v Praze,⁶³⁹ v domě

---

⁶²⁹ Pachole – páže.

⁶³⁰ Španělsko (*Španěly*), království na Pyrenejském poloostrově, dnes územní součást Španělského království.

⁶³¹ *Vlchy*, dobově označení pro oblasti Apeninského poloostrova, dnes územní součást Italské republiky.

⁶³² Zikmund Bukovanský Pinta z Bukovan (z. 1609).

⁶³³ Římské náboženství – dobově označení pro římsko-katolické vyznání.

⁶³⁴ Blíže neurčený klášter na území italského přístavního města Janov. Kde přesně byl jeho bratr pohřben, nevěděl s největší pravděpodobností ani Jan Bukovanský. Z několika možných klášterních kostelů by připadal mimo jiné v úvahu také Santa Maria di Castello, který byl od 15. století v užívání dominikánského řádu.

⁶³⁵ Kryštof Gynter z Moren na Dolních Neřestcích (n. 1577, z. 1609), syn Erasma Gyntera z Moren a Anny Bukovanské z Bukovan, bratr Markéty Dejmové z Moren.

⁶³⁶ Dolní Neřestce (*Dolejší Neřestce, Neřestce*), poddanská ves a vrchnostenský dvůr, dnes část obce Neřestce severně od Písku (Jihočeský kraj).

⁶³⁷ Erasmus Gynter z Moren na Kožlí, Myšticích a v Mirovicích (z. 1589), manželka Anna Bukovanská z Bukovan, strýc Jana Bukovanského, švaberský listovní písař.

⁶³⁸ Anna Gynterová z Bukovan (n. 1541, z. před 1580).

⁶³⁹ Praha, hlavní město Království českého (Hlavní město Praha).

J[eho] Mil[osti],⁶⁴⁰ pana Jana Jiřího z Švamberka⁶⁴¹ na Malé Straně.⁶⁴² Kdež se tam na líky doktorům dal a mnoho neděl nemocen, a to na souchotiny, ležel, všecek usechl. Tělo jeho domů z Prahy⁶⁴³ na Neřestce⁶⁴⁴ vezeno potomně poctivě od panny Markýty,⁶⁴⁵ sestry svý vlastní, kterouž toliko tu samou po sobě zanechal a ta všecken také statek po něm zdělila. V neděli na den s[vatého] Lukáše v kostele mirovském⁶⁴⁶ s provázením velikého počtu poctivých lidí jest pochováno. Leží vedle rodičův svých. Jistě sme ho přátelé všickni neradi ztratili, neb sme na něj byli laskaví a on se taky hleděl ke všem chovati. Na své některé přáteli nezapomněl před smrtí svou. Mně, Janovi Bukovanskému,⁶⁴⁷ odkázal na památku řetízek s grošem a obrazem nebožtíka pana Kryštofa z Svamberka [!],⁶⁴⁸ vše zlatý. Byl v letech stáří asi ve 32. Panna Markýta,⁶⁴⁹ sestra jeho vlastní, se v statek po něm uvázala. Z jeho rodu mužského pohlaví žádný se již nenachází, kromě dcerka jedna⁶⁵⁰ nebožtíka pana Jana Güntera,⁶⁵¹ bratra pana

---

⁶⁴⁰ Švamberský dům u Písecké brány na Malé Straně v Praze, ve vlastnictví pánů ze Švamberka (do 1616). K němu podrobněji Jiří KUBEŠ, *Švamberský dvůr v Třeboni v letech 1611/1612-1620*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= *Opera historica* 7), s. 441-468, zde s. 445.

⁶⁴¹ Jan Jiří ze Švamberka na Orlíku nad Vltavou, Poběžovicích, Kynžvratu, Boru a Mašťově (z. 15. 4. 1617).

⁶⁴² Malá Strana (*Menší Město pražské*), jedno ze čtyř pražských královských měst, v současnosti čtvrt' města Prahy (Hlavní město Praha).

⁶⁴³ Praha, hlavní město Království českého (Hlavní město Praha).

⁶⁴⁴ Dolní Neřestce (*Dolejší Neřestce, Neřestce*), poddanská ves a vrchnostenský dvůr, dnes část obce Neřestce severně od Písku (Jihočeský kraj).

⁶⁴⁵ Markéta Dejmová z Moren (z. 1614), dcera Erasma Gyntera z Moren a Anny Bukovanské z Bukovan, manželka Viléma Dejma ze Stříteže (z. 1629).

⁶⁴⁶ Děkaný kostel sv. Klimenta v Mirovicích severně od Písku (Jihočeský kraj), s dochovanou rodovou hrobkou Loubských z Lub a příbuzných rytířských rodin. O vnější a vnitřní podobě kostela podrobněji J. SOUKUP, *Soupis památek*, s. 109-118. K okolnostem vzniku, způsobu uspořádání a využívání hrobky především Jan TOMAN, *Hrobka Loubských v děkaněm kostele v Mirovicích*, *Časopis Společnosti přátel starožitností* 70, 1962, s. 35-39.

⁶⁴⁷ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahrádce, Řetči a Krašovicích (n. zhruba 1565, z. 1619).

⁶⁴⁸ Kryštof II. ze Švamberka na Orlíku nad Vltavou, Zvíkově, Kestřanech a Milevsku (z. 1582), hejtman Bechyňského kraje za panský stav (1565-1566, 1568-1569, 1572-1573, 1576-1577), hejtman Prácheňského kraje za panský stav (1574-1575).

⁶⁴⁹ Markéta Dejmová z Moren (z. 1614).

⁶⁵⁰ Esterka Gynterová z Moren (z. po 1614), dcera Jana Gyntera z Moren.

⁶⁵¹ Jan Gynter z Moren v Teplici (z. po 1588), bratr Erasma Gyntera z Moren, otec Estery Gynterové z Moren.

otce jeho. Pán Bůh všemohoucí rač duši jeho milostiv býti.

[Námluvy a svatba Jana Bukovanského z Bukovan s Alžbětou Smrčkovou ze Mnichu]

Léta 1609 ten pondělí po Devítníku, tak jakž z vůle Pána Boha všemohoucího a s radou svých milých pánův a přátel, sem sobě oblíbil k stavu s[vatém]u manželství urozenou pannu Alžbětu Smrčkovnu ze Mnichu⁶⁵² a na Krašovicích,⁶⁵³ pozůstalou dceru po uroz[eném] a stat[ecném] rytíři, dobré paměti, panu Petrovi Smrčkovi ze Mnichu⁶⁵⁴ a na Krašovicích,⁶⁵⁵ a jí drahý čas, skuro do půl třetího léta, poctivě sloužíc a při páních a přátelích jejich náležitě toho vyhledávajíc.

[p. 141]

A ti mi jsouce, tak podál jedni od druhých, tak dlouho odkládali.

Potomně davší mi též páni přátelé její na Krašovicích⁶⁵⁶ příjemnou a přátelskou odpověď. Dále, vedle snešení obojí strany přátelského, jest mi na svrchu psaný den na Bukovany⁶⁵⁷ od množství pánův a přátel přinešena, k tomu svatému stavu manželskému vedle církevního řádu dodána.

A tu veselí naše svadební několik dní se konalo s pokojem a s bázní boží. Pán Bůh račíš nám své svaté požehnání, šťastný, prodloužilý, potěšitelný zdraví a ve všem dobrém rozhojnění a rozmnožení zde, na tomto bídným světě, <dat> a po skonání životův našich radostné zmrtvýchvstání a v nebi spolu přebývání popříti a dáti.

[Smrt Lidmily Kalenicové ze Šanova]

Léta 1609, ten čtvrtek po druhé neděli postní, Pán Bůh všemo-

---

⁶⁵² Alžběta Bukovanská ze Mnichu (z. 1625), dcera Petra Smrčky ze Mnichu a Afry Malovcové z Chýnova a Vinterberka, od 1609 druhá manželka Jana Bukovanského z Bukovan.

⁶⁵³ Krašovice, poddanská ves a bývalá tvrz, dnes část města Krásná Hora nad Vltavou jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj), ve vlastnictví Krašovských z Krašovic (do 1548), Smrčků ze Mnichu (do 1625) a Malovců z Chýnova (do 1629).

⁶⁵⁴ Petr Smrčka ze Mnichu na Krašovicích, otec Alžběty Bukovanské ze Mnichu.

⁶⁵⁵ Krašovice, poddanská ves a bývalá tvrz, dnes část města Krásná Hora nad Vltavou jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶⁵⁶ Krašovice, poddanská ves a bývalá tvrz, dnes část města Krásná Hora nad Vltavou jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶⁵⁷ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

houcí urozenou paní Lidmilu Kalenicovou z Šanova⁶⁵⁸
a na Kamenným,⁶⁵⁹ tetu naši blízkou a manželku pana
Adama Kalenice z Kalenic⁶⁶⁰ a na Kamenným,⁶⁶¹ z tohoto
světa skrze časnou smrt p<ři>{o}jítí a pana manžela jejího
v velikém zármutku zanechatí ráčil. Jejíž duši Pán
Bůh /jakž ta naděje jest/ mezi své volené rač přijítí,

[Potomci Lidmily Kalenicové ze Šanova s Adamem Kalenicem z Kalenic]

nebo byla jistě dobrá pobožná žena. Maje věku svého
padesáte let, zanechala po sobě s svým panem manželem
jednoho syna, pana Jiříka Kalenice,⁶⁶² tehdáž neženatýho,
a jednu dceru, paní Judit Fremdarovou z Kalenic,⁶⁶³
již tehdáž dvě létě vdanou. Tělo její poctivě po-
chováno v neděli družebnou v kostele slivickém.⁶⁶⁴

**[Paměti Mikuláše Kosteleckého, komorníka při úřadu desek zemských, sepsané k
připomínce života Jana Bukovanského z Bukovan]**

Až potud památky vlastní rukou pana Jana Bukovan-
ského Pinty z Bukovan,⁶⁶⁵ místopísaře v Král[ovství] č[eském] poznamenané.

[p. 142]

Léta Páně 1619 v pátek po Třech králích

mezi 16. a 17. hodinou, Pán Bůh všemoh[oucí] skrze svou prozřetedl-
nou radu z tohoto bídného světa a plačtivého oudolí, pro-
středkem této časné smrti k oné neskonalé slávě a radosti
nebeské /jakž ta jistá a nepochybná naděje jest/ povolati
ráčil uroz[eného] a stat[ečného] rytíře, pana Jana Bukovanskýho Pintu
z Bukovan⁶⁶⁶ na Bukovanech⁶⁶⁷ a Krašovicích,⁶⁶⁸ místopísaře v

---

⁶⁵⁸ Lidmila Kalenicová ze Šanova (n. 1559, z. 1609).

⁶⁵⁹ Kamenná (*Kamenný*), poddanská ves s pozůstatky bývalého zámku, dnes část obce Milín jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶⁶⁰ Adam Kalenice z Kalenic na Kamenné (z. po 1609).

⁶⁶¹ Kamenná (*Kamenný*), poddanská ves s pozůstatky bývalého zámku, dnes část obce Milín jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶⁶² Jiří Kalenice z Kalenic, syn Adama Kalenice z Kalenic a Lidmily Šanovcové ze Šanova.

⁶⁶³ Judita Kateřina Fremdarová z Kalenic (z. po 1631).

⁶⁶⁴ Kostel sv. Petra a farní osada ve Slivici, dnes součást obce Milín jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶⁶⁵ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahrádce, Řetči a Krašovicích (n. zhruba 1565, z. 1619).

Království českém, v věku padesáti třích let, míněj
17 neděl a dvouh dní, kterýžto v velmi těžké nemoci
předtím více nežli rok pořád v Praze,⁶⁶⁹ nejprve v domě
svém⁶⁷⁰ na Mikulandovic ulici⁶⁷¹ v Nov[ém] Městě pražském⁶⁷²
a potom v domě uroz[eného] pána,⁶⁷³ pana Vilíma staršího z Lob-
kovic⁶⁷⁴ a na Tejně Horšovským.⁶⁷⁵ Byvše na pána Jeho Mil[ost]
pán z Lobkovic⁶⁷⁶ velice laskav a v dobrém srozumění spolu
jsouce. Pro blízkost doktorův ráčil pán jemu toho
bytu v svých pokojích darmo přiti, na kteréžto dokto-
ry do půl druhého tisíce kop míš[eňských] vynaložil. Z kteréžto
tak veliké nemoci povstavší a se pozhojivší, však
vždy barvíře⁶⁷⁷ potřebovati musel. Rok živ zůstával
a naposledy, roznemohší se toliko v této poslední nemoci,
tři neděle a tři dni v nemoci trvajíc, s pěknou pa-
mětí, s myslí veselou, smířivše se a umluvě v té nemo-
ci podvkráte o své hříchy s svým milým Pánem Bohem.
Od kněze od s[vatéh]o Martina⁶⁷⁸ v Starém Městě pražském⁶⁷⁹ pod-
obojí způsobou velebnou svátost horlivě a s srdcem

|p. 143|

---

⁶⁶⁶ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahrádce, Řetči a Krašovicích (n. zhruba 1565, z. 1619).

⁶⁶⁷ Bukovany, poddanská ves, tvrz a později zámek jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶⁶⁸ Krašovice, poddanská ves a bývalá tvrz, dnes část města Krásná Hora nad Vltavou jihovýchodně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶⁶⁹ Praha, hlavní město Království českého (Hlavní město Praha).

⁶⁷⁰ Dům Jana Bukovanského Pinty z Bukovan v Mikulandské ulici na Novém Městě pražském. Kromě něj patřil Janovi Bukovanskému od roku 1613 ještě dům v Betlémské osadě na Starém Městě pražském, jenž po jeho smrti v roce 1619 připadl v souladu se zněním poslední vůle ovdovělé Alžbětě Bukovanské ze Mnichu. V souvislosti s pobělohorskými zásahy do majetku české šlechty blíže Tomáš Václav BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 I*, Praha 1882, s. 48.

⁶⁷¹ Mikulandská (*Mikulandovic*), ulice na Novém Městě pražském, v současnosti spojující Národní třídu s Ostrovní ulicí (Hlavní město Praha).

⁶⁷² Nové Město (*Nové Město pražské*), jedno ze čtyř pražských královských měst, v současnosti čtvrt' města Prahy (Hlavní město Praha).

⁶⁷³ Pražský dům Viléma staršího z Lobkovic.

⁶⁷⁴ Vilém starší z Lobkovic na Horšovském Týně (n. 1549, z. 1626), císařský kraječ, člen stavoského direktoria (1609, 1611, 1618-1619), nejvyšší hofmistr (1619-1620).

⁶⁷⁵ Horšovský Týn, poddanské město a zámek severně od Domažlic (Plzeňský kraj).

⁶⁷⁶ Vilém starší z Lobkovic na Horšovském Týně (n. 1549, z. 1626).

⁶⁷⁷ Barvíř – lazebník, ranhojič.

⁶⁷⁸ Kostel sv. Martina ve zdi na Starém Městě v Praze (Hlavní město Praha).

⁶⁷⁹ Staré Město (*Staré Město pražské*), jedno ze čtyř pražských královských měst, v současnosti čtvrt' města Prahy (Hlavní město Praha).

zkroušeným přijímal. Potom brzy svůj život dokonal a v pokoji blahoslaveném z tohoto světa se odebral. Byl člověk vpravdě Pána Boha bojící. Svých milých přátel, jak chudého, tak bohatého zároveň, sobě vážil. Každému vedle své možnosti rád pomoc činil. Vdov a sirotkův, nelitující sám svého nákladu, kteří se k němu utíkaly /aň to všemu světu vědomé jest/ neušanoval.⁶⁸⁰ Též lidí chudých ochránce a opatrovník, též také svědomí dobré milující a lidské spravedlnosti, co na něm bylo. A zvláště při deskách zemských, byvše místopísařem okolo devíti let, věrný obhájce. Každého vedle spravedlnosti rád fedroval,⁶⁸¹ takže od mnohých předních a vzácných lidí velikou přízeň a lásku i všelijakou vážnost měl. A byvší já, Mikoláš Kostelecký,⁶⁸² v službě u téhož pana Jana Bukovanského,⁶⁸³ dobré a vzácné paměti, 12 let. Jehožto fedruňkem⁶⁸⁴ za komorníka ke deskám zemským sem se dostal a života jeho dobře povědom jsa, sem tuto paměť {do} této knihy, od pana otce jeho založené, dosáhše, sem svou rukou vepsal. Jehožto tělo mrtvé spolu s urozeným a stat[ecným] rytířem, panem Janem Jiřím Bukovanským,⁶⁸⁵ který, přijevše z ležení od Budějovic⁶⁸⁶ v létu 1618, na hlavní nemoc se roztonal [!] a, maje věku svého 25 let, skonal {v sobotu na Štědrý den}. A tak s panem bratrem svým nejmilejším, na kteréhož vpravdě

|p. 144|

laskav byl, v přítomnosti mnohého lidu vyššího i nižšího stavu v outerý po první neděli postní vše léta 1619

---

⁶⁸⁰ Neušanovat – nešetřit, neušetřit (na něčem).

⁶⁸¹ Fedrovat – podporovat.

⁶⁸² Mikuláš Kostelecký (z. po 1622), komorník při Úřadu desk zemských (1617-1622), chránělec Jana Bukovanského, autor části *Paměti* bukovanských rytířů.

⁶⁸³ Jan Bukovanský Pinta z Bukovan na Bukovanech, Zahrádce, Řetči a Krašovicích (n. zhruba 1565, z. 1619).

⁶⁸⁴ Fedruňk – ochrana, podpora.

⁶⁸⁵ Jan Jiří Bukovanský Pinta z Bukovan (n. 1593-1594, z. 1618).

⁶⁸⁶ České Budějovice, královské a krajské město (Jihočeský kraj).

s velikým pláčem, jak od vlastních přátel, lidí vzácných, též lidu obecného, v kostele⁶⁸⁷ kraštickém⁶⁸⁸ v kůru mezi svými předky, dítkami a prvnější manželkou, rozenou ze Vchynic a Tetova,⁶⁸⁹ s velikou vážností jest pochován a tu veselého od mrtvých vstání očekává. Nenechal žádného dědice po sobě, ač s touto druhou manželkou svou, uroz[enou] paní Alžbětou Bukovanskou, rozenou Smrčkovnou ze Mnichu,⁶⁹⁰ v veliké lásce a svornosti manželské téměř 11 let zůstával. Však s ní žádných dětí neměl. A ačkoliv ji k užívání všeho svého statku zanechal kšaftovním pořízením, však ji v velikém zármutku a žalosti pozůstavil. Pán Bůh všemohoucí, všech nás stvořitel, rač jejich milým dušem milostiv býti, lehkého odpočinutí popřítí a je spolu se všemi námi v počet vyvolených svých při veřejném vzkříšení rač přijíti. Amen.

[Otcovská naučení sepsané Jaroslavem Bukovanským z Bukovan pro syna Bohuslava]

Litera Parentis ad Filium.

Otcovské napomenutí

Bohuslave,⁶⁹¹ synu můj milý, poněvadž jest Pán Bůh to dáti ráčil, že jest tebe to poctivé místo potkalo, že s Jeho Mil[ostmi] knížaty z Lichtenštejna⁶⁹² do cizích zemí k vyučení všelijakých dobrých Exercitií [?] i tolikež řečí se projeti a země

[p. 145]

schlédnouti moci budeš, protož tě otcovsky napomínám, že předně Pána Boha svého na paměti míti, jemu se, vstávaje

---

⁶⁸⁷ Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Chrašticích jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶⁸⁸ Chraštice (*Krašnice*), poddanská ves jižně od Příbrami (Středočeský kraj).

⁶⁸⁹ Estera Bukovanská ze Vchynic a Tetova (n. 1570, z. 1606).

⁶⁹⁰ Alžběta Bukovanská ze Mnichu (z. 1625).

⁶⁹¹ Bohuslav Karel Bukovanský Pinta z Bukovan v Hořákově (z. 1662), syn Jaroslava Bukovanského z Bukovan a Markéty Malovcové z Malovic, bratr Přibíka Bukovanského (z. 1664), manželka Anna Salomena Černínová z Chudenic.

⁶⁹² Knížata z Lichtenštejna, příslušníci šlechtického rodu rakouského původu, jenž se mocensky významně prosadil také v českých zemích.

lehaje, modlíti budeš, aby ti ráčil v tvém předsevzetí šťastný
prospěch dáti a tobě ty cesty šťastně požehnati a andě-
ly svatými ohraditi. Jich Milostí pak, knížat, sobě váži-
ti, jim pilně a věrně sloužiti budeš. Pana hofmistra⁶⁹³
tolikež poslouchati.

Čistotně, jak v šatech, tak košilech, že se chovati budeš.

Všelikého zlého tovaryžstva, též hry, opíjení, žádám, že se
vystříháš. A řečem se pilně uč, i tolikež jinším všeli-
jakým Exercitiim, v ničemž nelenujíce.

Peníz, jestliže který míti budeš daremně na nějaké
zbytky aneb pamlsky jich neutrácej, nýbrž jej sobě
v tajnosti k další potřebě chovej.

Jaroslav Bukovanský

Pinta z Bukovan⁶⁹⁴

Responsum Filii

Toto otcovské napomenutí jest mi dáno od mého nejmi-
lejšího pana otce, uroz[eného] a stat[ečného] rytíře, pana Jaroslava Bu-
kovanskýho Pinty z Bukovan⁶⁹⁵ a v Touškovy⁶⁹⁶ léta Páně 1628,
22. Octobris, když sem se za edlknoba⁶⁹⁷ k Jeho Mil[osti] knížetci, Kar-
lovi Eusebiusovi z Lichtenštejna,⁶⁹⁸ knížeti opavskému⁶⁹⁹ a kar-
novskému [!],⁷⁰⁰ dostal. S kterýmžto sem léta 1629, 5. Februarii,
ihned z Prahy⁷⁰¹ do cizích zemí, totiž Nýdrlandu,⁷⁰² Franckreihu⁷⁰³
a jinších zemí, vyjel. V kterýchžto cizích zemí sme tři

---

⁶⁹³ Blíže neurčený hofmistr působící u dvora knížat z Lichtenštejna.

⁶⁹⁴ Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan v Touškově, na Žihobcích a Řetči (z. 1633).

⁶⁹⁵ Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan v Touškově, na Žihobcích a Řetči (z. 1633).

⁶⁹⁶ Touškov, poddanská ves a manský statek, dnes část města Mirovice severně od Písku (Jihočeský kraj), příslušející jako rytířské léno k hradu Karlštejn, v lenní držbě Bukovanských Pintů z Bukovan.

⁶⁹⁷ Edlknob (z německého *edelknab*) – páže.

⁶⁹⁸ Karel z Lichtenštejna na Valticích (n. 30. 7. 1569, z. 12. 2. 1627), moravský zemský hejtman (1604-1607), od 1614 nositel titulu opavského knížete, správce (od 1620) a posléze místodržitel (od 1622) Království českého.

⁶⁹⁹ Opavsko, slezské knížectví s centrem v královském a okresním městě Opava (Moravskoslezský kraj), v lenní držbě knížat z Lichtenštejna (od 1614).

⁷⁰⁰ Krnovsko, slezské knížectví s centrem v městě Krnov (*Jägendorf*), dnes součást České republiky.

⁷⁰¹ Praha, hlavní město Království českého (Hlavní město Praha).

⁷⁰² Nizozemí (*Nýdrland*), povšechné označení vztahované k oblastem několika historických státních útvarů (burgundské hrabství, habsburské Nizozemí a Republika spojených nizozemských provincií), dnes územní součást Nizozemského království.

⁷⁰³ Francie (*Frankreich, Frankrejch*), Francouzské království, dnes převážně součástí Francouzské republiky.

léta strávili a zase šťastně do Rakous⁷⁰⁴ na zámek J[eh]o Mil[osti] kníž[ecí] [?],
Valčice, jinak Feldšpurk,⁷⁰⁵ přijeli. Potom pak léta 1635

|p. 146|

sem od J[eho] Mil[osti] knížete poctivě vymustrován byl a na vojnu
pod regiment⁷⁰⁶ nejvyššího Zahrádeckýho⁷⁰⁷ se dostal.

Bohuslav Karel Bukovanský

Pinta z Bukovan.⁷⁰⁸

Léta 1633 na den s[vatéh]o Havla můj nejmilejší pan otec, Jaro-
slav Bukovanský,⁷⁰⁹ umřel. Jehož duši Bůh rač milostiv býti.

Pan Bohuslav Karel Bukovanský⁷¹⁰ měl po rodu Černínku z Chu-
denic⁷¹¹ a s ní dvě dcery, z nichž Franciska⁷¹² vdala se za pana
France Hejdu,⁷¹³ blíž Klatov,⁷¹⁴ druhá⁷¹⁵ za pana Gauska.⁷¹⁶

---

⁷⁰⁴ Rakousko (*Rakousy, Horní a Dolní Rakousy, rakouské země*), arciknížectví, dnes převážně územní součást Rakouské republiky.

⁷⁰⁵ Valtice (*Valčice, Feldsberg*), poddanské město se zámekem západně od Břeclavi (Jihomoravský kraj), ve vlastnictví knížat z Lichtenštejna.

⁷⁰⁶ Regiment – vojenský pluk.

⁷⁰⁷ Blíže neurčený příslušník rytířského rodu Zahrádeckých ze Zahrádek, vysoký důstojník císařského vojska.

⁷⁰⁸ Bohuslav Karel Bukovanský Pinta z Bukovan v Hořákově (z. 1662).

⁷⁰⁹ Jaroslav Bukovanský Pinta z Bukovan v Touškově, na Žihobcích a Řetči (z. 1633).

⁷¹⁰ Bohuslav Karel Bukovanský Pinta z Bukovan v Hořákově (z. 1662).

⁷¹¹ Anna Salomena Bukovanská z Chudenic (n. 1622, z. 1703), manželka Bohuslava Karla Bukovanského z Bukovan.

⁷¹² Františka Hejdová z Bukovan (n. zhruba 1646), dcera Bohuslava Karla Bukovanského z Bukovan a Anny Salomeny Černínové z Chudenic, od 1686 manželka Františka Václava Hejdy z Lovčic.

⁷¹³ František Václav Hejda z Lovčic (z. 1708), manželka Františka Bukovanská z Bukovan.

⁷¹⁴ Klatovy, královské a okresní město (Plzeňský kraj).

⁷¹⁵ Alžběta Kousková z Bukovan (n. 1639, z. 1714), dcera Bohuslava Karla Bukovanského z Bukovan a Anny Salomeny Černínové z Chudenic, manželka Viléma Kouska ze Sobětiček.

⁷¹⁶ Vilém Kousek ze Sobětiček (z. 1703), manželka Alžběta Bukovanská z Bukovan.

9. Závěr

Zvláště v posledních desetiletích se dařilo zvyšovat povědomí o vývoji české nižší šlechty, která mimo jiné i kvůli proměnlivému společenskému významu zůstávala až donedávna spíše na okraji vědeckého zájmu. Soustředěné pozornosti byly postupně vystaveny oblasti spojené s otázkami jejího každodenního života, kariérního uplatnění, hospodářské činnosti nebo způsobu uvažování. Pro obsahové vyplnění každého z výše zmíněných témat se sice trvale nabízejí potřebné prameny rozmanité povahy, jen málokteré z nich však vzhledem ke své roztržitosti a nahodilému stavu dochování dovolují uspokojivým způsobem pronikat do bádání problematiky. O to více vzrostla potřeba trvale edičně zpřístupňovat ty z nich, jež se vyznačují buď mimořádně uceleným vyzněním, nebo pestrostí v nich obsažené výpovědi. Příkladem za všechny by se ve vztahu k nižší šlechtě mohly stát například jen nedlouho vydané dopisy Albrechta a Šťastného Václava Pětipeských z Chýš a Egrberku.

Jedním z nejtýpějších druhů osobního svědectví vznikajícího v rytířském prostředí ovšem zůstávají především prameny memoárové povahy. Jejich hlubší rozbor představuje klíčový předpoklad k zasazení myšlení předbělohorských i pobělohorských rytířů do širších společenských souvislostí, neboť jim trvale sloužily jako užitečný nástroj osobní, rodinné i rodové sebe prezentace. Na rozdíl od deníků či šlechtické korespondence se do obsahu těchto děl promítaly hodnoty a ideální představy, z nichž ne vždy vyrůstal skutečný, ale namnoze spíše kýžený a očekávaný obraz jednání urozeného jedince. Dosud nejznámější a edičně zpřístupněné memoáry se díky tomu staly jedinečnou výpovědí o světě rytířského žoldnéře, vrchnostenského úředníka, cestovatele, náboženského exulanta nebo čerstvého držitele šlechtického titulu tak, jak jej chápali, vnímali a svým potomkům i jiným čtenářům hodlali promyšleně zprostředkovat samotní pisatelé.

Že se vytvářením obdobných písemných památek nezabývalo jen několik málo zástupců rytířského stavu a zcela jistě nabývaly na stále větší oblibě, potvrdil bližší pohled do obsahu rodinných kronik a knih porodů. Ty za plnohodnotnými memoáry sice zaostávají po obsahové i formální stránce, přesto je lze z hlediska důvodů vzniku a způsobu zpracování označit za příbuzné literární útvary. Většina z nich se dochovala pouze prostřednictvím opisů a výpisů původních rukopisů, které si pro svou osobní potřebu pořizoval barokní genealog Gottfried Daniel Wunschitz. Rovněž jeho

zásluhou se tak podařilo v mnohem větší míře přiblížit k povaze myšlení v zásadě řadových představitelů rytířstva. Ačkoli ve srovnání se zápisy Pavla Korky z Korkyně, Jindřicha Michala Hýzrleho z Chodů nebo Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova postrádají vyšší literární úroveň, staly se výrazem tradice v předávání vzorů chování a jednání uplatňovaných především za účelem zachování výlučného společenského postavení, a to nikoli na bitevním poli a při plněných úředních povinnostech, ale předně v přirozeném zázemí venkovských sídel a jejich okolí.

I když by se na základě dosavadních poznatků mohlo zdát, že prakticky jediným východiskem pro sepisování propracovaných děl memoárové povahy musely být vnější podněty získávané převážně v souvislosti s kariéřním směřováním, určité zážitky dokázal nižší šlechtě prokazatelně zprostředkovat i podstatně usedlejší způsob života. Přímým svědectvím o jeho zákonitostech a proměnách se vyznačují doposud prakticky neznámé a tím pádem i badatelsky opomíjené paměti představitelů dvou generací rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan.

Zvláště smýšlení jejich zakladatele Přibíka se poněkud vzdalovalo ostatním osobám rytířského původu, jež se pod vlivem různých pohnutek rozhodli písemně zaznamenat své osobní vzpomínky. Přestože myšlenkové obzory tohoto rytíře z Bukovan prokazatelně spoluurčovalo více životních rolí, trvalé uspokojení nacházel zejména v úloze soběstačného venkovského hospodáře a správce rodového jmění. Svým společenským původem a každodenním vystupováním měl tak jednoznačně nejbližší k poměrně uzavřené skupině dříve zmiňovaných tvůrců rodinných kronik a knih porodů. Oproti nim však prokázal dostatek intelektuálních předpokladů k tomu, aby se v poměrně uceleném duchu ohlédl za svými osudy.

Na odkaz a literární snažení svého otce Přibíka navázal Jan Bukovanský Pinta z Bukovan. Na rozdíl od něj se ale vydal zcela odlišnou cestou veřejného uplatnění. Jeho každodenní život vyplňovala soustředěná snaha o budování politické kariéry završené získáním hodnosti místopísaře Království českého. V jistém smyslu by jej tak bylo možné považovat za typického představitele mocensky činné části nižší šlechty přelomu 16. a 17. století. Aby dosáhla svých záměrů, musela se vyrovnat s působením dosud nepoznaných společenských procesů, jež vytvářely pracovní podmínky stojící v přímém rozporu k hodnotám vyznávaným jejich předky. Zvláště toto přirozené napětí přítomné jak v uvažování samotného Jana Bukovanského Pinty z Bukovan, tak v mezigeneračních vztazích se zcela odlišně založeným a konzervativně smýšlejícím

otecem se stalo cenným příspěvkem k chápání složitosti vývoje české stavovské společnosti na sklonku předbělohorské doby.

Obsah mimořádného pramene osobní povahy dotvářejí jeho dva zbylé, avšak podstatně stručnější oddíly. Na vzniku prvního z nich se podílel komorník při úřadu desk zemských a zároveň chráněnc Jana Bukovanského Mikuláš Kostelecký, jenž se pokusil o posmrtné zhodnocení osobnosti svého patrona. Na klíčové události spojené s průběhem kavalírské cesty a okolnostmi pozdějšího kariérního růstu se naproti tomu zaměřil poslední ze čtyř doložených autorů putovního díla Bohuslav Karel Bukovanský Pinta z Bukovan, což bylo z hlediska trvání udržované tradice symbolické, neboť zastupoval v pořadí třetí, pobělohorskou generaci tradičního rytířského rodu.

Hlavní zásluhu na zachování převážné části výše představených memoárů je nutné připisovat dalšímu z řady barokních genealogů, augustiniánskému řeholníkovi Vincentovi od svatého Viléma. S největší pravděpodobností to byl právě on, kdo se jako poslední fyzicky seznámil s rukopisem v jeho původní podobě. Na tvrzi v západočeských Dožicích si jej následně v roce 1686 opsal do své knihy rodopisných poznámek nazvané *Liber variegatus*, která doposud zůstává součástí sbírek Národní knihovny v Praze.

S vědomím trvalé potřeby prohlubovat a dále rozvíjet bádání o dějinách české nižší šlechty, ale i vzhledem k výpovědní hodnotě dosud nedoceněného pramene osobní povahy se stalo hlavním cílem přítomné práce zpřístupnit paměti bukovanských rytířů odborné veřejnosti formou moderní kritické edice. Základ zvoleného postupu spočíval v důsledném využívání transkripčních metod, které vycházely především ze zásad uplatňovaných v ediční řadě *Prameny k českým dějinám 16.-18. století*. Velký důraz byl vedle nejrůznějších jazykových zvláštností a odchylek kladen i na zachování původní struktury Vincentova opisu. Jejím osobitým prvkem se staly zejména četné postranní poznámky a glosy. Ty augustiniánskému řeholníkovi na jedné straně usnadňovaly orientaci v jinak nepřehledném textu, zároveň však vyzdvihováním příbuzenských vazeb potvrdily, v čem spočívala podstata jeho badatelských zájmů.

Přestože by zpřístupnění rukopisného opisu mělo samo o sobě vytvořit dostatečně široký prostor k poznání a výraznějšímu zalidnění regionálně úzce vymezené společnosti složené z urozených osob vlastnicích nemovitý majetek na severu Prácheňsku v 16. a 17. století, obrátila se autorova pozornost především k postavám obou hlavních tvůrců literárního díla – Přibíkovi a Janovi Bukovanským Pintům z Bukovan. Jimi psané memoáry představují z jeho pohledu nezastupitelný zdroj

postřehů o osudech příslušníků zcela konkrétního nižšího šlechtického rodu, jehož minulost se v českém dějepisectví až na nečetné výjimky prozatím nestala předmětem systematicky vedeného výzkumu. O nápravu tohoto neuspokojivého stavu se pokusila rozsáhlá úvodní studie složená z šesti vzájemně provázaných kapitol.

Aby vynikly životní příběhy bukovanských rytířů v plném rozsahu, bylo nezbytné pracovat s rozmanitými typy dalších písemných pramenů z fondů a sbírek Národního archivu a Archivu Národního muzea v Praze, Státního oblastního archivu v Třeboni či Státního okresního archivu v Písku. Teprve s jejich pomocí a oporou v historickoantropologických metodologických přístupech se podařilo zasadit výpověď editovaných memoárů do širších významových souvislostí. Z využitých písemností se nejvíce uplatnila zvláště nepříliš ucelená řada soukromé i úřední korespondence, neboť zachycovala jednotlivé zástupce rodu Bukovanských Pintů z Bukovan v souřadnicích jejich každodenního počínání, a tím zároveň vytvářela určitý protipól obrazu, jaký o sobě navenek vytvářeli prostřednictvím svých pamětí.

V pořadí první kapitola posloužila k seznámení s nejstaršími písemně podloženými zmínkami o předcích bukovanských rytířů. Zvláštní důraz byl přitom kladen na způsob, jakým během raného novověku nakládali s jejich odkazem. Jak ukázalo srovnání s jinými tradičními nižšími šlechtickými rody, nedalo se být jen dílčí povědomí o konkrétních pokrevně spřízněných osobnostech rodové minulosti považovat ani v 16. století za samozřejmý jev. Pokud se o něj mohl některý z rytířů přece jen opřít, stalo se mu zpravidla cenným prostředkem k prohlubování společenské prestiže vycházející z hloubky a trvání prokazovaného stupně urozenosti. Přibík Bukovanský proto přisuzoval velkou důležitost veřejné činnosti svého děda Jindřicha, jenž se v souladu s původním chápáním úlohy rytířstva věnoval ještě na sklonku středověku vojenské službě. Stranou zájmu nezůstaly ovšem ani osudy Přibíkova otce Jana spojené převážně s hospodařením na dědičných statcích. Ačkoli se bez odpovídajících pramenných podkladů nepodařilo blíže podchytit jednotlivá odvětví jím prokazatelně rozvíjeného zemědělského podnikání, bylo možné právě v představách a snažení tohoto urozeného muže spatřovat prvotní základy utváření kariérních modelů, jež se více či méně podepsaly na smýšlení i jednání jeho mužských potomků. Pohled na Jana Bukovanského Pintu z Bukovan se vzhledem k jeho dlouhověkosti prolínal také zbývajícími částmi práce, neboť ještě mnoho let poté, co dosáhli plnoletosti, vystupoval vůči svým dvěma synům Přibíkovi a mladšímu Hynkovi v roli svrchované autority.

Jako mimořádně důležité se tak jeví právě to, jakou cestou se ubíraly vztahy uvnitř sledované rodiny i mimo ni.

Druhá kapitola se již plně soustředila na postavu prvního pisatele dochovaných pamětí Přibíka Bukovanského Pintu z Bukovan. Autor se na jedné straně snažil ctít předem zvolený a závazný rámec chronologicky vystavěného výkladu, aby zachytil v co nejuplněší míře běh života konkrétního příslušníka nižšího šlechtického stavu. Ze zřetele ovšem nespouštěl ani otázky vázané na tradiční oblasti výzkumu dějin urozených společenských vrstev. Nově získanými postřehy se tak podařilo doplnit zejména stávající poznatky o způsobu vzdělávání, výchově, sociálních kontaktech, nevšedních zážitcích či profesním a kariérním vyhraňování rytíře, jehož osudy by bez přispění příznivé skladby užitých písemných pramenů mohly navenek působit poněkud nezáživným dojmem. Bližší pohled však svědčil spíše o opaku. Ačkoli se Přibík Bukovanský přidržel i pod vlivem zřetelně vyslovené otcovské vůle úlohy soběstačného hospodáře a vědomě odmítal jakýkoli druh mocenského uplatnění, opakovaně na něj působily poměrně silné podněty politické, kulturní i společenské povahy, jež vstřebával nejen v bezprostředním okolí bukovanské tvrze, ale příležitostně dokonce i mimo území Království českého. Ať již jej tedy zaujaly pážecí pobyty u dvorů domácí a zahraniční šlechty, důsledky prvního protihabsburského odboje nebo okolnosti cesty na uherskou korunovaci Maxmiliána II. v roce 1563, vždy se svým mužským dědicům pokoušel zprostředkovat jejich průběh a více či méně výraznou roli, jíž se za daným účelem chopil. Do značné míry se tak i rekonstrukcí jeho životního příběhu povedlo naznačit, nakolik by se skutečný obraz počínání politicky pasivní části českého rytířstva mohl za jistých okolností lišit od vžitého stereotypu intelektuálně nevýrazného hospodáře, jenž se držel zcela stranou veřejného dění a veškerou péči věnoval správě rodových statků. Přestože i v pojetí Přibíka Bukovanského takový model uvažování jednoznačně převažoval, nebránil mu v tom, aby své duševní obzory místy vyplňoval novými zážitky.

Na jeden z nich se zcela cíleně zaměřila třetí kapitola, která představuje jeden ze dvou ryze tematických oddílů pojatých do struktury předkládaného pojednání. Předmětem výzkumu se stala otázka vnímání blízkého i vzdáleného válečného nebezpečí v početné rodině Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan. Zatímco se osobně neúčastnil žádné z výprav české zemské hotovosti směřujících do Uher v letech 1556 a 1566, po dobu patnáctileté války s osmanskými Turky projevilo o vojenské působení ve východní části habsburské monarchie zvýšený zájem hned několik jeho potomků. Jen

málokterý společenský proces tak našel v myšlení Přibíka Bukovanského výraznější ohlas. Jak se zřetelně potvrdilo, seznamoval se stárnoucí rytíř navzdory chybějícím „*kryksmanským*“ zkušenostem s místopisem uherských pevností, problematikou žoldnéřské služby a především skladbou finančních výdajů na vojenskou výstroj a výzbroj. Na druhé straně si patrně uvědomoval, že by alespoň dočasné pochopení pro válečné zájmy vládnoucí dynastie mohlo příznivě ovlivnit postavení bukovanského rodu ve stávající společenské hierarchii. Ani nedostatek potřebných peněžních prostředků tedy nezabránil jeho synům Jindřichovi, Adamovi a Hynkovi v přímém podílu na protitureckých bojích. Posledně jmenovaný se dokonce v roce 1596 zapojil do největší polní bitvy patnáctileté války u Keresztese. Podobně jako další čeští páni a rytíři v ní zahynul hrdinskou smrtí, jež se stala námětem ke vzniku oslavného díla sepsaného Bartolomějem Paprockým z Hlohol.

Čtvrtá kapitola se hodlala zamýšlet nad důležitostí úvěru chápaného jako významný stimulační prvek v budování sociálních sítí bukovanských rytířů. Pozornost se tentokrát neobracela pouze k Přibíkovi Bukovanskému, ale také jeho otci Janovi. I když ani jednoho z nich neoslovovaly praktiky úspěšných předbělohorských lichvářů nižšího šlechtického původu, spatřovali v zúročených půjčkách pomyslné základy k prohlubování stávajících a získávání nových vztahů dobrého přátelství. Smyslem příslušné části výkladu proto nebylo sledovat konkrétní příjmy a výdaje plynoucí z úvěrových operací, ale spíše okolnosti stojící za jejich uzavíráním. Vedle vlastního záměru dovedl autora k uplatnění tohoto ryze sociálněhistorického přístupu především stav dostupné pramenné základny. Ačkoli se nemohl spoléhat na výpověď souvisele dochovaných účtů, dluhopisů a kvitancí, oslovila jej naopak nadmíru početná sbírka dopisů sledující okolnosti vyjednávání o poskytování různě objemných finančních částek, jimiž se bukovanskí rytíři pokoušeli pravidelně uspokojovat potřeby svých vysoce urozených patronů. Na pozadí jejich obsahu se dalo následně velmi dobře vypořádat, jak obratně využívali rozličné strategie jednání, aby co nejvýrazněji vylepšili své postavení v rámci početné skupiny klientů švaberských a rožmberských velmožů.

Jedna z nejpodstatnějších částí přítomné práce byla zahrnuta do znění páté kapitoly, jež se na základě interpretace bukovanských memoárů a celé řady jiných písemností zaobírala osudy Jana Bukovanského Pinty z Bukovan. Aby vynikla jedinečnost jeho životního příběhu, rozhodl se autor z hlediska struktury oddílu i způsobu kladení otázek postupovat zcela stejně jako v případě představitele předcházející generace rodu,

Přibíka Bukovanského. Ačkoli byl jeho prvorozeným synem a podle soudobých zvyklostí tedy i pomyslným nástupcem, nenacházel podle všeho uspokojení v obhospodařování dědičných statků ani pobytu na rodovém sídle. Výrazný odklon od stávajících tradic dal najevo již svým písemným projevem. Přestože paměti i nadále dovolovaly připomínat zakotvení nižšího šlechtice v urozené společnosti severního Prácheňska, stále více začaly jeho přičiněním odrážet také naplňování ryze osobních politických cílů. Kariérní růst budoucího místopísaře Království českého sice odrážel především zvláštnosti a místy i napětí doby počátku 17. století, zároveň měl však posloužit příštím pokolením jako jistý vzor či návod k uspokojování mocenských ambicí a s ním spojeným šířením dobrého jména celého rytířského rodu. Že se při svém sociálním vzestupu nevyhýbal Jan Bukovanský Pinta z Bukovan ani nezákonným postupům, potvrdila zvláště obvinění z defraudace daňových prostředků, k nimž se podle komorních radů uchýlil během působení v úřadech krajské finanční správy. Především takové případy poukazují na trvalou potřebu hlouběji pronikat k uvažování předbělohorských úředníků rytířského původu a řešit rozpor vznikající mezi jejich skutečným jednáním a idealizovaným obrazem, jaký o něm za pomoci rozmanitých strategií sebe prezentace navenek vytvářeli.

Závěr předkládaného pojednání obstarala kapitola, jejíž tematické těžiště spočívalo v hledání odpovědi na otázku, jak se potlačení českého stavovského povstání podepsalo na životech první generace mužských potomků Přibíka Bukovanského Pinty z Bukovan. Zkoumán byl nejen jejich přímý či částečný podíl na vedení protihabsburského odboje, ale i ochota přizpůsobit se změněným společenským podmínkám, jež s sebou neslo pobělohorské období. Také na příkladu bukovanských rytířů vynikala nejednota a jistá nevyhraněnost prostupující jednání převážné většiny zástupců nižšího šlechtického stavu, kteří nějakým způsobem zasáhli do běhu událostí české války v letech 1618 až 1620. Ačkoli se prakticky celý rod nakonec postavil za zájmy stavovské většiny a podporoval ji výkonem úředních i vojenských povinností, odchýlil se od něj svým zdrženlivým postojem a především katolickým vyznáním Václav Bukovanský Pinta z Bukovan. Zatímco se jeho bratři Adam a Jaroslav i se svými rodinami nevyhnuli důsledkům konfiskací, dařilo se jedinému na nemovitém majetku nepotrestanému bukovanskému rytíři budovat počátkem dvacátých let 17. století kariéru v císařském vojsku. Obdobným směrem se vydal i poslední doložený pisatel editovaných pamětí Bohuslav Karel Bukovanský Pinta z Bukovan. Zvláště vývoj jeho vztahů s otcem Jaroslavem představoval velmi pozoruhodnou součást pobělohorských dějin rodu,

neboť dokládal náhlý rozvrat hodnot, s nímž se musel vyrovnat urozený jedinec protestantského přesvědčení v prvním desetiletí po porážce českého stavovského povstání. Zejména okolo roku 1627 se Jaroslav Bukovanský zdráhal vzdát víry předků a byl kvůli ní rozhodnutý opustit zemi. Přesto se jeho osobní a velmi niterné problémy neměly dotýkat syna Bohuslava Karla, což potvrdil ve chvíli, kdy otcovským naučením schválil jeho záměr vycestovat v pážecím doprovodu Karla z Lichtenštejna do cizích zemí. Rozpory zasahující uvažování i sociální kontakty nižší šlechty po bitvě na Bílé hoře přitom představují pouze jedno z mnoha tematických polí, jež by měla být při zvažování jejího sociálního vývoje vzata důsledněji v potaz. Jedině tak se lze vzdálit od značně zkresleného hodnocení dějin rytířstva v 17. století zasazovaného až příliš jednostranně do přímých souvislostí s důsledky majetkových a náboženských postihů.

V průsečíku všech výše představených kapitol se autor pokusil historickoantropologickou optikou nahlížet osudy hlavních postav dvou generací rytířského rodu Bukovanských Pintů z Bukovan. Ani tak si ovšem zdaleka nečinil nárok na zodpovězení všech otázek, které vyvolává šíře postřehů zahrnutá do znění jimi sepsaných memoárů. Tento badatelsky opomíjený pramen osobní povahy se i vzhledem ke svému původnímu účelu stal nezaměnitelným a nezdědka dokonce jediným svědectvím o skladbě drobné šlechty usedlé na pomezí někdejšího Prácheňska, Podbrdka a Plzeňska. Jeho časový i místopisný záběr je natolik mimořádný, že dovoluje výrazněji pronikat do zdejších struktur stavovské společnosti a na podkladě pout pokrevního i nepokrevního příbuzenství dále rozšiřovat povědomí o takřka neznámých urozených jedincích, kteří žili na území příslušných regionů v 16. a na počátku 17. století. Také proto lze zpřístupnění rukopisného opisu nedochovaného díla bukovanských rytířů formou moderní kritické edice považovat za zcela opodstatněný krok, od něhož by se mohly v budoucnu odvíjet snahy po dalším prohlubování studia nižší šlechty skýtajícího stále dostatek prostoru k uplatňování nových metodologických konceptů či objevování jen okrajově využívaných pramenů.

10. Seznam pramenů a literatury

Nevydané prameny

Archiv Národního muzea:

Genealogická sbírka

- sign. H 8, Bukovanský Pinta z Bukovan.

Národní archiv Praha:

Desky dvorské

- č. knihy 16.
- č. knihy 111.

Desky zemské, Desky zemské větší

- č. knihy 8.
- č. knihy 22.
- č. knihy 138.
- č. knihy 139.
- č. knihy 182.
- č. knihy 190.
- č. knihy 250.

Genealogická sbírka Dobřenského

- inv. č. 34 (Bechyně z Lažan).
- inv. č. 120 (Bukovanský Pinta z Bukovan).
- inv. č. 695 (Nebílovský z Drahobuze).
- inv. č. 1174 (Vamberský z Rohatec).
- inv. č. 1222 (Vrábský z Vrábí).

Komorní soud

- č. knihy 111, Registra svědomí bílá soudu komorního, 1587-1591.

Sbírka genealogicko-heraldická Wunschwitzova

- inv. č. 20 (z Bubna a Litic).
- inv. č. 122 (Budkovský z Budkova).
- inv. č. 125 (Bukovanský z Bukovan).
- inv. č. 157 (Cíl ze Svojšic).
- inv. č. 185 (Čejka z Olbramovic).
- inv. č. 951 (Robmháp ze Suché).

Stará manipulace

- inv. č. 244, sign. B 62/1-8, kart. 171, Bukovanští z Bukovan.
- sign. C 215/ B 28.
- sign. D 1/1, kart. 550.
- inv. č. 2189, sign. M 8/1, 21-22, kart. 1447-1448, Markvartové z Hrádku.
- inv. č. 2444, sign. N 35/6, kart. 1543, Nebílovští z Drahobuze.
- sign. S 19/10, Smrčkové ze Mnichu.

Národní knihovna České republiky:

Sbírka rukopisů a starých tisků

- sign. XVII E 28, p. 108-146.

Historický ústav Akademie věd České republiky:

Pozůstalost Augusta Sedláčka

- kartotéka, heslo Bukovanský

(přístupná na <http://augustsedlacek.cz/apps>; stav platný k 17. listopadu 2017)

Státní oblastní archiv Třeboň:

Cizí rody – registratura

- Bechyně z Lažan, inv. č. 23.
- Bukovanský z Bukovan, inv. č. 1-37.
- Dejm ze Stříteže, inv. č. 14.
- Dlouhoveský z Dlouhé Vsi, inv. č. 5.
- Hozlaur z Hozlau, inv. č. 4.
- Kába z Rybňan, inv. č. 5.
- Kalenice z Kalenic, inv. č. 1, 4.
- Kaplíř ze Sulevic, inv. č. 3.
- Koc z Dobrše, inv. č. 10.
- Nebílovský z Drahobuzi, inv. č. 1, 3-5.
- ze Švamberka, inv. č. 437, 543, 548, 586, 692.

Cizí statky

- sign. II-338-1a, b.

Historica Třeboň

- sign. 4130.
- sign. 4522.
- sign. 4526A.
- sign. 4527.
- sign. 4548A.
- sign. 4600.
- sign. 5777.
- sign. 6074.
- sign. 6179.

Velkostatek Orlík nad Vltavou

- inv. č. 1123, sign. I A beta 2/1, kart. 35.
- inv. č. 1258, sign. V AP 5, kart. 145.

Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Jindřichův Hradec:

Rodinný archiv Slavatů

- inv. č. 111, sign. III A 2b, kart. 15.

Státní okresní archiv Písek:

Archiv města Mirovice

- inv. č. 40, sign. II. 31, kniha trhů, svatebních smluv, obligací, přípovědí a právních narovnání.

Toman Jan

- inv. č. 654, kart. 16, Bukovany. Dějiny panství, obcí Bukovan a Sedlečka a dějiny zemědělských usedlostí, 1977 (strojopis).
- inv. č. 961, kart. 27, Výpisky k dějinám bukovanského panství.
- kartotéka 5-6, inv. č. 994-995.

Staré tisky

Akta těch všech věcí, které sou se mezi nejjasnějším knížetem a pánem, panem Ferdinandem, římským, uherským, českým ec. králem ec., a některými osobami z stavův panského, rytířského a městského Království českého léta tohoto ec. 1547 zběhly, Menší Město pražské 1547.

Formy a notule listuov všelijakých, jichž stavové v tomto Království českém vuobec požívají [...], Staré Město pražské 1556 (Knihopis, č. 16025).

OJÍŘ Z OČEDĚLIC, Bohuslav, Modlitby utěšené a nábožné ráno před kázáním i po kázání, před přijímáním i po přijímání velebné Svátosti, před jídlom i po jídle, též i večer ec. a jiné mnohé k nim přidané, každému člověku k prospěchu a užitku sebrané, nyní znovu zkorigované a vydané [...], Staré Město pražské 1584 (Knihopis, č. 6606).

PAPROCKÝ Z HLOHOL, Bartoloměj, Diadochus, tj. posloupnost knížat a králů českých, biskupů a arcibiskupů pražských a všech třech stavů slavného Království českého, to jest panského, rytířského a městského III, Praha 1602 (reprint Praha 2005).

PAPROCKÝ Z HLOHOL, Bartoloměj, Památka Čechům u Kheredes a nebo Erle, měsíce října léta Páně 1596 pobitým, učiněná od Bart. Paprockého z Glohol a Paprocké Woly, Staré Město pražské 1596 (Knihopis, č. 6852).

Sněmovní artikule z let 1614, 1615 a 1616 (Knihopis, č. 369, 370, 371, 372).

ZÁVĚTA ZE ZÁVĚTIC, Jiří, Schola Aulica, to jest Dvořská škola, Praha 1607.

Vydané prameny

BEJBLÍK, Alois (ed.), *Příhody Václava Vratislava z Mitrovic*, Praha 1977.

BINKOVÁ, Simona – POLIŠENSKÝ, Josef (edd.), *Česká touha cestovatelská. Cestopisy, deníky a listy ze 17. století*, Praha 1989.

BOROVÝ, Klement (ed.), *Libri erectionum archidioecesis pragensis saeculo XIV. et XV. Liber V. (1398-1407)*, Praha 1889.

BRANDL, Vincenc (ed.), *Spisy Karla staršího z Žerotína. Listové psané jazykem českým I/1*, Brno 1870.

EDELMAYER, Friedrich – KAMMERHOFER, Leopold – MANDLMAYR, Martin C. – PRENNER, Walter – VOCELKA, Karl (edd.), *Die Krönungen Maximilians II. Zum König von Böhmen, römischen König und König von Ungarn (1562/63) nach der Beschreibung des Hans Habersack*, Wien 1990 (= Fontes rerum austriacarum, I. Abteilung – Scriptores 13).

EMLER, Josef (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VII*, Praha 1886.

- EMLER, Josef (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého r. 1541 pohořelých I*, Praha 1870.
- EMLER, Josef (ed.), *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum. Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých I-II*, Praha 1870-1872.
- GINDELY, Antonín – DVORSKÝ, František – KROFTA, Kamil – NOVÁK, Jan Bedřich – VOLF, Miloslav (edd.), *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu I-XI, XV*, Praha 1877-1925, 1955.
- GRÄF, Thomas Holger (ed.), *Söldnerleben am Vorabend des Dreissigjährigen Krieges. Lebenslauf und Kriegstagebuch 1617 des hessischen Obristen Caspar von Widmarckter*, Marburg an der Lahn 2000.
- HAUPT, Herbert (ed.), *Fürst Karl I. von Liechtenstein. Oberhofmeister Kaiser Rudolf II. und Vizekönig von Böhmen. Hofstaat und Sammeltätigkeit. Editione der Quellen aus dem liechtensteinischen Hausarchiv. Textband I/1*, Wien – Köln – Graz 1983.
- HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II. Eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576-1612*, Praha 2002 (= Fontes historiae artium 9).
- HRDINOVÁ, Martina, *Erby ctihodné šlechty slavného Království českého. Edice a analýza dvou erbovníků české šlechty z 80. let 17. století*, Praha 2013.
- HRDLIČKA, Josef (ed.), *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*, České Budějovice 2003 (= Monographia historica 3).
- JANÁČEK, Josef (ed.), *Sixt z Ottersdorfu, O pokoření stavu městského léta 1547*, Praha 1950.
- JIREČEK, Josef – JIREČEK, Hermenegild (edd.), *Zřízení zemská Království českého XVI. věku*, Praha 1882.
- KALOUSEK, Josef (ed.), *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské XIV*, Praha 1895.
- KOLDINSKÁ, Marie – MAŤA, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997.
- KOPIČKA, Petr (ed.), *Deníky roudnického hejtmana Blažeje Albína z Weisenberku z let 1611 a 1625*, Praha 2003.
- LEHMANN, Rudolf (ed.), *Urkundenbuch des Klosters Dobrilugk und seiner Besitzungen*, Leipzig 1941.
- LÍVA, Václav (ed.), *Prameny k dějinám třicetileté války. Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra ČSR v Praze III. 1618-1625*, Praha 1951.
- MAREK, Pavel (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*, České Budějovice 2005 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století, řada B/I).
- MAREŠ, Petr (ed.), *Karel Častovec Myška ze Žlunic. Život předbělohorského rytíře ve světle rodinné korespondence*, Ústí nad Labem 2000.
- MAREŠ, Petr (ed.), *Korespondence Albrechta Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1570-1596*, České Budějovice 2015 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století, B/VI).
- MATLAS, Pavel (ed.), *Z poddaného šlechticem. Rodinné paměti Zbudovských z Rovné Hory a Malých z Tulechova (1604-1737)*, Praha 2016 (= Manu propria 8).
- MENČÍK, Ferdinand (ed.), *Paměti Jana Jiřího Haranta z Polžic a z Bezdržic od roku 1624 do roku 1648*, Praha 1897.
- MILLER, Václav – RACKOVÁ, Marie (edd.), *Jan Hasištejnský z Lobkovic, K správě a naučení synu Jaroslavovi*, in: Dobrava Moldanová (ed.), *Jazyk a literatura v historické perspektivě*, Ústí nad Labem 1998, s. 117-149.

- PALACKÝ, František (ed.), *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské VI*, Praha 1872.
- PÁNEK, Jaroslav (ed.), *Der Adel im Turnierbuch Erzherzog Ferdinands II. von Tirol (Ein Beitrag zur Geschichte des Hoflebens und der Hofkultur in der Zeit seiner Statthalterschaft in Böhmen)*, *Folia historica bohemica* 16, 1993, s. 77-96.
- PÁNEK, Jaroslav (ed.), *Jan Zajíc z Házmburka, Sarmacia aneb zповěd' českého aristokrata*, Praha 2007 (= Manu propria 4).
- PÁNEK, Jaroslav (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985.
- PETRÁČKOVÁ, Věra – VOGELTANZ, Jan (edd.), *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, Praha 1979.
- PETRŮ, Eduard (ed.), *Bartoloměj Paprocký z Hlohol. O válce turecké a jiné příběhy. Výbor z Diadochu*, Praha 1982.
- RATAJOVÁ, Jana (ed.), *Alžběta Lidmila z Lisova, 1639-1698. Rodinné paměti*, Praha 2002 (= Manu propria 1).
- RATAJOVÁ, Jana – STORCHOVÁ, Lucie (edd.), *Nádoby mdlé, hlavy nemající? Diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*, Praha 2008.
- RATAJOVÁ, Jana – STORCHOVÁ, Lucie (edd.), *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření boží. Diskursy manželství v české literatuře raného novověku*, Praha 2009.
- REZEK, Antonín (ed.), *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova I*, Praha 1878.
- ROUBÍK, František (ed.), *Regesta fondu Militare Archivu ministerstva vnitra Republiky československé v Praze I*, Praha 1937.
- ŠTORM, Vojtěch (ed.), *Břetislav Štorm, Rakovníčtí erbovníci – torzo z pozůstalosti*, Rakovník 2008.
- VOREL, Petr (ed.), *Daniel Adam z Veleslavína, Dějiny evropského světa 1453-1576*, Praha 2008.
- VOREL, Petr, „Přátelské snešení stavův českých“ z března 1547 a jeho signatáři, in: Petr Vorel (ed.), *Stavovský odboj roku 1547 – první krize habsburské monarchie (Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Pardubicích 29.-30.9.1997)*, Pardubice-Praha 1999, s. 81-124.
- VOREL, Petr, *Vídeňský deník rytíře Dvoreckého z roku 1559*, *Folia historica bohemica* 19, 1998, s. 7-36.
- VYBÍRAL, Zdeněk (ed.), *Paměti Pavla Korky z Korkyně. Zápisky křesťanského rytíře z počátku novověku*, České Budějovice 2014 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století, B/IV).
- ŽITNÝ, Miroslav (ed.), *Deník Šťastného Václava Pětipeského z Chýš z roku 1605*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 187-262.
- ŽITNÝ, Miroslav (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1600–1610*, České Budějovice 2015 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století, B/VII/1).
- ŽITNÝ, Miroslav (ed.), *Korespondence Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku z let 1611–1621*, České Budějovice 2016 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století, B/VII/2).

Literatura

- AL SAHEB, Jan, *Případ dluhů vладыky Jiřika Fajtla z Pomazed (k pauperizaci drobné nižší šlechty v 16. století)*, Sborník Státního okresního archivu Frýdek-Místek 9, 2008, s. 28-51.
- ANDĚL, Rudolf, *Hospodářská situace drobných šlechtických statků na česko-lužickém pomezí v XVII. století*, Sborník Pedagogické fakulty v Ústní nad Labem, řada historická, 1971, s. 61-134.
- ANDĚL, Rudolf, *Příspěvek k problematice životní a kulturní úrovně drobné šlechty na Frýdlantsku v 17. století*, Z minulosti Děčína a Českolipska 3, 1977, s. 101-119.
- ANDĚL, Rudolf, *Rybníkářství na statcích frýdlantské lenní šlechty v 16. a 17. století*, Sborník Severočeského muzea, Historia 9, 1988, s. 33-52.
- ARIÈS, Philippe, *Centuries of Childhood. A Social History of Family Life*, New York 1962.
- ARIÈS, Philippe, *Dějiny smrti I-II*, Praha 2000.
- ARIÈS, Philippe, *Geschichte der Kindheit*, München 1975.
- ASCH, Ronald G., *Europäischer Adel in der Frühen Neuzeit. Eine Einführung*, Köln – Weimar – Wien 2008.
- ASCHE, Matthias, „*Peregrinatio academica*“ in Europa im Konfessionellen Zeitalter. *Bestandsaufnahme eines unübersichtlichen Forschungsfeldes und Versuch einer Interpretation unter migrationsgeschichtlichen Aspekten*, Jahrbuch für Europäische Geschichte 6, 2005, s. 3-33.
- BACÍK, Radek, *Příbík Jeníšek z Újezda, pobělohorský úředník*, Časopis Národního muzea – řada historická 176, 2007, s. 161-193.
- BALCÁREK, Pavel, *Ve víru třicetileté války. Politikové, kondotiéři, rebelové a mučedníci v zemích Koruny české*, České Budějovice 2011.
- BASTL, Beatrix, *Die österreichische Frauenzimmer. Zur Rolle der Frau im höfischen Fest- und Hofleben 15. bis 17. Jahrhundert*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 79-105.
- BASTL, Beatrix, *Hochzeitsrituale (Zur Sozialanthropologie von Verhaltensweisen innerhalb des österreichischen Adels)*, Wolfenbütteler Arbeiten zur Barockforschung 28, 1997, s. 751-764.
- BASTL, Beatrix, *Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit*, Wien-Köln-Weimar 2000.
- BAUER, Joachim, *Johann Friedrich I. der Großmütige (1503-1554). Turnierrämpfer – Mäzen – Lutherischer Kurfürst*, in: Joachim Bauer – Birgitt Hellmann (edd.), *Verlust und Gewinn. Johann Friedrich I., Kurfürst von Sachsen*, Weimar-Jena 2003, s. 9-39.
- BECHINIE-LAŽAN, Emanuel, *Dějiny dlouholhotské – hlubošské větve Bechinieů (Bechyňů) z Lažan*, Podbrdsko 19, 2012, s. 201-246.
- BENEŠ, Zdeněk, *Akta aneb knihy památné čili historie Sixta z Ottersdorfu (Studie o genezi a struktuře jednoho historického textu)*, Český časopis historický 90, 1992, s. 188-203.
- BERAN, Zdeněk, *Válka a násilí jako sociální kód české pozdně středověké šlechty*, Český časopis historický 115, 2017, s. 319-345.
- BERGDOLT, Klaus, *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*, Praha 2002.
- BÍLEK, Tomáš Václav, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 I-II*, Praha 1882-1883.
- BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.
- BLASCHKE, Karlheinz, *Alte sächsisch-böhmische Nachbarschaft und reichspolitische Begegnung zwischen Moritz von Sachsen und Ferdinand 1546/1547*, in: Martina Fuchs

- Alfred Kohler (edd.), *Kaiser Ferdinand I. Aspekte eines Herrscherlebens*, Münster 2003, s. 167-176.
- BLASCHKE, Karlheinz, *Epochen sächsischer Adelsgeschichte*, Sächsische Heimatblätter 42, 1996, s. 107-109.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621–1639*, Praha 1999.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Rezidenční představy rytířů ze Salhausenu v severozápadních Čechách*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 251-273.
- BOBKOVÁ, Lenka (ed.), *Život na šlechtickém sídle v XVI.-XVIII. století*, Ústí nad Labem 1992 (= Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 1, Studia historica 1).
- BOK, Václav, *K výskytu jmen z eposu o Tristanovi a Isoldě ve středověkých a raně novověkých Čechách*, Acta Onomastica 36, 1995, s. 42-47.
- BOROVÍČKA, Josef, *Pád Želinského. Obsazení nejvyšších zemských úřadů v Čechách v letech 1597-1599*, Český časopis historický 28, 1922, s. 277-304.
- BRÁZDIL, Rudolf – KOTYZA, Oldřich, *Meteorologické záznamy Pavla Korky z Korkyně ve světle dobových informací o počasí a příbuzných jevech z českých zemí*, in: Zdeněk Vybíral (ed.), *Paměti Pavla Korky z Korkyně. Zápisky křesťanského rytíře z počátku novověku*, České Budějovice 2014 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století, B/IV), s. 252-291.
- BRENDLE, Franz, *Karl V. und die reichsständische Opposition*, in: Alfred Kohler – Barbara Haider – Christine Ottner (edd.), *Karl V. 1550-1558. Neue Perspektiven seiner Herrschaft in Europa und Übersee*, Wien 2002, s. 691-705.
- BŘEZINA, Luděk, *Dolnolužické zemské fojství za úřadování Albrechta Šlika v letech 1540-1555*, in: Lenka Bobková – Jan Konvičná (edd.), *Společné a rozdílné. Česká koruna v životě a vědomí jejích obyvatel ve 14.-16. století*, Praha 2005, s. 191-222.
- BŘEZINA, Luděk, *Mezi králem a stavy. Dolnolužické zemské fojství na prahu novověku (1490-1620)*, Praha 2016.
- BUES, Almut, *Die habsburgische Kandidatur für den polnischen Thron während des Ersten Interregnums in Polen 1572/73*, Wien 1983.
- BURDOVÁ, Pavla, *450 let od shoření desek zemských*, Právněhistorické studie 33, 1993, s. 249.
- BURDOVÁ, Pavla, *Úřad desek zemských*, Sborník archivních prací 36, 1986, s. 273-381.
- BURDOVÁ, Pavla, *Zemský soud v malbách na Pražském hradě a v rukopisu stavovského archivu*, Sborník archivních prací 31, 1981, s. 207-226.
- BURTON, Robert, *Anatomie melancholie*, Praha 2006.
- BŮŽEK, Václav, „*A tak jsem tam dlouho zdržován byl...*“ *Čas v životě předbělohorských rytířů*, Dějiny a současnost 15, 1993, č. 3, s. 26-30.
- BŮŽEK, Václav, *Die Quellen finanzieller Einnahmen von Angestellten der Herren von Rosenberg in Böhmen am Ende der Epoche vor der Schlacht am Weissen Berge*, Hospodářské dějiny 18, 1990, s. 107-160.
- BŮŽEK, Václav, *Domácnosti nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v XVI. – XVIII. století*, Ústí nad Labem 1992 (= Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 1, Studia historica 1), s. 42-64.
- BŮŽEK, Václav, *Dvůr habsburských císařů v letech 1526-1740 a historiografie na prahu 21. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 5-32.
- BŮŽEK, Václav, *Ferdinand I. ve svědectvích o jeho nemocech, smrti a posledních rozloučeních*, Český časopis historický 112, 2014, s. 402-431.

- BŮŽEK, Václav, *Ferdinand II. Tyrolský a česká šlechta (K otázce integračních procesů v habsburské monarchii)*, Český časopis historický 98, 2000, s. 261-291.
- BŮŽEK, Václav, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= Monographia historica 7).
- BŮŽEK, Václav, *Florián Griespek z Griespachu ve stavovské společnosti předběllohorských Čech*, in: Gryspekové a předběllohorská šlechta – Kralovice a poddanská města, Mariánská Týnice 1998, s. 11-17.
- BŮŽEK, Václav, *Ideály křesťanského rytířství v chování urozeného muže předběllohorské doby*, in: Radmila Švaříčková-Slabáková – Jitka Kohoutová – Radmila Pavlíčková – Jiří Hutečka a kol. (edd.), *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy*, Praha 2012, s. 47-60.
- BŮŽEK, Václav, *Jindřich Julius Brunšvicko-Wolfenbüttelský v rudolfínské Praze*, Dějiny a současnost 35, 2013, č. 10, s. 42-45.
- BŮŽEK, Václav, *Každodenní život na statcích Šťastného Václava Pětipeského z Chýš očima hospodářských úředníků počátkem 17. století*, in: Marie Koldinská – Alice Velková (edd.), *Historik zapomenutých dějin. Sborník příspěvků věnovaných prof. dr. Eduardu Maurovi*, Praha 2003, s. 198-210.
- BŮŽEK, Václav, *K česko-německé dvojjazyčnosti v raně novověkých českých a rakouských zemích*, Historický obzor 5, 1994, s. 36-40.
- BŮŽEK, Václav, *Klientela Pernštejnů a Rožmberků ve druhé polovině 16. století*, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 213-225.
- BŮŽEK, Václav, *Konfessionelle Pluralität in der kaiserlichen Leibkammer zu Beginn des 17. Jahrhunderts*, in: Joachim Bahlcke – Karen Lambrecht – Hans-Christian Maner (edd.), *Konfessionelle Pluralität als Herausforderung. Koexistenz und Konflikt in Spätmittelalter und Früher Neuzeit. Winfried Eberhard zum 65. Geburtstag*, Leipzig 2006, s. 381-395.
- BŮŽEK, Václav, *K otázce mocenskopolitické struktury stavovského systému v Čechách ve druhé čtvrtině 16. století*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 1, Studia historica 34, 1989, s. 73-100.
- BŮŽEK, Václav, *Literární mecenát nižší šlechty v předběllohorských Čechách*, in: Jaroslav Pánek – Miloslav Polívka – Noemi Rejchrtová (edd.), *Husitství – reformace – renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, Praha 1994, s. 831-843.
- BŮŽEK, Václav, *Manové ve skladbě nižší šlechty jagellonského věku*, Marginalia Historica 4, 2001, s. 155-174.
- BŮŽEK, Václav, *Manželky a děti Jana mladšího Popela z Lobkovic (1510-1570)*, in: Jaroslav Pánek (ed.), *Vlast a rodný kraj v díle historika. Sborník prací žáků a přátel věnovaný profesoru Josefu Petráňovi*, Praha 2004, s. 261-283.
- BŮŽEK, Václav, *Městské domácnosti úředníků a dvořanů posledních Rožmberků*, in: Zdeněk Beneš – Eduard Maur – Jaroslav Pánek (edd.), *Pocta Josefu Petráňovi. Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně*, Praha 1991, s. 301-325.
- BŮŽEK, Václav, *Mezi Bečovem, Wildbergem a Norimberkem (Příspěvek ke komunikaci českých stavů se zahraničím ve čtyřicátých letech 16. století)*, in: Petr Vorel (ed.), *Stavovský odboj roku 1547 – první krize habsburské monarchie (Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Pardubicích 29.-30.9.1997)*, Pardubice-Praha 1999, s. 65-80.
- BŮŽEK, Václav, *Mezi dvorem, rezidenčním městem a rytířskou tvrzí (Domácnosti rytířů, měšťanů a církevních hodnostářů v rožmberských službách)*, Opera historica 3, 1993, s. 287-313.

- BŮŽEK, Václav, *Muž, žena a děti v aristokratické rodině na prahu novověku*, in: Milena Lenderová (ed.), *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 45-66.
- BŮŽEK, Václav, *Napovědět císaři. Vídeň očima české a moravské šlechty v době vlády Ferdinanda I.*, *Dějiny a současnost* 25, 2003, č. 6, s. 25-29.
- BŮŽEK, Václav, *Nižší šlechta Království českého v předbělohorské době*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 5-21.
- BŮŽEK, Václav, *Nižší šlechta v poddanských rezidenčních městech předbělohorské doby*, in: Michaela Kokojanová (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*, Prostějov 1997, s. 185-199.
- BŮŽEK, Václav, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996.
- BŮŽEK, Václav, *Nižší šlechta v předbělohorských Čechách (Prameny, metody, stav a perspektivy bádání)*, *Český časopis historický* 91, 1993, s. 37-54.
- BŮŽEK, Václav, *Nové příspěvky Beatrix Bastlové o šlechticích ve dvorské společnosti*, *Folia historica bohemica* 19, 1998, s. 193-199.
- BŮŽEK, Václav, *Obecné dobré v myšlení české a moravské šlechty během bratrského sporu Rudolfa II. a Matyáše*, *Studia Comeniana et historica* 43, 2013, s. 110-123.
- BŮŽEK, Václav, „*Páni a přátelé*“ v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku, *Český časopis historický* 100, 2002, s. 229-264.
- BŮŽEK, Václav, *Pijácké zábavy na dvorech renesančních velmožů (Ambras – Bechyně)*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= *Opera historica* 8), s. 137-161.
- BŮŽEK, Václav, „*Posměch nemalej se stal*“ (Příběh ze šlechtické každodennosti 16. století), in: Bronislav Chocholáč – Libor Jan – Tomáš Knoz (edd.), *Nový Mars Moravicus aneb Sborník příspěvků, jež věnovali prof. dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*, Brno 1999, s. 419-429.
- BŮŽEK, Václav, *Pozadí majetkového úpadku Diviše Malovce z Libějovic v letech 1555-1561 (Příspěvek k poznání kultury každodenního života nižší šlechty)*, *Jihočeský sborník historický* 56, 1987, s. 13-23.
- BŮŽEK, Václav, *Protiturecké tažení z roku 1594 (Hospodářské a politické aspekty generalátu Petra Voka z Rožmberka)*, *Jihočeský sborník historický* 58, 1989, s. 53-66.
- BŮŽEK, Václav, *Přípitek ve společnosti raného novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 189-213.
- BŮŽEK, Václav, *Setkání s tureckým nebezpečím*, in: Václav Bůžek a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 111-125.
- BŮŽEK, Václav, *Šlechta na jihu Čech koncem jagellonské doby (K interpretaci berního rejstříku Bechyňska z roku 1523)*, in: *Českokrumlovsko v době jagellonské 1470-1526*, Český Krumlov 1998, s. 7-26.
- BŮŽEK, Václav, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, in: Tomáš Knoz – Jan Dvořák (edd.), *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011 (= *Země a kultura ve střední Evropě* 17), s. 95-121.
- BŮŽEK, Václav, *Šlechta ze zemí Koruny české na habsburských dvorech v předbělohorském století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= *Opera historica* 10), s. 153-189.
- BŮŽEK, Václav, „*Tý naděje budou každý čtyři neděle.*“ *Těhotenství očima šlechty na prahu novověku*, *Dějiny a současnost* 23, 2001, č. 3, s. 8-13.

- BŮŽEK, Václav, *Urozenec*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 79-110.
- BŮŽEK, Václav, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989.
- BŮŽEK, Václav, *Úvěrové podnikání rytířů Malovců v předbělohorské době*, *Folia historica bohemia* 14, 1990, s. 135-194.
- BŮŽEK, Václav (ed.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608-1611)*, České Budějovice 2010 (= *Opera historica* 14).
- BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.
- BŮŽEK, Václav a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Šlechta raného novověku v historickoantropologických proudech současné evropské historiografie*, *Časopis Matice moravské* 122, 2003, s. 375-409.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef, *Schwäbische und badische Grafentöchter als Ehefrauen von südböhmischen Adelligen zu Beginn der habsburgischen Regierung im Königreich Böhmen*, *Zeitschrift für Württembergische Landesgeschichte* 71, 2012, s. 213-227.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.
- BŮŽEK, Václav – JAKUBEC, Ondřej, *Kratochvíle posledních Rožmberků*, Praha 2012.
- BŮŽEK, Václav – KOREŠ, František – MAREŠ, Petr – ŽITNÝ, Miroslav, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Člověk českého raného novověku*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 9-53.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= *Opera historica* 7).
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.
- BŮŽEK, Václav – MAREK, Pavel, *Nemoci, smrt a pohřby Rudolfa II.*, *Český časopis historický* 111, 2013, s. 1-30.
- BŮŽEK, Václav – MAREK, Pavel, *Smrt Rudolfa II.*, Praha 2015.
- BŮŽEK, Václav – PÁLFFY, Géza, *Integrace šlechty z českých a uherských zemí ke dvoru Ferdinanda I.*, *Český časopis historický* 101, 2003, s. 542-581.
- CARDINI, Franco, *Válečník a rytíř*, in: Jacques Le Goff (ed.), *Středověký člověk a jeho svět*, Praha 2003, s. 69-99.
- CERMAN, Ivo, *Gelasius Dobner a česká šlechta. Proměny šlechtické genealogie ve věku osvícenství*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 88-105.
- CERMAN, Ivo, *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*, Praha 2008.
- CERMAN, Ivo, *Panovník*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 54-78.
- ČAREK, Jiří, *Z dějin staroměstských domů. (Zlomek pohořelého místopisu)*, *Pražský sborník historický* 10, 1977, s. 5-50.
- ČECHURA, Jaroslav, *Šlechtický podnikatelský velkostatek v předbělohorských Čechách*, in: Jaroslav Pátek (ed.), *Vědecká konference k 100. výročí narození Bedřicha Mendla, prvního profesora hospodářských dějin Univerzity Karlovy 1892-1992*, Praha 1997, s. 145-160.

- ČERNÝ, Karel, *Mor 1480-1730. Epidemie v lékařských traktátech raného novověku*, Praha 2014.
- ČERNÝ, Karel, *Morová epidemie v Praze roku 1713 a klementinská kolej Tovaryšstva Ježíšova*, *Bibliotheca Strahoviensis* 6-7, 2004, s. 55-66.
- ČERNÝ, Karel – HAVLÍK, Jiří M., *Jezuité a mor*, Praha 2008.
- ČORNEJ, Petr, *K otázce životního stylu nižší šlechty před Bílou horou*, *Střeďočeký sborník historický* 15, 1980, s. 125-142.
- ČORNEJ, Petr, *Vliv pobělohorských konfiskací na skladbu feudální třídy*, *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica* 1, *Studia historica* 14, 1976, s. 165-194.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích. Pokus o zasazení fenoménu do střeďoevropských souvislostí*, in: Ivana Čornejová (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci*, Praha 2004, s. 14-24.
- DALÍK, Jiří, *Lapkovská družina Zdeňka Malovce z Chýnova*, *Jihočeký sborník historický* 62, 1993, s. 58-69.
- DAVID, Jiří, *Moravské právo a problém absolutismu. Sociální profil moravského zemského soudu*, in: Libor Jan – Dalibor Janiš a kol., *Ad iustitiam et bonum commune. Proměny zemského práva v českých zemích ve střeďověku a raném novověku*, Brno 2010, s. 212-243.
- DEBNAR, Alexandr, *Antropologické a soudní lékařské zkoumání ostatků rytíře Ludvíka Loreckého ze Lkouše, zavražděného v Šamonicích dne 24. 8. 1571*, *Výběr* 24, 1987, s. 18-21.
- DEBNAR, Alexandr, *K neúplné interpretaci královské listiny dokládající historickou těžbu zlata u Nerestců na Písecku*, *Podbrdsko* 7, 2000, s. 23-26.
- DEBNAR, Alexandr, *Mirovická privilegia*, *Podbrdsko* 11, 2004, s. 14-23.
- DEBNAR, Alexandr, *Nová zjištění a přehodnocení pohledů na okolnosti vražd Loreckých ze Lkouše spáchaných dne 24. 8. 1571 v Šamonicích*, in: *Sborník k 400. výročí povýšení Blatné na město, Blatná* 2001, s. 69-127.
- DELUMEAU, Jean, *Hřích a strach. Pocit viny na evropském Západě ve 13. až 18. století*, Praha 1998.
- DIBELKA, Jaroslav, *Paměť jako prostředek k udržení pravomoci výkonu hrdelního práva*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.) *Utváření identity ve vrstvách paměti*, České Budějovice 2011 (= *Opera historica* 15), s. 77-95.
- DOLEŽALOVÁ, Eva – ŠIMŮNEK, Robert – BOUBÍN, Jaroslav – ŽEMLIČKA, Josef, *August Sedláček in the Age of Digital Humanities*, Praha 2015.
- DRAGOUN, Michal, *Božeňsko*, *Castellologica bohemia* 4, 1994, s. 371-375.
- DRESLEROVÁ, Dagmar – STEJSKAL, Aleš – BENEŠ, Jaromír, *Historie krajiny severního Prácheňska*, Písek 2003.
- DRESSEL, Gert, *Historische Anthropologie. Eine Einführung*, Wien-Köln-Weimar 1996.
- DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana – ZELENKA, Jan a kol., *Ženy a děti ve dvorské společnosti*, Praha 2015.
- ŘURČANSKÝ, Marek, *Zkušenosti Nymburských s vojáky. Sonda do problematiky obrazu vojáka v českém prostředí*, *Kuděj* 1, 1999, s. 22-38.
- EBERHARD, Winfried, „*Bonum commune*“ v konkurenci mezi monarchickou vládou a stavovskou společností, *Český časopis historický* 102, 2004, s. 449-474.
- EBERHARD, Winfried, *Monarchie und Widerstand. Zur ständischen Oppositionsbildung im Herrschaftssystem Ferdinands I. in Böhmen*, München 1985.
- EMLER, Josef, *O zbytcích desk zemských v r. 1541 pohořelých*, Praha 1867.

- FELCMAN, Ondřej, *Majetkové poměry feudální třídy v druhé polovině 17. století*, Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1, Studia historica 14, 1976, s. 195-228.
- FLÉGL, Michal, *Florián Gryspek a česká předbělohorská společnost*, Křesťanská revue 44, 1977, s. 169-174.
- FLORI, Jean, *Rytíři a rytířství ve středověku*, Praha 2008.
- FORBELSKÝ, Josef, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006.
- FÖLDÉNYI, László F., *Melancholie – její formy a proměny od starověku po současnost*, Praha 2013.
- FRANCEK, Jindřich (ed.), *Hrdelní soudnictví českých zemí 16.-18. století*, Pardubice 1996.
- FRANCEK, Jindřich – ŠIMEK, Tomáš, *Hrdelní soudnictví českých zemí. Soupis pramenů a literatury*, Zámorsk-Pardubice 1995.
- FRANKOVÁ, Lidmila, *Cesta Šebestyána z Leskovce do Svaté země*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 16, 2005, s. 55-59.
- FRANKOVÁ, Lidmila, *Nejstarší písemné prameny k dějinám Červené Řečice*, Vlastivědný sborník Pelhřimovska 11, 2000, s. 84-98.
- FRIDRICH, Jan, *Velkostatek Horšovský Týn a Čechovice v letech 1539-1621 (Poměry majetkové, hospodářské, poddanské a národnostní)*, Minulost Západočeského kraje 9, 1972, s. 129-158.
- FRÖHLICH, Jiří, *K otázce stáří valů Hrochova Hrádku*, Castellologica bohemia 3, 1993, s. 251-256.
- FUKALA, Radek, *Konec zimního království a poslední ohniska odporu*, České Budějovice – Ústí nad Labem 2016.
- GEREMEK, Bronislaw, *Člověk na okraji ve středověku*, in: Jacques Le Goff (ed.), *Středověký člověk a jeho svět*, Praha 2003, s. 291-312.
- GLÜCKLICH, Julius, *O pravomoci dané defensorům na sněmu r. 1609*, Praha 1913.
- GRABOLLE, Roman – HRUBÝ, Petr – MILITKÝ, Jiří, *Orlík nad Vltavou ve 13. – 14. století ve světle archeologického výzkumu*, Archeologia historica 27, 2002, s. 91-118.
- GRULICH, Josef, „Slavnostní okamžiky“ – svatební a křestní obřad v období raného novověku (Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století), *Historická demografie* 24, 2000, s. 49-82.
- GRULICH, Josef, *Zkoumání „maličkostí“ (Okolnosti vzniku a významu mikrohistorie)*, Český časopis historický 99, 2001, s. 519-547.
- GRUSZECKI, Stefan, *Walka o władzę w Rzeczypospolitej Polskiej po wygaśnięciu dynastii Jagiellonów (1572-1573)*, Warszawa 1969.
- GUTHMÜLLER, Bodo – KÜHLMANN, Wilhelm (edd.), *Europa und die Türken in der Renaissance*, Tübingen 2000.
- HAJNÁ, Milena, *Kterak se tělesného hříchu uvarovati. Svatby dívek z rožmberského fraucimoru koncem předbělohorské doby*, *Dějiny a současnost* 25, 2003, č. 4, s. 23-26.
- HAJNÁ, Milena, *Rožmberský fraucimor. Ženský živel na aristokratickém dvoře koncem předbělohorské doby*, *Jihočeský sborník historický* 69-70, 2000-2001, s. 5-29.
- HARARI, Yuval Noah, *Renaissance Military Memoirs. War, History and Identity, 1450-1600*, Woodbridge 2004.
- HARTUNG, Fritz, *Karl V. und die deutschen Reichsstände von 1546-1555*, Darmstadt 1971.
- HAUBERTOVÁ, Květoslava, *Adam Jiří Kokořovec z Kokořova, Zuzana a jejich syn Vilím z Vladaře. K problematice nemanželského dítěte v 17. století*, *Minulost Západočeského kraje* 46, 2011, s. 82-107.

- HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava – ŠRONĚK, Michal, *Urbs aurea. Praha císaře Rudolfa II.*, Praha 1997.
- HEERS, Jacques, *Svátky bláznů a karnevaly*, Praha 2006.
- HEIMANN, Heinz-Dieter – MONNET, Pierre (edd.), *Kommunikation mit dem Ich. Signaturen der Selbstzeugnissforschung an europäischen Beispielen des 12. bis 16. Jahrhunderts*, Bochum 2004.
- HELD, Wieland, *Der frühneuzeitliche sächsische Landadel in seinem Verhältnis zu den wettinischen Fürsten*, Sächsische Heimatblätter 42, 1996, s. 62-67.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Ke studiu a možnostem využití patronátních práv v předhusitských Čechách*, Folia historica bohemia 7, 1984, s. 43-99.
- HLINOMAZ, Milan, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, České Budějovice 2009.
- HOLÝ, Martin, *Exercitia Aularum. Dny všední a sváteční pážat na dvoře Ferdinanda I. v polovině 16. století ve světle dvou dochovaných instrukcí*, Folia historica bohemia 23, 2008, s. 7-34.
- HOLÝ, Martin, *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*, Historická demografie 28, 2004, s. 15-33.
- HOLÝ, Martin, *Šlechtické sňatky v českých zemích v letech 1500 až 1650*, Historická demografie 27, 2003, s. 5-35.
- HOLÝ, Martin, *Ve službách šlechty. Vychovatelé nobility z českých zemí (1500-1620)*, Praha 2011.
- HOLÝ, Martin, *Význam vedlejších zemí České koruny pro vzdělání české a moravské šlechty v předbělohorské době*, in: Luděk Březina – Jana Konvičná – Jan Zdichynec (edd.), *Ve znamení zemí Koruny české*, Praha 2006, s. 412-425.
- HOLÝ, Martin, *Vzdělanostní mecenát v zemích České koruny (1500-1700)*, Praha 2016.
- HOLÝ, Martin, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*, Praha 2010.
- HORSKÝ, Jan, *Místo (velkých) teorií v historických vědách v době narativistické kritiky a mikrohistorických bádání*, in: Lucie Storchová (ed.), *Conditio humana – konstanta (č)í historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*, Praha – Ústí nad Labem 2007, s. 11-37.
- HOSTAŠ, Karel – VANĚK, Ferdinand, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Sušickém*, Praha 1900.
- HRABĚTOVÁ, Irena, *Erbovní pověsti v českých spisech Bartoloměje Paprockého z Hlohól*, Brno 1992.
- HRDLIČKA, Josef, *Hodovní stůl a dvorská společnost*, České Budějovice 2000 (= Monographia historica 1).
- HRDLIČKA, Josef, *Konfesijní politika šlechtických vrchností a šlechtická konfesionalizace v Čechách a na Moravě v 16. a 17. století*, Český časopis historický 108, 2010, s. 406-442.
- HRDLIČKA, Josef, *Sňatek Zikmunda z Tiefenbachu a Kateřiny Meziříčské z Lomnice v kontextu sňatkových aliancí evangelické šlechty na předbělohorské Moravě*, Opera historica 17, 2016, s. 7-33.
- HRDLIČKA, Josef, *Sociální organismus velmožského dvora*, in: Václav Bůžek a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 265-275.
- HRDLIČKA, Josef, *Teorie a praxe lokální vlády a otázka legitimacy zásahů světských pozemkových vrchností do náboženských poměrů na jejich panstvích (16. a počátek 17. století)*, Studia Comeniana et historica 43, 2013, s. 124-144.
- HRDLIČKA, Josef, *Úředník*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 216-238.

- HRDLIČKA, Josef – KADERÁBEK, Josef, *Individuální prvky administrativního tlaku na konverze měšťanů českých měst ve dvacátých letech 17. století*, Folia historica bohemia 27, 2012, s. 71-98.
- HUBKOVÁ, Jana, *Fridrich Falcký v zrcadle letákové publicistiky. Letáky jako pramen k vývoji a vnímání české otázky v letech 1619-1632*, Praha 2010.
- CHALINE, Olivier, *Bílá hora*, Praha 2013.
- CHLÁDKOVÁ, Věra a kol., *Ze staročeské terminologie sociálních vztahů (rytieř)*, Slovo a slovesnost 41, 1980, s. 62-71.
- CHLÍBEC, Jan, *Náhrobek kancléře Ladislava ze Šternberka († 1521) a úskalí figurálního sepulkrálního sochařství kolem roku 1600*, in: Jiří Roháček (ed.), *Epigraphica & Sepulcralia. Sborník příspěvků ze zasedání k problematice sepulkrálních památek*, Praha 2009, s. 65-74.
- CHOTĚBOR, Petr, *Tvrz Hrochův Hrádek a problematika jejího datování*, Castellologica bohemia 7, 2000, s. 193-200.
- CHUDOBA, Bohdan, *Španělé na Bílé hoře. Tři kapitoly z evropských politických dějin*, Praha 1945.
- IWAŃCZAK, Wojciech, *Lidé meče, modlitby a práce. Tři stavy v českém středověkém myšlení*, Praha 2011.
- IWAŃCZAK, Wojciech, *Po stopách rytířských příběhů. Rytířský ideál v českém písemnictví 14. století*, Praha 2001.
- JADRNÁ MATĚJKOVÁ, Hana, *Těhotenství a porod v raném novověku: mezi porodní bábou a lékařem*, in: Radmila Švaříčková-Slabáková – Jitka Kohoutová – Radmila Pavlíčková – Jiří Hutečka a kol. (edd.), *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy*, Praha 2012, s. 167-173.
- JAN, Libor – JANIŠ, Dalibor a kol., *Ad iustitiam et bonum commune. Proměny zemského práva v českých zemích ve středověku a raném novověku*, Brno 2010.
- JANÁČEK, Josef, *České dějiny. Doba předbělohorská 1526-1547 I/2*, Praha 1984.
- JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987.
- JANIŠ, Dalibor, *Nalézání práva a zemské soudnictví v českých zemích*, in: Libor Jan – Dalibor Janiš a kol., *Ad iustitiam et bonum commune. Proměny zemského práva v českých zemích ve středověku a raném novověku*, Brno 2010, s. 23-67.
- JANIŠ, Dalibor, *Zemské soudnictví na Moravě vrcholného středověku*, Brno 2013.
- JÁNSKÝ, Jiří, *Páni ze Švamberka. Pětisetletá saga rodu s erbem labutě*, Domažlice 2006.
- JÁNSKÝ, Jiří, *Protiměstské opovědnické družiny v jižních a jihozápadních Čechách v letech 1514-1534*, Táborský archiv 5, 1993, s. 63-135.
- JENŠOVSKÝ, Bedřich, *Politika kurfiřta saského v Čechách v posledních letech vlády Rudolfa II. Na základě pramenův archivních*, Praha 1913.
- JUST, Jiří, *9. 7. 1609. Rudolfův Majestát. Světla a stíny náboženské svobody*, Praha 2009.
- KADLEC, Karel, *Rodinný nedíl, čili, Zádruha v právu slovanském*, Praha 1894.
- KADLECOVÁ, Marta, *Proces v zemských zřízeních v 16. a na počátku 17. století*, in: Karel Malý – Jaroslav Pánek (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500-1619)*, Praha 2001, s. 217-238.
- KAISEROVÁ, Kristina, *Život na saském dvoře koncem 16. a začátkem 17. století*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v XVI.-XVIII. století, Ústí nad Labem 1992 (= Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 1, Studia historica 1)*, s. 114-120.
- KALOUSEK, Josef, *Kostel Chraštický a staré malby v něm objevené*, Method 11, 1885, č. 11, s. 121-124.

- KAMENÍČEK, František, *Výprava arciknížete Ferdinanda na pomoc obleženému od Turků Sigetu roku 1556*, Sborník historický 4, 1886, s. 321-331.
- KAPRAS, Jan, *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského*, Praha 1908.
- KAŠPAROVÁ, Jaroslava, *K dalším zjištěným tiskům z knihovny Ladislava Zejdlice ze Šenfeldu*, Miscellanea 6, 1990, s. 309-315.
- KAŠPAROVÁ, Jaroslava, *Knihovna humanisty Ladislava Zejdlice ze Šenfeldu*, Miscellanea 7, 1990, s. 107-137.
- KAVKA, František, *Bílá hora a české dějiny*, Praha 2003².
- KAVKA, František – SKÝBOVÁ, Anna, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce rekatolizace Čech. Počátky obnoveného pražského arcibiskupství 1561-1580*, Praha 1969.
- KELLER, Katrin – MATZERATH, Josef (edd.), *Geschichte des sächsischen Adels*, Köln 1997.
- KILIÁN, Jan, *Město ve válce, válka ve městě. Mělník 1618-1648*, České Budějovice 2008.
- KILIÁN, Jan, *Rod Vtelenských ze Vtelna na Hluboši*, Podbrdsko 16, 2009, s. 34-48.
- KLECANDA, Vladimír, *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku*, Časopis Archivní školy 6, 1928, s. 1-125.
- KLECANDA, Vladimír, *Tři kapitoly o českomoravských erbovnících*, Zápisky Českého zemského archivu 7, 1932, s. 69-96.
- KNOZ, Tomáš, *Karel starší ze Žerotína – subjektivní anamnéza*, Acta Musei Moraviae 82, 1997, s. 209-258.
- KNOZ, Tomáš, *Karel st. ze Žerotína. Don Quijote v labyrintu světa*, Praha 2008.
- KNOZ, Tomáš, *Krankheit, Tod und Verewigung von Adeligen in der Frühen Neuzeit. Im Schnittpunkt von Historischer Anthropologie*, in: Václav Bůžek – Dana Štefanová (edd.), *Menschen – Handlungen – Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= Opera historica 9), s. 81-115.
- KNOZ, Tomáš, *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*, Brno 2006.
- KNOZ, Tomáš, *Poddaný v právních normativních pramenech předbělohorské Moravy*, Časopis Matice moravské 111, 1992, s. 31-52.
- KNOZ, Tomáš, „...s pomocí boží dosti mírně se mám...“ *Zdraví a nemoci Karla st. ze Žerotína*, Časopis Moravského muzea – vědy společenské 82, 1997, s. 183-199.
- KOHLER, Alfred, *Ferdinand I. (1503-1564). Fürst, König und Kaiser*, München 2003.
- KOHLER, Alfred, *Karl V. 1500-1558. Eine Biographie*, München 2000.
- KOHLER, Alfred – HAIDER, Barbara – OTTNER, Christine (edd.), *Karl V. 1550-1558. Neue Perspektiven seiner Herrschaft in Europa und Übersee*, Wien 2002.
- KOKOJANOVÁ, Michaela (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*, Prostějov 1997.
- KOLDINSKÁ, Marie, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2004².
- KOLDINSKÁ, Marie, *Norma nebo ideál? Obraz vrchnosti a poddaných ve světle vrchnostenských instrukcí 16. a počátku 17. století*, in: Marie Koldinská – Alice Velková (edd.), *Historik zapomenutých dějin. Sborník příspěvků věnovaných prof. dr. Eduardu Maurovi*, Praha 2003, s. 191-193.
- KOLDINSKÁ, Marie, *Pražská a vídeňská každodennost za třicetileté války očima nejvyššího purkrabího*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 559-574.

- KOLDINSKÁ, Marie, *Šlechtické školy v předbělohorských Čechách*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v XVI. – XVIII. století*, Ústí nad Labem 1992 (= Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 1, Studia historica 1), s. 217-222.
- KOLDINSKÁ, Marie – ŠEDIVÝ, Ivan, *Válka a armáda v českých dějinách. Sociohistorické črty*, Praha 2008.
- KOPČAN, Vojtech, *Turecké nebezpečí a Slovensko*, Bratislava 1986.
- KOPIČKA, Petr, *Karlštejnské léno ve Svučicích*, Jihočeský sborník historický 66-67, 1997-1998, s. 13-25.
- KOREŠ, František, *Bohuslav Kunáš z Machovic a jeho tvrz za pasovského vpádu*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 262-269.
- KOREŠ, František, „*Kryšmanské činy*“ *Pavla Korky z Korkyně v předbělohorském století*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 63-73.
- KOREŠ, František, *Kryštof Markvart z Hrádku ve stínu staršího bratra*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 116-127.
- KOREŠ, František, *Moc, válka a společenský vzestup v dějinách rodu Robmhápů ze Suché od 16. do 18. století a jejich rodinné paměti*, Opera historica 16, 2015, s. 100–148.
- KOREŠ, František, *Paměti Přibíka a Jana Bukovanských Pintů z Bukovan. Teze edičního projektu*, Opera historica 18, 2017, s. 63-81.
- KOREŠ, František, *Posmrtný obraz rytmistra Jiřího Měsíčka z Výškova*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 281-289.
- KOREŠ, František, *Válečné přímluvy Bohuslava Malovce z Malovic*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 178-184.
- KOREŠ, František, *Válečné zážitky rytmistra Jana Markvarta z Hrádku*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 104-115.
- KOREŠ, František, *Válka v úřadování Václava Albína z Helfenburka*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 137-146.
- KOŘÁN, Josef Jan, *Vilém z Rosenberka. Kandidát trůnu polského a jeho poselství do Polska*, Časopis Musea Království českého 40, 1866, s. 197-202.
- KOSTLÁN, Antonín, *Dlouhá mince v Čechách*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 1, Studia historica 34, 1989, s. 101-127.
- KOVÁŘ, Daniel, *Tvrz a statek Holkov u Velešína*, Jihočeský sborník historický 81, 2012, s. 7-46.
- KOZÁK, Jan – CHOTĚBOR, Petr, *Ilustrace k soudobé zprávě o požáru Pražského hradu roku 1541*, Průzkumy památek 8, 2001, s. 145-152.
- KOZÁKOVÁ, Anděla, *Právní postavení ženy v českém právu zemském*, Praha 1926.
- KRÁL, Pavel, *Dětský svět rožmberských bratrů*, in: Václav Bůžek a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 515-525.
- KRÁL, Pavel, *Knihy o dobrém umírání v českém prostředí ve druhé polovině 16. a první půli 17. století*, in: Martin Holý – Jiří Mikulec (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007, s. 7-22.
- KRÁL, Pavel, *Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku*, Opera historica 16, 2015, s. 185-206.

- KRÁL, Pavel, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 439-456.
- KRÁL, Pavel, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*, České Budějovice 2002 (= Monographia historica 2).
- KRÁL, Pavel, *Pohřby posledních pánů z Hradce*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 401-512.
- KRÁL, Pavel, *Pohřební slavnosti jako prostředek a místo komunikace raně novověké společnosti*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 315-332.
- KRÁL, Pavel, *Ronšperské setkání. Švamberský pohřeb jako místo politické komunikace předbělohorské šlechtické společnosti*, Jihočeský sborník historický 68, 1999, s. 291-307.
- KRÁL, Pavel, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004 (= Monographia historica 4).
- KRÁL, Pavel, *Žena a smrt v 16. a 17. století*, in: Milena Lenderová (ed.), *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 105-130.
- KRČEK, Jakub, *Rušení klášterů na Plzeňsku. Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, Plzeň 2013.
- KREJČÍK, Tomáš, *Z dějin českých genealogických a heraldických zájmů do poloviny 19. století*, Sborník archivních prací 32, 1982, s. 480-505.
- KROFTA, Kamil, *My a Maďaři v bojích s Turky*, Praha 1934.
- KUBEŠ, Jiří, *Náročné dospívání urozených. Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*, Pelhřimov 2013.
- KUBEŠ, Jiří, *Rodinné vztahy pánů z Hradce a Rožmberků v předbělohorském století*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 273-290.
- KUBEŠ, Jiří, *Švamberský dvůr v Třeboni v letech 1611/1612-1620*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 441-468.
- KUBŮ, Naděžda, *Zámek a město Březnice*, Historický obzor 4, 1993, s. 177-182.
- KUČERA, Jan Pavel, *8. 11. 1620. Bílá Hora. O potracení starobylé slávy české*, Praha 2003.
- KULÍKOVÁ, Ladislava, *Finanční situace Petra Voka z Rožmberka v letech 1592-1611*, Jihočeský sborník historický 54, 1985, s. 173-182.
- KULÍKOVÁ, Ladislava, *Zadlužení Viléma z Rožmberka v letech 1589-1592*, Jihočeský sborník historický 54, 1985, s. 109-115.
- KŮRKA, Pavel B., *Kostelníci, úředníci, měšťané. Samospráva farnosti v utrakvismu*, Praha 2010.
- LANCINGER, Luboš – MUK, Jan, *Stavební vývoj hradu Orlika nad Vltavou*, Castellologica bohemia 4, 1994, s. 89-94.
- LEDVINKA, Václav, *Rezidence feudálního velmože v předbělohorské Praze. Pražské sídlo pánů z Hradce ve 2. polovině 16. století*, Documenta Pragensia 9, 1991, s. 113-134.
- LEDVINKA, Václav, *Rozmach feudálního velkostatku, jeho strukturální proměny a role v ekonomice českých zemí v předbělohorském období*, Folia historica bohemia 11, 1987, s. 103-132.

- LEDVINKA, Václav, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560–1596)*, Praha 1985.
- LEDVINKA, Václav, *Velký pražský požár roku 1541*, in: Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Ponížení a odstrčení: města versus katastrofy*. Sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1990 a 13. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy ve dnech 3. a 4. října 1995, Praha 1998, s. 179-186.
- LEIBETSEDER, Mathis, *Die Kavalierstour. Adlige Erziehungsreisen im 17. und 18. Jahrhundert*, Köln 2004.
- LENDEROVÁ, Milena – HANULÍK, Vladana – TINKOVÁ, Daniela (edd.), *Dějiny těla. Prameny, koncepty, historiografie*, Červený Kostelec 2013.
- LEVÝ, František, *Dějiny královského města Rakovníku*, Rakovník 1896.
- LIETZMANN, Hilda, *Herzog Heinrich Julius zu Braunschweig und Lüneburg (1564-1613). Persönlichkeit und Wirken für Kaiser und Reich*, Braunschweig 1993 (= Quellen und Forschungen zur Braunschweigischen Geschichte 30).
- LOUTHAN, Howard, *Obracení Čech na víru, aneb, Rekatolizace po dobrém a po zlém*, Praha 2011.
- LUCKHARDT, Jochen – ŠEVČÍK, Antja K., *Dvorské umění pozdní renesance. Brunšvicko-Wolfenbüttelsko a císařská Praha kolem roku 1600*, Praha 1998.
- LUNGA, Radek, *O čem vypovídají nápisy na zvonech v Čechách?*, Kuděj 1, 1999, č. 2, s. 10-21.
- LUNGA, Radek, *Zvony na jihu Čech*, in: Martin Gaži (ed.), *Památky jižních Čech 6*, České Budějovice 2015 (= Miscellanea 12), s. 143-175.
- MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav, *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605-1868)*, Praha 1958.
- MACEK, Josef, *Historická sémantika*, Český časopis historický 89, 1991, s. 1-30.
- MACEK, Josef, *Jagellonský věk v českých zemích II. Šlechta*, Praha 2001.
- MACEK, Josef, *Vladyka (historickosémantická analýza)*, Český časopis historický 89, 1991, s. 677-691.
- MAÇZAK, Antoni (ed.), *Klientelsysteme im Europa der Frühen Neuzeit*, München 1988.
- MALÝ, Karel, *Zemský soud ve struktuře stavovského práva a právní kultury*, in: Zdeňka Hledíková (ed.), *Traditio et Cultus. Miscellanea Historica Bohemica. Miloslao VIk, archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata*, Praha 1993, s. 109-117.
- MAREK, Pavel, *Ceremoniál jako zrcadlo hierarchického uspořádání císařského dvora Ferdinanda II.*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 371-396.
- MAREŠ, Petr, *Krajské mustrunky a krajští mustrheři v organizaci vojenské správy*, *Paginae historiae* 21, 2013, s. 298-321.
- MAREŠ, Petr, *Návraty Viléma Miřkovského z Tropčic k jezdeckým praporům*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 128-136.
- MAREŠ, Petr, *Obsazení úřadu krajského hejtmána v Čechách v letech 1553/1554 – 1556/1557*, *Časopis Národního muzea – řada historická* 179, 2010, s. 42-62.
- MAREŠ, Petr, *Obsazování úřadu krajského hejtmána v Čechách za vlády Ferdinanda I. a soupis krajských hejtmánů z let 1537/1538 – 1560/1561 podle register české královské kanceláře*, *Paginae historiae* 19, 2011, s. 7-95.
- MAREŠ, Petr, *Obsazování úřadu krajského hejtmána v předbělohorském období a soupis krajských hejtmánů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564-1616/1617*, Praha 2009.

- MAREŠ, Petr, *Organizace, výstroj a výzbroj vojska, financování a zásobování armád, způsoby boje*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 53-62.
- MAREŠ, Petr, *Přisedící většího zemského soudu Českého království (1542-1620) na habsburských dvorech a na dvoře Fridricha Falckého*, *Paginae historiae* 18, 2010, s. 7-65.
- MAREŠ, Petr, *Soupis přisedících komorního soudu Českého království v letech 1527-1620*, Praha 2013.
- MAREŠ, Petr – ŽITNÝ, Miroslav, *Ediční zpřístupnění písemností Pětipeských z Chýš a Egrberku (1570-1620)*, *Opera historica* 16, 2015, s. 54-69.
- MATHAUSER, Václav, *Památky v Trhových Dušníkách u Příbramě*, Podbrdsko 5, 1998, s. 53-63.
- MATOUŠEK, Josef, *Turecká válka v evropské politice v letech 1592-1594. Obraz z dějin diplomacie protireformační*, Praha 1935.
- MAŤA, Petr, *Nejstarší české a moravské deníky (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, *Folia historica bohemia* 18, 1997, s. 99-120.
- MAŤA, Petr, *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= *Opera historica* 7), s. 139-162.
- MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.
- MAŤA, Petr, *Tagebücher*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*, Wien-München 2004, s. 767-780.
- MAUR, Eduard, *Český komorní velkostatek v 17. století. Příspěvek k otázce „druhého nevolnictví“ v českých zemích*, Praha 1976.
- MAUR, Eduard, *Člověk a mor v dějinách*, *Demografie* 37, 1995, s. 36-41.
- MAUR, Eduard, *Poddanská otázka v předbělohorských Čechách*, *Folia historica bohemia* 11, 1987, s. 133-159.
- MAUR, Eduard, *Vznik a územní proměny majetkového komplexu českých panovníků ve středních Čechách v 16. a 17. století*, *Středočeský sborník historický* 11, 1976, s. 53-63.
- MÍKA, Alois, *České rybníkářství a problém počátků původní akumulace kapitálu v českých zemích*, *Československý časopis historický* 2, 1954, s. 262-271.
- MÍKA, Alois, *Feudální velkostatek v jižních Čechách (XIV.-XVII. stol.)*, *Sborník historický* 1, 1953, s. 122-213.
- MÍKA, Alois, *Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období*, *Sborník historický* 15, 1967, s. 45-75.
- MÍKA, Alois, *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*, České Budějovice 1970.
- MÍKA, Alois, *Slavná minulost českého rybníkářství*, Praha 1955.
- MIKULEC, Jiří, *31. 7. 1627. Rekatolizace šlechty v Čechách. Či je to země, toho je i náboženství*, Praha 2005.
- MIKULEC, Jiří, *Albrecht Chanovský a rekatolizace jihozápadních Čech*, in: Radek Lunga (ed.), *Ondřej František Jakub de Waldt (1683-1752) a jeho doba. Symposium věnované osobě, dílu a době píseckého rodáka, faráře, kazatele a literáta*, Dobruška 2005, s. 53-58.
- MIKULEC, Jiří, *Metody a techniky pobělohorské rekatolizace v Čechách – jedna z možností výzkumu náboženských dějin*, in: Martin Elbel (ed.), *Limity a možnosti historického poznání. Sborník z cyklu přednášek*, Olomouc 2008, s. 115-123.
- MIKULEC, Jiří, *Pobělohorská rekatolizace v českých zemích*, Praha 1992.

- MITTERAUER, Michael, *Systeme der Namengebung im Vergleich*, in: Václav Bůžek – Dana Štefanová (edd.), *Menschen – Handlungen – Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= Opera historica 9), s. 255-273.
- MOCNÁ, Dagmar (ed.), *Encyklopedie literárních žánrů*, Praha-Litomyšl 2004.
- MONESTIER, Martin, *Historie trestu smrti. Dějiny a techniky hrdelního trestu od starověku po současnost*, Praha 1998.
- MUIR, Edward, *Ritual in Early Modern Europe*, Cambridge 1997.
- MŽYKOVÁ, Marie – MAŠEK, Petr – KASÍK, Stanislav, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, České Budějovice 2002.
- NEUDERTOVÁ, Michaela, *Cestování nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, in: Lenka Bobková – Michaela Neudertová (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, Ústí nad Labem 1995 (= Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 3, Studia historica 2), s. 209-213.
- NEUDERTOVÁ, Michaela, „*Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...*“ (Příspěvek ke studiu inventářů pozdně renesančních rezidencí v severozápadních Čechách), in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= Opera historica 7), s. 163-199.
- NIEDERKORN, Jan Paul, *Die europäischen Mächte und der „Lange Türkenkrieg“ Kaiser Rudolfs II. (1593-1606)*, Wien 1993.
- NODL, Martin – TINKOVÁ, Daniela (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007.
- NOVÁČEK, Karel, *K počátkům Březnice*, Podbrdsko 1, 1994, s. 17-38.
- NOVOTNÁ, Markéta, *Lenní institut na statcích českého krále v období středověku a v raném novověku*, *Paginae historiae* 19, 2011, s. 273-276.
- NOVOTNÁ, Markéta, *Lenní institut na statcích českého krále v raném novověku*, Praha 2016 (Diplomová práce).
- NOVOTNÝ, David, „*Jedouce do Moravy*“ aneb Hertvík Zejdlíc ze Šenfeldu a na Polné jako hospodář, soused a podkomoří věnných měst, *Vlastivědný sborník Vysočiny – oddíl věd společenských* 16, 2008, s. 19-33.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Jindřichohradecká kolej Tovaryšstva Ježíšova v letech 1594-1618*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 371-386.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Kolej Tovaryšstva Ježíšova v Jindřichově Hradci v letech 1594-1648*, *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 5. Supplementum, Semily 2000, s. 129-138.
- OEHM, Vincenc, *Protokol reformační kommisie, konané r. 1628 v krajích Bechyňském, Prachenském a Plzenském*, *Věstník Královské české společnosti nauk*, Třída filosoficko-historicko-filologická 1897, Praha 1898, č. 28, s. 1-29.
- PALACKÝ, František, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, in: Jaroslav Charvát (ed.), *Dílo Františka Palackého I*, Praha 1941, s. 321-417.
- PÁLFFY, Géza, *Krönungsmähler in Ungarn im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit*, *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 115, 2007, s. 85-111.
- PÁLFFY, Géza, *Návrh uhorských radcov na bratislavský korunovačný ceremoniál z roku 1561. Doteraz neznámý zásadný prameň k uhorským kráľovským korunováciám*, *Historický časopis* 54, 2006, s. 201-216.
- PÁLFFY, Géza, *The Kingdom of Hungary and the Habsburg Monarchy in the Sixteenth Century*, New York 2009.
- PÁNEK, Jaroslav, „...a tu za někdeřý čas poostati miníme...“ (Plzeň českou politickou metropolí na přelomu let 1554/1555), in: Lenka Bobková – Kristina Kaiserová (edd.),

- Vindemia. Sborník k 60. narozeninám Ivana Martinovského, Ústí nad Labem 1997, s. 55-73.
- PÁNEK, Jaroslav, *Cestování jako modernizační činitel středověké a raně novověké společnosti (Problémy a úkoly českého výzkumu)*, in: Lenka Bobková – Michaela Neudertová (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, Ústí nad Labem 1995 (= Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 3, Studia historica 2), s. 9-22.
- PÁNEK, Jaroslav, *Český a moravský zemský sněm v politickém systému České koruny doby předbělohorské*, in: Marian J. Ptak (ed.), *Sejm czeski od czasów najdawniejszych do 1913 roku*, Opole 2000, s. 31-47.
- PÁNEK, Jaroslav, *Čeští cestovatelé v renesanční Evropě (Cestování jako činitel kulturní a politické integrace)*, Český časopis historický 88, 1990, s. 661-682.
- PÁNEK, Jaroslav, *Dějiny kriminality a hrdelního soudnictví v evropském kontextu (Středověk a raný novověk)*, in: Jindřich Francek – Tomáš Šimek (edd.), *Hrdelní soudnictví českých zemí. Soupis pramenů a literatury*, Zámorsk-Pardubice 1995, s. 3-14.
- PÁNEK, Jaroslav, *Feudální velmož v předbělohorské Praze. Vztah Viléma z Rožmberka k „hlavě království“*, Documenta Pragensia 9, 1991, s. 77-106.
- PÁNEK, Jaroslav, *Kaiser, König und Ständerevolte. Die böhmischen Stände und ihre Stellung zur Reichspolitik Karls V. und Ferdinands I. im Zeitalter des Schmalkaldischen Krieges*, in: Alfred Kohler – Barbara Haider – Christine Ottner (edd.), *Karl V. 1550-1558. Neue Perspektiven seiner Herrschaft in Europa und Übersee*, Wien 2002, s. 393-406.
- PÁNEK, Jaroslav, *K úloze byrokratizace při přechodu od stavovské k absolutní monarchii*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 3, Studia historica 36, 1989, s. 75-85.
- PÁNEK, Jaroslav, *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách (Výsledky, problémy a perspektivy studia)*, Československý časopis historický 32, 1984, s. 693-728.
- PÁNEK, Jaroslav, *Petr Vok z Rožmberka. Život renesančního kavalíra*, Praha 2010.
- PÁNEK, Jaroslav, *Podíl předbělohorského českého státu na obraně střední Evropy proti osmanské expanzi*, Československý časopis historický 36, 1988, s. 856-872; 37, 1989, s. 71-84.
- PÁNEK, Jaroslav, *Politický systém předbělohorského českého státu (1526-1620)*, Folia historica bohemia 11, 1987, s. 41-101.
- PÁNEK, Jaroslav, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989.
- PÁNEK, Jaroslav, *Republikánské tendence ve stavovských programech doby předbělohorské*, Folia historica bohemia 8, 1985, s. 43-62.
- PÁNEK, Jaroslav, *Říšská sňatková politika Viléma z Rožmberka*, Zlatá stezka 4, 1997, s. 41-56.
- PÁNEK, Jaroslav, *Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547-1577. K politické krizi feudální třídy v předbělohorském českém státě*, Praha 1982.
- PÁNEK, Jaroslav, *Stavovství v předbělohorské době*, Folia historica bohemia 6, 1984, s. 163-219.
- PÁNEK, Jaroslav, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 2011².
- PÁNEK, Jaroslav, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551-1552*, České Budějovice 2003.
- PÁNEK, Jaroslav, *Zápas o vedení české stavovské obce v polovině 16. století (Knížata z Plavna a Vilém z Rožmberka 1547-1556)*, Československý časopis historický 31, 1983, s. 855-884.

- PÁNEK, Jaroslav, *Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době*, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v XVI.-XVIII. století, Ústí nad Labem 1992* (= Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 1, Studia historica 1), s. 9-27.
- PÁNEK, Jaroslav – FUČÍKOVÁ, Eliška – GAŽI, Martin – LAVIČKA, Roman – PAVELEC, Petr – ŠIMŮNEK, Robert (edd.), *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011.
- PAPAJÍK, David, *Šlechtická jména v českých zemích ve 14.-16. století*, Mediaevalia historica bohemia 10, 2005, s. 247-264.
- PARAVICINI, Werner (ed.), *Das Frauenzimmer. Die Frau bei Hofe in Spätmittelalter und früher Neuzeit. VI. Symposium der Residenzen-Kommission der Akademie der Wissenschaften in Göttingen*, Stuttgart 2000.
- PELANT, Jan, *Erby české, moravské a slezské šlechty. Vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*, Praha 2013.
- PEŠÁK, Václav, *Dějiny královské české komory od roku 1527 I. Začátky organisace České komory za Ferdinanda I.*, Sborník Archivu Ministerstva vnitra Republiky československé 3, 1930.
- PEŠEK, Jiří, *Pražská univerzita, městské latinské školy a měšťanské elity předbělohorských Čech (1570-1620)*, Český časopis historický 89, 1991, s. 336-355.
- PETRAŇ, Josef, *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách. Úvod do diskuse*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 1, Studia historica 14, 1976, s. 9-80.
- PETRAŇ, Josef, *Staroměstská exekuce*, Praha 1996³.
- PETRAŇOVÁ, Lydia, *Příběhy z dob mušketýrů*, in: Věra Petráčková – Jan Vogeltanz (edd.), *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, Praha 1979, s. 7-23.
- PETRITSCH, Ernst Dieter, *Der „lange“ Türkenkrieg 1593-1608*, in: Adelige Macht und Religionsfreiheit 1608: Der Horner Bund, Horn 2008/2009, s. 142-155.
- PETRŮ, Eduard, *Vzrušující skutečnost. Fakta a fantazie ve středověké a humanistické literatuře*, Ostrava 1984.
- PLACHT, Otto, *České daně 1517-1652*, Praha 1924.
- PLACHT, Otto, *Odhad majetku stavů království českého z r. 1557*, Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-filologická 1947, Praha 1950, s. 1-155.
- PODLAHA, Antonín, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbramském*, Praha 1901.
- PODLAHA, Antonín, *Vincencius a S. Guilelmo*, Časopis Musea Království českého 71, 1897, s. 150.
- PODLAHA, Antonín – ŠITTLER, Eduard, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Sedlčanském*, Praha 1898.
- POLIŠENSKÝ, Josef, *Třicetiletá válka a český národ*, Praha 1960.
- POLIŠENSKÝ, Josef – SNIDER, Frederick, *Změny ve složení české šlechty v 16. a 17. století*, Československý časopis historický 20, 1972, s. 515-526.
- POLÍVKA, Miloslav, *Mikuláš z Husí a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, Praha 1982.
- POLÍVKA, Miloslav, *Šlechtic jako podnikatel v pozdně středověkých Čechách*, in: Zdeněk Beneš – Eduard Maur – Jaroslav Pánek (edd.), *Pocta Josefu Petráňovi. Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně*, Praha 1991, s. 95-111.
- PRAŽÁKOVÁ, Kateřina, *Obraz Polsko-litevského státu a Ruska ve zpravodajství české šlechty (1450-1618)*, České Budějovice 2015 (= Monographia historica 15).
- PRAŽÁKOVÁ, Kateřina, *Vilém z Rožmberka na diplomatických cestách do Polska*, in: Václav Bůžek a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 96-110.

- PRAŽÁKOVÁ, Kateřina, *Vláda Maxmiliána II. pohledem rožmberského zpravodajství*, Folia historica bohemia 29, 2014, s. 257-283.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny I. A-H*, Praha 1947.
- PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.
- PUMPR, Pavel, *Kostely farní nebo patronátní? K postavení farních kostelů v systému správy šlechtického dominia na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, in: Pavla Stuchlá (ed.), Antonín Jan Václav Vokoun (1691-1757) a církevní správa jeho doby v Čechách, Vodňany 2008, s. 79-94.
- RAK, Jiří, *Vývoj utrakvistické správní organizace v době předbělohorské*, Sborník archivních prací 31, 1981, s. 179-204.
- RATAJ, Tomáš, *České země ve stínu púlměsíce. Obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí*, Praha 2002.
- REINHARD, Wolfgang, *Freunde und Kreaturen. Historische Anthropologie von Patronage – Klientel – Beziehungen*, Freiburger Universitätsblätter 139, 1998, s. 127-141.
- RENNER, Josef – PAROUBEK, Otakar G., *Popis okresního hejtmanství píseckého*, Praha 1889.
- RÖSENER, Werner, *Jagd und höfische Kultur als Gegenstand der Forschung*, in: Werner Rösener (ed.), *Jagd und höfische Kultur im Mittelalter*, Göttingen 1997, s. 11-28.
- RUDOLPH, Harriet, *Das Reich als Ereignis. Formen und Funktionen der Herrschaftsinszenierung bei Kaisereinzügen (1558-1618)*, Köln – Weimar – Wien 2011.
- RYANTOVÁ, Marie, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694-1730)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750)*, České Budějovice 1996 (= Opera historica 5), s. 617-637.
- RYANTOVÁ, Marie, „Ctnost“ a „čest“ v raně novověkých památkách, in: Jiří Mikulec – Miloslav Polívka (edd.), *Per saecula ad tempora nostra*. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka II, Praha 2007, s. 515-521.
- RYANTOVÁ, Marie, *Dětství v aristokratickém prostředí raného novověku*, Středočeský vlastivědný sborník – řada společenskovední 21, 2003, s. 23-36.
- RYANTOVÁ, Marie, *Krajina zemí habsburské monarchie – „vlastní“ a „cizí“ ve světle cestovních deníků a památníků*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (= Opera historica 11), s. 207-218.
- RYANTOVÁ, Marie, *Památníky aneb štambuchy, to jest alba amicorum. Kulturně historický fenomén raného novověku*, České Budějovice 2007 (= Monographia historica 8).
- RYANTOVÁ, Marie, *Těžké časy urozeného a statečného rytíře Bořka Mateřovského z Mateřova, exulanta v městě Pirně*, in: Michaela Hrubá (ed.), *Víra nebo vlast? Exil v českých dějinách raného novověku*, Ústí nad Labem 2001, s. 249-257.
- RYBIČKA, Antonín, *Albínové (Bilkové) z Helfenburku. Studie rodopisná*, Památky archeologické a místopisné 14, 1889, s. 19-26.
- SEDLÁČEK, August, *Bechyně z Lažan*, in: Ottův slovník naučný III, Praha 1890, s. 627-629.
- SEDLÁČEK, August, *Břízský z Břízí*, in: Ottův slovník naučný IV, Praha 1891, s. 717.
- SEDLÁČEK, August, *Budkovský z Budkova*, in: Ottův slovník naučný IV, Praha 1891, s. 849-850.
- SEDLÁČEK, August, *Bukovanský Pinta z Bukovan*, in: Ottův slovník naučný IV, Praha 1891, s. 881.

- SEDLÁČEK, August, *Bukovany*, in: Ottův slovník naučný IV, Praha 1891, s. 881-882.
- SEDLÁČEK, August, *Českomoravská heraldika II. Část zvláštní*, Praha 1997.
- SEDLÁČEK, August, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou I-III*, Písek 1911-1913.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého II*, Praha 1883.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého IV*, Praha 1885.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého VI*, Praha 1889.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého VII*, Praha 1890.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého IX*, Praha 1893.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI*, Praha 1897.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XIII*, Praha 1905.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XV*, Praha 1927.
- SEDLÁČEK, August, *Chanovský z Dlouhévsí*, in: Ottův slovník naučný XII, Praha 1897, s. 48-50.
- SEDLÁČEK, August, *Kinský*, in: Ottův slovník naučný XIV, Praha 1899, s. 240-245.
- SEDLÁČEK, August, *Lukavský z Řeneč*, in: Ottův slovník naučný XVI, Praha 1900, s. 450.
- SEDLÁČEK, August, *Malovec*, in: Ottův slovník naučný XVI, Praha 1900, s. 723-727.
- SEDLÁČEK, August, *Místopisný slovník historický království českého*, Praha 1908.
- SEDLÁČEK, August, *Nebílovský z Drahozuze*, in: Ottův slovník naučný XVIII, Praha 1902, s. 19-20.
- SEDLÁČEK, August, *Ojiř*, in: Ottův slovník naučný XVIII, Praha 1902, s. 687-688.
- SEDLÁČEK, August, *Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1869.
- SEDLÁČEK, August, *Smrčka*, in: Ottův slovník naučný XXIII, Praha 1905, s. 535-536.
- SEDLÁČEK, August, *Šlik*, in: Ottův slovník naučný XXIV, Praha 1906, s. 673-679.
- SEDLÁČEK, August, *Vamberský*, in: Ottův slovník naučný XXVI, Praha 1907, s. 378-379.
- SEDLÁČEK, August, *Velemyský z Velemyšlovsi*, in: Ottův slovník naučný XXVI, Praha 1907, s. 506.
- SEDLÁČEK, August, *Vrabský Tluksa*, in: Ottův slovník naučný XXVI, Praha 1907, s. 991-993.
- SEDLÁČEK, August, *ze Švamberka*, in: Ottův slovník naučný XXIV, Praha 1906, s. 848-853.
- SEIPEL, Wilfried (ed.), *Kaiser Ferdinand I. 1503-1564. Das Werden der Habsburgermonarchie*, Wien-Milano 2003.
- SEJK, Roman, *Urozenost, majetek a moc (Šternberkové v 16. a 17. století)*, Středočeský sborník historický 28-29, 2002-2003, s. 3-54.
- SCHATTKOWSKY, Martina (ed.), *Die Familie von Büнау. Adelsherrschaften in Sachsen und Böhmen vom Mittelalter bis zur Neuzeit*, Leipzig 2008.
- SCHINDLING, Anton, *Utváření konfesí, konfesionalizace a multikonfesionalita jako základní problém evropských dějin v 16. a 17. století. Nová německá literatura k problematice*, Český časopis historický 106, 2008, s. 80-108.
- SCHLAG, Wilhelm, *Die Jagd*, in: Adel im Wandel. Politik – Kultur – Konfession 1500-1700, Wien 1990 (= Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums, Neue Folge Nr. 252), s. 345-375.
- SCHULZE, Winfried (ed.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.
- SKOŘEPOVÁ, Markéta, *Kmotrovství jako badatelský problém. K sociálním dějinám raného novověku a 19. století*, Český časopis historický 114, 2016, s. 64-88.

- SKOŘEPOVÁ, Markéta, *Stereotypy vdovství a vdovectví v tradiční venkovské společnosti*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.) *Utváření identity ve vrstvách paměti*, České Budějovice 2011 (= Opera historica 15), s. 283-321.
- SKÝBOVÁ, Anna, *K politickým otázkám dvojevěří v Českém království doby předbělohorské*, Husitský Tábor 4, 1981, s. 145-157.
- SLAVÍČKOVÁ, Pavla, *Pater familias a jeho role v raně novověké rodině na základě normativních pramenů*, in: Radmila Švaříčková-Slabáková – Jitka Kohoutová – Radmila Pavlíčková – Jiří Hutečka a kol. (edd.), *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy*, Praha 2012, s. 152-166.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Šlechtic a sňatek ve druhé polovině 17. století. Sňatkové strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku*, Folia historica bohemia 24, 2009, s. 167-198.
- SOUKUP, Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Píseckém*, Praha 1910.
- SOUKUP, Pavel, *Dvojí ideál křesťanského rytíře v husitském období*, Český časopis historický 99, 2001, s. 1-32.
- SRŠEŇ, Lubomír, *Větší zemský soud v Čechách ve vyobrazeních 16. století*, Časopis Národního muzea – řada historická 144, 1975, s. 143-175.
- STARÝ, Marek, *Přední klenot zemský. Větší zemský soud království českého v době rudolfínské*, Praha 2014.
- STARÝ, Marek, *Rytíři přijatí do českého panského stavu v době předbělohorské*, Sborník archivních prací 59, 2009, s. 240-278.
- STEJSKAL, Aleš, *Deníky nebo úřednické zápisníky? Studie k problematice funkce a používání tištěných kalendářů z doby posledních Rožmberků*, Archivum Trebonense 10, 2002, s. 116-151.
- STEJSKAL, Aleš, *Prosopografická analýza rožmberského a švamberského úřednictva (1550-1616). Model a jeho fungování*, Sborník archivních prací 54, 2004, s. 323-458.
- STERNECK, Tomáš, *K majetkovému zázemí a domácnosti rytíře Petra Doudlebského z Doudleb*, Husitský Tábor 14, 2004, s. 259-362.
- STERNECK, Tomáš, *K postavení levobočků v raně novověké společnosti (s důrazem na prostředí sociálních elit)*, Český časopis historický 114, 2016, s. 677-716.
- STERNECK, Tomáš, *Město, válka a daně. Brno v moravském berním systému za dlouhé války s Vysokou Portou (1593-1606)*, Praha 2006.
- STERNECK, Tomáš, *Závěť žumberského rytíře: Jindřich Pouzar z Michnic a jeho nelegitimní rodina*, Jihočeský sborník historický 76, 2007, s. 215-271.
- STLOUKAL, Karel, *Česká kancelář dvorská 1599-1608. Pokus z moderní diplomatiky*, Praha 1931.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Des Kaisers alte Kleider. Verfassungsgeschichte und Symbolsprache des Alten Reiches*, München 2008.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe – Thesen – Forschungsperspektiven*, Zeitschrift für historische Forschung 31, 2004, s. 489-527.
- STORCHOVÁ, Lucie (ed.), *Conditio humana – konstanta (č) i historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*, Praha – Ústí nad Labem 2007.
- STORCHOVÁ, Lucie – HORSKÝ, Jan a kol., *Paralely, průsečíky, mimoběžky. Teorie, koncepty a pojmy v české a světové historiografii 20. století*, Ústí nad Labem 2009.
- STÖGMANN, Arthur, *Karel z Lichtenštejna, Albrecht z Valdštejna a převratné změny v Čechách po bitvě na Bílé hoře (1620-1627)*, in: Eliška Fučíková – Ladislav Čepička

- (edd.), Valdštejn. Albrecht z Valdštejna. *Inter arma silent musae?*, Praha 2007, s. 295-303.
- STRÁŽ, V., *Hrochův Hrádek, vzácná historická památka kraje, volá po rychlé záchraně*, Božeňsko 2, 1939, s. 71-73.
- SVATOŠ, Martin – SVATOŠ, Michal, *Živá tvář Erasma Rotterdamského*, Praha 1985.
- SVOBODA, Ladislav – ÚLOVEC, Jiří – CHOTĚBOR, Petr – PROCHÁZKA, Zdeněk – FIŠERA, Zdeněk – ANDERLE, Jan – SLAVÍK, Jiří – RYKL, Michael – DURDÍK, Tomáš, *Encyklopedie českých tvrzí II. K-R*, Praha 2000.
- SVOBODNÝ, Petr – HLAVÁČKOVÁ, Ludmila, *Dějiny lékařství v českých zemích*, Praha 2004.
- ŠIMŮNEK, Robert, *Reprezentace české středověké šlechty*, Praha 2013.
- ŠIMŮNEK, Robert, *Rodová jména, příjmy a rodové tradice české šlechty v pozdním středověku*, Acta Onomastica 46, 2005, s. 116-142.
- ŠIMŮNEK, Robert – LAVIČKA, Roman, *Páni z Rožmberka 1250-1520. Jižní Čechy ve středověku. Kulturněhistorický obraz šlechtického dominia ve středověkých Čechách*, České Budějovice 2011.
- ŠMAHEL, František, „*Lidé na okraji*“ *pozdě středověké společnosti*, in: Martin Nodl – František Šmahel (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 460-481.
- ŠMAHEL, František, *Obrysy českého stavovství od konce 14. století do počátku 16. století*, Český časopis historický 90, 1992, s. 161-187.
- ŠRÁMKOVÁ, Václava, „*Neb jsouce labutího přirození, ona bez vody a já bez vína do vůle Boží nedobře bejtí můžeme.*“ (*Každodennost Švamberků na Zvíkově 1473-1622*), České Budějovice 2004 (Diplomová práce).
- ŠTOVÍČEK, Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.
- ŠUMAN, František (ed.), *Rytíři z Bünau v Čechách a v Sasku*, Děčín 2006.
- TADRA, Ferdinand, *Z literární činnosti v klášteře bosáků u sv. Václava v Praze*, Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 15, 1906, s. 371-389.
- TEIGE, Josef, *Základy starého místopisu Pražského (1437-1620). Oddíl I. Staré Město pražské I-II*, Praha 1910-1915.
- TIKOVSKÝ, Ondřej, *S údělem prosebníka. Restituční úsilí šlechty českého severovýchodu potrestané pobělohorskými konfiskacemi*, České Budějovice – Hradec Králové 2013.
- TOMAN, Jan, *Čimelice – regionální historie*, Čimelice 2000.
- TOMAN, Jan, *Dějiny města Mirovic I. Stavební vývoj, obyvatelstvo a dějiny domů*, Mirovice 1948.
- TOMAN, Jan, *Dějiny obce Zbenice, zbenického statku a zemědělských usedlostí ve Zbenicích*, b. m. 2002.
- TOMAN, Jan, *Hrobka Loubských v děkanském kostele v Mirovicích*, Časopis Společnosti přátel starožitností 70, 1962, s. 35-39.
- TOMAN, Jan, *Likvidace arcibiskupského panství příbramského v severním Písecku v době pohusitské*, Vlastivědný sborník Podbrdská 3, 1969, s. 33-42.
- TOMAN, Jan, *Mirovické radnice*, Mirovice 1946.
- TOMAN, Jan, *Odprodeje zvíkovské a vznik nových rytířských panství v severním Písecku koncem 16. století*, Jihočeský sborník historický 52, 1983, s. 61-70.
- TOMAN, Jan, *Zvíkov a Orlík v době českého stavovského povstání 1618-1622*, Jihočeský sborník historický 37, 1968, s. 160-173.
- TOŠNEROVÁ, Marie, *Měšťanské paměti raného novověku – pramen poznání každodennosti*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy

- a Slezska. Paměti – způsob zobrazení skutečnosti. Sborník z 10. odborné konference. Olomouc, 17.–18. 10. 2001, Praha 2001, s. 83-91.
- TRUHLÁŘ, Josef, *Katalog českých rukopisů c. k. veřejné a universitní knihovny pražské*, Praha 1906.
- TYL, František, *Paměti Zvíkovské. Obraz místopisný a dějepisný Zvíkova, hradu i panství*, Praha 1888.
- TYWONIAK, Jiří, *K historii Červeného Hrádku u Sedlčan*, Podbrdsko 3, 1996, s. 103-119.
- ÚLOVEC, Jiří, *Tvrze a zámek ve Zbenicích u Milína*, Podbrdsko 15, 2008, s. 7-49.
- ÚLOVEC, Jiří, *Zanikající zámky v Dubenci a Kamenné u Příbrami*, Podbrdsko 6, 1999, s. 21-40.
- VÁLKA, Josef, „Čest je zrcadlo společnosti“, in: Tomáš Borovský – Dalibor Janiš – Michaela Malaníková a kol., *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, Brno 2010, s. 201-221.
- VÁLKA, Josef, *Dějiny Moravy. Díl 2. Morava reformace, renesance a baroka*, Brno 1996.
- VAN GENNEP, Arnold, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997.
- VEČEŘOVÁ, Petra, *Šumanská tiskárna (1585-1628)*, Praha 2002 (= Documenta Pragensia Monographia 17).
- VESELÁ, Lenka, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005.
- VESELÁ, Lenka, *Rožmberská knihovna a její katalog. (K možností využití rukopisných historických katalogů jako pramenů)*, in: Jitka Radimská (ed.), *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Čtenář a jeho knihovna, České Budějovice 2003* (= Opera romanica 4), s. 109-118.
- VILÍMKOVÁ, Milada, *Politické, společenské a ekonomické podmínky stavební činnosti šlechty a duchovenstva v Praze v období renesance a baroku*, Documenta Pragensia 9, 1991, s. 191-203.
- VITANOVSKÝ, Michal, *Svatba na císařském dvoře: souvislosti sňatkové aliance Hrzánů a Vitanovských z roku 1670*, Genealogické a heraldické listy 33, 2013, č. 3, s. 30-36.
- VOCELKA, Karl, *Die politische Propaganda Kaiser Rudolfs II. (1576-1612)*, Wien 1981.
- VOCELKA, Karl – HELLER, Lynne, *Život Habsburků. Kultura a mentalita jednoho rodu*, Praha 2012.
- VOIT, Petr, *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha 2006.
- Vojenské dějiny Československa II. (1526-1918)*, Praha 1986.
- VOJTIŠKOVÁ, Jana, *K specifickým transkripce českých raně novověkých textů*, in: Pavel Otmar Krafl a kol., *Editorství a edice středověkých pramenů diplomatické povahy na úsvitu 21. století. Směry – tendence – proměny*, Praha 2016, s. 213-220.
- VOLF, Josef, *Genealogické příspěvky k rodu Pfefferkornů z Ottopachu*, Památky archeologické a místopisné 23, 1909, s. 333-340, 587-590.
- VOLF, Miloslav, *Čtrnáct dnů kolem Bílé hory*, Pražský sborník historický 6, 1971, s. 114-144.
- VOLF, Miloslav, *Drobná šlechta v Mirovicích před válkou třicetiletou*, b. m. 1941 (Zvláštní otisk z časopisu Božeňsko 3, 1940).
- VOLF, Miloslav, *Huertův pohled na písecké hospodářství v prvních letech zástavy*, Jihočeský sborník historický 40, 1971, s. 125-130.
- VOLF, Miloslav, *K dějinám protireformace v jižních Čechách (1637-1650)*, Jihočeský sborník historický 51, 1982, s. 81-87.
- VOLF, Miloslav, *Nástin správy české berně v době předbělohorské*, in: *Sněmy české XI/2*, Praha 1954, s. 1-176.

- VOLF, Miloslav, *Válka v jižních Čechách v zimě a na jaře 1618-1619*, Jihočeský sborník historický 30, 1961, s. 24-34, 102-114.
- VON KRUSENSTJERN, Benigna, *Selbstzeugnisse der Zeit des Dreißigjährigen Krieges. Beschreibendes Verzeichnis*, Berlin 1997.
- VON KRUSENSTJERN, Benigna – MEDICK, Hans (edd.), *Zwischen Alltag und Katastrophe. Der Dreissigjährige Krieg aus der Nähe*, Göttingen 1999.
- VOREL, Petr, *Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= Opera historica 8), s. 191-206.
- VOREL, Petr, *Majetkoprávní důsledky panovnických sankcí roku 1547 pro pozemkový majetek rodu Tluksů Vrábských z Vrábí*, Folia historica bohemia 29, 2014, s. 201-256.
- VOREL, Petr, *Rodové heraldické pověsti jako prostředek mezigeneračního přenosu informace ve šlechtickém prostředí českých zemí v 16. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 61-67.
- VOREL, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české VII. 1526-1618*, Praha-Litomyšl 2005.
- VOREL, Petr, *Zdechovický poklad Hynka Tluksy Vrábského z Vrábí z roku 1594 a finanční potenciál české venkovské šlechty koncem 16. století (Spor o šlechtickou pozůstalost v případě smrti zůstavitele bez dědiců a bez porízeného kšaftu z let 1594-1603)*, Východočeský sborník historický 22, 2012, s. 137-206.
- VOREL, Petr (ed.), *Stavovský odboj roku 1547 – první krize habsburské monarchie (Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Pardubicích 29.-30.9.1997)*, Pardubice-Praha 1999.
- VYBÍRAL, Zdeněk, *Člověk ve válce*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 433-473.
- VYBÍRAL, Zdeněk, *Partnerství nebo poslušnost? „Zemská“ aristokracie mezi zemskou obcí a panovnickým dvorem na počátku konfesijního věku 1547-1619*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 235-248.
- VYBÍRAL, Zdeněk, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005 (= Monographia historica 6).
- VYBÍRAL, Zdeněk, *Války a válečníci v české společnosti na počátku novověku*, in: Miloš Drda – Zdeněk Vybíral (edd.), *Jan Žižka z Trocnova a husitské vojenství v evropských dějinách*, Tábor 2006 (= Husitský Tábor, Supplementum 3), s. 555-569.
- WATTS, Sheldon, *Epidemics and History. Disease, Power and Imperialism*, New Haven-London 1997.
- WINKELBAUER, Thomas, *Gundaker von Liechtenstein als Grundherr in Niederösterreich und Mähren*, Wien – Köln – Weimar 2008.
- WINKELBAUER, Thomas, *Karrieristen oder fromme Männer? Adelige Konvertiten in den böhmischen und österreichischen Ländern um 1600*, in: Bronislav Chocholáč – Libor Jan – Tomáš Knoz (edd.), *Nový Mars Moravicus aneb Sborník příspěvků, jež věnovali prof. dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*, Brno 1999, s. 431-452.
- WINKELBAUER, Thomas, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, Český časopis historický 98, 2000, s. 476-540.
- WINTER, Zikmund, *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století*, Praha 1901.
- WOITSCHOVÁ, Klára, *Gottfried Daniel Wunschwitz. Sběratel, heraldik a genealog*, Praha 2011.

- WOLF, Jiří, *P. Vincent a S. Guilelmo a česká barokní genealogie. Studie z dějin pomocných věd historických*, Praha 1999 (Diplomová práce).
- WOLF, Jiří, *P. Vincentius a S. Guilelmo*, Listy filologické 126, 2003, s. 88-94.
- WONDRÁK, Eduard, *Historie moru v českých zemích*, Praha 1999.
- ZAORALOVÁ, Marie, *Velkostatek Polná-Přibyslav a Pohled, jeho historický a správní vývoj a dějiny jeho archívu*, Sborník archivních prací 27, 1977, s. 143-183.
- ZÍBRT, Čeněk, *Z dějin zámku a panství Zvíkova*, Praha 1908.
- ŽITNÝ, Miroslav, „Dobrý krýksman“ – diskursivní kategorie a maskulinní vzor myšlení nižší šlechty z českých zemí na přelomu 16. a 17. století, *Studia Comeniana et historica* 43, 2013, s. 224-248.
- ŽITNÝ, Miroslav, *Ideál křesťanského rytířství v očích Šťastného Václava Pětipeského z Chýš a Egrberku na přelomu 16. a 17. století*, České Budějovice 2011 (Diplomová práce).
- ŽITNÝ, Miroslav, *Ideál křesťanského rytířství v paměti rytířského rodu Pětipeských z Chýš a Egrberku*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.) *Utváření identity ve vrstvách paměti*, České Budějovice 2011 (= Opera historica 15), s. 183-217.
- ŽITNÝ, Miroslav, *Keresztes 1596. Vytváření obrazu prohrané bitvy s Turky a její druhý život*, Český časopis historický 111, 2013, s. 31-65.
- ŽITNÝ, Miroslav, *Vojenský teoretik Zikmund Chotek z Chotkova*, in: Václav Bůžek – František Koreš – Petr Mareš – Miroslav Žitný, *Rytíři renesančních Čech ve válkách*, Praha 2016, s. 147-155.

11. Seznam příloh

12.1. Rodokmeny [Vyhotoveny autorem práce.]

12.1.1. Rodokmen Bukovanských Pintů z Bukovan

12.1.2. Rodokmeny mužských potomků Přibíka

Bukovanského Pinty z Bukovan

12.1.2.1. Jaroslav

12.1.2.2. Adam

12.1.2.3. Václav

12.1.3. Rodokmeny manželek bukovanských rytířů

12.1.3.1. Nebílovští z Drahobuze (nebílovská větev)

12.1.3.2. Vamberští z Rohatec (hlubošská větev)

12.1.3.3. Budkovští z Budkova

12.1.3.4. Vchynští ze Vchynic a Tetova (drastská větev)

12.1.3.5. Smrčkové ze Mnichu (vltavská větev)

12.2. Schematická mapa bukovanských statků

[V kresebném provedení Jana Tomana; SOkA Písek, Toman Jan, inv. č. 961, kart. 27, Výpisky k dějinám bukovanského panství.]

12.3. Obrazová a fotografická dokumentace

12.3.1. Erb Bukovanských Pintů z Bukovan

[ANM Praha, Sbírnka znaků české šlechty, z Bukovan, inv. č. 508/3.]

12.3.2. Půdorys bukovanského zámku s rozlišením

stavebních fází

[V kresebném provedení Václava Mathausera; SOkA Písek, Toman Jan, inv. č. 961, kart. 27, Výpisky k dějinám bukovanského panství.]

12.3.3. Bukovanský zámek

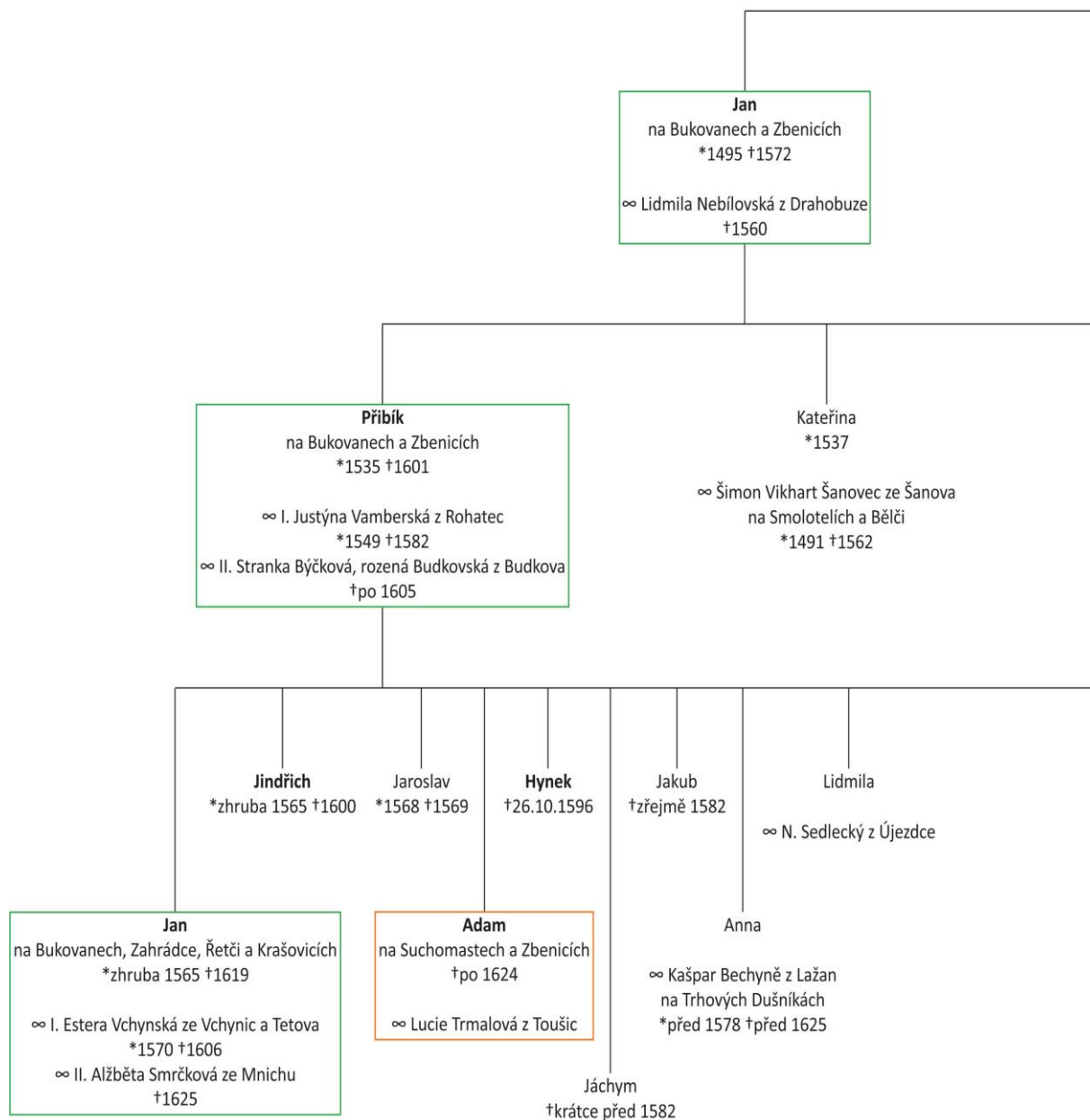
[Z fotoarchivu Jana Tomana; SOkA Písek, Toman Jan,
inv. č. 1158, kart. 46, Bukovany (zámek).]

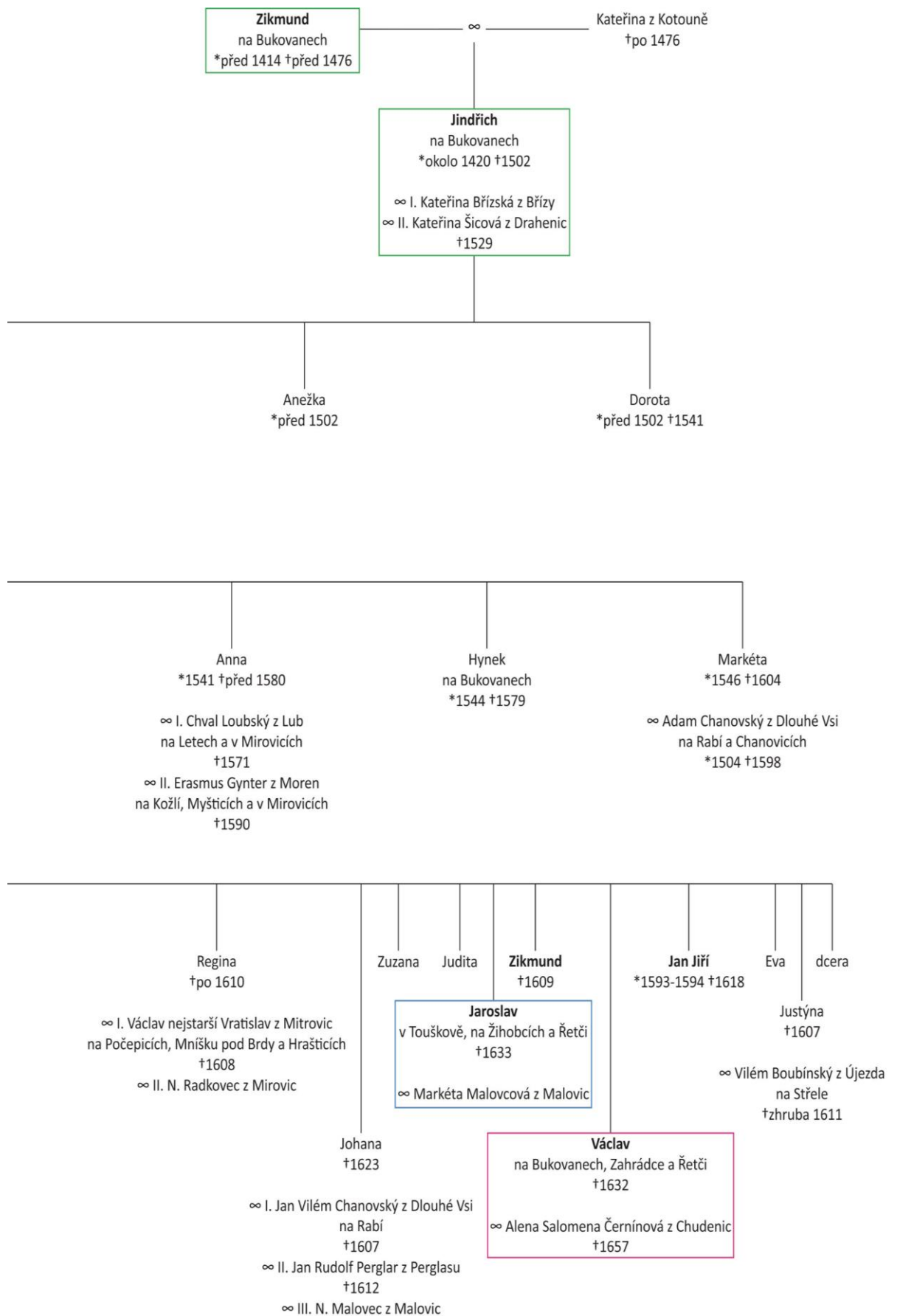
12.3.4. Pozůstatky renesanční výzdoby na nádvoří

bukovanského zámku

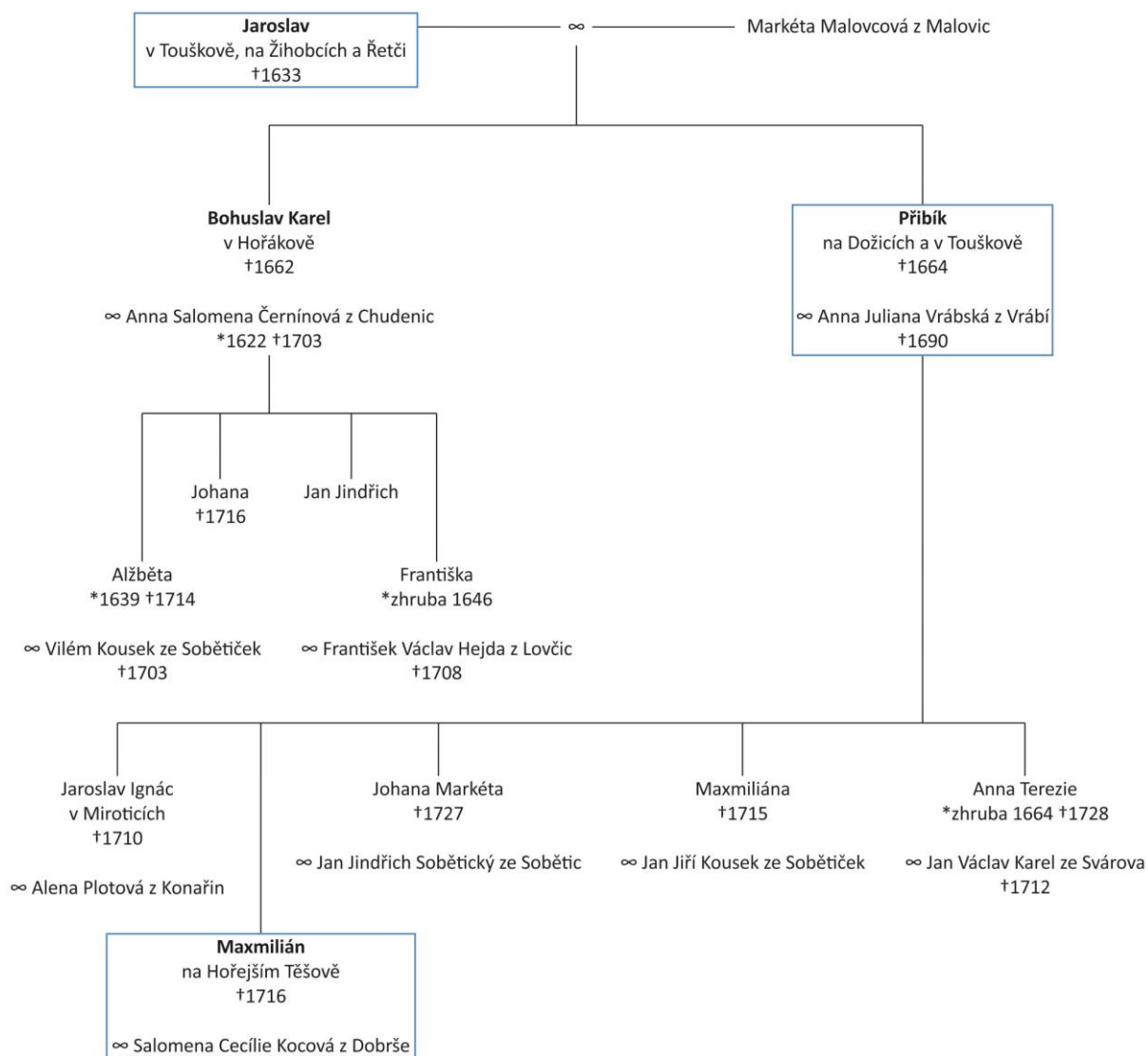
[ANM Praha, Heraldická a genealogická sbírka Ivo Pelanta,
Bukovanští z Bukovan, inv. č. 173.]

12.1.1. Bukovaňští Pintové z Bukovan - rodokmen

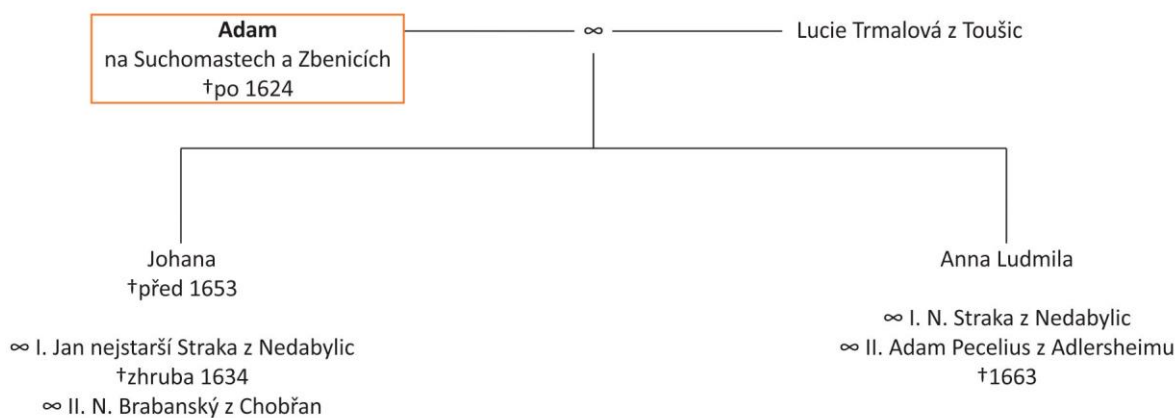

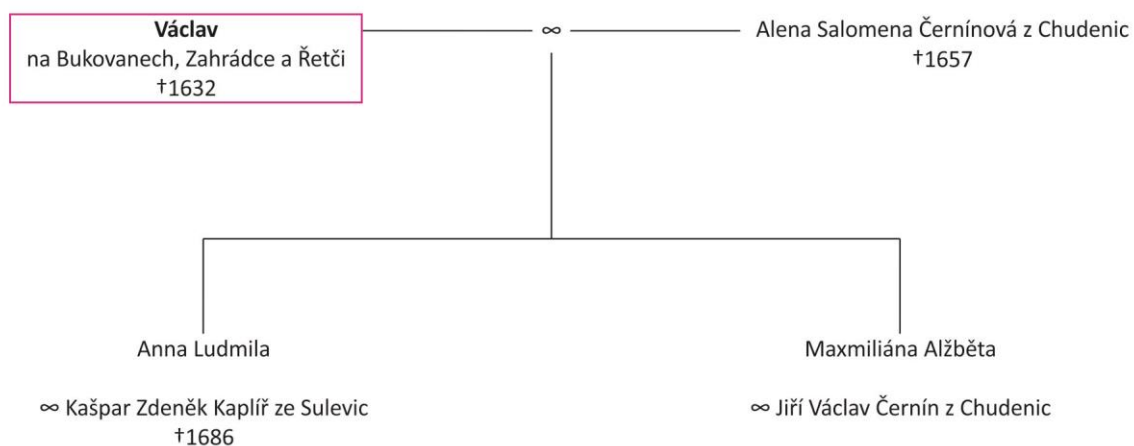
12.1.2.1. Potomci Jaroslava Bukovanského Pinty z Bukovan

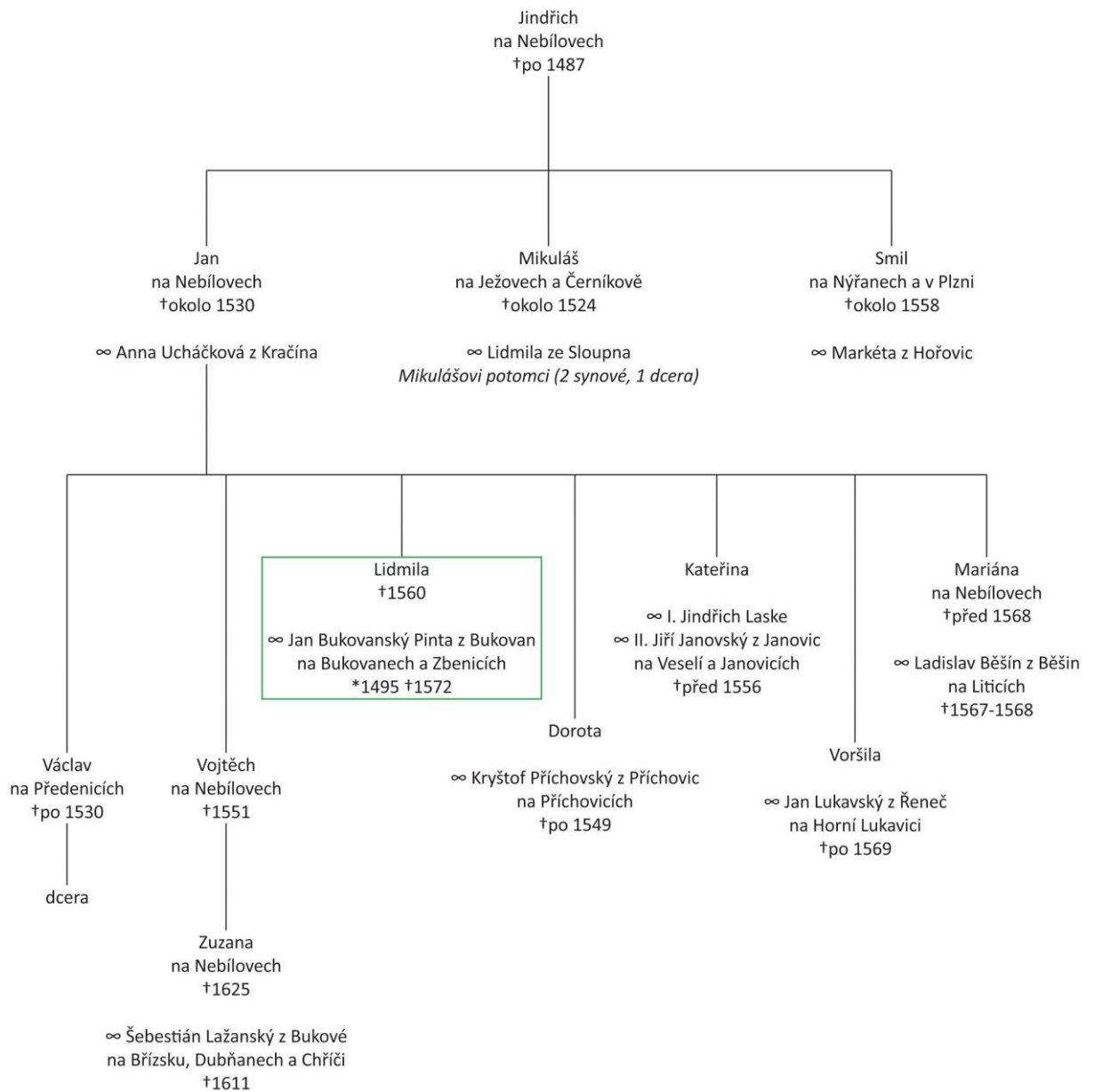
12.1.2.2. *Potomci Adama Bukovanského Pinty z Bukovan*

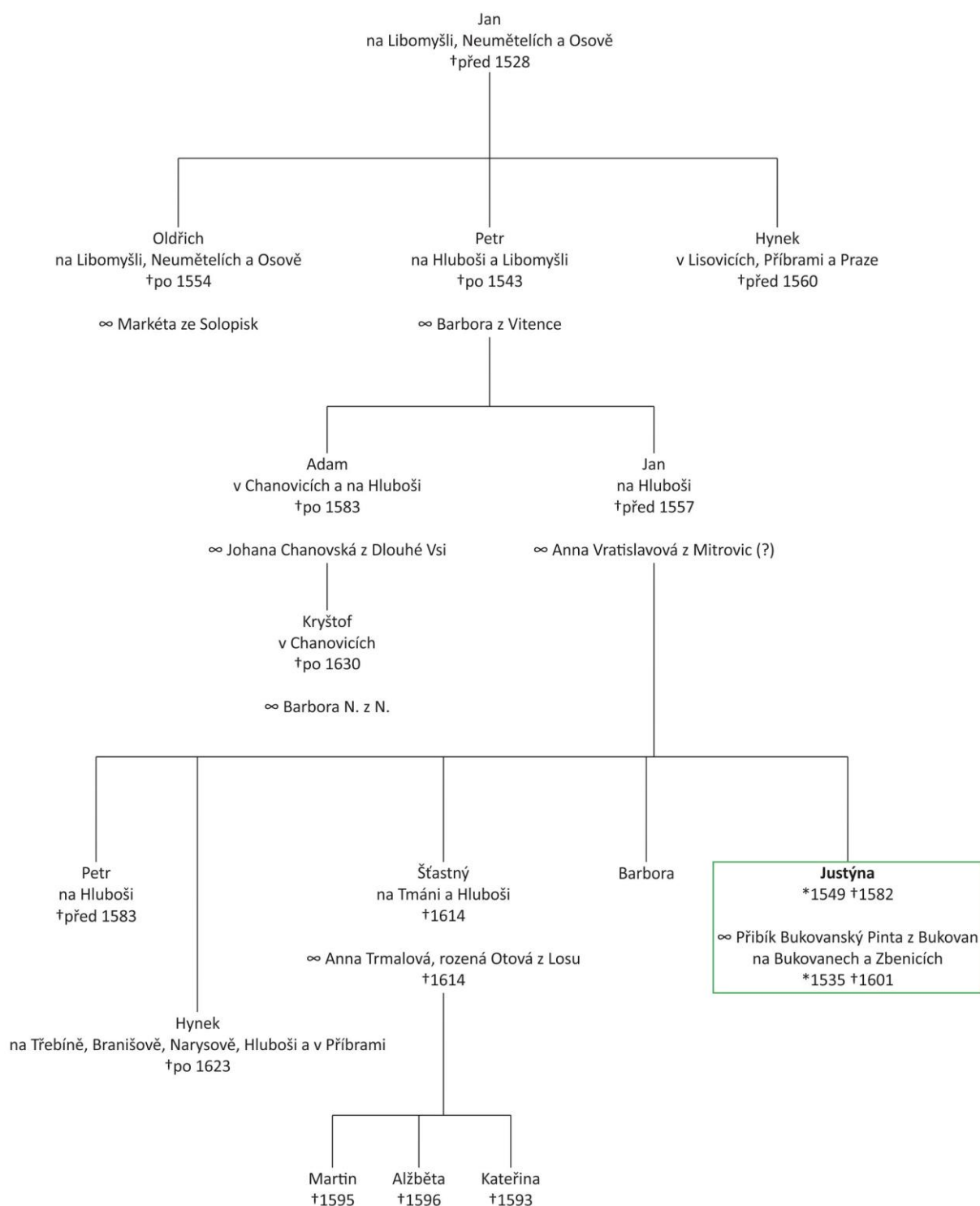
12.1.2.3. *Potomci Václava Bukovanského Pinty z Bukovan*

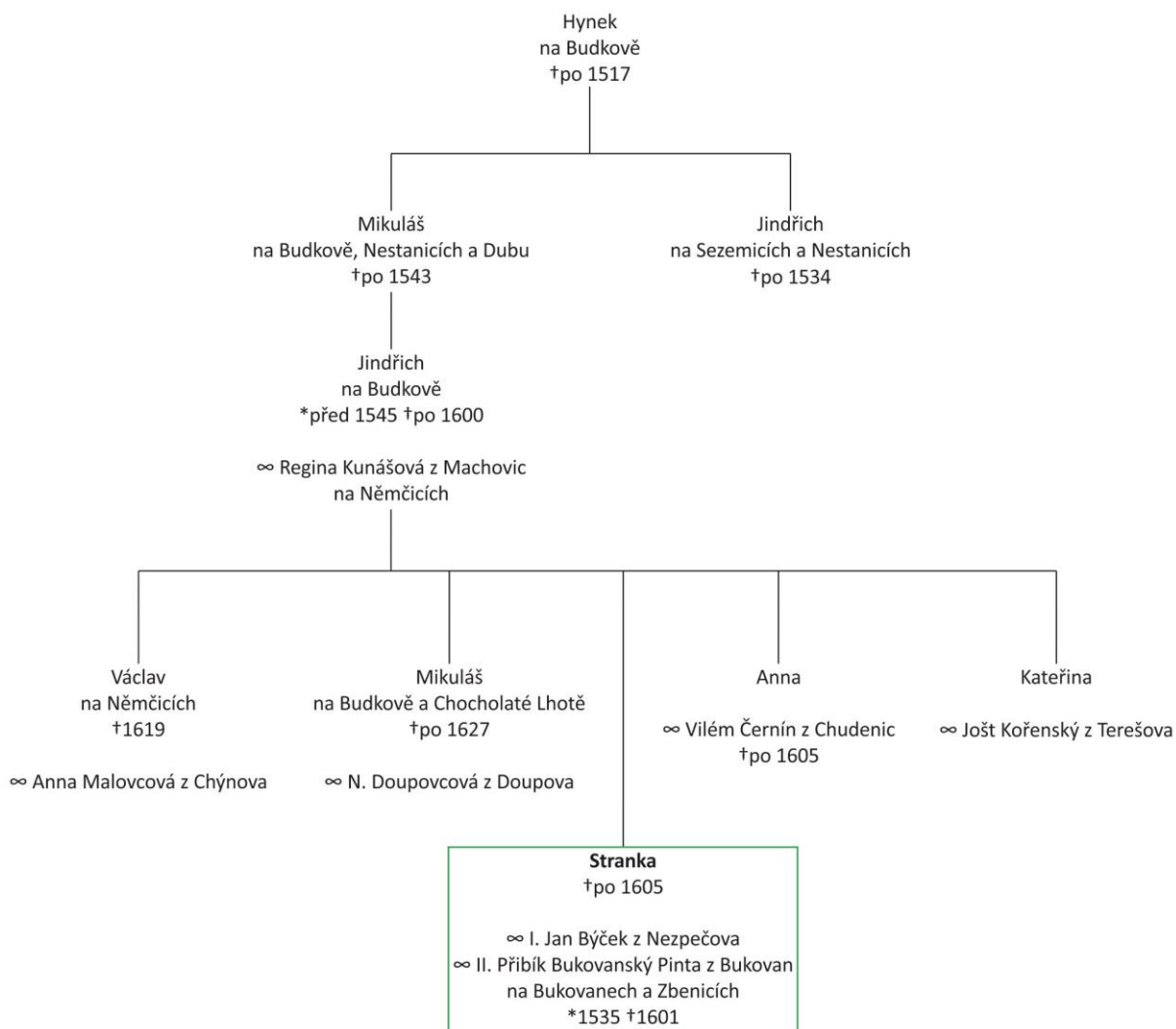
12.1.3.1. Nebílovští z Drahobyze (nebílovská větev) - rodokmen

12.1.3.2. Vamberští z Rohatec (hlubošská větev) - rodokmen

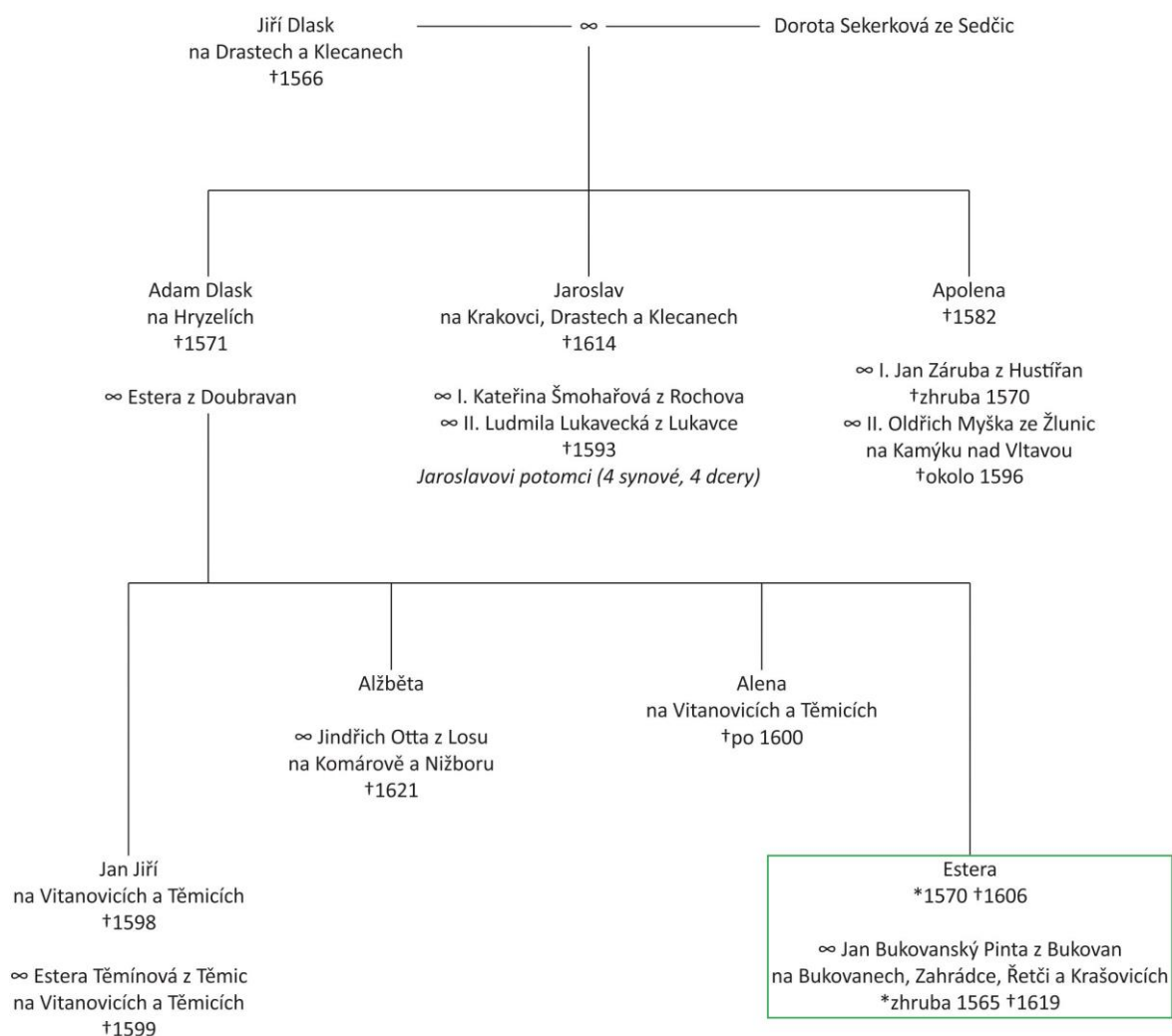

12.1.3.3. Budkovští z Budkova - rodokmen

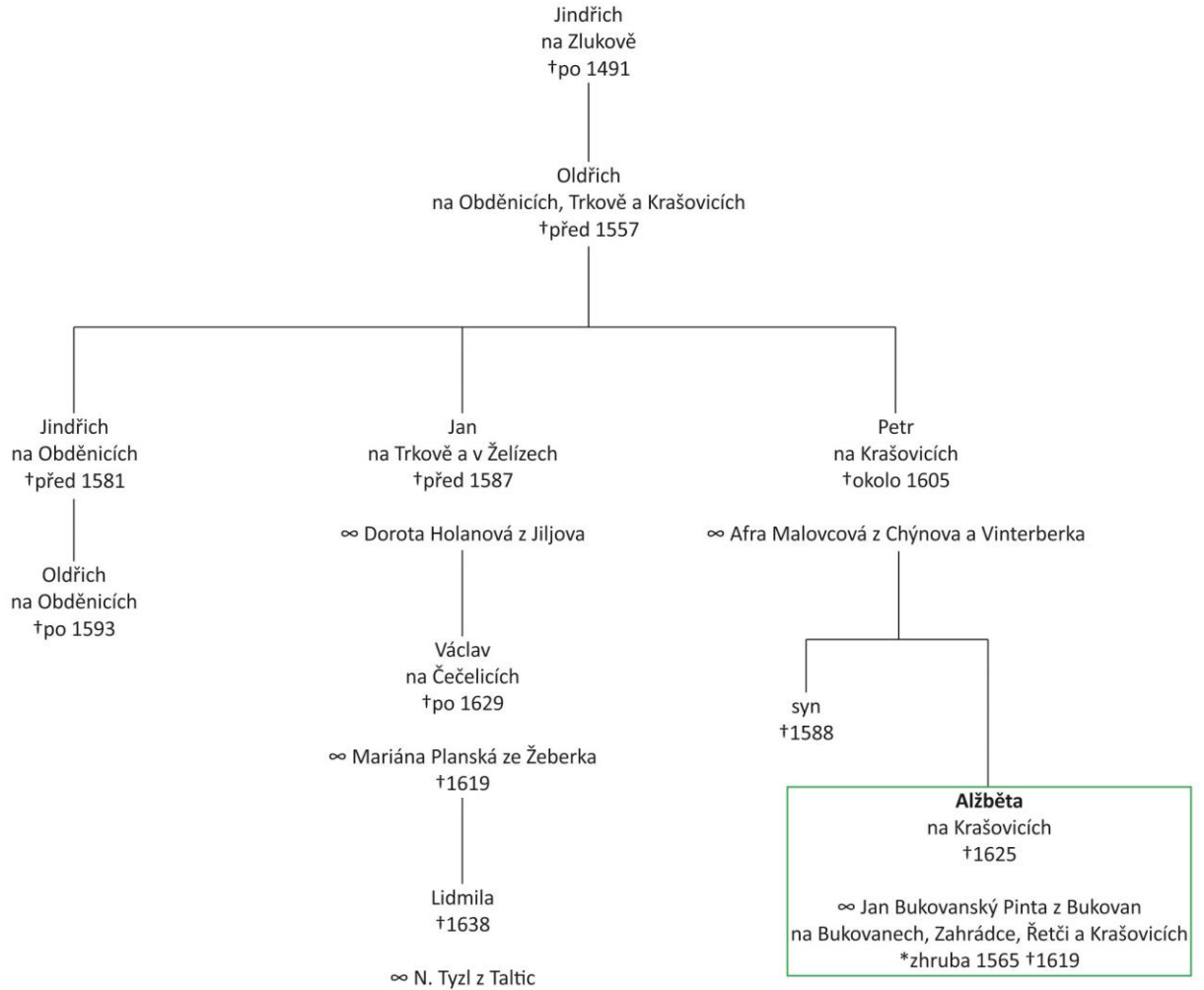

12.1.3.4. Vchynští ze Vchynic a Tetova (drastská větev) - rodokmen

12.1.3.5. Smrčkové ze Mnichu (vltavská větev) - rodokmen

12.2. Schematická mapa bukovanských statků

[Mapa pořizená rukou Jana Tomana a zachycující oranžovou i červenou barvou územní jádro dědičného jmění bukovanských rytířů v 16. a na počátku 17. století; SOkA Písek, Toman Jan, inv. č. 961, kart. 27, Výpisky k dějinám bukovanského panství.]

12.3. Obrazová a fotografická dokumentace

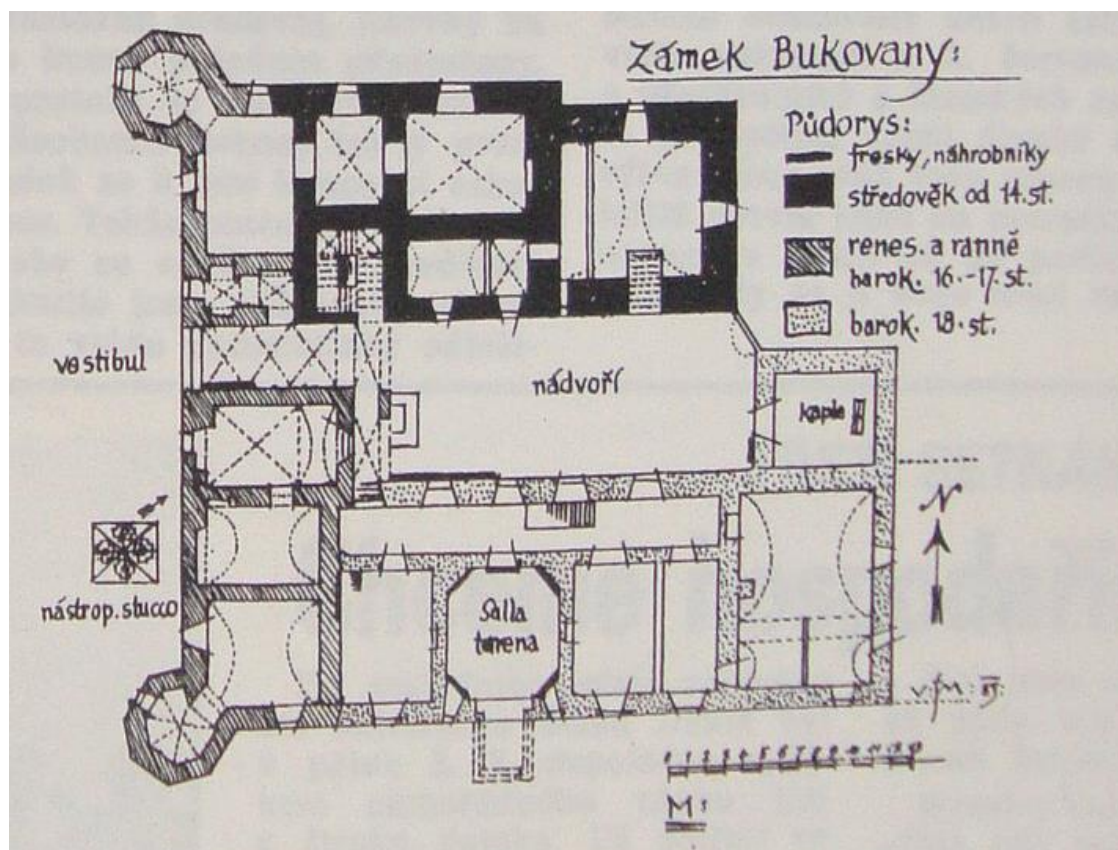
12.3.1. Erb Bukovanských Pintů z Bukovan

[ANM Praha, Sbíрка znaků české šlechty, z Bukovan, inv. č. 508/3.]

12.3.2. Půdorys bukovanského zámku s rozlišením stavebních fází

[Schéma i s legendou vytvořil pro účely vlastního odborného článku někdejší okresní konzervátor památkové péče Václav Mathauser; SOkA Písek, Toman Jan, inv. č. 961, kart. 27, Výpisky k dějinám bukovanského panství.]

12.3.3. Bukovanský zámek

[Fotograficky zachycená podoba zámeckého sídla v Bukovanech z doby života Jana Tomana; SOKA Písek, Toman Jan, inv. č. 1158, kart. 46, Bukovany (zámek).]

12.3.4. Pozůstatky renesanční výzdoby na nádvoří bukovanského zámku

[Z druhé strany fotografie se nachází následující popis od Iva Pelanta: „*Bukovany na Příbramsku – zbytky znaků na dvorku zámku. Na levém znaku patrný zdvižené obrněné paže, patřící patrně Justyně Vamberské z Rohatec, manželce Přibíka Pinty Bukovanského z Bukovan /1567-85/.*“ ANM Praha, Heraldická a genealogická sbírka Ivo Pelanta, Bukovanští z Bukovan, inv. č. 173.]